CONSPECTVS MEDICINAE THEORETICO-PRACTICAE, TABVLIS CXXXVII OMNES PRIMARIOS MORBOS METHODO STAHLIANA TRACTANDOS,

EXHIBENS:

SECVNDA VICE EDITVS ET AVCTVS,

CVM

INDICE SATIS LOCVPLETE

ET

PRAEFATIONE

EXCELL. STAHLII,

CONSILIARII ET ARCHIATRI REGII,

AVCTORE

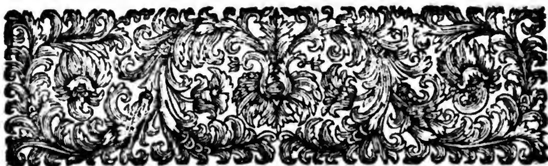
D. IOANNE IVNCKERO,

MED. PRACTICO ORPHANOTROPHEI HALENSIS.

CVM PRIVILEGIO.

HALAE, IMPENSIS ORPHANOTROPHEI. MDCCXXIV.

LECTORI BENEVOLO,

GEORGIVS ERNESTVS STAHL,

FELICITATEM.

Apientiam Diuinam ex operibus eius luſtrare geſtientibus, illud cynoſuræ loco inſeruire poſſe arbitror, vt procul ab omni diſtractione, & in varios calles exerrante ſpeculatione, quantum fieri poteſt, ſimplicem & rectam viam perueſtigent; in quam omnes alii tramites deſinentes, non aliunde ſecurius ſpectari, imo perſpici poſſunt, quam ab illa regia via, ad quam ſemper reſpectando, ſecurius receptus pateat, ab omni erroris periculo. Cui, ex aduerſo, neceſſe eſt expoſitum iri, quando non ſolum diuiſos & diuerſos tramites percurſare libido inceſſit, & magis magisque deuia ſectari; ſed prorſus auia quærere, perreptare, & tandem limites migrando, alienas

regiones ingredi, & in vniuersa propositi cursus meta necessario confundi. Facile vero fuerit intelligere, quod viam, qualem laudamus, ingressuro, & in illa feliciter progressuro, apprime necessaria sit vigil atque perspicax animi aduersio; tranquillus, inquam, & bene compositus animus, auidus non solum cognoscendi, sed & ordinatum, & nihil interruptum processum, patienter atque circumspecte prosequendi. Alienissimus imprimis a polypragmosyne, seu multarum diversarum rerum fugitiua perlustratione; quarum vel nullam penitus perspicere obtingat: vel inter plures implicari atque ita confundi necesse sit, vt inde non modo singularum, sed & omnium, vsus amittatur. Nihil autem magis atque certius in hos labyrinthos seducit, quam temere de sua sapientia sibi blandiens opinio, & immatura fiducia funditus atque penitus perspecta, non magis habendi, quam dandi, eiusmodi Diuinæ sapientiæ specimina, & velut in systemate in conspectum producendi, prius, quam pleraque, nedum omnia, eo pertinentia documenta, cognita sint, & in debitum ordinem, redigi potuerint. Ex aduerso, si cum debita animi applicatione, quotquot possunt, phænomena conquiruntur, animo bene composito, & iudicio, vti certe absolute necessario, ita etiam horum ausuum recte compote, perpenduntur, & iuxta illum ordinem, quem in rei veritate inter se obseruant, circumspecte colliguntur; fieri aliter non potest, quin multo euidentior agnitio & cognitio inde resultet. Sicut autem huius generis contemplationes de integro suscipere, instruere, & proprio marte absoluere, profecto non omnium est ingeniorum; ita neque, in plerisque talibus negotiis vlla necessitas hoc postulat: cum vtique Divina benignitas, iam inde ab omni æuo non dedignata sit, hinc inde industriorum hominum solertiæ radium aliquem fulgidissimi illius iubaris suæ sapientiæ obiicere, cuius animad-

ver-

versione non solum oblectati fuerunt, sed etiam posteris suis obseruandum, & magis magisque ad suos vsus applicandum, commendarunt. Cum autem nihil in sui initio perfectum esse possit, facile vtique est intelligere, quod monumenta, ab antecessoribus ad posteritatem transmissa, non possint aut debeant pro tali perfecto systemate aestimari, cui absolute acquiescere sufficiat. Qui certe error, a multis iam seculis, vt varias alias, ita medicam quoque scientiam, impediuit, ne amplius, quam antiquissimis temporibus factum erat, excoleretur & locupletaretur: imo ipsae praeconceptae opiniones interceperunt passim etiam vtilissima vetustiorum annotata, monita, atque documenta, vt vsibus, quibus inseruire poterant, nusquam admouerentur. Substitit itaque medica scientia seu theoria, vsque ad praeteriti seculi confinia, vbi nouae aliquae contemplationes, partim ex antiquiorum placitis, partim e propriis aestimationibus variorum phaenomenon (Fernelio, Argenterio, &c.) in mentem venerunt; a medio vero eius seculi, cum anatomia caput efferret, & fermentationis nomen putredinem priscorum antiquaret, rude donatis propemodum plerisque vetustatis sententiis, nihil nisi nouae opiniones, magno agmine eruperunt; quae ad hunc vsque diem, quid emolumenti aut detrimenti arti attulerint, peritorum & aequorum arbitrorum aestimationi lubens relinquo. Postquam autem ab Helmontio decantata, & a Willisio latius ebuccinata, fermentatio, a Tachenio, per breuem manum Acidi & Alcali, ad varias commodiores explicationes & applicationes quadrare visa est; & tale systema Syluio imprimis in mentem venit, & a fidelibus aliquot eius Discipulis, non solum per Belgium, sed & Germaniam superiorem, propagabatur: quod quidem tempus in meorum studiorum Academicorum initia excurrens, sollicitum de solido fundamento medicae Doctrinae capessendo, animum

non potuit non percellere, & in trutinandis, pro viribus, discrepantium dogmatum ponderibus, vigilem & attentum exigere. Cum autem iam ab ipsa teneriore iuuenta mea, chymicarum rerum, & imprimis fermentationis experimentalis, illa ad minimum notitia mihi suppeteret, quæ tam late per ipsum latifundium sanguinis protensam fermentationem, adhuc magis autem tales eius effectus, simpliciter exundatorios & eruptorios, quales, pro statis etiam, imo in exquisitas periodos distributis, commotionibus & excretionibus, allegabantur, pro veris atque ratis agnoscere, nequaquam permitteret: imo magis magisque pensitati omnes actus stricte & proprie Vitales, longe simpliciore methodia, nempe sola, tempore & loco conueniente, administrata gubernatione motuum secretoriorum & excretoriorum, fieri & absolui solere comparerent: institi proinde potius illi viæ, vt fermentationem quidem, seu in animali corpore, omnino veriorem Putredinem, (non tamen tam factam, quam fientem, imo, vt scholæ loquuntur, in fieri,) in febribus præsertim, pro subiecto seu vera materia morbida; tempestiuam, & maturam eius amotionem, pro obiecto; secretiones & excretiones, pro medio formali; viarum & meatuum idoneam constitutionem, imo & humorum iustam crasin in reliqua sui massa, pro instrumento materiali; directionem autem motuum illorum, pro causa efficiente, agnoscere, necessarium ducerem. Hoc ipso vero non poteram non simul deprehendere, quod Vita stricte sumta, corporis inquam vita, qua corpus viuere, & secundum illam viuum dicitur, nihil aliud sit, quam conseruatio eius ab omni corruptione, in quam tamen ex vniuersa sua crasi totum præceps est, & propendet. His certe contemplationibus nihil noui, neque vero etiam quicquam difficilis, vel afferre mihi videbar, vel inferre: quandoquidem simplicissimum hoc systema, vt

ipsi

ipſi corporis animalis manifeſto conſpicuæ conſtitutioni, ita quoque antiquiſſimorum medicinæ deſcriptorum vero ſenſui conſentaneum eſt. Conueniebat etiam apprime, imo inædificatum videri poterat, recentiſſimæ ſententiæ: Quod omnia in corpore animali fiant mechanice: dum exquiſite commonſtrabat, quod vtique tota Conſeruatio vitalis abſolvatur, & ad vltimum ſuum finem perducatur, nullo, (præter inſtrumenta) materiali, ſed ſimpliciter formali, Mechanico Actu, nempe Motu; exquiſite ad materiarum ſuſpectarum proportionem, gubernato, vt materiæ illæ alienæ, partim ſemoueantur, (ſecernantur) partim tandem ex vniuerſo corpore emoueantur (excernantur.) Confidebam autem, totum hoc negotium, ad medicum vſum atque ſcopum, tanto luculentius inſeruiturum, dum ex eo dilucefcit, quod vniuerſa ita conſiderata vitalis conſeruatio ſit vera & indeſinens Therapia interna ſeu ſpontanea; cuius rationi plane conformem energiam, pro certiſſima cynoſura: & ſynergian, pro fideliſſimo adiumento, medicus obſeruare & aſſervare debeat. Vbi ſimul, aut certe magis magisque, ſuæ luci vindicare atque ſtabilire laborabam, impeditiſſimam illam, & nuſquam pro merito & pondere ſuo, tactam, nedum deductam diſcretionem, quinam actus & motus, in morbis, reuera ſymptomatici, œconomiæ corporis obiiciantur, & illi damna minentur: quinam autem contra, actus atque motus vere Energici, contra morbum incumbentem, plane ſalutariter, pro eius depulſione, inſtruantur & exerceantur. Id quod omnis æui Medici per pugnam Naturæ cum morbo, vix leuiter adumbrare, ſatis habuerunt; quibus vero conſiliis, auxiliis, atque machinis, illa geratur, deſignare, nedum demonſtrare, nuſquam condigne curæ cordique habuerunt. Id quod, ex aduerſo, mihi quidem apparuit, ſatis ex eo elucere poſſe, quod dicti hi actus Energici, aduerſus

mor-

morbos iam præſentes atque incumbentes, ſalutariter militantes, nullius alterius generis ſint, quam illi, qui etiam cetera tranquillis corporis rebus, perpetuo præſidio præſto ſunt. Adeoque in morbis, ſolo, (præſenti neceſſitati maiori, conveniente,) gradu, tempore, atque ordine, & tandem loco, ita inſtruuntur, vt expugnationi morbidæ materiæ, & plenariæ exturbationi, adeoque ſyſtematis corporei, eliminatis alienis reſtitutioni in ſui homogeneitatem, (amotis heterogeneis,) ſatisfaciant. Dum autem hanc conſiderationem, Medico imprimis vſui commendaturus, illud vbique indicare atque ſtabilire laboro, quod hæc vitalis conſeruatio, atque vindicatio, omnino ſanæ rationi exquiſite conſentanea ſit; vtique ab ipſo corporis animalis primo ſupremo Architecto ſapientiſſime inſtituta, & ita conſtituta, vt ſana ratio, ſcitiſſimum hunc ordinem, vtique percipere & agnoſcere poſſit: Tanto magis autem debeat, quo medicæ methodi iuſtam & vere legitimam cynoſuram hinc formare liceat: Totam rem altius, & ab ouo, quod aiunt, exorſurus, antiquiſſimam illam, & ipſa veritate ſimpliciſſimam, ſententiam, pro fundamento ſubſterno, quod vera cauſa efficiens, (directionum illarum, quas pro pure medico ſcopo, pro efficiente cauſſa agnoſcere, ſufficere poterat,) ſit in homine ipſa Anima. Agnoſco, quod hac propoſitione, vtpote non tam ad medicam, quam phyſicam anthropologiam, plane ſuperſedere potuiſſem. Intempeſtiuo vero metu, ne tam motus in abſtracto, quam inſuper directio in abſtracto (ſicut hoc ſenſu reuera ſunt,) pro metaphyſicis gryphis, & nudis mentalibus ideis, tanquam Actus ſine Agente, mihi imputarentur, conſultum duxi, Agens ipſum diſerte nominare, & Animæ has partes deferre, imo aſſerere, atque vindicare. Tædet autem merito, atque piget, imo profecto pudet, altercationum, quæ ſuper hoc negotio, intentatæ, & per aliquod iam ſu-

ſupra viginti annos, vix non ſingulis diebus, recoctæ appoſitæ, laſſata tandem patientia, ad logicorum atque metaphyſicorum in ipſis triuialibus ſcholis ſcabella litem hanc reiicere extuderunt. Vbi facile decernetur, quid abſtracte metaphyhci, vel in hac antiquæ veritatis ſententia inſit; vel in opinionibus illis, de motu (vt actu, ſine agente) materiæ inſito; de ſpiritibus animalibus, motus hos non ſolum dirigentibus, ſed & ad finem, proportionate, gubernantibus: de motuum horum, ſiue abſolutorum, ſiue inſuper directorum, momentaneo obſequio, ſine reliquo nexu, ad animæ voluntates; & nude fictitias, & per errorem patheticas, animæ ideas, (non ſolum in animi pathematibus, corporis motus in inſtanti, & profunde, turbantibus; ſed & in impreſſionibus pure patheticis & fictitiis, in monſtroſos næuos fœtuum, exeuntibus &c.) & quæ ſunt plura huius commatis poſtulata. Inſuper habitis inanibus huiusmodi oblocutionibus, non deſtiti nexum veritatis, vtiliſſimarum depletionum & ventilationum, prudenti & peritæ conſiderationi commendare; præſertim in negotio ſpontanearum hæmorrhagiarum, ſeu ſanguinis exonerationum. Vſus ſum pro hoc ſcopo Hippocratis monumentis, quæ de morbis diuerſarum ætatum ſucceſſui magis peculiaribus, & quaſi propriis, conſignata reliquit ſub finem tertiæ ſectionis Aphoriſmorum. Quam rem complexus ſum Diſſertatione de fundamentis morborum ætatum: oſtendente, quo modo omnibus ætatibus quidem communes ſint abundantis ſanguinis depletiones in genere; varient autem Loco, per quem emittantur. Et pariter communes omnibus ætatibus, apparatus, congeſtiones, & contentiones, ad eiusmodi eruptionem reſpicientes & tendentes: dum autem, pro diuerſitate ætatum, verſus & circa peculiaria illa loca eruptionis inſtruuntur, hoc ipſo etiam illos Hippocrati notatos, peculiares, & ſingulis ætatibus magis

 pro-

proprios, (secundum & per regiones peculiares corporis) morbos introducant: si nempe sincera perruptio in impedito hæreat, & ad effectum difficulter, aut plane non, pertingat. Moui vero omnem lapidem, vt hæc iam ab ipso Hippocrate prudentissime notata veritas, quemadmodum non aliunde, quam e constanti experientia, desumpta est, ita perennis experientiæ euidentissimis testimoniis illustraretur & confirmaretur: vnde etiam apud practicos peritos, nempe experientiæ quotidie obseruandæ compotes, sine vlla difficultate, passim, imo, quod sine vanitate dictum velim, longe lateque liberalem assensum obtinuerunt huius generis commentationes. Ego vero nullam occasionem prætermisi, qua hanc eandem experientiam, in varii generis morborum schematibus, ostendere, ad vera illa sua fundamenta reuocare, adeoque aliis aliisque exemplis rem totam demonstratam dare, opportunum videbatur. Tandem autem, quod eo vsque sparsim & per ambages egeram, iustiore ordine, & magis concinno systemate, ob oculos ponere suscepi, tractatu, quem medicam Theoriam veram nuncupare iustum & æquum duxi. Sicut autem medicina scientia sola non absoluitur, sed ad experientiæ certam notitiam, & consultam administrationem, tendit; ad quam vera medica pathologia Artificem futurum instruere debet; propterea omnino animo semper sedit, Physiologiæ medicæ, & Pathologiæ, consentaneam Therapiam subiungere: quæ nempe solidis deductionibus monstret, quæ consilia & auxilia talibus læsionibus corporis salutariter adhiberi possint atque debeant. Postquam autem Diuinæ directioni humanarum rerum placuit, ab huiusmodi proposito, qualemcunque quietem & assiduitatem postulante, ad longe diuersos labores me auocare, nihil antiquius mihi omnino esse debet, quam huic humiliter acquiescere, & eo vsque promoti cursus, vix medio in stadio, pe-

d

pedem sistere. Sufficit non in vanum laborauisse, dum, simplex & sincerum testimonium veritati perhibendo, non in vna sola regione, aut gente, excitata sunt, scientiæ atque conscientiæ satagentia ingenia, ad eandem viam gnauiter ineundam, & magis magisque complanandam. Quod mihi, Diuina benignitate adspirante, & cum alacritate atque oblectatione, successit, laboriosum multis aliis visum est; & quæ ego prolixe deducere oblectamenti loco habui, vel audire, nedum legere, perpendere, & prudenter examinare, operosum apparuit. Interim plenus sum bonæ spei, & habeo eius rei non contemnenda indicia, viuere & vigere passim honestos & solertes viros, qui vel de integro hoc stadium decurrere & infinitis Mæandris inuolutum Labyrinthum doctrinæ & artis medicæ, Ariadneo veritatis filo expedire, non fastidiuerint. Si qui vero etiam illis vestigiis insistere non dedignentur, quæ, inter aspreta, sentes, atque salebras, adnitens, hinc inde impressi, spero fore, vt nec ipsos pœniteat, indicem secutos esse. Laboriosius, quam propemodum credere potuissem, hoc iter ingressus est nobilissimus scriptor præsentium Tabularum; quas maximam propemodum partem, e qualibuscunque meis scriptis adornare, non graue duxit. Laudare hanc eius industriam, qui sunt mores hominum, vitio mihi verti posset, & iam propemodum antiquato scommate mihi tribui, quod hoc ipso per obliquum, mearum animaduersionum laudem celebrare, cordi habeam. Sed frustra, profecto iam dudum, sunt tales ineptiæ; posteaquam pridem sincere testatus sum, me nihil horum, quatenus meum sit, sed vnice quatenus verum, vlli mortalium ratum aut commendatum esse velle. Conquisiuisse, quæ vera esse agnoui, in laudis materiam non arripio; officii certe mei duxi, cum Theoriæ medicæ docendæ sparta mihi demandata esset, cum fide & bona conscientia, hoc agere:

neque, nisi quæ pro veris comperta haberem, aliis commendare. Quicquid autem horum sit, de quo honestorum & prudentium virorum arbitrio semper liber erit locus, imo ius fasque; illud certe, de præsente Tractatu ante ipsos oculos positum est, quod labori atque studio nihil pepercerit Dn. Autor, tam in reuoluendis meis, etiam extra puræ connexionis ordinem, Dissertationum forma, in medium propositis, quam aliorum, eodem tendentibus, scriptis. Eadem euidentia liquet, quod ordinem euoluendi atque deducendi perspicua cum peritia seruauerit; quo quidem cœpto non poterit non mereri laudem, & gratiam inire, apud omnes, qui euolutiones thematum, per causas ipso nomine expressas, intelligunt & amant. Quamobrem ego illam methodum, causas inquam nominibus suis exprimendi, non amplexus sim, sequentes fuerunt rationes. Quo tempore ad docendi officium admouebar, & in hac nostra inprimis Academia, non bene audiebant scholasticæ λεπτολογίαι; quod etiam, quando (vt fere fit) creperæ sunt, nulla iniuria ipsis euenit: imo vero derisui erant ipsæ voces, apud peritiores quidem, inanes scholarum tricas, apud imperitos autem, metaphysicam in genere, aut logicam redolentes. Imo vero, vt nihil dissimulem, in plerisque, ad medicum studium nomina sua dantibus, minorem, triuialibus scholis allatam, peritiam deprehendebam, cognitionis, nedum veri vsus, primæ & instrumentalis philosophiæ, quam vt expeditum conceptum ipsius ordinis causalis, nedum per ipsa nomina, formare valerent. Quid? quod etiam tot annorum decursus, non sine iusto fastidio, docuit, quam molestas lites hic defectus inspirauerit, etiam illis in locis, a quibus minime omnium exspectari debuissent; & quam tardis, (licet etiam aliæ causæ ad repugnandum instigarent animum,) successibus, tangem pleraque dogmata, a me inde ab initio, demonstrata;

in

in priſtinarum opinionum locum ſubſtituerentur: elucente tamen perpetuo adhuc, ex inſanabili hoc defectu, veri atque firmi nexus vario hiatu. Interim certe nunquam neglexi, quin ſecundum verum & realem ductum cauſandi ordinis, res ipſas, quas producere animo ſederat, euoluerem. Subiit autem reuera mirari, quomodo fieri poſſit, vt paſſim adhuc, circa ordinem contemplandi, eluceant offenſiones, verum de talibus rebus conceptum hinc inde turbantes. Id quod imprimis in ita dictis febribus acutis eueniſſe video. Putaueram, Diſſertatione de Morbis acutis veterum, ſublatam eſſe omnis implicationis occaſionem: tanto magis, cum etiam alio ſchemate, Diſſert. de Febre per ſe nunquam mortifera, veram mentem meam, quin potius ipſius rei conſtitutionem, liquido monſtraſſe confiderem. Imo aberrationem ipſius Hippocratis detexiſſe, vbi, dum recenſet, quos Morbos Veteres Acutorum nomine notauerint, inauſpicato ſubiicit: quorum Morborum Febres hominem plerumque occidunt. Cum tamen luce meridiana clarius ſit, quod ipſi illi morbi, nempe veræ inflammatoriæ ſtaſes ſanguinis in viſceribus, per ſe, & ſibi relicti, ſine vllo interuentu Febris, hominem neceſſario occidant. Ab hoc effectu vero, ſolius Naturæ viribus, (largiatur autem Diuina clementia, vt Ars in ſolidum multo plus auxilii afferre poſſit!) nulla alia ratione impediri poſſint, quam tempeſtiua adhuc ſtaſeos diſcuſſione; quæ fieri non poſſit, niſi inſigniter aucto & continuato motu locali, ſeu circuitu, ſanguinis: qui tamen iterum aliter fieri nequeat, niſi per pulſum auctum: quem vero inſeparabilis comes, calor auctior totius, ſtipat: qui (eo gradu & duratione,) Febris appellatur: & ſumma iniuria, non ſolum pro morbo, ſed ipſo ſolo morbo, & mortis autore, proclamatur, cum ſit vnicum ſalutaris ſpei & euentus ſubſidium & inſtrumentum. Ita enim peſtis, & iterum

rum febris miliaris, formalis causa indicatur ipsum principium vitale. Certe non e mea porticu; imo veræ constitutionis rei ipsius, suffragio destituente. Cum Pestis coryphæus morborum acutorum quidem sit; nequaquam vero, proprie, & sua essentia, sit Febris. Ingens vtique paradoxon, sed tamen genuinum; nempe rem ipsam aliter se habere, quam minus exquisito aspectu, & externa specie, videatur, demonstrans. Sane vero audeo sperare, quod genuinus conceptus de Variolis, experientiæ & rei veritati conformis, prudentes contemplatores, si quid vsquam aliud, de veritate harum rerum luculentissime instituturus sit. Recte itaque Pestis causa materialis arguitur miasma efficacissime putrefaciens: formalis vero causa nulla alia nominari potest, quam ipse actus huiusmodi corruptionis, iam incipiens: & nisi miasma illud tempestiue, ipsa halituosa forma, iterum eiiciatur, aut alicubi arctius, in ignobiliores partes externas, iterum dico, tempestiue (minime vero præcipitibus turbidis motibus,) e latifundio massæ sanguineæ, condensatum seponatur, (causa, inquam illa, materialis,) incoërcibili impetu longe lateque sanguinem destruens. Vnde Febris, huic morbo, salutari spe, (imo, per Dei gratiam, non parui numeri effectu,) opponenda, non, vti vulgo creditur, vehemens & magna, sed lenis, æqualis, assidua, esse debet: quando vero, inter anxiam trepidationem Naturæ, alia methodo, aut inconditis consiliis & artificiis, turbulentius commouetur, aut excussionibus, materiæ expellendæ indoli non quadrantibus, instruitur, non potest non illa in genere salutari intentione excidere. Vnde recte quidem Hippocrates iam ipse obseruauit, quod morborum acutorum, (seu morbis acutis occursantes,) febres, συνεχέες sint: quod vulgo interpretantur, continuæ: rei vero veritas magis probat, continentes intelligendas esse: nempe æquali tenore, sine exacerbationibus

aut

aut remiſſionibus, aſſiduas; eo magis, quanto magis ſalutari ſpei locum relinquunt: dum omnis impetus, tanto magis vagus & inordinatus, trepidæ & fluctuantis adminiſtrationis ſoboles, ab optato ſcopo non poteſt non aberrare. Commendo iterum variolarum, veræ experientiæ conformem, obſeruationem & contemplationem. Sicut autem adhuc prolixius hæc diducere neque locus fert, nec certe animus; ita propterea tamen attingere libuit, ne vel ipſa huius ſcopi contemplatio ſiniſtris iudiciis occaſionem præberet, vel illi ſuperſtruenda inuentio iuſtæ methodi, vel in exæquanda proportione cauſali, vel in ipſo omnino effectu practico, aliqua deficiat. Quemadmodum autem Dn. Autor, in hoc opere, non tam ſimpliciter meas contemplationes & animaduerſiones, ſed aliorum etiam, quibus fidendi rationes ſuas ſine dubio habuit, placita, præſertim in remediorum penu, ſecutus eſt, ita tanto minus Lectorum quiſquam ſimplicis præiudicii ſuſpicionem concipiet: ſed potius e ſedula lectione, & prudente penſitatione, totum opus æſtimabit. Illud certum eſt, quod in longe maxima parte operis omnino mecum ſentiat; neque vero etiam vſquam propemodum diſſentiat: hic illic autem, ſupplendo, quæ a me non prolixius tractata ſunt, alia quædam, quam mea, adferat: præſertim autem in numero remediorum, qui mihi ſummopere placet, quantum vnquam fieri poteſt, ſuccinctus: & effectus ratione, niſi plane peculiares circumſtantiæ ſuadent, per indiuidua, ab omni commotione, aut præmatura expulſione abſtinens. Vbi breuiſſimis, quod febrem miliarem attinet, (ſimpliciorem, non peſſimam illam, petechiis aut morbillis accedentem,) illud moneo, quod alias benignior in deteriorem ſtatum adducatur, per præcipitem expulſionem; communiſſime ægrorum propriis inconſultis auſibus: ſed & per totum decurſum, medicamentis & regiminibus ſanguinem calefacientibus. Vbi imprimis voluntariæ ſudationes in lecto malæ ſunt: ſpontaneæ modeſtiſſime tolerandæ, &

non

non nisi pari modestia, moderandæ potius, quam augendæ: alexipharmacis calidis nullum hic agnosco aut reperio locum; imo ne fixis quidem diaphoreticis, quorum in talibus affectibus maior, quam vulgo credatur, est sensus. Nitri, parcis, sed repetitis dosibus, quatuor ad sex horarum interualla, præcipuum hic cognoui vsum, præsertim in ipsis etiam puerperis: diarrhœam non inducent; cui tamen vndecunque incidenti, Cascarillæ puluis, a 10. ad 12. grana, sine regimine affectato, commodius, quam quidquam aliud, consulet: in quauis ætate, præcipue tenera, vitentur de gemmis participantia, pretiosa, hic nullius pretii, & in omnibus exanthematibus noxia. Quamuis aliis forte parum ad rem pertinere videri possit, certe tamen non contemnenda est pectoris priuatim, imo ad vmbilicum vsque, defensio ab omni sensu frigoris; etiam in orthostadia sub talibus efflorescentiis. In quali præterea omnibus modis præstat, a desidia abstinere, quam illi indulgere: imo motus corporis, citra lassitudinem aut æstum, ad lenes sudores vsque, minime formidare: a medicamentis autem, quantum licet, sibi temperare &c. Hæc sunt, quæ per occasionem tangere, non abs re visum est. In reliquis autem plerisque omnibus, nullum est dubium, quin Dni Autoris diligentia, illis, qui cum studio medicam scientiam & artem syntagmatico ordine comprehendere voluerint, certissimo emolumento inseruire possit. Quo nomine, talibus hoc opus commendare, nullus dubito. Deus autem, fons & autor veritatis, largiatur omnibus, medicam scientiam & artem, quod profecto decet, vt Diuinorum institutorum, contemplationem, obseruationem, & subsidiariam administrationem intueri cordi habentibus, vt veræ, cognitionis compotes facti, sapientiam Eius venerabundi agnoscant, intellectus sui manuductionem ad prudentia consilia, & pro cœptis suis auxiliaribus omnipotentem Eius benedictionem exorent, & feliciter assequantur. Dabam Berolini VII. Cal. Oct. MDCCXVII.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS.

SEptennium iam eſt, BENEVOLE LECTOR, cum primum deliberarem, qua fieri poſſet ratione, vt egregiæ illæ obſeruationes practicæ, quæ e collegiis STAHLIANIS ab Excellentiſſimi huius Viri auditoribus præteritis annis paſſim collectæ ſunt, in commodiorem ordinem ac vſum redigerentur. Manu enim ſcripta, quorum non pauca proſtant, per tot deſcriptiones, a rei medicæ imperitis plerumque peractas, tempore progrediente ita deprauata ſunt, vt in quam plurimis illorum locis vix ſenſum aliquem perueſtigare poſſent tirones. Poſt multas deliberationes laborem hunc, ſatis diffuſum, bona fiducia adgrediebar, & iam diuinam veneror benignitatem, quæ, illius finem attigiſſe, clementer conceſſit. Vrgent autem prægnantes quædam rationes, vt, quæ circumſtantiæ ſpeciales opuſculum hocce ambiant, paucis ſignificentur. Cum enim humeros meos oneri huic ferendo ſolos ſufficere dubitarem, quia praxi medica plurimum temporis inſumere tenebar, aliorum auxilia quærere in animo habebam.

Elaboratam itaque tabulam de variolis & morbillis ſpecimi-nis loco transmittebam præclaro cuidam Practico, Domo-rum aliquot Illuſtriſſimarum Archiatro: cui quidem maxi-mam oneris partem imponi poſſe putabam, quia certum quemdam ſtudioſorum numerum eo tempore in res medicas manu ducebat, qui ſub ipſius cura atque moderamine nego-tium hoc facile perficere poſſe a me iudicabantur. Sed hic Vir, quem cum iucunditate animi ſincerum amicum nomi-nare licet, difficilis erat ad laborem hunc ſuſcipiendum, & maxime contra germanicum idioma, quo prædictam de vario-lis tabulam conſcripſeram, ob abuſum inde metuendum, du-bia ſua mouebat. Non diffiteor, quod, audito tali repudio, id, quod cœptum erat, frigide poſthac perſecutus ſim. Quum vero breui poſt tempore audirem, laborem hunc, mu-tata ſententia, vni e numero memoratorum medicinæ ſtu-dioſorum, & quidem tali, qui aliquamdiu amice mecum vi-xerat, & iam munere Archiatri Illuſtriſſimæ cuiusdam Do-mus dexterrime fungitur, eſſe commendatum, nouam ſpem de votis obtinendis concipiebam. Iuuenis hic erudititiſſimus, poſt annuum circiter decurſum triginta, & quot excedunt, tabulas, iudicio non infimo elaboratas, & ab Archiatro reui-ſas, mihi exhibebat. Transportans domicilium meum in hanc ciuitatem, has, vt & reliquas meas intentiones, cum a-micis quibusdam communicabam, qui definitiones, cauſſas, & plures obſeruationes practicas in hiſce tabulis deſiderabant. Otium mihi datum erat ob loci, vti dictum, mutationem: hinc labori huic omne meum tempus deſtinare decernebam. Diſſertationes STAHLIANAS omnes, theoriam eius-dem medicam, & manu ſcripta, tantum non omnia, perle-gebam, tabulas octoginta, & quæ excedunt, non ſolum con-ſcribebam, ſed & omnes fere illas, quæ ab amico, ſuperius laudato, exhibitæ mihi erant, de nouo prorſus elaborabam,

reli-

reliquas paucissimas supplebam, donec tandem hoc, quod vides, BENEVOLE LECTOR, opusculum prodiret. Non dissimulo, sub ipso labore animum me saepius abiecisse: tantas enim difficultates passim inueniebam, vt vel tres aut quatuor hebdomadas in tabulis quibusdam conscribendis insumere cogerer, neque tamen mihi ipsi vbique satis facerem. Sed Deo humillimae sint laudes, cuius auspicio id, quod factum est, quantulumcumque sit, fieri potuit. Ceterum silentio praeterire heic nolo, quod ab illo vsque tempore, quo laborem huncce suscipiendum decreueram, aliquot eiusdem fere conaminis specimina in lucem prodierint: videlicet compendia quaedam medica, quorum alia plures, alia pauciores morbos, methodo STAHLIANA tractandos, exhibent. Atque in his non solum multae res, sed & ipsae subinde phraseologiae, quae in praesentibus hisce tabulis leguntur, occurrunt; cuius rei tamen, BENEVOLE LECTOR, nulla Te miratio capiet, si consideraueris, ex vno fonte eadem vtrimque esse deriuata. Opus sane non fuit, ab aliis desumere, quod & dulcius, & omnino perfectius ex primis fontibus petere licebat: & certe hospes esset in scriptis STAHLIANIS, qui cuiquam alii has res tribuendas esse cogitaret. Itaque si quis me plagii vellet accusare, solus Excellentissimus STAHLIVS facere hoc posset. Hic autem hanc mihi culpam non tantum liberaliter remisit, sed & publica, vt vides, praefatione testatus est, quam minime inuideat illis, qui e scriptis suis vsum capere, & cum aliis communicare intendunt: quem paternum adfectum vt pia mente recondam, mearum omnino erit partium. Denique de paucis illis, quae, praeter res STAHLIANAS, in quibusdam locis inuenies, notare conuenit, quod illa non adiecissem, nisi peculiaribus plane effectibus probata mihi fuissent. De quibus notabilia exempla subiungere in animo habebam;

ſed temporis anguſtia intentionis meæ effectum excludit. De noua autem hac editione dicendum adhuc eſt, quod incrementa ſatis notabilia, &, meo quidem iudicio, vtilia, immo certo reſpectu neceſſaria acceperit. Priores enim CXVI tabulæ non tantum paſſim auctæ, ſed & XXI nouæ additæ ſunt; vti ipſe adſpectus docet. Optarunt quidem amicorum nonnulli, vt hoc additamentum *adpendicis* loco ſubiungeretur, ne illi, qui primam editionem iam poſſident, geminis ſumtibus onerati indignarentur. Quum vero ſcopus ille, quem tabulis ſynopticis reſpicimus, eius modi diſtractionem materiarum non permittat, iuſta hæc vota expleri non potuerunt. Confido autem quam certiſſime, quod nouum hoc huius opuſculi augmentum exiguos illos ſumtus ſufficiente vtilitate ſit compenſaturum. Ceterum cautelas illas, quas Excell. STAHLII *præfatio* ratione *purpuræ* tractandæ continet, alteri huic editioni adiecimus. Vale & faue

AVCTORI.

TAB. I.

GEORGII ERNESTI STHAL,
M. D. ET PROF. PVBL. ORDIN. HALL.

PARAENESIS,

AD

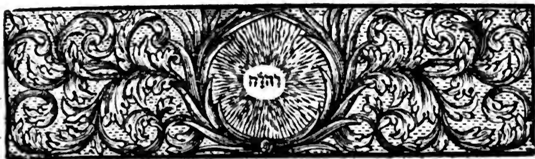
ALIENA A MEDICA DOCTRINA ARCENDVM:

QVONIAM

NON SOLVM MEDICAM DOCTRINAM MORENTVR, TVRBENT, FALLANT: SED ETIAM ALIENA AB IPSA VERITATE ET VSV PRACTICO, ANIMIS OBIICIANT.

VBI SIMVL MONSTRATVR, QVOD COMMVNES OPINIONES PHYSICAE, PER INSCITIAM MIXTI ET VIVI, ET CONFVSIONEM MATERIAE PROPRIARVM, ATQVE MOTVS PROPRIETATVM; IMPRIMIS AVTEM PER IMPERITIAM MOTVS A PRIORI, AD FINEM DIRIGENDI, ET A POSTERIORI PER NVDAS INTENTIONES PERVERTENDI: ET SE, ET MEDICAM THEORIAM VVLGAREM, PESSVM DEDERINT.

HALAE, LITTERIS ORPHANOTROPHEI MDCCVI.

ARGVMENTVM.

IN breui hac vita, & serio Medicæ artis obiecto, iustissimum est, serio perquirere, quicquid vere ad illam pertinet. Interim aliena vulgo placent; non solum toto genere, per prolixam polypragmosynen: sed in ipso etiam studio aliena pro fundamentis adsunt. Hæc labes cum quasi perpetua manserit, dubitari posset, an non rei potius ipsius, quam forte methodi solum sit vitium: qua nempe, tam in Physicis, quam Medicis, ab omni æuo, plus abstractis considerationibus, quam vere corporalibus, tributum: Aut in alterum extremum vitio, nudæ materiæ conditiones in ore atque animo sunt: neglecto MOTV & FINE: & tam huius quam ipsarum corporearum machinarum proportione, atque consideratione ORGANICA. Antiquum dicterium: Medicum incipere, vbi Physicus desinat; inutile, dum hi limites ignorantur. Vnde confusio, quæ res e physica ad Medicos respectus pertineant, aut minus. Altera formula tum vulgi hominum, tum Practicorum: Theoriam etiam politissimam, non reddere felicem practicum: Imo, iuxta Practicos, dediscendam esse. An ergo experientia a sana ratione aliena? absit; sed tantum a rationibus: Dico certorum hominum conceptibus & ratiocinationibus. Senserunt hoc multi, & alia quæsiuerunt: inuenerunt etiam noua, plura; sed non meliora: nempe ad rem. Totum negotium pessundat ALIENA consideratio; in Physicis nudæ materiæ, sine motuum intuitu: in Medicis, contemplatio corporis potius absoluta, velut a priori, quam ad læsiones, quæ plurimum SOLENT magis fieri, quam quæ solum POSSVNT; & non ad efficaces, per experientiam a posteriori, sanandi methodos, reflexa. Vnde vana hic Anatomia scrupulosa; vana, inprimis etiam vulgo crassa, Chymia. Primus defectus medicæ theoriæ, versatur in neglectu historiæ, quid soleat *potius, quam simpliciter* possit, *fieri? Imo quantum, quod possit, tamen non soleat? Veteres distinctione sua, inter temperiem MIXTI simpliciter, & VIVI, plus innuerunt, quam dixerunt. Cum nusquam nec illi, neque posteri, recte dicant, quid sit VITA. Inania veterum de corporis* elementis *somnia: & recentiorum, de* structura *corporis, sine relatione ad fines, & motuum ipsorum propria moderamina, pensitationes. Neutri*

primum

ge alia aestimatione intelliget, quantum & in se, & ipso vsu, differant, quae in corpore fieri quidem possent, *sed non* solent, *in* viuo: *& quae in* viuo *fieri* solent *quae in non viuo* non possent: *Imo quae in non viuo* non possint non *fieri*; *in ipso viuo simpliciter* non possint *fieri. Vnde his respectibus, imo fundamentis, superstruenda est Medica doctrina: quae ab his aliena sunt, proscribenda.*

INter difficultates, quae artem Medicam circumsistere iam ab ipso Hippocrate notantur, nominanda vtique, & in hoc ipsi Diuo Seni subscribendum est, quod breuitas vitae humanae suas etiam partes habeat, in impediendo, facili atque profundo artis huius comprehendendae progressu. Vt alia Senecae innumera, ita in hanc rem imprimis optime congruentia, aurea dici merentur illa eius verba, quibus de vanis studiis & λογομαχιῶν ostentationibus loquens, Sophistas corripit: an in hoc supercilia subducant, in hoc barbas alant atque demittant? hoccine sit, quod tristes doceant & pallidi? (nempe sophismata, & captiosas cauillandi formulas) Subiungit: quid nobis iocularia ista proponis? non est iocandi locus: ad miseros aduocatus es, &c. Nempe Philosophos, qui vitae rationem doceant, vitiis eripiant, animi metus, angustias, anxietates, tristitias, impotentias expugnent, tranquillitati, hilaritati, αὐταρκείᾳ vindicent, indigna haec suo instituto, perperam agere conqueritur, & quae debebant profiteri, negligere. Quid conuenientius dici possit in Medicum etiam studium, a ludicris, aut quoquo tandem modo alienis, occupationibus reuocandum, & ad verum suum ἔργον adigendum? Certe ad miseros aduocatur Medicus, non solum inter varia sanitatis incommoda atque detrimenta fluctuantes, & sub his subinde, neque sibi, neque aliis vtiles: Imo frequenter etiam inter vitam ipsam atque mortem ambigentes, &, propiore periculo, moram auxilii segnioris non ferentes. His certe

vt efficaciter ſubuenire poſſit, neque diſcere ſegniter debet Medicus, neque agere; Nec aliud ipſi, ſed hoc agere, incumbit, niſi officio ſuo male fungi velit. Nemo facile ſit, quin de hoc nobiſcum conſentiat, quod res ita ſerio atque grauiter incumbentes, non ſimpliciter negligi poſſint atque debeant; Neque forte quiſquam ita vecors fuerit, qui hoc temere facere audeat: Dico ad patientes aduocatus, ſepoſita illorum cura, alienis rebus, imo ludicris vacare. Sed ſubeſt occultior ἀλλοτρίωτις, non ſolum hominibus promiſcue, ſed quod profecto mereatur admirationem, Medico ſubinde ipſi minus manifeſto agnoſcenda, quin & obrepat facile, & ſemel admiſſa vario modo imponat, & a vero atque ſimplici officii ſui tramite, vix intelligentem abducat. Non de πολυπραγμοσύνη ſimpliciter loquor, manifeſto alienarum rerum perperam curioſa; ſed illum næuum intelligo, quo ipſa Medicina alienis rebus & reſpectibus implicata, a ſincero ſuo ſcopo, in rebus ſuis gerendis tandem aberrat, & variis difficultatibus in tranſuerſum rapientibus, ne quidem eſt, quod eſſe videbatur, nempe Medicina.

Admiratione certe dignum ducere poſſet, quiſquis humanarum rerum minus peritus aut ſincerus eſt arbiter, quod in Medica doctrina, ab omni propemodum ævo vſque ad præſentem horam, alieni reſpectus, non ſolum tot viguerint, ſed etiam tanti, vt illa nihil minus adſecuta ſit, & exhibeat, quam illud, quod nomine ſuo præ ſe fert, nempe veram corpori humano ſalutariter ſuccurrendi rationem: niſi in aliis etiam ad ſyſtematicam ſeu doctrinæ formam coagmentatis diſciplinis, eadem tractandi methodus ita exquiſite ſeruata occurreret, vt merito dubitare quis poſſet, an hoc ſolius methodi, an forte ipſarum rerum ſit vitium, vt aliter conciliari non poſſint.

Notiſſima certe in hoc genere eſt Phyſicæ doctrinæ labes, dum hæc ab antiquiſſimis temporibus nudis propemodum abſtractis loquendi atque concipiendi formulis, a vera corporea, & actionum vt in corpore, æſtimatione atque conſide-

ſide-

ſideratione, plurimum aberrauit: Propioribus autem, in generaliſſimos quoſdam de materia conceptus disſipata, nihil niſi paucisſimas quaſdam obſeruationes inde collegit, poſthabitis, aut certe minime aſſequendis, verioribus actiuis illarum cauſis, & fiendi aut concurrendi rationibus, & energiis.

Vndique & vndique hinc materiæ aduertitur animus, & quæ crasſius in ſenſum impingit, conformatio, & mutua corporea proportio conſideratur. MOTVVM ordo, vis, & abſoluta magis in materiam energia, tempora eius, gradus, vices, maxime omnium autem FINES, vix obiter in animum admittuntur.

Vnde & inprimis, ab hoc poſtremo defectu atque ἀλλοτριώσει, iam vix vſquam animo amplius oberrat nexus ille, quem tot materiales res huiuſce mundi, maxime autem & abſolutisſime corpora ORGANICE ſtructa, tum ad proprios certos fines habent, tum ad ſocios.

Ne vero etiam in hac re ipſimet alienius occupari nos patiamur, dicemus potius, quorſum noſtra tendat intentio; quod videlicet etiam in Medicina, nimis alienæ conſiderationes, graue damnum vero atque ſolido intellectui inferant, atque iuſtas, & quam maxime vtiles Theorias, non ſolum fruſtrentur, ſed etiam perperam præoccupent, atque intervertant.

Recte profecto ab antiquioribus iam Medicis dictum videtur, Medicum incipere, vbi Phyſicus deſinat. minime vero recordari poſſum, vbi etiam, non dicam inuenerim, nam certe non eſt factum, ſed potuerim inuenire, aut quærere debuerim, illam terminorum veram præfinitionem, quæ Phyſicæ limites conſtituat, quibus illa a Medicina ita dirimatur, vt hæc illinc veram ſuam ditionem vindicare, & vere ſuas res ſibi habere poſſit.

Puto ex hoc defectu, pullulaſſe verum illum, atque maxime realem, alterum; vt in Medicinam introductæ atque receptæ ſint eius indolis ſpeculationes, imo etiam aliquarum veriorum rerum conſiderationes, quæ, ſi vel eſſent veræ, vel

quam

quam maxime etiam ſint, tamen ad verum ſtricte dictum Medicum ſcopum, re vera nullum vſum habeant.

Fatigauit profecto nimio ſæpius meam mentem, in ipſa iam adoleſcentia, qua Medici ſtudii curam ſuſceperam, vulgatiſſima illa inter ipſam plebem, de Medicis loquendi formula, quod optimo ſæpe, (doctiſſimo, dicunt illi,) Theoretico, praxis infeliciter ſuccedat. Cui ſuffragabatur exercitatiorum Practicorum propria aſſertio, interdum etiam ne inuida quidem malitia aduerſus iuniores vacans, quod immenſum diuerſa res a Theoria ſit Praxis: imo, quod in Praxi etiam ſpecioſiſſimarum Theoreticarum opinionum obliuio, non ſolum facile ſuperueniat; ſed, quod re vera prudente conſideratione dignum eſt, obliuio illa ad praxin feliciter adminiſtrandam neceſſaria ſit.

Non falſa loquor, ſed notæ veritatis, & examuſſim mihi certa atque comperta. In contradictorio, vt cauſarum aduocati loquuntur, hanc loquendi formulam ſæpius vſurpatam, optime commemini: quando nempe iuniores, quibus etiam adhuc a recentiore vſu altius inſidebant illæ vti loquuntur theoriæ, illas vel in conſultationem adferre, vel exercitatiorum conſiliis illas obiicere, ſuſcepiſſent: hos etiam cum ſupercilio hac locutione vſos, & velut edixiſſe, oportere, (vt inprimis Germani loquimur,) ab opinionibus talibus, in caſibus talibus practicis, animum abſtrahere, & experientiam potius, quam theoriam ſequi.

Duriſſimum hoc mihi videbatur, qui vſuum horum loquendi nondum ſatis gnarus (certe enim Cabaliſtica hæc ſunt Medica) ſemper eo ſenſu hæc accipiebam, quod Ratio deſerenda ſit, & experientiæ nunquam conſpiret.

Nec enim certe paradoxon, ſed παράλογον, agnoſcebam, eſſe aliquid verum, & in rebus quidem corporeis, & tamen ratione non ſolum non poſſe comprehendi, ſed alienum etiam a ratione eſſe, imo cum ipſa pugnare.

Tanto

Tanto magis, inquam, inquietam hoc habebat mentem; quod non ſolum rei ipſius, a priori, vt loquuntur, tanta eſſe poſſit difficultas, imo cum ratione contrarietas: ſed etiam a poſteriori. Adeo, inquam, vt cum etiam experimenta accedant, quibus illi rei in ſe ipſa tam heterodoxæ, vere & efficaciter conſuli poſſit, tamen etiam horum ipſorum, ad reliquam rem ipſam acceſſio, nempe mutua & reciproca comparatio, ſummæ illi caligini vllatenus quidquam intelligendi, nihil detrahant.

Quid autem dico nihil detrahant? addant, dicendum eſt. Horum enim inprimis Experimentorum eſt illa præcipua difficultas, quæ cum illis rationibus conciliari nunquam poſſit.

En autem θεὸν ἀπὸ μηχανῆς & temere elapſum totius huius religionis myſterium. Cum ILLIS rationibus dico: adeoque non ſimpliciter cum ratione: cum ILLIS ſpeculationibus, non ſimpliciter cum omni conſideratione.

Poſſum aſſeuerare, quod hanc contemplationem vix animo comprehenderim, quin ſtatim ingens deſiderium cooriretur, quantum per Vires liceret profundius in verum fundamentum harum difficultatum introſpiciendi, & quid ex illis ad meliorem ſpem aditum quendam promittat, imo quid illum hactenus intercludat, detegendi. Non eo inficias, quod ad hos auſus quaſi digitum intendere mihi viſæ ſint, liberiores illæ ſentiendi, & de antiquis pertinacibus opinionibus dubitandi methodi, quæ non ſolum arguere antiquos defectus, ſed etiam tollere & ſanare, præ ſe ferebant. Interim nec illud etiam diſſimulo, quod, quantumcumque merito probarem hunc ad meliora perueniendi conatum, non tamen pari aſſenſu comprobare potuerim etiam methodum: vtpote in qua magis ſubinde verborum, quam vere ipſarum rerum, diſcrimina valere, tanta cum animi attentione veſtigantem, non poterat fallere.

Et hoc quidem tanto magis, cum etiam in ipſis phyſicis dogmatibus, a quibus hic quoque medicorum dogmatum Me-

 dici

dici initium facere laborabant, licet re vera multa proferrentur antiquis minus vel cognita, vel quæsita: magis tamen plura hæc mihi viderentur, quam certiora, aut, vt generali quidem, sed ad quoslibet harum rerum respectus commodiore quoque locutione vtar, meliora.

In omnia, quæ in sensus incurrere hic poterant, vigilantius intento, constanter apparuit, præcipuum in his conaminibus peccatum in eo hærere, quod ALIENIS respectibus nimium indulgeatur; reliqui autem, & quod præcipuum erat, passim etiam magis necessarii, atque ardui, negligerentur, aut quoquo tandem modo deficerent.

In Physicis quidem, omne bonum conamen irritum reddere videbatur, constans, & vere tota consona cum antiquis, negligentia, aut facilis vtique & incuria opinio, de MOTIBVS: confusio vniuersalium, cum particularibus: aduentitiorum, atque transitoriorum, cum insitis & immanentibus: inprimis autem, vere & simpliciter organicorum, ad certum finem, non solum directe, sed etiam proxime, pertinentium, cum adiaphoris, & strictiore sensu in organicis, & magis aptis tantum ad particulares vsus, quam certo ad illos destinatis.

Sicut autem hæc quidem talia, & sane non leuia, incommoda, Physicos conatus ita premere animaduertebam, vt illi præ his ad meliorem frugem peruenire non valerent: ita tanto magis Medicinæ officere tandem perspexi, quod hæ tam crudæ, & in præcipuo sui neruo deficientes opiniones, libere, imo, sine iniuria dico, temere, in Medicinam etiam translatæ, omnem meliorem conatum ibi etiam frustrentur, & a vero suo scopo alienum, imo irritum efficiant.

Præcipuas autem turbas hic dare mihi apparuit multiplex consideratio corporis humani, re vera magis simpliciter PHYSICA, in theoriam Medicam traducta, quam vllo modo Medicæ artis vero directo scopo respondens, ne dum solide seruiens.

Cum

Cum enim ingens certe ſit diſcrimen, inter nudam Hiſtoriam corporis humani, vt illud in ſe ſpectatum ſeſe ſiſtit & offert; & contra, inter illam eius conſiderationem, quomodo tam ad læſiones varias, quam ad harum expugnationes, imo in integrum reſtitutiones, ſeſe habeat, atque gerat: Prius illud, ad nudam directam, corporis ſibi maxime debite conſtantis, notitiam pertinet; qua ſimplex eius indoles, ſiue vti vulgo confuſius huc illud nomen trahunt, natura eius, innoteſcat: ita naſcitur inde ἀνθρωπολογία quidem, hiſtoria atque conſideratio hominis ſimpliciter Phyſica: tantum autem hæc a medicina abeſt, vt vix quicquam intimioris nexus aut vſus ad illam præ ſeſe ferat.

Quemadmodum enim irritum profecto fuerit, ex inſpectione, imo deſcriptione, quantumlibet exquiſita, machinulæ horologicæ, ſiue immediate mathematico-mechanicas rationes, atque proportiones talium inter ſe mutuo conſpirantium, tam numerorum, dentium atque rotarum, quam per menſuras temporis ſucceſſuum, comprehendere velle: ſiue plane ſtruendi, & ſi quid effringi contingat, reparandi, redintegrandi, reſtituendi, artificium, imo operandi habitum, conſequi: ita eiuſdem profecto commatis eſt, ex illis nudis phyſicis corporis humani hiſtoriis, non ſolum quibus modis lædi poſſit, inprimis autem, quibus maxime modis lædi SOLEAT, velut immediate comprehendere: ſed plane etiam methodum invenire, imo velut in ipſa re iam ſtatim reperire, quomodo talibus læſionibus etiam iterum conſulere, ſubuenire, vere reparationem atque reſtitutionem adhibere, detur.

Poſſum veritatem intemeratam teſtem aduocare, quantum incommodi mihi pepererint, non ſolum apparatus illi ingentes hodiernorum laborum, anatomicorum inprimis, (nam chymicorum craſſiores inanitates vulgares, jam ſatis diu cognitas habebam,) ſed inprimis etiam tantæ illarum, non commendationes nudæ atque ſimplices, ſed prorſus oſtentationes, in Medicina, ad explicandum quoquo modo, a tanto numero,

tantoque ſtrepitu horum præiudiciorum, animum.

Abripiebar certe non tantum, ſed fieri omnino aliter non poterat, ad res has omni ſtudio comprehendendas: Imo ſi verum dicere neceſſe ſit, ne debebat quidem aliter fieri; qui enim de rebus his aliquid ſolide diſpicere, aut decernere datum eſſet, niſi penitus introſpecta atque ſatis percepta, tam indole harum rerum, quam vi, quæ illis ineſſe ferebatur.

Poſtquam omnia, quæ quidem ad meam notitiam pervenerant, & conquiſiuiſſem cum cura, & omni ſtudio, & quantacunque in me cadebat ſolertia, perſpexiſſem etiam, quomodo inter ſe hæc cohærerent, imo cum ipſarum rerum veritate conſentirent, adhibita paulo tranquilliore, & ab obiectis aliunde figuris liberiore, animi intentione, deeſſe animaduerti non modo multa, ſed certe non exigua aut poſtrema, etiam in ipſa mox harum rerum hiſtoria.

Ante omnia offendebat in ipſo limine deſtituta, & nusquam alibi inuenienda, VITA. Quid inquam ſit illud, in quo conſiſtat, a quo dependeat, quibus modis, quibus mediis nitatur, quod VITA dicitur; per quod, & cuius intuitu corpus VIVVM dicatur.

Enim vero ingenue confiteor, Veteribus hoc me debere, illos, inquam, hunc mihi inieciſſe ſcrupulum: inieciſſe certe, diſtinctione illa ipſis ſolenni, inter temperiem Mixti ſimpliciter, imo vero corporis humani, quatenus mixtum eſt, & Viui.

Iniecerunt, repeto, hunc ſcrupulum, ſed nuſquam exemerunt. Puto autem re vera, hanc ipſam etiam diſtinctionem ipſis, præcipue ab antiquiore quadam ſimplicioris veritatis traditione reſiduam, non magis nudo neglectu, quam varietate explicationum, ita ad nihilum redactam eſſe, vt nihil niſi memoriam refricare poſſit, quod harum rerum ratio, & habita ſit aliquando, & habenda.

Ad latus huic defectui hærebat, par ſecundus, niſi quidem in ordine ad cognoſcendum, adeoq; vera dignitate in hoc or-

ordine, prior & ſuperior; circa veram indolem humanæ MIXTIONIS, ſecundum quam corpus a Vitalitate diſcernendum habetur. Ibi aliquid quidem (quod in Vitæ negotio neutri recte cordi habuerant) vtrique dicunt: cum autem veteres quidem, in nuda remota materia, imo vniuerſaliter communi, hærerent: recentiores autem, hac vel nihil in vniuerſum, vel alienioribus ſolum reſpectibus æſtimata, non ſolum præcipue, ſed potius magis vnice, formæ corporis, (corporis inquam,) ſtructuræ ſcil. eius, intenti eſſent, vtrique nihil ſolidi demonſtrauerunt.

Quemadmodum autem veteres ex illa ſua generaliſſima allegatione, primæ vniuerſaliter communis materiæ, ad tale ſpecialiſſimum mixtum conſtituendum, nulli vni conceptui locum relinquebant nedum præbebant: Ita mirum etiam merito videbatur, quod alteri illi, ſtructuram quidem curioſe perquirerent, imo paſſim etiam ſcrupuloſe atque ſolicite depingerent: Interim a quo hæc ita efformaretur, & in quos veros atque euidenter neceſſarios fines atque vſus, paſſim vel hæſitarent, vel negligerent.

Conueniebant interim hi vtrique in eo, quod Mixtionis neque rationem aliquam haberent, nec afferrent: eoque ipſo vtiliſſimam illam, corporis, quatenus mixtum eſt, diſtinctionem, ab eo, ſecundum quod viuum dicitur, vel non poſſent conſtituere, vel non curarent.

Quod in numeris coordinandis aut diſtribuendis euenire ſolet, vt primorum neglectius inſtitutus computus, non ſolum totius collectionis ſummam grauiter deprauet atque corrumpat: ſed ipſis etiam progreſſibus ita augeſcat, vt quo longius extenditur, eo latius a veritate aberret, illud artibus etiam atque doctrinis pariter euenire, res ipſa docet. Quando, inquam, vel aliena adhibentur, vel plane inſuper habentur, atque, negliguntur, ipſa omnino principia, rerum naturæ adverſatur, poſſe talibus deficientium fundamentorum hiatibus, aliquid ſolidi ſuperſtrui.

 Quam

Quam longe vero a toto suo scopo aberrandum his fuerit, ab illo, quem nos quærendum fuisse innuimus, scopo, ex eo colligi potest, quod vniuersa sua laboriosa speculandi ratione, nequidem ipsimet obseruauerint, nedum vt obseruandum aliis commendauerint, quam corruptibilis res sit humanum corpus; in se, inquam consideratum, suæ materiæ intuitu: vnde hoc habeat? & vnde ex aduerso, & prorsus in contrarium, illud habeat, vt hæc ad corruptionem subeundam tam ingens atque plena aptitudo, nihilominus non in effectum deducatur, sed potius aduersus tantam ad corruptiones dispositionem, intemeratum, & incorruptum persistat, & in amplum annorum numerum duret?

Sub his duobus cardinalibus prorsus defectibus, non poterat fieri, quin adhuc vnus, ordine quidem tertius, sed dignitate cum istis quasi certans, hæreret, aut radices altius ageret, nempe ingens neglectus veri vsus, veræ efficaciæ, imo summæ adeo dignitatis ad verum vitale negotium, Excretionum.

Tantum abfuit, cum ne quidem eximius vsus, aut necessitas Excretionum satis consideraretur, vt suprema illarum energia ad vniuersum vitæ negotium in debitam contemplationem veniret, & ex illa tandem colligeretur, tum quid sit Vita, tum quibus Mediis nitatur, imo præstetur & absoluatur. Multus & prolixus inter recentiores sermo, de Mechanica efficacia, vt alias passim in respectibus minimæ considerationis fatiscat atque pessum it, ita specimen certe exhibet in hoc ipso, de quo verba facimus, negotio, quam parum prosit speculatio, vero fundamento destituta.

Cum enim ingens illud artificium, quo & vera Anthropologia, & vera simplicior efficax Medicina, nititur, eminentissime vtique simplici potius Mechanica, quam quacunque Physica materiali atque corporali cohæsione, aut, vt corporea, actione, absoluatur, non solum altum de hac re silentium vndique regnat: sed potius quibuslibet aliis considerationibus, animus implicatur, quam vt verarum harum rerum iustæ pensitationi inuigilaret. Vnde

Vnde quidem primo prorsus, & plane primario, loco, peccare prædicimus, atque penitissime euitandam esse monemus, ἀλλοτρίωσιν illam, qua tum in ipsa Physica ἀνθρωπολογίᾳ, res afferuntur, quæ præcipuæ constitutioni corporis humani non quadrent, aut certe non satisfaciant: tum inprimis Medicæ corporis humani contemplationi, non respondent, sed quicquid etiam veri forte continent, magis ad nudam historiam physicam faciat, quam ad intentionem atque directum finem medicæ artis, imo ad vniuersum tandem verum eius subiectum & obiectum.

Non placet de physicæ ἀνθρωπολογίας defectibus prolixius hic agere, nisi quod vnice verum intellectum illarum rerum commendandum censeam, de quibus paulo ante sermonem institui: MIXTIONIS inquam humanæ, aut ad minimum animalis, eiusque propriorum principiorum atque conditionum. Secundo, VITAE, quid illa sit in corpore, secundum quam, inquam, corpus viuum appelletur: Tertio, vera instrumentalis, & illa quidem vere pure mechanico-organica ratio vitam præstandi, seu corpus incorruptum conseruandi. Ita demum illa Physica reuiuiscet, de qua cum veritate dici possit, quod ibi incipiat Medicus, vbi desinit Physicus.

Maior autem profecto, & ille quidem absolute necessarius, medicæ doctrinæ adhibendus est labor, ne illa non solum alienis oneretur & impediatur; cum certe etiam sano sensu vita breuis sit, ars longa: sed adhuc magis caueatur, ne sola illa aliena, pro genuinis atque domesticis admissa, quod ita aliter fieri non potest, omnem spem quidquam solide constituendi eripiant, & potius absolutam illam opinionem nobis imperent, quod in tota medicina plane nulla intelligendi ratio locum inveniat, quando tales alienæ allegationes atque appellationes in irritum reciderunt.

Nemo certe facile crederet, quod huiusmodi admonitionibus, imo profecto conditionibus ferendis, locus esse possit

in

in illis disciplinis, de quarum, ad summum apicem, & euidentiam, etiam corporeis externis sensibus luculentam, progresso ascensu, tam confidenter polliceri ausum est exspirans nuper septimum seculum.

Sed non tam integra amplius est res, cum etiam illi, qui obstrependi, atque strepitu tumultuario vsitata obtinendi, vsum magis quam artificium, strenue in subsidium adhibere laborauerant, constantia inconcussæ, & intaminato suo iubare præfulgidæ Veritatis, & rerum potius invicta phalange, quam verborum vaga atque leui armatura, statariæ virtutis immobili robore, turbatis suis ordinibus, & nusquam consistere paribus, pedem referunt; imo de summa suarum rerum spem abiicientes, nefariis artibus aduersas copias in sua castra perlicere machinantur: aut indignum illud ab omni æuo, postulatum, in animos inducunt, vt victi, nec vlla iusta spe bonæ fidei sed manifestis animorum dissidiis conspicui, non in societatem solum æquam, sed statim in ciuitatem, recipiantur.

Nullæ vero hic sunt societatis leges. Vna est veritas. In huius castra transire oportet, si vera pax & fida placet. In aprico positam habet rerum suarum iustitiam & æquitatem Veritas, cuius vt aliqua specimina exhibeamus, demonstrare placet ad oculum, quomodo aliqua quidem in corpore humano vere existere possint; & quia vere existunt, etiam ad physicam historiam vtilia, imo, nisi hæc mutila manere debeat, etiam necessaria esse: Et tamen vere medico foro atque scopo, non solum inutilia, & ab illo aliena, existere, sed etiam illi re vera confusionem aliquam obiicere, atque medicum de omni, non solum opera sua (in quo non fallitur,) sed etiam ope, desperare efficere.

Fœcundissima hisce rebus inprimis est Anatomia recentior curiosa, e qua vt non solum quid forte possit in nostros vsus advocemus, sed & iam quid omnino tandem velit, assumemus exemplum, in quo hactenus etiam sine vllo optato euentu frustra desudauit.

Scru-

Scrutata eſt Anatomia curioſa muſculorum intimam ſtructuram, & ex illa duo cumprimis ſtabilire laborauit: 1.) quod tenerrimarum & capillarium penitus, in muſculis fibrarum, ita abſolute mochlicho-mechanicus ſit numerus, ſitus, ordo atque poſitus, vt in illo non ſolum in genere vis motrix, ſed in ſpecie ingens illa, imo in tam parua mole ſtupenda, conſiſtat.

Iam, cum facillime fieri ſoleat, quin etiam quotidianis exemplis contingat, vt per vulnus hæc muſculi conſtitutio quo quo modo, inprimis autem forte grauius & profundius, lædatur, adeoque ad medici conſiderationem atque curam negotium reſpiciat, quæritur, quid illi hæc ἀκρίβεια Anatomica commodi afferre poſſit?

Fingamus potuiſſe illum adſequi, quod tamen non poteſt, verum illarum fibrarum numerum, quæ in muſculo præſto ſint; quomodo poterit numerare, quot illarum in quolibet oblato vulnere læſæ ſint, atque diſſectæ: Fingamus hoc etiam connumerare poſſe; quomodo ſingularum exquiſitas mutuas extremitates agnoſcet, vt quælibet propriæ ſuæ, cui competit, ac debetur, iterum reſpondeat, atque ſocietur? Fingamus hoc etiam perquirere valiturum: quomodo tandem in integrum reſtituet, ſeu ſingulas cum ſingulis, in verum, ſolidum, firmum nexum reſtituet, atque vniet?

Quando autem omnium horum nihil vnum poteſt, ſed omnia hæc abſolute & ſimpliciter non poteſt, quid attinet quæſo ad vniuerſum eius ſcopum, ſcire illa, aut neſcire? At non hic ſubſiſtit, aut in his acquieſcit fatalis hæc difficultas; non ſolū nihil prodeſt: Obeſſe poteſt, ſi ita ſimpliciter aſſumatur atq; conſideretur. Certe enim in his terminis, non ſolum Medicus hiſce ſpeculationibus intentus facile agnoſcet, quod ipſe nihil hic poſſit; ſed profecto, ſecundum rationem ſuam, nunquam adſerere aut comprehendere poterit, quod vndecunque tandem quidquam his damnis reparandis ſuffecturum ſit: dum omnino huius rei, ex vniuerſa etiam illa præſentis ſtructuræ notitia,

quantumcunque etiam solidissimam illam habere posset, nihil ipsi dilucescere, imo ne quidem suspicionem iustam venire valeret.

Ne præter rem in allegandis huius commatis exemplis veluti singulatim, tempus atque operam perdam, absoluam potius rem breuiore quodam adserto. Nego videlicet, quod ex vniuersa structura, structura inquam atque textura, partium corporis organicarum, non solum specifice, quatenus mechanicæ sunt; sed etiam generice, quatenus textæ atque structæ sunt, quidquam subsit, quod vere ad medicum pertineat, seu medico quatenus tali, absoluta, imo vero absolute vlla, necessitate, cognitum esse debeat.

Plus dico. Nego quod talis cognitio, aut notitia, medico stricte dicto, quatenus tali, ad scopum suum medendi, restituendi, reparandi, vel præoccupandi specialissime, vel resarciendi, etiam solum vtilitatem eximiam afferat.

Ingens paradoxon! nempe vt ego hæc eripiam Medicinæ, in quibus illa hodie non solum tam prolixa, sed certe modo non tota est, exultatque atque sibi placet. Sed est ita, & non aliter. Non adspernor rem ipsam, aut simpliciter dissuadeo, aut negligi volo; in Medicinam solum ingeri, ad Medicinam pertinere, ad Medicinam facere, ne dum ad Medicinam necessariam esse, vt vere, ita firmiter & constanter, nego.

Imo ita demum a Medicis etiam abesse volo atque iubeo, quando illi non solum hæc ad se pertinere arbitrantes, sed etiam in his proprie, imo vnice, scientiam suam collocantes, & hæc proprie esse, quæ non deceant solum, sed faciant medicum, opinantes, his quidem studium atque stadium, laborem & tempus consumunt: Necessaria vero non solum præ his, sed plane per hæc, negligunt, dum his maxime medicam suam artem atque scientiam absolui, persuasi sunt.

Adhuc alienior est ab vlla spe boni atque solidi vsus ad medicam Theoriam, Chymia. Vt enim taceam, quod ne quidem

dem illa ipsa inter Medicos, aut in quibuscunque tandem Systematicis tractationibus, vllam veram, & quantum decebat late patentem, & nexu vero inter se deuinctam, Dogmaticam Theoriam adhuc assecuta sit: certe in formando conceptu de mutationibus humorum, variis atque facilibus, in corpore humano, nihil quicquam hactenus assecuta est, quod vel ipsi Chymicæ veritati, imo vel solum Hypothesi, quadret & respondeat: ne dum vt cum veritate indolis ipsius vitæ humanæ, consentiat atque consistere possit.

Quod enim tanto promittit hiatu, Chymicorum nomine sibi placens multitudo, in paucas profecto tandem opiniones fatiscit, dum de coagulatione per aciditatem, de colliquatione per alcalicam Volatilitatem, de efficacia stimulante, per acrimoniam sulphureo-Salinam, de fermentescente mutabilitate κράσεων, loquendo, quadruplici hac generalissima præfiguratione, nemini vni certe rerum suarum curiosius satagenti persuadebit, quod hac tam plane generali subindicatione, satis factum videri possit, tot specialibus fiendi modis, quot ipsi hi passim contingere fingunt.

Ita enim, verbi gratia, dum aliud acidum Hemicranicum, aliud Ophthalmicum, aliud odontalgicum, aliud anginodes, aliud pleuriticum: aliud nephriticum, aliud hystericum: aliud fixum, aliud volatile, aliud vagum, comminiscuntur, neque vero vllam specialiorem originem ipsis e tota sua Chymia assignare valent: nisi quod per modum fermentationis hæc ita fieri, loquantur: cui quæso satis faciet hæc explicatio, nec a priori, rei ipsius certa veritate nixa, quod vtiq; talis materia reuera præsto sit: nec a posteriori, vllo solido experimento artificiali fulcienda, quod artificiali fermentatione tale quiddam produci valeat, imo vlla fermentatione, in humana viva crasi, tales alterationes in totuplices aciditates contingere possint.

Quemadmodum autem hæ ipsæ quoque expressiones, in se, nihil nisi generalissimum quendam conceptum ita offerunt, ab omni adeo specialiore vsu, adeoque verius scientifica

perceptione, re vera alienum, & vere maximam partem ſterilem: ita fundus plane calamitatis in eo adhuc ſitus eſt, quod vere contra omnem probabilitatem, vniuerſa hæc ſcena adornari appareat; dum humores quicunque humani corporis, ab aceſcente fermentatione alieniſſimi, & non niſi vel in ſpontaneam coagulationem mucidam, vel, ſi quid fermentatiui ipſis accidat, in putrilaginoſam corruptionem, præcipites ruunt.

Premit præterea totam hanc ſpeculationem, etiam illa difficultas, quod nulla vna, quoquo modo probabilis aut veri ſimilis ratio reddi, ex huiuſmodi opinionibus, poſſit, tum tam rari prouentus talium fermentationum: cum vtique fermentatio actio ſit, vti cito procedens, ita prompte profecto etiam atque facile cooriens: tum commotionum earundem, imo productionum, per nuda animi pathemata.

Cum enim homo præcipue fermenteſcentium rerum vſu proprie viuat, & nihil a fermentatiuis mutationibus prorſus alienum, ad æqualem totius corporis, & inprimis ſanguinis, nutritionem idoneum ſit: præterea hominibus laxius atque lautius viuentibus, vel intemperantius etiam ſolum, vel inordinatius, multiplex omnino varie heterogenearum rerum ingurgitatio, veri ſimillime etiam materiam præbere poſſet, pro multiplicibus eiuſmodi fermentationum inſultibus: Docet tamen quotidiana, & immenſo numero re vera admiranda, experientia, quod rariſſimi ſint eiuſmodi affectus, qui per hos fermentationis modos atque motus, non poſſent non propemodum quotidie affatim cooriri.

Altioris profecto indaginis eſt, ſed & ſollicita illa, atque ſolertiſſima omnino digna, INFREQVENTIA illa inſignis morborum, qua non ſolum vnus idemque homo, communiter numero paucis atque raris, ſed etiam ſpecie non multum diuerſis, morbis, etiam per longum vitæ ſuæ ſpacium, inſigniter adfici obſeruatur: Sed etiam adhuc maior hominum numerus, per longa ætatum ſuarum ſpacia, etiam penitus immu-

munes ab omni morbi insultu, vegeti & alacres viunnt. Quin etiam ingens hinc inde numerus eorum, qui, ne quidem robore conspicuo externi habitus corporis muniti, per medias varias diætæ, grauissimas etiam, temeritates, vitam suam exigentes, a morbis plane tamen liberi persistant. Quod certe fieri nunquam posset, si supposita illa humorum mutabilitas, & inprimis ille promptissimus eius modus per fermentatiuam inversionem, locum haberet.

Vt nihil iam dicam de duabus illis plerorumq; affectuum, qui humorum corruptioni fermentescenti per hanc opinionem affinguntur, circumstantiis solennissimis, ab huiusmodi conceptu quantum cœlum a terra alienis. Intelligo primo, reditum talium morborum per certas temporis periodos; ne quidem vna specifica ratione constante determinatas, sed vel per singula indiuidua aliquid particulare habentes: vel ad minimum numero plures species sistentes, quæ ne ipsæ quidem aliquid ita absolute exacte specifici sistunt & præ se ferunt: 2.) promptissimam huiusmodi morborum, qui alias fermentationibus ita tribuuntur, tum prouocationem, tum præcipue revocationem, per animi grauiores perturbationes, atque commotiones: Quæ sane vtraque, quomodo vsquam cum illis præfigurationibus de humorum alteratione, quoquo tandem modo crassius materialiter eueniente, nullam vsquam verisimilem conspirationem aut conuenientiam habere apparent.

Vt adeo re vera etiam quoquo modo Theoria Chymica ad Medicam peregrina sit, & illi minime quadret, ne dum serviat.

Quia vero hæc res, vera, inquam, atque solida differentia, Theoriæ Medicæ & non Medicæ, positiua potius aliqua ratione discerni, quam maxime meretur; operæ pretium facturus mihi visus sum, si discretionis huius veram rationem edisseram, atque solidæ contemplationi, non sistam solum, verum etiam commendem.

Medicum dici sine dubio nihil aliud meretur, nisi quod ad

ſcopum artis medicæ recte ducit atque facit. Scopus artis medicæ eſt, læſiones corpori humano eiuſque vitalibus inprimis actionibus impendentes, aut iam illatas, via quadam, vel cum ſolida atque certa experientia, vel inſuper etiam cum ſana ratione conſpirante, præoccupare, abigere, depellere, in integrum, aut in ordinem reſtituendis, operam nauare.

Dico ſecundum hanc conſiderationem, quod illæ ſpeculationes, atque contemplationes inprimis huic ſcopo ſeruiant, quæ verum aliquem vſum ad illum obtinendum indigitare aut præbere poſſunt. Quæcunque vero hoc non poſſunt, quantumcunque etiam de reliquo res veras complectantur, eaſque ſpecioſas, curioſas, ſolertibus argumentis, difficilibus & operoſis experimentis vere demonſtrandas, dico, quod illæ omnes a Medico vſu alienæ ſint; adeoque otioſæ in Medica theoria, Praxeos vtique & effectuum rationes complectente, quin imo facillime, quantum illa nexum cum vero vſu medico habent; id eſt, non niſi alienos a medico ſcopo reſpectus inuoluunt, facile medicum, inprimis in vero ſuo ſcopo, & theoriis vere ad illum collineantibus atque directis, minus firmiter fundatum, facile in tranſuerſum agere, confundere, imo a ſuo vero ſcopo abducere poſſint.

Quid vero dico, poſſint? non ſanantur profecto, ſed corrumpuntur vlcera, diſſimulatione atque neglectu: & tanto certius, atque grauius, quo magis cacoëthea & inueterata ſunt. Non poteſt hoc facere ἀλλοτρίωσις illa, ſed facit, fecit, faciet. Fefellit in hunc vſque diem, imo quam maxime hodieque fallit, vniuerſam expectationem Medicæ theoriæ. Hæc talis, inprimis vbi vera fuit, & quadantenus euidens, imo ipſa quoque vel ficta paſſim, ſpeculatio, pro medica impoſuit, vt ita vlla alia opus eſſe non in mentem veniret.

Parum eſſet, ſi hic ſubſtitiſſet malum. Manſiſſet antiqua querela, quod theoria cum praxi non cohæreat, ſed hæc ſola experientia niti neceſſe habeat. Plane alia vero ſubnata eſt rerum facies, dum volunt huius Theoriæ architecti, opprobrium

um

um illud antiquare, ex illis suis, inprimis tamen, quod optime notandum est, commentiis theoriis atque speculationibus, praxin, quæ cum illis cohærere debet, efformando.

At vero, quemadmodum infelicitas aliqua fuerat, in illa pristina theoriæ discrepantia, quod hæc theoria nullum vsum suppeditaret ad praxin felicius instituendam: cedebat interim praxis feliciter, dum experientiæ innixa, & illa, quæ hæc ostendebat, solerter imitando & exequendo, ipsa quoque effectibus felix erat, & experimenta, quibus institerat, etiam ipsa adsequebatur, & paria impetrabat. At in hac praxi, quæ talibus alienis theoriis ita superstruitur, vt cum illis conspirare appareat, nimio grauius atque magis metuendum est damnum, quod tristem experientiam habeat, & directis suis tentaminibus, scopos, quibus destinata erat, nunquam, sine tropo dico, & vt verba iacent intelligi volo, nunquam, directe absequatur, & nec vllum vnum solidum experimentum absoluat.

Durum videtur, verum est. Nisi heteroclitis naturæ ipsius moliminibus, motibus, successibus, imo exitibus, dico ad has theorias atque praxes heteroclitis, aliquid felicius obtineatur, seu potius ita ad hanc praxin per accidens sequatur: aut feliciores, talium πράξεων fautores, adhuc aliqua ex antiqua praxi, eiusque solidiore experientia, retinuerint, & suis etiam theoriis adsuant, quo felicem aliquem euentum impetrent, quem per errorem alteri illi suæ recentiori methodo magis imputare pertinaces sint: nisi, inquam, horum aliquid fiat, nunquam bene cedit hæc recens praxis.

Quemadmodum autem vere Medica theoria, necessario veriora etiam, certiora, constantiora habere debet principia atque fundamenta, & ab illis ita alienis necessario etiam diuersa: ita & illa, breuiter tamen, & per summos apices hic nominare, non erit ἄτοπον, & simul etiam rationem diuersitatis eorundem, tam a theoria illa aliena, quam irrita etiam illius experientia, breuiter explicare.

Qui

Qui generalem conceptum qualemcunque de Vita habere memores ſunt, dicere ſolent, quod Vita conſiſtat in motu. Iam ſi Medice hæc adſumere debeamus, vt nempe vſum habeant ad ſaluandam vitam, aut periclitationes ipſi iam obiectas iterum expugnandas, vitamque plenæ ſuæ libertati reſtituendam, motibus his vitalibus conſulendum erit, vt recte, libere, expedite, ſine impedimento, ſine detrimento fiant & procedant.

Volunt hoc præſtare per materiarum mouendarum craſeos, talem temperiem conſeruandam, aut reſtituendam, quæ motibus moræ eſſe non poſſit, ſed liberrime illis obſequatur.

Hærent autem hic ſtatim in eximio prorſus præiudicio, ſupponentes, quaſi motus vniuerſa integritas, abſolute & ſimpliciter dependeat a materiæ, & corporeorum organorum iuſta proportione: adeoque, vt in ſcholis loquuntur, ſimpliciter a poſteriori, materiæ vera atque illibata proportione præſente, & intemeratus perſiſtat, & ſi alicunde labefactetur, illa in integrum reſtituta, pari paſſu incedat, & integritatem ſuam recuperet, atque conſequatur.

Quemadmodum autem hanc opinionem ſtatim irritam reddunt, non ſolum vera atque ſimpliciſſima experimenta, ſed quotidiana etiam, & nimis quam familiari illo ſuo prouentu, etiam hominum vulgo notiſſima, quod etiam ſine vllo vero, imo ſaltem probabili ſubinde, tanto certius autem ſine vllo proportionato, corporeo, ſiue humorum, ſiue partium, vitio, prorſus a priori, motus iam vehementer concitari, iam potenter inhiberi, in genere vero ab ordine ſuo, & conſuetis ſucceſſibus iuſtis, in tranſuerſum agi, in dies, imo in horas, deprehendantur: quod nempe tam animi pathematibus præſentiſſime, quam conſuetudinibus contumaciſſime, fieri notum eſt: ita non poteſt hoc intuitu hæc opinio latifundium ſcopi illius, vitam per talem methodum ſatis ſecuram atque liberam præſtandi, plenam ſuam cerditudinem obtinere.

Ne-

Neque vero hoc solum, sed premit huic difficultati vestigia, altera nihilo minor, atque dispar: qualesnam vere esse debeant, atque soleant, illæ deprauationes materiarum, quæ motibus impedimenta obiiciendo, tot periclitationum speciebus, dico tot morbis atque symptomatibus, ansam præbeant, & causam constituant? & quomodo consequenter etiam illis singulis ita consuli possit, vt vera, & Theoriæ tali quadrante correctione, & simplici alteratione, seu noxiæ illius craseos inuersione, imo in meliorem, adeoque corpori tolerabilem conuersione, vitalibus motibus negotium facessere desinant.

Sunt illi certe, qui illam opinionem fouent, in hoc toti, vt materiis ita succurrant, & quas illis labes suis inculpationibus imposuerunt, variis materialibus remediis iterum detrahant. Vndique certe & vndique, vt accusant materiarum vitia, ita correctionibus illorum toto animo intentos esse necessarium ducunt.

Hæc quidem hominum sunt commenta atque tentamina: alia vero via incedit Natura rerum, Vitæ auctor, seu potius Animalis Natura vel Anima. Agit quidem illa, imo peragit felicissime, quantum & quamdiu potest, Motu; sed ille motus non est Vita absolute & simpliciter, & qua talis. Præstat vitam mediante Motu humorum circulatorio; sed hic motus circulatorius non est vita, sed tantum instrumentum vitæ; & quidem remotum. Proxime præstat Vitam, per Secretiones perpetuas, & Excretiones tempestiuas, materiarum non solum inutilium, sed etiam nociturarum: interim neque secretiones hæ, neque excretiones, sunt Vita, sed solum verum vltimum, & magis immediatum instrumentum vitæ, nempe eliminando aliena, vt maneant propria & ad corpus vere pertinentia. Ita demum Vita efficitur, nempe Conseruatio corporis, & mixtionis eius, atque vindicatio aduersus omnem corruptionem, cui alias e materiali sua indole, expositum, imo obnoxium est.

His motibus, hac methodo, vtitur Natura ad conseruan-

dum ſuum corpus, ad præſeruandum illud ipſum, ad liberandum, & a læſionibus etiam iam ingruentibus, imo incuſſis in partes fluidas, aut ſub ſpecie fluida. Nam ad ſolidarum partium læſiones iam profundius actas, ipſa vtique abſolute ſola ſatisfacit Natura, nec eſt quidquam in arte præſidii, quod naturæ ceſſantis vices in hoc negotio vllo vno modo ſatis ſupplere, ne dum penitius ſubire poſſit.

Habet etiam hæc humanæ Naturæ methodus, ſanam rationem omni modo autorem, atque ducem. Quid enim ſimpliciſſime certius eſt, quam quod illud demum veriſſime ab omni nocendi energia ſolidiſſime remotum ſit, quod toto loco dimotum eſt, & ne tangere quidem amplius valet corpus, ne dum materiali contactu ita in illud agere.

Ita certe longe verius atque ſimplicius eſt, quicquid nocere aptum eſt, illud potius ex vniuerſo corpore eieciſſe: quam ſegniori eius, & omni modo magis dubiæ conuerſioni in bonum, labores varios, & anxios conatus impendere. Et certe ab omni, ſimpliciore etiam, ratione alienum eſt; res vario modo corruptas in corpore, obſtinato quocunque conatu atque ſtudio, in bonum ſeu integrum ſtatum reducere velle; cum ſincere bonas, & œconomiæ corporis penitiſſime idoneas, e ſimpliciſſimo quoque quotidiano victu affatim conquirendi, atque reparandi copia ſuppetat. Quis enim non proteruum hoc dicat obſtinationis genus, cum omnium neceſſariarum rerum libera facultas atque copia penitus ad manus ſit, loco huius liberaliter recipiendæ, temerariis tentaminibus inſiſtere, & potius res nunquam ad bonam frugem perducendas, conquirere, iisque, peruicaci labore & opera, in talem bonitatem, quæ aliunde ſponte affluere poſſit, redigendis, non ſolum inſudare, & præfracta prorſus contumacia huic negotio inſiſtere; ſed etiam pericula, quæ ſub dubio huiusmodi tentamine impendere poſſint, antequam illud vere in effectum deducatur, non ſaltem adire, ſed quaſi temere ſollicitare, & friuola tali audacia re vera laceſſere, imo in ſe non magis ſuſcipere, quam directe recipere. Lon-

Longe abeſt ab hac inſania humana Natura; & quæ illi vias ſuas præmonſtrauit, & limites deſcripſit, ſuprema Sapientia, talia nunquam voluerit. Vnde etiam in brutis omnibus in genere, nihil tam ab omni ſana methodo abhorrens locum habere obſeruatur.

In vniuerſo, inquam, animalium genere; ſicuti mixtionis genericæ ratio eſt eadem, ad præſentiſſimas corruptiones apta atque nata: ita hæc etiam vitalis conſeruationis methodus, eadem vtique eſt in omnibus, vt potius perpetuis lenibus ſucceſſibus expellendo, quicquid ad nocendum aptum vſquam emicat, ſublata ipſa cauſa, omnem effectum ſolidiſſime occupet, atque tollat, quam contra, non expellendo, ſed tolerando potius, atque ita collectioni, imo concertationi conniuendo, quin indulgendo, periculum grauioris damni, & aucta noxiæ materiæ toleratæ quantitate magis magisque dubii, non tam expectare, quam inuitare, imo receptare.

Hanc viam atque methodum corpus vitaliter conſeruandi, exequitur natura humana non ſolum jugiter, & indeſinenter in ipſo ſano & tranquillo corporis materiali habitu atque ſtatu: ſed vtitur etiam eodem, in ingruentibus illius periclitationibus, atque magis iam gliſcentibus corruptionum validiorum rudimentis, quin augmentis.

Sicut enim Naturæ humanæ nihil magis promptum & expeditum eſt, quam mouere; Nihil autem minus in eius poteſtate poſitum, quam materias efformare: e materiis autem vndecunque oblatis, conquirere, colligere, coaptare, mediocri quidem energia ipſi conceſſum; ſed quæ tamen ſemper non ita exiguum temporis ſpatium inuoluat: Ita ſane tanto conuenientius in hoc etiam negotio, vtitur illa ſua maxima energia, vt potius penitus emoueat, & eiiciat, & mature hoc quidem, atque tempeſtive, quicquid noxium occurrit, aut incumbit, quam vel irrito, & ſuæ energiæ incognito auſu & tentamine, totam materiam in aliam indolem ſimpliciter convertendi: vel longa temporis mora aliquid ex illa veluti ſeli-

gendi: reliquam noxiam portionem in corpore tolerando, grauiſſimas huic noxas, & irreparabilia damna, accerſere malit.

Huic methodo, ſicut a priori Ratio auctor eſt; potentia etiam & indoles Actiuitatis vitalis par & idonea eſt: ita eidem etiam omni modo vacat, eamque conſtanter & ſolenniter exercet Anima.

Hac inquam methodo, non viuit ſolum, ſiue in intemerata ſuæ mixtionis integritate conſeruatur humanum corpus, ſed vindicatur etiam ab inerrantibus, imo iam etiam infeſtantibus, corruptelis.

Hæc eſt vera illa Medicina Naturæ, qua ſine medico externo conſilio & auxilio, multos homines ſanari iam pridem monuit Hippocrates. Hæc eſt methodus illa αὐτοκρατική, ſummæ dignitatis, ad conſiderationem, atque penſitationem ſolertiſſimam adhibendam, qua homines e grauiſſimis etiam quibuslibet morbis, ſponte naturæ, vt loquuntur, mortis periculum euadunt, & ad ſanitatem reuertuntur.

Cum autem de his rebus ſingulatim, pro ingenti illarum dignitate & vtilitate, paulo prolixius dicendum videatur, propterea hoc quidem loco illas nominaſſe, & non magis vſum illarum eximium, quam vnicum potius atque certiſſimum ad vere Medicam Theoriam, non tam prædicaſſe, quam prædixiſſe, ſatis fuerit.

Vere enim Medica Theoria, nihil aliud inuoluit atque tractat, quam, quomodo ſecundum Naturam, illa omnia quæ in detrimentum corporis vergere poſſent, perpetuis ſucceſſibus, & ex humoribus, & per humores, perpetuo illorum motu & circuitu, paulatim, & antequam augeſcendo præualeſcant, adeoque etiam tranquille, & ſine magno negotio, e toto corpore eiici ſeu excerni ſoleant: Præter naturam autem, hi excretionum liberi atque iuſti ſucceſſus, varie lædantur; non ſolum, aut certe non directe, imo ne quidem principaliter, materiarum atque viarum, corporeis nempe, vitiis
ſed

ſed etiam ipſius, motuum magis a priori, intentionis, directionis, ordinis, conſtantiæ, vſque ad debitum finem perſeuerantiæ, proſecutionis & executionis culpa. Quibus tandem rebus, Theoria praxi præludens, Pathologia vere clinica, & Therapia, ſeu iudicioſa inuentio, auxiliorum, & vere rationalis methodi medendi ſuperſtruitur. Et his adeo abſoluitur vera medica theoria, veris factis & actis naturæ ſuperſtructa & reſpondens, nihil propriis ſpeculationibus aut opinionibus indulgens, aut auſcultans.

Vt enim etiam vltimo loco adhuc breuiter vnum ingens offendiculum alienarum theoriarum, breuiter quidem, (quoniam alibi ſolertius detegendum erit) indicem, iterum moneo, quod illa ſuis propriis ſpeculationibus indulgens atque inſiſtens Theoria, nimium quantum exerret in reputando atque recitando, quid & quantum damni corpori humano, nempe ex illa nuda atque abſoluta materiæ & mixtionis ejus in ſe, ſine vita, indole atque habitudine, euenire POSSIT: mirifice autem eo ipſo aberret in demonſtrando, imo ſolum animaduertendo, quam parum, & per immenſam quaſi temporis intercapedinem, re vera nihil huiuſmodi, eidem euenire, & in ipſum effectum deduci SOLEAT. Cuius profecto veræ atque ſolidæ experientiæ neglectus, iam inde ab antiquiſſimis temporibus ſine dubio impediuit, ne in talis rei veras circumſtantias, & proinde tandem etiam cauſas, penitius introſpicere cordi eſſet.

Certe enim, niſi res hæc ipſa in facto, quod aiunt, neglecta, omnem conſiderationem effugiſſet, fieri nunquam potuiſſet, quin ratio humana paradoxorum conciliandorum perpetuo pruritu laborans, aliqua incubuiſſet eminentis huius contrarietatis diſcuſſioni; qui fiat, vt aliquid, quod non ſolum tam multis, ſed etiam vere tam promptis modis & ſucceſſibus fieri & in effectum deduci poſſit, vt etiam fere potius non poſſe non fieri appareat; tamen in ipſa experientia, in ipſis naturæ rerum actis atque geſtis quotidianis, prope-

modum ad miraculum raro, segniter, atque tarde, vim illam sortiatur, & ab illa sua summa & velut in præcipiti posita, vt scholæ loquuntur potentia, in actum deducatur.

Non placet in rebus ita manifestis prolixioribus deductionibus immorari. Vnde potius hanc admonitionem obsignamus. Nempe iterum iterumque commendantes, vt recte consideretur, & exquisite peruestigetur ἀλλοτρίωσις illa perplexa, anceps, & per exempla perpetua, veræ atque solidæ medicæ Theoriæ nimium quam scandalosa, imo fatalis & funesta, quæ alienis rebus animum temere implicans & occupans, propriarum, vere vtilium, imo necessariarum, considerationi, tanto plus impedimenti adfert, quoniam inter has & illam, nullus nexus, nulla conspiratio, apparet, adeoque hæ ad illam ne quidem pertinere aut illi respondere, iure meritoque reputari debent.

SOLI DEO GLORIA.

TABVLA I.

DE

MORBIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Morbus est status præternaturalis corporis viui, in partibus tam fluidis, quam solidis, vtrarumque crasin & mobilitatem lædens: concurrentibus variis *symptomatibus*, quæ vel a *materiali* noxa, vel a *motibus* principii vitalis conseruatoriis, materiali noxæ oppositis, vltra gradum naturalem vtplurimum auctis, rarius remissis, dependent.

II. DIFFERENTIA.

1. *Symptomata* non solum ab ipso *morbo*, verum etiam a *se ipsis* sollicite distinguere, vniuersæ medicinæ, tam theoreticæ, quam practicæ, maximam lucem adfundit.
2. Est autem *symptoma* præternaturalis *actionum* constitutio, quæ vel tamquam vere *morbida* & *passiua læsio* actionum, vel tamquam *actiua*, *proportionata* & salutari intentione suscepta alteratio motuum secretoriorum & excretoriorum, considerari debet.
3. Præter ea morborum differentia petitur
   a) vel a læsione *quantitatis*, vbi humores vel excedunt, vel deficiunt.
   b) vel a læsione *qualitatis*, quando humores nimis spissi, vel rarefacti sunt.

c) vel a vitio *motuum*, quando vel vltra consuetum gradum augentur, vel deficiunt, vel peruerse instituuntur.

d) vel ab *accidentalibus circumstantiis*.
Harum respectu morbi sunt
1) Chronici, acuti, peracuti.
2) Continentes, continui, intermittentes.
3) Epidemici, endemii, sporadici.
4) Contagiosi, non contagiosi.
5) Benigni, maligni.
6) Legitimi, nothi, regulares, irregulares.
7) Habituales, nondum obfirmati.
8) Corrupti, non corrupti.
9) Idiopathici, sympathici.
10) Salutares, lethales.
11) Curabiles, incurabiles.
12) Simplices, compositi.
13) Periodici, vagi.
14) Vernales, aestiui, autumnales, hyemales. conf. *Hippocrat. Sect. III. aphor. I. sequ.*
15) Certam aetatem occupantes, vbi
a) in iunioribus caput,
b) in iuuenibus pectus,
c) in senioribus abdomen magis adficitur.
16) Secundum initium, incrementum, statum & declinationem differentes.
17) Certis diebus & horis mutationes subeuntes, e.g. die indicatorio, critico, circa horas paroxysmorum.

III. *SIGNA.*

1. Motus, siue vltra gradum & ordinem naturae aucti, siue a vigore, quem principium vitale ordinarie seruat, remittentes.
2. Actionum, non solum vitalium & animalium, sed & ipsarum rationalium perturbatio, exacerbatio, aliqualis neglectio, cessatio.
3. Variarum anxietatum & dolorum symptomata.

IV. *SVBIECTA* morborum

1. *in genere*: homo viuus, qui tamen a morbis raro infestatur licet

licet secundum mixtionem & structuram suam ad eosdem summam habeat procliuitatem. Nam multi per totam vitam a morbis prorsus immunes viuunt. Vnde *Democriti* assertum, quod *Hippocr.* epist. 2. ad *Damaget.* refert, hominem totum e natiuitate esse morbum, de corpore quidem *mixto* satis verum, de *viuo* autem falsissimum est.

2 *In specie*: morbis præ aliis obnoxii

1) qui a motibus corporis laboriosis immunes sunt, pleno tamen & lautiore victu gaudent; inter quos litterati, lucubrationibus dediti, & molliter educati, principatum tenent.

2) Adfectibus animi grauioribus expositi, e. g. iracundia, admodum sensibiles, meticulosi, suspicaces.

3) Intemperantes, qui cibis non solum variis, sed sæpius etiam aduersis, corpus suum nimium replent.

4) Qui diætam scrupulosam & electitiam ordinarie quidem obseruant, data autem occasione eamdem negligere coguntur.

5) Feminæ præ viris, ob maiorem inprimis animi sensibilitatem, molliorem corporis texturam, præcipue etiam ob negotium mensium, gestationis, partus & lactationis. Quæ considerationes haud dubie *Hippocratis* elogio, quod femina bis patiatur morbum, ansam dederunt.

6) Homines præ brutis; licet enim eamdem corporis habeant constitutionem, bruta tamen tales excessus in cibo, potu & adfectibus non committunt. Quo magis autem bruta cum corruptis hominum moribus commercium habent, eo magis etiam morborum subiecta euadunt e. g. canes delicatuli, die Schoos-Hündchen, so die leckere Speisen essen, und auf weichen Küssen schlafen.

V. CAVSSAE.

1. Caussa morborum *remota* est dispositio illa corporis, ad morbos facile subeundos.

2. Caussæ *proximæ* sunt

a) vel *generales*: nempe plethora & spissitudo humorum.

b) vel *speciales*: vitia scilicet lymphæ, seri, saliuæ, vrinæ, bilis, muci, fæcum aluinarum &c.

3. *Caussae procatarcticae*, quae dispositionem ad morbos in actum perducunt, sunt praecipue vitia ex sex rebus, *non-naturalibus* dictis, prouenientia, nempe aëre, motu vel quiete, somno vel vigiliis, cibo & potu, excretis, retentis, maxime omnium animi pathematibus, quorum efficacia omnes *materiales* caussas longo interuallo post se relinquit.
4. Caussae etiam certorum morborum obseruantur periodi *aetatis*, diuersitas *sexus* & temperamentorum.
5. Praecipue autem *adsuetudo* aegrotandi & *sensibilitas* subiecti multum valent ad morbos fouendos & reuocandos.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo delicatius est subiectum, eo difficilius curatur morbus, & contra.
2. Plenariam visceris cuiusdam aut partis organicae destructionem reparare, nec arti, nec naturae concessum est.
3. Morbi, a caussis *immaterialibus* dependentes, longe sunt pertinaciores, quam qui a *materialibus* proueniunt.
4. Morbi haereditarii raro perfecte & prorsus auferuntur, cumprimis si per crebrum recursum in habitum & consuetudinem deducti sunt, qui proinde mitigari tantum possunt.
5. Morbi *epidemici*, nisi malignitas complicata sit, facilius tolluntur, quam *endemii*.
6. Item morbi *periodici*, quam vagi.
7. Porro morbi *simplices*, quam *compositi*.
8. Morbi a *motuum defectibus* prouenientes, maius periculum inuoluunt, quam qui a motuum *excessu* oriuntur.
9. Morbi certis *aetatibus*, *temporibus* & *tempestatibus* familiares, si hi ipsis circumstantiis respondeant, minus periculosi sunt, quam qui multum inde deflectunt.
10. *Motus* morborum *extraordinarios* si sensibiles non sequuntur excretiones, melioris notae non existunt.
11. Morbi *vernales* benigniores vtplurimum sunt, quam reliquorum temporum.
12. *Morbi* sine omni medicatione *sibi relicti*, longe manifestius indolem suam ostendunt, longe certius statas periodos & dies criticos obseruant, longe felicius & constantius conquiescunt, longe etiam tranquillius, si omnino superari neque-

nequeant, ad mortem deflectunt, quam qui variis medicationibus, præcipue manifeste operantibus, tractantur.

13. Morbi sub initium caussam materialem pro fundamento habentes, in consuetudinem autem degenerati, ita plerumque insolescunt, vt, sublatis licet caussis materialibus, pertinaciter tamen durent & recurrant.

14. Multi morbi curantur sine Medico & medicina per αὐτοκράτειαν naturæ.

VII. *METHODUS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam natura in plurimis morbis per secretorios & excretorios motus materiam noxiam e corpore eliminare allaborat, Medicus, qui illius minister esse debet, hosce motus secretorios & excretorios quouis modo imitari, & omni prudentia adiuuare studeat. Huic scopo inseruiunt remedia

1) *Pharmaceutica* e. g. emetica, purgantia, diaphoretica, diuretica, emmenagoga, &c.

2) *Chirurgica:* venæsectio, scarificatio, hirudines, vesicatoria, fonticuli, setacea, incisiones, paracenteses.

3) *Diætetica:* prudens regimen circa cibum & potum, calorem moderatum & animi tranquillitatem.

2. Ante autem, quam moueat Medicus, materiam prius mobilem reddere & vias aperire debet, per præparantia, incidentia, resoluentia, digestiua.

3. Pauciores etiam morbi obueniunt, vbi non conuenit, materiam noxiam directe & immediate *euacuare*, sed *corrigere.* Quare & in his, licet rarioribus casibus, prudenter se gerat necesse est. Corrigunt autem remedia alterantia, præcipitantia, temperantia.

4. Et quoniam non raro *motus* siue excessu, siue etiam nonnumquam defectu in morbis peccant, Medicus firmiter sibi persuasum habeat, *medicinam motuum* præcipuam esse partem praxeos felicis, & discat

1) motus *excedentes placide* ad *mediocritatem reuocare.*

2) motus *erroneos corrigere.*

3) motus *deficientes excitare.*

Remedia, quæ motus excedentes & erroneos corri-

gunt atque ſedant, ſunt: ſpecifica, anodyna, paregorica.

Motus autem exſtimulant: pleraque euacuantia ſuperius nominata, item analeptica & confortantia.

VIII. *CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si natura noxiam materiam eliminare intendit, vel actu iam euacuat, caueat ſibi Medicus, ne addito ſtimulo fiat nimium.

2. Euacuationes *particulares* non adhibeat, niſi præmiſſis vniuerſalibus, h. e. inſtituta prius, vbi opus eſt, venæ ſectione, catharſi, ſudatione &c. Non vero his omnibus ſimul in quouis indiuiduo, ſed pro ratione circumſtantiarum adhibendis.

3. *Quantitas* humorum pluribus morbis anſam dat, quam *qualitas*; quod eo magis conſiderandum, quia vulgata praxis circa *correctionem qualitatis* materiæ potiſſimum occupata eſt.

4. Moderata autem durant, & omnes *tumultuariæ* euacuationes tantum nocent, quantum *moderatæ* proſunt.

5. *Motuum* magis quam *materiæ* reſpectum in omnibus morbis habere conuenit: qui proinde, ad euitandum errorem ſatis communem, non temere ſiſtendi ſunt.

6. Ad tempora morborum ſemper etiam reſpiciendum eſt, num curſu anni legitimo inuadant, ætati patientis quadrent, debitasque periodos exhibeant.

7. Denique Medicus dictum ſibi putet, quod facilius ſit, motus in ſolidum ſupprimere, quam moderari. Cauendum igitur eſt a falſo illo elogio, quod *opiata* ad moderamen tantum motuum, non autem ad plenariam ſuppreſſionem propinari poſſint & debeant.

TAB.

TABVLA II.
DE
PLETHORA.

I. *DEFINITIO.*

Plethora est abundantia sanguinis, ordinariam & debitam proportionem excedens, atque multis morbis ansam præbens. Deriuatur a πλήττω, impleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Plethora est vel

1. *Simplex*, vbi sanguis quantitate quidem excedit, sed nondum deprauatus est. Vel
2. *Complicata*, seu cum cacochymia coniuncta, id est, vbi vel notabilis spissitudo, vel alia dyscrasia humorum accedit.
3. Plethora porro diuiditur in eam, quæ est
   a) ad *vasa*, quando sanguis simpliciter abundans vasa turgida reddit, sine vlla notabili molestia.
   b) ad *vires*, in qua insignis lassitudo artuum, ac torpor membrorum accedit.
4. Plethora *sibi relicta* bene distinguenda est a *commota*, vbi ebullitio & orgasmus sanguinis concurrit.

III. *SIGNA.*

1. Constitutio corporis communiter sana.
2. Vsus rerum, non naturalium dictarum, satis tolerabilis.
3. In specie tolerantia optima ciborum & somnus bonus, profundus ac quietus.
4. Quando autem plethora commouetur, vel corpus calore extrinseco molestatur, iectigatio inquieta somnum turbat.
5. Et tum insomnia anxia ac præfigurationes effusionum sanguinis, pluuiæ, transitus per profundas aquas, vulnerationis per bombardas & gladios accedunt.
6. Adspectus faciei rubicundus in *sanguineis*, spongiosis; in *cholericis* autem & *melancholicis* notabilis vasorum turgefactio.
7. Artuum grauitas & obdormitio.

8. Vn-

8. Vnde ſegnities ad laborem, & repentina ſub qualicunque motu inconſueto fatigatio, palpitatio cordis, atque reſpirationis difficultas oritur; præcipue, quando ſcalas vel alia loca acclinia ſcandunt. Quando autem poſt motum ad requiem veniunt, ſenſum contuſionis perſentiſcunt.

9. Capitis vertiginoſa aut temulenta afflictio, quando verſus terram incuruatur, & repente iterum tollitur.

10. Sub leui incaleſcentia, quam cito plethorici incurrunt, obtingit ſenſus in cute leuiſſime punctorius, quaſi ſeta compungeretur.

11. Facilis ſenſatio a frigore & æſtu.

12. Oculi continuo humidi.

13. Senſatio illa in feminis hyſtericis, ac ſi fruſtum glaciei capiti impoſitum eſſet, de plethora etiam teſtatur.

14. De reliquo plethorici ordinarie pulſum habent magnum & plenum.

IV. *SVBIECTA.*

Plethoræ familiariter expoſiti ſunt homines,

1. Otioſi, & diæta plena atque lautiore gaudentes
2. Aetas iuuenilis præ ſenili.
3. Sexus femininus præ virili.
4. Qui euacuationibus ſanguinis, ſiue naturalibus ſiue artificialibus, largiter antea adſueti fuerunt, iam autem illas, ſiue ſuppreſſas, ſiue omiſſas, negligunt.
5. Qui vitæ genus laborioſum in otioſum & ſedentarium mutarunt, quoad nutrimentum autem corpori nihil detraxerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *formalis* eſt ipſa prouida natura, quæ in iunioribus corporis incremento, in viris viribus ad labores perferendos, in feminis autem negotio generationis proſpicere intendit, vbi omnino aliqualis penus adeſſe debet. Hinc erroris non accuſanda eſt natura, dum abundantem ſanguinem generat. Quando autem hi fines non obtinentur, quid miri? ſi morboſa conſectaria introducuntur.

2. Cauſſa *materialis* in ſubiectis iam indicata eſt, nempe
   a) diæta largior cum otio & vita ſedentaria coniuncta.
   b) Suppreſſio hæmorrhagiarum conſuetarum.

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Plethora *morbus* quidem adpellari nequit, eſt tamen multorum morborum *mater.* Impedit enim ſanguinis circulum, & energiæ motus multum negotii faceſſit. Hinc debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & varia craſeos vitia ſucceſſiue introducuntur, donec tandem organa vitalia actualem labem contrahant.
2. Plethora per exagitationem corporis vel animi *commota* v. g. per celerem motum, regimen ſudoriferum, potum ſpirituoſum, partum difficilem, iracundiam &c. ineffabile damnum adferre ſolet.
3. Præcipue facile oriuntur adfectus oppletorii, congeſtorii, infarctus, ſtaſes, inflammationes, febres acutæ, ſpaſmi, efferæ hæmorrhagiæ.
4. Leuiores morbi plethoricis obuenientes magis refractarii ſunt, quam in aliis ſubiectis; multo magis autem grauiores & periculoſæ febres.
5. Quoniam plurimi plethoricorum motum corporis laborioſum, ceu remedium efficaciſſimum, renuunt, morbi etiam, præcipue chronici, a plethora dependentes, funditus in illis non poſſunt exſtirpari.
6. Plethora, quæ ab hæmorrhagiis ſiue naturalibus, ſiue artificialibus ſuppreſſis vel neglectis oritur, facilius morbos producit, quam reliqua.
7. Incommoda, quæ a plethora dependent, certius & citius ſoluuntur per hæmorrhagias naturales, quam per artificiales.
8. Plethora cum *ſpiſſitudine* & *cacochymia* coniuncta, non ſolum plures morbos, quam *ſimplex* cauſſatur, ſed & varias morborum anomalias inuoluit.
9. *Nimia obeſitas* ſeu *corpulentia*, quæ præcipue ſanguineis ex plethora interdum prouenit, actiones animales & vitales offendit, atque multis incommodis & periculis ſenſim inferendis par eſt. Facile enim adfectus rheumatico-arthritici, catarrhales, anguſtiæ præcordiorum, palpitationes cordis, aſthmata, ſuffocationes, apoplexiæ ſuccedunt.
10. Ipſe *Hippocrates* paſſim adnotauit, quod in hoc *athletico* corporis habitu, tamquam ſummo ſanitatis gradu, diu ſubſiſte-

re non possimus, & eiusmodi subiecta repente communiter moriantur.

11. *Feminas* ordinarie facit *steriles*; & si omnino conceperint, abortum non raro experiuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Plethoram *simplicem* imminuunt duo remedia satis efficacia, nempe

1) *cibus* parcior, &

2) *motus corporis* sufficiens, placidus & continuus.

2. Hæc duo autem remedia efficacissima, imo fere vnica, quia a multis plethoricis repudiantur, Medicus *duo alia*, sed minus efficacia, substituere cogitur, nempe

a) *laxationes* leniores, singulis fere mensibus, exceptis calidis & frigidis, repetendas. Noti sunt hoc nomine *noduli laxantes* cum *elleboro nigro* combinati. Sed quam parum possint, experientia docet.

b) *Venæ sectiones* æquinoctiales, luna decrescente, apud iuniores in brachio, prouectiore autem ætate in pede instituendas. De plethora prægnantium, venæ sectione subleuanda, *videatur tabula de adfectibus grauidarum.*

3. Plethora *commota* exposcit

a) Orgasmum sanguinis temperantia, quo nomine egregie conducunt nitr. depurat. ocul. cancr. acido citri saturat. conch. præparat. &c.

b) Hæmorrhagiarum naturalium suppressarum, præcipue autem mensium & hæmorrhoidum ratio habeatur. His enim reuocatis, artificiales sæpissime possunt omitti.

4. Plethora cum *spissitudine* sanguinis & *cacochymia* complicata, quomodo tractanda sit, sequentes duæ tabulæ docebunt.

5. De *obesitate nimia* tractanda sub *cautelis* pauca dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod plethora detur, atque corpori detrimento veniat, ipse iam *Hippocrates* obseruauit, dicens libr. de sanitate tuenda: *sanguis quum abundat, valetudinem vitiat.* Et sane

ne tam rationes solidæ a priori, quam experientia practica a posteriori faciunt, vt flaccescant flosculi illi rhetorici, quos *Helmontius* & ipsius asseclæ de *thesauro & balsamo vitæ*, cuius non possit dari excessus, in medium proferunt.

2. *Venæ sectiones* & *scarificationes*, quam salutariter plethoricis eueniunt, si legitimo tempore & iusta ratione instituuntur, tam notabilia damna iisdem succedunt, quando immature & peruerse administrantur. Hinc cauendum
   a) ab insufficiente sanguinis emissione, quia facile adfectus spastico-arthritici, erysipelacei, febres acutæ & inflammatoriæ proueniunt.
   b) ab immatura venæ sectionis institutione. Quando enim eo tempore suscipitur, quo variæ sanguinis commotiones a quibuscunque caussis inductæ sunt, sæpissime morbi, inprimis acuti, siue inducuntur, siue augentur. Præstat igitur ebullitionem sanguinis per nitr. & temperantia prius placare, vel decursum præsentis morbi expectare. Sic etiam minus conducit venæ sectio circa solstitia.

3. *Venæ sectio* omnibus in genere hominibus, vtrique sexui, & cuiuis ætati conuenit, exceptis fere admodum iunioribus. *Plura videantur tabula chirurgica de Venæ sectione.*

4. *Scarificatio* minoris est efficaciæ, & non nisi in subiectis spongiosis, in adfectibus intercutaneis, item per paroxysmos repullulantibus laudatur, sub hac autem cautela, vt frequentius, ad minimum singulis anni quadrantibus, repetatur. *Conferatur tabula chirurgica de scarificatione.*

5. Quando incommoda plethoræ, per euacuationes sanguinis artificiales, sublata sunt, & patiens ad plenariam restitutionem peruenit, caueat sibi, ne temere easdem prætermittat, quia certius inde damnum subsequitur.

6. Plethora *commota* quia grauia damna producere potest, vti sub *prognosi* indicauimus, quam maxime caueat sibi patiens ab omnibus remediis calidis & orgasmum sanguinis inducentibus; cuius census sunt alexipharmaca calida, cumprimis sub regimine coacto propinata, olea desti-

lata, purgationes vehementes, emeses, diæta spirituosa & aromatica, balnea & pediluuia nimium feruida, & motus corporis repentinus ac violentus.

7. Plethoræ euacuatio per interna medicamenta directe & immediate fieri non potest, sed vel agitando & mobilem reddendo sanguinem, vel naturam ad excretionem stimulando, efficaciam suam edunt; vnde *Paracelsi* adsertum de *helleboro* & *chamaedri*, quod scilicet *tantum* sanguinis e corpore expurgent, *quanto pondere* propinata fuerint, cum grano salis accipiendum est.

8. Non imminuta prius sanguinis *quantitate*, nemo in animum inducat, *qualitatem* cacochymicam corrigere.

9. Incommoda plethoræ, quando infimas corporis partes infestant, venæ sectio in brachio instituatur, si vero superiores partes obsident, in pede administranda est. Non vrgentibus autem incommodis, ad ætatem respicitur. *Vid. tabul. chirurgica de venæ sectione.*

10. *Nimia obesitas* vti totam vitam satis molestam reddit, ita & in Medicis multas deliberationes excitauit, qua fieri posset ratione, vt eiusmodi subiecta ab hoc onere liberarentur.

11. Sed si dicendum quod res est & experientia docet, irrita & manca sunt consilia plurimorum. Secundum enim *veteres hepar calidum* temperare vel secundum *recentiores* illud *fermentum* aut *sal* subigere & corrigere, quod lympham pinguem coagulat, id vanis speculationibus superstructum est.

12. Immo, ne illa quidem methodus, quæ sanis rationibus innititur, hic sufficit. Licet enim blandæ laxationes & venæ sectiones æquinoctiales instituantur, excretiones naturales promoueantur, & diæta tenuissima imponatur, hæc tamen omnia obesitati nihil detrahunt.

13. Multo minus operæ faciunt pretium illa remedia, quæ *specifica* passim celebrantur, e. g. piper, sal absinthii, succus citri, acetum squilliticum, decoctum ligni sancti, masticatio foliorum tabaci, & quæ alia auxilia vulgo laudantur.

14. Per *saliuationem*, fortissima *purgantia*, frequentes *sudationes* &

& alia impetuosa remedia corpulentiam nimiam remouere, temerarium & periculosum est tentamen.

15. Exiguum etiam emolumentum adferunt *chirurgica præsidia*, videlicet vesicatoria, fonticuli, puncturæ cum acubus, vt pinguedo effluere debeat.

16. Moderatus vsus *thermarum* & *acidularum* salutaris quidem subinde obseruatur, ita vt corpulentiæ quid detrahat & in specie sterilitatem in obesis feminis auferat, breui tamen post pristinum pondus resarcitur.

17. Sic & *febres acutæ* atque *intermittentes* auferunt quidem sæpius obesitatem ad summam vsque corporis extenuationem, non raro autem id, quod consumtum est, mox recuperatur.

18. Hinc nisi vita otiosa & sedentaria in laboriosam eamque *sufficientem* per prudentes successus & gradus mutetur, reliqua omnia erunt manca & inepta. In laboriosis enim, quamquam habitus corporis pinguis nonnumquam reperiatur, ad excessiuam tamen corpulentiam non extenditur.

TABVLA III.
DE
SPISSITVDINE SANGVINIS.

I. DEFINITIO.

Spissitudo sanguinis est *consistentia* humorum iusto crassior, a plethora & motuum defectu originem ducens, variisque morbis occasionem præbens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Spissescentia est
   1) vel *simplex*, quæ a dyscrasia humorum adhuc libera est,
   2) vel *complicata*, quæ variis specialibus inquinamentis & spissitudinibus humorum coniuncta, & quasi qualificata est.

cit. Eiusmodi specificæ spissitudines occurrunt v. g. in scorbuto, lue venerea, item in febribus quibusdam malignis.

2. Hoc loco de *simplice* tantum spissescentia, aliis autem in locis de *complicata* dicemus.

3. Ceterum distinguunt etiam inter spissescentiam *generalem*, vniuersam sanguinis massam occupantem, & *specialem*, in certa corporis regione, vel in certis visceribus obseruandam.

III. *SIGNA*.

1. Lassitudo & grauitas totius corporis, præcipue autem artuum.
2. Animus torpidus & anxius. Schweres Blut, schwerer Muth.
3. Frequentes pulsus & motus tonici alterationes,
4. Vnde caloris & coloris vicissitudines dependent, & habitus corporis modo strictior, modo laxior adparet.
5. Respirationis difficultas cum angustia præcordiorum, & cordis palpitatione.
6. Excretionum naturalium omnium qualiscunque retardatio.
7. Somnus inquietus & anxius cum insomniis terrificis.
8. Sanguis per venæ sectionem, vel alio modo emissus, est nigricans, & nexu suo firmiter cohæret, ita vt serosa portio cito & facile non secedat.

IV. *SVBIECTA*.

Spissitudini sanguinis præcipue obnoxii sunt

1. Melancholici, vel sanguineo-melancholici.
2. Populi septentrionales præ meridionalibus.
3. Seniores præ iunioribus.
4. Feminæ præ viris.
5. Præcipue sedentarii, otiosi, litterati.

V. *CAVSSÆ*.

1. Origo spissitudinis humorum a *motus circulatorii segnitie* dependet: sanguis enim floridus & optimus segni quiete spissescit, & longa mora concrescit.
2. Motus autem circulatorii segnities quam maxime & primario dependet

1) a *plethora*, quæ mole sua proportionem & vim motuum superat, & vasa nimium replet.

2) a *motus voluntarii neglectu*, præcipue quando natura simul per profundas meditationes & speculationes ab actionibus vitalibus auocatur.

3. Hæ caussæ primariæ quando adsunt, reliquæ, quas iam indicabimus, iniuriam facile vlteriorem inferre possunt. Absentibus autem illis, parum iuris habent

1) Refrigerationes immodestæ.

2) Diæta crassa, acida, potus parcior.

3) Animi mœrores.

4. *Venena* & *philtra* repentino & violento quasi modo sanguinem inspissant, eoque ipso periculosos imo lethales adfectus inducunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spissitudo sanguinis non tantum fonticos morbos producit, sed & alios aliis ex caussis natos, pertinaciter sustentat.

2. Ordinarie morbos chronicos parturit, rarius acutos, rarissime repente funestos, nisi quidem ex veneno, philtris & aliis repentinis caussis inducta sit

3. *Venam portæ* spissitudo præ aliis adficit, & vniuersum apparatum mali hypochondriaco hysterici caussatur. Quo maiora itaque incrementa sumsit spissitudo, eo grauiora quoque per eamdem pathemata producuntur.

4. Et quoniam talis inueterata spissitudo tam internas, quam externas corporis regiones occupat, paucis diebus non potest auferri; id quod contra tumultuariam & impetuosam methodum in adfectibus melancholicis & aliis probe obseruandum est.

5. Spissitudo vti a motus segnitie primum dependet, ita liberum circulum reciproce magis magisque impedit. Vnde adfectus oppletorii, inflatorii, distensorii, stagnatorii inducuntur, atque debitæ secretiones & excretiones turbantur, ita vt spissitudo *simplex* in *complicatam*, id est, *cacochymiam* tandem deuoluatur.

6. Et quem ad modum plethora rarius per se, sed per spissitudinem demum in morbidum statum transmigrat, ita econtra spissitudo in serosos humores eminentius & quasi seorsum

orum ſe extendit, & ſine plethora peculiares morbos generat.

7. Et hæc ſunt communisſima pathemata, quæ a ſpiſſitudine tamquam cauſſa *materiali* producuntur. Præter autem ea eſt ſimul cauſſa *impulſiua propter quam* varii motus vitales *extraordinarii ſpaſtici* a natura ſuſcipiuntur, vt vlteriores noxæ, nempe actuales ſtaſes & corruptiones, præſcindantur.

8. Ab his ſpaſticis reſiſtentiis dependet, quod actuales *obſtructiones*, quæ ex cauſſis phyſicis in vaſis exiliſſimis frequentes eſſe deberent, multo rariores ſint, quam vulgo venditantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per moderatiſſima laxantia, diluentia, ſalina, aperiatur, & aperta ſeruetur.

2. *Plethora* per venæ ſectiones, vel etiam in ſucculentis per ſcarificationes imminuatur. Quantitatis enim remotione non præmiſſa, fruſtranea erunt omnia reſoluentia & attenuantia.

3. *Euacuationes ſanguinis* naturales ſuppreſſæ reuocentur, & in ſpecie hæmorrhoides in viris per iuſtam hirudinum applicationem reſpiciantur.

4. Præmiſſis euacuantibus *corrigentia*, nempe diluentia & reſoluentia temperata ex radicibus & herbis in forma infuſi vel decocti ſubiungantur.

5. *Diæta* humectans, parum edendo & multum bibendo, coniungatur: calida aromata & ſpirituoſa excludantur, vinum, modice ſumtum, in vſum trahatur ab iis, quorum circumſtantiæ ſumtus tales tolerant.

6. Præcipue autem *motus corporis* placidus & ſufficiens eligatur. Hoc enim neglecto, reliqua omnia vel nihil vel parum efficient.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Eſt quidem *motus corporis* præſtantiſſimum & tantum non vnicum ſpiſſitudinis corrigendæ remedium, notandum autem quam maxime, quod ſubiecta, hoc affectu laborantia, quia labori non adſueta ſunt, plus ſub initium incommodi, quam leua-

leuaminis de hoc remedio obseruent, atque eam ob caussam illud mature omittant. Hinc quouis modo cauendum, ne motus corporis impetuose, fortiter & nimis diu primis temporibus suscipiatur, & damna illa, quae a plethora commota proueniunt, inducantur. Moderate potius & constanter omnia sunt peragenda.

2. Sic & omnia remedia pharmaceutica, quae *impetuose* agunt, plus damni, quam emolumenti adferunt, e. g. emetica, purgantia fortiora, diaphoretica calida cum regimine coacto, volatilia, spirituosa, oleosa & reliqua, quae sanguinem exagitant.
3. Euitetur error ille crassissimus & vulgatissimus, qui spasmos illos, quibus natura stases crassorum humorum impedire adlaborat, per *anodyna opiata* tractare solet.
4. Non minus euitentur *martialia*. Vis enim aperiens & resoluens, quae vulgo illis tribuitur, cum multa discretione accipienda est.
5. *Thermarum* & *acidularum* circumspectus vsus hic non reiicitur, si modo reliqua paria sint, & praecipue sufficiens corporis motus coniungatur.
6. Minoris efficaciae sunt *balnea*, tepide adhibita, quibus humores copiosius ad peripheriam inuitantur, & fluiditatem quamcunque ibidem nanciscuntur.
7. *Chirurgia infusoria*, quae vnquam sanguini spisso cacochymico emittendo, & nobiliori infundendo destinabatur, hodie exoleuit. Neque etiam facile locum inuenit, quia talia subiecta communiter valde sunt sensibilia. *Conf. Tabul. Chirurgica de transfusione sanguinis.*

TABVLA IV.

DE

CACOCHYMIA.

I. DEFINITIO.

Cacochymia eſt deprauatio *craſeos* in maſſa ſanguinea, varias humorum inquinationes inuoluens, atque a ſuppreſſione debitarum ſe- & excretionum communiſſimam originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & χυμὸς, ſuccus.

II. DIFFERENTIA.

1. Cacochymia, ſtrictiore quidem ſignificatione, *mixtionem humorum* inuoluit, videlicet quando impuritates ſalinæ, bilioſæ, acidæ, fæculentæ, mucoſæ maiore quantitate cum humoribus mixtæ ſunt.
2. Latiore autem ſenſu prauitatem etiam *conſiſtentiæ* comprehendit, quando ſcilicet humores vel nimis ſpiſſi, vti in ſcorbuto incipiente, vel nimis tenues, vel nimis oleaginoſi exſiſtunt.
3. Et quoniam partes *ſolidæ* ſucceſſiue ſimul infeſtantur, adparet inde arctum vinculum, quod *cacochymiam* & *cachexiam* connectit.
4. Diſtinguunt ordinarie cacochymiam
   1) in *benignam*, quæ iterum diuiditur
      a) In *bilioſam*, quæ e. g. in ictero occurrit.
      b) *Salſam*, quam v. g. in ſcabie obſeruamus.
      c) *Mucoſam*, quæ in plurimis ſic dictis catarrhis apud phlegmaticos obſeruatur.
      d) *Aquoſam*, quam hydropici adfectus ſiſtunt.
   2) In *malignam*, quæ in lepra, lue venerea obſeruatur, & de qua ſuo loco dicemus.
5. Porro etiam diſtinguunt cacochymiam
   1) in *ſimplicem*, quæ nullo alio morbo iuncta eſt, raro autem occurrit.
   2) *Compoſitam*, quæ cum aliis morbis e. g. plethora, ſpaſmis,

mis, adfectibus hypochondriaco-hystericis complicata est.

6. Ceterum *impuritas* sanguinis, quæ in cacochymicis præsto est, differt ab actuali illius *corruptione*, vti *caussa* ab *effectu*. Eiusmodi enim deprauatio humorum sæpe excurrit in effectus vlcerosos; id quod in scorbuto, lue venerea &c. obseruamus; quorum morborum effectus corruptiuus ipsum malum pertinaciter postea sustentat.

III. *SIGNA.*

1. Quando *crasis* & *consistentia* humorum deprauata est, *organa colatoria* sensim læduntur.
2. Hinc impuritates debite neque secernuntur, neque excernuntur.
3. In specie excretiones *alui* & *sudoris* languescunt.
4. *Appetitus* est deprauatus.
5. *Somnus* turbatus.
6. *Habitus corporis* communiter est pallidus & tumidus, subinde etiam flauescens aut liuescens.
7. Quando *sanguis* quocunque modo emittitur, vitiosa illius crasis ipsis adeo oculis exhibetur.
8. *Vrina* est pallida, & interdum turbida.
9. *Animus* etiam est torpidus, & commotionibus facile expositus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic eadem primum subiecta accusanda sunt, quæ *praecedente tabula* nominauimus.
2. Post hæc in specie cacochymia corripiuntur, quæ cum scabiosis, leprosis, lue venerea correptis &c. intimius commercium habent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cacochymiam deriuant vulgo ex intricata illa theoria de *generatione salium* in corpore nostro, & quem ad modum multas salium species supponunt, ita etiam ex quauis specie speciales morbos fingunt.
2. Ne vero in diffusum illud & confusum chaos dilabamur, in quod vulgaris pathologia tantum non omnes morbos, tamquam in suam originem resorbet, & *cacochymiam* suam *scorbuticam* vbique ebuccinat, bene hic repetenda & digne conside-

siderandа sunt, quæ sub *caussis præcedentis tabulæ* diximus.

3. Certissimum enim est, quod plurimi *qualitatum* morbi a *quantitate*, & hæc a *vita otiosa* dependeant. Atque hæc notanda sunt præcipue contra *Helmontium*, qui, negans cacochymiam, dicit: *si datur cacochymia, exoptat purgationem, non venæ sectionem.*

4. Confirmatur hæc res toto die. Notum enim est, quod laboriosi homines, licet diæta vtantur cruda, salina, fæculenta &c. meliorem tamen sanguinem habeant iis, qui sunt otiosi, licet cibos molles, euchylos optime nutrientes sumant, & omnia in diæta & vsu medicamentorum impendant, vt sanguinem purum accipiant.

5. Itaque dicimus, quod *læsa proportio motus ad humores, & humorum vice versa ad motus* palmarium fundamentum sit cacochymiæ. Sic enim impuritates sufficienter non possunt sequestrari & excerni. In specie serum retentum inspissat lympham, atque humores salinos & biliosos in consortium suum trahit, vnde reliquam sanguinis massam, intrando hanc, conspurcat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cacochymia tam frequenter quidem non occurrit, quam vulgo accusatur, vbi autem re vera adest, malum satis sonticum deprehenditur. Quem ad modum enim lentis successibus introducitur, ita altas agit radices, humoribus laudabilibus intime inhæret, & ipsas partes organicas solidas successiue lædit.

2. Subitanea hinc & tumultuaria cura plus nocet, quam prodest. Hac enim ratione heterogeneitates salino-mucido-biliosæ ex vinculo massæ sanguineæ non eliminantur, quia massæ laudabili, vti dictum, tenaciter adhærent.

3. *Complicata* deterioris est conditionis, & multo longiorem exposcit curam.

4. Ceterum *Ettmullerus* dicit: *Cacochymiæ proles est cachexia.* Conf. quæ num. I. de partibus solidis dicta sunt.

VII. MI-

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Quid ars in abstruso hoc negotio valeat, sequentia docent.

1. Impuritates sunt *corrigendæ*, & quidem
   1) *Mucidæ* per diluentia, attenuantia, incidentia & resoluentia, vt eo melius per loca excretoria euacuari possint. Faciunt hoc
      a) *Radices* temperatæ sulphureo-resinosæ, e. g. ari, vincetox. pimpin. alb. zingib. drac. esculent. squill.
      b) *Herbæ* eiusdem commatis.
      c) *Gummata* temperata: e. g. amm. galb. sagapen.
      d) *Salia* media: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, arcan. duplicatum.
      e) *Tincturæ* alcalinæ: e. g. antimonii, salis tartari.
   2) *Salino acres* & *biliosæ* per absorbentia, cum nitro miscenda, it. mucilaginosa & gelatinosa.
2. Facta correctione & præparatione *euacuatio* mox subiungenda: hac enim non subiuncta, correctio est frustranea. Nam *nullæ impuritates ita possunt corrigi, vt pro humoribus laudabilibus possint reputari.* Hinc
   1) Blandæ *laxationes* corrigentibus subinde interponantur, vel *laxationes per epicrasin*, quæ vtrique scopo satisfaciunt, instituantur.
   2) *Diaphoresis* & *diuresis* promoueatur per superius indicatas radices, herbas &c. Efficacissime autem per placidum & sufficientem *corporis motum.*
   3) *Hæmorrhagiæ* naturales suppressæ reuocentur e. g. menses, hæmorrhoides.
3. Denique *tonus roboretur*
   1) per neruina temperata e. g. per mixturam tonico-neruinam *Stahlii.*
   2) - Martialia e. g. tincturam martis *Ludouici.*
   3) - Diætam moderate aromaticam & vinosam.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Communissimum & vulgatissimum desiderium est ægrotorum, vt Medicus *sanguinem purum* medicamentis suis reddere debeat. Sed hoc opus, hic labor, quoniam caussa

principalis, nempe vita otiosa, in quam plurimis patientibus non potest remoueri. *Conf. num.* 5. *&* 6.

2. *Veteres* per cacochymiam subaudiebant *genericam sanguinis deprauationem*, in varias speciales inquinationes propendentem, atque hæc cacochymia tolerabili effectuum numero ab illis circumscribebatur; *recentiores* autem *cacochymiam* suam *scorbuticam* in *figuras* ac *potentias innumeras* extendunt, & *modos materiæ* ita multiplicant, vt in qualibet speciali parte certam materialem figuram quærant, cuius acumina obtundi debeant.

3. Conceptus *Hippocratis* de *mille saporibus* huic conceptui ansam dedisse dicitur, sed *senex* ille magis, quam rimatores illius excusandi sunt: Monet enim prudentissime, nihil omnium horum saporum alterare corpus, nisi in suo genere plane *excellat* & energia sua *excedat*.

4. Ceterum negari non potest, quod natura satis compos sit, innumeras nouas mixtiones, quas nos ne mente quidem adsequi valemus, formare.

5. Quoniam optimus & floridus sanguis sub motu suo circulatorio in dies & horas ita resoluitur, vt bonus esse desinat, corpori noxius euadat, & hinc impuritatem humorum augeat, necesse quoque est, vt singulis diebus & horis tale remedium ad manus sit, cuius ope hæ inquinationes remoueantur.

6. Quis non videt, decantatas sanguinis mundificationes, quas vulgo circa æquinoctia præscribimus, hic non sufficere. Sic etiam transfusio boni sanguinis, quam olim in hunc finem laudabant, & ex vno corpore in aliud deriuabant, huic rei non satisfacit. Si enim omnino per subiectorum quorundam minorem sensibilitatem fieri posset operatio, sæpissime tamen repetenda esset, ob dictam inquinationem, in massa sanguinea quotidie exorientem.

7. *Euacuatio* impuritatum plus valet, quam *correctio*, cuicunque etiam speculationi superstructa. Hæc enim, nisi euacuationem habeat subiunctam, magis auget, quam tollit cacochymiam, quia per remedia talia, quæ corrigentia

audi-

audiunt, multæ terrestres, salinæ, & sulphureæ partes in corpus ingeruntur.

8. *Thermarum* & *acidularum* vsus, qua circumspectione indigeat, *præcedente tabula* iam indicauimus.

9. Ceterum valent hic eædem cautelæ, quæ *præcedente tabula* indicatæ sunt.

TABVLA V.

DE

HAEMORRHAGIIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhagia naturalis est vitale negotium naturæ, seu principii agentis in corpore humano, mediante quo sincerus sanguis, quantitate vtplurimum excedens, euacuatur, ad motum sanguinis progressiuum facilitandum, & incommoda grauia, quæ plethora inducere valet, præcauenda. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥήγνυμι, rumpo.

II. *DIFFERENTIA*.

Hæmorrhagiæ sunt vel

1. *Naturales*, quæ ab interna caussa, directione, & tacita quasi commotione, nempe ab ipsa natura, mediante congestione per motum tonicum excitantur. Hic excluduntur quidem caussæ violentæ, non autem aliæ occasionales externæ. Species sunt

1) Hæmorrhagia narium.
2) Hæmoptysis.
3) Hæmorrhoides.
4) Fluxus mensium.
5) Fluxus lochiorum.
6) Vomitus cruentus.
7) Mictus cruentus.

2. Præ-

2. *Præternaturales*, quæ a caussis externis & violentis originem sumunt, e. g. a lapsu, adlisione, vulneratione, corrosiuis. Huc etiam pertinent hæmorrhagiæ artificiales, per venæ sectionem, scarificationem, &c. inductæ.

3. Hæmorrhagiæ naturales possunt etiam dici *actiuæ*, & præternaturales *passiuæ*.

4. Naturales dicuntur, non, quod de natura & essentia hominis sint, nam multi sexus masculini per totam vitam ab hæmorrhagiis immunes viuunt, sed quod *natura* hoc remedio vtatur, quando per corruptos hominum mores plethora inducta est.

5. Sunt adhuc aliæ sanguineæ excretiones, quæ extraordinariam & pertinacem agentis intentionem indicant, nempe

1) Quando e. g. in *brachio* vel *pede* sanguis sponte erumpit, de qua re notabile exemplum reperitur in *differt. Stahlii de motu tonico vitali.*

2) Et notæ sunt abunde *varicum* in cruribus fluxiones.

3) De mirabili quadam hæmorrhagia per *vmbilicum* legi meretur *Hildanus cent. 3. obseruat. 37.*

4) De *sudore sanguineo*, modo vniuersali, modo particuli, multa exempla passim leguntur, quæ singula ad *naturales* fluxus omni iure referendæ sunt.

6. Hæmorrhagiæ differunt ratione *ætatis*, e. g.

a) Hæmorrhagia narium familiariter iunioribus euenit,

b) Hæmoptysis mediæ ætati,

c) Hæmorrhoides & mictus cruentus ætati prouectiori.

Ab his per ætatem differentibus hæmorrhagiis dependent *morbi ætatum*. Vid. *Stahlii diss. de morbis ætatum.*

7. Differunt etiam ratione *indolis*, aliæ enim sunt *modicæ*, aliæ *nimiæ*, aliæ *boni*, aliæ *mali* moris.

8. Differunt denique ratione *temporis*.

a) Aliæ enim certa tempora obseruant, & hinc *periodicæ* dicuntur, ad quas etiam referri potest hæmorrhagia *critica*, in febribus continentibus contingens.

b) Aliæ statas periodos non obseruant, & hinc *vagæ* dicuntur,

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Hæmorrhagiæ *ſimplices*, a cauſſis *mere internis* prouenientes, *tacite* quaſi, & ſine vllo notabili ſenſu, impetu & incommodo ordinarie oriuntur.
2. Quando autem omnino ſenſus aliquis præcedit aut concurrit; eſt ille plerumque tantum tenſiuus, grauatiuus & preſſorius.
3. Quo *inſignior* autem plethora adeſt, eo difficilius cedit negotium, & eo facilius dolores pungentes & lancinantes circa illam regionem ſeſe exſerunt, in qua excretio ſanguinis intenditur.
4. Ceſſant autem hi dolores & reliqua incommoda, quam primum hæmorrhagiæ legitime ſuccedunt.
5. Ceterum *moderatæ* hæmorrhagiæ ſponte ſua poſt ſufficientem euacuationem ſubſiſtunt; quæ vero *turbantur*, multas anomalias & eruptione & progreſſione & ceſſatione inuoluunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhagiæ omnibus fere ætatibus ſolemnes ſunt, cuiuis tamen ætati per peculiaria loca, vti ſub *differentia* indicatum eſt. *Conf. Hippocrates III. Sect.* 27. *&* 29. *aphor.*
2. Inprimis tamen hæmorrhagiis obnoxii ſunt illi iuniores, qui ſanam & floridam habent conſtitutionem.
3. Plethorici, indolis *agilis* & *ſenſibilis*, id eſt, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, vel cholerico-ſanguinei & melancholico-ſanguinei.
4. Magis illi, qui ſanguinem fluxilem, ſanum & floridum habent, quam alii, qui eiuſdem dyſcraſia laborant.
5. Qui de aromatica & vinoſa diæta gaudent.
6. Maxime omnium, qui vehementibus animi commotionibus, præcipue autem iracundiæ expoſiti ſunt. Hinc
7. In brutis hæmorrhagiæ ſatis raro obſeruantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Hæmorrhagiarum cauſſa *materialis* eſt plethora, conſentientibus pleriſque antiquis.
2. *Simplex* autem plethora non exhaurit vniuerſum negotium,

D nam

2. *Præternaturales*, quæ a caussis externis & violentis originem sumunt, e. g. a lapsu, allisione, vulneratione, corrosiuis. Huc etiam pertinent hæmorrhagiæ artificiales, per venæ sectionem, scarificationem, &c. inductæ.

3. Hæmorrhagiæ naturales possunt etiam dici *actiuæ*, & præternaturales *passiuæ*.

4. Naturales dicuntur, non, quod de natura & essentia hominis sint, nam multi sexus masculini per totam vitam ab hæmorrhagiis immunes viuunt, sed quod *natura* hoc remedio vtatur, quando per corruptos hominum mores plethora inducta est.

5. Sunt adhuc aliæ sanguineæ excretiones, quæ extraordinariam & pertinacem agentis intentionem indicant, nempe

1) Quando e. g. in *brachio* vel *pede* sanguis sponte erumpit, de qua re notabile exemplum reperitur in *differt. Stahlii de motu tonico vitali.*

2) Et notæ sunt abunde *varicum* in cruribus fluxiones.

3) De mirabili quadam hæmorrhagia per *vmbilicum* legi meretur *Hildanus cent. 3. obseruat. 37.*

4) De *sudore sanguineo*, modo vniuersali, modo particuli, multa exempla passim leguntur, quæ singula ad *naturales* fluxus omni iure referendæ sunt.

6. Hæmorrhagiæ differunt ratione *ætatis* e. g.

a) Hæmorrhagia narium familiariter iunioribus euenit,

b) Hæmoptysis mediæ ætati,

c) Hæmorrhoides & mictus cruentus ætati prouectiori.

Ab his per ætatem differentibus hæmorrhagiis dependent *morbi ætatum.* Vid. *Stahlii diss. de morbis ætatum.*

7. Differunt etiam ratione *indolis*, aliæ enim sunt *modicæ*, aliæ *nimiæ*, aliæ *boni*, aliæ *mali* moris.

8. Differunt denique ratione *temporis*.

a) Aliæ enim certa tempora obseruant, & hinc *periodicæ* dicuntur, ad quas etiam referri potest hæmorrhagia *critica*, in febribus continentibus contingens.

b) Aliæ statas periodos non obseruant, & hinc *vagæ* dicuntur.

III. Si-

III. *SIGNA.*

1. Hæmorrhagiæ *ſimplices*, a cauſſis *mere internis* prouenientes, *tacite* quaſi, & ſine vllo notabili ſenſu, impetu & incommodo ordinarie oriuntur.
2. Quando autem omnino ſenſus aliquis præcedit aut concurrit; eſt ille plerumque tantum tenſiuus, grauatiuus & preſſorius.
3. Quo *inſignior* autem plethora adeſt, eo difficilius cedit negotium, & eo facilius dolores pungentes & lancinantes circa illam regionem ſeſe exſerunt, in qua excretio ſanguinis intenditur.
4. Ceſſant autem hi dolores & reliqua incommoda, quam primum hæmorrhagiæ legitime ſuccedunt.
5. Ceterum *moderatæ* hæmorrhagiæ ſponte ſua poſt ſufficientem euacuationem ſubſiſtunt; quæ vero *turbantur*, multas anomalias & eruptione & progreſſione & ceſſatione inuoluunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhagiæ omnibus fere ætatibus ſolemnes ſunt, cuiuis tamen ætati per peculiaria loca, vti ſub *differentiis* indicatum eſt. *Conf. Hippocrates III. Sect.* 27. *&* 29. *aphor.*
2. Inprimis tamen hæmorrhagiis obnoxii ſunt illi iuniores, qui ſanam & floridam habent conſtitutionem.
3. Plethorici, indolis *agilis* & *ſenſibilis*, id eſt, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, vel cholerico-ſanguinei & melancholico-ſanguinei.
4. Magis illi, qui ſanguinem fluxilem, ſanum & floridum habent, quam alii, qui eiusdem dyſcraſia laborant.
5. Qui de aromatica & vinoſa diæta gaudent.
6. Maxime omnium, qui vehementibus animi commotionibus, præcipue autem iracundiæ expoſiti ſunt. Hinc
7. In brutis hæmorrhagiæ ſatis raro obſeruantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Hæmorrhagiarum cauſſa *materialis* eſt plethora, conſentientibus plerisque antiquis.
2. *Simplex* autem plethora non exhaurit vniuerſum negotium,

nam multi plethorici ab hæmorrhagiis & aliis *ſymbolicis* adfectibus prorſus immunes viuunt.

3. Sed *commotio* plethoræ plurimum valet ad hæmorrhagias concitandas.

4. Commouent autem plethoram, & ſic ad hæmorrhagias ſuſcipiendas naturam excitant
   - a) Calida, aromatica, ſpirituoſa, fermentatiua, ſanguinem rarefacientia.
   - b) Exagitatio *corporis* vehemens, & connifus fortior ad pondera tollenda.
   - c) Conſtitutio aëris calida.
   - d) Repentina refrigeratio, corpore calente.
   - e) Commotiones *animi* inſignes.

5. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* omnium hæmorrhagiarum naturalium eſt *principium agens*, quod per tales excretiones plethoram imminuere, & ſic multa incommoda auertere intendit. Adſueſcit etiam facile hiſce excretionibus, & easdem, licet plethora abſit, continuat. Huc pertinent hæmorrhagiæ ex vitio *hæreditario* pullulantes.

6. Exulent itaque cauſſæ ſtaſium paſſiuarum, fermentationum, acrimoniæ, vaſa arrodentis, item etiam ſpiſſitudinis, a cuius intercepto tranſitu venæ obſtruantur & diſtendantur, vt dehiſcere neceſſe habeant; quæ omnia ſimplicibus hæmorrhagiarum phænomenis & circumſtantiis repugnant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhagiæ naturales ſecundum *intentionem agentis* conſideratæ, omnes quidem ſalutarem finem reſpiciunt, ob varias autem circumſtantias, præcipue ob loca periculoſa, per quæ ſanguis excernitur, optatum effectum non ſemper attingunt.

2. Hinc hæmoptyſis, vomitus & mictus cruentus periculoſe ſæpius exeunt. Interea tamen non conſiderandæ ſunt hæmorrhagiæ vt accidens præternaturale, quod theſaurum vitæ perdat. Licet enim non nullæ hæmorrhagiæ excedant, ob hos tamen errores vniuerſum negotium non poſſumus damnare.

3. Re

3. Reliquæ autem hæmorrhagiæ, legitime & moderate succedentes, eximiam adferunt vtilitatem.
   1) Multos morbos, qui plethoram sequuntur, præcauent.
   2) Soluunt illos, qui ex eodem fonte originem sumserunt.
   3) Inprimis multa mala chronica, eaque pertinacia, auferunt, e. g. hæmorrhoides tollunt pathemata hypochondriaca, & plures alios abdominis adfectus.
   4) Non solum non debilitant, sed trahunt etiam post sese sensibilem corporis alacritatem.
4. Immo, licet hæmorrhagiæ copiose & impetuose succedant, non facile tamen insignis debilitatio sentitur, multo minus tam frequenter phthysici vel hydropici effectus sequuntur, vti communiter traditur.
5. Quando autem hæmorrhagiæ, vt vulgo moris est, per varia incongrua artificia, præcipue adstringentia, cohibentur, succedunt stagnationes, stases, inflammationes, febres pessimi moris, & alia sontica mala.
6. Hæmorrhagiæ, quo magis statas periodos formant, eo certius etiam moderate sese gerunt.
7. Omnes hæmorrhagiæ, quæ laborioso *naturæ* conamine & insigni *nisu* exprimuntur, illæ communiter ad *excessum* inclinant, principium enim vitale non facile a tali excretione desistit, quæ multo labore fuit obtinenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Hæmorrhagiæ moderate, legitime & per loca conuenientia fluentes, nulla indigent medicatione.
2. Quando autem contrario modo se habent, prudenti ratione illis occurrendum est.
3. Ante omnia intentioni naturæ, quæ plethoram imminuere intendit, satis fiat
   a) Per *venæ sectiones extra paroxysmum*, circa æquinoctia, conueniente loco instituendas.
   b) Per *scarificationes* vel *hirudines*, pro diuersa circumstantiarum ratione administrandas.
   c) Per *motum corporis* laboriosum, modestum, perennantem.

4. *Quantitate* sanguinis imminuta, eiusdem *qualitas corrigatur*, & quidem iterum extra paroxyſmum.

a) Ad craſin ſanguinis *ſulphureo-acrem* corrigendam adhibeantur *nitroſa* & *abſorbentia*; item etiam *emulſiua* & lenia *acida* e. g. nitr. depurat. lap. prunellæ, ocul. cancri. conchæ præparat. mater perlar. ſuccus citri, berberum, ribium.

b) Ad craſin ſanguinis *ſpiſſam* attenuandam conducunt: *reſoluentia*, *incidentia*, *attenuantia*, e. g. ſalia media digeſtiua, antiſcorbutica temperata, & radices alexipharmaco-diureticæ. Ex his & lenioribus laxantibus vinum medicatum parari, & per octo circiter dies vſurpari poteſt.

c) Commendetur ſufficiens, dilutus potus & parcior victus.

d) Iniungantur ſimul cautelæ de cauſſis occaſionalibus & procatarcticis euitandis, præcipue animi commotionibus.

5. *In paroxyſmo* exhibeantur

a) Pulueres *orgasmum* ſanguinis contemperantes e nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis parati v. g.

Recip. Nitr. depurat.
Ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. ij.
Cinnabar. opt. præparat. gran. XXX.
M. ſingulis vel binis horis exhibeatur ſcrupul. I.

b) His pulueribus interponatur ſubinde mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ ſimul effectum habet diuretico-diſcutientem.

Recip. Spirit. C. C.
Tinct. antimon. tartariſ. ana vnc. ſemis.
M. doſ. gtt. XXX.

c) Si his non cedit hæmorrhagia, tum vel cortex caſcarillæ, vel cinnabaris larga doſi cum pulueribus temperantibus propinetur, vel *moderate ſiſtentia*, & *ſedatiuo-anodyna* in vſum trahantur, dictisque pulueribus immiſceantur e. g.

Recip.

Recip. Pulueris iam descripti drachm. I.
Specier. de hyacinth. gr. XVI.
MP. de Cynogloss. gr. IV.
M. D. in 4. partes, & versus noctem vna vel altera propinetur, non neglectis per diem pulueribus *simpliciter* temperantibus.

d) *Adstringentia* autem *fortiora* non exhibeantur, nisi summa vrgente necessitate, de quibus sub *speciebus* hæmorrhagiarum plura dicentur.

e) Post paroxysmum, si ingens sanguinis quantitas euacuata est, analepticis, emulsiuis & gelatinosis, non autem spirituosis, patiens reficiatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Facilius est *hecticam* per *adstringentia* prouocare, quam hæmorrhagias per eadem sistere: nam in *parua* dosi exhibita, fluxum non sistunt, sed potius augent, quando autem *copiose* ingeruntur, succedunt obstructiones viscerum & his consectaria, nempe stases, suppurationes &c.

2. Vt itaque error, satis communis, euitetur, sequentes regulæ, quæ errare non permittunt, de vsu adstringentium obseruentur.

a) Non exhibeantur, nisi omnia prius adplicata sint, quæ superius commendauimus.

b) Quando autem casus necessitatis eorum vsum efflagitare videtur, tum potissimum *externe*, raro autem, nec affatim *interne* adhibeantur.

3. Nam absurdum & rationi contrarium est per talia remedia hæmorrhagiis occurrere velle, quæ sanguini, vasa & vias prementi, *exitum* saltem, sed non *aditum prohibent.*

4. Adstringentia, vtpote paucis sæpius granis exhibita, non perueniunt ad locum *dissitum* e. g pulmones, vterum; sed ipsi naturæ, sensu tali adstrictorio in ventriculo inducto, motum similem imprimunt, quæ deinde eumdem non solum in locis periclitantibus, sed facile etiam in aliis visceribus administrat.

5. Ex *amuleticis puluis sympatheticus Dygbæi* satis probatus est, & in *extremis* sacra ancora: Scrupulosa autem vitrioli ad eam-

eumdem parandum electio, nullum habet vsum: sufficit vitriolum bonum, leuiter contritum, diebus *canicularibus* sub solis radiis ad albedinem calcinare. Soluitur huius pulueris drachm. I. vel II. paucioribus aquæ cochlearibus, cui solutioni sanguis deinde instillatur, seu inspuitur, & sub exiguo calore, mediante spatula lignea, agitatur.

6. Radix *pseudo-acori*, seu *irid. vulgaris, palustr.* in taleolos conscissa, & frustulum sub lingua detentum, admodum sensibilem adstrictionem offert, & experientia satis probata est. Modo obseruetur, quod amuletica non *sub impetu* fluxus, sed statim sub *initium*, vel in *declinatione* adhibenda sint.

7. Radix autem *nigellæ*, quam *Simon Pauli* admodum deprædicat, manu vel ore detinendam, est quidem *subadstringens*, sed sine successu ab aliis exhibita.

8. *Bufonis exsiccati* adplicatio, quæ *Helmontii* temporibus admodum inclaruit, bene se commendat, inprimis in hæmorrhagia *vteri*, quadantenus *narium*, non æque adeo in *hæmoptysi*. Inuoluitur linteo, &, ne aperiatur, sigillo munitur, atque sub axillis gestatur. Iuuit aliquando, vbi adstringentia sine effectu adhibita fuerunt.

9. *Borellus* quam maxime commendat vsum *iaspidis rubræ* amuleticum, sub axillis detinendo, de collo suspendendo, seu fronti adplicando.

10. Vulgus in locum *iaspidis* laudat concretum illud minerale, *hæmatitem*, nec irritum semper.

11. *Sanguis* patientis *tostus*, contritus, & instar pulueris sternutatorii adplicatus, bonum etiam effectum edere dicitur.

12. Hæmorrhagia, quæ per adstringentia, specifica, amuletica, sympathethica suppressa est, mox exposcit vsum *diluentivm* & *temperantium*, ne stricturæ contumaciter continuent, atque alia damna inducant.

13. Circa *ligaturas* partium sequentia sunt obseruanda

a) Fieri illæ debent in partibus *extremis* pedum & manuvm.

b) Pars ligata non penitus opprimatur, sed maneat aliqualis sanguinis concursus.

c) No-

c) Neque nimis *cito* ligatura eſt ſoluenda, neque etiam nimis *diu* in illo gradu detinenda eſt, ne ſphacelus inducatur.

14. Ex *euporiſtis topicis*, ſed ingratis, *ſtercus ſuillum* ſeu *equinum* commendatur.

15. Mixturam tonico neruinam, de ſale volatili participantem, in hæmorrhagiis commendare, in quibus ſanguis iam notabiliter fluxilis & exagitatus eſt, videtur rationi planiſſimæ repugnare; ſed volatilia *ſola* non commendantur, verum cum *alcalicis fixis* combinata, vtpote optimo effectu ſæpiſſime confirmata.

16. *Salia* autem *volatilia*, quando *ſola* & inſuper largis doſibus adhibentur, in hæmorrhagiis æque ac in febribus tumores œdematoſos facile relinquunt.

17. Multo ſegnior eſt efficacia remediorum in *paroxyſmo*, ſi *extra eumdem* venæ ſectio non fuit adminiſtrata, & tamen ſenſibilis plethora concurrit.

18. Hæmorrhagiis nimiis quando vires exhauſtæ ſunt, caueat ſibi patiens a multis *lectionibus*, quia oculi quam maxime per eamdem tum debilitantur.

19. Contingit, rarius tamen, vt hæmorrhagia ex *arteriolæ* cuiuſdam extremitate proueniat, ac tum quidem ad exceſſum facilius inclinet. Et quem ad modum talis fluxus ordinarie a cauſſis paululum vehementibus excitatur, ita & celeriorem quodam modo curam expoſcit.

20. *Hæmorrhagiæ hæreditariæ* eadem quidem methodo tractantur, maiorem autem expoſcunt patientiam, & regimen animi temperatiſſimum. Præterea recurſus paroxyſmi per temperantia & ſedatiua mox præſcindendus eſt, vt natura hunc euacuationis actum tandem obliuioni tradat.

21. Falſus eſt conceptus vulgaris, quod ſanguis vel optimus vel peſſimus per hæmorrhagias excernatur. Licet enim conſiſtentia ſpiſſa & color nigricans interdum obſeruetur, hæc tamen a diuturna illius mora in locis excretoriis dependent.

22. Hæmorrhagiæ *paſſiuæ* quo modo tractandæ ſint, *tabula chirurgica* LIX. docet.

TAB.

TABVLA VI.
DE
HÆMORRHAGIA NARIVM.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhagia narium est euacuatio sanguinis sinceri, modo per hoc, modo per alterum narium foramen, a natura ipsa, mediante motu tonico speciali, & eum quidem in finem suscitata, vt per illam plethora imminuatur & motus sanguinis progressiuus facilitetur. Deriuatur ab *αἷμα*, sanguis, & *ῥήγνυμι*, rumpo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt hæmorrhagia narium ratione *indolis*,
   - a) Est enim vel *boni moris*, quæ *placide*, & proportionate adcedit, succedit, & sponte sua salutariter iterum cessat.
   - b) Vel est *mali moris*, quæ laborioso molimine, & impetu effero erumpit, quantitatem sanguinis vere nimiam emittit, & varia incommoda inducit.
2. Hæmorrhagia narium, quando in morbis *acutis* contingit,
   - 1) vel est *critica*, quæ post commotiones sanguinis insignes in febribus *continentibus* exquisito temporis ambitu circa dies criticos, immo statas horas erumpit, & hoc quasi proprium habet, vt *copiose* profluat, vnde antiquum Medicorum dicterium enatum: *nullum criticum est paucum.*
   - 2) vel est *symptomatica*, quæ extra dies criticos morbis adcedit, sed euentu non æque salutari e. g. febribus petechizantibus, variolis &c.
3. Quando autem hæmorrhagia hominibus *extra morbos* constitutis euenit, dicitur illa *chronica*, quæ vel statas periodos seruat, vel incerto tempore erumpit.
4. *Phlegmatoragia* narium, a *Salmutho* commemorata, ipso quidem nomine sub primo auditu se distinguit ab *hæmorrhagia*

gia

gia narium, quoad caussas tamen, nulla insignis intercedit *differentia*; sicut etiam ipsa *coryza*, quoad modum *fiendi* & *subcedendi* iisdem cum hæmorrhagia narium rationibus innititur, *Conf. tabula de coryza*.

III. *SIGNA*.

1. *Mitior* hæmorrhagia narium *sponte* & quasi *tacite* plerumque erumpit, & sine vllo incommodo subcedit; idque frequentius æstiuo quam hyemali tempore.

2. *Minus* autem *talis* laboriosis vtplurimum moliminibus ante eruptionem conspicua est, nempe

1) adcedunt *congestiones* sanguinis modo versus vnum, modo alterum, modo vtrumque capitis latus, admodum *molestæ*.
2) *rubor* genarum.
3) faciei *inflatio*.
4) *turgescentia* vasorum in collo & temporibus.
5) *tinnitus* & sonitus aurium.
6) *Oculorum dolor* grauatiuus, cum prominentia quasi, siccitate & scintillulis.
7) *Capitis* vertiginosa adflictio, cum pruritu narium & sensu grauatiuo, præcipue circa nasi radicem.
8) *Insomnia* de sanguine, incendiis &c. in nonnullis præcedunt.

In partibus autem *oppositis* & *remotis*, a motu tonico nimis aucto, proueniunt

1) adstrictio *alui*.
2) *vrinæ* non tantum imminutio, sed etiam tenuitas.
3) *tensiones* in hypochondrio, præcipue dextro.
4) *sudoris* suppressio.
5) *frigus* partium inferiorum.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmorrhagia narium competit regulariter *iunioribus*, intra secundum & tertium septinarium adhuc constitutis.
2. Sexui magis *virili*, quam feminino.
3. Ordinarie non nisi manifestis *plethoricis*.
4. Vbi autem *hæreditaria* dispositio adest, vel *adsuetudo* aut externæ insolentes *commotiones*, ibi etiam extra plethoræ in-

insignem præsentiam euenire solet.

5. Quibus autem *post annum XXX.* & quidem sæpius contingit, illi etiam simul solent vexari *rheumaticis*, *arthriticis* aut *spasticis* aliis congestionibus.

6. Nonnumquam per *palindromen*, ætate iam adultiori adcidit illis subiectis, quæ iuniore ætate eidem hæmorrhagiæ obnoxia fuerunt, deinde alias vicarias euacuationes experta, ab his autem iam libera sunt.

7. Subiecta hæmorrhagiæ narium *criticæ* per se nota sunt.

8. Quod *scorbutici* hæmorrhagia narium subinde corripiantur, non est mirum, nam scorbutus natales suos plurimum debet plethoræ.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est *ætas puerilis*, huic sanguinis eruptioni præ aliis fauens.

2. Caussa *proxima* est plethora & quidem commota.

3. Caussæ *occasionales* sunt
   1) *corporis* & *animi* commotiones vehementes, præsertim exercitium memoriæ in pueris, it. eiulatus, lacrymæ, & sub hoc plorandi actu copiosa in nares deriuata humiditas, vnde, stricto collo & pectore facies rubore perfunditur & venæ capitis inflantur.
   2) *adsuetudo.*
   3) *hæreditaria* dispositio.
   4) *violentæ* adlisiones, contusiones, ictus narium & corrosiua.
   5) *abusus vini* & aliorum spirituosorum ad inebrationem vsque, vel aromaticorum.
   6) ingens *feruor solis*, aut conclauium calefactorum.
   7) immo subinde leuissimæ caussæ hic sufficiunt e. g. sternutatio, refrigeratio, capitis ad terram inclinatio, agitatio narium inter lauandum earumque leuis pruritus, scalptio & fortior emunctio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus notum est, quod hæmorrhagia narium moderate & proportionate succedens, sensibilem alacritatem adferat, & ab artuum grauitate, ante eruptionem in plethoricis communiter præsente, liberet.

2. Quan-

2. Quando autem hæmorrhagia narium *adsuefacta*, sub constitutione plethorica iterum cessat, vel adstringentibus peruerse tractatur, subcedunt grauitas corporis, congestiones circa caput, inflationes vasorum, oculorum rubores & dolores, ophthalmiæ, capitis tensorii, pulsorii, æstuosi dolores, sensibilitas lucis liberioris impatiens. *conf. tabul. de hæmorrhagia narium suppressa.*

3. Metus ille vulgaris subsecuturæ phthiseos post largiorem in puerili ætate hæmorrhagiam narium, sæpius quidem frustraneus, interdum tamen non plane de nihilo censendus est. Si enim adcedente ætate motus hi congestorii a capite in pectus desultant, nec tempestiuis sanguinis euacuationibus natura ab hoc loco auocatur, molimina hæmoptyica & tandem phthisis succedere possunt.

4. Hæmorrhagia narium *critica*, largiter profluens, febrem salutariter soluit cum vniuersali euphoria; *minore* autem quantitate succedens, criseos nomen non promeretur, & peius cedit totum negotium. Quando autem per adstringentia supprimitur, phrenitidem & vitæ periculum caussatur. *conf. tabul. de febre synocha.*

5. Hæmorrhagia narium *symptomatica*, in febribus petechizantibus, variolis & aliis malignis, optimæ non est prognoseos; in variolis tamen & morbillis præcipue sub initium non æque ac in reliquis periculosa.

6. Ita adsuescunt facile hæmorrhagiæ, vt non solum a naribus per ætatum gradus ad quælibet alia sanguinis emunctoria tendant, sed etiam tanto promtius iterum ad nares recurrant, quando successus illarum in aliis viis impeditur.

7. *Habitualis* autem illa narium hæmorrhagia, quæ ætate minus congrua contingit, labem cuiusdam visceris abdominalis sæpe coniunctam habet.

8. Hypochondriacis tandem, cachecticis & hydropicis hæmorrhagia narium nihil boni præsagit, inprimis si e latere opposito stillat sanguis.

9. In *senibus* narium hæmorrhagiæ altioris sunt considerationis, quam quidem in iunioribus, præcipue quando hæmorrho-

morrhoides suppressas excipiunt. Dum enim congestiones ad caput contingunt, fluxus autem secundum morem illius ætatis non legitime subcedit, vertigini & apoplexiæ porta aperitur.

10. *Nimiæ* hæmorrhagiæ narium vires admodum prosternunt, & cachexiam, hydropem, tabem, rarius autem mortem præsentaneam inferunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quoniam spontanea hæc sanguinis eruptio sponte plerumque iterum cessare solet, absit in paroxysmo omnis medicatio, si fluxus legitime succedit, nempe
   a) Quando *moderate* fluit.
   b) sanguinem *floridum* sub satis conspicua plethora exhibet.
   c) ætati *congruæ* respondet.
   d) præcipue si iam in consuetudinem abiit, & alacritatem potius, quam virium iacturam inferre solet.
2. In *effera* autem narium hæmorrhagia, quæ nimis *copiose* profluit, ob leuissimas, non euitandas occasionales caussas, *sæpius recurrit*, *ætatem* minus congruam occupat, & *vires* prosternit, sequente methodo incedendum est.

A. *in paroxysmo.*

1. Ad orgasmum sanguinis sulphureo agilioris contemperandum, exhibeantur
   1) Pulueres nitroso-absorbentes cinnaberati e. g. nitrum depurat. lap. prunell. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat.
   2) Item acidula, emulsiua & gelatinosa v. g. tinct. flor. bellid. mixtura simplex, tinct. papau. erratic. decoct. C. C. decoct. rasur. ebur. serum lact.
2. Quod si vero in casu quodam *rebelli* temperantia non sufficerent, lenia anodyna iisdem immisceantur: vbi M. P. de cynogloss. ad gr. j. ij. pro dosi reliquis præfertur, & versus somnum cum puluere temperante propinatur.
3. Aequalis *motus tonici* dispartitio promoueatur, inprimis sub declinatione paroxysmi.
   1) *interne* conducunt: mixtur. tonico-neruina *Stahlii* e sale volatili & alcali fixo parata. It. infusa ex herbis mil-

lefol.

lefol. fanicul. plantag. pyrol. virg. aur. anguſt. fol. it, lenia laxantia.

2) *externe:* frictiones, ſignaturæ veterum, ſinapismi, ligaturæ extremorum, adplicatio ſpirit. vini camphorati, pediluuia tepida, quæ reuellendi ſcopo bene ſe commendant.

4. *Diæta* conueniens iniungatur, nempe

1) abſtinentia a cibis aromaticis & potu ſpirituoſo.

2) euitatio æſtus nimii ſolaris & hypocauſtorum.

3) moderamen animi pathematum.

5. De *ſpecificis* & *adſtringentibus* in deſperatis caſibus, externe adhibendis, *vid. cautel. ſub hæmorrhag. in genere.* Præ aliis autem in hac fluxus ſpecie laudantur: iaſpis rubra, bufo exſiccatus, puluis ſympathet. dens hyppopot. rad. irid. vulgar. paluſtr. *vid. etiam ſubſequentes obſeruat. practicæ.*

B. *Extra paroxyſmum.*

Intentioni naturæ ſatisfaciendum

1. in *adultioribus*, per vicarias *venæ ſectiones* in pede, verno & autumnali tempore inſtituendas, vel pro re nata, per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicandas.

2. in *iunioribus* vero loco venæ ſectionis, ad ſanguinem a capite deriuandum, ſingulis menſibus exhibeantur *laxantia* blandiora ex rhabarb. ſenna, manna, tamarind. parata; circa æquinoctia vero poteſt etiam infuſum laxans per aliquot dies præſcribi, vbi antiſcorbutica temperatiora præcipue addenda ſunt, quia plerumque dyscraſia ſanguinis concurrit.

3. Conducunt etiam *pediluuia* alternis ſeptimanis adhibenda.

4. Ad *æqualem diſtributionem* ſanguinis conſeruandam, mixtura tonica & eſſent. alexipharmaca *Stahlii* ſubinde in vſum trahantur, & motus corporis placidus, ceu *optimum tonicum*, non negligatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ ſub cautelis hæmorrhagiarum *in genere*, ratione adſtringentium, ſpecificorum, amuletorum, ligaturæ partium,

tium, monuimus, illa quam maxime hic in animum reuocanda & adplicanda sunt. Hinc

2. *Adstringentium internus vsus*, tanto magis absit, quia in nulla hæmorrhagiarum specie minoris, quam in hac, est efficaciæ.

3. *Externus* etiam vsus prius locum non habeat, quam post frustraneam præscriptæ methodi adplicationem. In tali desperato casu turunda ex alumine, vel solutio illius commendatur, subiunctis tamen discutientibus seu diaphoreticis temperatis. *Vitriolica* autem & *æruginosa* nimis acria sunt, & ozænam caussari solent.

4. Ligatura partium extremarum in casu tali necessitatis eadem circumspectione suscipiatur, quæ dicto loco commendata est.

5. *Specialis* in hac hæmorrhagiarum specie commendatur *succus millefol.* inprimis a *Borello* succus *vrticæ minor.* fronti adplicandus; quem tamen alii in hæmoptysi magis laudant.

6. *Lapis carpionum* triangularis, sub lingua detentus, num efficaciam aliquam exhibeat, vlterius obseruandum est.

7. *Lintea madida* regioni *hepatis* suasu veterum imponenda, magis obsunt, quam prosunt.

8. Idem etiam sentiendum est de *ventosis* cum magna flamma eidem regioni adplicandis.

9. Ab *opiatis* vbique abstinendum, præcipue, vbi vires iam multum exhaustæ sunt, quo in casu potius analepticis temperatis succurrendum est.

10. Post *enormes* narium hæmorrhagias caput ab *æstu* & *frigore* nimio defendere, oculisque parcere, quam maxime commendatur.

11. De hæmorrhagiis narium *criticis tabula de febre synocha* plura dicemus.

12. Quando *arteriola* in summitate narium rupta & magna sanguinis quantitas iam effusa est, efficacia remedia, ob periculum, quod in mora est, mox sunt adhibenda.

TAB.

TABVLA VII.

DE

SVPPRESSIONE HAEMORRHAGIAE NARIVM.

I. D*IFFERENTIA.*

1. Suppressio hæmorrhagiæ narium est vel *critica*, vel *non critica.*
2. *Non-critica* suppressio triplici modo consideranda est
   1) vel enim actualis narium hæmorrhagia numquam adfuit, & tamen *motus* adsunt molesti, qui eamdem respiciunt, & exprimere conantur;
   2) vel hæc excretio antea familiaris fuit, per datas autem occasionales caussas suppressa est, & varia pathemata, infra adleganda, induxit;
   3) vel cessauit hic fluxus per *ætatis* rationem.
3. Hæ distinctiones vsum suum practicum in tractatione therapeutica exhibebunt.

II. *SIGNA.*

Hæc desumuntur a symptomatibus, quæ hanc suppressam hæmorrhagiam excipiunt. Sunt hæc

1. congestiones & restrictiones sanguinis versus *caput*, vnde prouenitunt
   1) Varii adfectus cephalalgici.
   2) Ophthalmia, immo cataracta.
   3) Otalgia & tinnitus aurium.
   4) Odontalgia.
   5) Erysipelas faciei.
   6) Tumores parotidum.
   7) Adfectus faucium inflammatorii.
   8) Tumores vuulæ & tonsillarum.
2. Translationes huius sanguinis ad *pectus*: hinc sequuntur
   1) Palpitatio cordis.

2) Asthma-

2) Asthmata, præcipue sicca.
3) Catarrhi suffocatiui.
4) Hæmoptysis.
5) Phthisis.
6) Pleuritis & peripneumonia.
7) vel aliæ febres acutæ aut hecticæ.
8) Diffunduntur etiam nonnunquam congestiones in *artus*, vnde adfectus rheumatico arthritici exoriuntur, præcipue in illis, in quibus hæreditaria dispositio subest.

III. *SVBIECTA.*

1. Hanc suppressionem facile incurrunt, quorum temperamentum antea sanguineum vel cholericum, iam in phlegmaticum aut melancholicum degenerauit.
2. Personæ, quæ diætam *vinosam* in cereuisiariam vel plane aquosam mutarunt. Dantur enim exempla, vbi hæmorrhagia narium, per aliquot annos suppressa, reuersa est, quam primum pristina diæta vinosa iterum reassumta fuit.
3. Item quæ vitæ genus laboriosum in sedentarium permutarunt.
4. Quæ ad ætatem consistentem adcedunt, vbi partes, antea huic excretioni dicatæ, magis iam densatæ sunt, vnde natura motus hosce aliorsum dirigit.
5. In specie, quæ sequentibus caussis obnoxiæ fiunt.

IV. *CAVSSÆ.*

1. Caussa *interna* est
   1) vel *spissitudo* & *mucositas* sanguinis.
   2) vel non raro *orgasmus* seu expansio illius.
2. Caussæ *occasionales*, quæ sanguinem reddunt *spissum* & mucosum, sunt
   1) *Tristitia* continua, quæ etiam simul naturam facit abiectam.
   2) *Adstringentia* & *styptica*, præmature sub ipso fluxu adhibita.
   3) item etiam *refrigerantia* externa, *opiata* &c.
   4) domicilia humida.

3. Caus-

3. Caussæ autem, quæ *orgasmum* sanguinis inducere, & hinc hæmorrhagiam impedire solent, sunt
   1) Excandescentia animi.
   2) vehementes corporis motiones. Huc etiam pertinet
   3) motus sanguinis progressiuus *auctior* in febribus.
   4) abusus spirituosorum.

V. *PROGNOSIS.*

1. Suppressio hæmorrhagiæ narium *criticæ* facile caussatur delirium, & funestos plerumque euentus, *conf. tab. de febr. synocha.*
2. Suppressio autem hæmorrhagiæ narium *non criticæ* nisi alius salutaris fluxus substituatur, *turmam* pathematum, sub *signis* iam adlegatam, in conspectum producit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæcunque subiecta hæmorrhagias narium numquam habuerunt, motus autem congestorios & dolorificos circa caput experiuntur, in illis *crasis* sanguinis respicienda est:
   1) Quando sanguis nimis *serosus* est, tum blandæ *laxationes* vsui esse possunt, e. g. pilulæ *Beccheri*, per 6. circiter dies continuatæ, quibus coniungi potest essent. alexiph. *Stahlii* bis per diem ad gtt. XX. XXX. propinanda.
   2) Vbi autem sanguis iusto *spissior* est, ibi conducunt attenuantia, incidentia & resoluentia, cum laxantibus combinata e. g. infusum laxatiuum, sequens

Recip. rad. ari.
vincetox.
pimpinell. alb. ana vnc. semis.
Herb. cent. minor.
card. benedict.
verben. ana manip. semis.
Fol. senn. elect. vnc. semis.
Rhabarb. drachm. III.
Rad. helleb. nigr. drachm. II.
Tart. vitriolat. vnc. semis.

Incis. contus. f. species, adfundatur vinum & aqua, sumatur mane, quantum sufficit ad lenem laxationem.

3) Si vero *orgasmus* sanguinis peccat, post lenes laxationes subiungi possunt pulueres nitroso-praecipitantes, & denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

2. Quibus autem subiectis hæmorrhagiæ narium antea familiares fuerunt; in illis

1) non tantum crasis sanguinis respicienda, & methodo iam indicata corrigenda est,

2) sed conuenit etiam vitæ genus antecedens cum præsente conferre, & commissos forsan in mutatione quadam errores emendare.

3) Si vero fluxus hac medicatione reuocari nequit, conducit venæ sectionem substituere.

3. Vbi demum hæmorrhagia narium per *ætatis* rationes cessat, ibi venæ sectio tanto magis necessaria est, ne sanguinis restrictio versus *pectus* contingat, & periculosas ibi eruptiones moliatur.

4. *Alui obstructio*, ad quam talia subiecta inclinant, numquam toleretur, minime omnium, quando symptomata vrgent. Huic scopo dicta laxantia, & dilutiones sufficientes inseruiunt.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Altum apud plerosque pathologos est silentium de *incommodis*, e suppressione hæmorrhagiæ narium pullulantibus: hinc tanto magis in hoc negotium inquirendum est, vbi symptomata sub *signis* enarrata, *in iuniore* ætate occurrunt.

2. *Medicamenta*, quæ sanguinem euacuare in materia medica vulgo commendantur, agunt vel eumdem exagitando, & mobilem reddendo, vel naturam ad excretionem stimulando; quæ vero in hæmorrhagia narium suppressa minime locum habent.

3. Annus vicesimus circiter quartus quando decessit, sollicite vigilandum est, quorsum natura motus, quos antea versus caput instituit, iam dirigere intendat, vt per tempestiuam venæ sectionem in pede periculosa congestio ad pectus possit præcaueri.

TAB.

TABVLA VIII.
DE
HAEMOPTYSI.

I. **D***EFINITIO.*

Hæmoptyſis eſt euacuatio ſeu excretio ſinceri ſanguinis per vaſa pulmonaria profundiora, a natura ipſa ope motus tonici ad plethoram imminuendam, & reliquorum humorum liberiorem circulationem promouendam, ſuſcitata. Deriuatur ab αἷμα, ſanguis, & πτύω, ſpuo.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæmoptyſis differt

1. a *ſputo cruento*, nam in hæmoptyſi *ſanguis floridus* & purus e pulmonibus eiicitur, placido magis, quam violento conamine; in ſputo autem cruento reiicitur *ſaliua* cruore tincta, aut *mucus ſanguineis* ſtriis commixtus, cum multo laborioſo ſcreatu. Sputum inſuper cruentum etiam aliunde ortum ſuum ducere poteſt, nempe ex infundibulo, e receſſu narium ad vuulam terminante, e gingiuis, aut ad ſummum, e ſummis faucibus, abſque omni tamen vitio pectoris complicato. Eſt enim ſputum cruentum communiter conſectarium imperfecti molíminis, hæmorrhagiam narium reſpicientis.
2. a *ſputo cruento peripneumonicorum* & phthiſicorum, vbi ſucceſſiue ſanguis craſſus, vel pus ſanguine tinctum cum tuſſi eiicitur.
3. a *vomitu cruento*. Per hæmoptyſin enim eiicitur ſanguis *arterioſus*, rubicundus, & quidem, vti modo dictum eſt, conamine magis placido, quam laborioſo; per vomitum vero cruentum excernitur ſanguis *venoſus*, plerumque craſſus, nigricans, coagulatus, ſub anxio vomendi conamine, & ſine vlla tuſſi.
4. Diuidi de reliquo hæmoptyſis poteſt
   1) in *periodicam* & *vagam*.
   2) in *ſpontaneam* & *violentam*.

III. *SIGNA*.

Hæmoptyſis vti eſt motus naturæ *actiuus*, ita generalia duo ſigna, quæ hic attendi poſſunt, ſunt *motus* & ipſe *actus*.

1. Præcedunt ordinarie tonicæ extremitatum corporis ſtricturæ & occluſiones, quibus ſanguis ad interiora copioſius reſtringitur. Hinc
2. Notabilis congeſtio & oppletio pectoris cum anguſtia exoritur, coniuncto ſenſu ſpaſtico in thorace, ſcapulis, immo & hypochondriis.
3. Præcurrit quoque interdum temulenta & grauatiua capitis oppletio, primarum viarum diſtenſio, & horripilationes in extremitatibus & pectoris confiniis.
4. *Tuſſis* in aliis antecedit non aſpera, ſed *clangoſa* & ſonora, *parua* magis, quam impetuoſa, maxime omnium *ſicca*. In aliis autem *citra* vllam *tuſſim* ſanguis erumpit.
5. Sanguis dum erumpere minatur, ſenſus profundioris reniſus in *pectore* plerumque ſentitur.
6. In aliis vero, maxime qui hæmorrhagiis narium antea addicti fuerunt, *tacite* magis & tranquille cum ſenſu tantum alicuius titillationis pruriginoſæ per longitudinem arteriæ aſperæ erumpit, quaſi calidum quid e pectore in fauces ſcaturiret.
7. Sanguis, qui excernitur, *floridus* eſt & *ſpumoſus*, cum *copia* aliqua *notabili* conſpicuus.
8. Ipſa autem *excretio* tam placide plerumque procedit, vt illi, qui ante eruptionem vehementi tuſſi corripiuntur, ſub ipſa ſanguinis excuſſione ne exiguam quidem moleſtiam ab illa perſentiſcant.
9. In *ſputo cruento* exſerit ſeſe in *capite* ſenſus tenſorius, oppreſſorius, grauatiuus, æſtuans cum inſolita ſiccitate, aut moleſta preſſio in *fronte* & narium radice, idque præcipue horis matutinis, quo tempore cum ſcreatu aliquoties ſanguinem ſincerum, plerumque in grumis, eiiciunt, quod tamen breui iterum ceſſat.

IV. *SVBIECTA*.

1. Hæmoptyſis ſatis raro contingit, & quæ ſubiecta occupat, ſunt

sunt ordinarie *iuuenilis ætatis*, ab anno XVIII. ad XXV. rarius ad annum XXX, rarissime vsque ad annum XXXV. *confer. Hippocrat. aphorism. XXIX. sect. III.*

2. Obtingit maxime plethoricis, pleno victu, vino & liquoribus spirituosis vtentibus.

3. Qui sunt *temperamenti* cholerico-sanguinei, magis adhuc cholerico-melancholici, aut sanguineo-melancholici, habitus corporis gracilioris, & qui plus sanguinis in *venis* habent, quam in *poris*.

4. Sexus *femininus* num hæmoptysi magis quam virilis obnoxius sit, ambiguum est. Plura de hac re videantur *tabula de phthisi.*

5. Illi quoque, qui sub aëre denso ac crasso nati sunt & educati, postea autem in aëre subtili degunt, ac plethoram motu insolito commouent, hæmoptysi exponuntur.

6. Quam sæpe etiam iis euenit, qui clamando aut cantando pectus percellunt, vel perpetuo arctius compresso abdomine sedent, quo ipso restagnatio sanguinis ad pectus contingit.

7. Porro, qui ex agili vitæ genere in sedentarium & otiosum transierunt, hæmoptysi corripiuntur.

8. Maxime omnium, quibus aliæ adsuetæ hæmorrhagiæ cessarunt, inprimis narium, tum mensium, rarius hæmorrhoidum: quo etiam pertinet venæ sectionis & scarificationis consuetæ neglectus, & ipsa denique dispositio hæreditaria.

9. Ad *sputum cruentum* quod attinet, occurrit illud tam iunioribus, quam paulo adultioribus subiectis, præsertim, quæ moliminibus & adfectibus narium hæmorrhagicis obnoxia fuerunt.

V. CAVSSAE.

1. Caussa *antecedens remota* est ætas iuuenilis & temperamentum, sanguinis excretionibus præ reliquis expositum. *vid. subiecta.*

2. Caussa *propior* est plethora; nam nemo alius (exceptis caussis violentis) hæmoptysi corripitur, quam qui sanguine, inprimis non sufficienter diluto, ad sensum abundat.

 3. Caus-

3. Caussa *proxima* est vasculi alicuius sanguiferi disruptio, modo in aspera arteria, & præcipue superiore eius parte, modo profundius intra bronchia contingens.

4. Caussa *efficiens* est principium vitale, sanguinem mediante motu tonico copiosius ad pulmones colligens, & moliminibus qualibuscunque spasticis ibidem exprimens.

5. Ad caussam *formalem* etiam *consuetudo* referri potest; nam natura huic eruptioni semel adsueta, hosce motus congestorios & expressorios repetere solet, licet caussa materialis subtracta sit.

6. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarcticæ* sunt

a) *Nisus enormis* in tollendis & gestandis oneribus, præcipue in iis, qui talibus non adsueti sunt, it. plagæ, casus ab alto &c.

b) Respirationes vehementes in tubis, cornubus, item clamores, cantationes, cachinnus.

c) *Spiritus* nimis contentus, & repentino simul *impetu* elisus.

d) Commotiones *animi* vehementes, inprimis iracundæ.

e) *Corporis* exagitationes æstuosæ, currendo, saltando &c. contingentes, compotationes quoque, inebriationes & vomitiones, præcipue in minus adsuetis.

f) Admissio quoque *auræ* inquinatæ & corrosiuis fumis deprauatæ.

g) Vehemens *tussis* hæmoptysin quidem etiam caussari potest, sed non tam frequenter, vti vulgo creditur, & vbi omnino coniuncta adparet, est potissimum hæmoptyseos effectus.

h) Quibus tandem nonnulli adnumerant piscem illum venenatum, *leporem marinum*.

7. *Caussæ sputi cruenti* sunt

a) vel sanguinis *spissitudo*, vel *motuum desuetudo*, vel *erronea motuum exercitatio* & *adplicatio*. Huc etiam faciunt

b) Variæ *animi* perturbationes, & errores, prægressas narium hæmorrhagias excipientes. Maxime vero

c) *Sanguinis commotiones* qualescunque, præsertim ex cerevisia saturata, vel potu spirituoso aut vinoso.

VI. *PRO*-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmoptyſis eſt adfectus maximæ conſiderationis, & ratione periculi, ob teneram pulmonum texturam, quæ ſanguini copioſum adfluxum concedit, inter reliquas hæmorrhagias principatum tenet.
2. Hæmoptyſis repente ſubſiſtens, adfectus pectoris ſuffocativos aut inflammatorios & febriles poſt ſe trahit, *impetuoſius* vero & e profundo pectoris erumpens, aut ſæpius recurrens, phthiſin producit funeſtam. Et
3. Licet ſanguis non ſemper tanta quantitate profundatur, vt *præſentanea mors* ſuccedat, a remanente tamen cruore extrauaſato facile *putrefactio*, pulmonum exulceratio, & phthiſis oritur. Præcipue
4. Quando fortiora *adſtringentia* aut *præmature repellentia* in paroxysmo adhibentur, tam *phthiſis*, quam *hectica* abdominalis inducitur; phthiſis quidem, a portione ſanguinis per talem adſtrictionem concluſa corrupta, & in vlcerationem deducta, hectica autem abdominalis ob effectum, quem adſtringentia prius in *venam portæ*, quam in pulmones exſerunt. Vel
5. Hæmoptyſis iterum repullulat, eo ipſo autem periculum non minuit.
6. Hæmoptyſis *periodica*, quando tuſſim aut dyſpnœam ſuſpectam non relinquit, eſt quidem periculi minoris, eiusdem tamen, quod curam attinet, difficultatis.
7. A cauſſis tandem *externis*, aut *vaporibus* corroſiuis orta hæmoptyſis, omnium perículoſiſſima. Item
8. Morbis *chronicis* ſuperueniens, plerumque funeſta.
9. *Sputum cruentum* actuali hac pectoris hæmorrhagia longe benignius eſt, & tantum periculum non inuoluit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatoria.*

1. Quando eruptio ſanguinis non ita magno impetu & quantitate, verum magis moderata ſuccedit, ſufficiunt plerumque medicamina *orgasmum* ſanguinis temperantia; ex quibus *nitrum* cum *abſorbente ſimplici*, interdum etiam *citrato* & *cinnabari* combinatum, omnibus palmam præripit.

2. Cauſ-

2. Cauſſa paulo magis vrgente, lene *anodynum* hiſce temperantibus addatur; vbi *M. P. de cynogloſſ.* reliquis præfertur, doſ. gr. j. vel ij. electuarium ſemin. hyoſc. alb. corall. rubr. & caſcarilla etiam bono cum effectu dictis temperantibus miſcentur.

3. In *effera* autem ſanguinis *profuſione*, & vbi temperantia non ſufficiunt, *adſtringentia*, vrgente ita ſumma neceſſitate, in auxilium vocanda ſunt, quibus tamen ſemper lene anodynum commixtum eſſe debet. Hic *crocus* ex minera martis ſolari paratus, tinctura corall. & de catechu, liquor mineræ martis, tinctura vitriol. martis, it. *crocus martis antimoniatus adſtringens*, qui e craſſioribus ſcoriarum partibus paratur, adhiberi poſſunt e. g.

Recip. Croc. martis antimoniat. adſtringent ſcrup. j.
M. P. de cynogloſſ. gr. V. M. diuid. in 5. part.

Item *puluis ſympatheticus Dygbæi* præ aliis hæmorrhagiis, in hæmoptyſi momentaneam efficaciam habet. *Confer. caut. tabul. de hæmorrhagiis in genere.*

Item *ſpecies* de *hyacintho* a gr. VI. ad VIII. cum anodyno conueniente & cinnabar. iunctæ placidiſſimam ſæpe ſedationem inducunt.

Tandem e numero *ſpecificorum* paſſim laudatur ol. lini, vrtica, centinodium, & bufo exſiccatus.

4. *Reuulſio* & æqualis diſtributio ſanguinis per totum corporis habitum reſpiciatur:

a) Efficiunt hoc *diapnoica* temperata e. g. *potiunculæ diapnoicæ*, vel, ſi nihil febrilis concurrit, doſis *eſſent. alexipharmac.*

b) *Mixtura tonica neruina* e ſalibus volat. & tinctur. alcalin. parata, effectum nonnumquam præſentaneum, cumprimis paroxysmo repullulante, exhibet. quæ proinde in caſu non adeo vrgente cum temperantibus pulueribus combinata, ſufficere ſolet.

c) *Reuellentia* etiam *externa* hic locum & vſum habent e. g. *ligaturæ*, *frictiones*, *ſinapiſmi* extremorum, *fotus calidi* manibus & inprimis plantis pedum adplicandi.

d) *Venæ ſectio* in brachio aut pede optimum quidem reuellendi

lendi effectum haberet, si consectaria abessent, quæ sub *cautelis* indicabuntur.

5. *Aluus* semper succedat, quod per præparata e tamarind. passul. minor. senna, rhabarb. cum cremore tartar. vel per clysteres lenientes obtineatur.

6. In *declinatione* adfectus, præcipue quando tussis vel dyspnœa remanet, propinentur *pectoralia abstergentia*, ad restitantes forte grumosas in parte adfecta portiones resoluendas, & motum tonicum restaurandum.

a) Laudantur in hunc finem *flor. bellid. pratens. heder. terrestr. veronic. vrtica min. scordium, saluia, chærefol. fænicul. menth.* saracen. &c. in forma decocti vsurpanda.

b) Item *sanguis hirci* exsiccatus, temperantibus pulueribus admiscendus.

c) Item *lixiuium* ex vnc. I. ocul. cancr. & libra vna vini paratum.

d) Pro scopo balsamico & consolidante vsum *myrrhæ, succini* & *turis* in forma electuar. non quidem reiicimus, differentiam autem subiectorum & moderationem summam commendamus. *vid. cautel.* 10.

7. Ad *vires* tandem refocillandas conducunt emulsiones, aut potiones ex aquis analepticis paratæ, maritatæ cum speciebus aut confectione de hyacintho, præsertim ex cinnamomo; coniuncto corporis & animi regimine tranquillo.

8. In *sputo cruento* eadem cura locum habet, quæ *tabula de suppressione hæmorrhagiæ* narium indicata est.

B. *Methodus præseruatoria.*

1. Suppressio *fluxus menstrui* vel hæmorrhoidalis, si ansam huic malo dedit, reuocetur per prudentem methodum, suo loco commendatam.

2. In specie adplicatio *hirudinum* ad *hæmorrhoidalia* loca quam maxime commendatur iis, qui huius fluxus *molimina* vel *ipsas excretiones* vmquam habuerunt: hæmorrhoides enim legitime fluentes, hæmoptysin optime præoccupant.

3. Sub his omnibus *venae sectio in pede* circa aequinoctia non praetermittatur, nec in adsuetis *scarificatio.*

4. Ad aequalem distributionem sanguinis conseruandam *efficax* est *mixtura tonica polychresta Stahlii*, subinde propinata, efficacior autem *motus corporis* placidus & perennans.

5. *Laxationes* quoque moderatae, & repetitae nonnumquam instituantur, praecipue quamprimum congestorii motus *versus pectus* obseruantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quoniam natura in *haemoptysi* ita pertinaciter plerumque se gerit, vt e leuissimis caussis occasionalibus hasce sanguinis excretiones repetat, tanto magis methodum praeseruatoriam Medicus sibi habeat commendatam.

2. *In tempore venire*, & fluxum repente supprimere, primarium esse in haemoptysi, testantur quidem omnes autores, *remedia* autem, quae e penu sua in hunc finem proferunt, maiorem communiter noxam, quam haemoptysis ipsa, inferunt.

3. Alii enim repentinam fluxus suppressionem per *adstringentia* commendant, sed quam grauia damna per illa inducant, sub *prognosi* iam indicauimus.

4. Alii *opiata* & vulgata *narcotica* promiscue adhibent, quo infelici autem effectu, experientia testatur.

5. Alii *venae sectionem* in ipso paroxysmo, nec sine ratione, commendant, inuoluit autem hoc consilium aliquas non minimi ponderis considerationes:

a) In *vigore* paroxysmi, praesertim in iunioribus succulentis, sine effectu instituitur, nisi sanguis copiose educatur, quod tamen, ob multam illius iam perpessam iacturam, difficultate minime caret.

b) Adfectus facile repullulat; nam natura venae sectionem, ceu remedium ipsi exoptatum, denuo efflagitat, & *antecedentem* actum haemoptyseos cum *subsequente* venae sectionis saepius connectit, id est, haemoptysin suscitat, sub spe secuturae venae sectionis.

6. Docent haec manifestissime, quod magis sit necessarium *motus*

sus naturæ præoccupare, quam ad *pondus* & *mensuram materiæ* corrosiuæ, quæ vulgo supponitur, animum adplicare.

7. *Nitrum* in temperanda & coërcenda hæmoptysi incredibilem sæpissime efficaciam præstat, coniunctis *absorbentibus* & *cinnabarinis*; quoniam autem effectum non prius edit, quam post vnius vel alterius horæ spatium, hinc in *effera* hæmoptysi, vbi periculum est in mora, satisfacere non potest: quare in tali casu statim *subadstringentia* cum *anodynis* e. g. *species* de *hyacintho* & *M. P. de cynogloss.* vel fortiora *adstringentia* in subsidium simul vocanda, & cum puluer ibus nitroso-temperantibus coniungenda sunt.

8. Quando hæmoptysis *tussim* vel *dyspnœam* relinquit, tum iusta suspicio subest, quod portiones congrumatæ remanserint. Hinc tanto magis necessarium erit, remedia illa *pectoralia abstergentia* adhibere, quæ sub *methodo in declinatione mali* commendata sunt.

9. Admodum notabile est, quod antiqui, quando hæmoptyseos mentionem faciunt, simul quoque *prognosin* phthiseos subsecuturæ adiiciant, quod methodo illorum adstringenti apprime quadrat.

10. Caueatur, ne sub prætextu balsamicorum, vulnus consolidantium, *myrrha* vel alia *calida* & *concentrata*, quæ sanguinem in maiorem orgasmum concitare possent, in hæmoptyseos paroxysmo adhibeantur.

11. Immo ne ipsæ quidem *pilulæ Stahlianæ*, licet lenissimæ, in vsum trahendæ sunt, nisi plethora per VSnem prius imminuta sit.

12. Absint tandem remedia valde *incrassantia*, communia *refrigerantia*, & tussiculosas commotiones excitantia.

13. In *diæta* absint cibi aromatici, eligantur autem molliores & analeptici, multa digestione non indigentes. Potus quoque sit dilutus, vitanda spirituosa.

14. Ante omnia *venus* exulet, parum patientes loquantur, & corporis atque animi tranquillitatem conseruent.

15. Conferantur *cautelæ*, quæ *tabul. de hæmorrhagiis in genere* traditæ sunt.

TABVLA IX.

DE
VOMITV CRVENTO.

I. **D***EFINITIO.*

Vomitus cruentus eſt euacuatio ſanguinis ſtricte dicti, vtplurimum grumoſi, e vaſis breuibus in ventriculum prius effuſi, & deinde mediante vomitu, per motum ventriculi tonicum reiecti; qua via licet incongrua, principium vitale portionem ſanguinis, circa venam portæ moleſti, excernere, & reliquum illius curſum facilitare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Vomitus cruentus* quomodo ab *Hæmoptyſi* discernendus ſit, *tabula præcedente* iam indicatum eſt.
2. Differt vomitus cruentus *ratione cauſſarum*
   a) alius enim a cauſſis *internis* ſponte prouenit, & hic *ſtata tempora*, inprimis vero *menſtrua* communiter ſeruat, vnde *periodicus* vocatur.
   b) alius autem a cauſſis *externis* & *violentis* inducitur e. g. *vomitoriis*, *purgantibus* fortibus, *corroſiuis.*

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt *anguſtiæ* & *anxietates* præcordiorum, cum tenſionibus, & valde grauatiuis, ſuſpirioſis preſſionibus.
2. Præcipue ſpaſtica pathemata in *hypochondrio ſiniſtro* per interualla inſultant, quæ interdum cum vertigine, lipothymia & deliriis coniuncta ſunt.
3. Succedit *nauſea* & mox *conatus vomendi*, isque maior, quam qui ſimplicem vomitum reſpicit.
4. Tandem excutitur *verus ſanguis*, vtplurimum copioſus atque congrumatus, quem nonnumquam vomibunda reiectio ciborum antecedit.
5. Tempore intercedentis quietis *ſenſim* in ſtomachum colligi ſentitur ſanguis, qui deinde nouis ſuccedentibus conatibus euacuatur.

6. Quo

6. Quo citius ſanguis ille, in ventriculum collectus, excernitur, eo clarior exiſtit; quo diutius autem ibi moratur, eo ſpiſſior magisque nigricans, & cum fruſtis coagulatis eiicitur: præcipue quando multæ aciditates in ventriculo contentæ ſunt & ſanguinem effuſum per moram coagulant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Vomitus cruentus* omnium hæmorrhagiarum ſpecies eſt rariſſima.
2. Familiarior eſt *ſexui feminino*, quam *virili*, præcipue feminis plethoricis, quæ ſunt animi actiui, temperamenti *ſanguineo - cholerici.*
3. *Puellis* iunioribus *rarius* euenit, quam illis *adultis*, quæ intra fluxus menſtrui periodum adhuc conſtitutæ ſunt.
4. Vtplurimum illis euenit, quæ fluxus menſium ataxia, aut plenaria ſuppreſſione laborant, aut quibus menſes *mature* ceſſarunt: Præcipue
5. Quando feminæ plethoricæ poſt præmaturam menſium ceſſationem magnas *turbas* & impetus in *abdomine* experiuntur, vomitus cruentus non raro erumpere ſolet.
6. Ceſſantibus autem *iuſto tempore* menſibus, vomitu cruento non facile mulieres corripiuntur.
7. *Viri*, quando vomitu cruento corripiuntur, ſunt communiter *hypochondriaci*, aut illi, quibus *hæmorrhoides* emanſerunt, vel ſuppreſſi fuerunt, & poſtea *congeſtiones* ſpaſticosque adfectus, inprimis autem *dolores* prementes & pungentes in ſiniſtro hypochondrio experti ſunt.
8. Qui *venæ ſectionem* in pede adſuetam intermiſerunt, ſæpe etiam vomitu cruento infeſtantur.
9. Quin & ipſæ *prægnantes* ex menſibus retentis interdum adfliguntur tali vomitu, idque fere ſine periculo. conf. *Ettmüller.*
10. *Scorbutici* etiam vomitum cruentum nonnumquam incurrere obſeruantur, poſt multas catarrhales adfectiones iam ceſſantes.
11. Sic etiam, qui *febre quartana* diu laborarunt, vomitum cruentum ſubinde experiuntur.

12. Quibus *vlcera antiqua consolidata* fuerunt; vid. *Ettmüll.*
13. *Omnibus* denique subiectis & *cuiuis* ætati, vomitus cruentus a caussis violentis *externis* obtingere potest.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis remota* est spissitudo sanguinis circa venam portæ, siue ab impeditis mensibus, siue hæmorrhoidibus, siue aliunde originem sumserit. Hinc vomitus cruentus a nonnullis fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis e ventriculo adpellatur.
2. Caussa *propior* est sanguis hypochondriacus venæ portæ, speciali congestione *e ramo mesenterico* in ramum *splenicum* restrictus.
3. Caussa *proxima* est disruptio aliqua in *vasis breuibus.*
4. Caussa *formalis* s. *efficiens* est principium vitale, a quibuscunque caussis turbatum, & in hos erroneos motus concitatum; & hic quidem iracundia, item abusus potuum spirituosorum multum contribuere solet. *conf.*, *Forest.* *Libr. XVI. obser.* 24. 25. vbi notatu digna exempla occurrunt.
5. Quod caussæ simpliciter *mechanicæ* non sufficiant ad hoc negotium explicandum, elucescit præcipue ex illa vomitus cruenti specie, quæ certis periodis recurrit.
6. Caussæ *externæ* violentæ, procatarcticæ, e. g. *vomitus vehemens* arte inductus &c. possunt quidem vomitui cruento ansam dare, præcipue in plethoricis, sed longe minorem in illum habent potentiam, quam *internæ.*
7. Ceterum quando angustiæ præcordiorum, vomitum cruentum comitantes, iam adsunt, facile per *motum, potum,* & *animi pathemata* adfectus exacerbatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Vomitus cruentus* periculo non vacat, licet enim sanguis tam copiose rarius eiiciatur, vt *præsentanea mors* succedat, abit tamen facile in *consuetudinem*, & tunc communiter *tabem* in *viris*, *Cachexiam* autem in *feminis* inducit.
2. Magis præsentaneum autem vitæ periculum minatur, si *áva-*

naí

καὶ κάτω simul sanguis, & quidem floridus, reiicitur. *vid. Forest. loc. cit.*

3. Si per vomitum non omnis in ventriculum effusus sanguis eiaculatur, tum ibi stagnans facile abit in *putrefactionem*, vnde talia symptomata proueniunt, quæ vix a *veneno adsumto* exspectanda essent.

4. In iunioribus puellis, via semel trita, facilius repullulat, quam in annosioribus, in quibus minor est intentio *sanguineæ* excretionis.

5. In sexu feminino licet *breuius*, quam in virili duret vomitus cruentus; feminas tamen maiore plerumque impetu, quam viros inuadit.

6. Apud feminas familiariter sponte iterum cessat, non idem apud viros; & in his circa *tempora æquinoctii* facile recrudescit.

7. Feminis, inprimis iunioribus minus periculosus est, quam viris. *Vbique* tamen, quando insolescit, deterioris est consecutionis; præcipue si a caussis violentis primam originem duxerit & per malam medicationem augmenta ceperit.

8. Sic enim vomitus cruentus, *copiosissima eruptione* conspicuus, vel *adstringentium abusu* incongrue tractatus, œdemata, hydropem, hecticam, pathemata hypochondriaco-hysterica, imo spastico-conuulsiua caussatur.

9. Vomitus cruentus in *feminis* facilius *periodis* adsuescit, quam in *viris*.

10. *Periodicus* autem non ita grauiter quidem est periculosus, præcipue *mensium vicarius*, quam qui *vagus* est, vid. *Forest*. l. c. libr. XVI. obs. 25. si tamen opprimitur, non vero simul iterum discutitur, sanguis *in liene* restagnat.

11. Hanc stagnationem sequitur *stasis*, quam excipit *inflammatio lienis*, corruptio denique illius sanguinis & tandem *vomitus niger*, instar *Rob sambuci*.

12. Sic in tali vomitu nigro euentus certissime est funestus, si *initium* fuerit *acutum*, *lentiore progressu*, hydrops: *medio modo* graues spasticorum moliminum exacerbationes subsequun-

ſequuntur. *conf. D. D. Stahlii theor. med. de vomitu cruento.*

1. Quantum denique animi *commotio iracunda* ad reuocandum vomitum cruendum valeat, experientia docet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus in vomitu cruento eadem fere eſt, quæ in hæmoptyſi, nempe

A. *In paroxyſmo.*

Sanguis congeſtus & circa hypochondria ſtagnans, diſcutiendus, motusque tonicus ad æqualem tenorem reducendus eſt.

Faciunt hoc

1. *in malo leniore*

1) pulueres nitroſi, abſorbentes, cinnabarini, ſingulis circiter horis repetendi. Commendantur in hunc finem nitrum depuratum, conchæ præparatæ, mater perlarum, ocul. cancr. præparat. cinnabaris antimonii, quibus ſal digeſtiuum addi poteſt, v. g. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum.

2) His pulueribus accedat vſus *eſſent. millefol.* ſed prouidus. *vid. cautel.*

3) Vel *eſſent. adianth. albi*, quæ herba eumdem ſpecificum effectum in pathematibus venæ portæ edere dicitur ac millefolium.

4) Adhibeatur etiam, vel cum dictis eſſentiis miſceatur tinct. tonico neruina *Stahl.* e. g.

R. Spirit. C. C. rectificat.
Tinct. tart. ana drachm. I.
Eſſent. millefol. drachm. II. M. doſ. gutt. XXX. bis per diem.

2. Quando autem neceſſitas vrget, & excretio ſanguinis pertinaciter continuat, prædictis medicamentis ſociari debent *ſubadſtringentia* & lenia *anodyna* e. g. ſpec. de *hyacinth.* tinct. corall. immo corallia ipſa & margaritæ præparatæ, tinct. *terræ catechu*, tinct. martis aperit. *Ludouic.* M. P. de *cynogloſſa.* item puluis corr. caſcarill. eiusque tinctura, croc. antimon. *Stahlii* lap. manati & dens Hippopotam. pulueriſat.

3. *Reuellentia* etiam *externa* hic in vſum trahi poſſunt, licet mino-

minoris hic sint efficaciæ, e. g. ligaturæ, frictiones, sinapismi extremorum, cucurbitularum adplicationes cum multa flamma ad suras, fotus calidi, plantis pedum & manibus adplicandi. Item ventosarum adplicatio, pediluuia.

4. *Alui adstrictio* impediatur per *clysteres* lenientes, salino stimulo imbutos, aut alia leniora laxantia e. g. pilul. *Stahlii*, aut pilul. contr. obstruction.

5. *Tonus ventriculi* est roborandus, e. g. per tinct. vitriol. mart. aperit. *Ludouici*, aut tinct. martis cydoniat. vel pomat. per succum cydoniorum, aliaque acidula.

6. Ceterum in paroxysmo quieta mentis & corporis continentia maxime prodest.

B. *Extra Paroxysmum.*

1. Ante omnia lene aliquod *laxans rhabarbarinum* cessante paroxysmo statim adhibeatur, quo satis mature euacuetur, si quid sanguinis congrumati in ventriculo restitet, e. g.

Recip. rhabarb. subtiliss. puluerif. drachm. j.
Ocul. cancri præparat. drachm. ij.
M. dos. drachm. semis, post aliquot dies repetatur.

Si mauis, ordinentur vina laxantia ex rhabarbar. rad. helen. gent. rubr. rubiæ tinctor. absinth. centaur. m. card. ben. flor. bellid. &c. parata.

2. Ad recursum paroxysmi præoccupandum, *venæ sectio in pede* circa æquinoctia instituatur, nec non, ad plethoram imminuendam, *scarificationes* in subiectis iisdem adsuetis, spongiosis administrentur.

3. Mensium suppressio, si in caussis fuerit, congrua methodo tollatur, nam mulieri, sanguinem vomenti menstruis erumpentibus, mali fit solutio, dicit *Hippocrates*.

4. Vel, si ab hæmorrhoidum obstructione malum originem sumserit, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicentur: illæ enim, quando reuocantur, morbum soluunt. conf. *Ettmüller*.

5. Maxime autem attendatur, ne in reuocatione mensium aut

hæmorrhoidum *fortiora pellentia* adhibeantur, quia tum facile cruentus ille vomitus recrudescit.

6. Denique pro *diuersitate* subiectorum & craseos humorum vitiatæ, sanguinem & lympham corrigentia adhibeantur: Prodest hic egregie *tinct. antimon. tartarisat.* item *essent. alexipharmaca Stahl.* præmissis & subiunctis conuenientibus laxantibus e. g. pilul. *Stahlii* aut *Beccheri* correct.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Millefolium* siue in essentia siue in infuso vsurpatum, vti in aliis adfectibus, cum vena portæ connexionem habentibus, sic etiam in vomitu cruento, specificam plane efficaciam exhibet. Est enim lenissimum adstringens. Cautus autem sit illius vsus, præcipue in viris, quia hic & alibi facile fit *nimium.*

2. Neque etiam vsus *millefolii* pariter atque *adianthi albi* locum habet, quando vomitus cruentus, consueta fluxus *menstrui periodo* contingit, aut a suppressione *hæmorrhoidum* dependet.

3. Ad *positiue* adstringentia extra *necessitatis* casum non progrediendum, præsertim quando frusta sanguinis coagulata adhuc notabiliter reiiciuntur, nam sanguis in ventriculum restringitur, vt in putrefactionem abeat, & reliquus adfluens circa lienem abit in stasin, &c. & vtrinque grauissima symptomata producunt. *conf. prognosis.*

4. Sunt quidem, qui e periculis, vsui adstringentium succedentibus, eluctantur, sed vix alii, quam *robusti*; quorum vegeta natura aduersus incongruum medicamen impetum facit; *sensibiles* autem spongiosi hydropem &c. macilenti hecticam incurrunt. *conf. prognosis* num. 7.

5. *Topica* externa, quæ vomitum sistendo grumorum euacuationem impediunt, & sanguinis putredinem, imo vehementes cardialgias, aliaque incommoda inducunt, sunt fugienda.

6. *Martialia*, exceptis leniter tonicis, prorsus abesse debent, item etiam *opiata.*

7. Abstinendum quoque est a remediis sanguinem commoventibus, acribus, vicissim etiam a refrigerantibus & crassius obuiscantibus.

8 An-

8. Anteomnia caueatur a peruersa illa methodo, quæ hypochondriacis & hystericis, de cardialgiis & aliis spasticis circa ventriculum incommodis conqueritantibus, *emetica* præscribit. Hac enim ratione vomitus cruentus non raro prouocatur.

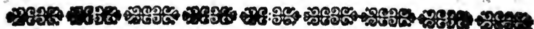
9. Sic etiam in primo huius adfectus insultu, ad aluum expediendam *laxantia*, licet etiam sint lenissima, interne, & quidem in subiectis tenerioribus non habent locum, ob sensibilitatem enim ventriculi, vel mox reuomuntur, vel sinistras commotiones caussantur, propterea *clysteres* potius vsu veniant.

10. Qui semel vomitu cruento correpti fuerunt, caueant sibi per totam vitam a vomitoriis & purgantibus drasticis, præcipue *aloëticis*, quæ in omnibus sanguinis eruptionibus suspecta sunt.

11. Hæc cautela in specie obseruanda est, quando post paroxysmum menses vel hæmorrhoides reuocari debent, alias vomitus cruentus facile recrudescit: hinc placidissima saltem & lenissima sunt eligenda.

12. Quæ tabula de *hæmoptysi* sub cautelis ratione diætæ dicta sunt, etiam in vomitu cruento notari debent.

13. Sic etiam cautelæ & obseruationes, tabula de *hæmorrhagiis* in genere traditæ, hic sunt adplicanda.

TABVLA X.

DE
MICTV CRVENTO.

I. **D***EFINITIO.*

Mictus cruentus est euacuatio sanguinis sinceri per vias vrinarias a congestione illius ad vasa emulgentia in renibus facta, originem sumens, &, ad plethoram imminuendam,

motumque sanguinis progressiuum facilitandum, ab ipsa natura, licet erronee, instituta.

II. *DIFFERENTIA.*

Mictus cruentus est vel

1. *simplex*, seu *spontaneus* ex renum *vasis emulgentibus* proveniens, de quo valet definitio; vel est
2. *calculosus*, seu *violentus*, qui a *calculo renum* asperiore excitatur. Sed longe rarior hic est, quam vulgo creditur, innumeri enim fuerunt *nephritici*, qui calculos grandiores & asperos eliminarunt, sine vllo tamen vestigio mictus cruenti. Et si omnino ille contingit, iusta semper subest suspicio, quod lithontripticorum vsus talem effectum produxerit.
3. Ceterum aliæ adhuc mictus cruenti *species* in *histor. morbor. Vratislauiens. tom. I. pag.* 283. indicantur quidem, e. g. ex *hæmorrhoidibus vesicæ*, ex ipsa *vesica*, ex *varicibus*; sed hæ specialissimæ circumstantiæ specialissimum vsum practicum non suppeditant.

III. *SIGNA.*

1. Mictus cruentus, quo magis spontaneus est, eo certius sine omnibus ferme incommodis, *tacite* quasi erumpere solet. Hinc signa *imminentis* huius hæmorrhagiæ non adeo certa sunt.
2. Quando autem omnino aliqua incommoda præcedunt, sunt illa sensationes *spasticæ* saltem *exiguæ*, quæ partim in lumbis, partim circa ilia & inguina, interdum circa pectinis regionem persentiscuntur.
3. Concurrit *torpor* totius corporis.
4. *Alui* strictura.
5. Quo magis autem a *caussis*, vel a *calculo* aspero, renes lædente, vel a *sanguine coagulato*, in ductu obliquo vreterum iuxta vesicæ introitum distendente, vel ab aliis *violentis* caussis mictus cruentus excitatur, eo certius dolores sensibilissimi illum comitantur.
6. *Præsens* mictus cruentus dignoscitur, quando *sanguis floridus* cum vrina excernitur, & per temporis moram ad fun-

fundum ſecedit, ipſa autem vrina breui poſt clara iterum ſupernatat.

7. Quando autem ſanguis aliquamdiu iam iam verſus hæc loca congeſtus fuit, tum in vreteribus ob eiusmodi temporis moram, ita coagulatus eſt, vt cum vrina ſub forma quaſi *vermiculari* excernatur.

8. Vbi autem inſignis *vrinæ ſalſedo* vel plane *exulceratio* ſiue in renibus, ſiue in veſica, ſiue in ipſa vrethra præſto eſt, ibi loco ſinceræ ſanguineæ admixtionis, turbulenta, ichoroſa, ſubcruenta materia in vrina conſpicitur, atque hic ſanguis magis coagulatus ſub *lumbricorum* forma, & calami ſcriptorii craſſitie adparet, concurrente anxio & ardente dolore.

9. Sanguis ex *hæmorrhoidibus* nonnumquam prouenlens ſuſpicatur, ſi

a) *lapilli* antea non fuerunt excreti.

b) nec *vlla* vaſorum *læſio* adparet.

c) patiens vero de hæmorrhoidum *ſuppreſſione* tempore præſenti conqueritur.

d) inſuper mictus cruentus *certas* etiam *periodos* ſeruat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Mictus cruentus *ſimplex* ſeu *ſpontaneus* eſt adfectus raro eueniens, & inprimis familiaris eſt *ſenibus*, adhuc vegetis & plethoricis, ſpecialiſſime iis, qui iuuenili ætate multis narium hæmorrhagiis laborare conſueti fuerunt.

2. Quod ſi vero in *iuuenili* aut *virili* ætate adfectus hic obſeruatur, in cauſſis *violentis* fundamentum atque origo quærenda eſt.

3. Quamquam vtrique ſexui ſine peculiari prærogatiua communis eſſe videatur, *virilem* tamen magis, quam femininum ſexum occupare, experientia docet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora.

2. Cauſſa *propior* eſt ſanguinis hæmorrhoidalis translatio, per errorem naturæ ad renes facta. Quamprimum enim hæmorrhoides ſupprimuntur, ſanguis ex *iſchiadicis venis* ad *emulgentes* vix duorum pollicum ſpatio ab illis diſtantes,

redundat. Sola hæc oppletio congeſtoria circa renes, vrinæ ſecretionem intercipiens, ſufficiens cauſſa mictus cruenti euadere poteſt.

3. Cauſſa *proxima* eſt disruptio vaſculi ſanguinei in *renibus*, raro & non niſi a violentis cauſſis in *veſica*..

4. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quibuscunque incitamentis & præfigurationibus ad hosce erroneos motus inductum.

5. Cauſſæ *externæ*, *violentæ* & *procatarctica* ſunt

1) Abuſus *diureticorum* calidorum e. g. balſam. ſulphuris, olei ſuccini, præcipue autem cantharidum.

2) *Motus* corporis *ſuccuſſatorius* & violentus e. g. equitatio diuturna & vehemens, lapſus vel ictus in regionem lumbarem.

3) Non poſtremæ efficaciæ eſt *abuſus veneris* apud ſenes, nam conſpiratio renum cum vaſibus ſpermaticis eſt efficaciſſima.

4) *Excandeſcentia* animi &

5) *Diæta* ſpirituoſa, quæ ſanguinem nimis agilem reddunt.

6) *Exulceratio* & *calculus* renum.

7) Conſuetarum ſanguinis *euacuationum* ſiue naturalium, ſiue artificialium omiſſio.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Effectus huius euacuationis nullus eſt vtilis, quin præponderent incommoda, imo potius *pericula*.

2. Hoc enim malum, niſi maxime tempeſtiue iterum miteſcat, & intentioni naturæ per ventilationem ſanguinis ſatisfiat, admodum contumax eſt, & ad irregulares exceſſus inclinat; ad quam contumaciam ſenilis ætatis indoles, tenaciter actionibus ſuis inſiſtens, multum contribuit, immo facile in conſuetudinem abit.

3. Qui in mictum cruentum deuoluuntur *ſenes*, vix diu poſt ea viuunt, niſi admodum commode & libere hic fluxus ipſis ſuccedat. Sin ſecus, intra paucos annos ad vitæ ſuæ exitum perueniunt.

4. Interdum etiam hic fluxus ingens vitæ periculum minatur, ſi *exanthematicis* morbis accedere ſolet.

5. In-

5. In primis mictus cruentus iam iam *adsuetus*, *repente* tamen & *incongrue* plane cohibitus, *grauissima* inducit symptomata: sequuntur enim varii adfectus *spastici, tabidi, tumores œdematosi, hydropici, febres acutæ* inflammatoriæ viscerum.

6. Immo, sicut *hæmoptysis* immediate per adstringentia suppressa, vlcerationes in *pulmonibus* relinquit: ita a *mictu cruento*, repente cohibito, facile tales exulcerationes in *renibus* exoriuntur.

7. Et tum loco sinceri sanguinis turbulenta, subcruenta materia per vrinam excernitur, quæ per temporis moram consistentia admodum tenaci ad fundum secedit.

8. Quando autem & hæc excretio *supprimitur*, præsto sunt grauiora, anxia, periculosa, lethalia pathemata.

9. Mictus cruentus, qui primum *violentus* fuit, tempore progrediente fieri potest *spontaneus*.

10. *Violentus*, a calculosa læsione dependens, in iunioribus longe securius, quam in annosis cohibetur.

11. *Hæmorrhoides vesicæ* tantum non inuoluunt periculi, quantum ab ipso mictu cruento, ex renibus aut vesica originem trahente, expectandum est.

12. Denique in hac hæmorrhagiæ specie maior sanguinis iactura citra vitæ periculum potest perferri, quam in aliis locis, in quibus vasa magis directe ad circulationem sanguinis contribuunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxismo.*

1. Ad *orgasmum* sanguinis & nimiam illius agitationem contemperandam, propinentur: *nitrosa, absorbentia, cinnabarina.* Huc pertinet nitrum depur. mater perlar. ocul. cancr. conch. præparat. cinnabar. natiua vel antimonii.

2. Hæc si non sufficiunt, *blanda adstringentia* vel interponantur, vel commisceantur pulueribus temperantibus, modo indicatis.

1) Hic omnibus aliis palmam præripit dulce illud adstringens nempe *vitriolum*, quod ex *minera* martis *Hassiaca*, mediante extractione cum aqua pluuiali & crystalli-

ſtalliſatione paratur. Soluitur in aqua, & in hac forma liquida circiter drachm. II. pro doſi propinantur.

2) Huc etiam pertinent alia mitiora adſtringentia e.g. corallia, ſpec. de hyacintho, crocus martis aperitiuus *Zwælfferi*, croc. martis antimoniatus aperitiuus *Stahlii*.

3) Paullulum fortius ſubadſtringunt tinct. martis aperitiv. *Ludouici*, tinct. martis ſolaris, tinct. terræ catechu, trochiſc. de carabe, vt & tinct. opii *Langelotti*.

4) *Specifice* laudari ſolent: *ſuccus vrticæ*, item decoctum *equiſeti*, inprimis autem *radix aſparagi* in forma thée vſurpanda.

3. *Aluus* ſemper aperta ſeruetur; cui ſcopo clyſteres ſatisfaciunt, vel ſerum tamarindinatum, vel etiam laxans quoddam rhabarbarinum, immo etiam pilulæ *Stahlianæ*.

4. Æſtus cum dolore ardente continuans expoſcit *emulſiones* amygdalatas temperantes, vel oleum amygdalarum dulcium, cum ſpermate ceti remixtum.

5. *Decoctum nephriticum Foreſti*, ſi a calculis malum dependet, locum quidem, ſed effectum non adeo inſignem habebit.

6. Remedia illa, quæ alias *exulcerationi pulmonum* deſtinata ſunt, e. g. herb. heder. terreſtr. alchimill. pentaphyll. ſanicul. vincæperuincæ, hyperici, præ ceteris autem virga aurea *Geſneri*, item gummi maſtich. iunip. & medicamenta mucilaginoſa ex lacte & cremore hordei parata, vſurpari poſſunt, ſi malum a cauſſa quadam *violenta* e. g. a cantharidibus originem ſuam traxit. *Conſ. caut 9.*

7. *Aequalis* tandem ſanguinis diſtributio promoueatur per interpoſitionem mixturæ tonico-neruinæ *Stahlii*.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Poſt paroxyſmum continuentur *pulueres* temperantes, & *mixtura tonica*, ne malum recrudeſcat.

2. Et quam primum opportunum tempus accedit, *venæ ſectio* præſeruatorio-reuulſoria paullo largior in ſuperioribus partibus, manu ſcilicet vel brachio, interdum etiam, quando alia non vrget neceſſitas, in pede inſtituatur, atque hæc in futurum ſub prætextu ſenii non facile prætermittatur.

3. Præ-

3. Præter ea, quando hæmorrhoidum vel mensium obstructio huic malo ansam dedit, horum fluxuum ratio habeatur per methodum, suo loco commendatam; qua occasione adplicatio *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca in *viris* quam maxime commendatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si hæmorrhoides, secundum *Hippocratis* obseruationem, *nephriticis* sunt salutares, salutares etiam esse debent iis, qui *mictu cruento* laborant.
2. Tanta est conspiratio mictus cruenti & mali podagrici cum hæmorrhoidibus, præcipue *externis*, vt mictus cruentus hæmorrhoides suppressas in nonnullis mox excipere soleat; quæ obseruatio, ad adfectus hosce legitime tractandos, eximiam habet vtilitatem.
3. *Anodyna* in adfectibus *renum* & *lumborum* incomodum prorsus edunt effectum, nam *effluxum* supprimunt, *adfluxum* autem non intercipiunt, vnde patientes in grauia pathemata abdominis coniiciuntur, quæ prius non cessant, quam mictus cruentus cum nouo impetu erumpit.
4. In casu tamen *effero*, si omnino anodynum aliquod necessarium iudicatur, M. P. de cynoglossa reliquis præferenda, & cum pulueribus temperantibus commiscenda est.
5. In mictu cruento *pertinaci* herba *equiseti* aliquem effectum præstat, in casu autem *mitiore*, quia adstringens est, ab illa abstinendum est.
6. *Hedera* autem *terrestris* in lentiore tantum paroxysmo locum habet, & quidem vsu successiuo.
7. *Chærefolium*, in copia adsumtum, aliquid præstat, alias iners. Pariter tamen vrgente paroxysmo non exhibeatur, sed tantum *leniore*.
8. *Schenckius* commendat *millefolium flore albo.*
9. Porro commendantur quidem specifice *succus vrticæ minor.* recens, *virga aurea Gesneri*, *pentaphyll.* sed hæc omnia ad summam rei nihil faciunt, nisi intentioni naturæ satisfiat per sanguinis ventilationem.
10. Circumspectione opus est, ne hæmorrhagia hæc per *ad-*

ftringentia repente fupprimatur, alias *phthifis renalis* cum fpafticis pathematibus inducitur, vti fub *prognofi* iam diximus.

11. *Ettmüllerus* & alii mictum cruentum *criticum*, eumque falutarem, obferuarunt, quo quidem in cafu ipfa ratio dictitat, quod talis hæmorrhagia minime omnium immediate fiftenda fit.

12. Cauffæ *occafionales*, finita cura, admodum follicite euitentur, quia *leuiffimæ* etiam hunc adfectum reuocare poffunt, præcipue caueatur ab iracundia, abufu vini & veneris.

13. Præftat *clyfteribus* aluum expeditam feruare, quam naturam leuiffimis etiam ftimulis laxantibus turbare. Hinc ipfis adeo pilulis polychreftis poffumus fuperfedere.

14. *Topica*, quæ ordinarie commendantur e. g. *vnguent. Comitiffæ*, *infrig. Galeni* &c. formam magis, quam effectum exhibent.

15. *Balfama acriora*, e. g. Auguftanum & alia, quæ vulgo ad confolidandum vulnus præfcribuntur; plane reiicienda funt, quia orgasmum fanguinis iam præfentem augent, & malum exafperant.

16. *Diæta* fit moderata, non aromatica, nec fpirituofa; *motus* autem corporis modeftus.

TABVLA XI.

DE

HAEMORRHOIDIBVS INTERNIS ORDINATIS ET NIMIIS.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhoides funt euacuationes fanguinis e vafis hæmorrhoidalibus, fiue *internis*, circa profunditatem inteftini recti, fiue

siue *externis*, versus orificium illius, a natura ipsa, per motum tonico-spasticum, eum in finem institutæ, vt plethora imminuatur, impeditus sanguinis circa totam venam portæ progressus ventiletur, & reliqua grauia incommoda, quæ circa illam ab huiusmodi contentionibus resultatura essent, præoccupentur. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

Quamquam mutua sit *conspiratio* externarum hæmorrhoidum cum ipsis internis, merito tamen a se inuicem distinguuntur: in ipso enim fluxu euidens veritas huius conspirationis non æque se exserit, hinc hæmorrhoides sunt vel

1. *Internæ*; vbi sanguis e ramis *hæmorrhoidalibus* venæ portæ profundius in intestinum rectum effunditur; & deinde cum fæcibus aluinis eliminatur. Has iterum distinguimus in
   1) *Ordinatas* seu legitime & moderate succedentes, corporis constitutioni & reliquis circumstantiis proportionatis respondentes, & sine insignibus molestiis fluentes, & in
   2) *Nimias*, quæ vel nimis frequenter recurrunt, vel nimis copiose prodeunt, vel per plures hebdomades & menses, immo nonnumquam annos continuant. Vel
2. *Externæ*, quæ e ramis *iliacis* venæ cauæ originem sumunt, & circa orificium intestini recti, cum expressione scybalorum induratorum sese manifestant.
3. De internis, quæ *fluentes* etiam dicuntur, hoc loco, de externis autem *tabula sequente* agetur.
4. Distinguuntur porro hæmorrhoides in
   1) *Periodicas*, quæ stata tempora, siue menstrua, siue æquinoctialia, siue anniuersaria &c. obseruant. Sic notus est vir, qui per plures annos die cuiusuis mensis decimo octauo præcise hæmorrhoides experitur, non obstante, quod menses numero dierum impares sint. Et in
   2) *Vagas*, quæ sine ordine vel rarius vel sæpius recurrunt.
5. Hæmorrhoides etiam distinguendæ sunt a copiosis illis euacuationibus sanguinis, quas Germani Blut-Stürtzun-

gen vocant, & quæ post longos adfectus hypochondriacos sine præuia scybalorum excretione cum impetu erumpunt, atque sine dubio e superioribus intestinis oriuntur.

III. *SIGNA.*

A. *Imminentium.*

1. Antecedunt in plurimis subiectis motus congestorii & dolores tensiui, vibratiui, magis vel minus spastici, circa loca venæ portæ connexa, nempe circa ventriculum, mesenterium, lienem, hepar & intestina, item circa hypochondria, os sacrum & lumbos.
2. Hi motus acerbiores obseruantur, quando hæmorrhoides difficilius erumpunt, & tunc patientes percipiunt sensum aliquem circa exitum intestini recti, ac si nucleus durus, vel pinea aut cornus ibi hæreat; & quo magis *introrsum* hic sensus percipitur, eo difficilius hæmorrhoides perueniunt ad eruptionem.
3. Interdum etiam admodum leniter & tacite procedunt, & cum moderato *tenesmo* exeunt. Sed talia exempla quibus hæmorrhoides sine vllo sensu molesto, aut cum mediocri saltem, perrumpunt, sunt pauciora.

B. *Præsentium & moderate fluentium.*

1. Excretio sanguinis non obtingit spontaneo & perpetuo successu, sed exspectat semper pressionem sub exoneratione alui contingentem; vbi primum *scybala*, communiter *duriora*, eliminantur, quibus deinde *sanguis* ipse, durantibus adhuc vacuis illis conatibus egerendi, sine vllo sensu molesto, succedit.
2. In nonnullis subiectis excrementa *striis sanguineis* mixta deprehenduntur.
3. Sanguis, qui excernitur, est vtplurimum *floridus* & rubicundus, in illis nempe, quibus hæmorrhoides libere & frequenter fluunt.
4. *Spissus* autem & nigricans est sanguis, quando fluxus raro reuertitur, & impedite succedit.
5. Quibus circumstantiis *facies* e flauo viridescens conspicua est, secundum *Foresti* obseruationem. Et

6. Cum

6. Cum *vrina* crassa, sedimentum rosei coloris, nonnumquam etiam tartaream concrescentiam exhibens, excernitur.

C. *Nimiarum.*

1. Quando *tempore* peccant, & solito *maturius* in ætate minime conueniente se offerunt, intemperantis indolis deprehenduntur.
2. Quando *promte* reuertuntur, ita vt singulis fere octiduis patientes inuadant.
3. Quando *nimis diu* continuant, ita vt per aliquot hebdomades hic fluxus pertinaciter duret.
4. Quando *quantitatem* & *mensuram* tolerabilem egrediuntur, & singulis deiectionibus tam largiter prodeunt, vt patientis vires notabiliter exhauriantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides eueniunt quidem *sexui vtrique*, cum euidente tamen masculini præ feminino, prærogatiua, quam paucis hic adlegare licet.
   1) Tanta multitudo feminarum, quam virorum non obseruatur, quibus hæc excretio obtingit.
   2) Neque adeo exquisitam temporis mensuram & statos atque ordinatos successus in feminis seruat, vti in viris.
   3) Neque æque sæpe aut copiose in iis emicat.
   4) Neque pari leuamine & certa προφυλάξει; dum in feminis promtior indoles est ad translationes & vaga molimina.
2. Omnibus fere sine discrimine *temperamentis*, præcipue autem sanguineo-cholerico, aut sanguineo-melancholico.
3. *Ætati* communiter *consistenti*, virili nempe & senili, immo & summæ senectuti proximæ.
4. Feminis, quæ præmaturam mensium cessationem aut partum difficilem experiuntur.
5. Qui ætate adolescentili narium hæmorrhagias, postea vero congestiones in pectore & adfectus hypochondriacos habuerunt, accedente virili ætate, si temperamentum simul conspiret, accipiunt hæmorrhoides fluentes.
6. Quando autem *iunioribus* hæmorrhoides fluunt, subest po-

tiſſimum hæreditaria diſpoſitio, quæ plerumque ad excedentem fluxum in his ſubiectis anſam præbet.

7. Hæmorrhoidum fluxum facile etiam experiuntur homines valde *plethorici*, qui per externas violentas cauſſas plethoram ſuam commouerunt, vt ſequentibus temporibus, data ſemel ad exitum porta, non ſolum intentior inclinatio ad hoc genus euacuationis, ſed etiam continuatio & repetitio eiusdem ſequatur.

V. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. Cauſſa *efficiens formalis* eſt naturæ ad exonerandum intentio.
2. Cauſſa *materialis* eſt *plethora*, & quidem inſigniter commota, præcipue in temperamentis modo indicatis.
3. *Hæreditaria* diſpoſitio, quæ non modo *certam*, ſed etiam *auctam*, *prematuram* & *abundantem* commotionem & excretionem adfert.
4. *Spiſſitudo* ſanguinis ſæpiſſime, rarius autem nimia *tenuitas*, contra communem ſententiam, quæ tenuitatem & acrimoniam ſemper adcuſat.
5. Cauſſæ abſolutæ non ſuppetunt, cur excretio ſanguinis per hæc ſpecialia loca excernatur, niſi forſan e connexione *genitali* aliquid eliciendum ſit.

B. *Externæ*, *occaſionales* & *procatarcticæ*.

1. Violentæ abdominis concuſſiones, e. g. equitatio diuturna præter conſuetudinem, celerior curſitatio vsque ad ſenſum inflationis illius dolorificæ in ſiniſtro hypochondrio, quæ a ſplene dependet.
2. Niſus fortior in partu, & incubitus vteri prægnantis in inteſtinum rectum.
3. Vita ſedentaria, otioſa, vbi compreſſo ſæpius abdomine motus ſanguinis circa venam portæ impeditur.
4. Euacuationum ſanguinis naturalium & artificialium conſuetarum prætermiſſio.
5. Incondita remedia, per quæ ordinatus hæmorrhoidum fluxus impeditur & offenditur, vt nimius exinde oriatur.

6. Tem-

6. Tempestas calida.
7. Abusus potuum spirituosorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum: vnde hæmorrhoides in Saxonia inferiore admodum familiares, ob vsum elixir. propriet. vti in Hungaria ob allii abusum.
8. Pertinaces alui obstructiones a grauioribus torminibus colicis exortæ.
9. Refrigerationes diuturnæ & frequentes.
10. Animi insignes commotiones, in primis autem suppressa iracundia & terror.
11. Adsuetudo etiam in ætate his excretionibus conueniente, aut a præcedentibus ætatibus continuata, hic maioris est efficaciæ, quam in aliis hæmorrhagiis.
12. Infectio venerea magis ad hæmorrhoidum cœcarum caussas referenda est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides in idoneis, peculiariter ad illas prædispositis, subiectis facile, ordinate & moderate fluentes, sunt beneficium naturæ, in comparatione damnorum, exinde metuendorum, si talis excretio non procedat, & ***tamen interim dispositio ad eamdem maneat.***
2. Præcipue autem vniuersam scenam mali hypochondriaci claudunt.
3. *Hippocrates* iam obseruauit, quod hæmorrhoides insanientibus superuenientes, delirium soluant. *Aphor.* 21. *Sect. VI.*
4. Soluunt etiam non raro adfectus pertinaces arthriticos, nempe malum ischiadicum, gonagram, podagram.
5. *Excedentes* autem omnem illam salubritatem destruunt, quæ e iusto successu speranda esset.
6. Non facile enim illam excedendi in quantitate, promta reuersione, & pertinaci continuatione ἀταξίαν amittunt, hinc interdum tam refractariæ sunt, vt omnem fere medicationem eludant.
7. Inter ea fluxus hæmorrhoidalis non facile tanta copia erumpit

pit, vt præſentanea vitæ iactura inde metuenda ſit. Conferantur exempla notatu digniſſima a *D. D. Stablio theoria medica pag. 754. ſeqq.* commemorata.

8. Hic ipſe fluxus tamen, ſi nimis diu continuet, nimis frequenter recurrat, vires proſternit, & ſucceſſu temporis cachexiam inducere valet.

9. Quando autem hæmorrhoides, ſiue legitime ſiue ad exceſſum fluentes, ſupprimuntur, longe grauiora pathemata immo vitæ pericula ſuccedunt.

10. Nempe: viſcerum infarctus, ſcirrhi, inflammationes, colica, melancholia, mania, vomitus cruentus, catarrhi ſuffocatiui, apoplexia, hydrops, icterus flauus & niger, vniuerſus mali hypochondriaci adparatus, aſthmatica pectoris adflictio, tuſſis humida, & plura alia mala.

11. Tranſeunt etiam facile hæmorrhoides *internæ*, ita ſuppreſſæ, in motus hæmorrhoidum *externarum.*

12. Et quando etiam tales turbantur, ſuccedit malum iſchiadicum, gonagra, podagra, mictus cruentus, calculus, dyſuria, tumor ſcroti. *Vid. tab. ſequens.*

13. Motus hæmorrhoidales *transfugi* & *titubantes* non ſolum incommodi ſunt, ſed etiam ſucceſſu temporis periculum minantur, nam nihil *conſtantis* per illos agitur, ſed ab vno tentamine ad alterum fit tranſitus, inter ea vires conſumuntur, & motus hoſce colicos tandem *paralyſes* excipiunt.

14. Quibus valde iunioribus hæmorrhoides eueniunt, iugiter etiam continuant, & vt communiter fit, minus moderate ſuccedunt, illi raro inſigne ſenium attingere ſolent. Apud tales enim communiter conſtantiam non ſeruant, ſed ceſſant iterum, & tum trahunt poſt ſe coniuncta pathemata grauiora.

15. Contra vero, quibus iam annoſioribus hæmorrhoides ſuperueniunt, moderatis etiam & ordinatis ſucceſſibus progrediuntur, his familiariter longam vitam pollicentur.

16. Hæmorrhoides quando *re vera nimiæ* ſunt, & continuo

fere

fere fluunt, laboes visceris alicuius in abdomine, siue scirrhosa, siue vlcerosa sit est metuenda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In motibus tantum hæmorrhoidalibus.*

1. Quando hæmorrhoides numquam fluxerunt, & tamen molimina ad easdem vrgent, promotio illarum promiscue non commendatur, nam dubius semper est successus, & quando omnino fluxus obtinetur, in paucioribus tamen ad votum succedit, & tum vniuersa fontica consectaria inuuoluit.

2. Vbi itaque ratione habitus corporis & temperamenti de felici hæmorrhoidum successu dubitandum est, ibi adfluxus reuellatur per venæ sectionem in brachio, & pressio circa has partes relaxetur per *tonico-discutientia*, & per infusum *millefolii* vel *adianthi albi.*

3. Vt autem intentioni naturæ omnino satis fiat, venæ sectio circa æquinoctia repetatur, vel assiduus & continuus labor patienti imponatur.

4. Si vero hæmorrhoides aliquoties iam fluxerunt, molimina earum conueniente ratione promouenda sunt. Fit hoc commodissime

   1) *Interne*: per pilulas *Beccheri* polychrest per pilulas balsamicas *Stahlii*, per modestum vsum elixir. propriet. per essent. hellebor. nigr. e resinoso extracto cum spiritu vini paratam.

   2) *Externe*: per *hirudinum* adplicationem, per tempestiuam sectionem venæ *poplitis* aut *malleorum*, qua sane rebellibus & dolorificis istis pathematibus feliciter sæpe occurritur.

B. *In ipso hæmorrhoidum fluxu.*

1. Hæmorrhoides *legitime* fluentes non indigent medicatione, sed conueniente saltem regimine & diæta, abstrahendo a cibis flatulentis & obstruentibus, item a potu spirituoso. Aluus bene succedat, exulent animi commotiones.

2. Si vero *impedite* fluunt, promoueantur eadem methodo, quæ *tab. de suppressione hæmorrhoidum* indicata est.

3. Vbi autem hæmorrhoides *i e vera nimiæ* adſunt, & patientis vires per illas notabiliter exhauriuntur, ſequente methodo illis commodiſſime ſuccurritur:

a) *Sub ipſo fluxu.*

1) Temperantia nitroſa & cinnabarina exhibeantur.

2) Quæ ſi non ſufficere videntur, coniungatur mixtura tonico neruina *Stahlii* ad gutt. XXX. ter per diem propinanda.

3) Vrgente autem neceſſitate lenia *anodyna* pulueribus temperantibus immiſceantur, e. g. gr. I. M. P. de cynogloſſa.

4) Clyſteres ſalutariter adhibentur.

5) Pilulæ *Stahlianæ* & *Beccheri* genuinæ fluxum nimium, nondum adeo inueteratum, egregie moderantur.

6) Denique etiam hoc præſtant *ſpecifica*, circumſpecto vſu propinata, quorum facile princeps eſt *millefolium*, vel *adianthum album*, in decocti vel eſſentiæ forma adhibendum. *Vid. cautel.*

b) *Extra paroxyſmum.*

1) Tempeſtiuæ venæ ſectiones circa æquinoctia quam maxime commendantur, nam ab o nere ſi natura leuata eſt, minore poſtea labore opus habet ad fluxum reuocandum, hinc etiam eo citius ab hac excretione deſiſtit.

2) Exhibeantur nonnumquam *leniſſima laxantia*, inprimis rhabarbarina, quæ bilioſam acrimoniam abſtergunt, quæque etiam, modeſte adhibita, in ipſo paroxyſmo vſum habere poſſunt, teneſmum enim & niſum expreſſorium mitigant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Frequens eſt *fluxus* hæmorrhoidalis, frequentior *niſus* ſine plenario ſucceſſu, frequentiſſimus autem *motus longinquus*, ſeu molimina in partibus remotis, nempe ſplenico-colico-hypochondriaca pathemata.

2. Hinc ſummæ conſiderationis negotium eſt, *motus* hæmorrhoidales in iis promouere, qui ad fluxum talem quoad habitum corporis minus diſpoſiti ſunt.

3. San-

3. Sanguis hæmorrhoidalis æque bonus, ac reliquus venarum, nisi quod mora quadam in vena portæ spissescat. Leges etiam circulationis talem sanguinis boni a malo secretum non concedunt, vt communiter speculationibus hoc negotium figuratur.

4. *Specifica* quando in nimio hæmorrhoidum fluxu adhibentur, cauendum est, ne quid fiat *nimis*.

5. Traditiones enim illæ, quasi temperare saltem, non vero penitus supprimere fluxum liceret, cum grano salis accipiendæ sunt, nam longe facilius plenaria & pertinax suppressio, quam moderamen eiusdem obtinetur.

6. Notum enim satis est, quid *millefolium* in sistendis hæmorrhoidibus possit; sic etiam reliqua *specifica*, e. g. dens hippopot. lap. manat. priapus ceti, citius sæpe fluxum cohibent, quam expedit.

7. Huc etiam pertinet *mus marinus*, & *Helmontii amuleticum* remedium, nempe *bafo* exsiccatus, eadem cautela adhibendus.

8. *Adstringentia* hic multo magis excludenda sunt, nam pauca quantitate proprinata, fluxum potius augent, si vero tanta copia ingeruntur, vt cohibitionem inducant, sequuntur omnia illa pathemata, quæ sub *prognosi* indicata sunt. Conf. etiam *tabula de suppressione hæmorrhoidum*.

9. *Martialium* decantatus vsus solidam vtilitatem non præstat, pleraque enim agunt *adstringendo*. Præmissis autem præmittendis, *tinct. martis Ludouici*, placide continuata, vsui esse potest.

10. Optandum sane, vt hæmorrhoides *suppressæ*, præsertim si iam *asciticum* aut *hecticum* quid successit, tam certo & cito reuocari, quam *fluentes* per talia specifica & adstringentia supprimi, possent.

11. *Acidularum* vsus numquam suadendus est, nisi spongiosis sanguineis. Insuper hoc habet incommodi, vt leuamen, si aliquod forte adferat, vix ad annum perduret, & si non repetatur, grauiora adhuc symptomata inducat.

12. *Mixtura tonico-neruina*, e sale volatili & tinctura alcalina parata, fluxum *nimium* intra paucissimum profecto tem-

 po-

poris spatium *imminuere*, immo *sedare* solet, si ter vel quater de die ad gutt. XXX-XL. exhibetur.

13. In hæmorrhoidibus longo interuallo reuertentibus, inprimis si exitus sit impeditior, apud robustos & sanos *vrina* crassum sedimentum rosei coloris exhibet, apud sensibiles autem, qui dolores grauatiuos & tensiuos circa lumbos & os sacrum habent, in vrinæ emissione crassa in fundo deponuntur granula, sabuli instar, saturato tamen rufo colore conspicua, & quoniam in arthriticis adfectibus eadem granula in vrina excernuntur, hæc obseruatio ad distinctionem non solum horum adfectuum inseruire, verum etiam illorum cognationem indicare potest.

14. Quoniam intestinum *rectum* sub motibus hæmorrhoidalibus notabiliter adficitur, & intestinum *colon* de hisce motibus per consensum participat, oritur inde *colica hæmorrhoidalis*, Hippocrati *ileon hæmatides* dicta; quod adeo verum est, vt vix vnquam tormina durabilia colica (præter caussas externas) vlli homini eueniant, nisi quæ ad motus hæmorrhoidales tendant.

15. Idem sentiendum est de connexione *rami splenici*, vnde in motibus hæmorrhoidalibus non solum *splen* adnexum, verum etiam mediantibus vasis breuibus, ipse ventriculus simul adficitur.

16. Motibus hæmorrhoidalibus iungunt se communiter etiam *nephritici adfectus*, vnde multi hæmorrhoidarii obseruantur simul calculosi. Et vice versa, qui nephriticis adfectibus, immo ipso calculo *renum* torquentur, ad hæmorrhoides procliues sunt.

17. Quibus hæmorrhoides *raro*, præcipue *extra* vernum & autumnale tempus accidunt, illis plerumque tumultuarie & minus ordinate succedunt.

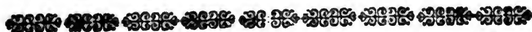
18. *Motus* hæmorrhoidales, quo magis se exserunt in regione *hepatis*, *splenis*, *ventriculi* & superiorum intestinorum, eo pertinacius durant, finem autem excretionis sanguinis difficilius attingunt.

19. Si

19. Si autem circa *mesenterium* & inferiora intestina motus obtingunt, doloribus nempe grauatiuis per longitudinem ossis sacri &c. tum maior spes est ad sanguinis eruptionem.

20. Motus hæmorrhoidales *interni* per calida diaphoretica & regimina facile in motus externos transeunt: Vnde facile adfectus *podagrici*, & in feminis *epileptici*, succedunt.

21. Pari ratione motus *externi* in *internos* transeunt: vnde palindromæ deducendæ sunt, quæ podagricis obtingunt, vt, stupefactis scilicet externis doloribus, præsentissime internas angustias, cardialgias, vomitus, phlogoses & inflammationes ventriculi incurrant.

TABVLA XII.

DE

HAEMORRHOIDIBVS EXTERNIS ET CAECIS.

I. DEFINITIO.

Hæmorrhoides externæ sunt motus ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentes, & sanguinis abundantis depletionem respicientes, loco autem legitimæ eruptionis, quæ rarior est, cæcis solum conaminibus infarctus vasorum hæmorrhoidalium externorum circa orificium intestini recti caussantes, & modo turgescentiam, modo tumorem inflammatorium inuoluentes. Deriuatur ab αἷμα, sanguis, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæmorrhoides externæ non tam pro *noua*, quam potius *anomala* specie hæmorrhoidum agnoscendæ sunt, eoque ipso ab *internis* differunt

1) Ratione *vasorum*, ex quibus originem sumunt, nam in-

ternæ e vena *portæ*, externæ autem e vena *caua* proveniunt. *vid. tab. de hæmorrhoid. internis.*

2) Ratione *mensuræ* & *modi* excretionis: *internæ* enim, præcipue statæ, communiter moderata sanguinis quantitate fluunt, & si turbantur, ad multam quoque profusionem excedunt; *externæ* vero, ob vasa minutiora, quantitate vix æstimanda, conspicuæ sunt, & sæpissime per vesicalem tantum protuberantiam, vel tumorem inflammatorium, rarissime autem per genuinum sanguinis stillicidium sese manifestant.

3) Ratione *temporis* & *periodorum*: *internæ* statas magis periodos, & non raro menstruum cursum obseruant; *externæ* rariores habent periodos, & circa vernum vel autumnale tempus potissimum proueniunt, repullulant tamen promtius & plus sanguinis emittunt, quando vesicula aliquoties enata est.

2. Quamquam autem minime negari possit, hæmorrhoides cæcas interdum a motibus *internarum impeditarum* oriri, sæpissime tamen *externæ*, ob difficilem eruptionem in cæcas transeunt.

3. Sunt autem hæmorrhoides *cæcæ* aliæ *turgentes*, aliæ *tumentes*, hæ *dolentes*, illæ autem *indolentes* vocantur.

1) *Turgentes* referunt circa extremum ambitum orificii ani vesiculam mollem, transparentem, atro-rubente sanguine plenam, sine notabili dolore aut vllo insigni sensu stipatam; nisi quod sub alui excretione sensus quidam pressorius, quasi faba, aut pruni nucleus ibi hæreat, percipiatur, & ardor quidam per vices occurrat.

2) *Tumentes* paullo *profundius* intra limbum delitescunt. Hinc quando sermo est de hæmorrhoidibus *cæcis*, hæ *tumentes* communiter putantur, & κατ' ἐξοχὴν *cæcæ* vel *clausæ*, *occlusæ* vocantur. Exhibent tumorem durum inflammatorium, atque hinc nihil aliud sunt, quam verus *furunculus* & propter sensibilitatem tunicæ nerueæ & musculosæ intestini recti exquisitissimos dolo-

dolores ardentes, lancinantes, vellicantes & pullatiles inferunt.

4. Huc etiam a nonnullis referuntur reliquæ fungosæ protuberantiæ, & vlcerascentes excrescentiæ, quæ circa anum contingere solent. Vulgo dicuntur hæmorrhoides *nothæ* seu *spuriæ*, quæ plerumque quidem a contagio venereo oriuntur, interdum autem sine hoc, in corporibus vlcerosa serositate adfectis, vel a *turgentibus* diutius & pertinaciter continuantibus, atque in verrucosam consistentiam siccescentibus, proueniunt. Varie nominantur, nempe thymus, ficus ani, marisci, rhagades, condylomata, formicæ, verrucæ, claui ani, sycosis, germ. Feig-Wartzen, Mastkörner, Zacken, Belg. Tacken.

5. Possunt tamen *venereæ* exulcerationes in hoc loco facile distingui ab vlcerationibus *hæmorrhoidalibus*: illæ enim exhibent *crustam*, hæ autem *foramina*.

6. Referri etiam huc potest *serpigo hæmorrhoidalis*, quæ in genere *pruritus ani* dicitur. Ex hac serpiginosa efflorescentia exprimitur per interualla humiditas tenuis, limpida, mucilaginosa & flauescens, quæ sudor hæmorrhoidalis solet adpellari. *Vid. prognosis* & tabula chirurgica de *vlceribus serpiginosis*.

7. Variant excrescentiæ hæmorrhoidales secundum *magnitudinem*: quædam enim ad nucis auellanæ, quædam ad iuglandis, quædam ad minoris oui molem accedunt.

8. Distinguuntur etiam ratione *figuræ*, quam sub varia protuberantia exhibent,

1) In *morales*, quando fructus mori similitudinem repræsentant.

2) *Vuales*, si velut acini vuæ liuidæ *superemineant*.

3) *Vesicales*, quando venulæ, ambitum orificii ani coronantes, inflatæ & insigniter *dilatatæ sunt*.

4) *Verrucosas*, quando tubercula vesiculosa exsiccant, & in duriora rugosa schemata transeunt.

III. *SIGNA*.

Hæc ex illis, quæ sub *differentia* dicta sunt, desumuntur, nempe,

1. Ex-

1. *Externæ simplices* quando omnino prouenitunt, *stillicidis* magis, quam *fluxu* sese manifestant, & quidem continuo fere, extra tempus aluinæ excretionis, quam hæmorrhoides *internæ* semper exspectant.

2. *Cæcæ turgentes* circa orificium anĩ *vesiculam* exhibent mollem, quæ per cuticulam tenuem colore sanguinis nigropurpureo translucet & dolorem vix sensibilem infert.

3. Hæc vesicula vel sponte rumpit, vel scalpendo, propter pruritum familiarem, soluitur, vel sectione aperitur, & tum non solum sanguinem, quem continet, fundit, sed etiam plus eius suppeditare continuat, & hoc sub alui depositione, dum voluntaria pressio & connisus hanc manationem promouet.

4. *Tenesmodes* enim irritatio sæpissime cum hæmorrhoidibus externis concurrit.

5. *Cæcæ tumentes*, quæ etiam *clausæ* seu *occlusæ* vocantur, altius introrsum hærent, nec facile exitũ obtinent, sed referunt tumorem *inflammatorium*, doloribus acutissimis, strictoriis, tensoriis, lancinatoriis, ardentibus, gangrænodeis constipatum, ita vt patientes non facile decumbere, sedere aut incedere queant, sed sub quolibet statu maximos cruciatus experiantur.

6. Molimina harum hæmorrhoidum *longinqua* obsident dorsum, coxendices, femora, crura, pedes, immo suas palindromas & recursus facile sumunt in organa cum vena portæ cohærentia, atque hic adparatum motuum hypochondriaco hæmorrhoidalium multis doloribus torminosis, spleneticis, hepaticis per mesenterium, & interdum per totum abdomen sæuientibus, ostendunt.

7. *Aluus* sub his doloribus communiter est *clausa*, quæ si liberatur & exprimitur, præsentes dolores eo magis excitat & exasperat, vt interdum patientes in lipothymiam incidant.

8. Neque *vrinæ* excretio tam libera & promta est, sed vel paullulum imminuitur, vel impedite ad modum fluit.

9. Animus sub his acutis doloribus valde angitur, vires imminun-

minuuntur, adpetitus & somnus deficiunt, & nonnumquam commotio febrilis vaga accedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hæmorrhoides *cæcæ* vix aliud temperamentum, quam phlegmaticum, pituitosum, mucidum, aut de hoc multum participans infestant.

2. In genere quidem magis virili sexui familiares exsistunt, feminæ tamen ab iis non prorsus immunes sunt; *turgentes* enim non raro iis eueniunt sub vltimo gestationis tempore, præcipue si multum sedent. Item sub partus doloribus, vbi fœtus in peluim grauius recumbit, aut paullo grandior est, & intestinum rectum comprimit. Vnde in puerperiis sensum ardoris circa orificium ani persentiscunt.

3. Obtingunt inprimis personis ætatis consistentis, nisi dispositio hæreditaria in caussa sit, vt iuniores eisdem corripiantur.

4. Sæpius quoque hæmorrhoidalem fluxum parturientibus, quam iam diu eidem adsuetis.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est plethora cum spissitudine sanguinis mucoso-pituitosi coniuncta.

2. Caussa *propior* est restrictio sanguinis versus hæc loca, plethoræ imminutionem respiciens.

3. Caussa *proxima* est infarctus & stasis sanguinis in vase aliquo hæmorrhoidali, vnde vel vesicula illa sanguine repleta, vel tumor inflammatorius inducitur.

4. Caussæ *occasionales, procatarcticæ* & *aduentitiæ* sunt

1) Immodicæ harum partium attritiones, siue ab equitatione insueta, & diu continuata, siue a pruritu, siue a nisu expressorio sub fæcum aluinarum eliminatione, siue a partu difficili, proueniant.

2) Infectio ab insessione in loco adhuc calido, cui insedit, qui hæmorrhoides habuit vlcerosas.

3) Quod illi, qui venereis impuritatibus adfecti sunt, peculiares interdum vlcerationes circa orificium intestini recti experiantur, id præcipue dependet a *venarum connexione*

xione. Ex vena enim *iliaco-hypogastrica* ramos accipiunt & partes genitales & intestinum rectum.

4) Abusus spirituosorum, aromatum, aloëticorum, helleborinorum & aliorum calidorum.

5) Neglectio consuetæ venæ sectionis & scarificationis in partibus corporis inferioribus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæmorrhoides *externæ* æque ac *cæcæ* ad finem quidem salutarem, nempe plethoræ imminutionem, respiciunt, sed ob vias minus commodas, & vasa exilia, vix vmquam eumdem impetrare valent.

2. Hinc quia nulla ex iis emergit vtilitas, licet eas longe maiores molestiæ comitentur quam fluentes, aurea illa qualitas (die güldene Ader) de illis non potest prædicari.

3. Præsertim *cæcæ*, quia in nudo furore, impetu, & strepitu consistunt, & eam ob caussam *furentes* dicuntur, multas periculosas consecutiones inuoluunt.

4. Siquidem eis superueniunt pathemata hypochondriaca, nephritis simplex & calculosa, dolores coxendicum & podagra, nonnumquam molimina ad mictum cruentum & pathemata iliaca, præsertim si inconuenienter tractantur.

5. *Turgentium* vesicula vel sponte vel manu chirurgica aperta, copioso humorum versus hæc loca adfluxui, & non raro ipsis hæmorrhoidibus *internis*, legitime fluentibus ansam præbet.

6. Quando *vesicales* tales congestiones cum insigni cuticulæ dilatatione factæ sunt, immo actu denique etiam perrumpunt, facile vlcerantur, quamquam sine insigni dolore.

7. Vesicula quando aperta est, flaccida atque rugosa restat, & papulas quasi format, quæ, neglecta consolidatione, interdum sub fæcum aluinarum fortiore expressione sanguinem de nouo fundunt, ita vt exempla prostent, vbi sanguis per plures annos sensim & perpetuo effluxerit.

8. Vel hæ papulæ in vlcuscula pruriginosa degenerant, quæ *serpigo hæmorrhoidalis*, seu *pruritus ani serpiginosus* dici meretur.

9. Ser-

9. Serpigo hæc hæmorrhoidalis non raro occurrit, licet rara sit illius apud auctores mentio. Late non serpit, sed sæpe per plures menses in vno loco subsistit, & si ex illo loco propellitur in vicinia iterum erumpit, & neglecta, adfectus arthritico-dolorificos & decubitus acres inducit.

10. *Tumentes* æque ac *turgentes*, licet satis molestæ sint, vitæ tamen periculum non inferunt, nisi, *diu adsuetæ*, incongrue supprimantur.

11. *Tumentes*, nisi mature resoluantur & discutiantur, ad *suppurationem* perueniunt, quæ satis familiariter in vlcerationem *fistulosam*, a *turgentibus* non timendam, transit, præcipue si ante maturationis tempus profundius inciduntur, aut iam suppuratæ nimis diu sine apertione hærent, vel mundificatio negligitur aut protrahitur.

12. Hæc corruptio quando in tubulo vasculoso-fistuloso inualescit, & in texturam intestini recti & adiacentium partium musculosarum serpit, *hectica* tandem patientes succumbunt.

13. *Vlcerosi* adfectus hæmorrhoidales, maxime sunt contagiosi.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus curatiua*

1. *Turgentium*

1) Hæ multum difficultatis in cura non inuoluunt, rupta enim vesicula maturam tantum exposcit mundificationem & consolidationem per externa balsamica, quæ sub *tumentium* tractatione indicantur.

2) Quando autem *siccessunt*, & verrucosam consistentiam exhibent, vel madent & ardent, atque salsa acrimonia his partibus non exiguam molestiam inferunt, tum maiore circumspectione tractandæ sunt, nempe secundum methodum, qua alia vlcuscula tractantur. Ac tum quidem manus chirurgica in talibus fungosis, verrucosis excrescentiis, & vlcerosis atque pruriginosis pustulis requiritur.

3) Ante omnia autem *aluus* tempestiue promoueatur, siue

 per

per decocta prunorum *lenientia*, mucilaginosa, pinguia, siue per vsum *rhabarbari*, siue per *clysteres* lenientes.

4) Pro scopo *reuulsorio*, seu vt dicunt, *diuersorio*, conducunt *pediluuia*, pedum *frictiones*, & cucurbitularum cæcarum adplicationes ad suras & femora.

5) Ad dolores spasticos, qui statui vlceroso, de quo loquimur, accedunt, mitigandos exhibeantur pulueres nitroso digestiuo-cinnabarini.

2. *Tumentium.*

1) Discussio per tres vel quatuor priores dies tentetur, licet, ob loci præcipue incommodum situm, difficulter succedat. In hunc finem laudantur

a) Venæ sectio in pede, quando insignis plethora concurrit.

b) Radices & herbæ *resoluentes* & *moderate reprimentes*, e. g. rad. apii, vincetox. caryophyll. ireos. Flor. bryon. sigill. Salom. bistort. lilior. alb. herb. hyssop. verben. chærefol. beton. agrimon. matricar. scord. salu. menth. flor. chamomill. melitot. anth. sambuc. verbasc. sem. fœnugræc. fœnicul. caru. bacc. laur. quæ lacte prius coquuntur, & addita pauca portione camphoræ sacculis includuntur.

c) *Specifice* infusum *millefolii* saturatum, nempe pugill. III. ad dimidiam mensuram aquæ.

d) *Suffimigia* ex ture, mastiche, benzoë, & speciebus superius nominatis parata.

e) *Specifica externa* laudantur

α) Vnguentum de *linaria* flor. lut. vel decoctum illius pro insessu adhibendum.

β) Appensio rad. *scrophulariæ* & *fabariæ* secundum *Wedelium* in A. N. C. Quot tubercula in ano sunt, tot bulbarum radicem eligendam & de dorso adpendendam iubent.

γ) Suffimigium ex *muribus marinis*. Alii ex *cute anguillæ*.

δ) Rad. *plantag aquat.* manu detenta, donec incalescat, secundum *Praeuotium* in medicina pau-

pe-

perum. Eodem modo rad. acori adulterini vſurpandum commendant.

ε) De his & aliis plura ſub *cautelis* dicentur.

2) Quando autem diſcuſſio non magis ſperanda eſt, tum *maturatio* promoueatur; quod faciunt cataplaſmata ſuppurationibus conuenientia, cepæ aſſatæ, oleum lini, medull. crur. vitulini; item decocta, ſiue cum linteolis, ſiue cum ſpongia adhibenda, ex rad. alth. lilior. alb. ireos Flor. ſigill. Salomon. gent. rubr. ariſtol. rot. apii, herb. ſcord. abſinth. card. ben. cent. min. agrimon. ſanic. chærefol flor. chamom. roſar. rubr. ſem. caru. bacc. laur. addendo aliquid mellis & myrrhæ.

3) Et quoniam *dolores* ante ruptionem valde vrgent, *interne* nitroſa, emulſiua, & in caſu neceſſitatis anodyna, propinanda ſunt; *externe* autem oleum verbaſci, oleum calendulæ, præ omnibus etiam oleum ouorum conueniunt.

4) Quam primum maturatio diiudicata eſt, *apertio* ſufficiens ope lanciolæ inſtituatur.

5) Denique *mundificatio* & *conſolidatio* omni ſtudio promoueatur.

a) *interne*, per laxantia & ſanguinem ac lympham depurantia, e. g. mannata, ſennata, item mixturam e tinct. antimon. tartariſat. eſſent. ſuccini, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, interpoſitis orgaſmum ſanguinis contemperantibus.

b) *externe*, per balſamica e. g.

R. Eſſent. myrrh.
Succin. ana drahm. II.
Balſam. Peruu. ſcrup. I.
ol. philoſoph. ſcrup. II. M.

item per vnguentum ex melle, vitello oui, liquamine myrrhæ, ture, maſtiche, terebinthina, aut per linimentum ex oleo ouor. liquam. myrrh. & exiguo olei hyperici paratum: non minus conuenit miſcela ex melle deſpumato, vitello oui, ali-

quot guttulis balsami de copaiua & olei hyperici, nec non olei mastichini & laurini.

6) Quando *fistula* subnata est, opportuna & dextra incisione fons & radix mali tempestiue detegatur, quæ breuissima via est, præoccupandi vlteriorem fistulæ *cunicularem* progressionem

B. *Præseruatoria.*

Præseruationi fauent

1. Venæ sectiones æquinoctiales.
2. Scarificationum adsuetarum repetitio.
3. Adplicatio hirudinum ad hæmorrhoidalia loca. *vid. cautel.*
4. Promotio excretionis aluinæ.
5. Mobile vitæ genus, diæta congrua, animus tranquillus.
6. Moderatus vsus insessuum & pediluuiorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Hæmorrhoides *externæ*, quamquam raro ita occurrant, vt vena aperta sanguinem simpliciter effundat, notus tamen est casus singularissimus, quo stillicidium per quinque dies fuit continuum, Quum vero die sexto post meridiem hora quarta sanguis subsisteret, eo momento mirificis phænomenis versus caput dirigebatur. Videlicet sentiebatur adscendere quasi de puncto ad punctum per vniuersum truncum sensu non ardoris sed notabilis caloris. Quum ad thoracem perueniret, angustabat, in collo stringebat, in oculis visum prorsus impediebat, konte keinen Stich sehen. Atque hæc omnia intra quartam fere horæ partem obtingebant, donec tandem in vertice subsisteret, & dolores prementes paullulum durantes caussaretur.

2. Quoniam hæmorrhoides cæcæ quam plurima incommoda adferunt, & tamen intentio naturæ vix vmquam per illas obtinetur, tanto magis prudentiæ Medici commendantur, quæ tab. de *hæmorrhoidibus internis sub method. num.* 2. dicta sunt, nempe quod tales motus prudente ratione ad alias vias reuellere magis conueniat, quam illos tolerare.

3. Quam

3. Quamdiu itaque spes est, vt intentioni agentis satisfieri possit per venæ sectiones repetitas & laboriosum vitæ genus, hæc subsidia numquam prætermittenda sunt; quo vero in casu ad adfluxum reuellendum, venæ sectio in brachio instituenda est.

4. Interea tamen de *cæcis* etiam obseruandum est, quod *tabula de interrnis* hæmorrhoidibus ratione imprudentis cohibitionis per adstringentia, & alia incongrua remedia, dictum est.

5. Absint itaque positiue *purgantia, stimulantia, calefacientia, aloëtica*, & *helleborina*, quæ hosce infarctus hæmorrhoidales magis augent, sanguinem exagitant, & veras inflammationes prouocant.

6. Absint quoque adstringentia *martialia*, tam adstringentia, quam sic dicta aperitiua.

7. Externe euitenter *repellentia*, *exsiccantia*, *refrigerantia*, *corrosiua*, *rubefacientia*, *septica*, e. g. terræ bolares, lythargyrium cum aceto &c.

8. Vsus quoque sulphuris & mercurialium sedulo euitetur.

9. *Vnguinosa* rancida malum euentum caussantur.

10. *Hirudines* in paroxysmo ad *turgentes* quidem cum cucurbitula adplicari possunt, ad *tumentes* autem illas adhibere, neque satis securum est, neque officio suo satis faciunt, non enim sugunt in adfectibus inflammatis, & vbi aliquid vlcerosæ aut suppurascentis corruptelæ subest. Ad recursum autem *cæcarum* impediendum, quater vel sexies per annum bono cum effectu possunt adhiberi.

11. *Millefolii* vsus in sedandis doloribus *cæcarum* omnibus aliis specificis palmam præripit, quando in forma thée adhibetur.

12. *Riuerius* & *Villanouanus* illius vsum per integrum mensem continuandum suadent, & hæmorrhoides numquam reuersuras promittunt, sed quæstio est, num etiam bono cum successu in futurum? Cauendum potius a tali periculoso conamine, nisi venæ sectiones perite & feliciter simul in subsidium veniant.

13. Her-

13. Herba & vnguentum *linariæ* ſpecifico quidem effectu hic commendantur, minime autem operæ pretium faciunt, niſi hæmorrhoidibus iam actu exulceratis, vel ad vlcerationem maxime pronis, & tum vnguentum cum oleo ouorum aut vitello oui temperari debet, addendo pauxillum mercurii currentis aut præcipitati albi. In *tumentibus* parum aut nihil efficiunt.

14. *Chelidonium minus*, ob ſignaturam radicis grumoſæ, ad hæmorrhoides cæcas valere dicunt, ſed neque in his, neque in ſcorbuto, licet Scharbocks-Kraut κατ' ἐξοχὴν vocetur, efficax eſt.

15. Radices *ſcrophulariæ*, *fabariæ* & *chondrillæ* in doloribus cæcarum ſedandis faciunt, quod poſſunt, raro autem, quod de illis prædicatur: nam hæc & alia amuletica, vix vllam ſpem in hoc adfectu, præcipue vigente paroxyſmo & præſente inflammatione, adferunt. Notum tamen eſt exemplum, in quo efficaciam aliquoties præſtitit *fabaria* amuletice geſtata.

16. E contra *mures marini*, ſub forma fumi ad ſedem adhibiti, egregium ſæpe effectum mitigantem præſtant.

17. De *ſpecificis* in genere adhuc notandum, quod effectus illorum variet.

1) Ratione *ſubiectorum:* quod enim remedium in vno homine dolores mitigat, alteri ſæpe ſine effectu adhibetur.

2) Ratione *temporum*: ita, vt vnum idemque medicamentum quod hoc tempore bonum effectum præſtat, altero fruſtra vſurpetur.

18. *Weisbachius* tamen aſſeuerat, quod in dolentibus hæmorrhoidibus numquam ſine effectu, adhibuerit *folia* recentia *ſambuci* conquaſſata, quæ, quater circiter reperita, inflammationem diſcutere, & dolores tollere debent. Adhibuimus etiam ipſi hæc folia bono ſemper cum effectu; hyeme *ſedum vermiculare minus* ſubſtituit.

19. *Annulus Helmontii*, e filo ferreo candente, per vngulam pedis poſterioris *equæ* pro mare, *equi* pro femina, traie-

ćto,

cto, paratus, a nonnullis, qui ad experientiam prouocant, laudatur.

20. *Essentia succini* in hisce & aliis adfectibus serosis, partim discutiendo, partim euacuando, commodissime se gerit, adeo, vt in adfectibus arthriticis efficaciam edat non contemnendam.

21. *Oleum ouorum* præcipue valet ad adfectus ardentes & rodentes demulcendos, aliosque cutaneos casus subleuandos; in vnguentum autem redigendum est cum liquore florum verbasci, sed sine multa frixatione, daß es nicht verbrate.

22. *Cauterisationes* & stimulantes *iniectiones* in fistula hæmorrhoidali nequaquam admittendæ sunt.

23. Ab aliquot annis inter Belgas innotuit concrementum illud tunicaceum de pisce *Raia*, quod externe in forma suffimigi tamquam specificum contra dolentes seu furentes hæmorrhoides laudant. Requirit autem circumspectionem, vt ab initio adhibeatur, alias effectus illius reprimens stasin sanguinis obfirmat.

24. Complicatur interdum declinante æstate *dysenteria* cum hæmorrhoidibus *cæcis*; quo in casu necesse est, vt Medicus circumspecte agat, & talia adhibeat medicamina, quæ vtrique adfectui salutaria sunt. Laudantur in hunc finem præcipue *millefolium* & *cascarilla*.

TABVLA XIII.

DE

HAEMORRHOIDIBVS SVPPRESSIS, DECOLORATIS, ALBIS, MVCIDIS ET FLVXV HEPATICO.

I. DIFFERENTIA.

Quemadmodum *præcedente tabula* speciem alicuius suppressionis

nis in hæmorrhoidibus cæcis exhibuimus; ita *hæc tabula* reliqua vitia, quæ in negotio hæmorrhoidali obueniunt, exhibebit.

1. *Suppressio* hæmorrhoidum quadruplici respectu est consideranda.

   1) Vel enim hæmorrhoides *numquam* fluxerunt, & tamen tam conspicua ad illarum perruptionem *molimina* a natura instituuntur, vt hinc omni iure fluxus exspectari debeat. Hæ ab aliis hæmorrhoides *molientes* vocantur.

   2) Vel hæmorrhoides iam quidem *adsuetæ* fuerunt, successus autem illarum admodum fuit impeditus, insufficiens, turbulentus, inordinatus, molestus: quod in hæmorrhoidibus *externis* seu *cæcis* admodum familiariter contingit.

   3) Vel hæmorrhoidales placide, moderate, ordinate & statis temporibus antea fluxerunt, iam vero citra euidentem & impulsiuam aliquam caussam iterum deficiunt; quod in hæmorrhoidibus *internis* sæpius obseruatur. Has alii *emanentes* adpellant.

   4) Vel denique hæmorrhoides in legitimo suo fluxu & progressu, siue a caussa interna siue externa, per incongruam medicationem & regimen interceptæ & repressæ sunt. Quas hæmorrhoides *suppressas* in sensu *strictiori* nuncupare licet

2. *Hæmorrhoides decoloratæ, albæ & mucidæ.*

Loco sanguinis sinceri in hæmorrhoidibus internis sæpius excernitur materia *albicans*, mucilaginosa, instar *tragacanthæ* solutæ; Galli adpellant hæmorrhoides *albas*, alii *decoloratas, mucidas* Hæc materia interdum etiam ipsum fluxum hæmorrhoidalem antecedit; interdum eumdem sequitur. Discrepat autem hæc materia

   1) ab *excrementis* ordinariis ratione consistentiæ & coloris; hæc enim communiter flauo colore conspicua sunt, illa autem materia est pallida, albumen oui aut sperma ranarum referens.

   2) a *diarrhææ* variis speciebus, respectu quantitatis materiæ,

riæ, quæ in his magna communiter copia euacuatur, hæc autem materia moderata quantitate effunditur, ita, vt qualibet depofitione copia dimidii mediocris cochlearis, & vix femper tanta, excernatur.

3) a *dyfenteria*, vti vocatur, *alba*, refpectu ingentium torminum & tenesmi; quæ fymptomata, licet in noftro adfectu etiam reperiantur, tam immania tamen non funt, vti in *dyfenteria alba*.

4) ab *apoftemate* inteftinorum, & purulento alui fluxu.

5) ab *vlcere* & *fiftula ani*.

3. *Fluxus hepaticus* eft fpecies diarrhœæ fine alui fluxus, in quo excrementa liquida, & inftar loturæ carnis rubentia excernuntur. Diftingui vero etiam debet

1) a *dyfenteria*; nam

a) in dyfenteria excrementa *fanguine* magis vel *muco albo* tincta funt, in fluxu autem hepatico humor loturæ carnis inftar excernitur.

b) Dyfenteria motibus febrilibus, modo lenioribus, modo acutis coniuncta eft, fluxus autem hepaticus numquam.

c) Dyfenteria menfe Augufto & Septembri, hepaticus autem fluxus promifcue occurrit.

2) A *diarrhœa* ftricte dicta, in qua excrementa fluida quidem, colore tamen rubicundo minime tincta funt, vti in fluxu hepatico.

3) Ab *hæmorrhoidibus albis*, in quibus materia non eft tam diluta & aquofa, vti in hoc fluxu deprehenditur.

4) A *lienteria* & *diarrhœa cœliaca*; quam differentiam figna inter fe collata dabunt.

5) *Fluxus hepaticus*, iuxta veteres eft vel

a) *verus*, quando ferum tinctum folummodo excernitur. Vel

b) *Spurius*, quando partes acres biliofæ, aut aliæ fæculentæ ac corruptæ excrementis admifcentur, adeo vt excretio propter mordacitatem eorum cum moleftia & dolore contingat.

4. Reliquæ *anomaliæ* hæmorrhoidales confiftunt in motibus

ad fluxum hæmorrhoidalem quidem tendentibus, fed a vero tramite & ordine deflectentibus, & ad *infolitas vias* fæpe excurrentibus. Sunt autem hæ anomaliæ vel

1) *Paffiuæ*, quando fanguis fpiffior difficultet erumpit, & poft eruptionem ægrius fluit; aut quando viæ nimis ftrictæ & denfæ funt. Vel

2) *Actiuæ*, quando natura motus hæmorrhoidales fiue in defectu, fiue in exceffu adminiftrat; aut quando modo huc, modo illuc, modo furfum, modo deorfum, modo ad latera, aut ad infolitas vias euagatur. De qua re plura fub *prognofi* dicemus.

II. *SIGNA.*

A. *Hæmorrhoidum fuppreffarum.*

Hæc fumuntur a *fymptomatibus*, quæ hæmorrhoidum fuppreffionem comitantur.

1. Suppreffionem hæmorrhoidum *internarum* preffo pede infequitur vniuerfus *mali hypochondriaci* adparatus. *Conf. tab. de malo hypochondriaco.*

2. Quæ pathemata primo quidem quafi *leuia* adparent, & præcipue circa *finiftrum* hypochondrium & regionem lumbarem fefe manifeftant, nempe tenfionibus & preffionibus.

3. Succeffu autem temporis *grauiores* turbæ fuccedunt, præcipue in illis, quibus fluxus antea *impedite* & cum maiore nifu procedere confueuit. Videlicet dolores fpaftici, colici grauiffimi, lienis inflationes, vomitorii conatus, alui adftrictio pertinax, durities abdominis flatulenta & torminofa, vifcerum infarctus, fcirrhi, inflammationes, conuulfiones melancholia, mania, vomitus cruentus, cachexia, hydrops, œdemata, hectica & phthifis, apoplexia, hemiplexia, paralyfes &c.

4. Suppreffionem autem hæmorrhoidum *externarum* fequuntur magis adfectus arthritici, podagrici, ifchiatici, nephritici, calculofi, mictus cruentus, varices, contracturæ, ariduræ, paralyfes fphincteris ani & veficæ &c.

5. Communiffimum fymptoma, fuppreffionem hæmorrhoidum quarumcunque fuccedens, eft afthmatica refpirationis

onis difficultas, vtplurimum *hypochondriaca*, nonnumquam etiam *pectoralis*, cum tussi humida coniuncta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Antecedunt motus tensorii, strictorii in abdomine & hypochondriis.
2. Intercurrunt borborygmi, flatus & ructus.
3. Superueniunt pressiones in lumbis & circa os sacrum, & tenesmus cum punctura ani, seu scindente & ardente sensu.
4. Sub his adflictionibus excernitur cum aliquali sibilo materia albuginea, paullulum flauescens, interdum cum colore aliquali subruffo, & quasi roseo, aliquando etiam cum striis cruentis.
5. Ob insolitam humectationem sæpius in partibus ani externis excoriatio & pruritus obseruantur.
6. Habitus corporis constrictus, & facies pallida est.
7. Vrina parcior & saturatior effluit.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Excernitur sub frequentibus deiectionibus humor per alvum, loturæ carnium similis.
2. Concurrunt dolores tendentes, murmurantes in abdomine, & spastici motus circa lumbos.
3. Qui motus spastici nonnumquam in latus dextrum versus hepar se extendunt.
4. Interdum titillationes & lenes morsicationes in intestino recto percipiuntur, interdum vero patientes vix vllum huius rei sensum habent, neque vllis doloribus adficiuntur.
5. In nonnullis tenesmus accedit.

III. *SVBIECTA.*

1. Subiecta, quæ ad excretionem hæmorrhoidalem in genere disposita sunt, *tabula de hæmorrhoidibus internis* indicauimus.
2. In specie *suppressioni* hæmorrhoidum facie obnoxia sunt temperamenta sanguineo-melancholica, aut melancholico cholerica.

3. Homines *immorigeri*, & qui *commotionibus animi* terrificis & continuo moestis corripiuntur.

4. Ad hæmorrhoides *albas* & *fluxum hepaticum* dispositi sunt homines phlegmatici, melancholici, & quidem mediæ ætatis, iuuenes scilicet & viri.

5. Feminæ mensium imminutione aut suppressione adflictæ, interdum etiam his molestiis corripiuntur.

6. Omnibus his anomaliis etiam obnoxii sunt, qui vitæ genus laboriosum in *sedentarium* mutarunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Hæmorrhoidum suppressarum.*

Variæ quidem sunt caussæ, quæ ad suppressionem hæmorrhoidum contribuunt, nulla autem necessitas vrget, vt inimicam aliquam sanguinis dyscrasiam, acidam, atrabilariam, acrem, stimulantem, genus neruosum vellicantem, aut alias materiales qualitates excogitemus & accusemus. Præcipue ad eam contribuunt

1. *Interne*

1) Animi pathemata, maxime terror, timor & tristitia.

2) Spissitudo sanguinis abundantis, non minus autem

3) Orgastica illius commotio.

2. Caussæ *externæ* & *occasionales* sunt

1) Mala artificia seu medicamina, e. g. *vomitoria*, *refrigerantia* interna & externa, abusus *adstringentium*, si nempe fluxus hæmorrhoidum legitimus, vel alii morbi, inprimis febres intermittentes, per talia incongrua remedia temere tractantur. Huc etiam possunt referri decocta thée & coffée, quando *valde saturata* sunt.

2) Potus frigidus corpore exæstuante.

3) Diæta crassa, fermentescens.

4) Largior potus spirituosorum, ardentium.

5) Alui indurationes.

6) Aër frigido-humidus.

7) Refrigeratio abdominis & partium inferiorum immodesta.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

Quod hæmorrhoides ita irregulariter exeant, in culpa esse obseruantur

1. Ipsa

1. Ipsa *natura*, quæ motibus suis congestorio-spasticis a vera methodo & scopo aberrat, & loco sanguinis sinceri lymphatico-seroso-ichorosam portionem eiicit.
2. Viæ & partes paullulum strictiores, vt sanguis non recte transprimi queat.
3. Humorum spissior consistentia.
4. Plethora cum impetu commota.
5. Sudores matutini autocratici neglecti, & vrina nimis diu retenta.
6 Venæ sectiones & scarificationes consuetæ neglectæ.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Antiqui accusabant debilitatem hepatis, sanguinem neque bene attrahentis, neque recte retinentis, vnde lapsus eiusmodi sanguinis ad intestina oriatur.
2. Magnam autem conspirationem habet cum hæmorrhoidibus: & sicut in vitio mensium tales decolorationes sanguinis sæpius contingunt, sic etiam verosimiliter in vitio hæmorrhoidum.
3. Ad talem anomaliam contribuit
   1) Plethora.
   2) Qualiscumque orgastica sanguinis commotio, quæ impedit, quo minus sanguis concentrari, & ad eruptionem directam peruenire queat.
   3) Impeditus & retardatus eiusdem progressus per venam portæ, vnde contingit, vt in vasis hæmorrhoidalibus restagnet, & in mucidam talem secessionem abeat.
4. Aliquando etiam ad talem fluxum disponit scirrhus aut infarctus hepatis, qui sanguinem, per venam portæ fluentem, intra hepar sese effundere non permittit, vnde regurgitationes ad regiones hæmorrhoidales, vt sanguis insufficienter & turbulenter ex iisdem erumpat, & hinc mixta talis excretio ortum trahat.
5. Nonnumquam etiam adest excoriatio intestinorum in hominibus a dysenteria male curatis, quæ ad hunc fluxum ansam præbet.

V. *PROGNOSIS.*

1. Quam grauia symptomata suppressionem hæmorrhoidum excipiant, sub *signis* iam indicatum est.
2. Est adfectus satis quidem rebellis, facilius autem medicationi auscultat, quando a caussis internis, nempe a spisso sanguine originem sumsit, quam si per incongruum adstringentium vsum inductus est.
3. *Molimina* hæmorrhoidalia licet numquam erumpant, minoris tamen sunt periculi, quam si ipse fluxus antea adfuit.
4. In feminis hæmorrhoides suppressæ minus periculum inferunt, quam in viris, nisi periodum, qua menses fluere adhuc possunt, transgressæ sint.
5. Quo diutius hæmorrhoidum suppressio durauit, eo certius sanguinis inducit translationes, partim ad viscera hypochondriaca, partim ad alia loca, excretioni sanguinis adcommodata.
6. Priore casu vniuersa mali hypochondriaci scena introducitur; conf. *signa*; posteriore vero asthma conuulsiuum, catarrhus suffocatiuus, vertigo, apoplexia, hectica in siccioribus, hydrops in succulentis.
7. Inter acerba pathemata, quæ suppressionem consequuntur, eminet *colica hæmorrhoidalis*, de qua *vid. tab. de hæmorrhoid. internis* & *tab. de colica.*
8. Similiter hæmorrhoidum cohibitiones variis *vlcerationibus* ansam præbent; inferunt quoque tumores pedum œdematosos, asciticos, tympaniticos, & alias humorum deprauationes.
9. Et quoniam *lien* in suppressis hæmorrhoidibus plerumque in consensum trahitur, multi morbi splenici inde deriuantur.
10. Neque minus attendendus est *decubitus* ille humorum, qui ex hæmorrhoidibus suppressis *pectus* occupat, vnde asthmaticæ, oppletiuæ angustationes, palpitatio cordis, molimina hæmoptyica, veræ hæmoptyses, inflammationes pectoris, phthisis &c. oriuntur.
11. Fiunt quoque translationes sanguinis ad *caput*, ex quibus verti-

vertigines, aurium tinnitus, auditus grauitas, hæmorrhagiæ narium, oculorum & dentium dolores, angina, & multæ aliæ adflictiones ingruunt.

12. Ad insolitas quoque vias, ad quas hæmorrhoides euagari solent, pertinet etiam, quando in feminis mensium cessationem hæmorrhoides excipere solent.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

1. Quem ad modum in negotio menstruo *fluor albus* vices sinceræ hæmorrhagiæ supplet; ita in negotio hæmorrhoidali *albicans* hæc *excretio* vices fluxus hæmorrhoidalis tenet.

2. In quibusdam subiectis hæc excretio alba in talem consuetudinem abit, vt, quoties hæmorrhoides recurrunt, toties easdem comitentur.

3. Et quando hic albus fluxus cum sincero hæmorrhoidum successu alternat, plenaria fluxus hæmorrhoidalis suppressio extimescenda est.

4. Licet autem hæc euacuatio ad anomalias hæmorrhoidales pertineat, natura tamen eam ita adprehendit, ac si verus & sincerus sanguis exoneratus esset.

5. Nam materia hac excreta præcedentes immoderatiores motus spastici placantur & pathemata infimi ventris ita tolluntur, vnde hoc respectu hæc excretio salutaris dici potest.

6. Quando autem hæmorrhoides in iustam ordinem restitutæ sunt, tunc hæ albæ excretiones iterum euanescunt, nec in posterum, rebus sic stantibus, facile comparent.

7. Si vero hæmorrhoides albæ per mala artificia repente opprimuntur, eadem grauia pathemata & morbida consectaria eueniunt, quæ turbatas hæmorrhoides excipiunt.

8. Quo magis hæmorrhoides albæ insistunt, eo magis perturbant aluinas euacuationes, & futuræ primarum regionum labis periculum minantur.

9. Immo sæpe in colicam hæmorrhoidalem, & vehementes spasmodicas adflictiones circa venam portæ sæuientes, transformantur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Fluxus hic vtplurimum chronicum est malum, & curationem difficulter admittit.
2. Si malum est recens, & subiecta adhuc sunt iuniora atque vegeta, curatur interdum, in senibus vero, ac morbo iam inueterato, nulla curationis spes est, præsertim si labes, quod ordinarie contingere solet, in viscere quodam infimi ventris hæret.
3. Vtplurimum & nimis diu durat, & vires admodum prosternit, in cachexiam & hydropem, in aliis vero in tabem siue hecticam degenerat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Hæmorrhoidum suppressarum.*

1. Fluxus hæmorrhoidalis si numquam adfuit, motus tamen ad eumdem excitandum vrgent, admodum circumspecte agendum est: non enim promiscue molimina talia, præcipue *remota*, promouenda sunt. *Conf. tab. de hæmorrhoid. internis.*
2. Vbi itaque temperamentum & reliquæ patientis circumstantiæ legitimum & sufficientem fluxum non pollicentur, ibi præstat motus tales *desuescere.*
   1) Vel per vicarias venæ sectiones in *brachio.*
   2) Vel, quod melius & efficacius est, per sufficientem & laboriosam corporis motionem.
3. Suppressio autem *adsuetarum* hæmorrhoidum sequente methodo tractatur.
   1) *Quantitas* sanguinis est imminuenda, vt intentioni naturæ aliquo modo satis fiat, & symptomata mitigentur.
      a) Venæ sectio itaque in *pedibus* instituatur. *Conf. cautel.*
      b) Aluus autem si non legitime succedit, prius aperiatur per clysterem emollientem & carminatiuum, e. g. per decoct. chamomill. cum lacte.
   2) *Qualitas* sanguinis post venæ sectionem est corrigenda.
      a) Si *orgasmus* peccat, placandus ille per nitrosa, præcipitantia & acidula.
      b) Quando autem *spissitudo* humorum adest, resoluentia & atte-

attenuantia adhibeantur, quæ *tabula de suppressione mensium sub methodo* indicantur.

3) Facta correctione *motus* ad locum excretionis blande inuitandus & leniter stimulandus est.

a) *Interne* per helleborata, myrrhata, aloëtica, elixir. proprietat. crocum, boracem, pilulas *Stahlianas*, *Becherianas*, laxantia per epicrasin.

b) *Externe* per adplicationem *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca, per clysteres stimulantes, suppositoria acriora, frictiones.

4) Tandem *tonica roboratio* suscipiatur per mixturam tonico-neruinam *Stahlii*, & per vsum martialium, optime præparatorum; quo tempore tamen aluus semper aperta seruetur, siue per clysteres, siue per laxantia interna subinde adplicanda.

B. *Hæmorrhoidum albarum.*

I. *Præseruatoria.*

1) Ante omnia videndum est, ne natura per spissitudinem sanguinis molestam & serum mucidum ad hosce erroneos motus suscipiendos inuitetur. Hinc necesse est

a) Vt sanguis depleatur per *venæ sectiones* æquinoctiales, per *hirudinum* adplicationem & per *scarificationes*.

b) Vt serum copiosum imminuatur, & eius vberior ad hæmorrhoidales venas adfluxus intercipiatur per moderata *laxantia*, *diuretica* & *diaphoretica*. Faciunt hoc

α) Rhabarbarum, folia sennæ, fibræ hellebori nigr. aut vinum medicatum ex resoluentibus & abstergentibus paratum, cui exiguum de fibris hellebori nigri commisceri potest, vel quod securius, polypodium.

β) Salia neutra: sal tartar. genist. ononid. tartar. vitriolat. arcan. duplic. &c.

γ) Absorbentia: Conch. præparat. antimon. diaphoret. bezoardic. mineral.

 δ) Essen-

δ) Essentiæ resoluentes: essent. alexiph. tinctur, antimon. tinctur, tartar. tinctur. resolu. mixtur. simpl.

c) Vt humores in iusta fluiditate conseruentur, & viæ in debitam flexilitatem redigantur per motum corporis sufficientem, & per diluentia, humectantia diætetica.

d) Vt intestina & primæ viæ abstergantur, ne transitus sanguinis vllo modo offendatur & impediatur. In hunc finem laudantur

α) Salina digerentia & colliquantia, siue enixa, siue tartarisata.

β) Clysteres lenientes & roborantes.

2. *Curatoria.*

1) Ad motus hæmorrhoidales in ordinem redigendos præ aliis remediis conducunt pilulæ *Stablianæ*, quæ maioris sunt efficaciæ, quam reliqua laxantia.

2) Irregulares commotiones mitigant antispasmodica cinnabarina cum absorbentibus & diaphoreticis fixis combinata.

3) Prosunt etiam resoluentia, & æqualitatem motus sanguinis promouentia, additis temperatis dosibus roborantium. e. g. essent. vincetox. helen. pimpin. alb. gent. rubr. mixtur. tonico-neruina *Stablii.*

4) Aluus semper aperta seruetur.

5) Et cum venæ hæmorrhoidales propter frequentem muci effluxum admodum laxæ reddantur, adeoque talis fluxus facilius recurrat, ad roborandas hasce partes detur tinctur. mart. *Ludou.* mixtur. tonico-neruina *Stablii.*

6) In feminis purgationis menstruæ ratio habeatur, vt in iustum ordinem redigatur.

C. *Fluxus hepatici.*

1. Quoniam fluxus hepaticus pro adfectu hæmorrhoidali diiudicatur, eadem etiam methodo, quæ sub impedito hæmorrhoidum negotio commendata est, omni iure tractatur,

ctatur, nempe remediis mediocriter temperantibus & abstergentibus, cum lenibus laxantibus.

2. Per aliquot itaque dies rhabarbarum a scrupul. I. ad drachm. semis vel pilulæ *Stahlii* propinari possunt.

3. Deinde temperantia & abstergentia salina adhibeantur, e.g. nitrum, tartar. vitriolat. arcan. duplic. nitrum antimoniat. sal centaur. min. card. bened. absinth. mater perlar. conch. præparat. ocul. cancri.

4. Denique mixtura tonico neruina *Stahlii*, vel sola, vel cum essentia pimp alb. vel adianth. alb. mixta propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Multi opinantur, quod hæmorrhoides sint præternaturale i. e. noxium accidens, vnde necesse esse iudicant, quo hæmorrhoides coerceantur. Omnibus itaque cogitationibus in id feruntur, vt per adstringentia, narcotica, vomitoria, purgantia hosce motus inordinatos temperent, & acrimoniam scorbuticam, vt volunt, corrigant. Cum tamen, si ministri naturæ esse vellent, id vnice agere deberent, vt naturæ omni modo succurrerent, & dexteritate atque peritia sua medica eamdem subleuarent. Facilius enim est hæmorrhagias quascumque supprimere, quam referare.

2. Ex hoc errore etiam fluit, quando multi Medici hæmorrhoides suppressas relinquendas censent. Aureus sane hic est fluxus, qui aureas suas qualitates non exserit, nisi legitime succedat.

3. Abstinendum itaque est a *vomitoriis*, quæ facile motus hæmorrhoidales tam ad ventriculum quam superiorem corporis regionem ducunt, & ad vomitum cruentum disponunt, aut in hepate & liene periculosos effectus prouocant.

4. Si vero certo exploratum sit, quod ab hæmorrhoidibus suppressis aliquid sanguinis in ventriculum secesserit, quod ad vomitum cruentum disponere posset, tunc lene vomitorium, e. g. per radicem ipecacoanhæ, locum habere potest.

5. *Purgationes* fortiores & *clysteres* acres, item *suppositoria* stimulan-

mulantia, & reliqua impellentia, calefacientia, motus & humores eo magis exagitant, nec suppressas hæmorrhoides referant.

6. Aloëtica, helleborina, colocynthiaca stimuli quidem loco adhiberi, ad præcauendam tamen ebullitionem sanguinis, nitrosa & absorbentia interponi possunt, alias facile graues exacerbationes, nempe colica, splenetica, anxia pathemata oriuntur.

7. Absint *narcotica* opiata, quæ præsentes motus, vno impetu obruunt, & ad futuros infarctus & stases, immo ad adfectus tympaniticos, œdematosos, hecticos & hydropicos disponunt.

8. Nocent adstringentia, incrassantia, præcipitantia, quæ in viis suspectam stricturam & in humoribus maiorem spissitudinem inducunt.

9. Nil iuuant antiscorbutica acriora, edulcorantia.

10. *Venæ sectio*, licet in grauioribus, spasticis moliminibus a natura non facile attendatur, cum primis, quia venæ, quæ secari possunt, nullum immediatum cum vena portæ commercium habent, præstat tamen, eamdem medicationi præmittere, quam prorsus prætermittere.

11. Præmissis generalioribus, adplicatio *hirudinum* quam maxime commendatur, tamquam remedium omnium tutissimum & efficacissimum. Licet enim hirudines venam hæmorrhoidalem *internam* immediate non attingant, per conspirationem tamen venarum *externarum*, non raro *internæ* hæmorrhoides prouocantur.

12. Ad roborationem viscerum hypochondriacorum *tonica* præcipue *martialia* non præmature, sed in progressu medicationis, & obtento semel fluxu, adhibeantur, ne infarctus & obstructio augeatur.

13. Molimina hæmorrhoidalia, si sponte natura cessant, caveat sibi Medicus, cum *impetu* illa resuscitare.

14. Immo si motus tales *incongrua arte* suppressi essent, e.g. opiatis, lapid. manat. dent. hippopot. vnicorn. ver. priap. cet. a medicatione impetuosa pariter abstinendum est.

15. *Acidularum* vsus, ad quem patientes post varias & sæpe perversas

versas medicationes ordinarie relegantur, cachexiam, tumores œdematosos & denique hydropem inducit.

16. *Salia volatilia* caute hic vsurpanda sunt, non vt moris est, ad *humores* præparandos, sed ad *viscera* roboranda.

17. Adfectus œdematosi si hæmorrhoidum suppressionem sequuntur, res fere conclamata est; fluxus enim difficulter reuocatur, & si omnino reuocetur, œdemata tamen pertinaciter sæpius solent durare. Occurrendum in tali casu per methodum *tabula de œdemate* indicatam.

18. Diæta crassior euitetur: abusus vini & aliorum spirituosorum valde nocet. Curru, non adeo commodo, sed concussionem modicam excitante vehi, aut equitare, vel alio modo abdomen placide concutere, quam maxime conducit.

19. *Fluxus hepaticus* rarius quidem in frigidis regionibus obseruatus, veteribus tamen non ignotus fuit, qui sibi religioni ducebant, per adstringentia eum tractare, & hoc quidem omni iure, nam a directa illius cohibitione eadem damna exspectanda sunt, quæ ab aliis fluxionibus per adstringentia & alia incongrua artificia suppressis, inducuntur.

20. Humores serosi, corrupti per amara optime corriguntur, & per laxantia mucoso-aquosæ partes eliminantur. Hinc rhabarbaro, supra commendato, herbæ amaræ & radices resoluentes addi possunt, e. g. herb. fumar, centaur. min, rad, ari, ostrutii, leuistici &c.

TAB.

TABVLA XIV.
DE
FLVXV MENSIVM ORDINATO, NIMIO ET HAEMORRHAGIA VTERINA.

I. DEFINITIO.

Fluxus mensium est euacuatio sanguinis stricte dicti, feminino sexui propria, qua singulis ordinarie mensibus notabilis illius portio, fœtui nutriendo specialiter destinata, per genitalia excernitur, omnibus illis annis, quibus ad gestandum idoneæ quidem existunt, actu autem ipso a negotio generationis immunes reperiantur.

II. DIFFERENTIA.

1. Fluxus mensium est vel *suppressus*, vel *ordinatus*, vel *nimius*.
2. De fluxu *suppresso* tabula de suppressione mensium agetur; de *ordinato* autem & *nimio* hac tabula dicemus.
3. *Nimius* fluxus non debet confundi cum ordinato *largiore*, quo quidem copiosa sanguinis excretio contingit, & incommoda quædam grauatiua atque tensiua, præcipue ante eruptionem, sentiuntur, quæ tamen sub ipso adhuc fluxu notabiliter mitescunt, & patiens deinde adspectu sano ac constitutione satis bona fruitur. In *nimio* autem fluxu grauiora phænomena occurrunt, vti ex *signis* illucescet.
4. Contingit non raro, vt cessante menstrui fluxus periodo, sanguis vtplurimum grumosus & viscidus, modo vehemente impetu, modo successibus placidis, sed fere continuis, per vias vterinas extrudatur; quæ quidem euacuatio non amplius mensium fluxus nomine venit, sed *hæmorrhagia vterina* Medicis audit.
5. *Hæmorrhagia abortiua*, tabula de *lochiis* explicabitur.

III. SI-

III. *SIGNA*

A. *Fluxus ordinati.*

1. Exserit sese hic fluxus cum pubertate feminina, anno circiter decimo quarto.

2. In *otiosis*, & diæta plena atque calida gaudentibus paullo *prius*, in *laboriosis* autem notabiliter *serius* exoritur.

3. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus stata seruat tempora: recurrit enim ordinarie singulis mensibus, computando a die illo, quo erupit, vsque ad diem novæ eruptionis.

4. Quando fluxus *legitime* succedit, excernitur sanguis *stricte dictus*, & quidem ita tranquille & moderate, vt vix aliqua incommoda adferat.

5. Exceptis illis, quod a restrictione sanguinis ad interiora angustias, & difficilem aliquo modo respirationem persentiscant, præcipue quando corpus fortius commovent, vel scalas aut colles adscendunt.

6. Præter ea in peripheria corporis adparet subsidentia partivm & exinanitio vasorum cum adspectu pallido & constricto.

7. Quo magis vero in subiectis, quæ sanguine spisso & viis arctis prædita sunt, menses *impedite* fluunt, eo maiora incommoda patientes præcipue ante eruptionem persentiscunt, nempe pressiones & tensiones spasticas, torminosas, colicas, cardialgicas, distensorias &c. in abdomine, præcipue circa vteri atque sinus regionem; quibus fastidium animi communiter accedit.

8. Durat hic fluxus pro differentia subiectorum & reliquarum circumstantiarum, per tres, sex, immo nouem dies, quo tempore sanguis prioribus diebus paullo *largiter* e genitalibus excernitur, posterioribus autem notabiliter remittit, donec sensim penitus subsistat.

9. Extendit sese hic fluxus ordinarie ad quinquagesimum vsque annum; quo tempore intentio naturæ ad concipiendum & gestandum cessare obseruatur.

10. In multis, præcipue laboriosis, prius cessat, in paucioribus vero quinquagesimum annum transcendit.

B. *Fluxus nimii.*

1. Antecedunt fluxum *nimium*

1) Insignes circa præcordia anxietates.

2) vagæ horripilationes & phlogoses.

3) ebullitio sanguinis.

4) siccitas oris.

5) respiratio difficilis.

6) grauitas artuum, & lassitudo totius corporis,

7) in specie autem variæ pressiones & torsiones in abdomine, præcipue circa os sacrum.

2. Hæc incommoda excipit fluxus ipse, isque *impetuosus*, seu ad minimum *copiosus*, interdum etiam cum frustorum coagulatorum excussione coniunctus.

3. Durans iusto diutius, ad duas vel tres hebdomades.

4. Vel nimis cito, & vtplurimum inordinate recurrens, e. g. singulis duabus aut tribus hebdomadibus.

5. Relinquens veram debilitatem, cum malo colore, magis magisque increbescente, coniunctam.

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Præcedunt & comitantur eadem symptomata, quæ sub mensium fluxu *nimio* indicata sunt, sed longe maiori vtplurimum vehementia patientes excruciant, ita vt syncopticis deliquiis non raro adfligantur.

2. Excernitur sanguis ordinarie spissius, viscidus & valde grumosus, ita vt frusta sanguinis coagulata nigricantia & aliæ id genus impuritates cum atrocissimis nonnumquam doloribus atque anxietatibus expellantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod fluxus mensium omnibus feminis competat, quæ intra annos supra notatos viuunt, & extra tempus gestationis, aut lactationis sunt constitutæ, adeo certe verum est, vt pauciores illæ, quæ eodem destitutæ sunt, tantum non omnes grauia incommoda & damna certissime incurrant.

2. Fluxus autem *nimius* in pauciora subiecta cadit, nempe in feminas plethoricas, inprimis

1) Cholerico-melancholicas, & quæ insignibus animi commo-

motionibus obnoxiæ sunt, aut speculationibus venereis indulgent.

2) Quæ ad tempus plenariæ mensium cessationis accedunt, quo notabilis plerumqu excessus obseruatur.

3) Quibus post abortus vel molæ exclusionem insignis erosio vasorum vteri inducta est.

4) Quibus fortiora *emmenagoga*, vel ad suppressi mensium fluxus reuocationem, vel ad nefarie pellendum fœtum adhibita sunt.

. *Hæmorrhagia vterina*, quæ post cessationem menstrui fluxus contingit, eadem subiecta agnoscit, nempe fœminas plethora & spissitudine sanguinis laborantes: præcipue autem eiusmodi impetuosa & copiosa sanguinis eliminatio illis accidere solet, quæ peculiari quadam vteri vel impuritate vel læsione vera adfectæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus mensium ordinarii*

1. Caussa *antecedens* est intentio specialis ad fœtum nutriendum.

2. Quando autem hic finis ob varia impedimenta & circumstantiales rationes obtineri non potest, natura hanc sanguinis abundantiam per eadem loca excernit, quibus illa destinata erat.

3. Quod autem *præcise* singulis ordinarie mensibus hæc excretio contingat, videtur rationem *criticæ periodi* fouere. Conf. *programma D. D. Stahlii de fluxus menstrui, quatenus menstrui caussa.*

4. Grumositas itaque sanguinis, vias obstruens, & sic fluxum mere passiuum constituens, illis relinquitur, qui tali speculatione satis sibi facere, & vniuersum huius fluxus negotium talibus caussis exhaurire putant.

B. *Fluxus mensium nimii*, &

C. *Hæmorrhagiæ vterinæ.*

1. Caussa *antecedens* est plethora, præcipue in temperamentis cholerico-melancholicis, cum vasis capacioribus, & habitu corporis constricto præditis.

2. Caussa *proxima* est *orgasmus* sanguinis, quacunque ratione inductus.

3. His internis cauſſis adnumerari poſſunt, *hæreditaria* diſpoſitio & *conſuetudo*.

4. Cauſſæ *externæ* & *aduentitiæ*.

1) Euacuationum artificialium adſuetarum neglectio.

2) Frequens *excluſio abortus*.

3) *Specialiſſime* concrementa e reliquiis *ſecundinarum* repullulantia.

4) Vel, quod tamen rarius, *mola* aliunde ſubnata.

5) *Eroſio* inſignis vaſorum vteri.

6) *Animi* vehementes commotiones, vbi iracundia facile princeps eſt.

7) Item impetuoſæ corporis exæſtuationes, quando nimirum ſaltationibus, aut aliis grauioribus corporis motibus plethoram commouent.

8) Diæta aromatica & ſpirituoſa.

5. Quod *hæmorrhagia vterina*, quæ in nonnullis retrolapſa poſt menſium periodum contingere ſolet, impuritatem vteri vel læſionem pro cauſſa ſpecialiſſima habet, in *ſubiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Menſium fluxus, quo magis cum *phaſibus lunæ* notabilioribus conſpirat, eo melius, tranquillius & impeditius ſuccedit: propterea etiam hic fluxus a nonnullis *purgatio lunatica* vocatur.

2. Quando menſes, qui *largiter* & copioſe fluunt, ſtatim pro fluxu *nimio* reputantur & variis artificiis cohibentur, plurima inde mala proueniunt. Conf. tab. *de ſuppreſſione menſium*.

3. Immo ipſe *nimius* fluxus quando per adſtringentia &c. incongrue ſupprimitur, longe maiora damna inducit, quam ſi relictus ſibi ſoli fuiſſet.

4. Succedunt enim immediate quaſi, ſuffocationes hyſterico-epilepticæ, & vniuerſus adparatus, qui menſium ambit ſuppreſſionem.

5. Incommoda a fluxu nimio manifeſtant ſeſe potiſſimum circa negotium generationis: ſiue enim maiores moleſtias tempore geſtationis & partus feminæ perſentiſcunt; ſiue

siue facile abortiunt, siue plane steriles reperiuntur. Si autem vitium illud vteri, quod nimium mensium fluxum excitauit & feminas abortui, vel plenariæ sterilitati obnoxias reddidit, remouetur, tunc ad conceptionem interdum denuo aptæ euadunt. *vid. Stahl. patholog. pag.* 525. *& seqq.*

6. Quodsi vero immodicum illud vteri profluuium, quod facile abit in consuetudinem, diu perennat; disponit tandem corpora ad cachexiam, febrem lentam, œdemata pedum, hydropem, tabem, magnamque animo & corpori adfert debilitatem.

7. Sic etiam feminæ *hæmorrhagia vterina* laborantes, tandem hectica consumuntur, nisi natura congestionibus suis absterforio-elisoriis, labem vteri discutit, resoluit, abluit, atque eliminat. Curatio autem huius adfectus est longe difficillima.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quod *ordinatus* & *moderatus* mensium fluxus nulla medicatione indigeat, sed quouis potius modo fouendus sit, per vulgus satis notum est.

2. Ipse etiam *largior* fluxus consultius toleratur, quam inhibetur. Præstat tamen nitrosa & temperantia cum pilulis *Stahlii* vel *Beccheri ante* & *sub* ipsum fluxum in subsidium vocare.

3. Fluxus autem *nimius* sequente modo tractatur.

In paroxysmo.

1) Paucis diebus ante eruptionem, & sub ipso fluxu, ter per diem propinentur pulueres, orgasmum sanguinis contemperantes. Huc pertinent nitrosa, absorbentia, acido citri vel tartari saturata, & cinnabarina.

2) Eodem tempore, versus somnum, quotidie exhibeantur *Pilulæ Beccheri* genuinæ, vel, quod melius, *Stahlianæ*, quæ specifica quadam energia nimium fluxum placide moderantur.

3) Hæc methodus aliquoties repetatur, ita vt dicti pulueres & pilulæ singulis mensibus, per sex circiter dies, tempore videlicet instantis & præsentis fluxus propinentur:

nentur: quibus decenter obſeruatis, adfectus hic, alias pertinax, non raro ad iuſtum moderamen reducitur.

4) Quodſi vero caſus quidam rebellis occurreret, cui hæc methodus ſine effectu oppoſita eſſet, ſubadſtringentia, ſeu potius *tonica* cum lenibus *anodynis* addi poſſent. Huc pertinent ſpecies de hyacinth. corall. præparat. tinct. corallior. tinct. tart. tinct. martis *Ludou.* eſſent. millefol. & adianth. alb. crocus mart. antimoniat. aperitiu. *Stahlii*, M. P. de cynogloſſa, ſemen hyoſc. alb. item vitellus oui ex gallina mactata exſecti cum nuci moſchata a *Roſino Lentilio* commendatus in *miſcell pract.* pag. 440. Commendamus ſequentem formulam

Rc. nitri depurati
conch. præparat. & acido tart. ſaturat. ana drachm. II.
ſpeciei. de hyacinth. ſcrup. I.
corall. præparat. gr. XXV.
cinnabar. opt. drachm. ſemis
M. P. de cynogloſſ. gr. XV.
M. f. puluis, ſingulis ternis horis ad ſcrup. I. exhibendus.

5) *Reuulſiones externæ*, quando omnino neceſſariæ videntur, *ligatura extremorum* reliquis præferenda eſt.

Extra paroxyſmum

1) Venæ ſectio plurimum hic prodeſt, ſiue in brachio, ſiue, ſine omni trepidatione, in pede inſtituta, modo tempus intermedium obſeruetur, vt nempe 14 circiter dies ante nouum inſultum ſuſcipiatur.

2) Octo dies ante, quam menſes de nouo erumpunt, mixtura tonico-neruina *Stahlii* ter per diem ſalutariter exhibetur.

4. *Hæmorrhagia vterina* eadem fere methodo tractatur. Exhibentur nempe:

1) temperantia, ex nitroſis, abſorbentibus & cinnabarinis para-

parata. Si autem hæc malum non soluunt, ordinantur:

2) subadstringentia, tonica & anodyna superius recensita.
3) Interponuntur, ad vterum mundificandum, pilulæ quædam balsamicæ e. g. *Stahlianæ*.
4) præseruatoria denique venæ sectio instituitur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod luna absolutum imperium in hunc fluxum non habeat, experientia toto die testatur, multæ enim extra lunæ *phases* eumdem experiuntur.

2. Exspirarunt propemodum *antiquæ næniæ* de venenositate & impuritate sanguinis menstrui: quæ enim de corruptione *musti*, *cereuisiæ*, exarescentia *plantarum*, obfuscatione *speculorum*, ob tactum, vel solum obtutum *menstruatæ*, vulgo circumferuntur, multa experientia satis refutantur.

3. Licet etiam hic sanguis, per vterum & partes spermaticas oberrans, *orgastica* aliqua inquinamenta concipere possit, tanti tamen hæc non sunt momenti, vt effectus ita notabiles præstare queant.

4. Et quando leges *Mosaicæ* hunc sanguinem impuritatis accusant, innititur hoc non crassis physicis, sed sublimioribus fundamentis.

5. Excernitur hic sanguis non tantum per vasa, in ipsa vteri cauitate, quæ minus capacia sunt, sed potissimum etiam per *hæmorrhoidalia*, quæ ad ceruicem & collum vteri porriguntur; vnde tam præsens est consensus hypochondriorum cum vtero, vt varia pathemata circa venam portæ excitentur, quam primum fluxus hic non recte procedit. Hinc

6. Feminæ quædam lactantes & grauidæ experiuntur aliquando singulis mensibus, emanationem veri sanguinis e genitalibus, quæ per aliquot dies *placide* continuat, & loco fluxus menstrui fluit.

7. Quam maxime etiam notandus est *consensus primarum viarum* cum *vtero*, nam exinde dilucescit ratio, cur cibus *dyspeptus* tempore mensium commestus, e. g. panis calidus,

dus, varia frixata &c. præsentaneam fluxus inhibitionem adferant.

8. De fluxu mensium *nimio* idem verissimum est, quod *tab. de hæmorrhoidibus nimiis* sub *cautelis* diximus; nempe longe facilius plenariam suppressionem, quam iustum illius moderamen obtineri, si *adstringentibus*, immo etiam *specificis promiscue* tractetur.

9. *Venæ sectio* sub methodo præseruatiue commendata, tanto magis necessaria est illis, quarum menses antea *largiter* vel *nimium* fluxerunt, iam vero per ætatis rationem ad finem properant: alias *finis* mensium fit *initium* multorum malorum. *conf. dissertat. D. D. Stahlii de fine mensium, initio malorum.*

10. *Venæ sectio* quando in *brachio* instituitur, non debet esse larga, ne nimia ad partes superiores fiat reuulsio, & plenaria fluxus suppressio sequatur.

11. Quæ *tabula de hæmorrhoidibus* ratione *specificorum* monuimus, hic etiam obseruanda sunt. Licet enim tam positiue non adstringant, sed *specifice* magis effectum suum præstent, non promiscue tamen, nec nimis confestim exhibenda sunt.

12. *Hippocrates Sect. V. aphor. 50. Mulieri*, inquit, *si menstrua velis cohibere, cucurbitam quam maximam ad mammas adpone.* Sed hoc consilium cautius, & non nisi præmissa venæ sectione, adsumendum est.

13. Quæ damna *opium*, in hæmorrhagiis friuole vsurpatum, inferat, præcedentibus tabulis iam indicatum est.

14. Sic etiam *purgantia acria* & *aloëtica* malum magis exasperant.

15. In *hæmorrhagia vterina*, adstringentia non nisi vrgente maxima necessitate exhibeantur, ne plenaria huius fluxus suppressio & sanguinis incarceratio, febris acuta inflammatoria, putrida, &c. sequantur.

16. Quando feminæ, *nondum maritatæ*, de nimio mensium fluxu, eoque cum impetu, violentia insigni & frustis coagulatis coniuncto, conqueruntur, res plerumque est suspecta. Excipimus autem illos casus, quando ad referandos

randos menses *fortia pellentia diu* vſurpata ſunt, vel ſpecialiſſima animi ſenſibilitas cum vita ſedentaria concurrit.

17. Quem ad modum menſium fluxus ordinarie circa finem ſeptenarii ſecundi incipit, & ſub finem ſeptimi iterum ceſſat, ſic dantur exempla, licet rariora, in quibus ſub finem primi ſeptenarii menſes iam erumpunt, & ſatis mature ceſſant; quæ feſtinatio autem, ſeu potius præcipitatio naturæ, raro ſummam ſenectutem pollicetur.

18. Tempore menſtruo, præcipue quando fluxus *nimius* eſt, caueant ſibi patientes ab omni refrigeratione, in primis pedum, a terrore, ab iracundia, a violentis corporis motionibus, a diæta craſſa, aromatica & ſpirituoſa.

TABVLA XV.
DE
SVPPRESSIONE MENSIVM.

I. **D***EFINITIO.*

Suppreſſio menſium eſt ſymptoma excretionis, debitam euacuationem, feminino ſexui propriam, ſiue penitus interuertens, ſiue plurimam partem ſuſpendens, cum effectibus variis ſonticis exſpectandis.

II. *DIFFERENTIA.*

Suppreſſio menſium triplici ratione conſideranda eſt.

1. *Emanſio* dicitur, quando menſes in iunioribus debito tempore non proueniunt, ſed ad annum vsque 16 · 18 · 20 vel per totum vitæ curriculum emanent. Talis emanſio eſt vel

1) *Tolerabilis*: ſunt enim laborioſæ, quæ ſub illa ſatis commode viuunt, nec vllum indicium vergentis ad vterum ſanguinis obſeruant; vel

2) *Minus tolerabilis*, vbi ordinaria ſymptomata huius ſup-

pressionis vrgent. *conf. Progn.* Huc etiam referri possunt rariora illa exempla, quando feminæ quædam per totam vitam menses non experiuntur, quarum aliæ, docente experientia, nulla inde incommoda persentiscunt; aliæ autem satis misere viuunt.

2. *Retentio* seu *obstructio* vocatur, quando menses, qui antea fluxerunt, ex quacunque caussa, siue *plenarie* suppressi sunt, siue tamen *non sufficienter* succedunt, insuper etiam ante consuetam periodum subsistunt. Hæc autem suppressio vel *languide* & sensim, vel *simul & semel* contingit.

Ad hanc retentionem referri etiam potest *decoloratio mensium*, vbi vix sanguinis vestigia adparent, sed humor tantum pallidus, flauescens, suberuentus excernitur, cum variis spasticis incommodis coniunctus.

3. *Cessatio* nominatur, quando menses præmature & ante annum 49 cessant, eosque varia pathemata excipiunt.

III. *SIGNA.*

1. Varii motus spastici & congestorii: primum circa loca *confinia* nempe mesenterium, hepar, lienem, ventriculum & intestina; successu temporis autem in locis etiam *remotis*, circa pectus & caput.
2. Grauitas artuum, angustia pectoris, difficultas respirationis, sub motibus corporis, præcipue adscensoriis.
3. Appetitus prostratus, vagus, aut maior frigidorum & acidorum, quam calidorum, adpetentia.
4. Excretiones male procedentes, sudores vel nulli vel multi; aluus modo præter naturam sicca, modo lubrica.
5. Vrina in aliis pallida, turbida, crassa; in aliis flammea excernitur.
6. Somnus vel multus, sed insomniis terrificis sæpius interruptus, vel nullus obseruatur.
7. Tristitia insignis, amor solitudinis, ad lacrymarum profusionem, ob leuiorem etiam caussam, propensio.
8. Facies pallida, labia liuida, habitus vniuersi corporis respectu coloris & turgescentiæ diuersus, pallidus scilicet, & in aliis

aliis turgidus, in aliis constrictus, cum maiori vel minori vasorum intumescentia.

9. Adspectus oculorum tristis, absentia fulgoris eorumdem, circulus interdum liuidus eos ambiens, intumescentia palpebrarum.

10. *Signorum* loco etiam esse possunt omnia reliqua pathemata, quæ ab hac suppressione proueniunt, & sub *prognosi* indicabuntur.

IV. *SVBIECTA*

1. *Emansionis* sunt *puellæ*, temperamenti vtplurimum phlegmatici & melancholici, vitæ sedentariæ deditæ, morosæ, vbi sanguis non tantum in quantitate, sed etiam in qualitate peccat.

2. *Retentionis* seu obstructionis sunt familiarius plethoricæ, otiosæ, mœroribus & aliis anxiis mentis adflictionibus expositæ, vnde *sanguis* spissescit & *serum* mucido-viscosum contrahit lentorem. Item etiam illæ, quarum antea fluxus qualiscunque cum phasibus lunæ minus conspirauit.

3. *Cessationis* sunt feminæ intra annos circiter 35. & 45. constitutæ, quibus menses ob modo dictas, vel corporis, vel animi adfectiones, præmature cessant.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *interna* quærenda est, vel in

1) *Quantitate* sanguinis *simplice*, nam præsente insigni plethora, natura non facile suscipit hæmorrhagias, ex timore, ne nimium fiat; vel in

2) *Qualitate* seu spissitudine humorum, a qua etiam vitium viarum prouenit; vel in

3) *motu*, qui vel *segnior* est, vti in valetudinariis, extenuatis, phlegmaticis; vel *erroneus*, vbi humores in alia loca, e. g. versus caput, pectus, ventriculum, diriguntur.

2. Caussæ *externæ* & *occasionales* sunt

1) *Mentis alterationes* e. g. subitaneus & ingens *terror*, vel vehemens *iracundia*, eaque suppressa, præsente mensium fluxu contingens.

2) *Diæta* cruda & crassa, vel alia incongrua e. g.
   a) *Panis* siccus vel adhuc calidus, modo ex clibano extractus.
   b) *Massæ frixæ*, minus fermentatæ.
   c) *Placentæ* pinguiores.
   d) *Oua* dura nimium ingesta.
   e) *Potus* frigidus, corpore calente ingurgitatus; vel potus ordinarii neglectio.
   f) Quæuis *acida* & *austera* &c. quæ omnia ob conspirationem primarum viarum cum vtero, menses obstruere vel impedire possunt.
3) *Habitatio* in locis humido-frigidis.
4) *Otiosum*, & sedentarium vitæ genus.
5) *Refrigerium* immodestum, præcipue quando pedes & partes inferiores aquæ frigidæ immerguntur, & quidem tempore, quo menses fluunt, e. g. lotricum.
6) *Sudores* nimii, qui multum liquaminis subtrahendo, sanguinem magis spissum reddunt.
7) Abusus *adstringentium* & *opiatorum* non tantum sub nimio forsan fluxu, sed etiam in aliis morbis adhibitorum.
8) Friuolæ *venæ sectiones*, eæque largiores in partibus superioribus eo tempore institutæ, quo fluxus proxime instat, aut iam iam erupit.
9) Emetica fortiora drastica.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Innumera fere sunt mala, quæ mensium suppressionem sequuntur, plurimi enim huius sexus morbi ab hac dependent.
2. In *abdomine* succedunt
   1) Pathemata hypochondriaco-hysterica.
   2) Grauitas circa regionem vteri.
   3) Tormina abdominis.
   4) Punctura circa vmbilicum.
   5) Grauissimæ intestinorum stricturæ, a quibus aliquod leuamen accipiunt, si abdomine introrsum complicato sedent.

6) Nau-

6) Nausea & conatus vomendi, immo vomitus cruentus.
7) Dolores lumbares, tensiui & grauatiui.
8) Nephritis.
9) Suffocationes cardialgicæ, als wenn man ihnen mit zwey Händen etwas zusammen drückte, daß ihnen der Othem ausbleiben mögte.

3. In *thorace* exoriuntur
1) Angustiæ præcordiorum & respiratio difficilis.
2) Palpitatio cordis.
3) Pleuritis spuria.
4) Hæmoptysis, aut aliæ sanguinis consueto mensium tempore per loca insolita excretiones.
5) Pulsus inordinatus, modo æqualis modo inæqualis, celer, tardus &c.
6) Asthmata sicca & conuulsiua.

4. Circa *caput* manifestant sese
1) Capitis dolores, in aliis grauatiui & tensorii, in aliis vero lancinantes, spastici aut rheumatici.
2) Vertigines.
3) Cephalalgiæ pertinaces.
4) Hemicraniæ.
5) Anginæ.
6) Hæmorrhagiæ narium effrenes.

5. In *artubus* eueniunt
1) Lassitudo grauatiua post motus etiam leniores magis in crebescentes.
2) Spasmi & dolores varii artuum rheumatici.
3) Inflationes pedum œdematosæ.

6. Per *vniuersum corpus* proueniunt:
1) Crebriores motus tonici in corpore mutationes, siue caloris & frigoris alternationes.
2) Cachexia.
3) Hydrops.
4) Scabies, eaque modo sicca modo humida, vtraque vero curatu difficillima.
5) Apostemata & vlcera mali moris

P 3 6) Ad-

6) Adfectus conuulsiui, inprimis circa nouilunium aut consuetum menstrui fluxus terminum adfligentes.
7) Paralyses spuriæ &c. &c.

7. Mensium defectus longe familiarior est, præsentiora quoque & grauiora damna infert, quam eorum excessus.
8. Mensium suppressio licet frequentius occurrat, facilius tamen congrua methodo fluxus reuocari potest, quam in aliis hæmorrhagiarum speciebus.
9. Quando autem in paullo annosioribus *martialia* ad menses reuocandos frequentius adhibita sunt, vix vmquam deinde fluxus restituitur, licet genuina methodus & optima etiam remedia adhibeantur.
10. Suppressio vel cessatio mensium male tractata, fluori albo benigno facile ansam præbent: vel tabida in aliis corporis consumtio cum variis hecticis symptomatibus tandem succedit.
11. Quibus fluxus mensium admodum præcox emicat, iis quoque maturius cessat, & vice versa: quibus tardius erumpit, iis minus cito desinit.
12. Quæ fluxum menstruum plane non experiuntur, illæ vtplurimum aut sunt steriles aut valetudinariæ, interim tamen prostrant exempla, vbi tales, & nonnullæ quidem frequentius pepererunt.
13. Mensium emansio aut suppressio lente succedens, tanto periculo non exponit mulieres, ac subitanea mensium fluentium obstructio.
14. Fluxus menstruus in annosioribus per aliquot septimanas immo menses suppressus, larga sæpissime compensatur iterum euacuatione per 14 dies, immo quandoque tres hebdomades durante, non absque incommodis eius modi personarum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus secundum tres primarias caussas, supra allegatas, tria etiam inuoluit momenta.

1. *Quantitas* sanguinis, si notabiliter vrget, ante omnia imminuenda est; alias reliqua medicatio minus commode & ad vota succedit.

Huic

Huic scopo inseruit venæ sectio, de qua tamen probe notentur, quæ infra sub *cautelis* allegata sunt.

2. *Qualitas* sanguinis corrigenda est.

1) Ad *spissitudinem* sanguinis & mucositatem seri corrigendam commendantur resoluentia, incidentia & digestiuo-aperitiua, e. g.

1. *Radices:* ari, pimpinell. alb. rub. tinctor. imperator. vincetox. helen. angelic. petasitid. leuistic. cichor. taraxæ, curcum. gramin.

2. *Herbæ:* abrotin. absinth. cent. min. fumar. capill. ven. marub. alb. cuscut. chamædr. rorismar. mar. ver. serpill.

3. *Semina*: anisi, fœniculi.

4. *Gummata:* ammoniac. sagapen. galban.

5. *Salia digestiua:* tartar. vitriolat. nitrum antimoniat. arcan. duplicat. sal. absinth. centaur. min. card. ben.

6. *Composita*: pilulæ *Stahlianæ*, *Beccheri*, tinct. antimon. tinct. succin. essent. alexipharm. *Stahlii*.

7. Item *infusum* ex herb. veronic. chærefol. heder. terrestr. bellid. hyssop. rubii tinctor. & laxantibus paratum.

2) *Orgasmus* sanguinis, qui interdum concurrit, & fluxus successum turbat, contemperatur per nitrosa, præcipitantia & cinnabarina.

3. *Motus* denique facta sufficienter correctione, ad locum excretorium blande inuitandus, & leniter stimulandus est. Faciunt hoc

1) Venæ sectiones in pede *conf. cautel.*

2) Pediluuia & insessus. Item frictiones pedum.

3) Adplicatio cucurbitularum cœcarum ad femora & coxendicum regiones: item clysteres lenientes, sed modeste etiam stimulantes & roborantes.

4) Laxationes per epicrasin; vbi radices, herbæ &c. modo commendatæ, cum fol. sennæ fibr. hellebor. nigr. & rhabarb. in forma *infusi* possunt adhiberi.

5) Em-

5) Emmenagoga, quæ specifica virtute prædita esse dicuntur. Eminent inter hæc

1. *Radix* bryoniæ.
2. *Herbæ:* meliss. sabin. puleg.
3. *Flores:* calendul. cheiri.
4. *Composita*: myrrhata, succinata, crocata.

6) *Externe* laudatur, sed raro adhibetur, *sal volatile*, per instrumentum *Glauberianum* immediate adplicatum.

4. Ne in motibus instruendis & stimulandis error committatur, ipsius *agentis interni* motus probe obseruandi & imitandi sunt. Vbi itaque variæ spasticæ commotiones in abdomine & circa vterum sentiuntur, ibi conuenit illos motus imitari.

5. Laboriosa conamina si excedere videntur, *essentia millefol.* stimulantibus adsociari potest. e. g.

Recip. Essent. myrrh. drachm. III.
succin. drachm. II.
pimpin. alb.
millefol. ana drach. I.
M. f Mixtura.

dos. XXX. gutt. legitimo tempore propinanda.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Circa venæ sectionem sequentia sunt notanda.

1) In iunioribus, infra annum vicesimum adhuc constitutis, non tam facile ad venæ sectionem festinandum est. Licet enim satis efficax sit, natura tamen facile ei adsuescere & in posterum idem remedium pertinaciter extorquere, alia autem, vtut optima, auxilia & medicamenta respuere solet.

2) Quando itaque vena non secatur, methodus debet esse *temperatissima*, primum *attenuando*, deinde *inuitando* & denique *leniter stimulando*.

3) Quando autem præsentiora incommoda vrgent, &, quæ iam dicta sunt, non sufficiunt, tum sine trepidatione etiam in iunioribus venæ sectio instituatur, modo in posterum non temere repetatur, nisi natura tenaciter eamdem efflagitet.

4) Si

4) Si vero venæ sectio necessaria videatur, non adeo absolute opus est, vt cum illa curæ *initium* fiat, sed nonnumquam reliquæ methodo interseri, & sic post principia locari potest. Obseruandum autem est, quod extra phases nouilunii & plenilunii instituenda sit. *Conf. tabul. chirurg. de venæ sectione.*

5) In tali casu medicatio æque *blanda* esse debet, ac in isto, in quo vena plane non secatur.

6) Quando autem cum venæ sectione curæ fit *initium*, tum leniter stimulantia statim cum generalioribus combinari possunt. Hæc methodus est efficacior & breuioris temporis; molestior autem ob facilem venæ sectionis repetitionem.

2. Facta venæ sectione, solæ *pilulæ Stahlianæ* vel *Beccherianæ* sufficere possunt, nam *qualitatem* sanguinis corrigunt, motus ad locum excretorium dirigunt & leniter stimulant. Modo secundum hanc methodum propinentur, vt versus tempus, superius indicatum, per sex circiter dies singulis mensibus exhibeantur, donec menses erumpant.

3. Eadem methodo exhibentur etiam hæ pilulæ in fluxu *imminuto*, vbi paucis diebus ante sanguinis eruptionem propinantur, & *sub ipso fluxu* continuantur: Nullo habito respectu ad vulgatam illam opinionem, quasi tum temporis medicamenta non conueniant. De incongruis hoc verum, de placidis autem & genuinis falsissimum, nam hæc tali tempore longe efficacius operantur: hinc etiam *imminutio* mensium ob hanc temporis commoditatem multo citius, quam plenaria obstructio, in ordinem potest reuocari.

4. *Cessatio* mensium eamdem exposcit medicationem; quo diutius autem cessarunt, eo magis venæ sectio necessaria erit, nam refractarius est adfectus.

5. *Decoloratio* mensium, loturæ carnis instar, nihil aliud est, quam fluxus imminutus, & hinc eiusdem tractationis.

6. Quando autem menses per ætatis rationem cessant, præcipue, qui antea largiter fluxerunt, tum quam maxime opus

est, verno & autumnali tempore venæ sectionem in pede substituere, & ad senium vsque eamdem continuare, motusque per nitrosa & temperantia mitigare.

7. De *otiosis* loquimur: nam quæ feminæ vitæ genere laborioso fruuntur, illæ his omnibus facile supersedere possunt.

8. Modestus *corporis motus* ante omnia medicationi substituatur: illo enim absente sanguis non facile attenuatur, licet diluentia ad nauseam quasi propinentur; si vero *diluens* cum *diluendo* bene subagitatur, salutaris sequitur effectus.

9. *Stimulantia* & *pellentia* si improuide adhibentur, e. g. in statu insigniter plethorico, & quando primæ viæ nondum expurgatæ sunt, nec sanguis attenuatus est, familiariter inducunt

1) Maiores obstructiones.
2) Summas angustias præcordiorum.
3) Non raro heteroclitas per aliena loca sanguinis eruptiones.
4) Febres lentas, hecticas, phthisicas.
5) Adfectus cephalalgicos, spasticos, immo conuulsiuos.
6) In spongiosis cachexiam, & tandem œdemata.

10. Idem quoque tenendum est *de salibus volatilibus*, quæ pariter tum quidem non quadrant, si quantitas sanguinis non imminuta, nec qualitas correcta est.

11. Prostant quidem obseruationes, quod *martialia* fluxum menstruum produxerint; plura autem habemus exempla, in quibus ab illorum vsu suppressio huius fluxus subsecuta est. Vnde haud dubie practicorum obseruatio pullulauit, quod *martialia* modo *obstruant*, modo *operiant*.

12. Sed *tempora* sunt distinguenda: Quando enim exhibentur, dum sanguis circa vterum congestus est, blandam venæ portæ vasorumque vicinorum inducunt stricturam, & sic *stringendo aperiunt*, seu expressionem sanguinis per vterum promouent.

13. Extra has peculiares circumstantias *martialia* tam certo hic no-

nocent, quam ipsa *adstringentia*; & licet *laxantia* illis *interponantur*, illa tamen vix sufficiunt, stricturam talem, semel inductam, relaxare.

14. Symptomata grauiora e. g. anxietates, dolores & phlogoses intercurrentes, quæ omnibus fere hoc adfectu laborantibus, familiares sunt, optime per nitrosa cum cinnabarinis sociata mitigantur.

15. Aliquando menses, per aliquot periodos suppressi, solo *nitro regenerato* reserati sunt.

16. Tempore *intermedio* ab *emmenagogis* abstinendum est, & diluentia tantum cum aperientibus vsque ad nouam periodum exhibenda sunt.

17. Inter remedia, *sanguinem* successiue attenuantia, & *seri* mucositatem resoluentia, optime se gerit *succinum* & eius essentia.

18. Non minus etiam *essentia* alexipharmaco-diuretica *Stahlii*.

19. In serosioribus inprimis conducunt *radices ari, petasitid, leuistic.*

20. *Specifici* aliquid habet *sabina*, indeque parata *essentia*; *oleum* autem destillatum nimium efficax ad stimulandos conatus, & proinde cautius adhibendum est *Vid. num.* 24.

21. *Artemisia* autem longe effœtior est, nec, nisi in magna copia, aliquid præstat.

22. Herba *persicariæ*, sub calcaneis gestata, alicuius efficaciæ deprehenditur.

23. *Myrrha* ad *dilutionem* & *attenuationem* non commendatur: sanguinem enim non solum resoluit & attenuat, sed etiam in *fundendo* illo valde efficax est, & maiore præcipue dosi adhibita, eumdem insigniter commouet. Cauendum ergo, ne sanguis prius, quam dilutus est, commoueatur.

24. *Olea destillata* sanguinem vehementissime commouent: absit igitur illorum vsus, vbi sanguis adhuc spissus est & viæ nondum satis præparatæ sunt; immo vix vnquam necessarium est, vehementia talia in vsum trahere: nam

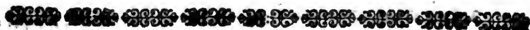
Q 2 me-

methodus *lenior*, supra commendata, communiter sufficit; nisi insignis cachecticus status, aut diætæ vitium concurrat.

25. Fluxui *mensium*, præ omnibus aliis hæmorrhagiis, proprivm quasi est, consueta loca relinquere, & alia eligere: hinc præsente illo ab omnibus *reuellentibus*, siue internis, siue externis abstinendum est, e. g. a venæ sectione in brachio. Ex hisce considerationibus reiicitur etiam *cucurbitula* mammis adponenda, quam *Hippocrates* sect. V. aphor. 50. menstruis cohibendis destinat.

26. Fluxus quando semel reuocatus est, sollicite noua illius suppressio præcaueatur, multo enim pertinacius in ordinem post ea redigitur.

27. *Diæta* sit euchyla, abstinendo a cibis crassis & acidis: potus sit sufficiens, corpus bene moueatur, & aluus semper succedat.

TABVLA XVI.

DE

FLVXV LOCHIORVM ORDINATO ET NIMIO.

I. D*EFINITIO.*

Fluxus lochiorum est euacuatio solis puerperis propria, quæ post exclusionem fœtus siue *legitimi*, siue abortiui, siue *molæ*, sincerus sanguis prioribus diebus, in tertiam subinde hebdomadem mediante peculiari motu tonico per genitalia excernitur. Deriuatur a λέχομαι, cubo, vel quod melius, a λοχεύω, parturio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluxus lochiorum differt ab illa *speciali hæmorrhagia vteri*, quæ feminis quibusdam plethoricis, vel in matrimonio

ad

adhuc, vel extra illud constitutis, post mensium cessationem obtingit. *Conf. tab. de mensium fluxu.*

2. Fluxus lochialis est vel

1) *legitimus*, qui post partum, legitime exclusum, contingit, & siue *ordinate* & *moderate*, siue *nimium* succedit; vel

2) *abortiuus*, qui abortum non tam sequitur, quam potius illum antecedit, aut sub actu exclusionis enormiter perrumpit.

3. Suppressionem lochiorum tabula sequens exhibebit.

III. *SIGNA.*

A. *Legitimi.*

1. Excretio *sanguinis* e genitalibus per 8. 10. 12. 14. immo plures dies, statim post fœtus & secundinarum exclusionem initium sumens.

2. Prioribus quidem diebus sanguis magis sincerus, grumosus, coagulatus, aut ad minimum humor cruentus, larga prorsus quantitate excernitur.

3. Post quartum vel quintum diem hæc excretio cum odore graui, nonnumquam plane fœtido, coniuncta est.

4. Posterioribus autem diebus humor loturam carnium refert, & magis magisque flauescit, tandem prorsus pallescit, & vltima excretio lymphatica existit, quæ neque *coloribus* insolitis, neque *odoribus* fœtidis inquinata deprehenditur.

5. Hæc omnia *ordinarie* successibus *moderatis*, & *proportionatis* succedunt, vt fluxus sub initium *largiter*, successiue autem sensim *moderatius* sequatur, donec tandem prorsus subsistat.

6. Quando autem *secundinæ* diutius retinentur, vel portio illarum auulsa in vtero restitat, vel aliæ accidentales caussæ accedunt, e. g. quando puerpera diu quieta cubat, & effusus in vterum sanguis in frusta coagulatur, tum fluxus lochiorum facile *excedit*, & varia spastica incommoda in abdomine, & in primis circa vterum oriuntur.

B. *Abortiui.*

1. Conſpicua *grauiditatis* indicia, quæ antecedunt, videantur *tabul. de adfectibus grauidarum.*

2. Ante, quam *abortus* excluditur, ſanguis ordinariè leniter & modeſte profluit, deinde autem contumaci motu & enormi copia effunditur.

3. Vel *ſtatim* ſub initium cum tali violentia erumpit, præcipue quando feminæ ſunt vel plethoricæ & largis menſtruis purgationibus adſuetæ, vel ſenſibiles, vel corporis & animi inſignes commotiones præceſſerunt.

4. Hanc ſanguinis profuſionem largam ſequitur ipſius abortus eliminatio, ſiue prorſus immaturi, ſiue maturioris, ſiue alius concrementi ſeu molæ. Coniunctis vtplurimum anxietatibus, lipothymiis & ſyncopticis deliquiis, nec non ſpaſticis in abdomine doloribus.

5. Vbi autem abortum aliquoties perpeſſæ ſunt, ibi negotium minore difficultate, & paucioribus incommodis ſuccedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Fluxui lochiorum *ordinato* obnoxiæ ſunt omnes puerperæ, quæ partum legitimum excluſerunt.

2. *Nimium* autem fluxum facile incurrunt
   1) plethoricæ.
   2) temperamenti præcipue cholerico-melancholici.
   3) quæ inſignibus animi pathematibus obnoxiæ ſunt, inprimis iræ.
   4) Porro quæ de vinoſa & aromatica diæta gaudent.
   5) Quæ fluxum menſium antea *nimium*, vel tamen notabiliter *largum* habuerunt.
   6) nec venam ſecandam tempore geſtationis medio curarunt.
   7) Quæ a laboribus liberæ viuunt.

3. *Abortiuo* fluxui obnoxiæ ſunt, quæ aliquoties abortum iam excluſerunt, vel in puerperio, proxime prægreſſo, minus recte expurgatæ ſunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

A. *Fluxus legitimi & moderati.*

1. Huius caussa est omnino *plethora*, quam prouida natura hac occasione opportuna imminuere intendit.

2. Licet enim *abruptio secundinarum* a tenerrimis ramulis capillaribus vterinis caussa occasionalis vtique habenda sit, docent tamen vniuersae circumstantiae, quod hic fluxus magis *actiue*, quam passiue considerari debeat. Nam

1) Fluxus sanguinis minorum vasorum *passiuus* in vulnere tantum *crudo*, & nihil *alterato* contingit; nemo autem hanc vulnerationis vteri similitudinem tam diu crudam & nihil vsquam mutatam sibi persuadebit. Immo

2) reliqua *vteri* substantia, ne per superficiem quidem totam, nedum profundius hac vulneratione adfecta est, sed solum modo in subtilissimorum vasorum extremitatibus. Hinc

3) horum vasorum subtilium libertas, facta foetus exclusione, vterique subsidentia, & strictura satis promte accedente, potius opprimitur, prout hoc in aliis vulneribus profundioribus tenuiorum ramificationum euenit

4) Inprimis autem *actiuam* huius fluxus indolem hoc illustrat proportionata illa, & moderata, per plures dies continuans, sensim sensimque deficiens *excretio*, quale quid in nulla haemorrhagia passiua, a solutione continui orta, obseruatur. Tandem

5) hic ipse fluxus facile per diaetam, terrorem, refrigerationem tam internam, quam externam &c. imminui potest vel supprimi. Quae sane cuncta satis confirmant, caussam non simpliciter a passiuo sanguinis lapsu, sed potius ab actiua excussione dependere; id quod clarius & magis confirmat fluxus *abortiuus*.

B. *Legitimi nimii.*

1. Quoad caussam generalem cum ordinario fluxu conuenit.

2. Caussae *occasionales* praecedente membro, in *subiectis*, plurimum indicatae sunt.

3. His

3. His adhuc adiicimus
 1) *secundinarum* insufficientem excretionem.
 2) Vsum *pellentium* & sanguinem fortiter commouentium, sub partus difficili exclusione.

C. *Abortiui.*

1. Sanguis superfluus, valdeque molestus, siue per animi pathemata, siue per alias occasiones vehementer commotus ad abortum disponit.
2. Si vero aliquoties abortus iam contigit, caussa magis in *moralitate*, quam materialitate quærenda est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluxus lochiorum, *legitime* succedens, insignis est *vtilitatis*; deficiente autem illo, plura incommoda, ac grauia pericula inferuntur. *Vid. tabul. sequens de suppressione lochiorum.*
2. Præ omnibus aliis hæmorrhagiis hic fluxus *excessui* expositus est, præcipue quando secundinæ, vel portiones tantum illarum remanserunt. In hoc enim casu non prius, quam excreta sunt retenta, obtineri potest mitigatio.
3. Lochia quando *mediocriter* saltem excedunt, minus quidem periculum minantur, quando autem *prodigiose* & cum impetu sanguis effunditur, patientis vires intra paucas horas insigniter exhauriuntur, immo penitus consumuntur. Denique
4. *Ingentes* huiusmodi profusiones lochiales, quæ sibi relinquuntur, longe minora incommoda post se trahunt, quam illæ, quæ incongrua arte cito supprimuntur.
5. In *abortu*, quo immaturior ille a tertio mense existit, eo grauior hæmorrhagia exclusionem illius ordinarie comitatur. Et hoc phænomenon clarius docet, caussam non simpliciter a passiuo sanguinis lapsu sed ab actiua excussione dependere.
6. Licet sanguis multo impetu non procedat, non exiguæ tamen est considerationis, quando diu continuat vel per breuia interualla recurrit. Nam vterus non sufficienter expurgatur, vnde postmodum grauis mensium perturbatio,

batio, & nouus facile abortus, vel ſterilitas, aut certe infelicior geſtatio ſuccedit; ante omnia vero febres acutas, inflammatorias, tum etiam torminoſos, ſpaſticos vteri & meſenterii adfectus inducit.

7. Vbi ſanguis *copioſe* iam profluxit, ibi abortus nulla ratione impediri poteſt; licet optima *cohibentia* & *confortantia* adhibeantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Fluxus lochiorum *moderatus* nulla indiget medicatione, ad præcauendos tamen ſiue exceſſus, ſiue defectus, aliaque ſymptomata præoccupanda, pilulæ *Stablianæ*, per nouem priores dies quotidie ad gr. XV. propinari poſſunt. Quando autem vſitatiſſimo more *crocum* in cibis vel *eſſentiam* illius adhibere placet, neceſſe eſt, vt moderatiſſimis doſibus & paucis guttulis vtamur.

2. Fluxus autem *nimius* eadem fere methodo, qua nimius fluxus *menſium* tractatur, nempe

   1) exhibentur ter per diem remedia, quæ *orgaſmum* ſanguinis temperant, videlicet *abſorbentia*, & *nitroſa* cum pauca *cinnabari* combinata.

   2) Verſus noctem autem doſis pilularum *Stablii* porrigitur, & hac ratione quotidie continuatur.

   3) His non ſufficientibus, ab aliis remediis operæ pretium vix exſpectandum erit; probari tamen adhuc poſſunt *mitiora cohibentia*, & *lenia anodyna* e. g. ſpec. de hyacinth. coralliata, crocus mart. antimoniat. tenerior, tinctur. vitriol. mart. *Ludouici*, item M. P. de cynogloſſa, trochiſc. de carabe, *millefol.* ſiue in forma infuſi, ſiue extracti ad gr. I - II. pro doſi. Porro *caſcarilla*, geſtatio *bufonis* exſiccati. Quod diætam attinet, potus bene defæcatus cum tantillo citri vel nuc. moſchatæ mixtus, vtilis eſt.

   4) Quando conſtat, quod *ſecundinæ* vel in totum, vel ex parte reſtitent, vſus pilul. *Stablii* tanto magis commendatur. Poteſt etiam illarum excluſio promoueri per *hepar anguillæ*, ad ſcrup. I. cum portione *analeptica* propinatum.

3. *Fluxus abortiuus* eamdem exposcit medicationem, quam *nimius*: vbi enim profusio sanguinis præsentissimum lethalem exitum minatur, & lipothymici adfectus superveniunt, ibi spectatorem otiosum agere non conuenit, sed exclusio fœtus vel molæ quantocyus promouenda est, per dosin pilularum *Stahlii*, quæ prius solui & post 12. horas si necessarium erit, repeti potest.
Quando autem pilulæ hæ ad manus non sunt, *hepar anguillæ*, vsurpari debet.
4. *Abortu* cum *secundinis* rite excluso, mitigatio fluxus tentetur per remedia *temperantia*, orgasmum sanguinis sistentia, & lenia adstringentia; coniuncto vsu pilularum *Stahlii*.
5. Hæmorrhagia tandem sedata, propinentur discutientia interna v. g. *mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, vel *essent. alexipharmaca* cum essent. *millefol.*
6. Ad fluxum lochiorum *nimium* præoccupandum commendantur
   1) *Venæ sectio* in brachio aut pede circa medium gestationis tempus administranda, immo si reliquæ circumstantiæ exigere videntur, etiam circa *instantem* partum repetenda.
   2) *Ligatura* abdominis post legitimam fœtus & secundinarum exclusionem.
   3) Quieta & tranquilla *animi* & *corporis continentia*, in primis abstinentia ab adfectata illa orthostadia, & multis sermocinationibus.
7. Ad nouum abortum præcauendum commendatur
   1) Sufficiens *vteri expurgatio*, mediantibus pilulis *Stahlii* statim post illius exclusionem per plures dies propinandis.
   2) *Venæ sectio* congrua circa illud tempus, quo antea abortus exclusus est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Puerperæ tamquam *vulneratæ* merito considerantur, quibus ex *leuissimis* caussis febres inflammatoriæ accedere possunt. Hinc a remediis, sanguinem fortiter *commoven-*

ventibus, quouis modo abſtinendum, & quidem in ipſis adeo phlegmaticis, nedum ſanguineo-plethoricis.

2. *Adſtringentia*, quæ motus ſalutares excluſorios opprimunt, quantum vnquam fieri poteſt, euitentur. Quando autem vrgente caſu neceſſaria iudicantur, parcius adhibenda ſunt, interpoſitis temperantibus & diapnoicis, ne febres inflammatoriæ accedant, vel hydrops aut hectica ſubſequatur.

3. In omnibus hæmorrhagiis, in quibus *nimium* factum eſſe videtur, *alexipharmaca* moderata locum habent.

4. *Aluum* prouocare per communia laxantia non decet. Quibus itaque *pilulæ Stahlianæ* deſunt, *clyſteres* emollientes commodiſſime adhibentur.

5. Sæpe obſeruatum eſt, quod *pilulæ Stahlianæ* puerperis per nouem dies exhibitæ, prioribus ne vnicam quidem ſedem produxerint, patientes autem fluxum lochiorum ad vota & cum optima euphoria habuerint. Quod ſane negotium, recte penſitatum, ſatis demonſtrat, pilulas haſce nullam naturæ vim inferre, ſed illius *intentioni* apprime reſpondere.

6. Idem etiam obſeruare licet, quando pilulæ *Beccheri*, ſed genuinæ, puerperis, modo non adeo ſenſibilibus, offeruntur.

7. Pro reſtaurandis viribus *analeptica* locum habent; pro quo ſcopo in adſuetis *potus vinoſus* non reformidandus eſt. Conducit etiam *vſus vini medicus*, id eſt, cochlear vnum vel alterum vini Canarienſis, Maluatici, Hiſpanici, ſubinde exhibendum, vt & lacticinia, emulſiua, pultacea, amygdalata.

8. *Species de hyacintho* in omni nimio fluxu merentur laudari, nam præter virtutem tonicam, quam habent, & ſubadſtringentem, *analepticum quid* ſimul fouent.

9. Exulent remedia valde *incraſſantia*, *narcotica* vulgaria, & acria externa *repellentia*.

10. Lectura ſanguinis quando contigit inſignis, caueant ſibi patientes, non tantum ab *animi* & *corporis*, verum etiam *ſen-*

ſuum commotionibus e. g. a limpida & ſplendida luce, oculis nocente.

11. *Potus* magna circumſpectione puerperis porrigendus eſt: *calidus* enim, multo magis autem *frigidus*, facile tormina & flatus poteſt excitare. Hinc *tepidus* tantum offeratur, refracta, ſed ſufficiente, portione.

12. Magis proſunt: decocta *hordei* excorticati, *auenæ* excorticatæ, *iuſcula tenuia*, cum ſufficiente conditura aromatica, addito non niſi momento *macis* ſeu nuc. moſchat. *iuſcula vinoſa*, poſtquam partes ſpirituoſæ in vaſe aperto per ebullitionem, quodam modo auolarunt; addendo dimid. part. aquæ fontanæ, modicum ſacchari, vitellum oui, paucum boni butyri, & tantum *croci*, quantum iuſculum moderate tingendum requirit. Et hæc quidem omnia in ſtatu lochiorum ordinato & moderato.

13. Potus *cereuiſiæ* fermenteſcentis puerperis minus conducit.

14. *Abortus* quando contigit, ſoli naturæ negotium non relinquendum eſt, quia facile non ſufficit, vterum recte expurgare. Vnde non raro poſt ea nouus abortus exoritur; ad quem autem præcauendum tanto magis ſollicite obſeruentur, quæ ſub *methodo* commendata ſunt, inprimis motus corporis *moderatus* ad æqualem ſanguinis diſtributionem multum confert; e contra onerum geſtationes grauiores nocent.

15. Ceterum, dum non leges tantum diuinæ, ſed & multæ conſiderationes phyſicæ thori vſum præmaturum puerperis interdicunt, optandum eſſet, vt, qui Chriſtiani audiunt, intra illos ad minimum limites, quos modeſti ethnici tranſcendere erubuerunt, ſe continerent.

16. Conferatur *tabula de adfectibus puerperarum.*

TAB.

TABVLA XVII.
DE
SVPPRESSIONE LOCHIORVM.

I. DIFFERENTIA.

Suppressio lochiorum est vel

1. *Plenaria*, quando nullus sanguis excernitur.
2. *Imminuta*, vbi fluxus in aliis quidem periodum suam per 8 10 12. dies seruare solet, sed tam impedite, & tam *parca* quantitate sanguis prouenit, vt pro tali fluxu vix possit reputari, in aliis autem subito ante terminum consuetum plane supprimitur.

II. SIGNA.

1. *Plenaria* suppressio per se constat.
2. *Imminuta* autem illa habenda est excretio, quæ a norma quam *tabula de fluxu lochiorum* sub *signis* indicauimus, deflectit.
3. In diiudicanda autem *imminuta* excretione, distinguenda sunt temperamenta, & reliquæ puerperarum constitutiones, secundum quas fluxus lochiorum variare solet, e. g.
   1) Quæcunque feminæ *largiorem* fluxum *mensium* extra impraegnationis tempus habuerunt, illæ etiam *lochia* largiora experiri solent.
   2) Quibus autem menses *parcius* fluxerunt, in illis etiam fluxus *lochiorum* non ita copiosus est exspectandus.
   3) Respicienda etiam sunt lochia *prægressa*, nam ad horum indolem succedentia plerumque accedunt.
4. Manifesta tandem huius fluxus imminuti, aut subito suppressi signa sunt
   1) *abdomen* tensum, durum & tumidum cum variis spasmis, torminibus & anxietatibus.
   2) *Sensus* doloris grauatiui, tensiui & lancinantis, con-

iuncto ardore ac pulsatione, infimum ventrem, lumbos & inguina infestans.

III. *SVBIECTA.*

Suppressioni lochiorum *plenariæ*, vel saltem *imminutæ* præ aliis obnoxiæ sunt

1. *plethoricæ.*
2. Quæ sunt *temperamenti sanguinei*, laxo corporis habitu, exiguisque *venis* instructæ.
3. Quæ *mærori*, *timori* & *terrori* valde obnoxiæ sunt.
4. Item quæ turbatim aut plane suppressam purgationem menstruam antea expertæ sunt.
5. Denique quibus caussæ aduentitiæ subsequentes accedunt.

IV. *CAVSSAE.*

A. *Internæ.*

1. *Motus tonicus* alteratus, quo vel ipsa vteri textura, vel exitus eiusdem rigide occluditur.
2. *Orgasmus* abundantis sanguinis, qui ad suppressionem multum contribuit; neque obstat, quod & *nimii* fluxus caussa esse possit.
3. Licet enim plethora *simplex*, nedum eum *spissitudine* quadam coniuncta, hæmorrhagias quaslibet impedire soleat, minor tamen illius est efficacia, quam si plethoræ *turgefactio* concurrit.

B. *Externæ & aduentitiæ.*

1. *Refrigeratio* corporis, & *potus frigidus.*
2. Remedia *pellentia*, quæ ad partum excludendum adhibita fuerunt.
3. Abusus *calidorum* remediorum: quando enim talia pro lochiis *imminutis* adhibentur, plenaria facillime suppressio inducitur. Huc pertinent *myrrhata*, *crocata*, *salia volatilia.*
4. *Animi pathemata*, præcipue *terror* & *iracundia*, a qua sanguis ad orgasmum insigniter concitatur.
5. *Immodici* & *præmaturi* puerparum *labores ad partum*, ab his enim expansio sanguinis etiam notabiliter inducitur.

V. *PROGNOSIS.*

1. Nulla datur hæmorrhagia, *cuius* defectus tam *præsentia*, &

& presso pede *succedentia* pericula & damna certo infert, quam suppressio fluxus lochiorum, maxime vero quando subito & repente facta est.

2. Illa quidem suppressio seu imminutio, quae ex *abundantia* sanguinis, cum *spissitudine* qualicunque coniuncta, originem sumit, *mitiores* adhuc consecutiones infert, nempe

1) angustias praecordiorum.
2) inquietudinem & iectigationem.
3) capitis dolores.
4) adpetitus prostrationem.

3. Quando autem suppressio lochiorum ab *orgastica* seu turgescente sanguinis commotione dependet, tum *grauiora* pathemata inducuntur, nempe

1) *febres* acutae, inflammatoriae; praecipue exoritur in quibusdam regionibus *purpura miliaris* cum manifesta saepius malignitate.
2) *Congestiones* & *stases* circa caput, vnde diliria, anginae, aphthae, rc.
3) Adfectiones *suffocatiuae*, *syncopticae*, summe *cardialgicae*, vomibundae aut haemato-emeticae sequuntur, quae vel praecipitem sortiuntur exitum, vel chronicum morbum constituunt e. g. hecticam, cachexiam, colicam conuulsiuam, tympanitem, ascitem.

4. Sed haec pathemata, quae *praesenti* tempore inducuntur, non sufficiunt, saepe enim contingit, ante omnia post *abortum*, vt lochia, cito suppressa, in *futurum* etiam damna sua extendant, nempe

1) in *vtero* facile coagula, concrementa, vlceratio relinquuntur.
2) quae *nouam* in posterum *conceptionem* vel impediunt, vel
3) factam conceptionem non parum turbant, dum foetui nutrimentum subripiunt, & nouum facile abortum caussantur.
4) His incommodis communiter accedunt *mensium ataxiae*, *stabiles inflationes* abdominis, & varii spastici hypochondriaco hysterici adfectus.

5) Qui

5) Qui tandem transeunt in conuulsiones epileptico-hystericas, vel motuum syncopticas omissiones.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi lochiorum tantum *imminutio* præsto est, ibi

1) *interne*, leniter *stimulantia*, moderatissimis tamen dosibus, adhiberi possunt. e.g.

Recip. essent. myrrh.
succin.
scord. ana drachm. I.
croc. scrup. I. M. dosis 20 25. gutt. bis per diem exhibenda.

Coniungi hic possunt diluentia, infusa, iuscula vinosa parcius crocata: in *robustis* quoque *elixir. proprietat.* item essent. alexipharm. cum pauca portione essent. melissæ, cinnamomi, pulegii remixta.

2) *Externe*, cataplasmata aut *sacculi* ex temperatis vegetabilibus resoluentibus, neruinis & roborantibus adhiberi possunt, additis oleis lenientibus & paullulum camphoræ, croci orientalis & castorei.

Item *pediluuia* & *fomenta* moderate vaporosa ex herbis neruinis temperatis.

2. Quando autem lochia *plenarie* suppressa sunt, circumspectio experimentalis vix vnquam concedit, fluxum *directe* & per stimulantia reuocare. *vid. cautel.* minime omnium, si suppressio iam per aliquot dies durauit.

3. Conuenit potius ad caussas huius suppressionis, præcipue vero ad *orgasmum* sanguinis respicere, & exæstuationes *febriles* præoccupare. Huic scopo inseruiunt *pulueres antifebriles* nitroso-temperantes, & *potiones* diapnoicæ ex aquis destillat. e. g. plantag. card. benedict. flor. sambuc. scabios. vlmar. paratæ. it. iuscula pinguia, decocta gelatinosa & emulsiua.

4. *Aluus* semper sit libera, & vrgens quando adest plethora, moderata *venæ sectio* statim in pede instituatur.

5. *Febris* ipsa si accedit, iidem pulueres & eædem potiones diapnoicæ conducunt, neglecta illa, circa *nitri* vsum, for-

formidine vulgari. *Confer. cautel. & tabul. de adfectibus puerperarum.*

6. Post puerperium menses in illis, quæ vel lactare non possunt, vel peruerse nolunt, promouendi sunt, per remedia suo loco indicata.

VII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Pilulas Stahlianas*, vel etiam *Beccheri* genuinas, qui dextre poterit adhibere, omnibus aliis stimulantibus & pellentibus, vtpote minus fidis ac tutis, commode superfedebit.

2. Quando lochia *plane* supprimuntur, numquam Medicus in animum inducat, per *pellentia* & alia *calida* remedia fluxum reuocare, quia negotium hoc non solum difficillime succedit, sed & variis periculis expositum est.

3. Quæ cautela tanto magis est obseruanda, quando frequentius contra eamdem insignes committuntur errores dum antifebrilia calida, aloëtica, myrrhata, & sic dicta vterina, promiscue exhibentur.

4. Damna, quæ inde redundant, communia sunt illis, quæ *tabula de suppressione mensium,* per eadem pellentia tractata, indicauimus: nempe obstructio vel augetur cum grauioribus abdominis pathematibus; vel, si omnino fluxus iterum erumpit, facile tamen febres inflammatoriæ vterinæ succedunt.

5. *Opiata*, quæ ad sedanda tormina colica, & spasmos abminis compescendos, quibusdam in vsu sunt, lochia prorsus supprimunt, & adflictionem adaugent.

6. Per *venæ sectionem* lochia reuocare velle, secundum consilium per vulgus notum, nullo modo potest commendari.

7. Licet enim in quibusdam indiuiduis plethoricis, quæ tempore intermedio gestationis venæ sectionem non admiserunt, excretio talis artificialis nonnumquam vtiliter possit adhiberi, hoc tamen consilium circumspectioni Medici est relinquendum; qui vero, quo magis sanguis *qualitate* peccat, eo minus per eamdem optatum successum obtinebit.

S 8. Me-

8. Metus ille communis, quod *nitrum*, ob exſpectandas diarrhœas, puerperis periculoſas, tuto non poſſit adhiberi, ſufficiente in contrarium experientia, ſatis iam eſt ſublatus. In *modico* hic conſiſtit virtus, ad *ſex* enim circiter *grana* nitrum exhibitum tantum abeſt, vt diarrhœas prouocet, vt potius illas præoccupare & ſedare ſoleat.

9. *Eſſentia ſuccini non alcaliſata*, ſed *alcoholiſata*, id eſt, per ſolum ſpiritum vini rectificatiſſimum ſine ſalibus parata, & cum pauciſſima portione *eſſentiæ croci* combinata, parcius & repetitis doſibus adhibita, extra commotiones febriles, vſu ſuo non caret.

10. In *orgaſtico* ſanguinis ſtatu abſorbentia egregie ſe gerunt, temperant autem nimiam hanc ſanguinis exagitationem non tam *abſorbendo*, quam potius *interponendo:* quilibet enim motus inteſtinus ſubtiliſationem inducit; quando autem craſſiuſcula abſorbentium corpora interponuntur, effectus ille reſolutorius & turgefactorius impeditur.

11. *Diætam*, puerperis conuenientem *tabul. de fluxu lochiorum* iam indicauimus. *conf.* etiam *tabul. de adfectibus puerperarum.*

12. In ſpecie hic adhuc notandum, quod in fluxu lochiorum *tantum imminuto*, parciſſimus *croci* vſus, ad leuem iuſculorum tincturam adhibitus, extra commotiones febriles, cum vſu adhiberi poſſit, vti ſub *methodo* paucis iam dictum eſt.

13. Sic etiam modicus *generoſi vini* vſus, præcipue in adſuetis, ſiue iuſculis, ſiue potionibus ſumtus, non ſolum a periculo hic alienus eſt, verum etiam aliquem adhuc effectum ad fluxus impediti promotionem præſtare ſolet.

14. Regimen tandem non ſit anxium & æſtuoſum, omnesque irritationes ad euacuationem aluinam hic euitentur.

TAB.

TABVLA XVIII.
DE
CONGESTIONIBVS COMPLETIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Congestio est specialis directio sanguinis, a natura mediante motu tonico versus loca peculiaria copiosius & hunc quidem in finem ordinarie collecti, vt per hæmorrhagiam ibidem euacuari, & illius abundantia hac ratione imminui debeat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Indoles horum adfectuum optime exprimitur per vocem *congestionum*, hac enim aliquid actiui designatur. Econtra vocabula *regurgitationum, stagnationum, stasium, obstructionum*, quæ his in morbis vulgo adhibentur, & passiuam significationem habent, neruum rei non attingunt.

2. Congestiones enim *actiuam* sanguinis compulsionem ad certa loca hæmorrhagica designant. Hinc differunt

1) A *stagnationibus*, in quibus progressio sanguinis in partibus porosis vel vasculosis ita impeditur, vt licet simpliciter nondum subsistat, tam copiose tamen refluere non possit, quam quidem adfluit.

2) A *stasibus* & *obstructionibus*. Nam in his non tantum motus progressiuus, sed & qualitas humorum insigniter alteratur, in congestionibus autem, qua talibus, horum neutrum contingit.

3. Congestiones sunt

1) Vel *simplices*, *completæ* & *directe hæmorrhagicæ*, in quibus sanguis versus talia loca re[illegible]r[illegible]gitur, quæ ad illius perruptionem & effluxum apta sunt, e. g. versus nares, pulmones, ventriculum, vterum, intestinum rectum.

2) Vel

2) Vel *incompletæ*, *latius se extendentes* & *diuagantes*, quæ *rheumatismi* nomine veniunt, & in quibus sanguis versus easdem quidem regiones & in eumdem finem hæmorrhagicum congeritur; quoniam autem *eminus* tantum & in loca, quæ a viis hæmorrhagicis longinque distant, congeritur, perruptio illius non potest exspectari. Contingunt autem incompletæ tales congestiones in *rheumatismis stricte dictis*, in adfectibus *arthriticis* & in omnibus sic dictis *frigidis catarrhis*.

4. Congestiones differunt porro ratione *loci*.

1) In *iunioribus* enim *caput*.

2) *Media* ætate *pectus*.

3) *Consistente* autem ætate *abdomen*, videlicet renes, ventriculus & hæmorrhoidalia loca, ordinarie ab iisdem infestantur.

5. Tandem congestiones differunt ratione *effectus* & *euentus*,

1) Vel enim *veri sanguinis* euacuatio succedit.

2) Vel si ob materiæ qualitatem aut colatoriorum constrictionem *toti* massæ sanguineæ *altior* aditus non conceditur, *tenuiores* tantum illius portiones euacuantur. Vnde effectus *seroso-mucidus*, *catarrhalis* dictus, vel *seroso-salsus* & *corruptioni vlcerosæ* propinquus emergit. Germani vocant: scharffe saltzige Flüsse. Huc pertinent coryza, tussis humida, asthma humidum. Has congestionum species *becchicas* vocare solemus.

3) Quando autem plane nulla euacuatio succedit, humores congesti vel sensim iterum discutiuntur, vel in stagnationem & stasin deducuntur. Vnde varii effectus *inflammatorii* & *suppuratorii*, vel pro materiæ & locorum diuersitate *œdematosi*, *glandulosi* & *scirrhosi* sequuntur.

III. *SIGNA*.

Hæc desumuntur ab *effectibus* congestionum.

1. In partibus enim *adfectis* obseruantur

1) Infarctus, inflationes & distensiones vasorum, ita quidem, vt & exilissima vascula, quæ visum alias effugiunt, turgida sæpius adpareant.

2) *Do-*

2) *Dolores* oppletorii, tensiui, grauatiui,

3) Quando autem altius & acrius sese exserunt congestiones, accedit *rubor* & *calor* præter naturam, & dolores obseruantur acuti, lancinatorii, fremebundi, punctorii, pulsui respondentes.

4) Quam primum autem euacuatio sanguinis sequitur, plurima hæc incommoda cito sæpius euanescunt; id quod nonnulli patientes ipsi præsagiunt, dicendo: Wenn nur das Bluten käme, so solte der Kopf bald leichter werden.

5) *Hæmorrhagia* autem non succedente, complicantur facile tumores, acuti dolores, inflammationes, immo vlcerationes manantes.

2. In partibus *remotis* occurrit

1) constrictio spastica, ita, vt vasa penitus detumescant.

2) Sensus frigoris, immo interdum actualis refrigerationis.

3) Reliqua signa e *congestionibus* specialibus, quæ *tabulis* subsequentibus exhibentur, elucescent.

IV. *SVBIECTA.*

Congestiones, quamquam frequenter occurrere videantur, non omnibus tamen hominibus eadem facilitate eueniunt, sed illis familiariter

1. Qui insigniter plethorici existunt.
2. Qui vitæ otiosæ, sedentariæ & diætæ lautæ dediti sunt.
3. Qui euacuationibus sanguinis, siue naturalibus, siue artificialibus adsueti fuerunt, & iam immunes ab illis viuunt.
4. Huc etiam pertinent, qui euacuationes *serosas*, quas habuerunt, neglexerunt, e. g. fonticulos, setacea, vesicatoria.
5. Ceterum non quælibet ætas ad quamlibet, sed ad illam tantum congestionem habet procliuitatem, quæ cum hæmorrhagia, cuiuis ætati competente, habet connexionem.

V. *CAVSSAE.*

1. Fictiones *Veterum* de *electiua missione*, quasi anima vel spiritus certas quisquilias ad idonea loca exportent & proiiciant, negotio congestionis sufficientem lucem non accendunt.

2. Intereа tamen plus rationis habent, quam *Recentiorum caussæ passiuæ* fermentationis spumescentis, stasium & obstructionum; Actualis enim obstructio est accidens satis periculosum, quod tam frequenter in corpore humano contingere, vti quidem congestiones, numquam vero simillimum est.

3. Quamquam etiam negari non possit, quod congestiones dentur, quæ hæmorrhagiam non respiciunt, & quod Recentiorum materia acris, neruos vellicans, modo biliosa, modò salina, in certa quadam regione hærens, stimulo suo congestiones interdum prouocare soleat, tanto magis, quando iam veræ stases & corruptiones adsunt, hæ tamen congestiones non passiuæ sed actiuæ censendæ sunt. Natura enim per adfusionem humorum acrimoniam temperare, abstergere vel quamcunque aliam molestiam auertere intendit.

4. Præter ea acris illa materia non per se in tali loco passiue colligitur, sed per prægressam qualemcunque aliam congestionem ordinarie eo ducitur; id quod in rheumatismis præcipue est familiare. Et sic sinister euentus *primæ* congestionis prouocat *secundam*, quæ primam exacerbat.

5. Interea tales congestiones, quæ materiæ acris temperationem vel alia molesta auertenda respiciunt, longe rariores sunt, quam congestiones simpliciter *hæmorrhagicæ*.

6. Et sic pro primaria causſa *materiali* congestionum accusamus *plethoram*, præcipue insigniter *commotam*.

7. Pro causſa *specialiore* habemus difficultatem successus hæmorrhagiæ. Quando enim vel ob humorum spissitudinem vel ob viarum stricturam sanguis stricte dictus non potest euacuari, tum vel portio tenuis serosa tantum excernitur, vel plane nulla euacuatio contingit.

8. Causſa *efficiens* est intentio naturæ ad sanguinem abundantem exonerandum.

9. Causſæ *occasionales externæ* sunt
   1) Exagitatio impetuosa.
   2) Insolitus vini potus.
   3) Aer humido-frigidus, non raro etiam humido calidus.

4) In

4) In ſpecie quando ſolis æſtus capiti, parum tecto, diu admittitur.

5) Item hypocauſta humilia cum primis proxime terram ſita, vbi pedes & crura frigore, caput autem calore adficitur.

10. Reſtat vt de *cauſſis dolorum*, nonnulla adiiciamus, qui vel ab *actibus* vel ab *effectibus* congeſtionum dependent, id eſt, vel *ab* ipſa congeſtione, vel *per* & *propter* illam excitantur.

1) *Ab* ipſa congeſtione oriuntur

a) Vel *materialiter:* Quando enim materia congeſta *ſtagnans* eſt, ſub mora ſua format *calores*, *ardores*, *pruritus*; & quando in actualem *ſtaſin* deducta, eoque ipſo corruptionibus obnoxia eſt, tum *roſiones* & intolerabiles *ardores* ad actualem vsque vlcerationem cauſſatur.

b) Vel *formaliter*, id eſt ab ipſo actu congeſtionis. Ab hoc dependent ſenſus *infarctuum*, *tenſionis*, *grauitatis*, immo *frigoris* & *ſtuporis* cum ſubſequente ſenſu illo fremebundo *obdormitionis*.

2) *Per* & *propter* congeſtiones veniunt dolores, dum peculiaris conniſus ſeu actus reciprocus expulſorius, diſcuſſorius & repulſorius a natura per actiuam ſtricturam in parte adfecta diſtenſa ſuſcipitur, vt vel effectus congeſtionis promoueri, vel metuenda ſtaſis præoccupari & moleſta partium ſolidarum diſtenſio auerti debeat. Oriuntur hinc motus *ſpaſtici contentioſi* præcipue per fibras ſingulares, & ab his dependent *puncturæ*, *lancinationes*, *vellicationes*, *tractiones*, torſiones, vibrationes palpitatoriæ & fremebundæ.

3) Paucis: omnes dolores dependent vel ab acuta actiua *tenſione*, vel a *calore* inſigniter aucto, vel a vera & ſine tropo dicta *acredine ſalina rodente.* Acerrima autem dolorum ſpecies eſt illa, quæ a tenſione originem ducit; cuius rei verum documentum eſt *tortura*, quæ ſecundum *Hildanum* podagricos dolores ſuperat & profligat.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Adparatus congestionum non raro maior est, quam destinatus illarum finis requirit. Hinc varii sinistri effectus *stagnationum*, *stasium* inflammatoriarum & *corruptionum* oriuntur, de quibus sub *signis* iam diximus & tabulis sequentibus per species fusius dicetur.

2. Interdum etiam *stupores* & *paralytodeæ* debilitates partem adfectam occupant, quæ tamen mitioris sunt prognoseos, quam veræ paralyses.

3. Quo minus euacuatio *hæmorrhagica*, quam natura respicit, obtinetur, eo pertinacior est congestio, & eo maiora incommoda spastica & dolorifica inde sunt exspectanda. Hinc congestio *incompleta rheumatica* difficilius curatur, quam *completa*.

4. Congestiones, quæ in *pectore* fiunt, grauioribus & acutioribus morbis portam pandunt, quam quæ in capite & abdomine oriuntur. Sanguinis enim euacuatio, quam natura intendit, felicem in pectore exitum obtinere non potest.

5. Quæ congestiones in *consuetudinem* iam abierunt, illæ, licet caussa materialis subtracta sit, non facile cedunt medicationi, sed leuissimis potius occasionibus nouam scenam ludunt.

6. Congestiones quæ *incongrua ætate* contingunt, illæ periculo non carent.

7. Peruersæ congestionum tractationes, præcipue quæ fiunt per *narcotica* incongrua, per remedia *calida* & *regimen sudoriferum coactum*, inducunt vel crebriores paroxysmorum recursus, vel morbos maxime irregulares; de qua re sub tabulis specialibus plura dicemus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A *In paroxysmo.*

1. *Aluus* quæ in congestionibus ordinarie stricta est, soluatur & soluta seruetur

1) Vel

1) Vel per blandum *laxans* e. g. rhabarbarinum, pilul. *Beccheri* cum extracto ellebori nigri combinatas, magnesiam albam &c.

2) Vel per *clysterem* emollientem & demulcentem. Hac ratione *reuulsio* quoque humorum a superioribus partibus obtinetur.

2. Nimia *sanguinis expansio* & *spasticæ fibrarum* stricturæ, quæ sub motibus congestoriis, iisque immoderatis, oriuntur, demulceantur per absorbentia, nitrosa, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. conch. præp. ocul. cancr. præparat. nitr. depurat. antimon. diaphoret. cinnab. antimon. vel nativ. Hi pulueres sæpius per diem repetantur.

3. Quando autem *dolorum atrocia* nimis vrget, tum ad agentis exacerbationem placandam lene *anodynum* dictis pulueribus addatur & ante somnum exhibeatur. Laudamus in hunc finem M. P. de cynoglossa cum cortice cascarillæ.

4. Hisce pulueribus interponantur & subiungantur illa remedia, quæ *æqualem sanguinis distributionem* promouent. In hunc scopum commendantur

1) *Alexipharmaca temperata*, moderatis dosibus & opportuna horarum discretione propinanda. e. g. Essent. alexiph. *Stahlii*.

2) *Diaphoretica blanda*, diluentia largiter & calide hausta, e. g. infusa thée, coffée, veronic. teucrii veri, salv. flor. lauendul. &c.

5. Ad sanguinis congesti & restagnantis discussionem adhibeantur simul *topica*; sed cum cautelis inferius notatis v. g. spiritus vini camphoratus, liquamen lumbricorum terrestrium cum spiritu vini camphorato mixtum; item epithema illud, quod per vulgus notum est, & ex semine carvi, baccis iuniperi, sale communi & mica panis fermentati paratur. Subordinentur eodem tempore *lenia repellentia* ex nitro, saccharo saturni & aceto rosacco præparata.

6) Denique tonus partium adfectarum *roboretur*

1) *interne* e.g. per tinct. tonico-neruinam *Stahli*, essentiam succin. cum essent. lign. & sarsaparillæ combinatam.

2) *externe* per sacculos neruinos cum spiritu vini camphorato & crocato madefactos.

B. *Extra paroxysmum.*

1. *Ventilationes sanguinis præseruatoriæ* circa æquinoctia instituantur & constanter repetantur.

2. His sanguinis euacuationibus præmittantur & subiungantur *laxationes per epicrasin*, quæ spissitudinem sanguinis & cacochymiam corrigunt. *Conferantur tabulæ de spissitudine & cacochymia.*

3. Rerum non-naturalium conueniens vsus obseruetur, in primis quod ad motum corporis placidum & perennantem attinet. Hunc enim qui negligit, illum optima quoque remedia a congestionibus non defendent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ex caussis allatis manifesto concludere licet, quod in congestionibus legitime tractandis *quantitatem* imminuendam magis, quam *qualitatem* corrigendam respicere debeamus.

2. Et quoniam in ipsis etiam *becchicis congestionibus* e.g. coryza, tussi humida, tumore œdematoso & reliquis, imminutio sanguinis a natura intenditur, hoc autem *indicatum* a paucissimis obseruatur, necessarium est, vt Medicus communem viam hic deserat, & negotium sanguinis abundantis in his adfectibus primario consideret.

3. Quemadmodum egregium momentum prudentiæ practicæ est, quamlibet congestionem cum relatione & respectu ad hæmorrhagiam illam specialem, cui respondet, tractare, ita non minoris dexteritatis nota est, noxios congestorios motus cum noxiis hæmorrhagiarum speciebus conciliare & eadem ratione æstimare. Qui hac cautela incedit, ille e. g. in congestiones pectoris non facile *expectorantia*, sed potius *reuellentia* & *discutientia* adhibebit.

4. In omnibus congestionibus abstinendum est ab *immodestis euacuantibus.*

5. Non

5. Non minus ab *alexipharmaco-diaphoreticis calidis* & *regimine coacto.* Temperata autem ante, quam adhibentur, alvi legitimum successum exposcunt.

6. In *incremento* & *statu* congestionum a *discutientibus* & *repellentibus topicis* prorsus abstinendum est. Alias adfectus non mitigatur sed exacerbatur.

7. *Anodyna* eadem cautela exhibeantur. Quando enim sub doloribus, vti plerumque fieri solet, & ante debitam euacuationem adhibentur, grauia & pertinacia mala inde exspectanda sunt.

8. Quæ de *venæ sectionibus*, in paroxysmis institutis, sub hæmorrhagiis passim indicauimus, quod scilicet in *præsens* tantum, non autem in *futurum*, auxilium adferant, & præter ea inconuenientes consecutiones inducant, illa in congestionibus omnibus probe etiam sunt obseruanda.

9. Quid de *pediluuiis*, *vesicatoriis* & *fonticulis* obseruandum sit, & in quibus congestionum speciebus locum habeant, sequentibus tabulis indicabitur.

10. In pertinacibus illis congestionibus hypochondriaco-ischiadico-podagrico hæmorrhoidalibus talis efficaciæ sunt *hirudines*, orificio intestini recti adplicatæ, qualis a nulla alia medicatione exspectanda est.

11. *Essentia succini* in omnibus congestionibus, dolores post se trahentibus, officium suum optime facit, quando cum essentia alexipharmaca *Stahlii* iungitur & repetito propinatur.

12. In congestione, quæ *copiose*, & præcipue in corpore *spongioso* exoritur, abstinendum est sub *initium*, & in ipso *statu* a salibus volatilibus vrinosis, in primis largius propinatis; in notabili vero *declinatione* bene se gerunt. Notandum autem, quod paruis dosibus sit incipiendum.

13. Quæ vero congestio *pauca* materia contingit, e. g. hemicrania minus plethoricorum, illa in ipso etiam *statu* admittit *salia volatilia*, sed remixta cum *tinctura salis tartari* vel *antimonii.* Nam alcalica hæc fixa per acrimoniam suam promouent diureticam euacuationem, serosam etiam tenacitatem potenter incidunt, & sic ad æqualem humo-

rum distributionem atque congestionum discussionem multum contribuunt.

14. *Liquamen lumbricorum terrestrium* per spiritum vini præcipue camphoratum & pauca nitri portione a corruptione præseruatum, est antispasmodicum non contemnendum.

15. *Analeptica*, quæ in forma emulsionis gratæ & quodam modo dilutæ exhibentur, pertinaciam rigidæ & spasticæ constrictionis egregie demulcent.

16. *Embrochæ* seu stillicidia balnearia, præsertim paullo fortius allabentia sæpissime effectus sunt non pœnitendi, & illis quidem in casibus, quorum congestionibus dolores fixi, in partibus præcipue carnosis, accedunt.

17. *Blandus calor* tum in ipsa parte adfecta, tum in reliquo corporis habitu, tam efficaciter prodest, quam refrigeratio nocet. Notandum autem est contra communem morem, quod calor in parte adfecta blandior esse debeat, quam in aliis partibus, ad quas humores deriuandi & reuellendi sunt.

18. *Ligaturæ partium* oppositarum suam habent vtilitatem, præcipue quando circa initia, quo tempore humores in motu adhuc constituti sunt, suscipiuntur.

19. Quando autem humores quiete quasi iam restagnant, plus possunt *frictiones*. Hæ enim sensum fremebundum latius diffundunt & eo ipso spasticum toni rigorem demulcent.

20. *Amuletica* & *specifica* interdum satis efficacia sunt, in subiectis præcipue sensibilibus: In vsum autem non trahenda sunt prius, quam vel plane sub initium, vel vniuersalibus præmissis.

21. Ex amuleticis *bufo exsiccatus* in plerisque congestionibus efficaciter solet adhiberi; cuius rei in congestione *anginode* experimentum habemus, quod per ipsum vulgus satis notum est.

22. Cautelæ, quæ de vsu *rerum non-naturalium*, præcipue autem de scrupuloso victus & aëris selectu, passim inculcantur, illae fontem, ex quo congestiones primario oriun-

oriuntur, non attingunt. Notum enim est quod illi homines a congestionibus satis liberi sint, qui omnes aëris iniuriis perferre & victum dyspeptum adsumere tenentur.

23. *Animi autem commotiones* turbulentæ sollicite euitentur, ad congestionum enim repullulationem multum conferunt.

TABVLA XIX.

DE

CONGESTIONIBVS INCOMPLETIS

SEV

RHEVMATISMO.

I. D*EFINITIO.*

Rheumatismus est contentiosum & diffusum molimen hæmorrhagicum, quo principium vitale humores per congestionem incompletam ad varia corporis loca, & præcipue in *viciniam* illorum, quæ sanguini euacuationem concedunt, copiose quidem adpellit, quoniam autem hisce motuum adparatibus ad ipsum exitum directe non tendit, sed *latiore* ambitu partem obsidet & tergiversando, *eminus* tantum hæmorrhagiam respicit, loco sanguinis euacuationis stagnatio illius & varia incommoda tensionis, grauitatis, pressionis atque acris ardoris, & tandem vlteriores noxii effectus & euentus introducuntur. Deriuatur a ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Rheumatismus vi vocis rem maxime generalem denotat, & potius vt *caussa* variorum adfectuum instrumentalis, quam *morbus* considerandus est. Motus enim suos tam

ſimpliciter non ſeruat, neque tam *vniformes* conatus diu proſequitur, vti quidem *hæmorrhagiæ*, ſed in varia ſchemata ad modum pronus, & vlterioribus nouorum morborum geneſibus generalem, vt dicunt, influxum ſuppeditat.

2. Hæc generalis rheumatiſmi acceptio *Hippocratis* iam temporibus nota fuit. Quando enim *libro de priſca medicina* prolixam mentionem facit non tantum *rheumatum* in genere, ſed *acrium* humorum, qui *fluxu* in partes deferantur, in ſpecie, rheumata talia non vt ipſum morbum, ſed vt cauſſam aliquot morborum, ibidem nominatorum, arguit.

3. Differunt autem rheumatici decubitus

1) Ratione *loci*. Modo enim

a) *exteriora*, modo

b) *interiora* corporis loca occupant.

2) Ratione *extenſionis*. Modo enim

a) *arctioris* & *particularis* ſunt ambitus, modo

b) *latius* ſeſe extendunt, & non tantum *circa* illum locum, qui exitui ſaguinis patet, adfligunt, ſed integram aliquam corporis regionem occupant, modo

c) *latiſſime* & per vniuerſum corporis ambitum eiusmodi contentioſæ diffuſiones exoriuntur. Et hic vniverſalis quaſi rheumatismus egregiam habet convenientiam cum moleſto illo *fatigationis* & *contuſionis* ſenſu, quem plethorici poſt inſolitam & vehementem corporis exagitationem a ſimplice ſanguinea tenſione, in partes poroſas inſolentius redundante, ſequente die experiuntur.

3) Ratione *cauſſæ*.

a) Qui enim rheumatiſmi *latioris* ſunt ambitus, illi a ſimplice ſanguineo-ſeroſa materia & a ſinceris ſanguineo-hæmorrhagicis moliminibus dependent, atque de his *ſimplicibus* & *ſinceris* præcipue valet *definitio*.

b) Qui

b) Qui vero *arctioris* & *particularis* sunt ambitus, illi, præcipue in membris *interioribus*, sumunt quidem etiam aliquando occasionem a negotio sanguinis impedito, in *exterioribus* autem locis familiarius a caussis, quæ sunt præter naturam, producuntur.

4. Rheumatismus differt ratione *ætatis*. In iunioribus enim præcipue caput, in *adultioribus* pectus, diaphragma & præcordia, in *senibus* autem modo hypochondria, vnde *lumbago rheumatica*, modo totam venam portæ cum visceribus adnexis, modo inferiores corporis partes infestat.

5. Differt etiam ratione *indolis*, quo respectu alius est

1) *Mitior*, nempe ille, qui latioris est ambitus, & exteriora loca occupat, nisi quidem in adfectum phlegmonodeum degeneret.

2) *vehementior*, qui angustioris est tractus & interiora loca occupat. Hic enim acrioris est sensus & ardoris.

3) *Pertinacissimæ indolis*, qui ex adsueto humorum decubitu vel dyscrasia sanguinis indiuiduali contumaciter sustentatur. Præcipue autem maxime importunus, & stasibus mali moris formandis idoneus est rheumatismus, quando tenuiores sanguinis particulæ sero viscoso intertextæ intra penitissimas porosarum partium angustias coarctantur.

6. *Rheumatismus* seu congestio *incompleta* quo modo a congestione *simplice* & *completa* differat, præcedente tabula indicatum est.

7. Discernendus etiam est *rheumatismus* ab *inflammatione*. In hac enim vera humorum *stasis* & *feruidus* æstus, in illo autem, quam diu adhuc genuinus est, simplex tantum *stagnatio* cum *acri* ardore occurrit. Quando autem insultus rheumatici sunt fortiores, ipsa inflammatio accedit, quæ *interne* fit phlegmonodes, *externe* ordinarie erysipelatodes, numquam autem apostematodes.

8. Porro differt rheumatismus ab *arthritide*. Licet enim hi duo adfectus non sint res maxime diuersæ, sed subordinatæ & sæpius complicatæ, leuior etiam arthritis rheumatis

matis nomine non raro soleat laruari, differunt tamen sequentibus circumstantiis.

1) Rheumatismus veram *humorum restagnationem* format, arthritis autem *spasticam contentionem* per partes solidas exercet.

2) Rheumatismus sedem habet in partibus *musculosis*, arthritis vero *iuncturas* partium potissimum occupat.

3) Rheumatismus arthritidem ordine antecedit.

9. Differt denique *rheumatismus* a *catarrho*. Hunc enim constituit materia *pituitosa* & sic dicta *frigida*, illum autem materia *acris*, & quoniam hæc partem illam, quam infestat, præter reliquos dolores, etiam *ardore* adficit, *calida* solet vocari. Vnde Germanorum differentia kalte und hitzige Flüsse nata est. Et sic rheumatismus catarrhum *sensibilitate* longe superat.

III. *SIGNA.*

1. Restringitur sanguis in certam corporis regionem, qui ibidem *restagnans* varias molestias caussatur.

2. Videlicet sensum *tensionis*, pressionis, grauitatis, fatigationis.

3. Conspicitur *inflatio* & leuis *distensio* partis adfectæ.

4. Coniuncta est *ineptitudo* illius membri ad *motum*, præcipue propter sensum, quem infert acutum & contusorivm, quam primum sensui huic *pressorio* qualiscunque *repressio* seu *renisus* per attactum, motum voluntarium, vel situs mutationem accedit.

5. *Calor*, qui in suffarctu hoc adhuc mobili sentitur, & a *materiali distensione* multum dependet, est magis *acris* & *inquietans*, quam *feruidus* & *æstuans*. Atque hæc signa sunt rheumatismi *simplicioris*.

6. In illis autem rheumatismi speciebus, quæ *accidentali* constitutione fiunt *indolis deterioris*, omnia symptomata obseruantur *acerbiora*. Fortior est impetus, impetuosior adfluxus, maior humorum restagnatio & partis distensio, exquisitior sensus tensiuus, vibratiuus & ardor ad dolorem inflammatorium fere accedit.

7. Præter ea comitatur interdum *fortiores* hosce insultus rheu-

rheumaticos sensibilis *motuum tonicorum alternatio*, & quæ inseparabili nexu cohæret, *frigoris* & *caloris volatica variatio*; quæ vero, licet generali sensu pro actu febrili haberi possit, cum specialibus tamen febris circumstantiis non conuenit; nisi omnia maxime sint exacerbata.

8. Atque hæc incommoda semper sunt *mitiora* in rheumatismis *externis*, adhuc sinceris; *acriora* in sinceris quidem, fortioribus tamen *internis*; non minus in *externis phlegmonodeis*; *acerrima* in *phlegmonodeis internis*.

IV. *SVBIECTA*.

1. Rheumatismus occupat communiter homines *vegetæ ætatis* & quidem vtriusque sexus.

2. In quantum cum negotio hæmorrhagico simpliciter conspirat, in tantum proprius & familiaris est *plethoricis otiosis*, præcipue quando præter consuetudinem fortiorem corporis motum interdum admittunt.

3. Quod ad *temperamentum* attinet, primum locum occupat *sanguineum*, quod laxo & spongioso corporis habitu iunctum est.

4. Præter ea infestat *teneros* & *animi pathematibus* obnoxios.

5. Quando autem *robusti* & *laboriosi* rheumatismo corripiuntur, non plethoricæ sed externæ caussæ subesse deprehenduntur. *Vide caussas externas.*

V. *CAVSSAE*.

1. Caussa *materialis* rheumatismi *simplicis* est *plethora*, præcipue *commota*. Non opus autem est, vt rheumatismus *crasi determinata* circumscribatur, quia ex sincera tota massa decubitus fieri solet; quamquam negandum non est, quod acris & tenuis humorum dyscrasia altius penetrare & acrius adfligere possit.

2. Caussa *formalis* est quidem molimen principii vitalis hæmorrhagicum, quod autem, quia incompletum est, & non directe sed *eminus* tantum respicitur, finem suum non attingit. Cur vero *eminus* solum exitum tentet natura, id vel in abiecta spe liberalis hæmorrhagiæ successus, vel in aliis impotentiis atque difficultatibus quærendum videtur.

3. Caussa *instrumentalis* est motus tonicus alteratus & auctus, quo humores in partes musculosas deferuntur & propelluntur. Quoniam autem crassiores sanguinis particulæ altius penetrare non possunt, solæ tenuiores salino-sulphureæ & orgastico-serosæ ad partes sensibiles membranaceo neruoso-tendinosas secedunt, molestum illis sensum inprimunt, & hinc vlteriorem humorum adfluxum facile accelerant.

4. Hæc valent de rheumatismo qui *latioris* est ambitus & a *sanguineo-serosa* materia atque a moliminibus sinceris hæmorrhagicis initia sua sumit. Qui vero *exigui* seu *arctioris* ambitus est rheumatismus, ille quidem præcipue, quando in partibus *interioribus* exoritur, etiam ab *hæmorrhagicis* moliminibus interdum dependet, familiarius autem in *exterioribus* corporis regionibus a caussis, quæ *præter naturam* sunt, originem suam ducit. *Vid. num. 5 & signa.*

5. Caussas *externas*, *violentas* & *procatarcticas* sequente ordine collocamus.

1) Tempestatum mutationes, aut aliæ frigoris & caloris repentinæ commutationes & vicissitudines.

2) Venæ sectionis & scarificationis consuetæ omissio.

3) Vesicatoriorum & fonticulorum, diu gestatorum, neglectio.

4) Hæmorrhoidum adsuetarum impeditus successus.

5) Mensium qualiscunque suppressio.

6) Læsiones partium solidarum, vel diuturnæ illarum irritationes, e. g. contusiones, dislocationes, luxationes, fracturæ, vlcerationes diu manantes, vulnera cum grauibus inflammationibus stipata, ambustiones, perniones. Hisce enim indiuiduis mutationes tempestatum, commotiones animi, vel aliæ irritantes caussæ insultum rheumaticum, & quidem in loco vmquam læso, facillime prouocant.

7) His accidentalibus caussis merito subiungimus *febres*, quæ interdum symptomatice eius modi rheumatismos

ſmos ſeu particulares decubitus & metaſtaſes humorum efformant, quando legitime non decurrunt.

8) Tandem *conſuetudo* horum motuum & diſpoſitio *hæreditaria* rheumatiſmos pertinaciter ſuſtentat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Rheumatiſmorum effectus numquam eſt vtilis.
2. Quum enim *ſimplices* & *ſinceri* a moliminibus hæmorrhagicis incompletis dependeant, ſanguinis autem euacuationem non adſequantur, neque etiam alio modo imminutioni humorum ſatis faciant, facile concludendum eſt, quod nihil aliud, quam congeriem incommodorum, ſub *ſignis* nominatorum, introducant.
3. Euentus *benigniores*, qui rheumatiſmos *moderatos*, & *ſincera* materia præditos, ſequuntur, hi ſunt, vt omnia incommoda poſt aliquot dies ſponte & ſucceſſiue remittant, & quidem vel ſine vel cum quacunque euacuatione; & hæc quidem cum lenibus ſucceſſibus, extra ſtata tempora, quaſi indifferente modo.
4. Euentus autem *peiores* ſunt copioſæ ſtagnationes, quæ nonnumquam per plures hebdomades perſeuerant, & inflammatoriæ ſtaſes, non ſuppuratoriæ, ſed eryſipelaceæ vel phlegmonodeæ, quarum hæ poſteriores rariores quidem, ſed & periculoſiores ſunt, præcipue in partibus internis.
5. Et quando remediis exagitantibus, atque calido regimine tractantur, hoc periculum augetur.
6. Quando autem per repentinam & impetuoſam horum adfectuum oppreſſionem velox *translatio ad interiora* contingit, periculoſior adhuc eſt euentus. Hac enim ratione materiæ quantitas in anguſtiorem locum cogitur.
7. *Expulſio* autem ab *interioribus* ad *exteriora* pari effectu minime ſuccedit. Non enim vt eryſipelas aut phlegmone, ſed vt rheuma ad exteriora erumpere poſſunt, quia hic non ſunt ſimplex & directus *adfectus* vel perpetuus *effectus*, ſed potius rheumatiſmorum male cedentium ſolus *euentus*. Et quando diſcuſſio ſtaſeos obtenta, nouam eius concentrationem in exterioribus partibus exſpectare, abſurdum eſt.

8. Multo minus rheumatiſmus, qui dictarum inflammationum fomes eſt, *translationem ſinceram* ab vno loco in alterum admittit, ſed contentus eſt vera *diſcuſſione.*

9. Non eſt familiare *ſimplici* rheumatiſmo, vt repentina, copioſa & ſtabili congeſtione in artum quemdam incumbat, & contumaciter illum obſideat, ſolemnius autem eſt illis rheumatiſmis ſeu *apoſtaſibus*, quæ a *febribus*, incommode cedentibus, proueniunt, & crus, inprimis *alterum*, impetu quodam inflare ſolent.

10. Hic infarctus & inflatio, quando mature non diſſoluitur ſed ſtabilis ſubſiſtit, *arx* & *ſedes* fit, ad quam commotiones rheumaticæ, vndecunque cooriantur, iuratum quaſi *receptum* habent; promtius etiã ob leuiores cauſſas paroxyſmi recurrunt, & maiora incommoda adfectæ parti conciliant.

11. Videlicet augeſcit ardor, rubor, vibratilis & fremebundus dolor cum febrili languore, inquietudine, proſtratione adpetitus, agrypnia, anguſtiis præcordiorum.

12. Hæc conſtitutio quouis modo perículoſior eſt, quam *ſimplex* rheumatiſmus, quia facile *inflammatoriæ febres* accedunt, vel *relapſus ad interiora* periculoſus contingit.

13. Ceterum recurſus rheumatiſmorum ſunt benigniores, præcipue in ſeroſioribus, quando excretiones placidæ & ſucceſſiuæ accedant; id quod Medico lucem genuinæ tractationis accendere poteſt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatiua.*

1. Reſolutio & diſcuſſio humorum reſtagnantium reſpiciatur.

1) *Interne* per antimon. diaphoret. arcan. duplic. bezoard. min. lumbric. terreſtr. præparat. coniunctis temperatis alexipharmacis v. g. eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, mixtur. ſimpl. eſſent. ſco d. eſſent. pimpin. alb. vincetox. &, in mitiore adfectu, ſuccini, absque regimine coacto ſudorifero.

2) *Externe* per ſpirit. vini rectificatiſſ. camphorat. per ſaccalos ex ſpeciebus reſoluentibus & diſcutientibus paratos, v. g. ex herb. chamom. roriſm. mentæ, maioran. puleg. ma-

matricar. hyssop. epithymi, betonic. thymi, flor. chamom. sambuc. melilot. stœchad. lauendul. cum camphora.

3) Quando autem pertinacius inhæret adfectus, spirit. vini camphorat. cum modica quantitate spiritus formicar. vel spiritus abstractit. serpilli maritatus conducit. Ipsæ denique embrocationes cum decoctis temperate neruinis, & pediluuia vsus haud contemnendi sunt.

2. Motus congestorio - spastici modeste cohibeantur, orgasmus sanguinis temperetur & partium stricturæ lenjantur, per nitrum cum absorbentibus, it. decocta gelatinosa, mucilaginosa & emulsiua cum modica quantitate papaueris, per ipsum denique serum lactis ac potum dilutum & sufficientem.

3. Quando autem necessitas vrget & adfectus pertinacia continuat, dictis temperantibus misceatur cinnabaris, corall. rubr. præparat. M. P. de cynogloss. semen papauer. & syrup. eiusdem.

4. Ante omnia vero aluus semper aperta seruetur per lenia laxantia, aut mitiora euacuantia, cui scopo inseruiunt rhabarbarina, sennata, tamarindinata, magnesia alba, extract. panchymag. *Crollii*, massa pilul. de succino *Cratonis*, &, instar omnium, pilulæ *Stahlianæ*.

5. Tandem in declinatione adfectus circa finem mixtura tonico - neruina *Stahlii* obseratur.

B. *Præseruatiua.*

1. Ratio maxime habeatur euacuationum sanguinearum tam spontanearum, quam artificialium. Hinc circa æquinoctia venae sectio in pede instituatur, & in adsuetis scarificatio interdum interponatur.

2. Præcipue autem hoc necessarium est, quando hæmorrhoides vel menses impedite fluunt; quo casu adplicatio hirudinum ad loca hæmorrhoidalia subiungenda & turbatæ vel suppressæ hæmorrhagiæ modeste reuocandæ sunt.

3. His ob primarium viarum saburram, & sanguinis abundantiam serosam subinde interponatur laxatio per epicrasin.

4. Thermarum vſus præſertim in ſpongioſis ſubiectis, hic non reiicitur.

5. Optimum autem & præſtantiſſimum remedium, nempe *motus corporis* ſufficiens & perennans, vbique coniungatur. *Vid. Cautel.*

6. Tandem *cauſſæ occaſionales*, quæ paroxyſmos rheumaticos reuocare ſolent, quouis modo euitentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In rheumatiſmo exulent omnia remedia *exagitantia* calidiora, aut *refrigerantia*, lympham & ſerum denſantia, grauiora enim & vehementiora incommoda poſt ſe ducunt.

2. Non minus euitentur *humida*, quia tonum admodum relaxant & eneruant.

3. *Opiata* adfectum rheumaticum præſentem non tantum reddunt contumacem, ſed & quacunque leui occaſione eumdem reuocant.

4. *Salia volatilia* partes ſubtiliores facile repellunt, &, craſſioribus relictis, tumores ac ſtupores inducunt.

5. Maxime omnium ſibi caueat Medicus ab *oleis deſtillatis*, item ab *vnguinoſis*, *emplaſticis* tenacibus, & omnibus maturantibus & abſceſſum facientibus. Non enim eſt indoles rheumatiſmorum, obſceſſionem ſtricte dictam formare.

6. Minus quoque & ſibi & patientibus conſulit Medicus, quando fortiora *purgantia* & *emetica*, vel calidiora diaphoretica cum regimine coacto propinat, facillime enim cum aliis grauiſſimis pathematibus *arthritis* inducitur.

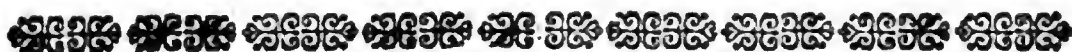
7. Ipſa *venæ ſectio* curatoria locum non habet, niſi ſumma vrgeat neceſſitas, nam & præſentia incommoda, niſi quidem repetatur, parum minuit, & futura cauſſatur admodum ſontica, nempe nulli, niſi huic medelæ amplius cedit adfectus.

8. De *ſpiritu vini* notandum, quod ſit rectificatiſſimus. Sin ſecus, plus detrimenti quam emolumenti adfert. Quando autem *talis* non eſt ad manus, topica in forma ſicca tutius adhibentur.

9. Eſſen-

9. Essentia *succini* hoc in adfectu præseruando, præmissis quæ sanguinis quantitatem imminuunt, egregiæ est efficaciæ. Immo in ipso paroxysmo, non adeo exacerbato, laudatur.

10. De *motu corporis* in paroxysmo negandum quidem non est, illum sub initium maiores dolores, immo eiulatus, excitare; adseueramus autem & multis testibus confirmamus, quod hoc remedio, placide primum adhibito & deinde moderato tenore per tres vel quatuor horas continuato contumacissimi rheumatismi, qui alias optimis remediis per plures hebdomades resistunt, vno die felicissime profligentur.

TABVLA XX.

DE

INFLAMMATIONE IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Inflammatio est principii agentis negotium vitale, quod illud mediante humorum motu congestorio & adpulsorio in aliqua corporis parte, vltra gradum naturalem aucto, sanguinem, in veram stasin deductum, discutere, vel, sin hoc non amplius obtineri possit, sulphureas, fermentatiuas & summe agiles particulas, in hac stasi contentas, subtrahere, & reliquam languidam, minus noxiam, materiam in pus laudabile conuertere conatur; vt hac ratione corruptio putrida, seu sphacelosa, a stasi tali exspectanda, præoccupetur, & præceps fermentatiua diffusio intercipiatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Inflammationis *tres* sunt species.

1) *Erysipelas* dicitur, quando inflammatio in superficialibus

bus, & membranaceis partibus in *latitudinem* diffunditur, & tumorem æqualem, mediocriter ardentem, & dilute roseum format. Germanice vocatur die Rose, der Rothlauf.

2) *Phlegmone* adpellatur, quando inflammatio in *latum* & *profundum* æqualiter & satis amplo spatio extenditur. Differentias speciales mox subiungemus.

3) *Apostematodes* inflamatio vocatur, quæ vel in superficie, vel subtus, arctiori spatio circumscripta est, & *profunditatem* illius partis, quam obsidet, magis penetrat. Huic inflammationum speciei partes carnosæ vel glandulosæ in primis sunt expositæ.

4) *Gangræna* non est peculiaris species inflammationis, sed potius infelix illius, præcipue apostematicæ, euentus.

2. *Erysipelas* differt a *phlegmone gradu*;

1) nam in *latum* tantum est diffusum, & ita solum *cutis* inflammationem exhibet. *Phlegmone* autem tam in *latum*, quam in *profundum* tendit.

2) In *erysipelate* color magis ad flauedinem, in *phlegmone* autem ad ruborem excedit.

3) *Erysipelas* mutat subinde sedem suam, & ex vno in alium locum cedit, augmenta etiam celeriter sumit; *phlegmone* autem in vno loco subsistit, & tardius augetur.

4) *Erysipelas* maiorem quidem feruorem inducere obseruatur, *phlegmone* autem, vti non raro a *mestasi febrili* exoritur, ita plerumque motus febriles habet coniunctos. Nam motus inflammatorius *partialis* quando in vniuersam humorum massam diffunditur, *febris* inflammatoria adpellatur.

5) *Erysipelas*, quando premitur, color disparet, & mox redit, *phlegmone* autem propter duritiem suam hanc coloris mutationem non subit.

6) Inter ea hoc habent commune, vt ad *suppurationem* non inclinent. Quando autem incongrua arte maturatio promouetur, corruptio *seroso-salsa*, loco laudabilis suppurationis, facile emergit.

7) De

7) De *phlegmone* notare adhuc conuenit, quod ab auctoribus non aeque exacte describatur. Communiter enim *generico* sensu ab illis sumitur. Est autem *species* inflammationis, quae stasin sanguinis intra poros & tenuissima vascula in *latum* & *profundum* inuoluit.

3. Inflammationes differunt ratione *materiae*, stasin formantis, & hinc dicuntur vel

1) *simplices*, quae a stasi pure *sanguinea* in partibus carnosis & sanguifluis oriuntur, & ad corruptionem siue suppuratoriam, siue putredinosam procliues sunt, vel

2) *compositae*, quae multum seroso-lymphaticae substantiae comprehendunt, & in salso-vlcerosas corruptelas magis abeunt.

4. Differunt etiam *ratione locorum* adfectorum, & secundum hanc diuisionem sunt vel

1) *externe*.

a) Huc pertinent omnes erysipelacei adfectus faciei, manuum, brachiorum, genuum, tibiarum, pedum.

b) Apostemata externa.

c) Furunculi in peripheria corporis prouenientes.

d) Tumores inflammatorii v. g. parotidum, tonsillarum, vuulae, mammarum, testium.

e) Ophthalmia, odontalgia, otalgia &c. vel

2) *Internae*.

Huc non solum pertinent phrenitis, angina, pleuritis, peripneumonia, paraphrenitis, hepatitis, nephritis, sed etiam omnes febres inflammatoriae, in quibus motus auctior, ante particularis, per vniuersam sanguinis massam diffusus est. De his speciales tabulas infra exhibebimus.

5. Ardor *inflammatorius* non confundendus est cum aestu sanguinis *congestorio*, ille enim semper veram stasin, hic autem stagnationem tantum sequitur.

III. *SIGNA.*

A. Inflammationum *externarum*.

1. Generalia.

1) Facta sanguinis stasi mox accedit *tumor*, qui non solum

partem immediate adfectam, verum etiam viciniam occupat.

2) Huic tumori tempestiue succedit *rubor* & *aestus*, seu potius *ardor*, ad tactum sensibilis, & patienti ita molestus, vt inquietudinem, impatientiam, immo internum angorem saepius incurrat.

3) *Dolor* concurrit lancinans, pungens, arteriarum pulsui respondens, sensibilior in partibus sanguineis, obtusior in exsanguibus & glandulosis.

4) Haec symptomata, quando per aliquot horas durauerunt, contingit *interdum*, vt sensim mitescant, & tandem prorsus auferantur.

5) Et sic patiens pristinae integritati restituitur in stasi quidem *profundiore* intra *quatuor* circiter dies, quando autem magis in *latum* diffusa fuit, *septem* dierum spatio negotium demum absoluitur.

6) Quando autem *discussio* obtineri nequit, staseos succedit *corruptio*, eaque vel laudabilis, *purulenta*, substantia nempe alba, aut ad summum leuiter flauescens, inodora; vel *putredinosa*, de qua sub *prognosi* plura dicemus.

7) Toto illo tempore, quo stasis ad corruptionem purulentam properat, aestus & ardor potissimum in circuitu adfligunt, & rubor circulum quasi in peripheria partis adfectae format, in centro autem tumoris haec omnia mitiora, tepidiora, & magis pallida adparent.

8) Quo grauior est inflammatio, eo magis reliquum totum corpus spasmodica constrictione adficitur, & adspectus est macilentus, concurrente sensu horripilationis.

9) Reliqua signa sub *differentia* iam indicata legantur.

2.° *Specialia*

1) *Erysipelatis*.

a) Praecedit *rigor* quidam in parte illa cutanea.

b) Hunc excipit *dolor* congestorius in eadem adfecta parte.

c) Succedit *tumor aequalis*, qui intra exiguum tempus tale sumit augmentum, vt *cuticula* nitescat.

d) Non-

d) Nonnumquam *mador* quidam, veſiculas quaſi formans, in hoc tumore obſeruatur.
e) Continuat hic tumor per *dies* circiter *quatuor*, quo tempore ſenſim iterum decreſcit.
f) *Colorem* exhibet non tam inſigniter rubicandum, quam flaueſcentem. Quando autem magis pallidus eſt tumor, quod rarius obſeruatur, a *Germanis* adpellatur: Die weiſſe Roſe.
g) Aliquando de loco in locum migrat, immo per vniuerſam corporis peripheriam ſe diffundit.

2) *Phlegmones.*

a) *Tumor* adeſt non ſolum in *latum*, verum etiam in *profundum* diffuſus, durus, rubicundus, præter naturam calidus, in *altitudinem* non adeo eleuatus.
b) In *peripheria* accedunt *dolores* ſpaſtici, lancinantes.
c) *Duratione* hæc ſpecies inflammationis longe ſuperat *eryſipelaceam.*
d) Sponte ſua vti ad ſuppurationem non eſt idonea, ita, ſi peruerſa arte eo deducitur, legitimum & bene coctum *pus* non exhibet, ſed materiam *vlceraſcentem.* Vnde & facile in vlcus manans, ſerpiginoſum, vel plane fiſtuloſum transmigrat.
e) Commotiones *febriles* communiter præcedunt & coniunctæ ſunt.
f) Quando a *metaſtaſi febrili* exoritur, inuadit cum *horrore*, per vnam & alteram horam durante.
g) Huic ſuccedit *æſtus*, quem ſenſus *ardoris* excipit.
h) Contingunt eiusmodi ſtaſes phlegmonodes in *carnoſis* communiter & *ſpongioſis* locis.
i) Inſuper, quod notatu dignum, in *extremis* vtplurimum partibus, nempe in brachio, cubitu, crure, rarius femore. Confer. *cauſſæ.*
k) Aliquando etiam in facie occurrunt, e. g. duræ illæ, rubræ & æſtuoſæ inflammationes, quæ interdum dentium dolores excipiunt, *phlegmones* indolem ſiſtunt; præcipue ſi minus dextre tractentur.

3) *Apostematis.*

a) Collectio sanguinis extrauasati in vnum quasi nodum, & hinc arctiore spatio circumscripta.

b) In partibus præcipue carnosis & glandulosis.

c) Reliqua videantur *tabul. de abscessu.*

B. Inflammationum *internarum.*

Harum signa diagnostica *specialia* tabulis febrium inflammatoriarum specialius indicabuntur; *generalia* sunt sequentia.

1. Quo sensibilius est viscus, eo magis acerbus & ardens est *dolor.* Hinc in pulmonibus, pleura, renibus & ventriculo est exquisitissimus, in hepate autem, liene & pancreate obtusior sentitur.

2. Ingens adest *æstus*, horror admodum notabilis, & inferiores corporis partes magis adfligens, *sitis* fere inexstinguibilis, ita vt magna faucium siccitas post potum mox redeat.

3. *Vrina* flammea, interdum post temporis cuiusdam spatium sedimentum rosei coloris, circa incrementum vero & statum inflammationis, multo tenerius, tempore vero declinationis tenacius & submucidum deponens.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vnquam alii homines, quam *plethorici* inflammationibus obnoxii sunt.

2. Præcipue sanguinei, qui habitus corporis succulenti, laxioris & porosioris exsistunt, in quem sanguis altius & copiosius penetrare potest. Hinc inflammationes communiter in partibus carnosis, deinde in sic dictis parenchymaticis, rarissime in exsanguibus occurrunt.

3. Maxime omnium illi, qui corpore quidem otiosi, animo autem multis commotionibus expositi sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa materialis *antecedens* est plethora. Inflammationes enim satis frequenter ab intra ortum suum habent, & per modum *decubitus*, vti vulgo loquuntur, siue expulsionis ad exteriora corporis, nempe ad artus materia ex-

expellitur: præcipue in phlegmone poſt febres acutas rheumatico - inflammatorias.

2. Cauſſa materialis *proxima* eſt ſtaſis ſanguinis in aliqua corporis parte.

3. Cauſſa *formalis* eſt laborioſa principii agentis intentio & conamen, ad corruptionem ſphaceloſam, in quam ſanguis, ſibi relictus, facile tranſit, præoccupandam.

4. Locum hinc omnino habet *aſſertio antiquorum*, quod eiusmodi expulſiones inflammatoriæ a natura ſoleant inſtitui vtili quadam intentione, dum illa materias noxias a partibus nobilioribus vitalibus deponat ad partes ignobiliores.

5. Et ſane dignam meretur conſiderationem, quod tam *phlegmone*, quam *eryſipelas* in *extremis artuum* communiter proueniant e. g. in brachio, manu, cruribus, pedibus, non vero facile in reliquo corporis trunco, rarius etiam in femore, & ibi quidem non ſine ingenti periculo & malo ſucceſſu, in primis, ſi error in cura committatur. Hoc etiam valet, quando in capite, in primis in facie ſe ſiſtit; id quod frequentius feminis, quam viris, ob inordinatos menſes euenit.

6. Cauſſæ *inſtrumentales* ſunt

1) directio & reſtrictio copioſioris ſanguinis, bene adhuc fluidi, ad portionem illam, motu ſuo iam priuatam.

2) Motus auctior & fortior transpulſus huius fluidi & viuidi ſanguinis per coagulatas & concretas illas portiunculas. Vnde non ſolum tumor, rubor & calor oriuntur, ſed etiam corpuſculorum concretorum aliqua abraſio, diuulſio & diſcuſſio obtinetur.

3) Quando autem hæ coagulatæ moleculæ tam craſſæ & denſæ ſunt, vt illarum diſcuſſio non amplius obtineri queat, tum intimiorem mixtionis ſuæ diſſolutionem ſubeunt.

4) Qua ratione tenuiſſimæ tantum ſulphureæ particulæ *ſenſim* & hinc *innoxie* in reliquam ſanguinis maſſam reſorbentur, & per diaphoreſin euacuantur; reliquæ autem minus agiles particulæ in pus conuertuntur.

7. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ*, quæ ſtaſin ſanguinis inducere valent, ſunt vel

1) *externæ*, e. g. violentæ relaxationes a contuſionibus, vulnerationibus, vel pruriginoſæ ſcalptiones & punctiones, item frictiones cum panno aſpero, vnde ſanguis exardeſcit, vel in tenerioribus ardor ſolis, aut æſtus ignis in foco culinario, tandem plenariæ meatuum interceptiones & ligaturæ; vel

2) *Internæ*, vbi rariſſime ſimplex ſpiſſitudo ſanguinis, ſed potiſſimum præceps & impetuoſa actiua congeſtio adcuſanda. Hinc etiam omnis violenta ſanguinis expanſio eius modi cauſſæ internæ occaſionem ſuppeditat; quo ſpectant

a) vehementes corporis motiones, ſaltationes, iracundia, diæta vinoſa, ponderum grauorum tractatio.

b) Partus difficilis, lochiorum & fluxus menſium ſimulque omnium hæmorrhagiarum ſiue naturaliter, ſive artificialiter adſuetarum, imminutio, immatura emanſio & obſtructio, immo etiam ceſſatio, earumdemque omnium incongrua prouocatio, vel imprudens nimiarum adſtrictio.

c) Omnes refrigerationes, præ ceteris autem potus frigidus corpore calente intemperanter adſumtus.

d) Incongruæ febrium per adſtringentia vel expellentia tractationes.

e) Porro omnes dolorum ſpaſtico-arthriticorum inflammationumque eryſipelacearum, immatura profligatio & retropulſio.

f) His tandem adnumerandæ qualescunque excretiones ſubcutaneæ, quæ non nullis plethoricis, venæ ſectionibus æquinoctialibus adſuetis, admodum frequentes ſunt.

8. De cauſſis *dolorum*, qui ſub actu inflammatorio occurrunt, legi poteſt *tabula* medica de *congeſtionibus completis* & *tabul. chirurg. de abſceſſu*.

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis extra motum ſuum alicubi ſtagnans, vel *diſcuti*, vel *exſiccari*, vel *ſuppurari* debet: ſi nihil horum contingat, ſimpliciter *putreſcit*.

2. Optima ex his eſt *diſcuſſio*, proxima eſt *ſuppuratio*: mala & ſæpe periculoſa eſt *exſiccatio*; niſi plane ſuperficialis ſit congeſtio. Peſſima, immo funeſta eſt *putredinoſa* corruptio, ad minimum parti adfectæ, ſubinde etiam vicinis.

3. Staſis *inflammatoria* eademque externa, vltra quartum diem abſque ceſſatione tumoris, duritiei, ardoris & doloris punctorii perennans, magisque inſoleſcens, felicem ſui *diſcuſſionem* non ſolum reſpuit, ſed certiſſime etiam tranſit in corruptionem ſiue *purulentam* laudabilem, ſiue *putredinoſam* parti adfectæ *lethalem*.

4. Licet in ſcirrhum quoque interdum deſiccetur, hic tamen ſemper ad alterutram ex his duabus corruptionibus habet procliuitatem, magis autem ad putredinoſam, quam ſuppuratoriam.

5. Quando dolores tenſiui & preſſorii *late* circa partem adfectam ſeſe extendunt, cum ardore grauiſſimo & rubor intenſiſſime rubicundus, fuſcus, liueſcentibus & nigricantibus ſtriis intertextus, fibræ vero flaccidæ, eneruatæ vel plane dilaceratæ vel contuſæ adparent, tum inflammatio male cedit. Hæc enim phænomena deſignant præſentem gangrænam, quæ ſummus gradus eſt inflammationis, mox in putredinem abituræ.

6. Quando autem ſub his circumſtantiis, vniuerſus dolor repente ceſſat, ardor & calor tepeſcit, immo refrigeſcit, tum paucis horis flacciditas in parte adfecta, deinde mollities, tandem diffluentia in tabem cum fœtore graueolento ſuccedit, qui adfectus *ſphaceli* nomine inſignitur, & nihil aliud eſt, quam ſimplex ſanguinis coagulati putrefactio.

7. Quo plus *ſanguinis* ſinceri in ſtaſi aliqua concurrit, eo magis ad ſuppurationem procliuis eſt, hinc in eryſipe-

laceis

laceis inflammationibus nulla ordinarie suppuratio contingit.

8. Quo magis *lymphatico-salivalis* & *seroso-salsæ materiæ* stasis quædam continet, eo peioris moris vlcerosa, colliquatiua & corrosiua corruptio inde emergit, quam *cancrum* nominare solemus.

9. Abscessus suppurati profundiores in *glandulosis* externis partibus, sine artis auxilio vix vmquam consolidantur, &, nisi perita prorsus medicatio adhibeatur, etiam artis conatus pertinaciter eludunt, nam manatio vlcerosa semper impedit consolidationem.

10. Quæ autem suppurationes in *carnosis* partibus obtingunt, illæ sponte sæpius natura, nedum accedente insuper congruo artis subsidio, restituuntur.

11. Inflammationes partium *internarum* omnes quidem sunt periculosæ, gradu tamen perniciei differunt, e. g. inflammatio *hepatis* omnium est periculosissima, hanc excipit inflammatio *stomachi*, *intestinorum*, *pancreatis*, *vteri*, *lienis*, quam sequitur *vesicæ*, *renum* & *vreterum* a calculo exorta.

12. Inflammtio partis alicuius internæ, numquam sine prorsus ancipiti euentu & vitæ periculo ad *suppurationem* peruenit: perpetuus enim sanguinis per partes internas motus, harum laceratione sufflaminatur, & restauratio ob continuum sanguinis adfluxum impeditur.

13. Quæ inflammationes *internæ* mox non sunt perniciosæ, illæ lentas immo hecticodeas consumtiones & labes viscerum post se relinquere solent.

14. Pleuriticæ & peripneumoniacæ inflammationes profectiori ætati magis, iuniori autem minus periculosæ euadunt. De singulis infra seorsim.

15. Quando inflammatio febri *acutæ* vel adsociatur, vel eidem succedit, tunc *retropulsio* cum vitæ periculo contingit.

B. *Specialis.*

1. *Erysipelatis.*

1) Erysipelas sibi relictum, præcipue in partibus ignobilioribus, non facile est periculosum. Quando autem, vt

vt moris eſt, ad interiora *retropellitur*, frequentiſſime mortem infert. Conf. *Hippocratis aphoriſm.* 25. *Sect.* VI.

2) In partibus nobilioribus maioris eſt momenti e. g. in capite, facie, faucibus, pectore, immo in femore.

3) Periculoſum eſt, ſi incongrua arte ad *ſuppurationem* perducitur.

4) Non minus fonticum eſt malum, quando vlceribus, vulneribus, fracturis aut luxationibus ſuperuenit.

5) Quo magis febris complicata eſt, eo maioris eſt momenti.

6) In partibus *internis*, de quibus hoc quidem loco proprie non agimus, plerumque eſt pernicioſum.

7) Soluitur hæc inflammationis ſpecies quando vel pruritus, vel formicarum ſenſus, vel ſquamulæ in parte adfecta obſeruantur.

8) Quo magis in conſuetudinem degenerauit, eo facilius e leuiſſima cauſſa repullulat, ad morem aliarum translationum humorum, proprio naturæ motu contingentium.

9) Eryſipelatis corruptio peior eſt, quam quæ in aliis inflammationibus contingit.

10) *Sphaceloſitas eryſipelacea* per aliquot dies in cute deliteſcere ſolet.

2. *Phlegmones.*

1) In *phlegmonodeis* inflammationibus, late diffuſis, & in vnum notabilem locum & tumorem non collectis, *diſcuſſio* maxime locum habet.

2) *Phlegmone* ſenibus & infanis periculoſior eſt, quam iunioribus, robuſtis & bene conſtitutis.

3) Citius ſuccedit negotium diſcuſſionis in iis, qui ſanguinem habent tenuem & floridum, qum in quibus ſpiſſitudo & viſcoſitas illius peccat.

4) Quo magis *temperata* eſt *aura*, eo facilius ſuperantur, in regionibus autem calidis & diebus canicularibus grauiores fiunt inflammationes.

3. *Apostematis.*

1) Quando inflammatio in vnum veluti tuber coaceruata, & tam in profundum, quam in latum collecta est, tunc *maturatio* requiritur.

2) Præcipue *copiosiores* stases inflammatoriæ, ab externis caussis inductæ, & in vnum quasi nodum collectæ, si non cito medicationi obferantur, ad discussionem rarissime perueniunt, sed vel ad *suppurationem*, vel ad *gangrænam* tendunt. Nonnumquam imprudente tractatione indurescunt, & tunc proxima occasione præcipites sunt in vlcerationem *cancrosam*.

3) Repente autem congestæ tales stases mollescentes rubroliuidæ extumescentiæ (grosse Beulen) a lapsu, ictu, verberibus exortæ, si mox in primo principio ipsis occurritur, commode discutiuntur.

4) Quando autem grandiores eius modi congestiones mollescentes iam per plures horas detentæ sunt, neque inflammatio æqualis, neque debita suppuratio, (ob insufficientem transitum motus sanguinis inflammatorii) contingit. Vnde *gangræna* & *sphacelus* immediate succedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Inflammationum *externarum.*

1) In his ante omnia prioribus diebus tentanda est *discussio* per *subtilia* resoluentia, quæ odore magis, quam resinosa acrimonia, agunt. Huc pertinent:

a) *Radices*: irid. Florent. sigill. Salomonis, bryon. vincetox. bardanæ, pimpin. alb. rub tinct. angelic. caryophyll. galang. quibus moderata quantitas radicis bistort. ad stricturam inferendam adiiciatur.

b) *Herbæ*: apii, chærefol. hyssop. abrotan. sabinæ, rutæ, saluiæ, meliss. menth. crisp. & Saracen. laudatur etiam cortex medius sambuci.

c) *Flores*: chamomill. melilot. sambuc. bellidis, summitat. origan. rosar. violar.

d) *Se-*

d) *Semina*: anisi, fœniculi, carui, dauci, fœnugræc, &c.

e) *Camphora*, quæ hic principatum tenet, præcipue spiritus illius recte præparatus, & legitime adplicatus. *Conf. cautel.*

f) Ex his possunt fieri species, quæ sacculis, vino *calido* imbutis, & sufficienter iterum expressis, regioni adfectæ calide adplicentur. Nam ipsum *vinum* præstans est remedium pro inflammatione discutienda.

g) *Emplastrum diaphoreticum Mynsichti*, item de *spermate ceti* &c.

2) *Fiente* adhuc inflammatione & vrgente statu plethorico, vtilis est *venæ sectio reuulsoria*, ne adfluxus sanguinis ad partem adfectam nimis copiose contingat, præmisso laxante, & subiunctis remediis *internis*, nempe in cholericis, pulueribus temperantibus nitrosis cum sale digestiuo, antimoniato fixo & momento cinnabaris mixtis. Item essentia alexipharm. *Stahlii.*

In *leuiore* autem inflammatione neque *venæ sectio* neque *interna* remedia necessaria sunt.

3) Quando autem *discussio* non amplius potest obtineri, quod a stasi vltra quartum diem subsistente, & dolore in horas augescente diiudicatur, tum *suppuratio* & *maturatio* promouenda est. Maturant autem, quæ poros aliquo modo obstruunt, & sic portionum humidarum exhalationem impediunt, simul tamen fibras partis subtili neruina acrimonia roborant. Laudantur ad has indicationes obtinendas

a) *Radices:* lil. alb. althææ.

b) *Herbæ:* parietar. malu. branc. vrsin.

c) *Flores:* verbasci, linariæ,

d) *Semina*: psyllii, lini, cydonii.

e) *Pinguedines:* anseris, gallinæ.

f) *Olea* per infusionem parata, e.g. chamomill. verbasci, lil. albor.

g) *Gummi-resinæ*: ammoniac. galban. &c.

h) Hæc in forma cataplasmatis adhibenda, vbique obseruando, vt roborantia emollientibus admisceantur.

4) Quam primum *maturatio* facta est, statim de *apertione* cogitandum. Hanc promouent
 a) Ipsa sæpissime natura, sine artis auxilio.
 b) Cepæ assatæ.
 c) Mel cum farina secalina mixtum.
 d) Fermentum recens.
 e) Pinguedo leporis.
 f) Incisio chirurgica in apostematibus profundis.
 g) *Cauteria potentialia*, e.g. magnes arsenicalis, præsertim causticum *Sutorianum*, quod efficaciam suam sine insigni sensu & humorum adfluxu egregie exserit. Indolens etiam & efficax dicitur causticum *Zwingeri*, quod ex calce viua, minio & sapone nigro paratur.

5) Tandem ad *mundificationem* apostematis & *consolidationem* adhibeantur balsamica & neruina, e.g. essent. sequens balsamica *Stahliana* passim commendata.

Recip. essent. myrrh. drachm. III.
succin. drachm. II.
olei trebint. gutt. X.
Misce, installando gutt. X. XX. XXX. pro conditione subiecti & apostematis.

6) *Anodyna* externe quidem locum habent in inflammationibus ad modum dolorificis; sensationem tamen in integrum non tollunt, sed tantum mitigant; in incremento autem potius, quam circa statum adhibenda sunt.

7) Blanda per *aluum* euacuatio, si reliquæ circumstantiæ concedunt, ante omnia instituatur.

2. Inflammationum *internarum*
In his placida tantum *discussio* locum habet, suppuratio enim vbique periculosissimum inuoluit euentum. Conf. omnes *tabulæ*, quæ de *febribus inflammatoriis* agunt & infra sequuntur.

B. Me-

B. *Methodus specialis.*

1. *Erysipelatis.*

1) In *leuiore* casu negotium discussionis vel soli naturae relinquatur, vel topicis conuenientibus promoueatur. Talia sunt

a) *Camphorata*, quae vel in sicca forma, vel soluta, nempe spiritu vini rectificatissimo adplicentur. *Vid. cautel.*

b) *Farinacea* & *furfuracea*, e. g. farina secalina, triticea, lupinorum, fabarum, hordei; quibus camphora commisceatur.

c) *Saturnina*, superius iam nominata, sed cum discutibus maritata.

2) In *grauiore* inflammatione erysipelacea praestat remedia *interna*, quae superius indicata sunt, cum *externis* coniungere.

3) Quae *specifice* ab auctoribus laudantur illa sub *cautelis* recensebimus.

2. *Phlegmones.*

1) In hac inflammationis specie quadrat potissimum methodus generalis, superius tradita.

2) Discutientia vegetabilia superius adlegauimus.

3) Praecipue in maiori stasi hic non adquiescendum in solis topicis, sed interna debent coniungi.

4) Quo maior & profundior haec stasis est, eo magis conveniunt *emplastra*, cum larga quantitate camphorae remixta, e. g. prae aliis diaphoretic. *Mynsichti*, de spermate ceti eiusdem, de melitoto, diachylon cum gummatibus, de ammoniaco *Foresti*, saponat. *Barbette*, praecipue etiam de spermate ranarum, quod simul impetuosum ad inflammatam partem adfluxum modeste cohibet, alia vero acriora & vnguinosa admiscere minus conuenit. Coniungantur autem vbique interna resoluentia & discutientia.

3. *Apostematodes.*

1) Hanc inflammationis speciem primis diebus discutien-

tibus æque vt alias tractamus, quando autem ad maturationem tendit, tractatur, vt abſceſſus, Conf. *tabul. chirurg. de abſceſſu.*

2) Staſibus autem repente congeſtis, nempe rubro-liuidis illis extumeſcentiis, a contuſione, lapſu, verberibus inductis, mature occurratur:

a) Compreſſione cum frigido ferro.

b) Præcipue autem cum medicamentis, ſanguinem mature *reſoluentibus*, nempe rad. irid. Florentin. ſigill. Salomonis, bryon. herb. hyſſop. chærefol. bellid. min. ſemin. aniſi, cuius oleum *Foreſtus* eximie laudat ad eiusmodi contuſiones impuras.

c) Coniunctis leniter *repellentibus*, inter quæ hoc loco fere præcellit radix ſymphyti maioris.

d) Hæc pulueriſata cum *vino* vel *vrina*, quæ nonnullis arcanum hic eſt remedium, cocta, atque in forma cataplasmatis adplicata diſcutiunt ſatis potenter, es muß aber nicht zu naß ſeyn.

e) In *ambitu* ſpiritus vini camphoratus, vel his ipſis admiſceri, vel camphora adſpergi debet.

3) Quando autem grandior talis congeſtio per plures iam horas hæſit, ita vt neque *diſcuſſio*, neque etiam debita *maturatio* exſpectanda ſit, præſtat corruptionem putredinoſam per *ſectionem* anteuertere, & quidem ante, quam vel inſignis inflammatio, vel plane corruptio acceſſerit. *Apertio* ſatis ſit magna, vt ita ſanguis grumoſus, in corruptionem tendens, vno actu euacuetur. De hoc negotio legi meretur *Seuerinus de recondita abſceſſuum natura libr.* VII. & de *efficaci medicina* § 37. Confer etiam *tabula* chirurgic. de *contuſionibus*.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Solemnis eſt quæſtio, num *venæ ſectiones*, quam veteres & multi recentiorum ſtaſibus inflammatoriis diſſoluendis dicarunt, tam neceſſariæ ſint, vt, ſecundum *Schelhammerum*, bona conſcientia non poſſint prætermitti? de qua re ſequentia ſunt notanda.

2. Vti-

2. *Vtilis* eſt venæ ſectio in *fiente* adhuc inflammatione, ne adfluxus ſanguinis copioſior fiat ad partem adfectam.
3. Vtilis etiam eſt, quando vulnerum hæmorrhagiis cito per adſtringentia ſuppreſſis, grauior inflammatio ſuperuenit, ſubiungendum tamen regimen magis diapnoicum *Conſ. num.* 40.
4. *Noxia* magis eſt, quam vtilis, ſi non ſtatim circa initia adminiſtretur.
5. Hinc in inflammationibus *internis*, vbi ſigna diagnoſtica, præter peripneumoniam, ſatis intricata ſunt, conſultius illa omittitur, quam temere aliquid tentatur.
6. Ancipitis autem in primis euentus eſt, quando febris talis inflammatoria *typum* qualemcunque exhibet.
7. Dantur tamen aliquando caſus & circumſtantiæ, vbi etiam in inflammationibus *internis* venæ ſectio quodam modo neceſſaria videtur, e. g. in ſtatu ſumme plethorico, in grauioribus ſanguinis commotionibus, a qualibuscunque cauſſis inductis &c. de quibus ſuo loco dicemus.
8. Medicus, ſi vena incongrue ſecta, aduocetur, *tranſpirationem* placidam tanto magis commendatam ſibi habeat; ſero autem vocatus, deterius iam habente patiente, non dubitet prognoſticon funeſti euentus formare.
9. In omni inflammatione a *forti refrigerio* abſtinendum eſt, ſanguinem enim coagulat, malum grauiſſime auget, & opem, in perniciem permutat; ad *præoccupandam* autem ſtaſin inflammatoriam poſt contuſionem & collectionem ſanguinis adhuc fluidi, compreſſio per ferrum *frigidum*, diu continuata, vſum præſtat.
10. Cauendum a nimia *humectatione*, & *emollientibus*, quæ fibras relaxant, & copioſiori humorum irruptioni locum præbent & ſtaſin notabiliter augent. Exulent itaque aquæ illæ deſtillatæ e g. flor. ſambuc. chærefol. flor. omnium, vel calcis viuæ &c. quæ paſſim a chirurgis adhibentur. Item ſentiendum de *oleoſis*, præcipue de famoſis illis e terebinthina paratis; it. ol. templinum, iuniperi. Emplaſtra mucida etiam nocent.
11. *Pinguia, vnguinoſa* quam maxime nocent, & per talia vulgi re-

remedia amicus amicum trucidat, e. g. dum hanc tabulam conscribimus, vir quidam vxoris suæ inflammatam faciem butyro inungit, & intra duos dies ad mortem illam comitatur.

12. Ab emollientibus hisce tanto magis in *erysipelate* & *phlegmone* abstinendum est, quoniam tales inflammationes ad maturationem per se non tendunt, & quando peruersa tractatione impetratur, parsque inflammata insuper intempestiue secatur, non est laudabilis maturatio, sed potius vlceratio cancrosa, ob concursum seri cum sanguine, vel plane sphacelosa corruptio. Prouenuint hinc talia vlcera, quæ olim Oehl-Schenckel vocata fuerunt, in quibus nulla consolidatio speranda, vel si omnino in vno loco consolidatio facta sit, in altero loco duo, tria vel plura foramina eueniunt. Vnde quouis modo discussioni opera est nauanda.

13. Abstinendum ab intempestiua & nimia *adstrictione*, quæ sufficientem aditum & transitum sanguinis fluidi, stasin resoluturi, præcludit, & sic salutarem naturæ intentionem turbat.

14. Abstinendum a nimiis *calefacientibus*, quia sensum ardoris molestum frustra augent, & exsiccando in scirrhosam constitutionem stasin promouent.

15. Abstinendum ab immatura sub medio suppurationis actu *incisione*, quia, tensionem fibrarum relaxando, transpulsorium & abstersiuum motum impedit, & suppurationem reddit difficiliorem.

16. Differentia ἀποστάσεως & ἀποστήματος, secundum *Hippocratem*, bene obseruanda est, ne confusio in praxi oriatur: apostases enim phlegmonodes & erysipelatodes, vtpote ab omni maturatione & abscessione alienæ, quando medicationibus, ad hunc effectum acrius pellentibus, tractantur, in grauia mala coniiciuntur patientes. *Conf. tab. chirurg. de abscessu.*

17. In abscessu *grauiore*, multum puris continente, materia non *simultanee*, sed successiue euacuanda est, alias fibræ nimis

nimis flaccescunt, & lipothymici facile adfectus superveniunt.

18. *Dolores dentium* post se trahere solent tumores phlegmonodes, qui tamen, si modo non nimis negligenter habentur, sponte & mature iterum solent dissolui. E contrario illi tumores, qui hoc in loco sine prægresso dolore dentium oriuntur, & æstum, ardorem, dolorem pruriginosum, pungentem & lancinantem secum ducunt, non carent periculo, in primis, si improuide repelluntur.

19. De inflammationibus *erysipelaceis* turgidioribus illud notatu dignum est, quod *sanguinea* illarum portio non *sola*, sed *tota* stasis simul discutienda sit, alias euanescit quidem omnis calor & dolor, tumor autem valde contumax & discussioni refractarius remanet.

20. Hinc in stasi *erysipelacea* copiosiore, vbi cutis notabiliter inflammata adparet, cauendum est, ne *sanguis seorsim* discutiatur, portio autem *lymphatico-serosa* relinquatur, & tumorem *œdematosum* constituat. Huic incommodo occurritur, si spiritus *modice* camphoratus, & ad notabilem flauedinem *crocatus* est. Crocus enim sub initium talis discussionis non modo serosam substantiam ad dissipationem aptiorem reddit, sed & fibras roborat, vt repressio eo melius procedat. Vel quando *camphora* in forma sicca adplicatur, remedia serum fundentia & tonum partis restituentia coniungenda sunt, e g.

Recip farin. fabar. vel secalin.
Flor. sambuc. ana manip. I.
Rad. irid. Florent. drachm. II.
Ceruss. drahm. III.
Camphor. drachm. I. fiant species, sacculo immittendæ & adplicandæ.

21. *Camphora* scopo discussorio, tam in phlegmonodeis, quam erysipelaceis inflammationibus, egregie satis facit, in primis si adhuc recens est malum.

22. *Spiritus camphoratus* hac cautela adhibeatur, vt per initia

eminus tantum, nempe ad circumferentiam partis inflammatæ adplicetur, & deinde in horas, quoties nempe spiritus in auras abiit, ad centrum propius admittatur. Modo sit *rectificatissimus* spiritus, alias damnum potius, quam auxilium adfert.

23. *Optima methodus* est, vt *spiritus* breui temporis spatio sub aura exhalet, & sola camphora linteis adhærescat. Quando autem linteum spiritu adhuc madidum adplicatur, diuturna illius mora ardorem infert, eumque in *erysipelate* vehementem; quo casu ad spiritum profligandum aura, sed non sensibiliter frigida, dolenti parti admoueatur, man bläst dem patienten, am besten mit dem Munde, an dem schmertzhafften Ort.

24. *Camphora* etiam maturantibus non inutiliter miscetur, ne adfluxus humorum nimis copiose contingat, & dolorem exasperet.

25. *Interno* autem vsu exulent hic camphorata, effectum enim resoluentem & discutientem, quem *externe* præstant, nullo modo *interne* producunt, sed potius sanguinem concitant, & calorem augent; quod etiam de aliis calidis & acrioribus sentiendum est e. g. de gummi-resinis, galban. myrrh. &c.

26. Abstinendum quoque a *retrouocantibus* medicamentis, qualia sunt *purgantia*, quæ in talibus casibus maxime nocent. *Laxantia leniora* tolerantur, sed in principio principii. Commendantur hoc nomine pilulæ *Beccherianæ*, & in primis *Stahlianæ*. Multo minus conueniunt *emetica*, quæ multis ansam mortis præbent.

27. *Saturnina* ad inflammationes ipsas, præsertim insigniores, minus commendantur; quia illorum abusus vlcera inducit maligna, quæ vulgo erstickte Schäden, Todten-Brüche, vocantur, *vid. Stahlii theoria pag.* 1286. eminus autem circa ambitum adplicata, pro *defensione* valent, sed camphorata semper addenda sunt.

28. Erysipelas quando per *saturnina* vel alia incongrua topica retropellitur, *hydropem* inducit. Vid. *tabul. de œdemate* sub *prognosi*.

29. *Ale-*

29. *Alexipharmaca temperata* post tertium vel quartum diem commode adhibentur. Securissime procedimus, si leniora diapnoica, absorbentia & nitrosa exhibentur, & iisdem semel vel bis per diem lene alexipharmacum interponitur, quo nomine essentia alexipharmaca *Stahlii*, cum larga portione essentiæ pimpinell. albæ combinata, egregie se gerit, hæc enim radix leniter resoluit & abstergit.

30. *Essentia petasitidis* commendationem meretur, si stasis diu iam durauit, non autem sub initium.

31. *Specifica* passim laudantur, sed optandum vt effectui semper responderent, e. g.

1) *Fel carpionum*, iners remedium.

2) *sanguis menstruus*, prima vice erumpens.

3) item *sanguis leporis*, a canibus agitati. Hunc exsiccatum ad dimidiam drachmam in vino propinant, simul linteo excipiunt, exsiccatum aqueo rore madefaciunt, erysipelati imponunt, atque intra 24 horas bonum effectum spondent.

32. *Lapis medicamentosus Crollii* quid præstet, experimentandum est; modo prætermittenda non prætermittantur.

33. Sunt, qui ad inflammationes, præcipue internas, commendant *dentem apri* præparatum, *maxillas lucii piscis*, immo vniuersa capitis illius præparata; sed optandus potius est, quam exspectandus ab illis specialis effectus.

34. Semen autem *cardui mariæ* ad pectoris inflammationes specifica efficacia præditum esse, si non sola medullaris sed *integra* seu *tota* substantia exhibetur, experientia satis est confirmatum. Confer. *tabula de pleuritide* & *peripneumonia*.

35. In *sphacelo metuendo*, actu autem non præsente, ad discussionem & roborationem partis immediate adfectæ, *oleum cinnamomi* a recentioribus peritis magni æstimatur

36. Quando erysipelas in consuetudinem degenerauit, ita vt a quauis exigua caussa repullulet, conducit circa æquinoctia *venæ sectio*, & blanda per aluum *euacuatio*, respicien-

ciendo simul *crasin* sanguinis sulphureo-acrem, ad vias vrinarias inuitandam & per easdem eliminandam.

37. *Calore* leni pars adfecta, præcipue tempore suppurationis, semper fouenda est, vt particulæ sulphureæ, agiliores per transspirationem possint eliminari, & coagulata substantia in maiore laxitate conseruetur: vnde & formulæ *tepide* adplicari debent.

38. *Frigus* autem & siccum & humidum discussioni præiudicium adfert, & corruptioni tempus atque materiam suppeditat.

39. Quando post contusionem aut aliam violentam caussam, magna sanguinis collectio, cum tumore tactu *molli*, contingit, tum absente adhuc inflammatione, proximum est, vt incisio & sanguinis collecti euacuatio instituatur, quia tales collectiones neque discussionem, neque laudabilem suppurationem admittunt. *Conf. tab. chirurg. de contusionibus.*

40. Inflammationes partium *vulneratarum* communiter exposcunt venæ sectionem prudenter instituendam, non reformidando prægressam hæmorrhagiam. *Confer caut. 3.*

41. *Diureses* in omnibus prosunt inflammationibus, per absorbentia cum teneris acidis saturata obtinendæ, e. g. per ocul. cancri aceto vel vino imbutos; corallia præparata cum crystallis tartari remixta, quæ remedia acrimoniam sanguinis irretiunt.

42. Quando inflammatio a caussis *internis* producta est, externa remedia paullulum differenda sunt, donec orgasmus sanguinis deferbuerit.

43. Post *retropulsionem* inflammationis non vtile tantum, sed & necessarium est *internis* alexipharmacis temperatis leniter expellentibus & discutientibus cum regimine succurrere. *Extrinsecus* vero melius tunc est nihil adplicare, donec excretio illa ab intra extrorsum plurimum peracta sit, præcipue abstinendum si spiritus vini camphoratus non sit *rectificatissimus*.

TAB.

TABVLA XXI.
DE
CEPHALALGIA.

I. DEFINITIO.

Cephalalgia est species dolorum capitis ab humoribus, mediante motu tonico copiosius ad caput congestis, nullum autem exitum ibidem inuenientibus, ordinarie originem ducens. Deriuatur a κεφαλὴ, caput, & ἀλγέω, doleo.

II. DIFFERENTIA.

Cephalalgia est vel

1. *Idiopathica*, quae a plethora & hinc immediata sanguinis ad caput congestione exoritur; vel
2. *Symptomatica*, quae vel ex vitio primarum viarum, mediante consensu *paris vagi* neruorum, vel in aliis morbis, e. g. febribus acutis, a translatione humorum ad caput originem sumit.
3. Diuisio cephalalgiae in *sanguineam & serosam*, *catarrhalem*, *phlegmaticam*, *biliosam*, *melancholicam*, *non quidem diversitatem caussarum*, sed subiectorum tantum & temperamentorum differentiam inuoluit; in praxi tamen non prorsus praetermittenda est. Ita enim cephalalgia *serosa* differt a *sanguinea* sequentibus circumstantiis.
   1) Familiariter occupat phlegmaticos aut sanguineo-phlegmaticos.
   2) Frequentius desinit in *coryzam*, *raucedinem* & reliquos adfectus serosos.
   3) Dolores minus sunt pulsatiles & aestuantes, magis vero grauatiui.
4. Differt etiam *sanguinea* ab ista cephalalgia, quae praecurrit *apoplexiam*.
   1) Haec enim magis *occiput* quam *synciput* inuadit, & a *nucha* quasi incipiens pergit ad interiora cerebri, doloribus maxime *tensoriis*.

 2) Adul-

2) *adultiores*, inprimis summe plethoricos post insignem sanguinis commotionem *ex improuiso* quasi corripit.
3) *vertiginosi* fiunt, & sensuum vigorem *breui* amittunt.

5. Cephalalgia differt a *cephalæa*
1) *Gradu:* nam in cephalæa omnia sunt acerbiora & pertinaciora.
2) *Tempore:* cephalalgia ordinarie breuiores habet periodos; Cephalæa autem chronicus magis & habitualis est adfectus.
3) Dantur tamen etiam pertinaces & fere *continuæ* cephalalgiæ, a cephalæa parum differentes, quæ per frequentem caussarum repetitionem & consuetudinem in habitum deductæ sunt; & hæ in feminis quidem præcipue obseruantur.
4) Reliquas differentias cephalalgiæ & cephalææ, *signorum* huius & sequentis tabulæ comparatio manifestabit.

6. Differt porro cephalalgia ab *hemicrania*, quæ arthritico-spasticæ indolis est: certa enim intercedit differentia inter dolores, qui magis a congestione simplice dependent, & inter illos, qui vnice a contentionibus spasticis proveniunt. Specialiorem differentiam *signa* huius tabulæ, & illius, quæ *hemicraniam* exhibet, docebunt.

7. Differt denique cephalalgia ab *vlceroso-ichorosis congestionibus*, quæ vel a violentis externis caussis, vel a qualicunque humorum corruptione, maxime omnium a *lue venerea*, originem ducunt; hi enim dolores a cephalalgicis sequentibus se distinguunt:
1) Salso ardore rodunt, acriter morsicant & terebrant.
2) Continuo durant, nec vmquam *in solidum* desinunt.
3) *Nocturno* tempore notabiliter exacerbantur, cumprimis incalescente per quietem corpore; vnde Germani dicunt: Diese Schmertzen können keine Federn vertragen.
4) Plura de his doloribus *tabula de lue venerea* exhibebit.

III. *SIGNA.*

1. Exserit se hic dolor aliquando per *totum caput*;
2. Communiter in *fronte* & per *tempora* sursum ad *bregmata*.

3. Ma-

3. Magis familiariter circa *radicem nasi*, vnde patientes ibidem *ardorem*, & circa *os cribrosum* eximiæ pressionis sensum accusant.
4. Simul in intimis fere *oculorum bulbis* de grauiter premente & compungente dolore conqueruntur.
5. Infert etiam sensum vel *lancinantem*, *pungentem* pressorium, vel pulsatilem, cum pulsibus *synchronum*, qui tamen post aliquas horas *remittit*, & non ita raro *sub somno* in totum desinit.
6. Circa frontem etiam obseruatur calor *tactui* manifestus.
7. Dolor concurrit *odontalgicus*, fluctuans & reciprocus, ita vt, dolore dentium vrgente, reliquus capitis dolor aliquo modo cesset, & vice versa.
8. Vnde *dentes* sæpe corrumpuntur, & corrupti eo facilius de nouo inuitant dolores.
9. Tinnitus *aurium* & susurrus sæpe etiam adcedunt.
10. *Oculi* siue exquisite rubent, siue tamen vascula aliqua inflatione distenduntur, ad minimum *visui* non sufficiunt, nec lumen liberius possunt tolerare.
11. Color faciei communiter satis rubet, nisi iam spasticum quid concurrat, in quo casu *pallor* potius, vel tamen rubor *male distributus* conspicitur.
12. Comitatur hunc ruborem *turgescentia* & *inflatio* faciei aut certe *vasorum temporum*, & simul fere *iugularium*. Hinc vulgus mediante filo capitis incrementum & decrementum solet percontari.
13. In *feminis* occupat hic dolor tempora *menstrua*, & prouenit modo *ante* mensium eruptionem, modo *sub* fluxu illorum *imminuto*, modo *post* eumdem *præmature* subsistentem, & ita singulis mensibus scenam suam ludit.
14. Interdum, sed rarius, adcedunt adfectus vertiginosi, qui de insigni congestionis gradu testantur.
15. In partibus remotis, ob motum strictiorem tonicum, sese manifestat
   1) adstrictio *alui*.
   2) pauca & tenuis *vrina*.

IV. SVB-

IV. *SVBIECTA.*

Cephalalgia familiariter corripiuntur

1. *Sanguinei*, habitu corporis florido, & facie rubicunda præditi, item ſanguineo-melancholici.
2. *Iuniores* præ ſeneſcentibus.
3. *Feminæ* præ viris.
4. Senes arthritide vexati.
5. Perſonæ, quæ vita otioſa & ſedentaria gaudent, cum diæta lautiore, aromatica, ſpirituoſa.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis interna* eſt plethora, quæ ſimul *qualitate* præcipue apud hypochondricos ſolet peccare.
2. Cauſſa *formalis* eſt intentio animæ, ad exonerandum ſanguinem abundantem, per hæmorrhagiam narium: vnde humores mediante motu tonico copioſius verſus caput ab illa reſtringuntur.
3. Ex hac reſtrictione oritur æſtus capitis inſignis, & quia libere non refluit ſanguis, vaſa hac ratione inflantur, & membranæ multum diſtenduntur.
4. Cauſſæ *externæ & occaſionales*, quæ talem congeſtionem poſſunt prouocare, multæ obſeruantur, e. g.
   1) Euacuationes ſanguinis naturales, in primis narium, ſuppreſſæ.
   2) Euacuationum ſanguinis *artificialium* conſuetarum neglectio.
   3) Conſuetæ *aliæ* euocationes neglectæ, e. g. purgationes, ſudationes &c. certis temporibus celebrari ſolitæ: huc etiam pertinent ſudores retropulſi.
   4) inſignes corporis & animi commotiones, in primis iracundia.
   5) Potus ſpirituoſus, præcipue ad ebrietatem ſumtus.
   6) Somnus & vigiliæ quando extra conſuetum tempus eliguntur.
   7) Deprauatio primarum viarum, tamquam cauſſa *conſenſualis* conſideranda quidem eſt, quia neruorum *paris octaui* conſenſum non negabimus, adſeueramus autem,

quod

quod *consuetudo* humores versus caput dirigendi plus efficaciæ habeat, quam prædictus consensus. Conf. num. 13)

8) Vapores acres per nares attracti.
9) Pedum & crurum refrigeratio præcipue humida.
10) Capitis *olim* concussio & vulneratio.
11) Translatio humorum versus caput in febribus acutis.
12) Dispositio hæreditaria.
13) Consuetudo citra congestionis rationem.
14) *Sensibilitas:* vnde odor grauis, & suaueolentus, præcipue in feminis, satis familiariter cephalalgiam prouocat, e.g. odor moschi, zibethi, rosarum, fumantis ellychnii; vbi mechanicæ rationes, quæ vulgo allegantur, non sufficiunt, possunt enim alia fœdida perferre, v. g. castoreum, asam fœdidam &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cephalalgia tantum *periculi* non inducit, quantum *incommodi* caussatur.
2. Adfectus tamen vili non pendendus est: facile enim in prauam consuetudinem ita degenerat, vt deinde non solum frequentius reuertatur, verum etiam pertinaciter duret & *cephalææ* indolem exhibeat:
3. Præsagit cephalalgia
   1) Læsiones *visus:* ophthalmiam, suffusionem oculorum, guttam serenam &c.
   2) Læsiones *auditus.*
   3) Adfectus arthriticos.
   4) Ætate prouectiore lethargum, apoplexiam & paralysin, præcipue, quando vertiginosi adfectus accedunt.
4. Ceterum hæc congestio, cum effectibus suis dolorificis duobus modis soluitur,
   1) vel enim contingunt *euacuationes*
      a) Siue *sanguinis* per nares, & tum dolores familiariter præsentissime soluuntur.

b) Siue *seri*, e. g. e naribus per eruptionem coryzæ, item ex oculis, per illorum lippitudinem.

c) Siue *puris* modo e naribus, modo ex auribus: in grauissimis nempe & fere inflammatoriis casibus.

2) vel congestio *successiue discutitur*, & dolores *sensim* soluuntur, contingit hoc

a) *Promtius* in iunioribus.

b) *Tardius* in annosioribus, præcipue feminis.

c) Tardissime in *adsuetis*, in quibus insultus cum impetu erumpunt, certum tempus insistunt & absoluta periodo demum decedunt.

5. Cephalalgia, quando in *consuetudinem* iam degenerauit, & vitæ genus sedentarium non mutatur in laboriosum, optima methodus, & remedia efficacissima constans auxilium non possunt adferre.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In Paroxismo.*

1. Motus humorum *specialis* a partibus superioribus ad inferiores reuocandus est: hinc ante omnia *aluus*, quæ ordinarie adstricta, soluatur

1) vel per *clysteres* emollientes, carminatiuos.

2) vel, in casu minus vrgente, per *lenia laxantia*, e. g. pilulas *Stahlii*, *Beccheri*, extracto hellebori nigri paullulum acuatas, rhabarbar. sale Anglicano &c.

2. Deinde exhibeantur remedia, quæ *orgasmum* sanguinis temperant, & spasticam fibrarum stricturam demulcent.

1) Faciunt hoc nitrosa, absorbentia, cinnabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. ocul. cancri, cinnabaris antimon. bezoardic. mineral. antimon. diaphoret.

2) Quando crasis sanguinis *spissior* est, addatur sal digestiuum e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. de quibus pulueribus ter vel quater per diem scrup. 1. potest propinari.

3. His subiungantur, quæ æqualem sanguinis distributionem promouent, & sic congestionem circa caput dissipant. Faci-

Faciunt hoc alexipharmaca temperata, & blanda diaphoretica horis ante meridiem, & quidem exiguis dosibus propinanda, e.g.

a) Eff. alexipharm. *Stahlii.*

b) Decoctum e radic. sarsaparil. cichor. chin. scorzoner.

c) Diluentia aquosa largiter & calide hausta, nempe infusa thée, cofée, veronicæ, lauendulæ, teucrii veri.

4. *Dolores* autem quando hisce cedere recusant, lenis & circumspecta *sedatio* locum habet: in quem finem gran. i - ij. M.P. de cynogloss. vel gr. ij - iij. theriac. cœlest. pulueribus temperantibus versus somnum immisceri possunt, obseruando hoc præcipue tempore vt excretiones alui legitime succedant.

5. *Externa remedia*, quæ subinde effectum aliquem præstant, cum internis coniungantur. Huc pertinent

1) *Spiritus vini camphoratus*, leniter crocatus, qui in sensibilibus dolores præsentanee sæpius abigit.

2) *Vnguentum alabastrinum.*

3) *Radix rhodia*, quæ puluerisata, & epithematis forma fronti adligata, egregium præstat effectum.

4) *Remedium domesticum*, e pane secalino cum pauco sale, baccis iuniperi, semine carui, fronti adplicatum, etiam vsum suum suppeditat.

5) *Pediluuia, ligaturæ, frictiones.*

6. Denique in declinatione dolorum exhibeantur tonum partium roborantia M.R. polychresta *Stahlii.* essent. succini.

7. In cephalalgia *symptomatica* primarius morbus respiciendus est e.g.

a) Siburra primarum viarum eliminanda secundum methodum, suo loco commendatam.

b) Febres acutæ tractandæ, vti sub iisdem indicatum est. *vid. tab. de febre synocha.*

B. *Extra paroxysmum.*

1. *Quantitas* sanguinis imminuatur per venæ sectionem, circa æquinoctia institutam; cui ad meliorem deriuationem *pediluuia* præmittantur.

2. *Qualitas* illius corrigatur, & quidem
   1) *Spissior*: per resoluentia, attenuantia & digestiua. e. g. fiat vinum medicatum e radicibus alexipharmacis, herbis antiscorbuticis, cum laxantibus sociatis.
   2) *Tenuior*: per temperantia, præcipitantia, acidula.
3. Æqualis humorum distributio promoueatur per M. R. tonico-neruinam *Stablii*.
4. Sub his omnibus hæmorrhagiarum suppressarum specialis ratio habeatur, e. g. mensium, hæmorrhoidum.
5. Diæta conueniens probe obseruetur, in primis circa motum corporis laboriosum & potum sufficientem.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ & obseruationes, quæ tabula *de congestionibus in genere* traditæ sunt, ante omnia hic notandæ & adplicandæ commendantur.
2. *Bonum consilium, optimum remedium*: exerceatur corpus laboribus continuis & placidis, diæta autem largior paullulum ei subtrahatur, sic totum negotium felicius succedet, quam si ingens medicamentorum farrago propinabitur.
3. Quando cephalalgia iam per plures dies inualuit, & dolores tam contumaces sunt, vt spiritui vini camphorato cedere recusent; tum *vnguentum alabastrinum* adhuc tentandum est, quod, ex commendatione *Foresti*, insigniter subinde lenit.
4. Modo optima, e tot monstrosis, eligatur compositio, nempe illa, quæ plus *alabastri* & aliquid *albuminis ouorum* continet. Vile remedium, pretiosus effectus. Conseruetur vitro, non capsula, quia facile siccescit.
5. *Vnguenta pinguia*, quibus veteres caput inungebant, plane non conducunt, poros enim obstruunt, & sic transpirationem, in hoc adfectu salutarem, præpediunt.
6. Recentiorum aliqui *nucleos persicorum* contundunt, & camphoram cum aqua rosarum admiscent, ad externum vsum, sæpe non contemnendum.
7. *Odoramenta duplicis generis*, nempe *vrinosa* & *spirituoso-balsamica*,

famica, parum auxilii adferunt, plus tamen ab vrinosis, moderate adhibitis, adhuc sperandum; qualia sunt: spiritus C. C. salis ammoniaci &c.

8. *Spirituoso-balsamica* autem, immoderate adhibita, cephalalgiam exacerbant, præcipue in feminis; maiorem etiam humorum adpulsum, & hinc vasorum turgescentiam caussantur. Caute itaque cum aqua Hungarica & similibus procedendum est.

9. *Cucuphæ*, quæ ad roborandum caput & memoriam communiter commendantur, nuda opinione fundatæ sunt, & in dispositis ad commotionem sanguinis occasionem suppeditant. Absint inprimis species earum calidæ apud feminas, quæ in *bregmate* sensum illum frigidum persentiscunt, ac si frustum glaciei capiti impositum esset.

10. Senescente & tepescente doloris impetu, immo etiam sub insultu leuiter emicante, vsus *essentiæ succini* egregie conuenit. Habet enim succinum aliquid tonici, vnde tam in *fluxionibus* sanguinis, quam in eiusdem *commotionibus* exitum non inuenientibus, bonum edit effectum. Est etiam diuretico-discutiens.

11. *Oleum* autem *succini* vt & alia destillata, vsum cephalicum non habent, humores enim ad modum exagitant, ardorem & æstum inferunt, & nonnisi forsan phlegmaticis, aliquem vsum præstant.

12. *Herbæ verbenæ* recentis *specifica* efficacia, a *Foresto* recensita, raro se commendat. *Stahlius* tamen virginem hemicrania & odontalgia ad insaniam vsque correptam, hac herba restituit.

13. Si quis narium hæmorrhagiam feliciter posset prouocare, haberet ille in cephalalgia, & multis aliis capitis congestionibus remedium exoptatum. Multa quidem in hunc finem commendantur, sed quo effectu, docet experientia. *Michaëlis* laudat radicem *crocodilii*; alii commendant adplicationem *hirudinum* ad apicem nasi, alii *comas virides millefolii*, alii *flores graminis* naribus intrusos, & in iisdem agitatos, alii ruditer & moleste ad *setas suillas*

confugiunt. De *scarificatione narium Ægyptiaca* legatur *programma Stahlii.*

14. *Conspiratio capitis* cum *ventriculo*, mediante *pare octaue neruorum* bene attendenda est: in sensibilioribus enim dolores cephalalgici statim exoriuntur, quam primum digestionis vitia occurrunt, vel ventriculus flatibus distenditur, aut refrigeratur. Quamquam negandum non est, qnod hæc *consensualis* caussa vniuersum negotium non exhauriat, sed congestionem his ad caput, vti aliis ad alias partes, per meram *consuetudinem* contingant, quam primum cibus e. g. ingratus, licet mollis, adsumtus est.

15. Caussæ horum dolorum, quando in acrimonia vellicante, irritante, pungente, vel in acido inspissato, vel in crassitie humorum, vel in specifica scorbutica intemperie, quæruntur, atque hinc per nuda *corrigentia*, & incongrua *discutientia*, item per *narcotica* & sopientia hic adfectus tractatur, omnia grauius peruertuntur: dolores enim non cedunt, sed contumacius durant, & frequentius recurrunt.

16. In specie ab *opiatis* & *narcoticis* frequentius adhibitis eius modi peruersus & plane contrarius effectus sæpissime exspectandus est. Loco enim mitigationis dolorum, in contumaciam paroxysmorum, vix credibilem, patientes coniiciunt; vnde non raro audire contingit: Das gewöhnliche Medicament will nun nicht mehr helffen.

17. Insuper *opiata* sensum capitis obtusum & vertiginosum facile relinquunt, immo catarrhi suffocatiui, adfectus paralytici, cachectici, non raro inuitantur.

18. *Cinnabaris*, maiore dosi exhibita, & cum aliis conuenientibus combinata, effectum edit antispasmodicum satis notabilem, tam in *fluxionibus*, quam *commotionibus* sanguinis, & hinc opiatorum vices sæpius supplere potest.

19. Falsissimum itaque quorumdam Practicorum est adsertum, quasi vsus cinnabaris in fluxibus sanguinis & aliarum excretionum, minus tutus exsistat, reuera enim cuiuis ætati & sexui maxime est adcommodatus.

20. *Spe-*

20. *Specificum cephalicum Michaelis* ſatis quidem decantatum, ſed effectu felici non æque confirmatum eſt: in maiori doſi adhibitum, ventriculo moleſtias inducit.

21. *Helleborina* cum *aliis* remixta, blande operantur; *ſola* autem propinata, tormina excitant.

22. Semper in hoc adfectu fugienda ſunt *fortiora emetica* & *catharctica* nec non *calida alexipharmaca.*

23. Inter *laxantia* exulent *aloëtica*, ſanguinem enim magis turgefaciunt, & ſic cephalalgiam augent. Hinc pilulæ cephalico effectu vulgo decantatæ, quoad ingredientia prius bene examinandæ ſunt, quam in vſum trahantur.

24. *Embrocationes* veterum, præmiſſis vniuerſalioribus, non plane reiiciendæ ſunt, nam motum tonicum fremebundum & horridulum ſuſcitant, & hac ratione ſanguinis congeſti depreſſionem promouent.

25. *Pediluuia* in omnibus congeſtionibus, quæ verſus caput & pectus contingunt, multum leuaminis exhibent, ſanguinis enim verſus illa loca reſtrictionem relaxant, & ad pedes deducunt: cauendo autem eſt, ne nimis *calida* adhibeantur, quia ſanguis facile turgeſcit, & natura, ad impetuoſam commotionem excitatur, vnde febres naſcuntur; præcipue ſi pedes altius immerguntur, nimis diu immerſi detinentur, & aluus inſuper eſt adſtricta. Ceterum

26. *Pediluuia* quando *nimis frequenter* adhibentur, ſperatum effectum minime præſtant, & quando febrilis commotio concurrit, ab illis prorſus abſtinendum eſt.

27. *Martialia* omnem bonum effectum hic eludunt, & heteroclitas varias aberrandi ſpecies inuitant.

28. Feminæ quidem nonnullæ effectum illorum *adſtringentem* (alius enim martialibus vtut optime paratis non conceditur) tranquillius adhuc tolerant; ſucceſſu tamen temporis in *tabem* vel *hydropem* recta via deducuntur.

29. Quæ autem ſubiecta *ſenſibilia* ſunt, his in parte adfecta varia molimina ſpaſtica, immo conuulſiua oriuntur, quæ tandem ad violentas eruptiones impetum faciunt in par-

partibus autem remotis ſtricturæ impetuoſæ, tenſiones, inprimis alui pertinaces obſtipationes inducuntur.

30. Quando autem motus illi ſpaſtici ad eruptiones non pertingunt, grauiora adhuc pathemata, febres nempe, inflammationes, œdemata pertinacia, patientes incurrunt.

31. *Salia volatilia*, exigua doſi propinata, loco ſperatæ attenuationis, tonicam & neruinam efficaciam edunt; vnde fit, vt moderate adhibita hæmorrhagias ſiſtant, & ſub initium congeſtionum, præcipue vero in declinatione, bonum effectum præſtent, in ἀκμῇ autem dolorum propinata, ſenſibilem illorum exaſperationem cauſſantur.

32. In *maiore* doſi propinata, effectum edunt prorſus adſtringentem, vnde natura ad impetum excernendi commouetur, & violento motu perrumpere intendit.

33. Vnicum & certiſſimum *artificiale* remedium eſt *venæ ſectio* in pede, magna inciſione & ſufficiente quantitate adminiſtrata, vt eo maior alteratio obtineatur; ſed nimis frequenter non repetenda eſt, alias ſperata alteratio non ſuccedit. In grauidis, cephalalgia correptis, in brachio quidem communiter inſtituitur, hodie autem in ipſis pedibus ſine formidine grauidis venam ſecamus.

34. Sanguis quando minore quantitate emittitur, quam natura deſiderat, inſolentius luxuriare incipit; quod docet, *motus* hic magis conſiderandos eſſe, quam *qualitates* ſanguinis *irritantes*.

35. *Venæ ſectio*, vti ſemper fere in aliis adfectibus, ſic etiam in cephalalgia magis *præſeruatiue* quam *curatiue* laudatur: hinc in paroxyſmo ab hoc remedio abſtinendum; niſi quidem ſumma neceſſitas, quæ tamen hic raro contingit, illud efflagitet: alias enim facilius adfectus recurrit, & venæ ſectio ſenſim minore, immo tandem nullo effectu inſtituitur.

36. *Scarificationes* in primis *adſuetæ*, in *paroyſmo* facilius poſſunt tolerari, minoris autem in genere ſunt efficaciæ, quam venæ ſectiones. In iuniore ætate, infra annum viceſimum quintum adhuc conſtituta, *artificiales* euacuationes per venæ ſectionem & ſcarificationem, quantum

tum fieri poteſt, omittantur: vix vmquam enim tale damnum huic ætate a cephalalgia obtingit, quale in annoſioribus timendum eſt, nempe: vertigo, apoplexia, lethargus, paralyſis; ſed natura, vt plurimum ſponte ſua hunc adfectum feliciter profligat.

TABVLA XXII.

DE

CEPHALALGIA ILIACO-HÆMATITICA,

SEV

CLAVO HYSTERICO.

I. DEFINITIO.

Cephalalgia iliaco-hæmatitica eſt ſpecialis capitis dolor, ſexui feminino proprius, a reſtrictione ſanguinis menſtrui verſus caput originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Clauus hyſtericus*, a *Sydenhamo* ita nominatus, licet cum cephalalgia ſanguinea plurimum conueniat, ob peculiares tamen circumſtantias, peculiari indiget euolutione.
2. Ab *ileo hæmatite Hippocratis* proprie non differt *clauus hyſtericus*, ſed vnus idemque eſt adfectus; niſi quod ileon hæmatites ſenſu potius generaliore ſumatur, & omnes turbas ſpaſticas, a vitio ſanguinis menſtrui exortas, comprehendat, nempe cephalalgiam iliaco-hæmatiticam, ſeu *colicam anotericam*, die Ober-Colic vulgo Uberkolck, & *colicam abdominis*.
3. *Clauus* hic *hyſtericus* differt *gradu*.

1) In aliis enim *mitiores* ſunt dolores, & circa tempus

 men-

menſtruum per 3-4 dies plus minus patientes exercent; qui gradus cephalalgiam, præcedente tabula exhibitam, non transſcendit.

2) In aliis autem dolores ſunt pertinaces & ita fere continui, vt ad cephalæam magis referendus ſit adfectus; & quando inquinamentum venereum dictis cauſſis in maſſa ſanguinea ſuperuenit, quod hodie non ita rarum eſt, cephalæa atrociſſima inducitur.

III. *SIGNA.*

1. Præcedunt pathemata, quæ in malo hyſterico obſeruantur: *vid. tabul. de malo hypochondriaco-hyſterico.*

2. Dolor grauatiuus, diſtenſiuus, vellicans, lancinans, modo totum caput occupans, modo & præcipue circa tempora ita ſenſibiliter pungens, ac ſi *clauus* ibidem eſſet infixus; a quo doloris ſenſu nomen hic adfectus accepit.

3. Cum his doloribus ſæpe numero concurrit pertinax *ſenſus frigoris* plane *gelidi* circa *ſuturam ſagittalem*, als wenn ein Stück Eiß oben auf dem Kopf lege, vel *aquæ* circa *verticem* fluctuantis.

4. Inflatio capitis peripheriæ, quaſi eryſipelacea, cum rubore faciei plerumque coniuncta.

5. In dorſo ſentitur dolor ad nucham quaſi adſcendens, in qua nonnumquam nodi producuntur.

6. Tinnitus aurium, grauitas auditus.

7. Comitantur hunc adfectum non raro
   1) febricula aliqua,
   2) horripilatio quaſi perpetua extremorum artuum,
   3) Laſſitudo inſignis,
   4) Adpetitus deiectus,
   5) nauſeabundus vomendi conatus, & ructus,
   6) pertinax adſtrictio alui.

8. Recurrit ordinarie circa menſtruas periodos.

9. Quo tempore, ſi adhuc *leuioris gradus* exſiſtit, per aliquot tantum dies ſcenam ſuam ludit.

10. Quo magis autem in *conſuetudinem* adactus eſt hic adfectus, vel

vel caussæ *venerei inquinamenti* accedunt, eo magis continuus, chronicus & perennans obseruatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Est quidem hic adfectus *feminino* sexui, vitio mensium laboranti proprius, occurrit tamen etiam nonnumquam simile schema in *viris* qui arthritico-hæmorrhoidalibus fluctuationibus & turbis obnoxii sunt.

2. *Illæ* autem *feminæ*, & vix vmquam aliæ, hisce doloribus & incommodis subiacent, quæ
   1) Otiosæ, & vitæ sedentariæ addictæ sunt,
   2) Diæta plena & lauta gaudent.
   3) Animi commotionibus expositæ sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *generalior* huius adfectus conuenit cum caussa cephalalgiæ, præcedente tabula exhibitæ: nimirum motus sanguinis excretorius, versus caput directus, vtrorumque est fundamentum.

2. Caussa *specialior* est mensium vitium qualecunque, rarius obstructio hæmorrhoidum, per incongrua artificia inducta.

. Hæ caussæ *materiales* naturæ ansam præbent, per varios motus spasticos retenti sanguinis expressionem tentare
   1) Locis sub initium proximis: vnde motus hypochondriaco-hysterici oriuntur.
   2) Deinde circa pectus, per varias tensiones & compressiones.
   3) Denique in capite intentionem suam manifestat per incommoda sub *signis* indicata.

4. Caussæ *externæ* & *occasionales*, quæ præcedente tabula nominatæ sunt, clauum etiam hystericum inuitare possunt, præcipue refrigeratio pedum, diæta calida, & animi commotiones.

5. Conferatur tabula de hypochondriaco-hysterico malo.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam hic adfectus ex congestionibus, & vehementibus

bus ſpasmis in abdomine, pectore & capite complicatus eſt, præ aliis cephalalgicis dolorificus & contumax obſeruatur.

2. Et ſane nihil magis vexat Medicos & opprobrio illos exponit, quam dolores capitis in ſexu feminino.

3. Cauſſa infelicis huius ſucceſſus non quærenda eſt in ipſo adfectu, nec etiam ſemper in præpoſtera medicatione, ſed potiſſimum in conditione ſubiectorum.

4. Quem ad modum enim illæ fere ſolæ huic incommodo ſubiacent, quæ commodam, otioſam & victu abundantem vitam degunt, hoc vitæ genus autem ab omnibus perſonis, quarum ſors illud tolerat, cum deſiderio adprehenditur; ita etiam nulla alia, quam mitigatior, & denuo repetenda cura in illis poteſt obtineri.

5. Ipſe enim morbus *in ſe* conſideratus, licet inueteratus, & per multas reiterationes in conſuetudinem perductus ſit, admittet omnino, teſte experientia, plenariam ſui eradicationem, ſi peruerſum vitæ genus mutatur, & congrua methodus adhibetur.

6. Ceterum quoniam hic adfectus in hypochondriaco-hyſtericis turbis radices ſuas habet fundatas, prius non tollitur, quam his eradicatis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus hic fere eadem eſt, quam in cephalalgia, *præcedente* tabula commendata, nimirum

A. *In paroxyſmo.*

1: *Aluus* ante omnia eſt expedienda,

1) vel per clyſteres lenientes & emollientes, non autem ſtimulantes,

2) vel per leniſſima laxantia interna; vbi impetus dolorum non ita vrget.

2. Deinde *orgaſmus* ſanguinis temperandus, & ſpaſtica fibrarum ſtrictura demulcenda eſt per nitroſa, abſorbentia, cinabarina, cum diaphoreticis fixis combinata, e. g. nitrum depurat. conch. præparat. ocul. cancri, cinnab. nativ. præparat. bezoard. mineral. antimon. diaphoret.

Quan-

Quando crasis sanguinis *spissior* est, addatur sal digestivum, quod etiam ad mucositatem in primis viis resolvendam, & diuresin obtinendam necessarium est.

3. His interponantur æqualem sanguinis distributionem promouentia, e. g.

Rec. essent. alexipharm. *Stahlii* drachm. II.
mille fol. drachm. I.
spirit. salis ammoniac. drachm. semis
M. dosis gutt. XXX.

4. His præmissis vtili sæpius effectu vsurpatur herb. millefol. in forma vel decocti vel essentiæ; item essent. cortic. cascarill. cum essent. pimpinell. alb. coniuncta.

5. Hæc autem quando non sufficiunt, *lene anodynum* pulueribus temperantibus misceri & versus somnum propinari potest, e. g. M. P. de cynogloss. gr. I. pro dosi; quo tempore successus alui obseruetur.

6. *Externa* remedia simul adhibeantur, quæ *præcedente tabula* commendata sunt; in primis *spiritus vini camphoratus*, temporibus illitus, & vertici instillatus, egregie conducit, item *vnguentum alabastrinum*, quod sanguinem notabiliter ad interiora restringit.

7. Denique sub *declinatione* dolorum propinentur *tonica*, e.g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*; item essent. succin.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Circa æquinoctia instituantur venæ sectiones.

2. Mensium præ omnibus habeatur ratio, & versus illud tempus, quo exspectantur, vel exspectari debent, pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* per sex circiter dies exhibeantur, & sequentibus mensium periodis tam diu repetantur, donec in iustum ordinem redacti sunt.

3. Optimum autem & vnicum fundamentale remedium, nempe sufficiens corporis motus, tanto magis patientibus commendetur & inculcetur, quando difficilius ad id eligendum & continuandum perduci possunt. Sunt enim communissime teneræ & delicatulæ, quæ hoc morbo adficiuntur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ præcedente tabula sub *cautelis* annotata sunt, hoc loco maiorem partem possunt adplicari.

2. Cauendum in hoc adfectu congestorio - spastico, ne cura *motuum* postponatur mitigationi *dolorum*. Hac enim ratione dolores maiore ferocia recurrunt, & breuem requiem male compensant.

3. Multæ sunt feminæ, quæ *camphoræ* odorem non possunt perferre; ne autem efficaci hoc remedio priuentur, nares illarum obturandæ sunt, donec natura, sentiens ab hac inunctione leuamen, remedium illud amore amplectatur. Hac ratione multarum auersatio a camphora feliciter sublata est.

4. *Calida* illa remedia neruina, castorina carminatiua, elixiria vterina, male hic adplicantur.

5. Quouis etiam modo cauendum est, ne per calida, externe adplicata, sensum illum *frigidum* in vertice remouere animo sedeat. Es ist kein kalter Fluß, obgleich das Gefühl kalt ist.

6. *Opiata*, præpostere adhibita exacerbant symptomata, & inducunt adfectus soporosos, stupores paralytodeos, excretionum debitarum suppressiones, & interdum mentis plane alienationes.

7. Odor *salium volatilium* prius non admittatur, quam temperantibus præmissis tonus spasticus in abdomine relaxatus est; alias in capite motum tonicum inducunt, & per hanc congestionem humores, in illo loco hactenus diffusos, in angustum locum comprimunt, vnde acutissimi dolores exoriuntur.

8. Exulent omina *pinguia* externe adplicata, poris enim intimius sese insinuant, transspirationem perutilem impediunt, & æstum augent.

9. Si *venæ sectio* ob patientis auersionem locum non habet, *pediluuia* alternis diebus versus recursum mensium vesperi vsurpentur, quo tempore aluus legitime succedat.

TAB.

TABVLA XXIII.
DE
CEPHALAEA.

I. **D***EFINITIO.*

Cephalæa eſt pertinaciſſimus & fere continuus capitis dolor a rheumatica congeſtione humorum verſus caput originem ducens. Deriuatur a κεφαλή, caput.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Cephalæa* quo modo differat a *Cephalalgia tabula* XXI. indicatum eſt.
2. *Cephalæa* differt etiam aliquo modo a *cephalalgia continua*, nam hæc *ſimplicioribus* ſanguinis congeſtionibus innititur, & per conſuetudinem tantum ita fit perennis, illa autem motibus congeſtoriis *rheumaticis* ſtipata obſeruatur. *Conf.* tabula XXI. *de cephalalgia.*
3. Differentia cephalææ ab *hæmicrania* e ſignis inter ſe collatis eluceſcit.
4. Ratione autem *cauſſarum* quo modo cephalæa differat, infra ſub cauſſis indicabitur.
5. Ceterum cephalæa commode diuiditur in
   1) *continuam* chronicam, valde pertinacem.
   2) *periodicam*, quæ certis temporibus paullulum remittit.
   3) *vagam*, quæ nullius exactæ periodi exſiſtit.

III. *SIGNA.*

Hæc ſecundum cauſſas differunt.

1. Quæ cephalæa cum cephalalgia eamdem cauſam *generaliorem* fouet, illa etiam eadem habet ſigna, ſed gradu vehementiora. Nam dolores non ſolum continuo fere durant, ſed etiam pertinaciſſime adfligunt.
2. In feminis, quando cephalæa contingit, omnia illa ſigna conſpirant, quæ tabula præcedente de *clauo hyſterico* adlegata ſunt.
3. Vbi *vlceroſo-ichoroſa* congeſtio, & in ſpecie *lues venerea*, in cauſſis eſt, ibi dolor adeſt *vni loco* quaſi infixus, ſalſo ardore rodens, acriter morſicans, terebrans, vix vmquam in

in solidum desinens, qui & nocturno tempore incalescente sub lecto corpore exacerbatur, & sine manifestis congestionis signis obuenit.

4. Quando a *coagulatione* sanguinis, & *inflammatione meningum*, cephalæa exoriatur, dolores satis acuti sunt, & calor insignis cum siti intolerabili accedit.

5. *Vertiginosa* capitis perturbatio per interualla, & præcipue sub doloris declinatione occurrit.

6. Nullum corporis motum patientes possunt tolerare : a levi enim motu dolor capitis augescit, fit pulsatilis & *arteriarum* pulsum æmulans.

7. In loco adfecto interdum adparet tumor duriusculus, qui sensim capit incrementum.

8. Quamdiu decumbunt, dolores obseruantur *mitiores*, dum autem caput attollere volunt, repentino insultu corripiuntur, vt sui immemores recumbere cogantur.

9. *Hæmorrhagia narium* effrenis non ita raro *in scorbuticis* caussis accedit. *Vid. tab. de scorbuto.*

10. Ceterum patientes, cephalæa adflicti, sunt *sensibilissimi* a quovis enim clamore, strepitu, tumultu, gallicinio, tamquam rebus intolerabilibus perturbantur.

11. *Lucem* etiam non possunt perferre, hinc cameras amant obscuras, in quibus tranquilla quies, & altum agitur silentium.

12. A quouis *potu* paullulum *fortiore* statim male se habent, nec nisi ad modum *dilutum* tolerant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cephalææ familiariter obnoxiæ sunt *feminæ.*

2. Rarius *viri*, nisi a turbulentis hæmorrhoidibus aut vlcerosa constitutione, in specie a *lue venerea*, originem sumserit.

3. Illæ autem feminæ præcipue huic malo subiacent, quæ ob vitæ genus sedentarium, diætam plenam, & animi pathemata, mensium perturbationem incurrunt.

4. Temperamentum melancholicum huic adfectui præ aliis est expositum, & sane in talibus subiectis pertinax *animi* indoles efficaciæ non est postremæ.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

Cauſſas Cephalææ ex illis, quæ ſub *ſignis* & *ſubiectis* dicta ſunt, in hunc ordinem colligimus.

1. Cauſſa *generalior* in *cephalæa* eadem eſt, quæ in *cephalalgia*, nam ſanguinis ad hæc loca congeſtiones primum fundamentum præbent omnibus ſpecialioribus effectibus & productis in cephalæa obuenientibus; id quod & de ipſivs luis venereæ capitis doloribus non poteſt negari. Ab impetuoſa enim congeſtione contingit diſtenſio partium, quæ relaxatæ repulſui humorum non ſufficiunt. Vnde ſtagnationes, ſtaſes, corruptiones exoriuntur.

2. *Cauſſæ ſpecialiores*, quibus cephalæa innititur, ſunt conſtitutiones ſiue vlceroſæ, ſiue actu iam exulceratæ, quæ a ſequentibus circumſtantiis & cauſſis originem ſumere poſſunt:
   1) a ſcorbuto.
   2) a luis venereæ inquinamentis.
   3) ab aliis ſubcutaneis ſcabioſo-impetiginoſis corruptionibus.
   4) A contuſionibus, vulnerationibus & vlcerationibus præpoſtere tractatis.

3. *Veteres* materiam tenacem, cerebro impactam, vel plane *apoſtema* aliquod, adcuſabant, & hinc pro diuerſo reſpectu, modo *apophlegmatiſmos, ſetacea* & *veſicatoria*, modo *cauteria*, modo ipſam capitis *terebrationem* commendabant.

VI. *PROGNOSIS.*

Diuerſitas *cauſſarum* diuerſam etiam prognoſin inuoluit.

1. Vbi cauſſæ cephalææ cum cephalalgia conueniunt, ibi eadem valet prognoſis, quæ *tabula XXI. de cephalalgia* indicata eſt; modo attendatur, quod a *minori* ad *maius* hic præcipue valeat conſequens.

2. *Vlceroſa* conſtitutio quando *ſimplicior* ſubeſt, difficultate quidem cura omnino laborat, non omnem tamen dirimit ſpem reſtitutionis.

3. *Venerea* autem *vlceroſa* conſtitutio, vel quæcunque *alia*

cum ossium *carie* coniuncta est, multo maiores inuoluit difficultates: licet enim caussa per dextram medicationem sublata sit (quod negotium etiam non exigui est momenti) dolores tamen vix vmquam ita cedunt, vt futuro tempore non magis recrudescant.

4. Cephalæa illa, quæ per serosas excretiones facilem & frequentem exitum adepta est, multo pertinatior, quam alia minus talis, obseruatur.

5. Cephalæa habitualis interdum degenerat in melancholicam.

6. Cephalæa cum insigni plethora coniuncta, apoplexiam futuram præsagit. *vid. Forestus.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cephalæa quæ adhuc *simplicior* est, non abludit a methodo, quam tabula XXI. de cephalalgia exhibuimus, nisi quod hic *mucosæ stases* fortius resolui debeant, per anticatarrhalia & alexipharmaco diuretica, e. g.

1) *Radices:* ari, pimp. alb. helen. angelic. vincetox. imperator. gentian. rubr.

2) *Herbas amaras* & *capillares:* scord. centaur. min. card. bened. capill. vener. cuscut.

3) *Cortices* & *ligna odorata:* chacarill. sassafr.

4) *Gummi-resinas:* ammoniac. galban. sagapen.

5) *Tincturas alcalinas:* salis tartar. antimon.

6) *Salia enixa:* tart. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. item salia centaur. min. absinth. genist.

2. Facta resolutione & præparatione materiæ, *purgans* aliquod ad illam euacuandam præscribendum est. Laudatur in hunc finem ialapp. extract. panchymagog. *Crollii*, M. P. de succino *Cratonis*, essent. hellebor. nigr. secundum methodum *Stahlii*, nempe ex extracto resinoso mediante spiritu vini parata.

3. *Hirudines* temporibus vel auribus adplicatæ vsum etiam præstant.

4. Quo magis autem cephalæa ab inquinamentis *venereis* vel *scorbuticis*, aut ab aliis tam internis quam externis vlcerationibus fouetur, eo magis, secundum diuersitatem

tem

tem caussarum, diuersæ etiam medicationes necessariæ sunt, nempe

1) *Cæphalæa venerea* tractanda est, vti lues venerea, *vid. tabul. de lue venerea.*

2) *Scorbutica* vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

5) Quando incongrua *suppressio vlcerum* manantium, vel aliarum *serosarum* excretionum præcessit, manet quidem methodus num. 1. & 2. commendata; quoniam autem in illo casu adfectus ad modum rebellis est, externa nonnumquam in subsidium vocanda sunt, nempe vel apophlegmatismi, vel fonticuli, vel setacea pro circumstantiarum ratione.

6. In statu *inueterato* colliquatio & euacuatio per *mercurium* æque ac in caussa venerea tentanda est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Omnes obseruationes & cautelæ, tabula XXI. de cephalalgia commendatæ, quam maxime & præcipue in cephalæa etiam commendantur.

2. *Topica* eo magis hic sunt necessaria, quo magis continui & contumaces sunt dolores. In hunc finem præter spiritum vini camphorat. præcipue adhuc laudatur *radix Rhodia* puluerisata & epithematis forma capiti adplicata.

3. *Nephritica* doloribus circa lumbos, qui cephalææ prodromi sunt, opponere, adfectum potius exacerbare quam eumdem mitigare possunt.

4. Absint tamen acriora in primis balsamica, quæ facile commotiones febriles prouocant: immo ipse spiritus vini camphoratus, quem modo commendauimus non nisi post debitas euacuationes satis tuto potest vsurpari.

5. Medici iudicio relinquitur, num initium curæ cum *purgante* quodam faciendum, vel prius ad *correctionem* humorum accedendum sit.

6. Ad crasin humorum corrigendam *formulæ humidæ* aliis in hoc adfectu præferendæ sunt, e. g. *medicatum vinum* e rad. ari; cichor. caryophyllat. helen. angel. herb. meliss. betonic. verben. comis absinth. cort. citr. aurant. & si

tempus ferat, cochlear. recent. Ex laxantibus fol. sennæ. rad. rhabarb. & præcipue fibr. hellebor. nigr.

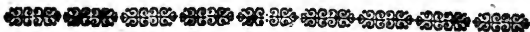
7. In *serosa* sanguinis dyscras. a conducit egregie *essentia succini* cum spiritu volatili C.C. & tinctura tartari maritata,

8. *Pediluuia* & *frictiones* pedum per pannos asperos etiam egregie conducunt.

9. Notum est, quod in cephalæa pertinaci sæpe ad *trepanationem* properetur, sed illa locum non habet, nisi in talibus circumstantiis, in quibus de extrauasatione humorum sub *caluaria* certa indicia prostant. *Conf. tab. chirurg. de trepanatione.*

10. Continentia & corporis & animi sit tranquilla; diæta aromatica & spirituosa euitetur & continua alui successio promoueatur.

11. *Venæ sectio* æquinoctialis seu præseruatoria in hoc adfectu maiorem habet vsum, quam curatoria & quoniam cephalæa rariora habet interualla, sedulo cauendum est, ne vena tempore exacerbationis secetur.

TABVLA XXIV.

DE

OPHTHALMIA.

I. DEFINITIO.

Ophthalmia est inflammatio *tunicæ adnatæ* oculorum, a congestione humorum versus caput originem ducens, & hæmorrhagiam narium e *longinquo* quasi respiciens. Deriuatur ab ὀφθαλμὸς, oculus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Ophthalmia est vel

1) *Vera*, quæ stasin *sanguineam* pro caussa habet, vnde etiam *sanguinea* dicitur; vel

2) *Notha* quæ stasin magis *serosam* inuoluit: vnde *serosa* etiam vocatur.

2. No-

2. *Notha* iterum duplex est:
   1) *Leuioris* gradus, quæ ταράξις dici solet, a ταράσσω, turbo.
   2) *Intensioris* gradus, vbi palpebræ simul adficiuntur & prurigo oculorum concurrit. Dicitur *Chemosis* a χαίνω, dehisco, quia tumor ita conspicuus adest, vt oculi nigrum concauum videatur.
3. Ophthalmia etiam diuiditur in
   1) *simplicem* &
   2) *habitualem*, seu pertinaciter adsuefactam.
4. Porro diuiditur in
   1) *Statam*, quæ pertinaciter durare solet, &
   2) *Periodicam*, quæ per paroxysmos quasi adfligit.
5. Alia est *profundior*, alia *superficialis*, & tandem
6. Alia *vnicum* tantum, alia *vtrumque* adfligit oculum.

III. *SIGNA*.

1. Rubedo oculorum cum inflatione circa vasa *albuginis*.
2. Sensus modo ardoris, modo pruritus.
3. Dolor inflammatorius, vrens, compungens, lancinans, non solum oculos, sed per consensum etiam totum caput adficiens.
4. Intolerantia lucis & obiectorum lucidorum.
5. Effusio lacrimarum, quæ magis in ophthalmia *notha* seu *serosa* occurrit, *sanguinea* autem siccior esse solet.

IV. *SVBIECTA*.

1. *Infantes*, a retrocessione crustæ lacteæ, aliarumque capitis exulcerationum atque tumorum.
2. *Pueri*, ab hæmorrhagia narium emanente.
3. *Adulti*, a suppressione euacuationum naturalium & neglectione artificialium e. g. scarificationum adsuetarum.
4. Qui baccho & veneri indulgent & diæta aromatica abutuntur.
5. Qui oculos nimium fatigant & acriora atque coacta videndi intensione irritant, vel aëri frigido, aut etiam nimio calori illos exponunt.
6. Speciatim qui crebris lectionibus & lucubrationibus indulgent.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ*

1) Cauſſa antecedens *remota* eſt plethora, cum cacochymia, præcipue in adfectu ſeroſo, vtplurimum coniuncta.

2) Cauſſa *propior* eſt decubitus ſanguinis ad oculos, cuius transſudans tenuior portio partes hasce ſenſibiles rodit; quæ roſio vlteriorem deinde humorum adfluxum inuitat.

3) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis inflammatoria in tunica adnata oculorum.

2. Cauſſæ *externæ, occaſionales*, & *procatarcticæ*. Præter illas, quæ in *ſubiectis* iam nominatæ ſunt, ſequentes adhuc notamus.

1) Conſuetudo & frequens congeſtionum talium recurſus.

2) Frictiones & ploratus.

3) Exhalationes acres, rodentes, ſalinæ.

4) Aër humidus, vel alia humectatio immodeſta.

5) Inuolatus inſectorum.

6) Percuſſiones oculi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Læſiones oculorum & viſus, difficilis ſunt reſtaurationis.

2. Quo diutius oculorum adfectus tolerantur, eo grauius damnum in hisce teneris partibus inferunt: rubor enim facile in inflammationem, & hæc in ſuppurationem, vlcerationem & eroſionem tranſit.

3. Niſi *ſtaſis* tempeſtiue diſcutiatur, ex ophthalmia *ſanguinea hypopyum*, & ex hypopyo *pterygium* ſeu *vnguis* enaſci poteſt. de quibus peculiaribus oculorum adfectibus *tabula chirurgica de operationibus in oculis* euoluatur.

4. Ex ophthalmia autem *notha* ſeu *ſeroſa* contumax *lippitudo*, & inde emollitio & *exeſio tunicæ corneæ*; ab hac autem *procidentia vueæ*, immo demum continuante inflammatione, plenaria *viſus amiſſio* prouenire obſeruatur.

5. Quando *cornea* læſa iterum cicatriſatur, *clauus* oculi emergit.

6. A

6. A *serosis* quoque ophthalmiis *fistulæ lacrimales* vtplurimum initium habent.

7. Ophthalmia *diuturna* vel sæpius recurrens vtplurimum post se trahit visus hebetudinem vel cæcitatem.

8. Immo si in ophthalmia neque discussio, neque suppuratio locum inuenit, sæpius perit oculus.

9. Alui profluuium aut hæmorrhoidum suppressarum spontanea apertio, sæpius ophthalmiam tollit aut imminuit.

10. Grauiorem *suppurationem* vel cæcitas, vel totius oculi corruptio sequitur.

11. Ophthalmia, quæ grauiores capitis contusiones excipit, periculosa est.

12. Ophthalmia quo magis hæreditariam labem, aut hæmorrhagiarum suppressionem pro caussa agnoscit, eo sæpius solet recrudescere, & in adsuetudinem abire contumaciorem, nisi quidem caussa suppressæ hæmorrhagiæ sublata, prognosin reddat mitiorem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Cruditates primarum viarum expurgentur.
   1) In *serosa* ophthalmia magis conducunt phlegmagoga, e.g. sennata, ialappina & mercurius dulcis.
   2) In *sanguinea* ophthalmia commendantur rhabarbarina & scammoneata.
   3) In *adultis* exhibeatur M. P. de succino *Cratonis* cum mercurio dulci, vel cum extract. hellebor. nigr. resinos. aut cum resina ialap. combinata.

2. Stasis a congestione orta discutiatur.
   1) *Interne,*
      α) in *sanguinea* ophthalmia per nitrosa, præcipitantia, grata acidula & diluentia.
      β) in *serosa* autem, præter modo dicta, exhibeantur insuper lympham corrigentia, & sic dicta anticatarrhalia, e. g. essent. succin. ligni sassafr. *lignorum*, tinct. antimon, tartarisat. essent. alexipharmaca *Stahlii*.

2) Ex-

2) *Externe* optime hoc impetratur per

a) *Camphorata* legitime adhibita, nempe vel linteis multiplicatis instillata, & post spiritus vini exhalationem palpebris adplicata. Vel subigatur camphora cum amygdalis excorticatis, & tum cum modica portione aquæ rosarum redigatur in emulsionem, intra oculum adplicandam; modo absit inflammatio.

b) *Epithemata sicca*, e. g. ex rad. irid. Florentin. valerian. flor. sambuc. herb. hyssop. sem. cumin. fœnicul. croc. cum camphora.

c) Per *adflatum halituosum* ex sem. anis. fœnicul. præcipue in infantibus.

d) Per *nitrum* pauca quantitate in aqua rosarum, cyani, calcatripp. solutum & adplicatum, id quod insignem effectum edit.

e) Per *lac* croco largius tinctum & tepide adplicatum.

3. *Affluxus* & vlterior *congestio* ad has partes reuellatur.

1) Interne huic indicationi satis faciunt laxantia repetita, quæ humores ad inferiores partes reuocant. Eadem hic conducunt, cum quibus curæ initium factum est.

2) *Externe* conueniunt discutientia, & tonica, quæ simul siccant & adstringunt:

a) *Vitriolum album*, in ouo cocto per deliquium resolutum, & cum aqua rosarum temperatum.

b) *Nitrum*, supra iam laudatum, maiore cum fructu adhibetur, quando *saccharum saturni* cum illo in crystallos redactum est.

c) In *sanguinea* ophthalmia scarificatio, vel illius loco *Sennerti sinapismus*, nempe farina *erucæ* sacculo inclusa, in vino cocta, & *nuchæ* adplicata.

d) In *serosa* locum etiam habent exsiccantia & lenia adstringentia, in forma *puluerss* adplicata. e. g. tutia, pomphol. nihilum alb. spodium, mater perl. lapis admirabilis *Crollii*, alumine & bolaribus ingredientibus imbutus.

e) Conducunt etiam externe, quæ acrimoniam temperant,

rant, & ſic adfluxum vlteriorem præcauent, e. g. mucilagines ſemin. pſyllii, cydoniorum cum aqua roſarum, vel aliis aquis ophthalmicis mixtæ.

f) Reliqua ſub *cautelis* quærantur.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. *Abundantia* ſanguinis imminuatur.

1) Vel per venæ ſectionem & ſcarificationem.

2) vel per hæmorrhagiarum ſuppreſſarum reuocationem.

2. *Craſis* humorum corrigatur per ſuccinata & alexipharmaco-diuretica, e. g. per eſſentiam ſuccini cum tinct. antimon. maritatam, item per liquorem C. C. ſuccinatum, eſſent. alexipharmacam *Stahlii.*

3. *Motus* congeſtorii præoccupentur per lenes purgationes, ſingulis menſibus, aut ad minimum vere & autumno repetendas.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Nihil familiarius eſt, quam vt in adfectibus oculorum ad *ſpecialia* remedia ſtatim confugiatur, licet hæc ad ſummam rerum nihil conſtantis efficiant.

2. Hinc *vniuerſaliora* tanto magis commendantur, nempe ea, quæ abundantiam ſanguinis imminuunt, illius dyſcraſiam corrigunt, aut certos humorum motus, & decubitus præoccupant.

3. *Venæ ſectiones* enim ſtatæ, & ſcarificationes, vſum ſuum plurimorum exemplis in dies confirmant, auguriumque illorum, qui hinc debilitatem viſus, immo cæcitatem hariolantur, oppido incerta & falſa opinione inniti, ſatis oſtendunt.

4. Non minoris efficaciæ ſunt congruæ laxationes & pediluvia.

5. *Fonticuli* & *ſetacea* diuturno ac rebelli malo opem quidem ferre ſolent, ſed facile conſtantem ſui vſum exigunt, alias malum pertinacius recurrit. Ceterum non ſunt adplicanda, niſi ſupra memorata ordinaria remedia fruſtra fuerint adhibita.

6. *Veſicatoria*, *crebrius* exhibita, eodem incommodo ſtipantur. In dolore impetuoſo, & quidem magis in

inferioribus partibus, illa adplicare conuenit; fed non in adeo tenera ætate. Si vero pone aures vt vulgo moris eft, adplicantur, malum fæpius augent. *Reuulfio* enim princeps punctum in hoc negotio abfoluit; cuius rei *cafum notabiliffimum* hic exhibemus. Puer quidam ophthalmia tam contumaci laborabat, vt medicamentis ordinariis, per aliquot menfes adhibitis, cedere recufaret. Quum vero improuidus in pede ambuftionem infignem acciperet, eodem die ab ophtalmia liberabatur, & inflammatio loco oculorum pedem ambuftum occupabat.

7. Specificam adfcribunt virtutem auctores *radici valerianæ* cum interne, tum externe adhibitæ. Verum fpecifica certæ fidei vix nota funt: complurium fane & inter hæc *euphrafiæ* laudibus non parum detrahit experientia.

8. De *amuleticis* idem fentiendum eft.

9. *Crocus metallorum*, crude vfurpatus, irritat oculos; infufum autem illius, nifi menftrua acria fumantur, ad modum debile eft.

10. Quod ad *formulas* attinet, fequentia adhuc notanda funt.

1) *Puluerulentæ* formulæ, quantumcunque demum alcoholifatis, feu fumme extenuatis materiis, fæpe irritationem in oculis cauffantur, præcipue fi in illis fubmucidus quidam mador verfetur, qui puluerulentam fubftantiam inæqualiter imbibat, & fucceffu noui mucoris, in vnum veluti angulum compingat, vnde preffio & irritatio exoritur.

2) *Fluidæ* formulæ, *affiduo* vfu, etiam damnum oculis inferre poffunt, nempe emolliendo, relaxando, & fic nouo adfluxui viam fternendo.

3) Hinc omnium confultiffimum eft & efficaciffimum, adftringentia cum formulis humidis moderate mifcere, vbi *vitriolum album* omnium facile coriphæus eft; modo obferuetur, vt ante illius adplicationem æftus prius temperetur, & faccharum faturni, aqua rofarum folutum, mox fubiungatur.

4) Col-

4) *Collyria* varia quidem, & ſubinde ſatis efficacia, deſcripta habemus, præ omnibus tamen illud experientia optime ſe commendat, quod *Weisbachius* ex ore *Stahlii* in omnibus oculorum adfectibus, & ipſa adeo incipiente cataracta, commendat. In cæcitate cuiusdam puellæ, menſium emanſione laborantis, viſum reſtituit; præmiſſis quidem generalioribus & ipſa etiam venæ ſectione, ſine *conſpicuo* tamen effectu, donec hoc collyrium adplicaretur. Eſt autem ſequens:

Recip. butyr. maial. illot. vnc. IV.
tut. præparat. vnc. I.
corall. rubr.
camphor.
ſacchar. ſaturn. ana drachm. ſemis.
nihil. alb. drachm. II.
virid. æris. gr. XII.
miſceantur optime, & verſus ſomnum cuivis oculorum angulo ad gr. II. immittantur.

11. Camphorata in plerisque oculorum vitiis reſoluendi, diſcutiendi, & ita quodam modo exſiccandi efficaciam habent.

1) Camphora ſpiritu vini ſoluta, omnium penetrantiſſime agit, modo caueatur, ne aliquid eius intra oculum defluat: Licet enim non ſtatim inſigne damnum inde redundet, grauiſſima tamen ignei ardoris moleſtia ad momenta aliqua inde exſpectanda eſt.

2) Quodſi vero ardor quidam per ſpiritum vini camphoratum inductus ſit, admoueatur oculo *aura*, ſiue per volam manus, ſiue per flatum oris, ita cito exhalat ſpiritus vini, ardor remittit & camphora poris inſinuata relinquitur.

12. *Dioptrica* illa adminicula non, niſi vrgente neceſſitate, vel magno adiumento ex illorum vſu redundante, ſuadere oportet; excepto illo caſu, vbi adſuetudo forte continuationem huius ſubſidii efflagitat.

13. Vulgarem illam opinionem de *ceparum* & *allii* vſu interno, oculis noxio, ſatis refutant *Poloni*, *Hungari*, & *Judæi*, qui omnes ex familiari horum vſu nihil ophthalmicorum incommodorum præ aliis ſentiunt: halitus tantum externus nocet.

14. Certiore experientia innititur illa cautio, ne fatigent, aut liberius vſurpent oculos, qui paullo ante, vel hæmorrhagiis largis, vel in morbo acuto inedia, vigiliis, largis ſudoribus & aliis euacuationibus, ſunt exhauſti.

15. Horum omnium vero efficaciam, vti inſigniter promovet diæta temperata, diluta & commodum regimen, ita vel minimum leuamen ſuccedit, vel malum recrudeſcit, quando cauſſæ occaſionales, procatarcticæ & irritamenta oculorum non euitantur. e. g. veneris, vini & diætæ aromaticæ abuſus, multa lectio, lucubratio, cubitus in latere adſecto, vapores acres, aër frigidus pariter atque calidus nimis, lucis & candelarum ſplendor, præcipue fulguris ſub noctem adſpectus.

TABVLA XXV.

DE

ODONTALGIA.

I. **D**EFINITIO.

Odontalgia eſt perioſtei & partium neruoſarum, ad dentes tendentium, inflammatio, a congeſtione ſanguinis incompleta, hæmorrhagiam narium eminus reſpiciente nullum autem exitum inueniente, originem trahens. Deriuatur ab ὀδοὺς, dens, & ἀλγέω, doleo.

II. *DIFFERENTIA.*

Odontalgia eſt vel

1. *Idiopathica*, quæ a carie vel eroſione dentium dependet, & ſolos dentes occupat, vel

2. *Symptomatica*, quæ motibus humorum verſus caput congeſto-

gestoriis, præcipue hemicranicis, vestigia legit, & præter dentes non raro etiam confinia loca occupat.

III. *SIGNA.*

Signa per se satis sunt manifesta, nempe

1. Dolor dentes communiter maxillares rarius anteriores, occupans exquisitissimus.
2. In symptomatica odontalgia manifesta signa congestionum ad caput occurrunt, rubor scilicet faciei, cum insigni tensione & inflatione vasorum, non solum partium vicinarum verum etiam totius capitis.
3. Hic dolor exserit se se præcipue in periosteo & fibrillis per dentium radicum *medullarem* substantiam disseminatis, *Conf. Stahlii theoria medica pag.* 855.
4. Præter ea dolor hic specie variat: modo enim est tensivus, strictorius, fremebundus, modo lancinans, modo vibratiuus.
5. Non tantum per qualescunque gingiuarum regiones excurrit, sed & interdum ad interiorem aurium cauitatem se se extendit.
6. Quo modo *caries* sit dignoscenda, videri potest *tabula chirurgica de carie ossium.*

IV. *SVBIECTA.*

1. Sunt homines plethorici, temperamenti sanguineo-phlegmatici præcipue iuniores, quorum consuetæ narium hæmorrhagiæ emanserunt.
2. Feminæ quarum menses suppressi, vel imminuti sunt.
3. Viri, quibus hæmorrhoides non legitime fluunt.
4. Feminæ pariter ac mares, qui consuetas venæ sectiones & scarificationes neglexerunt.
5. Qui nati sunt a parentibus eodem malo, vel arthritico-spasticis insultibus adfectis.
6. In cariem dentium sæpius incidunt, qui pulueribus dentifricis acrioribus abutuntur.
7. Item qui instrumenta metallica, vel alia, dentibus mundandis destinata improuide adhibent.
8. Quibus radices post euulsionem, aut cariem dentium in gingiuis remanserunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussam odontalgiæ *idiopathicæ* sub *differentia* iam indicavimus, nempe cariem & erosionem dentium, propter quam læsionem adfluxus humorum, & hinc stasis inflammatoria contingit.
2. Caussas *occasionales* & *procatarcticas* harum erosionum in *subiectis* num. 6. & 7. nominauimus.
3. Odontalgiæ autem *symptomaticæ* caussa antecedens *remota* est plethora.
4. Caussa antecedens *propior* est congestio humorum versus caput, euacuationem sanguinis per nares respiciens.
5. Caussa *proxima* & *immediata* est stasis sanguinis inflammatoria in vasculis sanguiferis per radicum dentium substantiam medullarem disseminatis.
6. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* in *subiectis* iam indicatæ sunt, ad quas natiuitatem *dentium sapientiæ* adhuc referimus, qui ad annum vsque vicesimum octauum procrescere solent.
7. *Vermiculos* dentium & materiam *salso-acrem* in pathologia odontalgiæ aliis relinquimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Odontalgia *idiopathica*, seu quæ ab erosione & carie dentium orta est, non nisi palliatiuam curam admittit, nec etiam plenarie cessat, nisi dente euulso.
2. Odontalgia *symptomatica* vero facilius curatur. Quando autem sæpius recurrit, erosioni dentium ansam præbet, & in idiopathicam transmutatur.
3. In symptomatica interdum tumor inflammatorius insignis exoritur, qui nisi perite tractetur, facile corruptionem, exulcerationem & cariem cum excrescentiis spongiosis producere potest.
4. Symptomatica, quæ per hæreditatem inducta est, promtior quidem discussionem admittit, quam illa, quæ a *nudis* congestionibus dependet, contumacior autem ad malum funditus exstirpandum obseruatur.
5. Si *tumor* in malis oboritur, odontalgiæ solutionem indicat.

6. In

6. In febribus acutis & malignis odontalgia ſymptomatica cum ſtridore dentium contingens, mortem præſagit.
7. Dantur feminæ quædam, quibus dolor dentium certum grauitatis ſignum præbet.
8. Ceterum, quo frequentius congeſtiones verſus hæc loca contingunt, eo facilius dolor fit periodicus, & tandem hic adfectus ad Medicorum ſcandala tranſit, ita vt patientia magis quam medicamentis, ſuperetur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Odontalgiæ idiopathicæ.*
   1) Caries ante omnia eſt remouenda, id quod obtinetur
      a) vel per cauteriſationem, vt dicunt, *actualem* cum clauo ignito;
      b) Vel *potentialem* cum ſpiritu & oleo vitrioli, ſed minus ſecure, item per oleum caryophyl. cum camphora, per oleum ceræ, rad. pyrethri, ariſtoloch. rotund. & long. eſſent. ſuccin.
   2) Vel pro circumſtantiarum commoda ratione dens plane euellendus eſt, de qua re tabula chirurgica de *carie oſſium* fuſius dictum eſt.
   3) Ad dolores mitigandos exhibeantur ſpecifica ſympathetica & alia e. g.
      a) Lignum fulmine tactum.
      b) Lignum fraxini in ſolſtitio collectum. Dens cauus hoc vel illo ligno fricatur, & lignum poſt ea reponitur.
      c) Puluis ſympatheticus, in cuius ſolutionem lignum, denti adfrictum, immittitur.
      d) Palliatiue dolorem ſedant narcotica, e. g. philon. Rom. aqua hypnotica *Dorncrellii*, ſem. hyoſcyami cum cera denti impoſitum; quæ omnia tamen non facile in auxilium vocanda ſunt, ob periculum inde metuendum.
      e) Nitrum, denti immiſſum, egregie temperat.
2. *Symptomatice.*
   1) Ad orgaſmum ſanguinis contemperandum, & dolorum atrociam mitigandam, exhibeantur ſingulis circiter

ho-

horis pulueres nitroso temperantes, cum antimonio diaphoretico & cinnabari combinati; quibus sub regimine leniter diapnoico, ter vel quater propinatis, dolores communiter cedunt.

2) Quodsi vero cedere his recusent, addatur MP. de cynoglossa, & quidem ea proportione, vt gr. i-ij. quaelibet dosis contineat.

3) Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. decoctum emolliens e rad. alth. flor. chamomill. rosar. nymphaeae, papau. cum lacte paratum, & calide intra os sumtum.

4) Ad stasin resoluendam & discutiendam subiungantur

a) *Interne:* lenia catarrhalia, e. g. essent. succini cum essent. alexipharm. *Stahlii* maritata.

b) *Externe*, *camphorata*, e. g. spiritus vini camphorat. mediante gossypio adplicatus, emplastr. *Barbette* largiter camphorat. camphora immediate adplicata. Item *decoctum* e rad. irid. Florent. aristolochiae vtriusque, summitat. origan. serpill. flor. sambuc. cum lacte paratum & dentibus saepe calide adhibitum. Item epithema ex herb. hyssop. flor. chamomill. flor. sambuc. farina secalina, calida genis impositum.

5) *Reuulsionem* adfluxus promouent

a) *Interne* purgantia, pro diuersitate temperamentorum aut caussarum ordinanda, e. g.

1) *Cholericis* & biliosis; rhabarbarum.

2) *Phlegmaticis*, agaric. colocynth. mercur. dulc.

3) *Sanguineis*, ialapp. & fol. senn.

4) *Melancholicis*, helleb. nig.

5) MP. de succin. *Craton.* ad quemlibet facile casum potest determinari.

b) *Externe.*

1) Venae sectiones, non facile tamen in ἀκμῇ doloris.

2) Scarificationes, eaeque repetendae.

3) Vesicatoria prope flexuram cubiti in latere adfecto adplicata. Est *iudaei* cuiusdam experimentum

tum

tum, cuius mentio fit in Actis N. C. Vulgus *allium* huic flexuræ adplicat cum præsentaneo subinde leuamine.

4) Apophlegmatizantia stricte sic dicta, e. g. rad. pyreth. imperat. angelic. herb. tabaci &c. masticata, & per aliquod tempus in ore detenta. Item sem. staphys agriæ in petia ligatum vino adusto immissum & dolenti denti impositum.

6) Tandem etiam *repellentia* in subsidium trahantur e. g. tinct. laccæ, quæ subadstringit, & hinc non statim in principio adplicanda est. Sic etiam tinctura odontalgica *Mynsichti* intra os sumta, quæ satis temperata, & egregii effectus obseruatur. Item rad. acaciæ, ceruicariæ, vuulariæ.

7) Aluus semper legitime succedat, cum primis si anodyna adhibentur.

8) In caussa scorbutica tractatur adfectus, vti scorbutus. *vid. tab. de scorbuto.*

9) *Præseruatiue* conducit quotidiana dentium a sordibus repurgatio & frequens oris collutio.

Adsuetæ venæ sectiones & laxationes non negligendæ sunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Sympathetica*, quæ per vulgus in hoc adfectu commendantur, plerumque dubia & incerta sunt, e. g. *os bufonis* ab *Helmontio* commendatum, das mittlere Glied vom vördersten Fuß.
2. Nonnulla etiam plane periculosa exsistunt, v. g. *dens hominis* phthisi defuncti.
3. *Persicaria Paracelsi* vlterius experimentanda est.
4. *Transplantatio* in arbores e. g. in salices, est quidem satis efficax, probe autem obseruandum est, ne arbor exstirpetur, alias enim dolores pari vehementia redeunt. Ad hoc euitandum tales eligere solent arbores, ad quas difficilis hominibus conceditur aditus. Facta operatione vulnus arboris consolidandum est, es muß wieder verwachsen.
5. *Olea destillata* empyreumatica, aliaque acriora, item alumen

men

men & acetum destillatum, sæpe quidem leuamen adferunt, sed altius dentem erodunt, & in illæsos etiam cariosam putredinem propagant.

6. Præter ea augent quoque *olea destillata* sanguinis ebullitionem, & in sanguineis adfectus erysipelaceos producunt.

7. Vsum *tabaci in fumo* aduersus odontalgiam vulgo quidem commendant, cauendum autem, ne subiectis delicatulis, quæ ab hoc remedio vomitum accipiunt, obtrudatur. Hac enim ratione remedium grauius fit ipso morbo.

8. Ab *opiatis*, quæ doloribus odontalgicis mitigandis communiter destinantur, abstinendum est, licet dolores adsint acutissimi. Leuamen enim, quod per exiguum tempus adferunt, grauioribus damnis compensant.

9. Quando *euulsio* necessaria iudicatur, cauendum est, ne hæc præsente aliquo tumore fiat, alias grauiora incommoda inducuntur.

10. Quando dens in maxillis inferioribus residet, & per cauterisationem actualem vel potentialem a carie expurgatus est, cauitas illa expleri potest frustulo quodam plumbeo, ad hoc spatium explendum aptato, & sic dolor non facile recrudescit.

11. Ceterum post cibum adsumtum purgentur dentes puluere quodam dentifricio, e coralliis, silicibus, pumice ad albedinem calcinat. parato. Item myrrha, rad. gentian. irid. Florent. mastich. sang. dracon. quæ a carie præseruant.

12. Aër humido-frigidus, abusus sacchari, & instrumenta metallica excludantur.

13. Ad apophlegmatismum præsentem opem adfert oleum terebinthinæ, item piper & caryophylli, si conquassantur, linteo immittuntur, oleo terebinth. immerguntur, & deinde adplicantur.

14. Quæ vero subiecta calida hæc non tolerant, sal Anglicanum in ore detinere possunt, quod, successiue liquefactum, dolores sedat.

TAB.

TABVLA XXVI.

DE

OTALGIA, ET RELIQVIS AVRIVM ADFECTIBVS.

I. DEFINITIO.

Otalgia eſt dolor aurium acutiſſimus, a congeſtione humorum verſus hæc loca, & ſubſecuta ſtaſi inflammatoria vtplurimum exoriens, & per conſenſum vniuerſum caput, immo non raro totum corpus adfligens. Deriuatur ab οὐς, auris, & ἀλγέω, doleo.

II. DIFFERENTIA.

1. Otalgia ratione *impetus* eſt vel
   1) *vera*, quæ febriculam & inflammationem habet coniunctam. Vel
   2) *notha*, quæ leniore gradu adfligit, atque a febre & inflammatione libera eſt.
2. Præter *otalgiam* ſequentes aurium adfectus adhuc occurrunt
   1) *Tinnitus*, qui ex deprauatione auditus in perceptione ſoni formatur, & cum notabili inſuper aurium ſiccitate coniunctus eſt.
   2) *Suſurrus* & *pulſatio*.
   3) *Fluxus* aurium, vbi materia plus minus vlceroſa per aures excernitur.
   4) *Grauitas*, ſeu defectus auditus & *ſurditas*.

III. SIGNA.

1. *Otalgiæ*.
   1) Quando ab *inflammatione* prouenit, ſentitur dolor in aure lancinans, pulſans, & in concauo auris ardens, & fere

fere intolerabilis, ita vt nonnumquam delirium vel pathemata syncoptica inducat.

2) Calor, rubor, & interdum tumor satis durus, externe retro aures contingit.

3) Commotiones febriles in *vera* otalgia accedunt.

4) Stasis hæc inflammatoria, quando prioribus diebus non discutitur, abit in suppurationem, a qua fluxus aurium facile initium sumit.

5) *notha* otalgia, in qua notabilis inflammatio non adest, per plures hebdomades adfligere, nihilo tamen minus discuti potest.

6) Quando a stagnatione sanguinis vel aliorum humorum exoritur, dolor plerumque acutus, pungens ac terebrans adfligit.

7) Reliquorum adfectuum signa per se constant, & ex ipso nomine facile dilucescunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Aurium adfectus eueniunt communiter *sanguineis*, & *sanguineo*-phlegmaticis.
2. Qui ad rheumata & catarrhos procliues sunt.
3. In specie quibus *coryza* vel aliæ *euacuationes* sanguinis & seri circa caput familiares antea fuerunt, iam autem ex qualicunque caussa emanent.
4. Qui inter *aërem humido-frigidum* diutius versantur.
5. Quibus excretiones in *febre* ob malum regimen fuere impeditæ.
6. Feminæ sanguineo-phlegmaticæ post suppressionem vel circa finem mensium otalgia corripi nonnumquam obseruantur.
7. Viri hæmorrhoidum suppressione laborantes.

V. *CAVSSAE.*

A. *Otalgiæ.*

1. Caussa *antecedens* est plethora, cum dyscrasia humorum non raro coniuncta.
2. Caussa *propior* est congestio humorum versus caput, hæmorrhagiam narium *eminus* respiciens.

3. Caus-

3. Caussa *proxima* est inflammatio internæ membranæ meatus auditorii, neruum anditorium simul adficiens.
4. Caussæ *externæ occasionales*, & *procatarcticæ* sunt
   1) Lapsus rerum modo simplicium modo acriorum, rodentium, vellicantium, vermium.
   2) Violenta capitis percussio & vulneratio.
   3) Serosarum euacuationum consuetarum suppressio.
   4) Hæmorrhagiæ naturales suppressæ, vel artificiales neglectæ.
   5) Metastasis materiæ febrilis ad aures, ob minus genuinum regimen circa excretionem sudoris in febribus acutis.

B. *Tinnitus* & *susuri*.
1. Caussa *interna* generalis cum otalgia conspirat.
2. Sic etiam specialis congestio & restagnatio humorum versus hæc loca contingit, vnde aër, intra tympanum inclusus, ita agitatur, & sensum talem molestum producit.
3. Caussæ *externæ* & *occasionales*.
   1) Cerumen non satis expurgatum.
   2) Muscæ, & alia insecta, quæ auribus sese insinuant.
   3) Ebrietas.
   4) Ventriculi cruditates.

C. *Læsiones auditus* ac *surditatis*.
1. Huius caussæ cum præcedentibus per omnia etiam conveniunt.
2. Specialiter autem notari adhuc meretur, quod infarctus circa hæc organa suspicione veniat, transitum soni remorans, & adfluxum humorum interne impediens. Dantur enim exempla, quæ capite inclinato & dimisso possunt audire, erecto autem illo surda sunt.
3. Tympani flaccescentia, vel plane *læsio*, non raro etiam peccat.
4. Quibus auris externa est abscissa.
5. Qui frequenter a fortioribus sonitibus perturbantur.
6. Qui abundantia ceruminis indurati laborant. Hoc enim euacuato, omnis sæpe auditus læsio est sublata. Tandem

 qui-

7. quibus meatus auditorius globulis, tumore vel tuberculo est obstructus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Otalgiae.*

1) Otalgiae felix discussio raro obtinetur, sed communiter ad suppurationem tendit, praecipue si tumor ille durus externe retro aurem occurrit.

2) Rumpitur haec stasis inflammatoria communiter interivs. Quod si vero *exterius* rumpatur, maioris est momenti: tumor enim saepius est pertundendus, & nisi efficacia mundificantia adhibeantur, metus est altioris vlcerationis.

3) Otalgia si neque feliciter discutitur, neque ad maturationem & ruptionem peruenit, cerebrum per consensum facile adfligit, febres inflammatorias cum phreniticis quasi symptomatibus inducit, & tandem conuulsionibus accedentibus morte scenam terminat.

4) Nonnumquam autem haec inflammatio per discussionem soluitur, atque a suppuratione libera manet.

5) Iuuenes periculosius decumbunt, quam senes, saepius enim ante septimum diem succumbunt.

6) Otalgia grauitatem auditus non raro relinquit; praecipue quando suppuratio contigit.

2. *Susurri & hebetudinis.*

1) Hi adfectus expertes quidem sunt periculi, in tempore tamen illis occurrendum est, ne auditus laesiones, vel alia grauia incommoda succedant. Nam

2) si frequentius reuertuntur, cephalalgias, vertigines & in senioribus apoplexiam quandoque minantur.

3) Interdum etiam auditus laesionem post se trahunt.

4) Qui vero ab *externis* caussis originem ducunt, illi his remotis facile tolluntur.

3. *Tinnitus.*

Vili quidem non est pendendus hic adfectus, praecipue si nimis saepe contingit, illas autem non inuoluit considerationes, quae per vulgus de illo circumferuntur.

4. *Flu-*

4. *Fluxus aurium.*
1) Læſionem auditus facile inducit.
2) Quo magis in conſuetudinem degenerat, eo difficilius medicationi cedit, & adfectus per illum inducti ægrius remouentur.

5. *Læſiones auditus.*
1) Hæc quo magis radices egit, eo difficilius in integrum reſtituitur, in iuniore autem ætate ſpes adhuc adfulget.
2) In annoſis, quibus virium energia deeſt, vix aliquid conſtantis ſperandum eſt.
3) Multo minus, ſi læſio *tympani* vel aliorum organorum peccat.
4) Qui ſurdi nati ſunt, rariſſime curantur.
5) Surditas iuxta *Ettmullerum* in acutis cum vrina *cruda* delirium portendit: Quando autem cum vrina *cocta* adeſt, hæmorrhagiam criticam promittit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxyſmo.*

1. *Otalgiæ.*
1) Staſeos inflammatoriæ *diſcuſſio* ante omnia eſt tentanda.
a) *Interne:* per eſſent. alexipharmac. *Stablii* cum eſſent. ſuccini, vel ſpiritu tartari mixtam, interpoſitis nitroſis & abſorbentibus, cinnabarinis, antimonialibus fixis e. g.

Mane propinetur mixtura ex eſſent. alexipharmac. & ſuccin. ad gutt. XXX. Per diem autem pulueres nitroſo-temperantes, quibus pro moderamine doloris verſus ſomnum gr. I. M. P. de cynogloſſa immiſceatur.

b) *Externe* per camphorata, nam nihil præſentius impedit ſuppurationem, quam camphora. Conuenit autem adplicare ſpiritum vini camphoratum, mediante goſſypio in aurem immittendum, vel epithema neruinum e rad. irid. Florent. ariſtol. long. cyperi, herb. puleg. menth. flor. chamom. Roman. ſerpill. ſemin. carminatiu. cum camphora.

2) *Ad-*

2) *Adfluxus* humorum ad caput simul *reuellatur*.

a) *Interne* per laxationes, easque repetendas; in quem finem M. P. de succino *Cratonis*, cum paucis granis resin. ialapp. acuata, laudatur, item infusa per epicrasin.

b) *Externe*, per pediluuia, frictiones, hirudines ad hæmorrhoidalia loca adplicatas, in iis, quibus suppressæ sunt hæmorrhoides; vel si necessitas exigit, venæ sectio.

3) Quam primum inflammatio & dolores paullulum *remittunt*, externe etiam locum habet adplicatio *salis volatilis sicci cum castoreo*, mediante gossypio instituenda.

4) Vbi autem *discussio* non amplius est speranda, ibi *suppuratio* promoueatur per emollientia & maturantia. Huc faciunt

a) *Emplastra* de melilot. camphor. de spermat. ceti, diaphoretic. *Mynsichti*.

b) *Cataplasmata* vel *fotus* ex rad. alth. herb. malu. chamom. branc. vrsin. flor. melilot. chamom. semin. psyll. fœnugræc. lini, ficubus, croco.

5) Deinde ad apostematis *ruptionem* adhibeantur vel emplastr. mellitum, vel succus ceparum frixatarum cum melle subactus, vel manus chirurgica.

6) Denique ad apostematis *abstersionem* & *mundificationem* adplicentur balsamica e. g. hæc mixtura.

Recip. essent. succin. drachm. III.
myrrh. drachm. II.
spirit. terebinth. scrup. I. M.

Item succus absinth. cyclam. marub. alb. cum melle.

2. *Susurri* & *fluxus aurium*.

1) Primo loco adhibeantur laxantia e gummi-resinis, e. g. ammoniac. galban. extract. panchymagog. *Crollii*, MP. de succino *Cratonis*, mercur. dulc. trochiscor. alhandal. &c.

2) Deinde propinentur *discutientia succinata*, e. g. essent. succin, cum essent. alexipharmac. *Stahlii* remixta, ter per diem ad gutt. XXX. exhibenda.

3) Cum

3) Cum his iungantur etiam *externa*, quæ decubitum versus caput discutiunt & deriuant, ac laxitatem partium roborant. Faciunt hoc

a) Mixtura balsamica, modo descripta, ex essent. succin. myrrh. & spirit. terebinth. Loco spiritus terebinth. sumi etiam potest oleum succini, sed paucis tantum guttulis.

b) *Forestus* ambram & moschum in aurem cum effectu ingessit.

c) *Salia volatilia* vrinosa cum castoreo vel camphora mediante gossypio adplicata.

d) Conducunt etiam *suffimigia* e. g. ex storace calamit. mastich. ture, carbonibus iniiciendo, & vaporem mediante infundibulo auribus excipiendo.

e) Porro laudantur olea carminatiua, e. g. anisi, fœnicul. chamomillæ, item etiam balsam. Indicum.

f) Pediluuia ad reuellendum.

3. *Tinnitus.*

1) Quia in *tinnitu* communiter notabilis aurium siccitas & calor circa caput occurrit, *humectantia* non tantum particularia, verum & quam maxime etiam vniuersalia commendantur.

a) Pro humectatione *vniuersali* adhibeatur sufficiens & dilutus potus, item herba veronicæ, teucrii veri, vel alia conueniens, in forma thée vsurpanda.

b) Pro *particulari* externa humectatione laudantur: oleum amygdal. amar. ouorum, ceræ; item decocta neruina, e. g. ex florib. lauendul. spic. nard. &c. cum vino, vel lacte humano parata, & vaporis forma admissa. Denique etiam emulsiones cum camphora.

2) Hisce humectantibus iungantur *deriuantia.*

a) *Interne*: laxantia superius aliquoties iam nominata, quibus helleborus niger in specie adhuc adnumeratur.

b) Externe: pediluuia, & loco laxantium, interne sumendorum, clysteres interdum possunt adplicari.

3) Quo magis vrget hic adfectus, & in consuetudinem degenerauit, eo magis venæ sectio in pede necessaria est; quod etiam de *susurro* obseruandum.

4. *Grauitatis auditus*, siue *surditatis*.

1) Hic eadem methodus & remedia, quæ ad *susurrum* superius commendata sunt, adhibeantur, & diu continuentur.

2) In specie adhuc magis hic necessaria erit *massa* illa *Stahliana*, auribus adplicanda, nempe sal quoddam volatile cum castoreo maritatum, e. g.

Recip. sal. volatil. sicc. C. C. scrup. I.
Castor. medull. electiss. gr. V - VI.
M. f. massa, de qua ciceris magnitudo mediante gossypio versus somnum auri immittatur.

3) In sanguineo-phlegmaticis, minus sensibilibus, vnica guttula de oleo succini addatur; quo casu etiam hæc formula adhiberi potest.

Recip. essent. succin. scrup. IV.
Olei chamomill. destillat. scrup. semis.
Olei succin. gutt. I. Misc.

4) *Cerumen*, vbi peccat, per humectantia, non vero spirituosa, mediante syringa iniecta, prius emolliatur, & deinde euacuetur.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Quoniam *plethora* in hisce adfectibus tamquam caussa antecedens consideranda est, illius per venæ sectionem in pede æquinoctialem imminutio ad præseruandum quam maxime commendatur.

2. Quando malum a *suppressis* hæmorrhagiis, e. g. narium, mensium, hæmorrhoidum, originem sumserit, restitutionem horum fluxuum per methodum suo loco commendatam conuenit respicere.

3. Ad congestiones humorum versus caput præoccupandas & reuellendas commendantur

1) *Interne:* lenia purgantia, quæ quarta circiter anni parte repetenda sunt e. g. extract. panchymagog. *Crollii*,

M. P.

M. P. de fuccino *Cratonis*, addito ftimulo per refin. ialapp. trochifc. alhandal.

2) *Externe* pediluuia, & frictiones.

4. His iungantur, quæ æqualem humorum difcuffionem promouent, e. g. mixtura polychrefta tonico-neruina *Stahlii*, item effent. fuccin. cum effent. pimpinell. alb. vel cum effent. alexipharmac. Stahlii remixta. Horum autem vfus non debet effe continuus, fed laxantibus præmiffis per octo circiter dies fubiunctus.

VIII *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Olea* deftillata, nifi largiter diluta fint, nimium fufcitant ardorem, immo in vehemente otalgia ad phrenefin aliquando difponunt.

2. In fpecie *oleum fuccini* nimis feruidum eft, hinc in copia nullo modo adhiberi debet, cum aliis autem parcius mixtum, roborandi efficaciam habet non contemnendam.

3. *Olea deftillata graueolenta*, e. g. lauendul. maioran. fœnicul. anethi non nude, fed cum effent. fuccini conuenienter mixta, in his cafibus vfum fuum exhibent; & quidem præ reliquis oleum chamomill. laudem meretur.

4. Effentia *fuccini*, quoties in his & aliis adfectibus externe vfurpatur, non debet effe alcalifata, fed mediante fpiritu vini rectificatiffimo fimpliciter præparata.

5. Si inflammatio fuppurafcens rumpitur, cauendum eft, ne *olea cocta* nimium vfurpentur, quia inferre hac ratione poffent furditatem. Quodfi vero infauftus eiusmodi effectus iam inductus effet, fecuriffima & efficaciffima eft effentia *fuccini*.

6. In *grauitate auditus*, in qua nulla organi debilitas, fed materia tantum catarrhalis ad caput redundans reperitur, fola fæpius purgantia, mediocriter fortiora, negotium exhauriunt; in quo cafu helleborus niger largius cum reliquis combinandus eft.

7. Si in *tinnitu* ardentes capitis dolores, immo eryfipelacei adfectus, vt fæpius fit, circa hanc regionem occurrunt, vfum habet vapor decocti *fabinæ*, auribus admiffus; ca-

vendo, ne in tinnitu calida neruina & exficcantia adhibeantur.

8. *Veficatoria* impetum doloris quidem placant, & humores reuellunt, non raro autem illorum vfum pruritus & fluxus aurium fequitur; vnde non temere adplicanda funt. Quando autem, neceffitate vrgente, in fubfidium vocantur, difcutientia ftatim debent coniungi.

9. Quod de *venæfectionibus* magis præferuando, quam curando inftituendis, *præcedentibus tabulis* fæpe iam monuimus, illud etiam in *otalgia* obferuandum eft, in reliquis autem tribus adfectibus, in quibus ftatus paroxyzans & acutus non obferuatur, nullam adeo inuoluit confiderationem.

10. *Fonticuli* in læfione auditus non ita facile in auxilium vocandi funt; in ftatu autem feniorum furdaftro adplicatio illorum fere neceffaria videtur, quia ferum ibi abundat, & reliqua fubfidia minus efficacia reperiuntur.

11. In grauitate auditus a *metaftafi* materiæ febrilis, vel alia congeftione exorta, vulgus vtitur *vrina leporis*, calide inftillata; item *pane cum aromatibus* noftratibus fubacto, & cocto, quem diffectum & fpiritu vini confperfum calide adplicat.

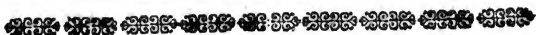
12. In *otalgia*, quando tumor fimul in faucibus occurrit, locum habent gargarismata ex fubadftringentibus, abftergentibus, temperantibus nitrofis & albo græco, cuius peculiaris eft efficacia, parata. Hoc nomine conducunt. rad. biftort. herb. auric. muris, faluiæ, hyffop. (quæ vel fola ftafes fanguinis fatis potenter refoluit) flor. chamomill. melilot.

13. Abfint ab aurium adfectibus *cataplasmata*, licet ex difcutientibus fpeciebus parata, præfertim vbi tumor iam diu durauit: nam humida relaxant, & ita ftafin augent. Ad minimum vino cocta fint, fi omnino illa in vfum vocare placeat.

14. *Sulphuris* vfus in læfione auditus, cum manatione materiæ tenuioris ftipata, ad modum prouide admittendus eft,

est, corpore nempe bene mundificato, ne vlcerosum quidquam in teneris partibus ad interiora pellatur, & grauia paralytodea, aut apoplectica mala inducantur.

15. Senes, auditus grauitate laborantes, auxilium interdum impetrant a repetitis euacuationibus iusto tempore institutis, & temperatis discutientibus subiunctis.

TABVLA XXVII.

DE

CORYZA, GRAVEDINE ET PHLEGMATORRHAGIA.

I. DEFINITIO.

1. *Coryza* est adfectus catarrhalis, qui excretione seroso-mucida modo benigniore, modo acriore, per nares & sæpivs etiam per fauces sese manifestans vt plurimum cum sternutatione coniunctus est, & a compressoria restrictione humorum versus caput maximam partem originem ducit. Deriuatur a κορυζάω, grauedine laboro.

2. *Grauedo*, secundum receptam distinctionem, est adfectus itidem catarrhalis, qui nulla quidem perruptione materiæ serosæ, maiore autem illius congestione & stagnatione ad nares & partes vicinas manifestus, atque hinc maioribus etiam incommodis stipatus est.

3. *Phlegmatorrhagia* est verus continuus fluxus seu stillicidium limpidi phlegmatis e naribus, qui itidem a congestione humorum versus caput, hæmorrhagiam narium respiciens, originem ducit.

II. DIFFERENTIA.

1. Catarrhorum præcipue species sunt coryza, grauedo, phleg-

 mator-

matorrhagia, raucedo, tussis & catarrhus suffocatiuus. De coryza, grauedine & phlegmatorrhagia hac, de speciebus autem aliis tabulis agemus.

2. Vulgus quidem aliam adhuc speciem adcusat, nempe catarrhi lapsum in stomachum, es sey ihnen ein Fluß in den Magen gefallen; est autem consensualis tantum molestia, a faucium catarrhali incommodo, seu veteribus dicto *brancho*, circa orificium æsophagi, & ductum illius vna eueniens.

3. Liceat hic paucis indicare differentiam *catarrhi* a *rheumate*, ad euitandam communem confusionem.

a) Rheuma plus sanguinis stricte dicti inuoluit, quam catarrhus, qui seroso-mucidæ magis est craseos.

b) Rheuma febriculam qualemcunque semper habet comitem, quæ tanto fortior & acrior est, quanto plus sanguinea substantia altius ad partes seriferas diffunditur, cui congestioni rheumaticæ aliquando otalgia cum vel sine parotidum dura inflatione superuenit, catarrhus autem simplex nulla febre stipatus est, sed tum demum eamdem habet comitem, quando sanguineæ portiones his stasibus accedunt, & corruptionis periculum minantur. *conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

c) Rheuma ad exitum non peruenit, sed dolore premente, tendente, immo interdum lancinante ac fremebundo percellit, in catarrho autem materia seroso-mucida excernitur. *conf. etiam differentia tab. de rheumatismo.*

4. *Coryza* est vel *recens* & *transitoria*, vel *habitualis*.

5. Vel *vaga*, vel *periodica*, circa certa anni tempora eueniens.

6. Differentia *coryzæ*, *grauedinis* & *phlegmatorrhagiæ* ex definitionibus elucescit.

III. *SIGNA.*

1. *Coryzæ.*

1) Præcedunt pruritus & sternutationes, quæ, vt hanc humiditatem immobiliorem fluidam reddant, inseruiunt.

2) Concurrunt torpor animi, somnolentia sensuum externorum,

norum, nempe gustus, visus, auditus & olfactus qualiscunque hebetatio.

3) Interdum ipsa grauedo coryzæ prodromus est.

4) Subsequitur excretio materiæ seroso-mucidæ, per nares, fauces, & subinde etiam per oculos.

5) Quo tenuior & acrior est hæc catarrhalis materia, eò magis adficit illa loca, per quæ excernitur, ita vt sæpius leuiter illa arrodantur, & ardoris sensu infestentur.

6) Aluus ordinarie est clausa, vrina pauca, & sudor suppressus.

7) Aliquando tussis cum raucedine coniuncta est, præprimis, si magna quantitas materiæ serosæ acris ad fauces pellitur.

2. *Grauedinis.*

1) Temulenta & grauatiua capitis adflictio.

2) Dolores prementes, tendentes, frementes, immo pungentes & vrentes, a summitate quasi capitis, quam occupant, ad occiput, & in primis ad ipsos vsque processus mastoideos se se extendentes.

3) Vasa notabiliter turgent.

4) Concurrit sitis cum oris siccitate.

5) Somnus est inquietus.

6) Pectus etiam in consensum trahitur, & oppletione quadam grauatiua occupatur.

7) Grauedo, quæ diutius durat, non solum sensibus externis, quod familiare est, verum etiam adpetitui incommoda quædam infert.

8) Non nulli, si intensior est adfectus, modo horrores, modo æstus vagos, præsertim aëre frigido-humido persentiscunt.

3. *Phlegmatorrhagiæ.*

1) Præcedunt molestiæ capitis congestoriæ, oppletoriæ, grauatiuæ & prementes.

2) Succedit stillicidium limpidi phlegmatis per nares, quod post effluxum plurium guttularum sponte sua iterum cessat.

3) Coniunctus est sensus grauatiuus circa oculos & radicem nasi.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Ætas infantilis, præcipue si transpiratio suppressa, vel, secundum *Riuerii* obseruationem, vrinæ excretio in illis non succedit.
2. Puerilis ætas, multa lympha saliuali abundans.
3. Præcipue etiam *prouectior* ætas, quæ, ob sanguinem inertiorem, sinceris hæmorrhagiis non magis par est.
4. Temperamentum in primis phlegmaticum, vel sanguineo-phlegmaticum, plethorici.
5. Sexus sequior præ virili.
6. Homines otiosi, lautæ diætæ dediti, somnolenti.
7. Qui frequentiori eius modi euacuationi adsueti sunt; præcipue ex *interna* dispositione. Hanc enim magis hic respicere conuenit, quam accidentales & externas occasiones, ex intemperie aëris humido-frigidi dependentes.
8. Adulti etiam & viri, qui congestionibus versus caput sine succedente hæmorrhagia adhuc obnoxii sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Quæ scena in hæmorrhagia narium, illa etiam in coryza luditur: huius enim caussa primaria etiam est congestio sanguinis versus caput, hæmorrhagiæ narium destinata.
2. Huic adserto non repugnat, quod coryza per aliquot dies duret: nam hæmorrhagia narium satis est familiare, vt non vnica semper eruptione absoluatur, sed per aliquot sæpe dies repetitis successibus eiusmodi eruptiones continuet.
3. Hinc coryza pro *accidentali* tantum euentu hæmorrhagiæ, cui proprie destinata fuit congestio, habenda est. Quoniam enim in talibus subiectis sanguis, stricte dictus, cum tenui abundante sero sufficienter non subactus est, atque ob hanc caussam crassa rubicunda portio vlterius progredi non valet, euenit, vt tenuior solum pars excernatur, & quidem satis subinde copiose; de qua re notabile exemplum apud *Salmuthum* reperitur.
4. A *restagnatione passiua*, nempe detentione humorum seroso-lymphalium intra & circa glandulas, tamquam illorum colatoria, aliquando quidem coryzam prouenire posse, non negatur, sed hoc rarissime. 5. Caus-

4. Caussæ *externæ* & *occasionales*.

1) Euacuationes catharticæ consuetæ naturales suppressæ.

2) Artificiales, circa æquinoctia celebrari solitæ, neglectæ.

3) Aër humido-frigidus, immo etiam humido-calidus, cum repentina refrigeratione permutatus.

4) Crebriores crapulæ, secundum prouerbium: Süsse machen Flüsse.

5) Vsus herbæ nicotianæ, antea frequens, iam simul & semel abrogatus, & abusus pulueris sternutatorii.

6) Omne illud, quod transpirationem naturalem impedire solet.

7) Suppressio vrinæ secundum *Riuerium*.

8) Qui veneris abusu vigore sanguinis spoliati sunt.

5. Tandem de *sternutationis* caussa non nulla adiicienda sunt.

1) *Hippocrates* & *Aristoteles* statuerunt, non tantum aërem, sed & serum illud viscidum, quod sternutando excutitur, prouenire ex *cerebro* per ossis ethmoidei poros ad nares. Quum vero ob viarum angustiam sponte sua id fieri non posse animaduerterent, a *cerebri contractione* impetum hunc deriuabant.

2) Recentiores hunc errorem detexerunt, & sternutationem pro actione *thoracis* ex principiis anatomicis & mechanicis iustius declararunt. Eo autem redit sententia, quod aër, qui per inspirationem ad pulmonum cellulas transmissus est, & ordinarie *blande* iterum emittitur, hic per violentum *thoracis* & in primis *diaphragmatis* motum vno actu impetuose explodatur, & ab hac forti explosione aëris, ex amplo pulmonum spatio in angustam tracheam & narium foramina protrusi & repercussi, *sonus* ille & *strepitus* importunus proueniat.

3) Hæc de caussis *instrumentalibus* bene quidem iudicant; quando autem de caussa *efficiente* huius impetuosi motus dicunt, solas materias acres, quæ fibras narium nerueo-membranaceas vellicent, adcusant. Sed vti manca est hæc pathologia, ita motum hunc rationalem pincipio cuidam rationali omni iure tribuimus,

 quod

quod *propter* materiam, siue *acrimonia*, siue *spissitudine* sua, siue alia ratione molestam, vehementissimum hunc laborem resolutorium, discussorium & expulsorium suscipit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Simplex tam coryza quam grauedo, parum in recessu habent periculi, & quando certis temporibus, in primis circa æquinoctia, recurrunt, salutares sunt, & a multis serosis capitis adfectibus præseruant.

2. Immo ipsa etiam habitualis horum adfectuum innidulatio, ætate & reliqua constitutione adhuc vegeta, directum periculum non infert. Interea tamen *chronica* hæc coryza *olfactum* facile lædit.

3. In *annosioribus* autem & *effœtis* aliter se res habet, in illis enim perpetuus hic copiosus adpulsus ad caput & fauces vertiginosa, apoplectica, hemiplectica, paralytica consectaria tandem inducit, vel adfectus asthmatici, catarrhi suffocatiui oriuntur, si decubitus huius materiæ acris ad pulmones contingit; quo intuitu etiam in *iunioribus* phthisica exulceratio induci potest.

4. Coryzæ nonnumquam superuenit febris catarrhalis quæ infantibus periculosior esse obseruatur. *Conf. tab. de febre catarrhali benigna.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Rarissime quidem contingit, vt patientes, coryza, grauedine aut phlegmatorrhagia laborantes, Medici consilium quærant; quod si tamen omnino hoc fieret, sequente modo incedendum est.

1. Iusta & necessaria *euacuatio* in *grauedine* promoueatur.

2. Euacuationi per hæc loca *alia* conuenientior substituatur, & hac ratione coryza auertatur & intercipiatur.

3. *Primum* quod attinet, adhibeantur in grauedine vel lenia *ptarmico-errhina* e. g. herb. maioran. betonic. thym. serpill. flor. lauendul. lilior. conuall. &c. vel odor *salium volatilium* vrinosorum naribus excipiatur: ita enim facile resoluitur, vel ad minimum ad fluxilitatem reducitur mucida illa substantia, quæ tensionem & infarctum pepererat.

4 Se

4. *Secundae* indicationi vt satis fiat, praescribantur circa aequinoctia laxantia, venae sectiones in pede, & pro re nata scarificationes.

5. Subiungantur lenia diaphoretica & diuretica. Hic praecipue laudem merentur tinct. antimonii cum ess. succini & alexipharm. *Stahlii* mixta, coniuncto moderato regimine.

6. Medicatio *curatiua* non quidem requiritur, conueniunt autem lenes laxatiores & lenia catarrhalia, ex quibus nominamus M. P. de succino *Cratonis*, extract. helleb. nigr. mercur. dulc. essent. alexiph. succini, quorum vsus cum leni diaphoresi coniunctus esse debet.

7. In *nimis copioso* autem effluxu catarrhali, praemissis laxantibus & diapnoicis, vna vel altera exigua dosis M. P. de cynogl. cum puluere quodam tonico & cinnabarino mixta, exhibeatur. Pro scopo tonico conducit praecipue puluis & essent. cascarillae.

8. In coryza *acriore*, in primis illa, quae cum sensibili dolore capitis iuncta est, vsus camphorae externus e. g. mixtura ex spiritu vini camph. salis armoniac. lilior. conuall. rosar. & essent. croc. vertici & fronti adplicata, multum leuaminis adfert.

9. Denique *praeseruatiue* adhuc commendantur:

1) Mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quae egregiae hic est efficaciae.

2) Venae sectiones & scarificationes versus aequinoctia, praesertim in plethoricis & adsuetis, instituendas, superius iam nominauimus.

3) Alui debitus successus.

4) Modestus vsus pediluuiorum.

VIII. *CAUTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Deckerus* in notis ad praxin *Barbette* insignem efficaciam *vapori turis*, *aceti* & similium adscribit; sed cauendum est, ne ad retropellendum potius, aut mucum illum restagnantem altius incarcerandum, talia remedia inseruiant, & hoc casu periculosa pathemata inducantur.

2. Minime omnium nudæ tales retropulsiones in *grauedine habituali*, sæpius recurrente, tolerantur.

3. In hac parum etiam efficiunt ipsa *volatilia* & *ptarmico-errhina*; immo frequens & quotidianus ptarmico-errhinorum vsus adfluxum tanto magis inuitat, & homines habitualibus eius modi catarrhis obnoxios reddit.

4. Idem præstat *fumus tabaci* multum vsurpatus. Qui vero horum vtrorumque vsui adsueuerunt, non possunt, quin eumdem, sed intra limites subsistendo, reassumant.

5. Sic etiam *salia volatilia vrinosa* in coryza acriore & tenuiore adfluxum augent, vel ad minimum rubefactoriam pruriginosam passionem circa radicem narium intendunt, & grauedinosum valde molestum sensum ibidem gignunt; cui potius *nitrosis collutionibus*, modeste vsurpandis, succurritur. In coryza autem *mucosa* & *grauedinosa* externe non reiicienda sunt volatilia vrinosa. Nimium autem vsurpata caput & memoriam debilitant.

6. A remediis externis *subacidis* & *adstringentibus* in coryza abstinendum est.

7. In *coryza* præcipue *acriore*, & in specie *contagiosa*, præmissa leni laxatione, vsus alexipharmacorum temperatorum & nitrosorum egregie conuenit; in *simpliciore* vero, præsertim ad habitum iam propendente, eximii vsus est ess. succini, siue sola, siue cum essent. lignorum, & in specie essent. ligni sassafras, combinata.

8. *Adpensio succini*, cui vmquam vere profuerit non constat: licet enim globuli pellucidi, ab eius modi catarrhosis gestati, obscuritatem, quem ad modum corallia pallorem aliquando inducant, hoc tamen sine vlla patientis subleuatione vtrimque euenire obseruatur.

9. *Fonticuli* & *setacea* possunt quidem fluxus tales catarrhales interdum intercipere, præsertim in iunioribus, plura autem incommoda hoc tentamen premunt.

1) Sæpius sine vllo effectu adhibentur.

2) Raro diu iuuant, licet fonticuli continuentur & setacea repetantur.

3) Non

3) Non continuata antiquum incommodum grauius reuocant, immo grauiora alia pathemata introducunt.

4) Ætati iuniori debilitationes & eneruationes fonticuli plerumque conciliant.

5) Quibus pensitatis elucescet, quod remedium grauius & molestius sit ipso morbo.

10. *Thermarum* vsus, prægressis debitis euacuationibus, & proportionate institutus, non quidem inefficax est, magis autem in præsens quam pro vniuerso malo constanter auferendo conducit, nisi vitæ genus otiosum in laboriosum mox mutetur.

11. *Venæ sectio* tempestiua & proportionata eximium vsum præstat. Hinc non audiendi sunt, qui per illam vires exhauriri, & sanguinem magis vappidum, mucidum, vel antiquorum vocabulo, frigidum reddi, ex erroneo spirituum principio statuunt; cui commento innumerabilia exempla, hisce ventilationibus adsueta, quantumcunque seniora, alacriter contradicunt. Quibus autem sanguinis crasis in genere mucida & phlegmatica est, iis venæ sectio non æque conducit.

12. *Essentia succini*, præmissa methodo euacuante, in adfectibus catarrhalibus, non adeo *acribus*, eximiæ est efficaciæ, & id præstat, quod ab aliis frustra exspectatur: modo *sine alcali* parata sit.

13. *Lignum sassafras* in decocto aliquem habet vsum, essentia autem eius nimis calida est.

14. *Massa pilularum de Succino Cratonis* reuocat quidem decubitum excretionis mucidæ a capite ad intestina, tamquam debita excretoria, corrigenda autem est eo modo, vt minus aloës & plus succini eamdem ingrediatur.

15. *Extract. panchymagogum Crollii* satis bene & leniter purgat, quando conueniente dosi propinatur.

16. *Essentia hellebori nigri*, bene saturata & cum tinct. ialappæ mixta, egregium etiam præstat effectum, in primis quando circa æquinoctia & tempus adpropinquantis catarrhi exhibetur.

 17. Ra-

17. *Radix ari* ad euacuandam colluuiem ſeroſam in nodulis ſeu infuſis numquam contemnenda eſt.

18. *Motus corporis ſufficiens* magis commendari meretur, quam vlla alia remedia. Per hunc enim abundantia ſeri diſſipatur, & ſtatus humidus in ſiccum mutatur; cauendum autem eſt, ne calefactum corpus refrigeretur.

19. In phlegmaticis largus vſus *zingiberis* in cibis egregie conducit.

20. *Puluis ſternutatorius* ad grauedinem expediendam ſi non ſufficit, grana VI. *euphorbii* puluerifati cum vna vel altera vncia vini coquantur, & modicum huius decocti in nares trahatur, ita ſatis potenter ſtimulat nares, & humores diſcutit; quod *vitriolum album* in aqua maioranæ ſolutum etiam efficit.

21. *Cortex mezerei* aliquo modo lenius operatur. Inter ea hæc remedia non ſtatim, ſed poſt alia conuenientiora adhiberi debent.

22. *Cucuphæ*, quas catarrhoſis ex herbis aromaticis parare ſolent, vſum quidem aliquem in pure phlegmaticis exhibent, in ſanguineis autem cauendum eſt, ne vertiginoſi adfectus inde ſequantur.

23. *Balſama apoplectica* & *cephalica* ſubiectis talibus magis nocent, quam conueniunt: quia caput valde grauant.

24. In *coryzo acriore*, præmiſſis per tres circiter dies nitroſis & temperantibus, *MP. de cynogloſſa* vſum habet. Præter ea in omnibus coryzæ ſpeciebus, *cinnabaris* conuenit, præcipue in hac ſpecie acriore, in qua etiam eſſent. alexiph plus, quam eſſent. ſuccini præſtat.

25. Multi catarrhoſi, quando aliquid cibi adſumſerunt, inſolitam ad *vomitum* habent procliuitatem; cuius ſymptomatis tractatio a reliqua methodo non differt, in primis ſi hæc emeſis catarrhoſam & cum coryza complicatam capitis oppletionem ſequatur.

26. Veteres per *trageas* huic rei mederi voluerunt, e rad. helen. ari galang. zedoar. coſt. ver. cinnamom &c. quæ vero, licet contemni non mereantur, effectum tamen non ita promptum edere ſolent.

27. Co-

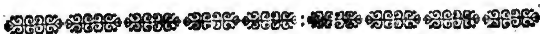
27. *Costus verus* tantum commasticatus, leuiores stases catarrhales satis cito discutit.

28. Melioris adhuc energiæ est *rad. pimp. alb.* vel per se, vel in forma essentiæ adhibita.

29. Radix *vincetoxici* in adfectibus serosis præ reliquis laudabilis est: *radix bardanæ* eidem intentioni optime inseruit, item *radix petasitidis*, magis tamen in phlegmaticis subiectis.

30. Ex hisce radicibus extracta essentia *sine vehiculo* debet propinari, ita vt 6 - 8 - 10. guttulæ per se deglutiantur, & vsus illius per aliquot dies repetatur. Hac ratione vomitui tali optime consulitur, & fauces a serosa oppletione liberantur.

31. Conuenit etiam cochleare vnum vel alterum spiritus communis ardentis, bonæ notæ, post adsumtos cibos, & sub vsu essentiæ in primis pimpinellæ albæ, adsumere.

TABVLA XXVIII.

DE

BRANCHO ET RAVCEDINE.

I. **D**EFINITIO.

Branchus est materiæ seroso mucosæ intra fauces & asperam arteriam secessio, a congestione humorum versus has partes originem trahens.

Raucedo est tunicæ glandulosæ & partium glandulosarum, circa superiora asperæ arteriæ sitarum, constrictio, qua debitus prouentus lymphæ, asperam arteriam humectantis, intercipitur.

II. DIFFERENTIA.

1. *Branchus* ordinarie, sed minus accurate cum raucedine solet confundi. Qua de caussa sequentes attendendæ sunt differentiæ:

1) In

1) In *brancho* ſub initium adſunt molimina hæmoptyica. Quando autem euacuatio ſanguinis locum non invenit, decubitus ſeu ſeceſſio fit humorum ſeroſo-mucidorum; in raucedine autem hæc omnia deſunt, econtra lympha, ad irrigationem neceſſaria, eſt intercepta.

2) Hinc in *brancho* toni relaxatio, in *raucedine* autem conſtrictio adeſt.

3) *Branchus* excipit ordinarie coryzam & grauedinem; *raucedo* autem ſine his occurrit.

4) *Raucedo vera* chronice & per multos interdum annos adfligit, branchus breuioris eſt periodi.

2. Vterque adfectus eſt vel *lenior*, quæ a cauſſis externis inducitur, vel *pertinacior*, quæ a cauſſis internis originem ducit.

3. Præter ea, ſecundum reliquas diuerſas cauſſas, diuerſo modo adhuc differunt, vti inferius ſub *cauſſis* dicetur.

III. *SIGNA.*

1. Coryza, & humida vel ſicca tuſſis vtplurimum præcedunt, vel ad minimum accedunt *branchum*.

2. Quo acrior eſt decubitus, eo certius aſpera arteria interne excoriata ſentitur.

3. Superuenit difficilis reſpiratio, vox rauca & reliqua ſymptomata coryzam concomitantia.

4. Quando *lenior* eſt hic adfectus, tuſſis vel coniuncta obſeruatur, vel eumdem ſequitur.

5. Cum *grauiore* vero facile conſpirant adfectus catarrhales, ſcorbutici, immo ſubinde venerei.

6. *Raucedo* per ſe ſatis dignoſcenda & non raro cum adfectibus phthiſicis ſtipata eſt.

7. Hinc loco aſperæ, profundæ & raucæ vocis, quæ in *brancho* adeſt, in *raucedine* potius vox ſuppreſſa ſeu aphonia obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Branchus euenit

1. Iuuenili & conſiſtenti ætati, vbi adhuc vigent congeſtiones verſus pectus.

2. In-

2. Interdum quoque infantibus.
3. Phlegmaticis in primis ſenibus, & cauſſis infra nominatis expoſitis.
4. Raucedo euenit
   1) Tuſſi ſiccæ adfectis.
   2) Phthiſicis.
   3) Feminis obſtructione menſium laborantibus.
   4) Diu multumque clamitantibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima branchi* eſt congeſtio ſanguinis ad fauces, ſub qua in partes glanduloſas materia ſeroſo-mucida ſecedit.
2. Cauſſa vero *proxima interna raucedinis* eſt interceptio lymphæ, quæ arteriam aſperam humectat.
3. Cauſſa *concomitans*, quæ lymphæ prouentum impedit, eſt vtplurimum conſtrictio partium glanduloſarum, circa ſuperiora arteriæ aſperæ.
4. In cauſſa vero ſcorbutica & venerea eroſio epiglottidis præſto eſt.
5. *Cauſſæ externæ & occaſionales.*
   1) Decubitus rei alicuius extrinſecus delatæ, e. g. particularum puluerulentarum.
   2) Tuſſis vehemens.
   3) Frequens diuturna ſermocinatio & vociferatio.
   4) Cibi nimium pingues.
   5) Humores acres bilioſi, circa hæc loca ſtagnantes.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Branchus ſimplex* parum periculi portendit.
2. Quando autem iam *habitualis* factus eſt, nonnumquam, præſertim in ſenibus, in catarrhum ſuffocatiuum abit; iunioribus vero plerumque tuſſim, vel aſthma relinquit.
3. *Raucedo*, a cauſſis *externis* producta, leuioris eſt conſiderationis.
4. Quæ a cauſſis *internis* dependet, non, niſi his ſublatis, tollitur.
5. Quo grauiores ſunt morbi complicati, eo difficilius raucedo

cedo tollitur: hinc in caussa venerea & scorbutica satis pertinax obseruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In brancho.*

1. In *brancho* ad humorum adfluxum a pectore deriuandum, præmissis lenioribus laxantibus, propinentur nitrosa, absorbentia cum cinnabarinis mixta.

2. Ad mucositatem incidendam & resoluendam conducit aqua veronicæ viniof. essent. alexipharmac. *Stahlii*, essent. succini.

3. Paucis: vti cum hac mucida stasi coryza & tussis concurrunt, ita & eadem medicatio locum habet, quæ tabulis de coryza & tussi indicata est.

B. In *raucedine.*

1. Ad stricturam partium glandulosarum relaxandam & acrimoniam obtundendam, exhibeantur lubricantia, e. g. oleum amygdal. dulc. syrup. liquirit. de erysimo *Lobelii*, capilli veneris, violar. iuscula mucilaginosa raparum, auenæ, hordei, decocta ex herbis veronic. hyssopi, salviæ, hederæ terrestr. semin. anisi, fœniculi.

2. Quo magis humores acriores biliosæ in hoc adfectu peccant, eo melius conducunt absorbentia cum nitro & antimoniato quodam fixo combinata, coniuncto leni regimine diapnoico.

3. In caussa scorbutica, venerea vel phthisica, primarii adfectus respiciendi sunt.

4. Aluus subinde per lenia laxantia soluenda est.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In vtroque casu fugienda sunt *expectorantia.*

2. *Relaxatio* arteriæ asperæ in raucedine communiter quidem solet adcusari, & hac ratione branchus cum raucedine confundi; qui vero omnes circumstantias in vera raucedine occurrentes, & in specie etiam relaxantia remedia, quæ ipsi salutariter opponuntur, penitius considerat, ille potius *constrictionem* subesse obseruabit.

3. *Hel-*

3. *Heluigius* bene obſeruauit, quod raucedo in ſexu feminino contingens, menſium obſtructionem interdum pro fundamento habeat, quo intuitu venæ ſectionem commendat.

4. Notum eſt tale exemplum, vbi virgini duo de viginti annorum, menſium ſuppreſſione & raucedine laboranti, ſuaſu quorundam *Batauiæ* Medicorum breui tempore vena ſepties ſecabatur: eo ipſo dum ſanguis fluebat, virgo voce ſonora naturali eloquebatur; quam primum autem ſanguis, vena compreſſa, profluere ceſſabat, mox aderat vox ægerrime perceptibilis, aphonia magis quam ſimplex raucedo dicenda. Menſes poſt ea per remedia conuenientia aliquo modo reuocabantur, manebat autem aphonia. Tandem ſub vſu decocti *veronicæ* naturalis loquela cum conſtantia redibat.

TABVLA XXIX.

DE
ANGINA.

I. DEFINITIO.

Angina eſt ſtaſis ſanguinis inflammatoria circa fauces & vicinas illarum partes collecta, a tumultuaria humorum congeſtione medium quaſi locum inter caput & pectus occupante, & hinc modo hæmorrhagiam narium, modo hæmoptyſin reſpiciente, originem ducens. Deriuatur vel a Græcorum ἄγχω, præfoco, ſtrangulo, vel a Latinorum ango.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variæ & ſollicitæ tam veterum quam recentiorum anginæ diuiſiones vix vllam in praxi habent vtilitatem, quoniam tamen ad formandam *prognoſin* quodam modo inſeruiunt, breuiter illas tangemus.

2. Angina est vel *vera*, vel *spuria* seu *notha*.

1) *Vera* dicitur, quando tumor inflammatorius magis *interne* obseruatur, nempe in larynge, pharynge & partibus vicinis, insuper etiam cum febre acuta stipata est.

2) *Notha* autem vocatur, vbi tumor *externe* magis se se manifestat, videlicet circa tonsillas & glandulas post aures sitas, sine concursu febris acutæ.

3. Angina a veteribus ratione partis adfectæ diuidebatur in cynanchen, paracynanchen, synanchen & parasynanchen.

1) *Cynanche* dicitur, quando musculi laryngis *interni* inflammati sunt, & tamen neque intus neque extus tumor adparet, & febris exquisita coniuncta est.

2) *Paracynanche* vocatur, quando tumor inflammatorius in musculis laryngis *externis* occurrit.

3) *Synanche* est, quæ inflammationem musculorum *pharyngis internorum* format, & maiorem deglutiendi, minorem vero respirandi difficultatem coniunctam habet, & cuius tumor magis *extrorsum* vergit.

4) *Parasynanche* inflammationem musculorum *pharyngis externorum*, cum febre coniunctam, veteribus denotat.

4. Sunt, qui quintam speciem his adiiciunt, quam *prunellam* vocant, quando *lingua* intumescit, & in superficie *fissuras* dolorificas concipit, ac cum glutinosa visciditate oblinitur. Quum vero vt plurimum symptoma febrium malignarum sit, insuper etiam confinia faucium simul adficiat, non est, quod ab angina symptomatica eam separemus. Est enim

5. Angina vel

1) *Idiopathica*, quæ per se & sponte sua exoritur, & a sola plethora dependet; vel

2) *Symptomatica*, quæ febribus acutis, præcipue circa statum, vel aliis morbis accedit. Vide *subiecta* & *caussas*.

6. Hæc

6. Hæc omnia differunt *gradu*; in aliis enim *mitior* eſt, in aliis autem cum tali impetu angina inuadit, vt paucis momentis omnia inualeſcant.

7. Diuiſio anginæ in *ſanguineam* & *mucoſam* non differentiam cauſſarum, ſed temperamentorum inuoluit; illa magis ad *veram*, hæc autem ad *notham* referenda eſt.

III. *SIGNA.*

1. Manifeſtat ſe ſub initium *aliqua* deglutiendi difficultas.
2. Quæ communiter cum tumore & ſenſu doloris pulſantis & pungentis, modo in alterutro latere, modo in vtroque ad ceruicem vsque ſe extendens, coniuncta eſt.
3. His accedit notabilis ardor in faucibus, & inflammatio.
4. Paucis horis hæc ita increbeſcunt, vt vix deglutire quidquam valeant patientes, immo ſæpe deglutita, in primis potulenta per nares reddant.
5. Lingua ſenſibiliſſime tumeſcit,& venæ quaſi nigricantes *ſub* illa adparent.
6. Facies turget & rubicunda exſiſtit.
7. Vaſa circa tempora intumeſcunt.
8. Vaſcula in oculis ſanguine ita repleta comparent, vt ipſi oculi e capite quaſi prominentes, vt in ſtrangulatis, conſpiciantur.
9. Reſpiratio fit difficillima, & malo vlterius procedente orthopnœa ſequitur, ita vt patientes periculum ſuffocationis incurrant.
10. Vox clangoſa & rauca, cum loquendi difficultate.
11. Animus valde anxius.
12. Manus ſunt pallidæ, & ad tactum frigidæ.
13. Patiens ipſe modo horrore leuiore, modo æſtu volatico percellitur.
14. Pulſus vt plurimum frequens, durus & inæqualis.
15. Vrina variat: *Symptomatica* enim angina talem exhibet, qualem febres acutæ; *idiopathica* autem præcipue notha, qualem adfectus congeſtorio-inflammatorii exhibent.
16. Hæc vero omnia in angina notha multo mitiora deprehenduntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Angina *idiopathica* communiter euenit *iuuenibus*, vix tamen aliis quam insigniter plethoricis.
2. Quibus præcedentibus annis hæmorrhagiæ narium familiares fuerunt.
3. Qui ad hæmoptysin proni sunt.
4. Qui diæta calida aromatica & vinosa vtuntur.
5. *Symptomatica* vero angina, quæ acutis & aliis morbis accedit, reliquæ etiam ætati obtingere solet præcipue sanguineo-cholericis.

V. *CAVSSAE.*

1. *Idiopathicæ.*
   1) Caussa *materialis remota* est turgescentia sanguinis abvndantis.
   2) Caussa *propior* est tumultuaria humorum versus hæc loca congestio.
   3) Caussa *proxima*, seu *continens*, est stasis inflammatoria circa caput laryngis aut pharyngis collecta.
   4) Caussa *efficiens* est naturæ intentio ad sanguinem exonerandum, fluctuans tamen & hæsitans, num per nares vel per pulmones excretio instituenda sit: hinc medio quasi loco humores detinentur.
   5) Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* sunt
      a) Hæmorrhagia narium per ætatis rationem suppressa.
      b) Hæmorrhoidum tam in feminis quam in viris repentinæ cohibitiones.
      c) Venæ sectiones & scarificationes consuetæ neglectæ.
      d) Fluxus dysentericus male tractatus, aut cito suppressus.
      e) Sensibiles faucium stimulationes & arrosiones per remedia valde acria, adstringentia, vehementiora vomitoria &c.
      f) Refrigeratio corporis repentina post æstum.
      g) Ebrietas.
      h) Abusus pulueris sternutatorii acrioris ad fauces delabentis.

i) Cla-

i) Clamores & vociferationes.
k) Luxationes colli.

2. *Symptomaticæ.*
1) Incompleta sanguinis versus hæc loca congestio:
a) in febribus acutis præcipue epidemicis.
b) in adfectibus vagis arthriticis, &c.
2) Caussæ *occasionales* in acutis sæpissime sunt
a) vel incongrua venæ sectio, quæ vt plurimum circa dies criticos anginam prouocat. Vel
b) quando patientes consiliis non obtemperant, sed impatientia & inquietudine resistunt. Vel
c) Quando per incongrua artificia & regimina calida, aut etiam refrigerantia peruersæ & anotericæ humorum commotiones excitantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Angina, quo maiore impetu inuadit, eo maius periculum minatur.
2. Angina *notha* mitior est quam *vera.*
3. Species mitissima est *paracynanche.*
4. *Cynanche* autem omnium est periculosissima; conf *Hippocrat. Sect.* IV. *aphor.* 34. 35.
5. Quando *orthopnœa* accedit, vt patientes non amplius decumbere possint, sed erecti hiante ore, canum instar, aërem petant, sæpius eodem, vel secundo aut tertio die suffocantur.
6. Qui *cynanche* pereunt, & quidem ita, vt spumas ante os agant, illi conuulsionibus magis, quam suffocatione moriuntur: magnum enim periculum sphacelosæ corruptionis ibi prostat, quod naturam in tales motus tremulos coniicit.
7. Angina *idiopathica* quando subiecta adultiora corripit, periculosior obseruatur quam in iunioribus.
8. Angina in febribus *acutis* circa dies *criticos* contingens, est perniciosa. Nam per eiusmodi tumultuariam humorum congestionem intra fauces reliquus febrilis decursus peruertitur, dum ad febrem pertinentes necessarias excre-

excretiones turbat, & ad secundariam magisque accidentalem sanguinis euacuationem collineat.

9. Angina luxationem vertebrarum colli secuta, lethalis. *Conf. tab. chirurg. de luxatione colli.*

10. Quando angina *subito* euanescit, recursum ad interiora denotat.

11. Quibus ex angina liberatis ad pulmonem fit conuersio, ii intra dies septem moriuntur, si vero hos euaserint, purulenti exsistunt. *Hippocrat. Sect. V. aphor.* 10.

12. Staseos discussio, quando non obtinetur, suppuratio contingit, & tum anceps valde est euentus.

13. Anginam interdum per narium hæmorrhagiam, interdum per hæmorrhoidum aut mensium fluxum solui, experientia testatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Ante omnia *clysma* adplicetur, & quidem ex temporaneum, ob periculum in mora: in hunc finem conducit vrina calida, vel aqua calida salina. Si tempus concedat, stimuli loco *pulpa* colocynthid. in petia ligata & cocta, addatur, vel electuar. hier. picr.

2. Deinde in casu valde *vrgente*, larga venæ sectio in brachio, vel adhuc melius in pede, instituatur, & si post aliquot horas mali vehementia non remittat *raninæ* etiam secentur.

3. In *mitiore* autem adfectu venæ sectio in paroxysmo non æque necessaria est, sed sufficiunt communiter remedia, quæ impetum sanguinis mitigant, e. g. nitrosa, absorbentia, leniter diapnoica, cum gr. semis, vel ad summum I. M. P. de cynogloss. combinata, & sæpius adhibita; qui pulueres in malo etiam *vrgente*, immo per vniuersum morbi decursum salutares essent, si modo deglutiendi difficultas non obstaret.

4. Facta sanguinis siue sola *contemperatione*, siue simul ipsius quantitatis per venæ sectionem *imminutione*, locum habent *gargarismata*. Remedia ad illa paranda triplicis sunt generis.

1) Re-

1) *Resoluentia & neruino-discutientia.* e. g.

a) *Radices*: irid. Flor. sigill. Salom. vincetox. caryophyllat. bryon. aristoloch. vtriusque, helen.

b) *Herbæ*: hyssop. chærefol. salu. origan. centaur. min. comæ abrotan. scabiosæ, licet insipidæ.

c) *Flores*: chamomill. melilot. bellid.

d) *Semina*: anisi, carui, dauci fœnugræci.

2) *Lenientia* & *demulcentia* ad ardorem & æstum, plus minus inflammatorium, contemperandum. In hunc finem laudantur.

a) *Mucilaginosa*: e. g. semen cydonii, psyllii, lini, malua & althæa.

b) *Aqua* rosar. rubr. cum semine cydonii.

c) *Syrupi*: rub. idæi, dianuc. & adhuc magis diamor.

d) *Specifica*: album græcum, & quadantenus fungus sambuci.

e) Quorum omnium princeps est *nitrum*.

3) *Adstringentia.* Huc pertinent

a) *Herbæ traumaticæ*: pyrolæ, prunell. sanicul. auricul. muris, ab *Heurnio* commendata.

b) *Radices*: bistortæ, tormentill. symphyt. maior. pseudo acori.

c) *Cort.* & fol. mali punici.

d) *Validiora*: tinct. terræ catechu, gallæ, alumen crudum.

5. Sub initium adplicentur aliquoties *gargarysmata* sine adstringentibus, vel lenissimis tantum, parata, deinde *leniora* ex illis, & de hora in horam fortiora addantur. Vid. *cautel.*

6. Eodem tempore, quo gargarismata in vsum trahuntur, necessarium etiam est, extrinsecus adplicare *emplastra* discutientia & emollientia, e. g.

1) Emplastr. de melilot. camphor.

2) Emplastr. diachylon simplex absente inflammatione.

3) Emplastr. diachyl. cum gummatibus, si ardor & inflammationes subesse adparet.

4) Si insignis calor & ardor æstuosus vrget, loco empla-

ſtri ſpiritus vini camphorat. crocat. cum linteis multiplicatis adplicetur.

7. Quando autem ſtaſis inflammatoria hanc methodum diſcuſſoriam adſpernatur, & propria ſua pertinacia ad ſuppurationem tendit, ruptio *ſpontanea* exſpectanda eſt. Vid. *cautel.*

8. Ruptione vero facta, ſponte quaſi reſtituitur patiens, ſine peculiari concurſu medicamentorum. Poteſt tamen ad mundificationem loco gargariſmatis adhiberi *vinum* calidum cum pauco *melle*, ſiue ſimplice, ſiue roſaceo. Item aliquid myrrhæ, ſaluiæ & prunellæ pro conſolidatione.

9. Aluus ſemper aperta ſeruetur, ſiue per clyſteres, ſiue per moderata laxantia.

10. Vbi ſuffocationis metus impendet, *bronchotomia* vltimum eſt refugium.

B. *Extra paroxyſmum.*

1. Plethora imminuatur

1) Siue per euacuationes ſanguinis *naturales*, iuſta methodo reuocandas.

2) Siue per *artificiales*, nempe venæ ſectiones æquinoctiales, in pede inſtituendas, & non facile prætermittendas.

2. Motus verſus hæc loca congeſtorius præoccupetur

1) per laxationes ſubinde inſtituendas.

2) per eſſentiam alexipharmacam Stahlii cum mixtura tonico-neruina combinatam, & anniuerſaria periodo recurrente exhibitam, cum regimine leniter diapnoico, per motum corporis voluntarium facilitando.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In angina *notha* & magis *mucoſa* adhiberi poſſunt reſoluentia *penetrantiora*, e. g. rad. ari, helen. pimpinell. alb. bardan. vincetox. Herbæ nonnihil aromaticæ, lign. ſaſſafr. guaiac. gummi galban. ſagapen. myrrh.

2. Aluus autem in illa mucoſa conſtitione non tam aperta ſeruanda, quam potius *purganda* eſt, e. g.

Recip.

Recip. M. P. de ſuccin. Craton. ſcrup. I.
Reſin. ialapp. gr. V - VI.
Extract. trochiſc. alhandal. gr. II. III.
M. f. pilulæ.
Mercur. dulc. quoque locum habet.

3. Rob *dianucum* in mucoſa angina; in ſanguinea autem magis rob *diamoron*; in vtroque caſu fungus ſambuci conuenit.

4. *Venæ ſectio particularis*, ſub lingua nempe inſtituta, ſi vniverſali nondum præmiſſa adminiſtratur, duo grauia incommoda inuoluit.

1) Vel enim, quod ſæpe contingit, ſanguis ſufficiente quantitate non emittitur, ob vaſa minus capacia, & ſic adfluxum vehementiorem cauſſatur, omniaque deteriora eueniunt.

2) Vel fluxus ſi ſatis procedit, vix vllo remedio poteſt ſedari, qua ratione patiens viribus exhauritur, & febres facile denteſcentes ſubſequuntur.

5. *Venæ ſectionem generalem* in pede inſtituere, ad reuulſionem quidem maioris efficaciæ deprehenditur, quam illa, quæ in brachio adminiſtratur; ob tenacem autem aliorum conſuetudinem nonnumquam conniuendum eſt.

6. Venæ ſectionem quando *inquietudo* iectigabunda excipit, *frictiones* fortiores in pedibus & *pediluuia* conueniunt.

7. Ne error in *gargariſmatibus* committatur, duo ſimul coqui poſſunt: vnum e diſcutientibus & demulcentibus; alterum e ſolis adſtringentibus paratum. Hac enim ratione ſub initium vel nulla, vel tantum exigua portio decocti adſtringentis alteri immiſceri, ſenſim vero ſenſimque augeri poteſt, e. g.

Recip. rad. irid. Florent. drachm. III.
helen.
caryophyllat.
althææ ana vnc. ſemis.
herb. ſaluiæ.
bellid. min.
hyſſop.

flor. chamomill. ana man. ſemis
caricar. pingu. num. IV.
Coq. in aqua ſimplice q. s. colaturæ add.
Rob diamoron,
Alb. græc. ana drachm. III.
Nitri cryſtalliſat. vnc. ſemis.

Item

Recip. Rad. biſtort.
tormentill. ana vnc. ſemis
herb. prunell.
pyrol. ana manip. I.
gallar. drachm. I.
coq. in aqua communi & collaturæ addatur pro re nata minus plus aluminis crudi.

8. Ratione *adplicationis* ſequentia obſeruanda ſunt.

1) Caueatur ne patiens ſub iniectione ſupinus iaceat, ſed antrorſum quodam modo caput inclinet, vt infuſum cito poſſit refluere.

2) Chirurgi monendi ſunt, ne gargarismata cum tali impetu, vt moris eſt, iniiciant, alias pruritum & ardorem patientibus inferunt. Modeſte adhibita æque bene penetrant.

9. *Nitrum* ſenſum ardoris egregie demulcet, ſaliuam in conſiſtentiam ſubmucidam coagulat, & ſic ſubitaneam illius ſiccitatem impedit, inſuper leni ſua acrimonia abſtergendi ſimul efficaciam præſtat.

10. *Sal commune* ad adfectus faucium etiam conducit, nam acrimonia ſua inſigni, in ore detenta, adfluxum ſaliuæ prouocat, & ſic humectationem oris inducit.

11. *Album græcum* ad ardorem demulcendum ſpecifica & egregia ſane virtute præditum eſt. Hinc non ſolum in hoc adfectu præſtat, quod communia gargarismata præſtare non poſſunt, ſed etiam in internis ardoribus inteſtinorum, & inde inducto *ileo*, egregiam mitigationem adfert.

12. *Terra catechu* in repentino anginæ caſu, vbi ad coctionem, qua pleraque vegetabilia indigent, tempus non con-

conceditur, sensibilem exhibet effectum adstringentem, aqua soluta & adplicata.

13. Sic etiam *radix bistortæ* ad repentinas stases dissipandas egregiam habet efficaciam.

14. *Galenus* refert de quodam per insomnium edocto, vt in angina pertinaci vteretur succo *lactucæ*, & quod illo vsurpato reconualuerit.

15. *Puluerulenta*, nisi tenerrima, & lactis instar liquoribus innatent, non habent locum: faucibus enim adhærent, & titillando irritant.

16. Ob hanc faucium sensibilitatem abstinendum etiam est ab omnibus istis, quæ eas magis adfligere possunt: quo pertinent omnia acria, acida valde adstringentia, essentiæ spirituosæ, resinosa & exotica balsamica, saturnina, terræ bolares, item cortex cascarillæ, quæ ob acredinem suam adflictas fauces magis adficit.

17. Ad motus congestorio-dolorificos aliquo modo mitigandos remedia *sedatiua* omnino, sed parca dosi & cum aliis securis remediis adhibere licet, v. g. M. P. de cynoglossa sub pulueribus temperantibus; semen papaueris, semen cardui mariæ sub emulsionibus; syrupus papaueris rhæados & diacodyum *Montani* sub formulis lenientibus exhiberi possunt: *opiata* vero in tali casu plane excludenda sunt.

18. Ab *emollientibus pure* adhibendis, abstinendum quoque est, strangulationem enim, secundum *Foresti* obseruationem, inducere valent, maiorem adfluxum inuitando. Hinc in gargarismatibus cum neruino-discutientibus hic combinari debent.

19. In *epithematibus*, extorsum adplicatis, maiorem vsum præstant, relaxando poros, vt humores introrsum congesti, reuocentur.

20. *Salia vrinosa*, e. g. spiritus salis ammoniaci, exiguam hic adferunt operam: *maiore* enim copia adhibita, irritantem edunt effectum; *minore* autem dosi nihil notabile præstant.

21. *Suppuratio*, (quæ in angina *notha* frequentius contingit quam in *vera*) quo magis impediri poteſt, eo melior ſucceſſus ſperandus: illa enim ingentes inuoluit dolores, & tumorem ita auget, vt intra 4-5. dies ne potulenta quidem deglutire queant; quo tempore patientes ineffabili ſiti anguntur, quam tamen ob deglutiendi impotentiam, reſtinguere non poſſunt.

22. Si ſtaſeos diſcuſſio poſt quartum ad ſummum diem non contingit, & hinc illius reſolutio non magis exſpectanda eſt, tum adſtringentia e gargariſmatibus ſunt ſegreganda & lenientibus tantum ac emollientibus vtendum eſt.

23. Ad ruptionem apoſtematis promouendam nihil tentandum eſt: per ſe enim intra 4-6. dies, cum effuſione materiæ albicantis, ſubſequitur. Cauendum proinde eſt ab ambiguo, immo ſubinde temerario illo conſilio, quod per *vomitoria* ruptionem promouere commendat. Immiſſio candelæ ceréæ, quam nonnulli commendant, eſt quidem tolerabilior, non caret tamen difficultate.

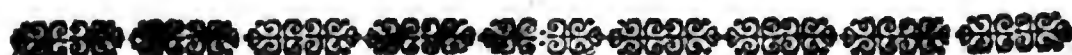
24. In angina febribus acutis ſuperueniente non negligenda eſt genuina febrium methodus, vbi ſimul pulueribus antifebrilibus *camphora* immiſceri poteſt ad gr. III. pro doſi, quæ inter deglutiendum aliquid opis adfert partibus inflammatis.

25. Præcipue videndum eſt, ne diaphoreſis deficiat, alia enim ratione humores per impetuoſam congeſtionem ad fauces copioſius feruntur. Hinc decocta dilutiora, reſolſoluentia & diureſin adiiuuantia ordinari poſſunt ex rad. cichor. ſcorzoner. leuiſt. herb. veron. ſcord. chærefol. flor. ſambuc. raſur. C. C. & hordeo excorticat.

26. Cauendum autem eſt a capitali illo errore, hunc adfectum ſymptomaticum in febribus cum *ſudoriferis* tractare.

27. *Bufo* in vino aduſto ad putreſcentiam vſque maceratus, &, euaporato ſpiritu, reſiduum aqueum magma cum linteo vertici calide adplicatum, in angina febribus petechialibus accedente, leuamen præſentaneum adferre dicitur.

28. In *Holsatia* bufonem *viuum* in ore detinent, qui ibidem moritur, & patiens conualescit.
29. Quæ circa *bronchotomiam* obseruanda sint, ex tabula chirurgica de operationibus in collo edisci possunt.
30. Denique cura *præseruatoria*, sub *methodo* commendata, quam maxime obseruetur: familiare enim huic adfectui est, vt vel anno reuertente, vel alia occasione, facile recrudescat.

TABVLA XXX.
DE
TVSSI.

I. DEFINITIO.

Tussis est exspiratio vehemens & sonora, cum partium musculosarum exspirationi potissimum destinatarum, thoracis, laryngis, lumbarium & abdominis motu spastico facta, quo motu discussorio & elisorio principium vitale materiam aliquam molestam euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Tussis est vel *humida* vel *sicca*.
2. Vtraque vel vere *pectoralis* exsistit, vel per *consensum* tantum pectus adficit; illa *idiopathica*, hæc autem *symptomatica* seu *consensualis* dici meretur.
3. *Consensualis* hæc ipsi tandem pectori innidulari solet, vt *complicatus* denique adfectus inde oriatur.
4. Tussis *symptomatica*, seu *consensualis*, est
   1) vel *catarrhalis*, quæ coryzam habet sociam, strictiore sensu, grauedinem, maxime *branchum*, aliquando etiam tonsillarum tumores. In hac tussis specie nulla fit insignis euacuatio, præter ea ad modum vehemens seu *ferina* est, & salsum infert saporem, iunctæ sunt sternutationes, horripilationes, & non raro febris catarrha-

tarrhalis accedit. Sentitur titillatio in larynge, & descensus materiæ cuiusdam in fauces: tempore nocturno vtplurimum exacerbatur: Gustus læditur & adpetitus prosternitur.

2) Vel *hypochondriaca*, quæ exoritur

a) Aliquando a *stomachi* vitiis: vnde tussis *stomachalis sicca* vocatur, quæ tamen *humida* euadit, quando duratione sua pulmones in consensum trahit.

b) Aliquando ab *hepatis* scirrhositate, vnde tam hecticis quam hydropicis familiariter euenit.

5. Tussis ab *internis* caussis pendens, bene distinguenda est ab illa, quæ ab *externis* concitatur. *vid. caussæ.*

6. Tussis *humida* & *sicca* differunt

1) Subiectorum & caussarum diuersitate. *conf. subiecta & caussæ.*

2) *Sicca* diuturnior, & coniuncta est cum dolore capitis, pectoris & dorsi. Præter ea facilius quam humida recurrit.

3) Nulla humiditate conspicua est, nisi vel incalescentia febrilis, vel saniosa materia, vel aëris constitutio catarrhalis concurrat.

7. Tussis *stomachalis* per consensum orta, dignoscitur e copioso lento sputo, post pastum sese exserente, & vomitionem prouocante, dolore, vel ad minimum titillatione, in scrobiculo cordis. Hæc stomachalis *humida* differt a stomachali *sicca*, de qua superius dictum est.

8. Tussis reliqua *hypochondriaca* ab aliis discernitur

1) siccitate effera & vehemente, vocem satis illibatam relinquente, vel ad summum sicca quadam raucedine adficiente.

2) Augmento illius post pastum & motum, præcipue adscensorium, item post potum largiorem vel frigidum.

3) Maiore tolerantia aëris frigidi, per quem ita non exacerbatur, vti tussis *pectoralis*.

4) Sensu concussionis hypochondriorum sub tussi vehemente, & dolore grauatiuo in regione iliaca.

9. Tussis

9. Tuſſis *habitualis* a *phthiſica ſicca* dignoſcitur
   1) ex inſigni humiditate.
   2) Ex materia non ſanioſa, nec ſanguineis ſtriis mixta, ſed pulpoſa, grideſcente, & per plures interdum dies prodeunte. Præter ea
   3) In *habituali* nulla tabida conſumtio occurrit;
   4) Neque tam inſignis exacerbatio ab opiatis, phthiſicæ tuſſi inimiciſſimis, ſentitur.
   5) *Habitualis* notabile leuamen a mediocriter purgantibus nanciſcitur, phthiſica nullo modo.
10. Denique tuſſis plurimum etiam differt ratione *ætatis* & *temperamenti.*

III. *SIGNA.*

1. Signa tuſſis generaliora ſatis ſunt manifeſta.
2. Iungitur plerumque raucedo, & occurrit vel cum vel ſine copioſa muci excretione.
3. Signa ſpecialia diagnoſtica ſub *differentia* iam indicata ſunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tuſſis non cuilibet ætati & ſubiecto communis, ſed infrequentior & rarior eſt quam prima perpenſione iudicamus. Ex multis enim, qui eisdem iniuriis aëris expoſiti ſunt, pauciſſimi tuſſientes obſeruantur. Huic accedit, quod non ita pauci reperiantur, qui tuſſim re vera per totam vitam numquam experiuntur.
2. Tuſſis *ſimplex idiopathica*, ab *internis* & quaſi domeſticis cauſſis exorta, non ſolum *humida*, ſed etiam *ſicca*, nec non *ferina*, ætati iuuenili, & conſtitutioni plethoricæ propria eſt.
3. Tuſſis *catarrhalis ſymptomatica*, & ab *externis* occaſionalibus cauſſis orta, omnibus fere ætatibus, maxime tamen ſenili, impendit.
4. In ſpecie tuſſi *ſiccæ* ſuccumbunt:
   1) Iuuenes floridæ conſtitutionis, habitus corporis ſiccioris & ſtrictæ texturæ.
   2) Ætas virilis & ſenilis e prægreſſa adſuefacta diſpoſitione,

one, item ex hæmorrhoidum vel mensium regestione & ventilationum sanguinis adsuetarum neglectu.

3) Male conformati, gibbosi, scrofulosi.
4) Calculis bronchialibus vel nodis pulmonum scirrhosis obsessi.
5) Quibus scabies repulsa vel variolæ male tractatæ fuerunt.

5. *Humidæ* autem tussi magis obnoxii sunt homines phlegmatici, sanguinei, qui
   1) Habitus corporis succulenti, catarrhosi.
   2) Otiosi præcipue, & sensibiles delicatuli, qui ab aëre humido-frigido autumnali refrigerationem colli & pectoris incurrunt,
   3) Qui consuetas venæ sectiones vel scarificationes neglexerunt,
   4) Qui spiritu vini vel acidis abutuntur,
   5) *infantes* maxime quidem obnoxii sunt tussi *stomachali humidæ*, quando autem dentitionis labor diu continuat, tussis *sicca* ipsis familiarior est.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa tussis *pectoralis idiopathicæ* est stagnatoria congestio humorum circa pectus, modo hæmoptyicam excretionem respiciens, modo scirrhosis collectionibus vestigia legens: prior species, quia sanguis ad exitum non peruenit, simplici oppletione angustiam inducit, & per vices patientes exercet; posterior magis continuo adfligit, infarctum enim, intra vesiculas pulmonales collectum, resoluere & discutere intendit.
2. Nonnumquam sub hac congestione, in primis in tussi *ferina*, *tenuis* & *acris* portio humorum arripit teneras pulmonum membranas & neruos, eoque ipso vehementiorem tussim prouocat.
3. Caussæ *concurrentes externæ*, quæ in descriptione *subiectorum* nominatæ sunt, symbolum suum etiam contribuvnt, & partim lapsu irritante vlteriorem adpulsum versus pectus prouocant, partim spasmodica strictura, quam vicinis partibus inferunt, refluxum sanguinis impediunt,

vnt, & hoc modo secessionem materiæ mucidæ promovent, e. g. acida, potus frigidus, pectoris & capitis refrigeratio.

4. His concurrentibus caussis omni iure etiam adcensentur remedia *expectorantia*, præcipue *iuiubæ* & *sebesten*, quæ humores versus pectus inclinant.

5. Caussa tussis *hypochondriacæ* est vel scirrhositas hepatis vel vitium stomachi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Tussis *idiopathica* pectoralis, quando adhuc *recens* est, frequentissime sine medicamentis, solo motu discussorio, vel ventilationibus sanguinis, perite institutis, profligatur.

2. Quando autem iam *habitualis* facta est, pertinacissime se gerit: Licet enim imperitum sit, illam pro phthisica statim tussi pronunciare, periculum tamen subest, ne tandem erosionem pulmonum inducat.

3. Tussis sicca iuuenum diuturna merito suspecta est, fomenta enim hæmoptyseos & phthiseos inuoluit, & in hæc etiam non raro transmigrat.

4. Abit interdum sicca hæc in tussim *ferinam*, qua vix ad se redire, vel spiritum recipere possunt patientes.

5. Tussis vernalis mitior est, & facilius etiam tollitur, quam autumnalis.

6. Tussis *periodica*, quæ statis temporum mutationibus repullulare consueuit, quando iam emanet, nec alia euacuatio siue a natura, siue ab arte substituitur, varios incommodos habet successores e. g. adpetitus & digestionis vitia, catarrhos suffocatiuos, paralyticos adfectus.

7. Tussis antea humida, quando in siccam repente commutatur, nihil boni portendit.

8. Tussis *hypochondriaca sicca* vehemens, frequenter cedens & recurrens, aut noctu exacerbari solita, merito suspectam reddit scirrhosam, in primis in hepate, siccescentem constitutionem; & quo magis certis horis sese exserit, eo certius obfirmatam visceris alicuius obstructionem

onem indicat. Hinc prognosis ipsius non est dissimulanda.

9. Hoc periculum augetur, si viscerum abdominalium labi superuenit vitium pulmonum, & ita morbus fit complicatus.

10. Tussis stomachalis, grauis & diuturna infantum, atrophiam vel præsentem vel futuram indicat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Tussis pectoralis.*

1. *Humidæ.*

1) Ad humorum adfluxum a pectore deriuandum exhibeatur purgans aliquod, satis quidem sensibile, a vehementia tamen alienum: in hunc finem laudantur M. P. de succino *Cratonis*, de ammoniaco *Quercetani*, extractum panchymagog. *Crollii*, mercur. dulcis, resina ialappæ, trochisci alhandal.

2) Deinde materia catarrhalis ad euacuationem præparetur.

a) Quando *simpliciter* est *mucosa*, tum exhibeantur resolventia & discutientia catarrhalia, e. g.

α) *Radices* vincetox. pimpinell. alb. helen. ari, irid. Florentin. aristoloch. vtriusque gentian. rubr.

β) *Herbæ*, hyssop. marrub. alb. centaur. min. capill. vener. epithym. cuscut. tussilag. scabios. roris solis, veronicæ.

γ) *Gummi - resinæ* e. g. ammoniac. galban, sagapen. benz.

δ) *Semina* anisi, fœniculi, cumin.

ε) Ex *compositis* huc faciunt essent alexipharmaca *Stahlii* . essent. lign. sassafras, syrup. de erysimo *Lobelii*, de prasio, capilli veneris, tincturæ alcalinæ e. g. antim. tartari.

b) Quando autem *viscida tenacitate* peccat, incrassetur potius, & in pulposam volubilem consistentiam redigatur; id quod præstant rad. liquiritiæ & illius succus, gumm. Arabic. tragacanth. cerasor. passulæ, ficus, amylum,

mylum, flor. sulphur. balsam. sulphur. cum oleo amygd. dulc. parat.

c) Si vero materia *tenuis* & *acrimonia* irritante prædita est, obtundentia vsu veniant, e. g. emulsiones, decocta hordei, auenæ, cum rad. polypod. vel althææ parata. Item mucilag. semin. psyllii, cydoniorum, gelatinæ, pinguia & oleosa, oleum amygdalar. dulc. sperma ceti, absorbentia marina.

3) Vsui horum resoluentium & præparantium *laxantia* subinde interponantur, vel, in tussi præcipue habituali, iisdem coniungantur.

4) *Motus consuetudinis* si, sublata materia, cedere recusat, sopiatur anodynis correctis, præcipue M. P. de cynoglossa.

5) Denique, ad tonum in pulmonibus restaurandum, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*: conducit etiam essent. succini, & specifice aqua veronicæ vinosa.

2. *Siccæ.*

1) Hic lenissimæ tantum laxationes, præcipue rhabarbarinæ, præmittantur.

2) Deinde, ad sanguinem stagnantem a pectore discutiendum, propinentur infusa seu decocta ex herbis veronic. tussilag. heder. terrestr. scabios. succis betonic. capill. vener. consolid. saracen.

3) Sub horum internorum vsu *pediluuia* subinde adhibeantur.

4) Denique mixtura tonico-neruina *Stahlii*, & aqua veronicæ vinosa continuata egregium vsum præstant.

5) Si suppressio mensium vel hæmorrhoidum in caussa est, iusta methodo in ordinem redigantur.

6) Si scirrhus pulmonum, vel ipsorum cum pleura concretio, hanc tussim siccam prouocat, confert solum methodus priuatiua.

3. Tussis *phthisica* quomodo tractanda sit, videatur tabula de *phthisi*.

B. *Tuſſis hypochondriacæ.*

1. Quando vitium *hepatis* ſubeſt, niſi illi conſulatur, tuſſis numquam tollitur. Hinc adfectum primarium, non vero adeo ſymptomaticum, reſpicere conuenit: Methodum & remedia exhibet *tabula de infarctu hepatis*, qua ſimul difficultates, quæ hoc negotium circumſtant, adnotatæ ſunt.

2. Si vero tuſſis hypochondriaca a vitio *ventriculi* dependet, conſideretur, num ſicca vel humida exſiſtat.

1) *Sicca* quando adparet, non tam in ventriculo, quam circa eumdem vitium hæret, & hinc motus ſanguinis congeſtorii in vena portæ reſpiciantur, & conveniente methodo tractentur. *Conf. tabul. de malo hypochondriaco.*

2) Stomachalis *humida* pectus per conſenſum adficit, & hinc *ſtomachico pectoralis* dici meretur: mucoſitas enim, quæ in faucibus hæret, & ſcreatu magis quam tuſſi per diem excutitur, ſecundum veri ſimilitudinem ex ipſo œſophago adſcendit, & leuem talem tuſſim ſuſcitat; nocturno autem tempore, quo hæc excretio ceſſat, facile aliquid in aſperam arteriam defluit, quod mane iterum eliditur. Hæc ſequente methodo tractetur.

a) Laxationes leniores cum rhabarbaro, ſale Anglicano, magneſia alba præmittantur, & interponantur.

b) Deinde adhibeantur remedia, quæ viſcoſitates a prima coctione pullulantes reſoluunt; quo intuitu egregie ſe gerit eſſent. pimpinellæ albæ, gentianæ rubr. vel in phlegmaticis eſſent. helenii, item coſtus verus parua quantitate maſticatus & deglutitus: in cibis conducunt piper, zingiber, ſinapi, coriandrum, armoracia, hauſtus ſpiritus vini, cubitum eundo, *vid. cautel.*

c) Miteſcente notabiliter adfectu eſſentia ſuccini, vel in feminis liquor. C. C. ſuccinatus propinetur. Commodum etiam effectum exſerit mixtura polychreſta *Stahlii.*

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ sectiones* in plethorica corporis constitutione, quando tempestiue instituuntur, impetum morbi magnopere frangunt; immo ipsam phthisin arcere, & corruptorium illius vlcerosum effectum diu sane retardare valent: Largius autem instituendæ sunt, ne parcior emissio, in primis in brachio celebrata, maiorem sanguinis adpulsum & oppressionem pectoris inuitet.
2. Magis autem necessaria est venæ sectio in tussi *sicca* quam *humida*; nisi hanc suppressiones hæmorrhagiarum naturalium vel artificialium præcesserint.
3. Tanto certius requiruntur in tussi venæ sectiones, quando recursus post aliqualem remissionem cum impetu quodam pectus & pulmones obruit.
4. *Scarificationes* antea adsuefactæ, postea autem neglectæ, readsumantur.
5. *Purgantia*, vti in tussi *humida* præsentioris sunt effectus, ita in *sicca* minus tuto adhibentur: talis enim materia, quæ *fortiter* educenda esset, in illa non reperitur; sufficiunt lenes laxationes.
6. *Sudationes* & *regimina sudorifera* in tussi nullum habent vsum, nisi vltimo loco, sublata nempe materia & placato motu, quo temporis puncto, ad humores per vniuersum corpus æqualiter distribuendos, & materiæ serosæ ventilationem, adhiberi possunt.
7. In *simpliciore tussi* paucis medicamentis opus est: incidentia enim & materiam ad euacuationem præparantia cum laxantibus, vniuersum sæpe negotium absoluunt.
8. Neque conuenit commotiones tussis humidæ, non adeo vehementes, sopire, quia non sunt periculosæ: Quando autem motus tales contumaces sunt, & adfluxus vel nimius, vel paucior *aeris* adest, sopientia, præmissis præmittendis, locum habent, e. g. M P. de cynoglossa, diacodium Montani recte præparatum, quod vehementius est, quam M. P. de cynoglossa.
9. Ad discussionem expediendam minime conueniunt elixiria calida, olea destillata, balsam. sulphur. anisat. salia volatilia

latilia oleoſa, tincturæ bezoardicæ, infuſum *Ioëlii* e zedoar. ſale ammoniac. flor. ſulphuris, croco, &c.

10. In chronicis pectoris adfectibus *ſimplicia abſorbentia* & terrea tenacem mucum magis augent quam reſoluunt; *marina* autem, cum *acido* ſaturata, vſum præſtant.

11. *Squilla* prudenter & modeſte vſurpata, in chronicis mucoſis adfectibus humores ad euacuationem egregie præparat. *conf. Stablii differt. de pectoris adfectibus.*

12. *Expectorantia* vulgato abuſui obnoxia, adfluxum humorum ad locum adfectum augent, congeſtionem ſeu decubitum maiorem reddunt, & potius *per* pectus, quam *ex* pectore (non ſecus ac purgantia per inteſtina) euacuant. Hinc in tuſſi humida, præcipue habituali, niſi vſus illorum breui abrumpatur, & reſoluentia vel interponantur, vel ſtatim ſubiungantur, phthiſeos periculum faciunt, in *ſicca* autem tuſſi certius & citius eamdem inducunt. De *glycyrrhiza* in ſpecie notandum, quod ſpiſſitudinem non tenacem, ſed mollem & pulpoſam faciat, & hinc præ aliis dulcibus expectorantibus eligenda ſit, abſtinendum autem a nimio & diuturno illius vſu, alias materia augetur: in præſens tantum vſurpanda, & tunc diſcuſſio iuuanda eſt.

13. *Nitri* moderatus vſus ad expectorationem illius portionis, quæ in pulmonibus iam hæret, plus ſane valet, quam vulgus crediderit. Vnde ſalutariter ad modum iunioribus calidis, in primis tuſſi ſicca laborantibus, ad eumdem ſcopum & orgaſmum ſanguinis contemperandum, exhibetur.

14. *Febricula* quando tuſſi accedit, vel qualiscunque inquietudo, & adpetitus proſtratio, tum abſorbentia cum acido ſubtili ſaturata & nitro remixta vſum habent.

15. Quando tuſſis a *ſcabie retropulſa* dependet, interne ſulphur & mercurius dulcis moderato vſu laudari merentur.

16. *Aqua veronicæ vinoſa*, quæ poſt digeſtionem per 8 - 10 - 12 dies deſtillando ita parata eſt, vt ſpiritum vini dilutiſſimum exhibeat, egregiam habet efficaciam diſcutientem,

& in

& in recentiori tum hectica, hypochondriaca, tum pectorali phthisica tussi mirificas subinde virtutes exserit, si mane & versus somnum ad vncias II. sumitur, & vsus illius per aliquod tempus continuatur.

17. Ad irritationes complacandas *opium* merito damnatur: *cortex* autem *cascarillæ* vt egregium pectorale discutiens pariter ac sedatiuum se commendant, si reliquis iusto tempore subordinatur. *Conf. num. 8.*

18. *Extractum tabaci*, per diuturnam coctionem præparatum, tussim pectoralem, non æque autem hypochondriacam, citius sæpe, quam expedit, sedat. Hinc circumspecte exhibendum est: materiam enim circa pulmones hærentem resoluit quidem, & motum corrigit, adfluxum autem humorum non cohibet, vnde periculum suffocationis in vehemente pectoris infarctu adfert; dextre autem propinatum, vnica sæpe dosis ad grana tria vel quatuor exhibita, admirandum edit effectum, & ipsam adeo *chronicam* tussim profligat.

19. *Sulphuris* vsus in adfectibus pectoris catarrhalibus, præmissis præmittendis, non reiiciendus est: interne satis efficaciter exhibetur in forma pulueris, florum, aut in oleo amygdalarum dulcium solutum; in forma autem balsami dicti, cum quocunque oleo destillato, ambiguus est effectus. *Vid. num. 9.*

20. *Externe vapor florum sulphuris* halitu attrahi solet, sed longe commodior, & satis euidente efficacia huic par est *fumus antimonii* in crucibulo, sufficiente ignis impetu, fusi: cuius effectus in cohibenda non solum simpliciore, verum etiam suspecta, vlcerosa pectoris tussi, plus semel confirmatus est.

21. *Humidæ* tusses non promiscue & æqualiter totos pulmones occupant, sed satis frequenter & sensibiliter ex vno saltem latere adscendunt: in tali tussi intemperantia conatus excussorii ab ipsis patientibus sæpius fouetur, & hac ratione tussis magis introducitur: hinc a voluntaria tali intemperante tussi serio dehortandi sunt.

22. Tussi *stomachalis*, immo *stomachico pectoralis humida*, licet vehemens sit, non raro tamen feliciter intra aliquot dies profligata est per vsum spiritus vini, propinando versus somnum 2-3. cochlearia: tanto certior autem est effectus, si homines tales potui spirituum ardentium non sunt addicti, & tussis pure stomachica exsistit.

23. *Oleum anisi*, licet ad pectoris adfectus multis elogiis commendetur, referendum tamen est ad calida illa, quorum *num. 9.* mentio facta est. Hinc, nisi summa circumspectione adhibeatur, phthisicis, hecticis, febrilibus accidentibus viam sternere potest.

24. *Incrassantium* vsus in hisce adfectibus semper sit moderatus & rationalis: ante omnia distinguatur incrassatio *volubilis, pulposa* ab altera *tenaci mucosa*, hæc mucositatem auget & excretionem impedit, qualem effectum edunt *saccharata*, immo etiam *mellita*; illa autem mobiliorem consistentiam conciliat, & interdum necessario requiritur; remedia quæ hoc præstant præcipue sunt *emulsiones* sufficienter saccharatæ, & præ omnibus aliis *glycyrrhiza*, cui *ficus* subiungere conuenit. *Conf. num.* 12. *& methodus*.

25. *Essentia alexipharmaca Stahlii* successum expectorationis admodum præsentem communissime exhibet; quam proinde & *nitrum*, pro optimis & securis expectorantibus habemus. *Vid. num.* 12. *& 13.*

26. Pectus externe cum *vnguinosis* illinere, non omni quidem caret efficacia, præcipue in teneris & succulentis; quando autem febrile quid concurrit, minus secure peragitur, ob pororum obstructionem, & inflammatorio-suppuratorias congestiones hinc metuendas.

27. In tussi *habituali* minime omnium expectorantia conducunt: In hac enim sana ratio dictitat, quod tantum materiæ, quantum quotidie excernitur, diu in pulmonibus hærere non potuerit: conuenit potius ventilationes sanguinis iusto tempore instituere, euacuationes seroso-mucidas catharticas tolerabili quantitate & motu administrare, & pro circumstantiarum ratione repetere; tandem

dem vero alexipharmaca, diaphoretico-diuretica subiungere, & de reliquo tempus aliquod respirandi naturæ subinde concedere, ne medicationibus adsuescat.

28. Ante omnia ex vsu erit, in eiusmodi casibus habitualibus patientem admonere, vt notabili subleuatione contentus sit, nec plenam restitutionem impatienter adfectet.

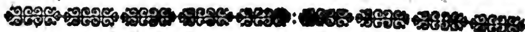
29. Tusses etiam *infantum* & *puerorum* euacuantibus catharticis expugnare, non sine fundamento *Sydenham* commendauit; melius autem est aliquoties tantum euacuationes instituere, quam in crebris purgationibus *curationis neruum* collocare.

30. *Traumatica* licet modice tantum adstringant, viscera & in specie pulmones stringunt, materiam profundius infarciunt, & hinc malum notabiliter augent.

31. *Frigida* & *potus frigidus* materiam inspissant & illius excretionem opprimunt: potus vero calidus ad materiæ resolutionem & discussionem commode adhibetur.

32. *Cibi* condiantur antiscorbuticis e. g. armoracia, nasturtio, sinapi; *acidi* fugiantur, & in pectoris adfectibus catus sit *salium* vsus, tam medicus quam diæteticus.

33. Sensibiles sedulo sibi caueant a *refrigeratione* capitis, pectoris, & pedum; item a subita permutatione aëris calidi & frigidi, & denique ab *alui obstructione*.

TABVLA XXXI.

DE

ASTHMATE.

1. D*EFINITIO.*

Asthma est liberæ respirationis præclusio, modo ab atonia partium, modo ab humorum tenacium aut scirrhositatis pulmonalis concursu, modo a spastica, rigida & acti-

va contentione originem ducens. Deriuatur ab ἀσθμάζω, anhelo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Asthma est

1) vel *defectiuum*, quod a neruorum labefactationibus dependet, & multum cognationis habet cum adfectu illo catarrhali seniorum, qui circa caput & fauces obtingit, cumque raucedine ac difficili respiratione coniunctus & in habitum deductus est.

2) Vel *actiuum* seu *spasticum*, hodie *conuulsiuum* dictum, vbi rigida & spastica contentione libera respiratio impeditur.

3) De asthmate *defectiuo* hac tabula, de *actiuo* infra agemus.

2. Asthma *defectiuum* est

1) vel *humidum*, quod cum humorum tenacium, in primis bronchiis inhærentium, notabili concursu sese manifestat.

2) vel *siccum*, vbi nulla excretio mucosa contingit.

3. Asthma in genere non est adfectus soli *pectori* proprius, sed etiam aliquando in *hypochondriis* sedem suam habet, & *dyspnœa hypochondriaca* vocari solet, quæ modo ante, modo post pastum, post motum corporis & nocturno tempore augetur; effectus tamen ipse in partes pectoris redundat, ob neruorum *recurrentium* cum negotio respirationis connexionem, de qua re notabile est *Galeni* de cane, his neruis interceptis, asthmatico facto, experimentum per *Lowerum* in actis Anglicanis repetitum.

4. Asthma raro *idiopathicum*, sed plerumque *symptomaticum*, nempe tussi valde humidæ, scirrhosis collectionibus & pulmonum læsioni accedens, reperitur.

5. Differt tamen asthma a *tussi*: datur enim asthmatica adfectio sine notabili tussi, præcipue in statu *sicco*.

6. Asthma ratione recursus paroxysmorum est

1) vel *periodicum*, quo certo per interualla tempore e. g. circa æquinoctia,

2) vel

2) vel *vagum*, quod incerto tempore,
3) vel *diurnum*, quod de die,
4) vel *nocturnum*, quod noctu,
5) vel *continuum*, quod absque intermissione adfligit.

7. Asthma differt etiam *gradu*: quo respectu id, quod mitius est asthma, vocatur *dyspnœa*; summus autem gradus, quo patientes non nisi in lecto erecti decumbere possunt, *orthopnœa* adpellatur.

8. De asthmate *spastico* seu *conuulsiuo* adhuc notandum est, quod quidem symptoma interdum reperiatur asthmatis *defectiui*, ab hoc autem differat
1) repentina inuasione,
2) frequente paroxyzante recursu,
3) exitu breuiore, sæpius funesto.

III. *SIGNA.*

1. *Humidi.*
1) Sibilus vehementior & sonus spumidæ quasi ebullitionis.
2) Laboriosa, difficilis & breuis respiratio.
3) Anxietas præcordiorum, vt, quo se vertant adflicti, sæpius nesciant.
4) Insignis raucedo, vel ad minimum asperitas vocis.
5) Concurrit vtplurimum tussis, quæ aliquid muci quidem excutit, sed sine leuamine, nisi asthma plane temporarium & ipsius tussis symptoma exsistat, aut ab hac originem ducat.
6) Tempore autumnali frigido & pluuioso hæc respirandi difficultas augetur.
7) Aluus magis magisque exsiccatur.

2. *Sicci.*
1) Humidus screatus abest.
2) Respiratio est quidem difficilis, sed non breuis, aërem enim hauftum diutius communiter retinent.
3) Sibilus & sonus acutus, quando inspirant, auditur.
4) Tussis non iugiter coniuncta est, bene vero in adfectu inueterato & quando scirrhi pulmonum ad exulcerationem tendunt, aut vera corruptio iam adest.

5) Matutino & vespertino tempore magis adfligit.
6) Ab alterationibus aëris frigidi & a vaporibus acribus facile irritatur.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Humidi.*
   1) Phlegmatici, otiosi & obesi facile huncadfectum incurrunt.
   2) Senili ætati, præcipue quando aliæ congestionum species incommode cessarunt, plus quam omnibus aliis obtingere solet.
   3) Iuniori ad modum ætati minus familiare est, nisi ab extraneis caussis inducatur, e. g. vaporum, puluerum corrosiuorum, aëris frigidi, humidi &c. admissione, scabiei, in primis siccæ, ferinæ vel aliorum capitis impetiginosorum inquinamentorum retropulsione, a variolarum aut morbillorum reliquiis in veram phthisin abeuntibus: item a caussis violentis externis, vitio hæreditario, morbo venereo, male curato, &c.
   4) Qui consuetas sanguinis emissiones neglexerunt.
2. *Sicci.*
   1) Homines strictioris habitus magis, quam quibus is porosus est, hoc malo corripiuntur. In primis
   2) Iuuenes floridæ & plethoricæ constitutionis, qui ordinarie quidem otiosi sunt, nonnumquam autem vehementes corporis motus subeunt.
   3) Hypochondriaci sinistre curati & scirrho viscerum aliaque labe laborantes.
   4) Qui metallicæ rei manus admouent.
   5) Præcipue, qui ab euacuationum sanguinis consuetarum intermissione prægrauati sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussæ asthmatis *defectiui* cum tussis caussa plurimum conueniunt & ex iis, quæ sub *differentia* diximus, illustrantur.
2. Nempe asthmatis caussa *continens* est materia mucido-viscida circa pectus copiosius collecta.
3. Caussa *antecedens* & *concomitans* est flacciditas texturæ pulmona-

mônalis membranaceæ ex prægreffis pectoris congeftionibus, & neruulorum, non tam intercoftalium, quam pulmonalium: vnde paucis momentis talis humorum adfluxus contingit; quod fieri non poffit, fi nerui illi in debito tono feruarentur.

4. In grauiore autem & infolito afthmate nerui etiam intercoftales, pulmonibus propinquiores in confenfum trahuntur.

5. Cum his omnibus in afthmate præcipue *ficco*, tanquam cauffa *primaria* confpirat vtplurimum actiua humorum verfus pectus congeftio, euacuationi hæmoptyicæ deftinata.

6. Cauffæ *occafionales* & *aduentitiæ* funt:

1) Euacuationes fanguinis naturales fuppreffæ, vel artificiales neglectæ.
2) Tuffis humida deprauata.
3) Flatulentia anoterica.
4) Mutatio vitæ generis laboriofi in otiofum.
5) Mala pectoris conformatio & gibbofitas.
6) Concretio pulmonum cum pleura.
7) Puluerulenta per refpirationem intra pulmones haufta, a quibus collectio fcirrhofa, immo tophacea induci poteft.
8) Halitus mercuriales, arfenicales, faturnini & fubtiles orgaftici.
9) Diuturnæ refrigerationes.
10) Oedemata retropulfa.
11) Abufus opiatorum in tuffi præmature confopita.
12) Abufus fpirituoforum.
13) Hydrops afcites.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Afthma in genere eft adfectus valde pertinax, præcipue in annofis, gibbofis & polypofis, vbi immedicabilem fæpe contumaciam induit.

2. Inualefcens iunioribus minatur fcirrhos, fuffocationes pectorales, immo fi materia in bronchiis hærens acrimoniam concipit, pulmonum exulcerationem & phthifin indu-

inducit; quo casu ne seniores quidem a phthisica hac exulceratione liberi sunt.

3. Asthma in corpore stricto peripneumoniam, in laxo & humido facile cachexiam aut hydropem inducit.

4. Mitigatum asthma ob diætæ errores facile recrudescit.

5. Difficilius curatur asthma absente, quam concurrente tussi: hæc enim quando non adeo enormis est, excretionem materiæ aliquo modo promouet.

6. Hæmorrhoides asthmati superuenientes malum notabiliter sæpius mitigant; id quod eo certius contingit, si adfectus ab earum suppressione ortum traxit.

7. Vbi materia valde tenax & pauca exsistit, ibi pertinacissimum est asthma cum concurrente phthisi.

8. Iuniores asthmatici, qui vel a retropulsione scabiei & impetiginis, vel a variolarum reliquiis in hoc malum coniecti sunt, certo tandem in phthisin transmigrant.

9. Asthma *siccum* inueteratum raro funditus tollitur, si autem in tussim siccam mutatur, spes melior curationis adfulget.

10. Asthmati *sicco* diuturno cachexia, œdemata & hydrops succedunt, in primis quando asthma hocce nocturno potissimum tempore adfligit.

11. Scirrhus hepatis, vel etiam alia viscerum labes quando cum asthmate coniunctum est, malum vel incurabile, vel curatu difficillimum reddit.

12. Asthma hæreditarium numquam fere curatur.

13. Asthmaticus status, febribus acutis superueniens, omnino suspectus est.

14. Orthopnœa quando accedit, vtplurimum breui tempore funesta fit.

15. Asthma venereum non nisi sublato morbo primario, curationem admittit.

16. Qui gibbosi ex asthmate aut tussi fiunt, ante pubertatem pereunt.

17. Quo magis attollitur pectus cum scapulis in asthmaticis, eo periculosior est status.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Humidi.*

1. Huius medicatio partim coincidit cum tussi humida, partim ab illa differt.
   1) Coincidit
      a) cum materia copiosa vappida, hic etiam præsente;
      b) cum resolutione materiæ.
      c) cum discussione materiæ, seu potius motus illius, ne decubitus ad locum adfectum perpetuo contingat.
   2) Differt aliquo modo *euacuatione:* materia enim non solum resoluenda, sed & euacuanda atque excutienda est.
2. Hinc, præmissa laxatione, ad infarctus mucosi resolutionem exhibeantur remedia illa resoluentia, quæ præcedente tabula indicata sunt.
3. His per aliquod tempus continuatis, ad materiæ præparatæ euacuationem respiciatur.
   1) In robustis ac bene dispositis natura ipsa huic excussioni sufficit.
   2) In aliis puluis nitrosus, versus somnum exhibitus tussim vehementem excitat, mediante qua materia soluta intra aliquod dies feliciter euacuatur, quo facto tussis sponte iterum euanescit.
   3) In aliis materia resoluta per laxantia commodius eliminatur. *Conf. vbique methodus tab. præced.*
4. Denique mitescente adfectu, *tonica* propinentur & congruum regimen præseruans præscribatur.
   1) Scopo tonico inseruiunt mixtura ex spiritu C. C. & tinctura antimonii tartarisata, ess succin. & ligi. sassafr. decoct. ex rad. gent. rubr. & herb veron. heder. terrest. hepat. nob. scord sem. fœnic. cort. citr. & cinnam. It. succi harum herb. cum tantillo balsam. Peruu. aut de Copaiua &c.
   2) Diæta sit moderata, animus quietus, motus corporis sufficiens. In primis respiciatur caussa illa, ex qua asthma natum est, e. g. suppressiones hæmorrhagiarum

rum naturalium, vel omiſſiones artificialium. Aër frigidus & humidus fugiatur.

B. *Sicci.*

1. Huius tractatio cum tuſſis ſiccæ methodo in genere prorſus conuenit, modo per plures dies medicatio continuetur, & venæ ſectio æquinoctialis inſtituatur. In ſpecie ſequentia notentur.

2. Quando aſthma ſiccum a retropulſis ſuperficialibus inquinamentis aut tumoribus dependet,

 1) Lenia laxantia ex mercurio dulci., extr. panchym. *Crollii* & MP. de ſuccin. *Cratonis* ordinanda ſunt.

 2) Materia retropulſa *corrigitur* per abſorbentia ſiue ſimplicia ſiue acidulata. *Expellitur* per decoct. ex rad. chin. ſarſaparill. ſcorzoneræ, vincetox. herb. ſcord. fumar. lign. ſaſſafr. aut eſſ. alexiph. in ſpecie per modeſtum ſulphuris vſum, cuius aliquot grana, abſorbenti cuidam mixta, & ter per diem repetita, bene ſe gerunt.

3. Aſthma ſiccum ex *flatulentia* ortum per clyſteres & temperata ſtomachica tractatur.

4. Quando autem ſcirrhi hepatis vel lienis hoc malum ſuſtentant, methodo, in tab. horum adfectuum propoſita, incedendum eſt.

5. Si atonia pectoris in aſthmate ſicco potiſſimum peccat, decocta ex ſpeciebus roborantibus proſunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ cautelæ *præcedente* tabula traditæ ſunt, illæ etiam in adfectibus aſthmaticis obſeruandæ commendantur.

2. In ſpecie *expectorantia* in aſthmate, tanto magis *ſicco*, quovis modo fugiantur, quia adpulſus humorum, qui per illa ad pectus inuitatur, nihil certius, quam vlceroſo-ſanioſam corruptionem eiusmodi ſcirrhoſis collectionibus inducit.

3. *Vomitoria* non promiſcue, ſed tantum in aſthmate ſtomachali præmiſſis incidentibus & reſoluentibus ſunt vſurpanda.

4. Ab *adſtringentibus*, *acribus* & vulgaribus *opiatis* abſtinendum eſt.

5. Quo

5. Quo magis adfectus est *chronicus*, eo magis potentiora resoluentia requiruntur. e. g.

1) *Rad.* imperat. angelicæ, petasit. aristol. vtriusque, zedoar. leuist. bardan. apii, dracunc. præcipue commendari meretur in asthmate humido rad. ari, in maiori etiam dosi & repetitis vicibus exhibita,

2) *Herb.* antiscorb. trifol. fibr. fumar. nasturt. beccabung.

3) *Ligna* antiuenerea, quaiaci, sassafr. iuniper.

4) *Sem.* ammeos, dauci.

5) *Baccæ* iuniperi.

6) *Gummata* penetrantiora, in specie gummi *ammoniac.* quod non solum resoluit, sed etiam per pulmones & aluum materiæ euacuationem quodam modo promouet.

7) Ex *compos.* spir. sal. ammoniac. vrinos. liqu. c. c. succ. in phlegmaticis, potiuncula *Brunneri* e gumm. ammoniac. vnc. semis, in acet. squillit. vnc. I. solut. add. aquæ veronic. vnc. II. ol. tart. per deliqu. gt. X-XII. sacch. vnc. semis.

6. Extra paroxysmum optima medicatio: si autem suffocationis periculum vrget, blanda incidentia & expectorantia, imprimis vero sperma ceti in iusculo calido ægrotis exhiberi possunt.

7. *Venæ sectio* in asthmate *sicco*, nisi statim in principio paroxysmi instituatur, vel post octo dies *secunda* subiungatur, nil iuuat.

8. In asthmate senili & flacciditate præsertim paralytode, atque aliis humidis pectoris constitutionibus chronicis egregie conuenit diuturnior vsus *aquæ veronicæ vinosæ* destillatæ, it. *aquæ hyssopi*; porro diæta vinosa, leniter aromatisata resoluentibus & balsamicis iungenda.

9. *Cinnabaris* antimonii, in aqua quadam asthmatica propinata, ab *Oswaldo Kremsio* ad modum extollitur, & mediante illa patientem talem intra mensis spatium restitutum esse adseuerat.

10. In subiectis humidis, *asthmate humido* laborantibus, adfluxus discutitur & pectus quodam modo roboratur per

modestam inspirationem *fumi* ex *antimonio* fuso adscendentis.

11. *Bagitaius* particulas *nitrosas* inter *arandum* respiratione attrahendas, asthmaticis commendat; quod remedium politicum, ad placidum & continuum motum corporis impetrandum, non reiiciendum est.

12. Dantur exempla asthmatica, in quibus constrictio humorum non solum versus pulmones, sed totum etiam caput contingit, vbi *tabaci vsus* mediocris, & quidem mane ieiuno stomacho adhibitus, subleuationem adfert.

13. *Segmenta pinea*, fornaci calefactæ imposita, fundunt resinam, cuius vapor, naribus attractus, in adfectibus asthmaticis tussiculosis sensibile leuamen aliquando attulit.

14. *Vrtica vrens* specifice solet laudari, ita quidem vt vel in forma decocti vel quod melius, in substantia nempe radix, herba & semen ad scrup I. luna decrescente sumatur. Solum semen est D. *Michaëlis* specificum.

15. *Fonticuli* & *vesicatoria*, suris adplicata, num aliquod levamen asthmaticis adferant, vlteriori experientiæ relinquimus.

16. Conferatur *Horlacheri* scriptum germanicum de catarrhis, quo fabulis anilibus contradicit, ac si in asthmaticis talibus catarrhis aliquid *ex capite in cauitatem arteriæ asperæ defluat*.

17. Quo magis *asthma siccum* exsistit, eo consultius curæ initium cum *venæ sectione* in pede faciendum est.

18. *Scarificationes* & *hirudines*, locis hæmorrhoidalibus adplicatæ, etiam commendari merentur.

19. Vltimo loco adiicimus *casum notabilissimum* in puero quodam 14. annorum, qui, quum asthmate per integrum annum adfectus fuisset, insigni hæmoptysi tandem corripiebatur. Hæc sanguinis reiectio, quæ frusta coagulata continebat, per aliquot hebdomadum interualla aliquoties & tanto quidem impetu repetebatur, vt mortem singulis horis exspectaremus, præcipue quum vniversum corpus summe extenuatum esset, & facies *Hippocra-*

pocratica conſpiceretur. Verum enim vero mox ſurgebat hic patiens, edebat, dormiebat & intra menſis circiter ſpatium, vniuerſi corporis incrementa, non turgida, ſed ſolida & genuina capiebat. Quum vero exiguo hoc tempore corpus vere ſaginatum recuperaſſet, atque, præter aſthmatis conſueta incommoda non haberet, de qua re conquereretur, ſubito incipiebat lugere, atque ab omni cibo abſtinere, donec ſeptimo die exſpiraret. Facta cadaueris ſectione ne minima quidem pulmonum veſtigia reperiebantur, vaſa autem ſanguinea, in congeriem quaſi ſurculorum colligata, cum pleura concreta erant, & cor in ſuſpenſo tenebant.

TABVLA XXXII.

DE

PALPITATIONE CORDIS.

I. D*EFINITIO.*

Palpitatio cordis eſt ſpaſtica cordis contractio, per interualla inſultans: quo vehemente, licet erroneo motu principium vitale vel abundantiam ſanguinis per ſinceram euacuationem imminuere, & ſimul craſin illius corrigere, vel collectionem ſcirrhoſam aut concretionem polypoſam abſtergere & remouere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Palpitatio cordis eſt
   1) vel *idiopathica*, quæ rarius occurrit,
   2) vel *ſymptomatica*, quæ aliis morboſis adfectibus ſuperuenit.
2. Palpitatio cordis *vera* diſtingui debet a nudis fortioribus cordis commotionibus & ſanguinis orgaſmo; quæ incommoda ab improuiſo terrore & ira, vel a vehementi-

bus prægressis motibus corporis oriuntur & subito plerumque transeunt.

III. *SIGNA.*

1. Vehemens pulsatio cordis ad partes solidas thoracis, ita vt a circumstantibus sæpe videri, immo audiri possit.
2. Arteriarum quoque, præcipue carotidum in collo, fortior conspicitur pulsatio.
3. Præcedunt nonnumquam vel coniuncta sunt
   1) Anxietas præcordiorum ad sudorem vsque.
   2) Languor artuum.
   3) Pallor faciei.
   4) Respiratio anxia, cardialgica, cum intercepto libero vocis vsu.
   5) Lipothymia.
4. Adstrictio alui familiariter complicata est
5. Flatulentia itidem in abdomine detenta.
6. Quando remisit palpitatio, multum animi & corporis languorem atque virium defectum post se relinquit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic adfectus familiariter euenit plethoricis, speculabundis & vitæ sedentariæ deditis.
2. Specialiter hypochondriacis, scorbuticis & hystericis, vitio mensium laborantibus.
3. Plerumque obtingit iuuentuti, & ex hac in adultiorem ætatem transcendere solet.
4. Spontaneis euacuationibus sanguinis adsuetis, quæ vero iterum cessarunt.
5. Qui adsuetas sanguinis ventilationes statis temporibus non continuarunt.
6. Qui animi pathematibus, iisque supprimendis, facile mouentur, in specie qui terrore conturbantur: vnde nonnumquam *idiopathicus* adfectus induci obseruatur; de qua re notabile exemplum sub *cautelis* legendum est.
7. Qui diutius sub cœlo frigido quiescunt.
8. Temperamentum melancholicum præ aliis huic adfectui obnoxium deprehenditur.
9. Præcipue virgines pallidæ chloroticæ iuniores, quarum men-

menses vel nondum eruperunt, vel suppressi sunt, & tamen laboriosa molimina ad eorum productionem conspirant.

10. Qui febres acutas vel intermittentes parturiunt.
11. Plethorici quidam nonnumquam sub somno palpitationibus cordis corripiuntur, & quando terrore alicuius insomni excitantur, palpitationem talem vigiles aliquamdiu adhuc persentiscunt.
12. Qui polypos cordis habent, palpitatione hac cum difficili continua respiratione corripiuntur.
13. Deprehenditur etiam superuenire subiectis hæmoptyicis, & quando in pulmonibus scirrhosa quædam labes est.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est
   1) vel plethora & spissitudo sanguinis.
   2) vel polypus cordis aut scirrhus pulmonum.
2. Hæc natura tamquam caussa *formalis* & *efficiens* imminuere, corrigere & abstergere intendit, ac proinde, licet erronee, humores versus pectus copiosius restringit. Falsa itaque est illa pathologia, quæ hunc motum auctiorem a stimulatione & irritatione cordis deriuare vult.
3. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* sunt:
   1) Animi pathemata, e. g. improuisus terror, timor, tacita & suppressa indignatio; quibus omnibus restrictio humorum versus interiora contingit: licet enim palpitationes cordis, ab hisce animi pathematibus dependentes, rariores sint, quam quæ a materialibus caussis oriuntur, vix vllum tamen exemplum contingit, in cuius palpitatione non aliqua animi anxietas conspiret.
   2) Euacuationum, præcipue sanguinearum, adsuetarum suppressio vel neglectio, e. g. obstructio mensium, hæmorrhoidum, neglectæ venæ sectiones, purgationes, obstructio alui &c.
   3) Diæta lauta.
   4) Vitæ genus sedentarium, speculabundum,

5) Pal-

5) Palpitationes cordis in adolescentibus, & puellis menses nondum expertis, non raro a *vermibus* fouentur.

6) Reliquæ caussæ occasionales præcedente membro indicatæ sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Initium huius adfectus non adeo fonticum est; quo magis autem inualescit, & in consuetudinem degenerat, eo maioris fit periculi.
2. Quo plures caussæ concurrentes conspirant, eo maior est metus, & familiarior palpitatio recidiua, cum primis quia leui etiam occasione hic adfectus solet recrudescere.
3. Varia deinde mala pectoris emergere possunt, nempe inflammationes, hæmoptyses in iunioribus, polypi cordis, infarctus viscerum.
4. Frequentius febres post se relinquit, quæ periculo non vacant, transeunt enim facile in statariam, diuturnam, pessimam sanguinis commotionem.
5. Immo morbi conuulsiui, vel aliquando desertiones tonicæ & adfectus paralytici inde prouenire solent.
6. Qui polypos in corde gerunt, ex improuiso sæpe moriuntur.
7. In hypochondriacis & hystericis plerumque sine periculo occurrit.
8. Si in his hæmorrhoides & menses ordinem suum inueniunt, malum mitigatur, quandoque etiam tollitur.
9. Palpitatio cordis, quando a *nudo* terrore exoritur, quod tamen raro contingit, malum curatu est difficillimum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittatur *euacuatio* primarum viarum per rhabarbarina, sennata, melanagoga.
2. Deinde, ad *plethoram* imminuendam, venæ sectio in pede instituatur, sed sufficiente quantitate & magna incisione, alias directe ad palpitationem cordis nulla datur medicatio.
3. Post venæ sectionem, ad *orgasmum* sanguinis contemperandum, exhibeantur temperantia, nitrosa, cinnabarina, acidulata, e. g. nitrum depuratum, conch. præpa-

rat.

rat. ocul. cancr. mat. perlar. cinnab. antimon. tinctur. bellid.

4. His per duos vel tres dies continuatis, *spissa* sanguinis *crasis* respiciatur. Hanc corrigunt

1) Præ omnibus aliis motus corporis *placidus* & *diuturnus*, cum potu sufficiente ac diluto.

2) Alexipharmaco - diuretica, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*.

3) Antiscorbutica temperatiora, nempe nasturtium, beccabung. cochlear. trifolium fibrinum.

4) Anticatarrhalia.

5. Denique ad motum erroneum sedandum, & æqualem sanguinis distributionem promouendam subiungantur

1) *Interne*.

a) Mixtura tonico - neruina *Stahlii*, ex spiritu quodam volatili vrinoso & tinctura alcalina acri parata; item essent succin. crocus exigua dosi exhibitus.

b) Gemmata analeptica: tinctura coralliorum, confect. de hyacinth. alkermes, vinum rubi idæi, condit. citr. &c.

c) Anodyna correcta: M. P. de cynoglossa, pilulæ *Wildegansii* genuinæ.

2) *Externe*

a) clysteres reuulsorii.

b) Pediluuia.

c) Adpensio camphoræ.

d) Epithema cordiale ex aqua carbunculi, Anhaltina, essentia croci, castorei, balsam. vitæ.

e) Epithema *Foresti* ex herb. meliss. borrag. cum aceto & aqua rosarum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ*.

1. *Venæ sectio* in hoc adfectu numquam prætermittatur, absque enim illa omnis medicatio minus efficax erit.

2. Extra paroxysmum instituta efficacior quidem deprehenditur, præcipue si adsuefacta fuerit neglecta, sed circumstantiæ hanc moram non semper tolerant: hinc eo tantum respiciatur, vt sub paroxysmo, non adeo exacerba-

 to,

to, administretur, ne commotiones febriles exoriantur.

3. *Malum hypochondriacum* quo magis conspirat, eo magis salia media digestiua cum pulueribus nitroso-temperantibus remiscenda sunt.

4. In *chlorotica virginum* constitutione pilulæ *Stablianæ, Becherianæ*, vel amara cum laxantibus & martialibus per 8--14. dies præscribantur.

5. Quando *mensium* vel *hæmorrhoidum* adsuetus fluxus suppressus est, tum extra paroxysmum conueniente methodo reuocetur.

6. Quando alii adfectus, vt vitia pulmonum, polypus cordis &c. ad palpitationem cordis ansam præbent, eorum cura est respicienda.

7. Vbi *vermes* suspicione veniunt, ibi anthelmintica propinentur.

8 Concurrente *scorbuto* antiscorbutica, sub methodo commendata, cum alexipharmaco-diureticis combinentur.

9. Communis ordinatio cordialium acriorum neruinorum & spiritibus dicatorum, nihil ad hunc adfectum confert.

10. Cauendum a sanguinis, in mobilitate sua alterati, emendatione: item a remediis valde calefacientibus.

11. Vomitoria & purgantia fortiora exsulent, adfectum enim peiorem reddunt.

12. Numquam ad *motus sopitionem* properetur, nisi caussa materialis, nempe plethora & spissitudo sanguinis, prius remota sit: exceptis illis rarioribus casibus, vbi *sola* animi pathemata, e.g. mœrores, terrores, anxietates, metus in culpa sunt, in quibus gemmata cum M. P. de cynoglossa sufficiunt.

13. Præ aliis gemmatis laudatur *hyacinthus vera*, quæ sane, placando trepidantem naturam, ad pauidos tales adfectus notabilem efficaciam præstat.

14. Deinde etiam *smaragdus vera*, exiguis dosibus, nempe gr. I-II. exhibenda.

15. Hæc

15. Hæc gemmata, tonica analeptica cum nitrosis, cinnabarinis, longo intervallo post se relinquunt *opiata*, quæ recidiuas inducere obseruantur.

16. *Martialia* & *salia volatilia*, præmature exhibita, malum in grauius mutant.

17. *Pediluuia*, præmissis generalioribus, cum effectu versus somnum vsurpantur, præsertim si palpitatio cordis magis nocturno, quam diurno tempore exacerbetur.

18. *Thermarum* & *acidularum* vsus ad spissitudinem sanguinis resoluendam, non penitus est reprobandus; vti balnea *domestica*, cum moderamine vsurpata, proficiunt.

19. Methodus *præseruatoria*, per venæ sectiones æquinoctiales & pulueres nitroso-temperantes, numquam omittatur, vtpote quæ interdum plus facit, quam curatoria.

20. Diæta conueniens, & caussas occasionales excludens, vbique iniungatur.

21. Præcipue animus modeste & tolerabiliter exhilaretur; quod vinum modice & medice vsurpatum, præ aliis præstat, nisi scorbutus vel orgasmus sanguinis, in primis autem febres acutæ, ardentes, immo intermittentes, contra indicent.

22. Mutatio vitæ otiosæ, speculabundæ, sedentariæ, in mobilem & laboriosam plus sane ad sanguinem attenuandum confert, quam vniuersus medicamentorum adparatus.

23. Coronidis loco subnectere placet eminens exemplum, quod egregie confirmat, in palpitatione cordis *quantitatem* sanguinis, & illius *spissitudinem*, plus esse respiciendã, quam fictam acrimoniam scorbuticam. Vir quidam ad annos quinquaginta natus, plethoricus & vitæ sedentariæ magis quam laboriosæ deditus, temperamenti sanguinei, leuiter cholerici, animi commotionibus, in primis terrori, facile obnoxius, quum annum ageret tricesimum tertium, arcessebatur, vt coniuges quosdam, contentionibus distractos, in pristinam reduceret concordiam. Gemebundus citato pede aduolabat, quumque scalam veloci

 hoc

hoc curſu adſcenderet, vehementiſſima cordis palpitatione cum præcluſo ſermonis vſu corripiebatur, & totam horam inter ſummas præcordiorum anguſtationes abſumebat. Poſt ea hic adfectus innumeros fere habuit recurſus, atque per multos annos & Patientem & Medicos multum vexauit. Simul ac enim, commotiones animi acceſſerunt, vel corpus celeri curſu, ſcanſione montium, ſcalarum &c. vehementer commotum, aut caput verſus terram præceps incuruatum fuit, malum hoc cum tanta vehementia Patientem infeſtauit, vt non adſtantes ſolum, ſed & alii in altero hypocauſto horrendos illos pulſus, qui per quinque interdum horas durarunt, audirent. Huic adflictioni multi Medici multa quidem remedia oppoſuerunt, quoniam autem, vt plerumque moris eſt, plethoram & ſpiſſitudinem ſanguinis non reſpiciebant, ſed acrimoniam tantum illius corrigere intendebant, radicem huius mali exſtirpare non potuerunt. Tandem patiens, quoniam leuamen ægritudinis ſuæ in hominibus hactenus viderat nullum, animum erigebat, atque ſupremi Numinis auxilium precibus quærebat. Poſt preces ſomno placido vtebatur, atque per inſomnium videbat *lanceolam*, qua venam in brachio ſecare, & ter multum ſanguinis emittere cohortabatur: er ſolte die Ader dreymahl ſein hoch ſpringen laſſen, ſo würde er geſund werden. Experrectus nouum Medicum vocabat, atque huic, quid ea nocte in ſomno ſibi eueniſſet, enarrabat: quumque & Medicus & Patiens hoc inſomnium non a luſu phantaſiæ, ſed ab altiori principio deriuarent, venæ ſectionem inſtituendam decernebant. Hac peracta Patiens intra quatuor hebdomades a malo ſuo, quod per ſedecim annos durauerat, ita reſtitutus eſt, vt grato in Deum animo hæc verba ſæpius repeteret: *ex periculo ereptus ſum.*

TAB.

TABVLA XXXIII.

DE

PHTHISI.

I. D*EFINITIO.*

Phthisis est vlcerosus pulmonum adfectus, a stasi sanguinis ibidem collecta, & in corruptionem deducta, originem sumens, atque successiua corporis extenuatione maxime conspicuus. Deriuatur a φθίω, consumor, tabesco.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Phthisis differt *gradu:* in læsione enim pulmonum est vel vlcerosa tantum dispositio, vel vera iam & consummata vlceratio.
   1) *Vlcerosa dispositio* nihil aliud est, quam collectio & infarctus scirrhosus materiæ tenacis & viscosæ, seu etiam mucidæ portionis sanguinis; quæ materia lentescens, discussis repente partibus fluidis, in duritiem, & calcaream consistentiam abit, atque *nodos* seu *tophos* format, & hinc in actum corruptionis non ita promte diducitur. Hæc est ratio, quod patientes in hoc statu per plures annos viuere possint, & vix aliqua phthiseos suspicio in plures cadat.
   2) *Vera exulceratio* dicitur, quando vlcerosa hactenus, ad corruptionem disposita, scirrhosa collectio altiores radices egit, & vlcus iam erumpens vel plane consummatum constituit; sub qua constitutione febris *hectica* cum reliquis symptomatibus exacerbatur, & æger intra breue tempus consumitur.
2. Cum hoc tophaceo & vlceroso statu nonnumquam etiam coniuncta est *concretio pulmonum cum pleura;* quamquam nonnulli recentiorum ex obseruationibus anatomicis adstruere volunt, hanc concretionem in plurimis subiectis reperiri, & ita ad statum naturalem pertinere.

3. Phthiseos differentiam ab *hectica abdominali* anxie quærere, vix vllam in praxi habet vtilitatem. Sicut enim remedia placide resoluentia & discutientia, ac, sine omni acredine, balsamica phthisicorum vnica sunt solatia, sic etiam iisdem, & eadem quidem methodo, hecticis stricte dictis subuenitur. Sequentes tamen obseruationes hanc differentiam & diagnosin præcipue docent.

1) Hectica abdominalis semper inuoluit febrem, phthisis autem aliquando sine febre, ad minimum notabili, obseruatur.

2) Si a profunda aëris attractione tussis augetur, & angustia seu renisus in pectore sentitur, tum est læsio *pulmonum*.

3) *Tussis* pulmonalis, nisi grauissimæ commotiones suppurascentes iam adsint, cedit extracto *tabaci*, abdominalis non item.

4. Sic etiam phthisis ab *atrophia* infantum non nisi *loco* & *ætate* differt; nempe atrophia est læsio glandularum mesenterii, pancreatis, vel ipsius quoque hepatis, infantili ætati communis; phthisis autem læsionem pulmonum inuoluit, & iuuenili ætati familiaris est. De reliquo quoad caussam *continentem* prorsus conueniunt.

5. Differt etiam phthisis a *marasmo* senili, seu illa corporis extenuatione, quæ annosioribus e quacunque caussa obtingit

6. Phthisis differt quam maxime a *vomica pulmonum*, nam

1) in *phthisi* est *vlcus* stricte dictum, in *vomica* autem *abscessus* seu *apostema*. Falsum enim est axioma; *vbi pus, ibi vlcus*, nam in *puris* efformatione tota differentia apostematis ab vlcere fundatur.

2) Vlcus phthiseos in partibus *exsanguibus*, humidis tamen & mollibus, residet, apostema autem in *sanguiferis* reperitur.

3) Hinc *vomica*, tam breuioris & præcipitis est successus, vlcus autem phthisicum longioris periodi.

4) Phthisis licet ex *vomica*, non lethaliter rupta, ortum sumere possit, euidens tamen manet differentia rei *succedentis* a *præcedente*.

5) Im-

5) Immo licet viciſſim ex vlceroſa pulmonum conſtitutione vomica tandem erumpere poſſit, per accidens tamen hoc tantum contingit, nempe quando vaſa eroduntur, & præceps inflammatio vlceri *ſegniori* phthiſico ſuperuenit; rara autem huius ſucceſſionis vomicæ ſunt exempla.

III. *SIGNA.*

1. Phthiſis *lenius* incipiens vix vlla habet ſigna, nam eo tempore exigua ſolum *tuſſis* ſeſe manifeſtat.
2. Tuſſiunt autem omnes fere phthiſici, plerique *acrius.*
   1) Alii cum multa *excretione*,
   2) Alii cum pauca,
   3) Alii cum nulla, & hoc quidem vel ſub initium, vel in fine. *Conferatur Hippocrat. aphor.* 16. *Sect. III.*
3. Tuſſim autem quamcunque, etiam diuturnam & notabili excretione conſpicuam, pro certo phthiſeos ſigno declarare, error eſt ſatis communis: nam vitia primæ concoctionis tuſſim prouocant, phthiſica interdum maiorem.
4. Hinc in phthiſeos diagnoſi ſigna *ſocia* ſemper ſunt coniungenda, nempe
   1) Ætas infra ſub *ſubiectis* adnotata.
   2) Tuſſis diuturnitas, & illius exacerbatio ab aëre frigido, halitibus acribus, acidis adſumtis, & profunda reſpiratione.
   3) Materia profundius excuſſa, ſanguineis ſtriis infecta, odorata, ſanioſa aut puris æmula; ſæpius etiam coloris cineritii & ſubnigri.
   4) Pectoris anguſtia cum ſenſu rei cuiusdam illud comprimentis.
   5) Virium lapſus.
   6) Deiectio adpetitus, vel frigidorum tantum cupido.
   7) Somnus non reficiens ſed magis delaſſans.
   8) Siccitas oris & ſaliuæ glutinoſitas.
   9) Calor hecticus poſt prandium in partibus exterioribus, in primis vero in manuum volis ſe exſerens.
   10) Facies rubicunda & turgida, præcipue creſcente hectico calore.

11) Pul-

11) Pulſus pro gradus præcipue diuerſitate variat: modo enim paruus & debilis, modo febrilis, modo ſerratus ac inæqualis deprehenditur.
12) Senſibilitas & impatientia *animi* ſubiracundi.
13) Senſibilitas etiam *corporis*, præcipue circa mutationem aëris.

5. Si his ſignis accedant prægreſſæ violationes pulmonum, & diſpoſitio hæreditaria, tum certitudinem phthiſeos fere indubiam reddunt. Tales violationes pulmonum contingunt
1) in hæmoptyſi.
2) in peripneumonia.
3) per violentas externas contuſiones & vulnerationes.
4) per diuturniorem inter corroſiuos minerales, ſulphureos vapores obuerſationem.

6. Quando autem his omnibus conſpicua extenuatio totius corporis, & vltimo etiam faciei, quæ *Hippocratica* adpellari ſolet, cum notabili *febre hectica* acceſſit, de phthiſi *confirmata* non magis eſt dubitandum.

7. Sputum *purulentum* eſt quidem phthiſeos *conſummatæ* certiſſimum ſignum, ſed non vnicum: datur enim phthiſis ad ἀκμὴν deducta, ſine tali ſputo; nempe in iis, quibus vlcus bronchiorum, aut membranaceæ pulmonis portionis, citra ſanguinis concurſum adhuc perſtitit.

8. Pro ſputo autem purulento non debet reputari materia illa craſſa, pultacea, e flauo virideſcens, quæ in tuſſi quoque ſimplice innoxia ſolet excerni.

9. Vrinæ phthiſicorum ſanis frequenter ſunt ſimillimæ, niſi quod ſpumam diutius ſeruent: hoc tamen in ſimplice etiam tuſſi, & habitu phlegmatico contingit.

10. Interdum vero etiam intenſe rubræ, interdum colorem vrinæ febrium intermittentium æmulantes & ſedimentum farinaceum album, aliquando etiam ſubrubrum deponentes.

11. Si *vomica* pulmonum phthiſi ſuperuenit, febris, alias lenteſcens, acutam indolem induit, & tuſſis antea dolore ob-

obtuſo incommoda, iam interlancinante affligit, & reſpiratio maiore difficultate laborat.

12. *Diarrhææ* & *ſudores colliquatiui* defluuium capillorum & aphthæ, quando proueniunt de malo *conſummato* teſtantur.

13. *Tophi* pulmonum admodum latent, & vix aliqua ſigna diagnoſtica manifeſta præbent, niſi quod

1) Tuſſis ſicca cum reſpirandi difficultate & ſenſu doloris in pectore interdum eos prodat.

2) In quibusdam poſt motum aut tuſſim fortiorem eiusmodi globuli, pus vel materiam viſcidam continentes, excernuntur.

14. Neque etiam *concretio pulmonum cum pleura* in viuis ex certis & indubiis ſignis cognoſci poteſt, niſi quod in quibusdam inſolita pectoris anguſtia occurrat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Phthiſis in pauciora ſubiecta cadit, nempe communiter in iuuenes ab anno XVIII. ad XXXV. *Conf. Hippocr. aphor. 29. ſect. III. aphor. 7. ſect. VIII.*

2. Ex his autem homines plethorici, ſani, floridi, otioſi, cholerico-ſanguinei, magis in phthiſin prolabuntur, quam mucoſi, ſcorbutici, phlegmatici, laborioſi.

3. Seu, quod idem eſt, longe maiore numero phthiſici fiunt, qui hæmorrhagiis frequentioribus, capitis doloribus æſtuoſis & lancinantibus, hemicraniis acutis, reſpirationis difficultati a motu corporis citatiore, & veræ hæmoptyſi expoſiti fuerunt, quam qui obnoxii ſunt catarrhalibus defluxionibus, coryzæ, tuſſi ſimplici, diarrhœis, ſcabiei ſeroſiori & vlceribus externis.

4. Sexus femininus phthiſi magis expoſitus eſt, quam virilis; quod ſequente fundamento innititur: euacuationes ſanguinis *ſuppreſſæ* vtrumque ſexum disponunt ad phthiſin, & quoniam *pauciores* in virili ſexu hæmorrhagiarii ſunt, in feminino autem ordinarie *omnes*, fit inde, vt numero longe maiore ſuppreſſio ſanguinis, & hinc etiam phthiſis, ſexui ſequiori, quam virili, obtingat.

5. Quum autem alii de hac sententia in partes contrarias abeant, & infrequentiam phthiseos in sexu sequiore præ virili ex ipso beneficio negotii menstrui deriuare volunt, pauca ad sententiam nostram roborandam adponemus:

1) Si in eius modi loco, vbi magna iuuentutis cohors tam in scholis quam in academia reperitur, obseruationes practicas instituimus, plures phthisicos in sexu masculino quam feminino deprehendemus. Si quis autem alibi, vbi vterque sexus in æquali fere numero, & a studiis litterarum remotus viuit, in praxi constitutus est, is si paullo attentius rem obseruabit, deprehendet, quod sexus femininus phthisi & hæmoptysi ob mensium turbas & anomalias magis obnoxius sit quam virilis.

2) Phthisis differt gradu: alia est incipiens, alia confirmata; illa facilius potest curari hæc autem non. Hinc negari non potest, quod in sexu sequiore natura sibi magis prospicere & phthisin completam auertere possit quam in virili. vid. *prognosis*.

6. *Seniores* non facile fiunt phthisici, nisi a manifestis caussis externis: neque *pueri*, exceptis illis, quibus hæmorrhagia narium largior familiaris fuit, & repente suppressa est.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa phthiseos antecedens *remota* est status plethoricus.
2. Caussa *propior* est specialis congestio sanguinis ad pectus, præcipue floridioris, serosi rarius.
3. Congestio floridi sanguinis destinata est ad euacuationem hæmoptyicam, serosioris autem ad *becchicam*.
4. *Hæmoptyica*, si propter difficultatem non perrumpit, vel post perruptionem portio mucida relinquitur, stasin & hinc corruptionem, siue vlcerosam siue suppurascentem caussatur.
5. *Becchica* euacuatio quando non succedit, materia illa tenax, mucosa, serosa, affatim congesta, corruptionem salso-acrem subit, & hinc etiam vel abscessum vel vlcus producit. Eiusdem indolis est materia illa acris, quæ in

cory:

coryza per nares excernenda fuisset, si ad pulmones defluit.

6. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarcticæ* sunt:

1) Lapsus aut ictus violentus in pectoris regionem factus.
2) Nimis vehemens tussis.
3) Aër autumnalis, qui tabidis in primis noxius est; *conf. Hippocr. aphor.* 10. *Sect.* III,
4) Fumi corrosiui.
5) Scabies retropulsa, vlcera antiqua manantia imprudenter consolidata.
6) Potus frigidus corpore insigniter æstuante.
7) Quando pulmones a pleuritide, peripneumonia, tophis, vomica, aut etiam a miasmate post variolas vel morbillos relicto, exulcerati sunt.
8) Abusus veneris & potuum spirituosorum.
9) Suppressio hæmorrhoidum & mensium.
10) Mala artificia, e. g. expectorantia, quibus non modo copiosior sanguinis adfluxus inuitatur, sed etiam pulmonum oppletio augetur, & ordinaria tensio relaxatur.
11) Peruersa curatio morborum prægressorum, in primis febrium & hæmorrhagiarum per adstringentia suppressarum.
12) Dispositio hæreditaria ad phthisin plurimum etiam confert.

7. Caussa *tussis* est intentio naturæ stasin discutiendi, vel subnatam ex illius corruptione materiam acrem excernendi.

8. *Tophi pulmonum* oriuntur vel

1) ex congestione sanguinis ad pectus, nulla subsecuta cruoris excretione aut eiusdem plenaria discussione. Vel
2) a tussi humida laboriosa, vbi pars materiæ illius tenacis in pulmonibus remansit. Vel
3) ab impulsu humorum intra pulmones, per qualemcumque pectoris motum concitato, quo pertinent canta-

tiones, intentiores clamores, nec non qualiacumque exercitia, pectoris motum requirentia.

9. Concretio pulmonum cum pleura vel ad vitia formationis in vtero materno referenda est, vel etiam per accidens & ob certas caussas occasionales contingere potest, e. g. quando infantes tenelluli semper in vno eodemque latere portantur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Frequentia phthiseos tanta non est, vti quidem praesumitur vel metuitur: quoniam frequenter tussis humida pectoralis & expectoratio materiae mucidae, quoad colorem non satis ingenuae, cum vera phthisi confunditur.

2. Corruptio, quae in pulmonibus adest, non ita praeceps exsistit, hinc natura corpus suum tam diu conseruare adlaborat, quam diu fieri potest; inter ea tamen illud nutrire cessat, quia periculum laesionis auertere & vlceri praesenti prospicere, ne citius se expandat, intendit; & hoc modo corpus sub vitalium motuum continuatione consumitur & successiue emarcescit.

3. Corruptio autem illa, quae pulmones obruit, est vlcerosa, non vero sphacelosa, tum sanguis continuo per pulmonum texturam refluit.

4. *Incipiens* phthisis ancipitis est prognoseos, *consummata* lethalis.

5. Ratio haec est: nullum vlcus curatur, nisi tota eius superficies abstersa sit, aut abscesserit, (daß die Wunde frischen Grund bekomme,) sed haec *mundificatio* in partibus internis vix habet locum; insuper *consolidatio* vulneris in pulmonibus aegre succedit, quia perpetuo aëris concursui, motui & vehementi tussis concussioni obnoxii sunt.

6. Prostant tamen exempla phthiseos incipientis curatae, in quibus vestigia autocraticae restitutionis & cicatrisationis detecta sunt.

7. Subiecta sicciora longe citius humidis, agiliora languidis, iuniora senilibus consumuntur.

8. Se-

8. Sexus femininus, ficut, ob faciles menfium turbas, præ virili phthifi magis expofitus eft, ita etiam facilius ab illa liberatur, quia fluxus fanguinis fuppreffus iufta methodo poteft reuocari, negotium autem fanguinis in viris non ita feliciter fuccedit.

9. Phthifis non accelerat mortem, fed febris hectica, phthifi fuperueniens: hinc quo frequentius hecticæ tales exacerbationes recurrunt, eo celerius æger opprimitur; & quo magis phthifis fine febre hectica fibi quafi fola conftat, (quod in fubiectis non ita fenfibilibus & incuriis obferuare licet) eo diutius patiens viuere poteft.

10. Sputum vere purulentum, diarrhœæ & fudores colliquatiui prognofin funeftam non fallunt.

11. Tumores tam præcordiorum quam pedum œdematofi, quando phthifi fuperueniunt, lethale fignum eft.

12. A phthifeos periculo liberati facile iterum eidem ob leuiffimas etiam cauffas fubiiciuntur.

13. Ceterum quidquid vulgo de phthifi *curata* circumfertur, his communiter innititur fundamentis.

1) Vel fola fuit tuffis catarrhalis in habitum deducta, & inprimis craffum, pulpofum, viridem mucum proferens.

2) Vel febris lenta cum largis fudoribus & repentina corporis extenuatione coniuncta.

3) Vel recens hectica, ex febre lenta propullulans.

4) Vel afthmatica folum pectoris adfectio.

5) Vel æger euafit cum ancipiti periculo, tum vegeta fuppuratio, feu vomica, fcirrho alicui minori fuperuenit.

6) Vel hæmoptyfis pro phthifi venditata eft.

7) Vel plane fingulare robur naturæ cum fpecialibus circumftantiis, a millefimo vix exfpectandis, concurrit.

14. Tophi, ex fanguine nati, peioris femper funt euentus, quam qui ex pituita generantur, nam facile in fuppurationem abeunt, & vomicam pulmonum ac phthifin vtplurimum poft fe trahunt.

15. Quando autem hi nodi peculiari folliculo inclusi sunt, vita, adcurata obseruata diæta & prudenti medicamentorum vsu, diu protrahi potest: valetudinarii tamen sunt, & facile in febrem putridam incidunt tales ægrotantes.

16. Ex tuberculi ruptione vomitus & animi deliquium fit.

17. Tuberculum, si quam citissime maturuerit, & eruperit, & pus totum exspuatur, & cauitas, in quo delituerat, contrahatur & resiccetur, penitus sanus euadet.

18. Si vero penitus resiccari non poterit, & ipsum tuberculum a se ipso pus produxerit, & pituita a reliquo corpore ad tuberculum defluens putrescit, & pus exspuitur, accedente ventre fluente, opprimitur.

19. Quod si multo tempore rumpi non possit, neque sua sponte neque a medicamentis, consumitur debilitatus a doloribus vehementibus, tussi & febribus, & vt plurimum perimitur. *conferatur Hippocr. lib. I. de morbis XIV.* 5. 6 7 8 9. 10.

20. Si pus per vomitum eiectum fuerit album, & fibræ in ipso subcruentæ, effugit, si vero liuidum & cum virore pallidum ac graueolens, moritur. *Hippocrat. l. II.* de morbis LV. 20. 21. 22.

21. Phthisis hæreditaria & a mala pectoris conformatione ortum trahens, incurabilis & funesta est.

22. Concretio pulmonum cum pleura non exiguum incommodum liberiori pulmonum motui & respirationi adfert.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Adfluxus sanguinis ad pectus copiosior deriuandus est per venæ sectiones, scarificationes, pediluuia, laxantia lenia.

2. Materia vlcerosa est resoluenda, abstergenda, discutienda.

3. Facta vlceris mundificatione consolidatio ipsius respicienda.

4. Ana-

4. Analepsis necessaria præstanda.
5. Tonica roboratio perficienda.
6. Symptomata febris, tussis &c. decente ratione mitiganda sunt.

B. *Methodus specialis.*

1. *Tempore exacerbationis*

1) Curæ initium fiat per lenissimam *laxationem.* Conveniunt hic blandiora laxantia, e. g. rhabarb. elect. passulæ minores, manna, tamarindi.

In subiectis cacochymicis conducit etiam senna, agaricus, resina ialappæ, mercurius dulcis, sed hic raro adhibeatur, ne saliuationem particularem pulmonibus inducat.

2) Deinde per aliquot dies, immo septimanas, propinentur resoluentia, abstergentia & discutientia. In hunc finem laudantur:

a) *Radices*: pimpinell. alb. vincetox. helen. irid. Florent. aristoloch. vtriusque, maxime ari. &c.

b) *Herbæ:* capill. veneris, cuscut. epithym. marrub. alb. hyssop. bellid. min. &c.

c) *Gummi-resinæ*: ammoniac. sagapen. galban.

d) *Abstergentia salina*, & *absorbentia* cum acido tartari vel citri saturata, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
Ocul. cancr. acido citr. saturat. ana vnc. semis.
aquæ scord.
scabios.
chærefol. ana vnc. III.
M. dos. cochl. I. bis per diem, interposito subinde *nitro* ad æstum febrilem mitigandum.

e) Formulæ nonnumquam mutentur, quia æger medicamina diu debet continuare. Hinc aliquando vsus decocti alicuius ex ante dictis resoluentibus & discutientibus substituatur, e. g.

Re-

Recip. rad. ari.
pimpinell. alb. ana vnc. femis.
herb. veronic. tuſſilag. chærefol.
bellid. ana man. I.
capill. veneris, pyrol. fanicul. ana manip. ſemis.

Fiat decoctum cum pauco melle dulcificandum.

f) Aqua veronicæ vinoſa, bis de die ad cochl. III. ſumta, etiam laudatur.

3) Poſt ea ad *conſolidationem* ex balſamicis temperatiora ſunt eligenda, e. g. terebinthina cocta, maſtix, olibanum, balſam. Peruuian. de Copaiua, *Locatelli*, rubinus ſulphuris, e. g.

a) Recip. balſam. Peruuian. ſcrup. I.
gumm. iuniper. ſubtiliſſ. pulueriſat. maſtich. elects. ana drachm. I.
amygdal. excorticat. num. XXX.

Contuſis adde aquæ ſcord. hyſſop. ſcabios. tuſſilag. ana vnc. II.

Miſc. edulcorentur ſaccharo q. ſ. ad gratum ſaporem. Doſ cochl. I. ſingulis binis horis repetenda.

b) Puluis ſympatheticus, ſputo purulento iniectus, & leni calori impoſitus, bonum ſæpius effectum edidit, & hinc, vbi ſputum purulentum adeſt, poteſt probari.

c) Quid valeat encheireſis a *Weisbachio* pag. 116. edit. nou. commendata, ad balſamica immediate pulmonibus adplicanda, vlterius inquirendum eſt.

4) Semper coniungatur moderata nutritio ex emulſionibus amygdalatis & gelatinis cum conſerua roſarum.

5) Paroxyſmo denique remittente, propinetur mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

6) Denique adfluxus & tuſſis, ſi non remittunt, cohibeantur per M. P. de cynogloſſa vel extractum tabaci, e. g.

Recip. Ocul. cancr. acido citri ſaturat. drachm. I.
M. P. de cynogloſſa gr. VI.

M. d.

M. d. in 4. partes.

Vel.

Recip. extract. tabac. gr. III. IV.

Soluantur aqua cichor. vel alia conueniente, mane in lecto propinentur, & quando nausea succedit vomibunda, haustus vini calidi cum saccharo & cinnamomo dulcificati sumatur.

2. *Tempore remissionis.*

1) Circa æquinoctia venæ sectio largior in pede instituatur, & pediluuia subiungantur.

2) Vel suppressæ sanguinis euacuationes, iusta methodo reuocentur, e. g. hæmorrhoidum, mensium.

3) Si ætas & reliqua indicent, *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca possunt adplicari.

4) Ceterum non opus est tempore custadias medicamentis obruere patientem: sufficit aluum seruare laxam, & essentiam alexipharmacam *Stahlii* cum essentia succini maritatam subinde vsurpare.

5) Diæta sit mollis & euchyla, & motus corporis placidus. *Vid. cautel. & tab. de hectica.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Phthisis cum non solum in genere, quoad caussam continentem, & pleraque symptomata, cum hectica aliarum partium nobiliorum conueniat, verum etiam viscus tenerioris texturæ occupet, tanto magis sollicite omnia sunt obseruanda, quæ tabula de *febre hectica* monuimus.

2. Sic *adstringentia* vulneraria & balsamica acriora vulneratis pulmonibus destinare, nemo sanæ mentis iudicabit, quia aliorum viscerum constrictionem, necessariæ secretionis suppressionem, respirationis maiorem angustiam, materiæ vlcerosæ conclusionem, inflammationis & febris augmentum, certissime caussantur; quod adeo verum est, vt etiam in externis vlceribus, tali incongruo modo tractatis, hoc obseruare liceat.

3. Balsami *Locatelli*, &, qui correctior est, *Meibomii* pectoralis quantulacunque efficacia, *ceræ* imputanda esset; quid reliqua ingredientia valeant, notum est.

4. *Martem* pectori in specie inimicum esse, vel eius patroni inficiari non audent.

5. Hinc *tinctura antiphthisica Grammanni* multa damna infert, quia nihil aliud est, quam solutio quædam vitrioli martis; & si quid forte de saccharo saturni in ea remanserit, etiam huius vsum nemo peritus adprobare sustinebit.

6 Non minore damno adhibetur famosum illud *antihecticum Poterii. vid. tab. de febre hectica.*

7. Absorbentia *terrea* concoctionem debilitant, excretiones retardant & supprimunt.

8. Hinc etiam *antimonium diaphoreticum* nihil prærogatiui ad hunc adfectum habet, licet a *Syluio* ad vlcerationes internas admodum commendetur.

9. Omnia *expectorantia* dulcia motum congestorium adhuc magis versus pectus inuitant, & crassos humores non tam *ex pectore*, quam potius *per pectus* cum maiore exacerbatione expurgant. Hinc caute in phthisi vsurpanda.

10. *Nitrum*, quando *vera* exulceratio in suspectu est, non ita larga manu, adsidue & perenniter exhibendum; si vero *scirrhosa* tantum constitutio, & impendens collectio maturatoria seu apostematodes præsto esse iudicatur, tum nitrum omni modo locum habet.

11. Si post copiosam *nitri* propinationem tussis augescit, cum multa materiæ expectoratione, tum vera vlceratio adest; sin minus expectoratur, & tussis potius mitescit, de vlcerosa tantum collectione testatur, & ita cum nitro pergendum est.

12. Immo etiam in ipsa exulceratione, vrgente febre hectica, non *plane* à nitro abstrahendum est, sed intrepide illud interponere licet.

13. *Sulphur* nullum vlcus, immo ne pustulam vllam de fœcunda scabie curat, sed motum tantum humorum alterat, & hoc præsentissime, pauca etiam dosi; crasin vel plane non, vel languide demum corrigit. Non quadrat itaque eius adplicatio ad vlcus phthisicum, tanto minus, quia æqualitatem liberæ excretionis turbat.

14. Plus

14. Plus autem ſperandum de ſulphure, flammam non adepto, florum exhalantium forma extrinſecus per inſpirationem attracto, pro tuſſi nempe ſedanda. Hinc *ſulphuris* & *antimonii fumus* ſecurior erit, quam realgaris ſeu ſandaracæ Græcorum ſecundum Riuerium.

15. *Rubinus ſulphuris* nihil aliud eſt quam ſulphur ſubtiliatum, tenax, amarum & nauſeabundum, hinc modo adlegatur, non autem admodum extollitur.

16. *Paracelſus*, licet in aliis morbis promtus fuerit, medicamenta ſpecialiſſimæ efficaciæ promittere in phthiſi tamen ad modum temperans obſeruatur. *Murem* quidem *campeſtrem* laudat, ſed modeſte.

17. Adſeclæ autem illius tanto audacius hoc fecerunt, & medicamina commendarunt, quæ pulmones, hepar, renes &c. *regenerent*, etiam ſi iam ad iuglandis magnitudinem abſumta ſit, nempe vt tantum *ſeminium* adhuc reſtiter.

18. Ceterum optandum eſſet, vt *traditio Paracelſi* de vlcerum expurgatione & mundificatione ſpontanea *abintra*, per circumſpectam experientiam melius tentata eſſet; ſi enim in vlla, certe in hac adhuc aliquid ſolidi ſubſidii pro phthiſico vlcere ſupereſt. *Conf. illius tractat.* von Spital-Kranckheiten.

19. Reliqua *ſpecifica*, quæ hinc inde commendantur, obiter attingere placet:

1) De *numularia* circumfertur quod vlcerationibus pulmonum in *hominibus* ſalutaris ſit, in *ouibus* autem vlcerationem iiſdem inducat.

2) De radice *trifolii fibrini* prædicant, illam hominibus phthiſicis & ouibus eſſe ſalutarem.

3) *Bonetus* refert phthiſicum per *naſturtii aquatici* adſiduum vſum eſſe reſtitutum. *Vid. lib. II. Sect. VII, c. 23.*

4) *Pulmones vulpis* & aliorum animalium, *ranæ* pulmones & hepar, *ſperniola Crollii* & alia magnam haud dubie fiduciam in Medico & patiente ſupponunt, pro laudato effectu obtinendo.

Pp 2 20. De

20. De *equitationis* efficacia in phthisi, quam indubiam fere facit *Sydenham*, ipse legi potest. Conf. etiam *Programm. D. D. Stahlii* de hac materia. Qui placidum & continuum corporis motum poterit instituere, ille his sumtibus facile supersedebit, & eamdem vtilitatem, immo maiorem, experietur.

21. *Acidularum* vsum nemo phthisicis, quocumque etiam gradu constitutis, facile suadebit.

22. De *thermis* diffident practici: alii omnes, alii peculiares tantum commendant; alii internum vsum reiiciunt, alii moderatum laudant. Feruidiores improbantur, temperatæ post venæ sectionem facilius tolerabuntur, ad summam autem rei nihil faciunt.

23. Decantata *lactis* cura nihil aliud est, quam modice viuere, & negotium naturæ commendare. Laudatur tamen ideo in *diæta*, quod continuationem eius per multos menses æger non facile fastidiat. Certum enim est, vlcus phthisicum breuem & sinceram sanationem non recipere.

24. *Venæ sectio* tempestiua quam salutariter phthisicis succedit, tam certo noxia est, si in exacerbatione febrili instituatur.

25. Omnia *salsa* & *acida* nocent; inter quæ acida mineralia, maxime *salis communis*, immanem tussim cum doloribus & morbi exacerbationibus prouocant.

26 In emulsionibus exsulent semina *frigida*, e. g. cucum. melon. quia ventriculum refrigerant, & cardialgias flatulentas inducunt.

27. Nec *amygdalæ* per se adhibeantur in emulsione, quia facile in austeram acescentiam degenerant. Semper aliquid de sale digestiuo adiiciatur.

28. Ceterum *emulsiones* omni modo commendantur, temperant enim salsam seri acrimoniam, & præoccupant omnem asperitatem, quæ tussim solet exacerbare.

29. *Bellis minor* non reiicula est in hoc adfectu, leniter enim adstringit & discutit.

30. Nec

30. Nec *chærefolium*, præsertim recens adhibitum, est contemnendum.

31. Plantæ, quæ colliquationem promouent, egregie hic conducunt, e. g. *sanicula*, &, si ardor maior concurrat, *pyrola*, quales herbæ in formula mellita, seu cum glycyrrhiza vsurpatæ, effectum sæpe edunt spe maiorem.

32. Radix *ari* in primis commendatur, nam resoluendo & abstergendo omnibus palmam præripit.

33. Moderato harum radicum vsui addi potest herba *capilli veneris*, quæ ad resoluendas stases materiæ mucidæ & catarrhalis egregium vsum præstat.

34. Specialem ad modum efficaciam aperiendo & abstergendo in materia resoluenda attribuit *Forestus marrubio albo*, cum primis in hepatis adfectibus. Etiam in pectore vim eius laudat, sed monet, ne patiens in renibus vitium habeat; quod si adsit, notabiliter damnum augeat. Vnde conuenientia inter renum & pulmonum læsiones adparet, quæ viscera inuicem sibi prodesse & nocere possunt.

35. In recentibus apostematibus pectoris, peritus *mellis* vsus non contemnendus est ad mundificandum & consolidandum, cauendo, ne imperito vsu latentes adhuc dispositiones apostematodes exacerbentur. Plura vide *tabula de vomica pulmonum*.

36. *Tussis* quoniam vel stasi discutiendæ, vel, si hoc non magis integrum fuerit, vlcerosæ materiæ abstergendæ & excernendæ a natura destinata est, caueatur ne per intempestiua *anodyna opiata* sopiatur, ob grauia detrimenta, quæ hac ratione inducuntur.

TABVLA XXXIV.

DE

VOMICA PVLMONVM.

I. DEFINITIO.

Vomica est collectio saniosa, seu apostema quoddam in pulmonibus, propria sua tunica inclusum, modo in superficie, modo in meditullio huius vel illius lobi, occurrens, &, facta ruptione, purulentæ materiæ reiectionem exhibens.

II. DIFFERENTIA.

1. Differentiam vomicæ pulmonum a *phthisi*, præcedente tabula satis indicauimus.
2. Vomica differt ab *empyemate*, in hoc enim materia purulenta in cauitatem thoracis effusa est, & hinc *paracentesin* requirit, in illa autem abscessus intra tunicam suam adhuc inclusus est. Quando autem *vomica in superficie* pulmonum rumpit, & materia illa corrupta in cauitatem thoracis effunditur, tum *empyematis* nomine venit.
3. Ex eodem fundamento vomica etiam differt a *suppuratione staseos* inflammatoriæ, quæ in pleuritide & peripneumonia nonnumquam contingit.
4. Porro vomica pulmonum a *tophis*, qui sæpius in pulmonibus reperiuntur, vt consequens ab antecedente distinguenda est. *Conf. tab. de phthisi.*

III. SIGNA.

1. Vomica pulmonum non facile prius dignoscitur, quam occasionali caussa rumpit.
2. Sub initium, æque ac in phthisi, communiter paruus tantum scirrhosus nodus in vescula quadam pulmonum exoritur, qui deinde crescendo vesiculam illam expandit, & denique si ad maturitatem deductus est, perrumpit.
3. Nonnumquam, sed rarius, vomica a stasi impetuosa & repentina collatione exoritur.

4. Fe-

4. Febris hectica est comes indiuidua, cum tussi sicca, sed tolerabili, quae postea fit humida.
5. Cui vel statim, vel successu temporis sequitur difficultas respirandi.
6. Patientes dolorem obtusum, & interdum lancinantem in certo pectoris loco adcusant.
7. Facies inaequaliter rubet.
8. Per reliquum autem corpus languor, magis magisque crescens, sentitur; & motus tonici strictura cum pallore in peripheria occurrunt.
9. Adpetitus inconstans reperitur.
10. Patiens variis anxietatibus corripitur.
11. Sudoribus copiosis alii, alii lipothymiis corripiuntur.
12. Tandem sub febre satis aucta conclusum apostema rumpit, & ingens puris quantitas cum periculo suffocationis reiicitur.

IV. *SVBIECTA.*

Periculosissimi morbi vti omnium sunt rarissimi; ita etiam *vomica* pulmonum satis infrequens est, & in pauciora cadit subiecta.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa antecedens *remota* est plethora, quae cum cacochymia interdum coniuncta reperitur.
2. Caussa *propior* est congestio siue *sanguinea* siue *becchica* ad pectus.
3. Caussa *proxima immediata & continens* est stasis intra vesiculas pulmonum facta, quae pro circumstantiarum ratione tardius vel celerius abit in corruptionem.
4. Caussae *externae occasionales & procatarcticae* sunt:
   1) suppressae euacuationes sanguinis naturales, praecipue per adstringentia.
   2) Neglectio euacuationum artificialium adsuetarum.
   3) Lapsus, ictus, aut alia violenta pectoris vulneratio.
   4) Celerior cursus ad respirationis fere interceptionem.
   5) Refrigeratio thoracis corpore calente.
5. Caussae *rupturam* vomicae promouentes sunt:
   1) Subcusatio corporis valida.

2) Ve-

2) Vehemens risus & clamor.
3) Tussis ad modum enormis.
4) Sternutatio impetuosa.
5) Illapsus materiæ, licet non semper acris, in asperam arteriam.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vomica quo lenius incipit, eo diutius ante latitare potest, quam erumpit: materia enim in peculiari folliculo clausa detinetur, qui cum reliqua pulmonum substantia non multum commercii habet, vnde corrupta licet materia, vlterius rodendo serpere non potest.
2. Quæ autem cum *fluxi impetuosa* & *repentina collectione* contingit, illa breuioris est periodi.
3. Quando vomica in *superficie* pulmonum hæret, minore quidem periculo in *præsens* ruptio succedit, quam si profundam sedem in iisdem habuerit.
4. In *futurum* tamen euentus valde anceps est: materia enim purulenta in concauum thoracis effunditur; & sic *empyema* constituit; quod malum æque calamitosum est, nisi per tempestiuam paracentesin illi occurratur.
5. Quo magis autem vomica in *profundo* pulmonum latitat, eo grauiore periculo ruptura illius contingit.
6. Vel enim patiens sub ipsa eruptione suffocatur, præcipue si febris acuta hectica suppurationem præcesserit.
7. Vel breui post iugulatur, si ipsa suppuratio copiosior fuerit.
8. Vel si absque vitæ periculo vomica rupta est, degeneratur communiter in *vlcus*, (omnibus apostematibus, recedente inflammatione, familiare,) quod est initium phthiseos pulmonalis. In genere sequentia adhuc notanda sunt.
9. Quando sub ruptura *pus tantum* euacuatur, & quidem in quantitate non ita enormi, tum promptior restauratio speranda; vbi autem copiosa quantitas eiicitur, ibi consolidatio maiorem inuoluit difficultatem, quia in tali casu insignis sinus in pulmonibus excauatus est.

10. Sta-

10. Status antecedens semper respiciendus est: in corporibus enim vbi segniter talia procedunt, id est, vbi adfluxus sanguinis vel plane exclusus est, vel tamen parcius concurrit, ibi difficulter fit restauratio.

11. Vbi autem copiosior sanguinis adfluxus & inflammatio reperitur, ibi promptior est reparatio; nam sulphureæ sanguinis particulæ siccescentiam parti conciliant, ad consolidationem necessariam.

12. Ex hoc fundamento in vomica reparatio est facilior, quam in alio vlcere segniore salso-seroso.

13. Item: quo magis temperamentum sanguineum præsto est, eo facilius reparatio contingit. Contrarium est in temperamento phlegmatico.

14. Quando post ruptionem vomicæ febris cum respirationi difficili continuat, & corpus magis magisque extenuatur, coniuncta virium prostatione, præsagium est funestum.

15. Sic etiam vomica diu in pectore sine ruptione persistens, & sudore frigido, frigore extremorum ac lipothymiis coniuncta, lethalis est.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

Eadem hic fere, quæ in phthisi, valet medicatio, sed alio ordine collocanda, nempe

1. Aposteina abstergendum & mundificandum est; quod obtinetur per sic dicta *expectorantia* cum *discutientibus* combinata.

1) *Expectorantia* sunt: passul. maior. & minor. sebesten, iuiub. ficus, rad. liquirit. mellita, & sirupi varii officinales.

2) *Discutientia*, præter ea, quæ præcedente tabula indicata sunt, in specie adhuc laudantur:

a) *Aquæ* discutientes diapnoicæ, e. g. scabios. card. benedict. plantag. hyssop. scord chærefol. bellid. min.

b) *Semina*: hyperic. sophiæ chirurgorum, in primis card. mariæ, quod pectoris inflammationibus & suppurationibus efficaciter succurrit.

2. Solutio continui est consolidanda. Faciunt hoc
   1) *Balsamica* temperatiora, e. g. terebinth. cocta, mastix, olibanum, balsam. Peruuian. de Copaiua, galban. sarcocolla & in specie myrrha, quæ autem, quia humores insigniter commouet, tum quidem locum non habet, quando metus est sanguinis eruptionis.
   2) *Traumatica* leniora, e. g. symphyt. hyperic. plantag.
      a) *Etmullerus* commendat in specie heder. terrestr.
      b) Alii veronicam.
      c) Sed efficacior est, in hoc genere, virga aurea *Gesneri*.
      d) Item: consolida Saracenica.
      e) Conyza communis vulneraria satis etiam efficax est.
      f) Specialiter adhuc ad vulnera pectoris commendantur: pyrola, sanicula, alchimilla, auricula muris maior. rad. petasitidis.
3. Metuenda symptomata præoccupanda sunt.
   1) *Affluxus* humorum auertitur per venæ sectionem in pede.
   2) *Commotiones febriles* occupantur per pulueres e nitro, antimon. diaphoret. ocul. cancr. osteocoll. item per essent. alexipharm. *Stahlii* cum multa scordii portione parata, quæ effectum habet discutientem, balsamicum, leniter diureticum, & hinc acrimoniam e sanguine per vias vrinarias eliminantem.
   3) Ferociam *tussis* sedat MP. de cynoglossa pulueribus absorbentibus & nitrosis admixta & vesperi adhibita.
   4) *Sitis*, quæ communiter cum febre hectica coniuncta est, mitigatur, præter nitrosa, succis acidulis, inprimis succo citri, qui præ ceteris pectori amicus est.

B. *Methodus specialis*.
   1. *Aluus* primum aperienda & per totam curam expedita seruanda est.
      1) Siue per clysteres carminatiuo-emollientes.
      2) Siue per lenia laxantia e. g.

Recip. herb. veronic.
hyssop. ana f. decoctum;

recip.

Recip. huius decocti vnc. III.
manna calabrin. vnc. I. & semis.
sirup. violar. vnc. I. m. d. pro dosi.

2. Quando notabilis *plethora* præsto est, subiungatur venæ sectio reuulsoria in pede.

3. Deinde adhibeantur ad mundificationem expectorantia cum discutientibus maritata e. g.

Recip. rad. ari, petasitid. pimpinell. alb. vincetox. ana drachmas III.
herb. capill. vener. cuscut. hyssop. bellid. min. ana manip. I.
semin. anisi, card. mariæ, sophiæ chirurgorum ana drachm. II.
liquirit. vnc. semis.

Incis. coq. cum q. s. aquæ simpl. vt circiter duo pondera remaneant. His adde sirup. de althæa vnc. I. & ter de die vitrum propinetur. Vel præparentur emulsiones ex aquis card. bened. plantag. hyssop. scordii, cum seminibus card. mariæ, sophiæ chirurg. &c.

4. His subiungantur vel statim coniungantur balsamica temperata, & leniter traumatica, ad consolidationem promovendam. *Vid. method. special. tabul. præcedentis.*

5. Denique, ad symptomata febrilia præoccupanda, & mitiganda, aliquoties per diem pulueres nitroso temperantes cum antimonio diaphoretico combinati; mane autem essent. alexipharm. *Stahlii* ad gutt. XXX. propinentur.

6. *Tussis* quando nimium adfligit, addatur his pulueribus M. P. de cynogloss. gr. I. pro dosi.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In vomica pulmonum præcipue cauendum est, ne patientes, qui iam per se in magno periculo versantur, incongrua & tumultuaria cura in maiora damna præcipitentur.

2. Hinc abstinendum est, tam a fortioribus *purgantibus*, quam a reliquis *commouentibus* & præ primis *volatilibus*.

3. *Forestus* obseruauit, quod iuuenis, vomica pulmonum laborans, per tussim reiecerit particulam quamdam, quasi vesiculam pure repletam, & deinde hæmoptyicus factus sit.

4. *Practici*, & in primis Chirurgi, in febribus vulnerariis, ad quas vomica referenda, ita necessariam iudicant venæ sectionem, vt *Schelhammerus* statuerit, illam sine læsione conscientiæ prætermitti non posse.

5. In primis *alui* legitimus successus per totum morbum maxime necessarius est: hac enim ratione biliosæ partes, ex quibus alias maiora incommoda prouenire possent, excernuntur.

6. Sic etiam reliquæ excretiones bene respondeant, præcipue *vrina* & *transpiratio* naturalis, ad quas promouendas egregium habet vsum essent. alexipharm. *Stahlii*, quæ præter effectum, quem edit, diaphoretico - diureticum, pectorali & balsamica virtute, ad consolidationem promouendam, prædita est.

7. Quando *nimius adfluxus* mucidorum humorum ad pectus vrget, & moderata anodynorum interpositio necessaria iudicatur, tum *diacodium Montani* locum etiam habet. Veteres vtebantur electuariis opiatis, e. g. *Philonio Romano.* Conserua rosarum, in primis antiqua seu saccharum rosarum, aliis interpositum, etiam præstat effectum.

8. A *terris sigillatis* & *hæmatite* abstinendum est.

9. *Nitrum* quidem egregie æstum febrilem temperat, sed dum tussim auget, prudenter & paruis dosibus est vsurpandum. *Conf. tab. de phthisi & hectica.*

10. Expectorantium dulcium abusus vitandus est, quia corruptionem & adfluxum ad pectus auget.

11. *Alchimilla* externo vsu egregium quidem & potens est balsamicum, interne autem motum sanguinis intestinum caussatur, & inflammationem cum febre exacerbat; quod etiam de *myrrha* obseruandum est.

12. Ad diætam sufficiens tenuis potus commendatur, cum animi tranquillitate.

TAB.

TABVLA XXXV.

DE
EMPYEMATE.

I. DEFINITIO.

Empyema est effusio materiæ purulentæ in concauum thoracis, cum variis incommodis circa diaphragma, mediastinum, pleuram, & pulmones coniunctum. Deriuatur ab ἐν, intus, & πύον, pus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Empyema* in quantum differat a *vomica* pulmonum, præcedente tabula demonstratum est.
2. Differt ab *hydrope thoracis*, quæ quidem etiam paracentesin admittere solet, empyematis autem nomine venire nequit, quia nullo *pure* sed sola *aqua* conspicua est.
3. Differt porro empyema ratione *originis*; de qua re sub *caussis* mentionem faciemus.
4. Differt denique ab *vlcere pulmonum*. Hoc enim materiam suam ichoroso-saniosam vel in asperam arteriam infundit, vel si in cauitatem pectoris hiat, empyema demum producit, atque hoc posteriore euentu vti antecedens a consequente differt.

III. *SIGNA.*

1. Repentina cessatio doloris, qui antea in pectore erat continuus.
2. Sensus ponderis alicuius in diaphragmate, & materiæ fluctuantis, passim versantis & non raro etiam tantum sonum excitantis, vt ab adstantibus audiri possit.
3. Transitus febris acutæ in hecticam, versus noctem se se exacerbantem.
4. Tussis sicca continua, molesta.
5. Respiratio summe difficilis, ob impotentiam expansionis pulmonum.

6. In illo latere, in quod effusio apostematis facta est, commodius adhuc iacere potest patiens, quam in latere opposito. In hoc enim si recumbit, materia purulenta mediastino incumbit & incommoda caussatur.
7. Quo magis calor hecticus augetur, eo magis corpus extenuatur & vires labuntur.
8. Euenit nonnullis, vt declinato corpore suffocationis periculum incurrant; quod vero mutato hoc situ euanescit.
9. Sputum in nonnullis purulentum obseruatur.
10. Accedunt anxietates, palpitationes cordis, & lipothymiæ.
11. Interdum adcusant ægroti sensum vaporis calidi, e pectoris cauitate ad os adscendentis.
12. Alii in malo grauiore percipiunt saporem putridum in ore.
13. Sudores nocturni copiosi corpus extenuant & vires prosternunt.
14. Facies rubet in primis eo in latere, in quo abscessus ruptus fuit, nonnumquam vero phlogoses tantum adsunt.
15. Tandem facies *Hippocratica* accedit, & oculi fiunt concaui.
16. Pulsus, in primis in latere adfecto, est celer, sed sæpius intermittens.
17. Nonnumquam vngues curui, & pustulæ in thorace adparent.
18. Sæpius, obseruante Hippocrate, pedes fiunt tumidi, & in pectoris latere adfecto obseruatur cutis inflatio, ac tumor.

IV. *SVBIECTA.*

Empyema æque ac vomica pulmonum, in pauciora subiecta cadit, nempe in illa tantum, quæ caussis specialibus, mox adlegandis, subiacent.

V. *CAVSSAE.*

Empyema originem sumit.

1. Vel a *vomica* in superficie pulmonum rupta.
2. Vel a suppuratione stase͡os inflammatoriæ in *pleuritide & peripneumonia.*

3. Vel

3. Vel nonnumquam a suppuratione stascos in *angina*, quando nempe inflammatio ad arteriam vsque asperam se extendit, & hæmoptyicam quasi excretionem molitur: vnde patientes, nisi septimo die moriantur, empyici euadunt. *Conf. Hippocrat. Aphor. X. Sect. V.*

4. Vel a *violentis caussis* e. g. a vulnere thoracis, quando sanguis extrauasatus, mediante inflammatione, in suppurationem transit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paucissimi empyici a morte liberantur, cum primis si tempestiua paracentesis neglecta fuit.

2. Paracentesi peracta, si *magna puris* quantitas, subruenti tetri coloris & fœtoris, emittitur, febris continuat, & materia purulenta, pallida, spumescens, liuida, viridis expuitur, & vires labuntur, res est conclamata.

3. Quando autem *exigua* puris quantitas, albi coloris, & minoris fœtoris excernitur, febris & sitis mox cessant, adpetitus redit, excrementa aluina compacta excernuntur, vires etiam aliquo modo sibi constant, tum spes est restitutionis.

4. Si materia post septem circiter hebdomades nondum siccescit, sed fluxus adhuc continuat, tum facile exoritur fistula, quæ deinde per longum tempus Chirurgi patientiam exercet.

5. Suppuratio periculosior est, quæ vtramque thoracis partem, quam quæ vnicam, occupat.

6. Suppurationes, quas *pulmonum* morbi excitarunt facilius *senes*, reliquorum autem viscerum frequentius iuuenes trucidant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Materia purulenta* in cauitatem thoracis effusa, quantocyus euacuanda est; id quod optime fit per *paracentesin*, seu sectionem thoracis, mediante certo instrumento, ad hanc operationem adaptato, intra quintam & sextam costam institutam, *Conf. cautel.*

2. *Vlcus s.*

2. *Vlcus* residuum abstergendum & consolidandum est. Faciunt hoc decocta ex resoluentibus vulnerariis & balsamicis parata, & per syringam iniecta. *Vid. tabul. de Phthisi, item de febre hectica.*

3. *Symptomata* vel præsentia, vel in futurum metuenda, sunt respicienda.

1) *Æstum* febrilem mitigant pulueres ex antimonio diaphoretico & absorbente quodam parati.

2) *Vires* reficiunt analeptica & alexipharmaca e.g. emulsiones amygdalatæ, sed non saccharatæ, essent. alexipharmac. *Stahlii.*

3) *Aluum* adstrictam soluunt clysteres.

4) Adfluxus quo modo per tempestiuam venæ sectionem præoccupandus sit, *vid. sub cautelis.*

5) *Externe* adplicatio spiritus vini camphorati leniter crocati, aut sacculorum, ex neruinis & discutientibus paratorum, vsum habere potest, vt humorum adfluxus & stagnationes auertantur, ne aliqua suspecta stagnatio remaneat.

B. *Methodus specialis.*

1. Facta per Chirurgum incisione, materia non simultanee, sed successiue euacuetur, ne deliquiosa naturæ eneruatio, vel partium sphacelatio succedat.

2. Deinde decoctum aliquod vinosum, ex balsamicis & traumaticis paratum, per syringam bis de die iniiciatur e.g.

Recip. rad. symphyt.
angelic. ana vnc. j.
Herb. scordii
hyperici.
agrimon.
sanicul. ana manip. j.
Myrrhæ drachm. ij.
Mellis rosat. vnc. j.
Fiat cum vino decoctum.

3. *Interne* exhibeantur

1) ante meridiem semel vel bis gtt. XXV - XXX. de essent. alexipharm. *Stahlii.*

2) Post

2) Post meridiem autem duæ doses sequentis pulueris propinentur.

Recip. Ocul. cancr. acido citri saturat.
Antimon. diaphoret. ana drach. II.
M. dos. scrup. I.

4. Emulsio analeptica subinde interponatur.

5. Toto curationis tempore aluus aperta seruetur per clysteres emollientes.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ sectio*, quando vrgentibus ante eruptionem symptomatibus, vel etiam statim post eruptionem instituitur, vsu suo non caret, sed tunc discutientia & repellentia debent subiungi.

2. Absint ab hoc adfectu *anodyna* præmature adhibenda, quia sphacelum, vel ad minimum vlcus pessimi moris inducunt.

3. Decoctis traumaticis addatur *myrrha*, ouo soluta, seu, vt vocatur, oleum myrrhæ per deliquium.

4. Conducit etiam *nitrum* sed non sæpius repetendum, quia salsa in vlcerationibus adhibita, maiorem vellicationem & prurituum caussantur.

5. *Nitri* autem *internus* vsus, vrgente febre hectica, non est reformidandus, sed audacter pulueri, supra descripto, subinde miscendus.

6. *Bontius libro de medicina Indorum* refert, quod empyema per paracentesin feliciter sublatum sit.

7. *Petrus Dionis* non numerat costas, sed quatuor digitis ab angulo scapulæ, & totidem e latere spinæ dorsi incisionem facere docet. Ceterum adnotat, in suppuratione pleuritidis naturam ipsam sæpius indicare locum incidendum, videlicet per tuberculum aliquod, in ea regione proueniens, in qua apostema sedem habuerit. *Conf. tab. chirurg. de paracentesi.*

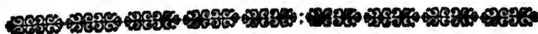
8. *Externe* superimponi potest vulneri vel spiritus camph. vel sacculus sub methodo indicatus, vel emplastrum de sperm. ranarum camphoratum.

9. *Ægyptii*, teste *Alpino*, non secant, sed inurunt locum, per quem materia purulenta euacuari debet.

10. Sub vſu eſſentiæ alexipharm. *Stahlii* obſeruari poteſt, num veſtigium aliquod inueniri queat illius adſerti, quod materia empyematis per vrinam poſſit euacuari. Neque modus, neque etiam viæ patent, quo modo pus e pectore ad illa loca produci queat, ſed potius renum vel veſicæ læſio adcuſatur, ſi pus cum vrina excernitur. Inter ea tamen multi probati auctores ex hoc fundamento diuretica in empyemate præſcribunt.

11. *Aër* frigidus in hoc adfectu ſemper noxius eſt, ſiue per aſperam arteriam in pulmones, ſiue per apertum pectus, in eius cauitatem ingrediatur.

12. Fugienda quoque ſunt in diæta omnia calida & animi pathemata grauiora, quæ febrem, aliaque ſymptomata exacerbant.

TABVLA XXXVI.
DE
MALO HYPOCHONDRIACO-HYSTERICO.

I. DEFINITIO.

Malum hypochondriaco-hyſtericum eſt complexus moliminum ſpaſticorum circa venam portæ & viſcera huic adnexa, ad imminutionem ſanguinis *abundantis*, & reſolutionem *ſpiſſioris* collineantium: quo motuum concurſu tam poſitiuæ *actiones*, nimirum ſpaſticæ tractiones, preſſiones, congeſtiones, quam *paſſiones* oppletoriæ, inflatoriæ, diſtenſoriæ, reſtagnatoriæ obſeruantur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quod malum hypochondriacum cum *ſcorbuto* non ſit confundendum, tabula de *ſcorbuto* monuimus.

2. *Malum hypochondriacum* a *paſſione hyſterica* non differre, ab au-

auctoribus, quorum primus fuit *Highmorus*, satis iam confirmatum est.

Conueniunt enim

1) ratione *locorum*, quæ adficiuntur. Sunt hæc hypochondria, præcordia, intestina, meditullium mesenterii, & reliqua viscera cum vena portæ connexa. Immo non raro partes remotæ pectoris & capitis.

2) ratione *caussarum* generaliorum: vbique enim plethora & spissitudo sanguinis peccant.

Differunt autem quodam modo

1) ratione *graduum*: Sicut enim feminæ in genere a morbis frequentius & grauius exercentur, quam viri, sic etiam malum hystericum illas acerbius adfligit, quam viros malum hypochondriacum.

2) ratione caussarum & intentionum *specialiorum*: in feminis enim ad negotium mensium, in viris autem ad hæmorrhoides respicitur.

3. Ceterum ipsum malum hystericum, secundum quorumdam auctorum distinctionem est

1) vel *late* sumtum, quod vniuersum adparatum motuum in hoc morbo occurrentium complectitur.

2) Vel *stricte* dictum, quo *exacerbationem* huius mali designant.

III. *SIGNA.*

1. *Mali hypochondriaci.*

1) Dolores tendentes, prementes, angustantes, angentes sub costis, maxime in latere sinistro.

2) Qui interdum exacerbantur, vt pungentes, ardentes, & interlancinantes euadant.

3) Familiare symptoma est *inflatio* sinistri hypochondrii; quæ interdum stataria fit, vt figuram oblongam & fastigiatam, *cotis* instar exhibeat: hunc adfectum *Hippocrates magnorum lienum* nomine indicasse videtur.

4) Si in *dextro* hypochondrio hæc pathemata magis sentiuntur, accedunt communiter adfectus colici, ardores volatici, præcipue in capite, cum fugitiuo faciei rubore.

5) Molestiæ circa *scrobiculum* cordis cardialgicæ.

 6) Ali-

6) Aliquando enim *ieiuno* ventriculo, præfertim in edacioribus, aliquando *fub paftu*, vt repentina fatietas oriatur, aliquando vna vel altera hora *poft cibum* anguftia occurrit.

7) *Adpetitus* de cetero fatis bonus, immo auidus, nonnumquam autem vagus eft: frigida magis quam calida defiderant, & parcius bibunt.

8) *Ructibus* expofiti funt anxiis, in primis fub paftu, aut fero poft eumdem; multo frequentius autem *flatibus* ftricte dictis.

9) Ante autem, quam ructus erumpunt, infeftant communiter præcordia anguftando, tendendo, premendo, murmurando; poft eruptionem autem fenfibiliter melius fe habent.

10) *Palpitatio cordis* effentiale hic eft fymptoma, & in nonnullis, præcipue feminis, tam euidente gradu excedit, vt motus hic tremulus in circumftantium oculos incurrat. *Conf. tab. de palpitatione cordis.*

11) *Adftrictio alui* huic adfectui familiariffima, & ita fæpe pertinax eft, vt purgantibus ftimulantibus non obediat. Aluus autem laxa hypochondriacis non eft propria, exceptis illis, qui, cibis durioribus antea adfueti, iam molliores elegerunt, a quibus inteftinorum laxitatem experiuntur, & fenfim ad hypochondriacum malum accedunt.

12) Hypochondriaci funt *fputatores*, alii magis ieiuno, alii repleto ventriculo.

13) *Nares* communiter habent ficciores.

14) Satis profunde dormiunt, & fi quid a fomno illis detrahitur, ftatim incommode habent.

15) *Vrina* in malo exacerbato eft limpida, ob maiorem in illa regione ftricturam; mitefcente vero impetu nihil peculiare offert; cryftalli enim tartareæ, quæ lateribus vaforum adfiguntur, in ftatu etiam fano non raro obferuantur.

16) *Dolores capitis* fi concurrunt, funt illi prementes, tendentes,

dentes, contuforii, grauatiui & vertiginofi, rarius pungentes & lancinantes.

17) Exacerbatio horum pathematum non raro ad *animi* vsque perturbationes progreditur: funt enim patientes anxii, folliciti, mœfti, fufpicaces, folitudinis amantes, fufpiriofi, immo nonnumquam ipfa melancholia hypochondriaca accedit.

2. *Paffionis hyftericæ.*

1) Hic eadem quidem pathemata, modo recenfita, fed *acerbiora* obferuantur, occurrunt enim

2) Circa *præcordia* vehementiffimæ anxietates, oppreffiones, fuffocationes, conatus vomendi pertinaces, cum perpetua fere inadpetentia, immo naufea, aut adpetitu vago, frequenter abfurdo.

3) *Medio ventre* contingunt repentinæ & violentæ compreffiones, quafi duabus manibus illa regio corripiatur; vbi præcipue *vmbilici* profunda retractio obferuanda venit.

4) In *inteftinis* flatulentia vel ftataria vel oberrans fentitur, es wältzet sich wie eine Kugel im Leibe herum.

5) In pectore infignis difficultas refpirationis contingit cum vehementibus fæpe cordis palpitationibus.

6) Nonnumquam fpafticæ motus tonici exacerbationes in conuulfiones, quas vulgo *epilepfiam vterinam* vocant, excurrunt.

7) In *faucibus* vitia deglutiendi, & tam vehementem fenfum non raro percipiunt, ac fi nucleus, vel res dura œfophago inclufa effet; ac tum quidem præcedunt vtplurimum pandiculationes, ofcitationes & refpirationis temporaria interceptio, aut ftrangulatio ac fi laqueus collo iniectus effet, quem fenfum nonnumquam infignis fuffocatio excipit, ita vt per longum aliquando tempus fine pulfu & refpiratione inftar mortuarum iaceant.

8) In *capite* dolores adfligunt velut immanes, magis tamen hemicranici, quam vniuerfum caput occupantes. *conf. tab. de clauo hyfterico, fub fignis,*

 9) In

9) In emissione *vrinæ* sensibilissimi dolores sub exacerbatione huius mali interdum sese manifestant, & adnotante *Sydenhamo calculum mentiuntur*; quod symptoma multis medicis imponit, vt verum subesse adfectum calculosum iudicent.

10) *Mentis* adfectiones *grauiores*, quam in viris, obseruantur.

IV. *SVBIECTA.*

Huic malo quam maxime expositi sunt homines

1. Vix vmquam alii, quam insigniter plethorici.
2. Vitæ sedentariæ & otiosæ addicti; atque huc ante omnia litterati referendi sunt.
3. Qui adpetitui largiter indulgent, ficciores dapes eligunt, & parum bibere solent.
4. Temperamentum melancholicum, ob crasin sanguinis spissiorem, præcipue hoc malum incurrit.
5. Sanguineum autem temperamentum quando illi obnoxivm fit, ratio in vitio diætæ & abusu rerum non-naturalium quærenda est.
6. Ludit hic adfectus tragœdiam suam in terminis *iuuentutis* ab anno circiter XVIII. ad XXX.
7. *Ætas* autem *puerilis* quam minime ab hoc malo corripitur.
8. Nec etiam adeo frequenter ætas *annosior* sexus *virilis*, nisi vel continuationem pristini mali vel palindromen sentiant, vel lautiori admodum diætæ & vitæ otiosæ dediti, vel suppressionem hæmorrhoidum experti sint.
9. In feminis autem hoc malum magis occurrit ætate iuuenili *prouectiore*, nempe ab anno circiter XXX ad XL & L. Immo cessatio mensium proprium quasi tempus est, quo sexus hic potissimum huic adfectui exponitur.
10. Familiarius etiam malum hypochondriacum in sexu hoc sequiore, quam in virili obseruatur: quam primum enim vitia vterina, e. g. mensium, lochiorum, molarum incurrunt, statim ab hoc malo infestantur.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis antecedens* est plethora cum spissitudine coniuncta.
2. Caussa *proxima* est impeditus sanguinis progressus circa venam portæ & viscera illi adnexa.
3. Caussa *formalis* horum motuum in intentione naturæ quærenda est, quæ hic plethoram imminuere, & impeditum sanguinis progressum subleuare adlaborat.
4. Caussæ in hunc finem *instrumentales* sunt motus illi spastici, tensorii & pressorii; immo ipsa adeo profunda suspiria hypochondriacorum eo collineant.
5. Caussæ *occasionales, procatarcticæ* & *aduentitiæ* permultæ sunt:
   1) Suppressæ euacuationes sanguinis, præcipue mensium & hæmorrhoidum.
   2) Diæta plena & lauta; potus autem parcus.
   3) Vitæ genus sedentarium.
   4) Abdominis inconueniens compressio.
   5) Excretionum quarumlibet, præcipue alui, suppressio.
   6) Consuetudo horum motuum & hæreditaria dispositio.
   7) Flatulenta intestinorum atonia.
   8) Animi pathemata, e. g. ira, terror, concupiscentia.
   9) Speciatim vero nausea & sensibilitas; quo pertinet odor moschi, ambræ, zibethi, rosarum &c.
   10) Peculiaris structura venæ portæ omni iure ad numerum caussarum refertur, quæ præ omnibus aliis in corpore humano partibus apta est, ad hoc malum fovendum.
   11) *Distensio* vasorum oppletorum tamquam caussa *coniuncta, prouocans* & *acerbans* consideranda est.
6. Exsulent itaque caussæ *pure passiuæ obstructionum, venenosi halitus sanguinis menstrui retenti, salium stimulantium &c.* vnica enim animi commotio plus hic valet, quam *sexcenti Hippocratis sapores.*
7. Exsulent etiam crassæ illæ vulgi opiniones de *vteri locali translatione, adscensione, volutatione.*

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Malum hypochondriacum *ſibi relictum*, nec præpoſteris medicationibus tractatum, plus incommodi quam periculi portendit.

2. Quando autem quocunque modo turbatur, grauiora mala inducuntur:
   1) Scirrhoſæ indurationes.
   2) Tumores vel œdematoſi, vel rubro-liuidi in pedibus.
   3) Melancholia hypochondriaca, timida, taciturna, ſpeculabunda, anxia, deſperabunda.
   4) Vomitus cruentus, mictus cruentus, nephritis.
   5) Febres intermittentes, lentæ, hecticæ, vel acutæ inflammatoriæ.
   6) Vniuerſa ſcena adfectuum arthriticorum.
   7) Icterus ſimplex in iunioribus, niger in annoſis.
   8) Catarrhus ſuffocatiuus.
   9) Vertigo, paralyſis, apoplexia.

3. Quo magis motus circa præcordia & lienem vrgent, eo magis ad vomitum cruentum reſpiciunt; qui tamen in viris non ita facile, quam in feminis metuendus eſt.

4. Vbi vero motus ad inferiora tendunt, ibi fluxus hæmorrhoidalis prouocationem reſpiciunt.

5. Hæmorrhoides quando proueniunt, & legitime continuant, malum hypochondriacum ſoluunt.

6. Quando autem per illarum ſuppreſſionem hoc malum inductum eſt, contumaciſſime ſe gerit.

7. Malum hoc ſicut annoſos rarius infeſtat, quam iuniores, ita grauius illos adfligit, & ægrius in iiſdem profligatur.

8. Iuniores autem ſucceſſu annorum ſponte ſæpius ab his pathematibus liberantur, ſi vitæ genus mediocriter tantum mutetur.

9. Sicut hæmorrhoidum fluxus hypochondriacos inſigniter ſubleuat, ita menſium fluxus ordinatus ad hyſtericum malum imminuendum, multum contribuit.

10. Quo magis in ſequiori ſexu circa lienis confinia pathemata vrgent, eo maior de vomitus cruenti eruptione ſuſpicio habenda eſt.

11. Quan-

11. Quando vero in inferioribus abdominis partibus incommoda magis ſentiuntur, negotium pro ſexus diuerſitate vel ad hæmorrhoidum vel ad menſium promotionem tendit.

12. Vomitus *vacuus* maiorem metum eruptionis ſanguinis incutit, quam *repletus*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Quantitas* ſanguinis eſt imminuenda
   1) per *venæ ſectionem*, ſed non aliam quam in *pede*, circa æquinoctia, & quidem luna decreſcente, quo tempore natura ad dimittendos humores magis inclinat: magna inciſione, vt ſpiſſior ſanguis breui tempore ſufficienter effluère poſſit.
   2) per *hirudines* ad hæmorrhoidalia loca adplicatas. *Vid. diſſertat. Stahlii de ſanguiſugarum vtilitate, & tab. chirurg. de hirudinum adplicatione.*
   3) per reuocationem menſium ſuppreſſarum. *Conf. tab. de ſuppreſſione menſium.*
2. *Craſis* ſpiſſior eſt corrigenda & attenuanda
   1) per conuenientem potiſſimum *diætam*, nempe per duo illa adminicula, ſatis efficacia, *motum* & *potum*. Potus diluit, & motus ſubagitat diluens cum diluendo.
   2) Per medicamenta ſanguinem incidentia & attenuantia, quæ autem ad efficaciam commendatæ iam diætæ non accedunt. Laudantur in hunc finem
      a) *Radices:* ari, vincetoxici, helen. pimpin. alb. cichor. tarax. caryophyllat. rub. tinctor. dictamn. &c.
      b) *Herbæ:* ſcord. fumar. ſcolopendr. capill. vener. cent. min. card. bened. cuſcut. epithym.
      c) *Salia digeſtiua:* tartarus vitriolatus, tartar. tartariſat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. liquor terræ foliat. tartari, ſal tartari.
      d) *Gummi-reſinæ:* ammoniac. galban. ſagapen. it. gum. heder. iuniper.
      e) *Antiſcorbutica* quantum hoc loco valeant, illuceſcet ex num. 23. *cautelar.*

f) *Laxantia* cum resoluentibus dictis combinata, e. g. hellebor. nigr. polypod. rhabarbar. fol. sennæ &c.

g) *Composita*; ex his vsum habere possunt pilul. *Beccheri*, *Stablii*, sal Anglicanum, tinct. salis tart. antimon. essent. alexipharm.

3. *Commotiones* spasticæ exacerbatæ, sunt mitigandæ. Præstant hoc

1) Nitrosa cum sale quodam digestiuo, & cinnabari sociata, quibus etiam absorbens aliquod exigua dosi addendum est.

2) Vbi valde anomalæ commotiones circa venam portæ occurrunt, ibi conducunt

a) Decoct. *millefol.* vel eius essentia cum spiritu C. C. moderate interdum maritanda.

b) Vel essent. *adianthi albi*, quæ herba eumdem effectum ac millefolium in turbis circa venam portæ habere dicitur.

c) *Cortex cascarillæ* eximium etiam præstat vsum, ad commotiones tales impetuosas mitigandas.

4. *Excretiones* ordinariæ sunt promouendæ.

1) *Aluum* adstrictam soluunt

a) *Diluentia:* e. g. potus calidus, coffée, qui plus valet aluo expediendæ, quam thée, hic enim valde saturatus subadstringit.

b) Solutio *nitri* per potum ordinarium.

c) *Rhabarbarina* cum speciebus resoluentibus combinata, & forma infusi vsurpata.

d) *Extracta* resoluentia & abstergentia cum gummatibus & moderatissime aloëticis coniuncta.

e) *Clysteres* emollientes eximiam hic semper habent vtilitatem.

2) *Transpirationem* naturalem & lenem *diuresin* promouet essent. alexipharm. *Stablii*, sub placido corporis motu vsurpata.

5. Tonus partium nimis distentarum est roborandus. Faciunt hoc

1) *Martialia*, legitimo tempore adhibenda e. g. crocus mar-

martis antimoniat. aperitiuus *Stahlii*, tinctur. martis aperitiu. *Ludouici*, & eiusdem crocus martis sulphuratus, &c.

2) *Salia volatilia* cum tincturis alcalicis mixta, e. g. tinctura tonico - neruina *Stahlii*.

B. *Methodus specialis.*

1. *In paroxysmo.*

1) Ante omnia *aluus* aperiatur, & semper aperta seruetur, per clysteres emollientes, & spasticos rigores demulcentes; eius modi sunt bene pingues, ex oleo amygdal. dulc. oliuar. recent. chamomill. aneth. sesam. parati.

2) Deinde temperantia nitrosa, & incidentia salina cum cinnabarinis exhibeantur, & ter per diem repetantur. e. g. nitrum depurat. nitrum antimoniat. cinnabar. antimon. ocul. canc. cum acido tartari saturat.

3) Impetus si hisce cedere recusat, essentia vel decoctum millefolii parce & moderate propinetur, vel alia superius adlegata adhibeantur.

2. *Extra paroxysmum.*

1) Remittente impetu sanguis imminuatur per venæ sectionem, circa æquinoctia repetendam.

2) Et tum ad sanguinem diluendum & attenuandum, superius commendata remedia, præcipue diætetica, adplicentur.

3) Mensium etiam & hæmorrhoidum ratio habeatur, per methodum suo loco commendatam.

4) Denique ad tonum restituendum martialia, vel volatilia salia cum alcalicis tincturis mixta, propinentur; vel crocus martis antimoniat. cum M. P. *Stahlii* combinatus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Si vmquam, certe in decantato hoc adfectu, cautelis opus est; vbi multæ quidem deprædicationes variorum remediorum, sed exigua communiter auxilia reperiuntur.

2. Sufficiens labor & humectatio corporis plus valent, quam

vniuerſus medicationis adparatus, optima licet methodo inſtitutus.

3. Quam diu ſanguis abundat, omnia reſoluentia, & tonum roborantia, ſunt fruſtanea.

4. Si cura inſuper *impetuoſe* in talibus circumſtantiis inſtituitur, facile hæmoptyſis, aſthma conuulſiuum, catarrhus ſuffocatiuus, adfectus arthritico-rheumatici, ſiue vagi, ſiue fixi, inducuntur.

5. Item repentinæ anxietates præcordiorum, infarctus viſcerum, vel febres inflammatoriæ. *Vid. prognoſis.*

6. Non imminuta ſanguinis quantitate *ſymptomata* ſtatim adgredi multo adhuc periculoſius eſt tentamen.

7. *Venæ ſectio* curatiue, aut in brachio, inſtituta, magis nocet quam prodeſt: facile enim pathemata ad ſuperiores partes prouocat, & contumaciora reddit; iuſto autem tempore & loco adminiſtrata, durabilem ſæpe ſubleuationem adfert, & reliquæ medicationi viam ſternit. Si preſſiones magis *in dextro* latere ſentiuntur, & nullum vitium in pectore vel diſpoſitio vertiginoſa ſubeſt, tum in brachio etiam locum habet.

8. *Scarificatio* vix talem effectum infert, qualis huic adfectui conducit.

9. *Hirudines* vagabunde & ſine diſcretione temporis, adplicatæ, maioribus anomaliis anſam præbent; dextre autem adhibitæ ad molimina hæmorrhoidalia mitiganda, & motus congeſtorios a ſuperioribus viſceribus reuocandos, vſum habent eximium, tanto magis, ſi venæ ſectio præmiſſa eſt. *Vid. tab. de ſuppreſſione hæmorrhoidum.*

10. *Emetica* hypochondriaco-hyſtericis, iuxta hodiernos mores, præſcribere, infelix eſt tentamen: pathemata exacerbantur, in habitum obfirmantur, & facile vomitus cruentus, præcipue in feminis, metuendus eſt.

11. Vbi autem malum adhuc recens, & conſpicuum diætæ vitium ſubeſt, ſubiectum inſuper euemetum & robuſtum, ibi *moderatum emeticum* conceditur.

12. *Purgantia fortiora*, frequentius adhibita, hypochondriacis etiam non conueniunt: motus ſpaſticos magis augent

&

& sanguinem adhuc spissiorem reddunt: vnde a frequentibus purgantibus malum hypochondriacum nonnumquam inducitur.

13. Præsupposita enim *saburra* in primis viis hypochondriacorum, ad quam eliminandam vomitoria & purgantia primario præscribuntur, vtplurimum nulla est.

14. Frustraneus etiam est metus, quasi *acida pungentia*, malum hypochondriacum fouentia, in primis viis generentur; quæ proinde expurganda essent.

15. De *polypodio* in specie adhuc dubitandum, num hoc loco tantos effectus præstet, quanti per meram sæpe credulitatem de illo prædicantur.

16. *Mercurialia* non possunt admitti, nedum detestanda hic *saliuatio*; quæ contracturas, paralyses, apoplexiam, asthmata conuulsiua, immo mortem inducere valet.

17. *Diaphoretica* calida etiam nocent, sanguinem enim vel in orgasmum deducunt, vel humiditatem ei subtrahunt: absint itaque alexipharmaca calida, carminatiua, olea destillata, myrrhata, camphorata, salia oleosa empirica, & omnia sulphurea acria, quæ infarctibus & phlogosibus occasionem præbent.

18. Methodus, quæ per *alterantia*, edulcorantia, acrimoniam corrigentia, salibus suspectis subuenire docet, salutaris non deprehenditur; inducit potius adfectus asthmaticos, scirrhosos, œdematosos, ictericos, asciticos, colicos, iliacos, podagricos, vertiginosos, inflammatorios, paralyticos, apoplecticos.

19. Næniæ illæ, de efficacia *martialium absorbente*, *fundente* & *colliquante*, experientiæ practicæ non respondent, neque etiam chymiæ experimentali; conspicuus potius effectus adstringens, solo gradu differens, in omnibus *martialibus* deprehenditur.

20. Hinc *martialia*, in *vigore* paroxysmi vsurpata, maiores anxietates, infarctus viscerum & adstrictiones alui caussantur; *remittente* autem impetu & præmissa venæ sectione adhibita & continuata, leni adstrictione venarum distentarum iustum tonum restituunt; & hoc tan-

to efficacius, si cum essentia millefolii miscentur. Ceterum a crudo marte abstrahendum est.

21. *Salia volatilia* mirifice quidem hodie extolluntur, & virtus illorum resoluens & attenuans ad nauseam deprædicatur, sed pauca grana, quæ pro dosi adhibentur, satis demonstant, quod non in *humores*, sed in *vias* agant, iisque stimulum ad constrictionem organorum incutiant; quæ strictura, quando sanguis minus mobilis, & viæ nimium repletæ sunt, male cedit. Hinc intempestiuus & liberalis illorum vsus cum martialibus eadem damna inducit.

22. Neque *absorbentia* ad summam curæ peculiare quid conferunt, licet communiter credatur: largius enim & frequentius vsurpata, humores magis inspissant, & tenaciores reddunt, in primis etiam viis turbas & molestias procreant.

23. *Antiscorbutica*, plenis buccis commendata, fundamentum huius mali non attingunt, *acriora* potius illud exasperant; præmissa tamen venæ sectione, *temperata* cum reliquis incidentibus, superius commendatis, possunt coniungi.

24. Idem de *antiuenereis* sentiendum est.

25. Vsus *acidularum* asylum hypochondriacorum vulgo reputatur, sed propter exiguum re vera effectum, & propter iacturam temporis ac sumtuum censemus, quod *remedium grauius sit morbo ipso.* Præter ea, vbi sufficiens motus, siue per virium defectum, siue per sumtuum ad vecturam destitutionem, obtineri non potest, ab vsu illarum prorsus abstinendum est. *Conf. dissert. Stahlii de fontium salutarium vsu & abusu.*

26. *Nitrum*, in adfectibus hypochondriacis prudenter adhibitum, egregium præstat effectum: spasticam enim partium fibrosarum stricturam relaxat, & qualemcumque ardoris sensum in visceribus obtundit.

27. *Nitrum* cum sale digestiuo & pauca absorbentis cuiusdam quantitate combinatum, flatulentiam hypochondriacam, post

post cibos præcipue emergentem, promptius subigit, quam vllum aliud medicamentum.

28. *Aloëticorum* vsus in malo hypochondriaco cautissimus & parcissimus esse debet: quando enim hic affectus eo iam peruenit, vt euacuationes respiciat, tum incongruus illorum vsus grauissimas exacerbationes inducit, quia aloë sanguinem quidem commouet, sed non ad exitum perducit.

29. Vsus *clysterum* emollientium, vti in genere huic malo efficaciter occurrit, ita in *feminis* in specie laudatur. Parantur ex herbis emollientibus, lubricantibus, mucilaginosis, oleosis & temperatissimis carminatiuis.

30. *Veronica* cocta, &, adiecto oleo ac sale, in clystere adhibita, ad hypochondriaco-hystericos, lumbares & ischiadicos spasmos, egregium præstat effectum.

31. *Laxantia*, licet mitissima sint, ad commodum tamen clysterum vsum non accedunt: ipsa *rhabarbarina* relinquunt aliquam ad strictionem, & hinc sui repetitionem efflagitant.

32. *Manna* & folia *sennæ* flatulentiam excitant & naturam sensim in consuetudinem deducunt, vt nihil deponat, nisi adhibitis hisce stimulis: vsus itaque eorum sit moderatus.

33. *Pruna Damascena* ad expediendam aluum vtiliter adhibentur in iis, qui a dulcibus alias non læduntur; modo non statim bibatur cereuisia fermentescens, sed haustus vini, vel alius conueniens spirituosus.

34. Exsulent in hystericis tot decantata *vterina*, e. g. elixiria, essentiæ, tincturæ, aquæ destillatæ aromaticæ, die hitzige Mutter-Wasser.

35. Speciatim reiicitur *castoreum*, licet tot laudibus exaltatum; internus enim illius vsus ad pauca quidem momenta leuamen adfert, deinde autem grauiora incommoda inducit, præcipue vero caput obnubilat, & angustias præcordiorum auget. Ante omnia ab illo abstinendum est, quando pathemata hypochondriaco-hysterica nauseabunda & vomibunda occurrunt.

36. Mil-

36. *Millefolii* vſus debet eſſe prouidus, præcipue in viris; in feminis maiori ſecuritate adhibetur; vbi eſſentia, cum croco mixta, impetum commotionum & anxia molimina, ad menſes tendentia, egregie mitigat. In viris quando adhibetur, eſſent. millefol. p. I. cum eſſent. pimpinell. alb. p. III. & ſpirit. ſalis ammoniac. p. ſemis miſceatur.

37. Vſus *marinorum animalium*, e. g. dent. hippopot. lap. manat. priap. cet. prorſus improbatur: licet enim motus per illa in præſens ſupprimantur, in futurum tamen vel maiore impetu reuertuntur, vel infarctus & ſcirrhi viſcerum, aut plane hydrops ſuccedunt.

38. Quid de *cucuphis*, quæ in capitis doloribus hyſtericarum communiter adhibentur, cenſendum ſit, tabula de *cephalalgia*, & altera de *clauo hyſterico* indicauimus.

39. Quibus locis etiam cautelæ de *duplicis generis odoramentis*, in ſuffocatione hyſterica admodum vſualibus, adiectæ ſunt.

40. Occurrunt nonnumquam hyſtericæ, quæ nullum plane odorem ſub tali conſtitutione perſentiſcunt: in his præſtat ab odoramentis plane abſtinere, quam grauius damnum inferre.

41. *Camphoræ* vſus in capitis doloribus hyſtericarum citatis locis euoluatur, vbi ſimul conſilium datur, qua ratione etiam in illis feminis vtiliter adhiberi poſſit, quæ alias illius odorem faſtidiunt.

42. Vſus *carnis lupinæ*, de collo ſuſpenſæ, in malo præcipue feminarum, loco ſecreti a quibusdam habetur; id quod experientiæ relinquendum eſt.

43. *Narcotica* ſedant quidem promtius exacerbationes hypochondriaco-hyſtericas, ſed vehementius illæ recrudeſcunt; & deinde etiam hæc remedia a natura adſpernantur.

44. Denique *diæta*, non quidem ſcrupuloſa, conueniens tamen commendatur; cauendo a cibis acidis, craſſioribus, frixatis, placentis butyraceis. Qui ſegnitie alui labo-

laborant, certo tempore huic negotio indulgeant, & paullo ante cibum exiguum panem largo butyro illitum præmittant.

TABVLA XXXVII.
DE
INFARCTV LIENIS.

I. DEFINITIO.

Infarctus lienis est inflatio visceris huius laxi & cellulosi, a restrictione sanguinis versus ramum splenicum originem ducens, & eruptionem per vasa breuia respiciens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Infarctus lienis a recentioribus pathologis *obstructionis* nomine venit; sed hæc, vi vocis, plenariam sanguinis interceptionem designat, & multas confusiones inducit; de qua materia legi meretur *dissertat. Stahlii de obstructione vasorum sanguiferorum.*
2. Infarctus lienis in genere quidem non differt a *malo hypochondriaco*, specialem autem sanguinis directionem & determinationem versus viscus lienis inuoluit.
3. Non confundendus est lienis infarctus cum *doloribus nephriticis*, versus sinistrum latus se se extendentibus, & *profundius* adfligentibus. *Conf. signa nephritidis.*

III. *SIGNA.*

1. Inflatio in latere sinistro sub costis spuriis.
2. Cum doloribus prementibus & tendentibus, raro autem interlancinantibus.
3. Durant hæc incommoda per vnum vel alterum diem, & tunc sensibiliter iterum remittunt.
4. Sub adflictione laborant difficultate respirationis.

5. Anxietate etiam præcordiorum & animi mœrore adficiuntur.
6. Concurrit tuſſis ſicca periodica.
7. Ingens proſtratio virium, torpor ad actiones & moroſitas.
8. Adpetitus vtplurimum eſt proſtratus.
9. Manifeſtat ſeſe ventriculi inflatio, quæ a ructibus magis, quam a flatibus ſtricte ſic dictis tollitur.
10 Palpitatio cordis, & ſæpius etiam motus palpitatorius in ipſo liene obſeuari ſolet.

IV. *SVBIECTA.*

Huic adfectui familiariter obnoxii ſunt homines

1. Mediæ & conſiſtentis ætatis, ſexus feminini præ virili.
2. Temperamenti præcipue melancholici, vel ſanguineo-melancholici.
3. Qui pathemata generaliora hypochondriaca, præcipue autem ſuppreſſiones hæmorrhagiarum diu perpeſſi, & ſub his incongrue, in primis adſtringentibus tractati ſunt.
4. Qui vitæ ſedentariæ, ſpeculabundæ, variis curis & ſollicitudinibus obnoxii exſiſtunt.
5. Verbo: omnia fere illa ſubiecta, quæ præcedente tabuta deſcripta ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt plethora cum ſpiſſitudine coniuncta.
2. Cauſſa *formalis* eſt reſtrictio ſanguinis verſus ramum ſplenicum, eruptionem per vaſa breuia reſpiciens.
3. Cauſſa *proxima* huius infarctus eſt impeditus ſanguinis progreſſus & reſtagnatio.
4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) otioſum vitæ genus.
   2) Cibi craſſiores & parcior potus.
   3) Neglectio adſuetarum euacuationum ſanguinis.
   4) Incongrua medicatio in febribus *intermittentibus* per adſtringentia, & in *acutis* per refrigerantia.
   5) Neglectio alui expediendæ.
   6) Refrigerationes partium corporis extremarum.
   7) Diſpoſitio hæreditaria & animi pathemata.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Infarctus lienis non est præsentis periculi, & quo recentior adfectus, eo facilius adhuc cedit congruæ medicationi.
2. Quando sibi relinquitur per aliquot annos sine vitæ iactura durare potest.
3. Progrediente autem tempore, & accedente in primis medicatione improuida, facile in febrem quartanam transmigrat.
4. Vel in scirrhum abit, quem tamen per plures etiam annos gestare possunt patientes. *Conf. tab. sequens de scirrho lienis.*
5. Tandem febres lentæ, hecticodes.
6. Vel œdematosi, cachectici, ascitici adfectus hanc scenam claudunt.
7. In feminis vomitus cruentus, in viris autem hæmorrhoides hoc malum nonnumquam soluere solent.
8. Nonnumquam stasis inflammatoria suppurascens, sed rarissime, exoritur, & materia purulenta coloris teterrimi, per vomitum vel aluum reiicitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Quantitas* sanguinis est imminuenda; id quod obtinetur
   1) per venæ sectionem in dextro pede circa æquinoctia instituendam & numquam omittendam.
   2) per reuocationem hæmorrhagiarum suppressarum.
   3) per hirudines in negotio hæmorrhoidali.
2. *Qualitas* sanguinis spissior est corrigenda. In hunc finem commendantur
   1) *Radices:* cichorii, tarax. helen. vincetox. pimpinell. alb. ari, bardan. apii, petroselini, graminis.
   2) *Herbæ:* absinth. card. bened. centaur. min. fumar. hyssop.
   3) *Antiscorbutica temperata:* nasturt. beccabung. cochlear. acetosell.
   4) *Salia enixa:* tartar. vitriolat. arcan. duplicat. nitrum antimoniat. in primis tartarus tartarisat.

5) *Gummi-resinæ*: ammoniac. sagapen. sarcocoll. galban. bedell. myrrh. succin.

6) *Diluentia* per sufficientem potum cum labore corporis coniunctum.

7) *Laxantia* cum resoluentibus modo commendatis, combinata, e. g. hellebor. nigr. fenn. rhabarbar.

8) *Composita*: pilul. *Beccherianæ*, *Stablianæ*, tartareæ *Bontii*, extract. panchymagog. *Crollii*, magnes. alb. sal. Anglican. essent. alexipharm. *Stahlii*, essent. absinthii composita.

9) *Externa resoluentia & roborantia*: emplastr. de ammoniac. saponat. *Barbette*, diaphoret. *Mynsichti*, de spermat. ceti, de cicuta. Item *emollientia*: emplastr. diachylon, de meliloto, *linimenta* ex vnguent. de althæa, ol. cappar. chamomill. irin. camphor. alternatim regioni lienis adplicata.

3. *Motus* tonicus in liene relaxatus est roborandus, ad congestoriam sanguinis restagnationem discutiendam, & nouum infarctum præoccupandum. Huic indicationi satis faciunt

1) *Martialia teneriora*: croc. martis antimoniat. *Stahlii*, essent. vitrioli martis *Zwelferi*, vel *Ludouici*.

2) *Salia volatilia* cum tincturis alcalinis maritata, e. g. M. R. tonico neruina *Stahlii*.

3) *Specifica antisplenetica*, qualia creduntur esse

a) Rad. rub. tinctor. caryophyll. capparum.

b) Herb. cuscut. epith. scolopend. ceterach. millefol. adianth. nigr. præcipue vero *alb*.

c) Cortex & lignum fraxini, circa solstitia cæsum, item cort. & lign. tamarisci.

B. *Methodus specialis*.

1. Ante omnia *aluus* aperiatur, & aperta seruetur, siue

1) Per *clysteres* neruino carminatiuos, reuulsioni & roborationi discussoriæ aptos, e. g.

a) *Radices*: maluæ, althææ.

b) *Flores*: chamomill. verbasc. melilot. stœchad. citrin. fumit. origani.

c) St-

c) *semina:* anisi, fœnicul. fœnugræci; siue

2) per blandiora *laxantia*, e. g.

a) Infusa helleborina.

b) Pilul. *Beccheri*, *Stahlii*.

2. His laxantibus subiungantur resoluentia, diluentia, & sanguinem spissum attenuantia, superius commendata.

3. Et quando symptomata febrilia vrgent, pulueres nitroso-temperantes simul adhibeantur. *Vid. cautel.*

4. Post paroxysmum obseruetur iustum tempus *venæ sectionis* circa æquinoctia repetendæ; coniunctis iterum resoluentibus & leniter laxantibus.

5. Mensium vel hæmorrhoidum specialis ratio habeatur.

6. Denique tonica martialia legitime propinentur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Obseruationes, quas præcedente tabula de malo hypochondriaco commendauimus, etiam in hoc adfectu notandæ sunt.

2. *Venæ sectio* præsente paroxysmo non necessaria est, quia per aliquot tantum dies impetus durat, & medicatione commendata profligari potest. Præseruando itaque instituatur.

3. Febrium intermittentium incongrua tractatio, quando huic adfectui ansam dedit, & suppressæ illæ febres sub vsu medicamentorum reuocantur, tum methodus iis conueniens adhibenda, & eo facilior huius mali eradicatio speranda est.

4. *Martialia* prius non concedantur, quam sufficiens obtenta est referatio; quæ ex vrina largiore & crassa (non tamen aurantii coloris, hecticam indicantis) cognoscenda est.

5. Quando autem *martialia* cum *aliis* coniuncta propinantur, tum methodus satis secura est, e. g. si mane resoluentia, & vesperi *laxantia* leniora adhibentur, *martialia* versus meridiem sunt concedenda; quo casu hæc MR. commendari potest.

Rec. tinct. aperitiu. *Ludouici* vnc. I.
essent. adianth. alb. vnc. semis.
M. dos. XL. guttæ, versus tempus prandii sumendæ.

6. Si vero hecticæ vera indicia iam adsunt; tum *martialia* locum non habent, sed methodus tabula *de hectica* commendata.

7. Auctores obseruarunt, quod lienis infarctus resoluti indicium sit, si superueniat febris acuta, cum pethechiis complicata, & excretio sanguinis coagulati nigri & fœtentis per aluum.

8. Quid de radice *polypodii*, quæ in splenetico adfectu præ aliis effertur, sentiendum sit, præcedente tabula sub *cautelis* indicatum est.

9. Alii laudant radicem *asari*; quod experientiæ relinquitur.

10. *Opiata*, ad dolores placandos adhibita, infarctum augent, & aluum adstringunt.

11. Quod lignum *fraxini* lienem consumere debeat, fabula est.

12. Neque resoluentia *acriora*, e. g. rad. bryoniæ, teneris & sanguineis improuide præscribenda sunt, quia metum exulcerationis inferunt.

13. *Lumbrici* terrestres, resoluente & diuretico effectu præditi, quid in hoc morbo præstent, experientia quemuis docebit.

14. Semper iniungenda est ægris continuatio vsus remediorum ad minimum per aliquot hebdomades, præcipue, quando effectus diu iam perstitit & inualuit, alias irrita sunt omnia, etiamsi optima fuerint remedia; nullæ enim viscerum obstipationes præcipitem curationem admittunt. Absit itaque omnis *heroica* medicatio, tum *euacuans*, tum *alterans*, effectus enim funestos accelerat.

15. *Nuda* vero *inflatio* lienis, quæ vel in feminis a mensium regestione, vel in febribus intermittentibus contingit, facilius & citius profligatur per methodum & remedia, superius commendata.

16. Infarctus lienis quando in *vlcerationem* transit, (id quod reiectio purulentæ & fœtidæ materiæ per vomitum vel alvum manifestat,) tum consolidatio promouenda est. In hunc finem laudantur

1) Cortex *fraxini* in decocto vel cum melle exhibitus.
2) Conserua *rosarum*.

3) Te-

3) Terebinthina cocta, cum ouo sorbili vel cereuisia calida propinata.
4) Balsamum Peruuianum cum emulsione amygdalarum vsurpatum.
5) Interpositis pilulis laxantibus ex gummi ammoniaco, sagapen. extract. panchymagog. *Crollii*, mercur. dulci, aloë &c.

17. *Succi* recenter expressi ex radicibus & herbis, sub methodo generali commendatis, e. g. ex radice cichorii, taraxici, herbis antiscorbuticis, efficaciores deprehenduntur, quam si hæc remedia sub alia forma exhibentur.

18. *Acidulæ* minorem adhuc locum hic habent, quam in malo hypochondriaco, in quo materia peccans ad specialia loca nondum determinata est: augent enim obstipationes, inducunt cachexiam, hydropem, vel hecticam, immo mortem patientibus maturius promouent.

19. *Thermæ*, nisi venæ sectio, leniora resoluentia & euacuantia præmittantur, faciliori lienis exulcerationi ansam præbent.

20. Diæta mollis, lubrica, potulenta, curam egregie promovet, sed tanto efficacior est, quo magis corporis motus, primo placidus, & deinde subcussatorius coniungitur.

21. Cibi moderate aromatisati & vinum bonum, modice sumtum, vti salutaria sunt remedia, ita immodicus eorum vsus, quam maxime nocet.

22. In specie laudantur cibi cappari bus conditi; num vero potus specialem efficaciam adquirat, quando ex *poculis ligni tamarisci* hauritur, experientiæ relinquendum est.

23. Animi pathemata, vti ad concitandum hunc adfectum præsentis sunt efficaciæ, ita & mentis tranquillitas multum tribuit ad malum felicius profligandum.

24. Ceterum notari meretur, quod *Etmüllerus* hunc adfectum non lieni, sed intestino *colo*, a flatibus vel induratis scybalis distento, adscripserit; quam autem opinionem tres præcipue circumstantiæ refutant;
1) Infarctus lienis *periodice* recurrit.
2) Per aliquot dies *constanter* durat.

3) Cly-

3) Clysteribus emollientibus confestim non cedit; quorum omnium in adfectibus flatulentis contrarium obseruatur.

TABVLA XXXVIII.
DE
SCIRRHO LIENIS.

I. D*EFINITIO.*

Scirrhus lienis est tumor huius visceris induratus a restagnatione humorum sensim spissescentium, &, exhalantibus tenuissimis portionibus, siccescentium, originem ducens. Deriuatur a σκιῤῥόω, induro.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scirrhi sunt vel *seroso-gelatinosae*, vel *sanguineae* indolis.
2. Scirrhosa lienis constitutio differt a simplice illius *infarctu*; Hic enim facilius adhuc felicem consequitur discussionem; Scirrhus autem vix vmquam. *Vid. prognosis.*
3. Scirrhus lienis differt *gradu*: in aliis enim lien in *totum*, in aliis in *tantum* induratum est.

III. *SIGNA.*

1. Sensibilis & palpabilis durities sub costis versus latus sinistrum & lumbos retrorsum, cum sensu ponderis cuiusdam, huic lateri incumbentis, & hinc decubitum in latus dextrum molestum reddentis.
2. Color faciei, immo reliqui corporis, luridus, ad fuscum nigricantem subuiridem tendens.
3. Cum oculorum altiore quasi retrocessione, & circa orbitam liuente ambitu.
4. Angustia pectoris est fere perpetua, cum difficultate respirandi, & tussi sicca pertinaci coniuncta.
5. Adpetitus familiariter auidus est, interdum tamen sine caussa manifesta fit nauseabundus.

6. Re-

6. Repletio, aut potius inflatio ventriculi post sumtos cibos & sensus pressionis.
7. Aluus est valde segnis, vel tamen inconstans.
8. Vrina tenuis, parca, subliuida, viridescens, immo dilute nigricans.
9. Quando inueteratus est scirrhus, in pede *sinistro* intumescentia liuida & dura occurrit, donec tandem tumor vlterius se extendat.
10. Languor corporis insignis.
11. Animus exhibet torporem, tædiosam morositatem, taciturnitatem, anxietatem, & hæc omnia sine caussis manifestis.

IV. *SVBIECTA.*
1. Vterque sexus obnoxius quidem est huic affectui, sed non ita frequenter occurrit.
2. *Viri*, qui diu hypochondriaci fuerunt, & *feminæ* a malo hysterico frequentius vexatæ.
3. Ætas ordinarie consistens.
4. Personæ, quæ in febribus intermittentibus, præcipue in quartana, adstringentibus, vel in acutis inconueniente ratione tractatæ sunt *Conf. caus.*
5. Otiosæ, sedentariæ, & speculabundæ.

V. *CAVSSAE.*
1. Caussa *antecedens* est congestio sanguinis restagnatoria in ramo splenico.
2. Caussa *proxima* est repentina dissipatio partium fluidarum, & *tenuiorum*, relictis solis *spissioribus*, in talem duritiem abeuntibus.
3. Caussæ *occasionales*, *procatarctica & aduentitiæ* sunt:
 1) Peruersæ medicationes, quæ præ aliis scirrhos inducere valent, e. g. adstringentia in febribus intermittentibus, refrigerantia & salia volatilia in acutis, topicorum frigidorum adplicationes in simplice adhuc *infarctu*; vulgo kühlend Pflaster auf die Miltz legen.
 2) Vehementes contusiones & vellicationes.

3) Diæta crassa, mucida, lentescens, e. g. nimius vsus piscium, carnis infumatæ, lacticiniorum.

4) Insignia animi pathemata.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Discussio scirrhi *veri*, vel plane nulla exspectari potest, vel certe difficillimi, & summe ancipitis euentus est; id quod contra vanas pollicitationes, in hoc passu familiares, probe tenendum.

2. In scirrho quidem *recentiore* aliqualis discussionis spes adhuc adfulget. Sic nonnumquam per vomitum cruentum in feminis soluitur.

3. Econtra quando scirrhum symptomata hectica & ascitica sequuntur, pessimum est malum.

4. Scirrhus *sibi relictus*, per multos annos sine corruptione & vitæ periculo durare potest.

5. Quando autem sola *emollientia* adhibentur, quæ cum *maturantibus* inseparabilem nexum habent, euentus præceps & periculosus acceleratur: laudabilis enim huius staseos suppuratio vix vmquam speranda est.

6. Habet scirrhus perpetuam dispositionem ad corruptionem, sed magis sphacelosam, quam inflammatorio-suppuratoriam, aut vlcerosam.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Scirrhus lienis *incipiens* in genere tractatur, vti infarctus. *Vid. methodus tabulæ præcedentis.*

2. In specie autem adhuc notandum, quod *resoluentia* paullulum *fortiora*, hic magis locum habeant, quam in lienis infarctu, e. gr. rad. gentian. bryon. ari, squillæ, radices quinque aperientes, item rad. chinæ, sarsaparillæ, herb. capillares, antiscorbuticæ, & gummi-resinosa: bdell. sagapen. laudan. galban. ammoniac.

3. Item: quod venæ sectio statim post abstersionem primarum viarum possit institui.

4. *Externe* eadem emplastra, sub infarctu commendata, adhibeantur, quibus *emolliens* aliquod linimentum per vices substituatur, e. g. vnguent alth. cum medulla crur. vitulin. & camphora mixtum.

5. Vbi

5. Vbi autem scirrhus iam obfirmatus est, in primis quando plus de sanguinea substantia participat, ibi præstat artis inopiam profiteri, quam vanis pollicitationibus patientem adgrauare.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quem ad modum iam *Hippocrates* consilium dedit, *vt cancer occultus*, qui nihil aliud est, quam *scirrhus sanguineus*, intactus relinquatur; sic etiam præstat, in veriore scirrho manum detrahere, quam per emollientium continuum vsum stasin hanc ad maturationem perducere.

2. Sectio venæ *saluatellæ* (inter annularem & minimum digitum) quam veteres in hoc adfectu commendant, ad summam quidem rei nihil facit, præmissa tamen venæ sectione generaliore, specialior hæc, cuiuscumque demum efficaciæ, potest subiungi.

3. In genere firmum manet, quod in vitiis viscerum *scirrhosis* æque ac *vlcerosis*, neque autocratia naturæ, neque artis ministerium aliquid proficiant.

TABVLA XXXIX.

DE

INFARCTV HEPATIS.

I. *DEFINITIO.*

Infarctus hepatis est stagnatoria sanguinis in hoc viscere congestio, siue a spastica hepatis contractione, siue a nimia motus tonici remissione, originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quo modo *infarctus* a *scirrho* hepatis differat, sequente tabula indicatum est.

2. Vitium hepatis in hoc adfectu duplici modo considerandum est:

1) Vel enim hepar mediante motu spastico nimium *contractum* est; id quod ordinarie in adultioribus contingit.

2) Vel nimium *expansum*, & hoc quidem communiter in iunioribus reperitur; qui vterque status motum sanguinis per hoc viscus liberiorem impedit, & infarctum caussatur. De hac materia legi meretur *dissertatio Stahlii de hydrope*.

III. *SIGNA*.

1. Angustia præcordiorum, in specie circa hypochondrium dextrum, cum respiratione difficili.
2. Dolor grauans & obtusus, interdum etiam pulsui respondens.
3. Æstus volaticus, & phlogoses repentinæ, cum rubore faciei, & calore insigni in volis manuum.
4. Sitis vaga.
5. Oris siccitas & amaritudo.
6. Saliua glutinosa.
7. Tussis sicca hypochondriaca.
8. Prostratio adpetitus.
9. Cardialgia insignis.
10. Lassitudo & grauitas artuum.
11. Somnus inquietus & iectigabundus.
12. Habitus corporis flaccidus, immo, ob insufficientem lymphæ separationem contabescens.
13. Vrinæ sub initium sunt tenuiores; quo magis autem hectica accedit, eo magis saturati aurantii coloris exsistunt, & deinde rubicundum sedimentum exhibent.
14. Augmentum doloris, quando hypochondrium digitis tangitur.
15. In statu nimiæ hepatis expansionis, tumor dextri hypochondrii notabilior visu & tactu discernendus sentitur.
16. Aluus communiter adstricta, & reliquarum actionum tardior successus obseruatur.

IV. *SVBIECTA*.

1. Sunt hic in genere eadem, quæ tabula de infarctu lienis indicata sunt.

2. In

2. In specie tamen temperamentum melancholico-cholericum huic adfectui magis subiacet.
3. Hypochondriaci & hystericæ, congestione versus venam portæ laborantes.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est plethora cum spissitudine sanguinis coniuncta.
2. Caussa *antecedens propior* est vniuersus motuum hypochondriacorum adparatus.
3. Caussa *immediata* & *proxima* est vel
   1) spastica hepatis contractio, vel
   2) motus illius tonicus remissior.
4. Caussæ *occasionales*, *procatarctica* & *aduentitiæ* sunt:
   1) Suppressio hæmorrhagiarum in primis hæmorrhoidum & mensium.
   2) Neglectio artificialium adsuetarum.
   3) Impeditus sanguinis progressus per hypochondria.
   4) Peruersa febrium medicatio, intermittentium quidem per adstringentia, acutarum autem per salia volatilia vel refrigerantia topica.
   5) Peruersi vsus vomitoriorum, maxime in plethoricis paullulum adultis & spontaneis sanguinis euacuationibus adsuetis.
   6) Iracundia, præcipue inter cibum, vel statim post eundem.
   7) Diæta crassa & potus parcior.
   8) Frequentissime haustus frigidus, corpore calente.
   9) Abusus acidulorum adstringentium in morbis chronicis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Infarctus hepatis legitime tractatus, admittit quidem curationem, præsertim in statu recente; si autem incongruis medicaminibus tractatur, inflammatio cum febre acuta, immo suspecti vomitus & alui fluxus accedunt.
2. Quando mature non tollitur, facile transit in scirrhum, & denique in hydropem, cachexiam ictericam, hecticam.

3. Infarctus hepatis cum *expansione* visceris conspicuus, facilius tollitur, quam qui cum nimia hepatis *constrictione* coniunctus est; cuius etiam vestigia hectica familiarius legit.

4. Hæmorrhoides vel menses quando hepatis infarctui, a sanguine congesto oriundo, superueniunt, sæpius malum soluunt.

5. Ira, vti morbum grauiorem, ita etiam curam difficiliorem reddit.

6. Infarctus *hepatis* maioris est momenti, quam infarctus *lienis*, tam ratione periculi, quam curæ difficultatis.

7. Rarius infarctus hepatis subit corruptionem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus differt secundum caussas.

1. In spastica *contractione*, sequente modo procedendum est:

1) Primæ viæ abstergendæ & euacuandæ sunt per lenia laxantia, sennata, rhabarbarina &c.

2) Deinde, ad caussam antecedentem auferendam, instituatur venæ sectio in pede, in hæmorrhoidibus vero suppressis, hirudinum ad anum adplicatio.

3) Postea materia, in hepar impacta, incidatur, resoluatur & abstergatur. In hunc finem præ aliis commendantur:

a) *Radices:* cichorii, taraxaci, graminis, vincetoxici, pimpinellæ albæ, ononid. apii, polypod. squillæ, quæ autem modeste adhibenda est.

b) *Herbæ:* hepat. nobil. capill. veneris, cuscutæ, acetos.

c) *Flores:* bellid. min. borrag. bugloss.

d) *Semina:* anisi, fœniculi, carui, baccæ lauri & iuniperi.

e) *Cortices:* winteran. citr. cinnamom. aurantior.

f) *Gummata:* ex quibus præcipue ammoniacum ab *Ettmüllero* laudatur. *Vid. cautel.*

g) *Salia digestiua:* nitrum antimoniat. tartar. vitriolat. arcan. duplicatum, sal Anglican. mirabile *Glauberi*, qui-

quibus nitrum & modicum absorbentis adiiciendum est.

h) *Composita*: pilulæ *Stahlii*, *Beccheri*, quæ tanto magis commendantur, quia febres suppressas facile reuocant, & hinc curam reddunt faciliorem.

i) *Laxantia cum epicrasi*; vbi resoluentia, iam commendata, cum lenioribus euacuantibus, præcipue cholagogis maritanda sunt.

4) Ad relaxandam hepatis *stricturam* conducunt

a) *Interne*: laxantia modo indicata.

b) *Externe*: Emplastra emollientia, non continuo, sed per vices regioni hepatis imponenda, ne suppurationem inducant, & cum tonico-neruinis alternanda e. g. imponatur emplastr. emolliens, siue sit diachyl. cum vel sine gummatibus, siue de meliloto, & post 24. horas emplastr. tonico-neruinum substituatur, v. g. diaphoret. *Mynsichti*, de spermat. ceti eiusdem.

2. In nimia hepatis *relaxatione* ea ipsa methodus adhibenda est, quam *tabula de infarctu lienis* commendauimus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cautelæ, quæ tab. de infarctu lienis, traditæ sunt, etiam hic obseruari debent.

2. *Gummi ammoniacum* egregiam sane resoluendi habet efficaciam, quando autem, secundum *Ettmüllerum*, vel in vino, vel in aqua destillata soluitur, & in tali fluida forma propinatur, ad modum nauseosum exhibet saporem. Commodius itaque in forma pilularum sumitur, e. g.

Recip. Gum. ammoniac. depurat. drachm. I.
Extract. panchymag. *Crollii* drachm. II.
centaur. minor.
card benedict. ana drachm. semis.
M. f. pilulæ dos. scrup. I.

3. Quo magis *volaticus æstus* vrget, eo sæpius nitrosa cum absorbentibus & salibus digestiuis maritata, propinanda sunt.

4. *Cichorium* in hoc adfectu specifice laudatur, a cuius radicis con-

conditæ solo vsu patientem eius modi restitutum esse, *Stahlius* meminit.

5. *Millepedes* in obstipationibus glandularum a plerisque quidem commendantur, sed quia fortius resoluunt, partivm autem veræ obstipationes præcipitem medicationem ægre tolerant, caute hinc adhibeantur.

6. *Tussis*, si non adeo vrget, speciali non indiget medicatione; quando autem exasperatur, tractanda est, vti tabula de tussi indicauimus.

7. Si *commotiones febriles* hisce adfectibus superueniunt, nitrosa & absorbentia, cum acidis saturata, prosunt.

8. *Potus* sufficiens, humectans, iniungendus est, non solum sub cura, verum etiam post eamdem. Item *motus* corporis placide succussatorius, abstinendo a venere, diæta calida, aromatica, vinosa.

9. *Caussæ occasionales* in genere quidem omnes euitandæ sunt, specialissime autem peruersæ *febrium intermittentium suppressiones*: nam infarctus hepatis & lienis tam certe inde proueniunt, vt etiam vulgus caussam horum infarctuum per denominationem Fieber-Kuchen manifeste designet.

10. *Venæ sectiones* in superioribus corporis partibus administratæ, non solum nullum vsum, sed & sæpius damnum adferunt.

11. Ad *alui obstructiones* & incommoda flatulenta conducunt clysteres emollientes, roborantes; cauendo, ne stimulantia addantur: aluo enim adstricta reliqua remedia parum prosunt.

12. *Discutientia acriora* & *volatilia* hepatis stricturam augent.

13. *Purgantia acriora* noxia exsistunt.

14. Ex *sedatiuis*, secura virtute prædita sunt, cinnabaris, & cortex cascarillæ.

15. *Specifice* ad spasmos hypochondriacos coërcendos conducit *millefolium*.

16. Absorbentia terrea, acida & alia incrassantia sunt euitanda.

TAB.

TABVLA XL.

DE

SCIRRHO HEPATIS.

I. **D**EFINITIO.

Scirrhus hepatis eſt tumor huius viſceris induratus, a reſtagnatione humorum, ſenſim ſpiſſeſcentium, &, exhalantibus tenuiſſimis ſanguinis portionibus, ſicceſcentium, originem ducens. Deriuatur a σκιῤῥόω, induro.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scirrhus hepatis differt *gradu:* alius enim eſt *totalis*, alius vero *partialis*.
2. Differt ab *infarctu* eiusdem viſceris non ſolum gradu *laeſionis*, ſed & *ſymptomatum:* ſcirrhus enim ſemper adfectus œdematoſo-hydropicos, vel hecticam pro comite habet.
3. A *ſcirrho lienis* hic ſcirrhus hepatis differt ratione *loci* & *ſymptomatum*.

III. *SIGNA.*

1. Tumor & durities in hypochondrio dextro, ceu regione hepatis; quae pathemata conſtanter & durabiliter ſentienda, immo tactu ſaepe externo percipienda ſunt.
2. Dolores obtuſi, tendentes & grauantes.
3. Iunguntur familiariſſime tuſſis & adfectio aſthmatica, vtraque ſicca.
4. Decubitus incommodus in latere oppoſito.
5. Adpetitus ad modum proſtratus eſt, & poſt ſumtos in minore quantitate cibos ſubitanea ſatietas, cum preſſione circa ventriculum, & difficultate reſpirationis, accedit.
6. Concurrit ſenſibilis hectica, quae tabem in partibus ſuperioribus, in inferioribus vero tumorem pedum, primum leuiorem, deinde vero aſciticum contumacem comites habet.

7. Vrina coloris est aurantii, & consistentiæ crassæ; pauca prodit cum sedimento submucido, interdum graui & spisso, rosei coloris.
8. Adspectus est pallidus, cachecticus, ictericus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Subiecta in *genere* conueniunt cum illis, quæ præcedentibus tabulis indicata sunt.
2. In *specie* autem huic malo subiiciuntur personæ, quæ in febribus *intermittentibus*, præcipue quartanis cum *china chinæ*, in *acutis* cum *salibus volatilibus*, *refrigerantibus* topicis in regione hepatis, in *lentis & becticodeis* cum *decoctis vulnerariis* & *tincturis antiphthisicis* vulgaribus tractatæ sunt.
3. Item, quibus in hæmorrhagiis positiue sistentia adhibita sunt, vel in *chronicis* adfectibus inconsideratus acidularum vsus vsui fuit.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens* est congestio sanguinis restagnatoria in hepate.
2. Caussa *proxima* est repentina partium fluidarum & tenuiorum dissipatio, relictis solis spissioribus, in talem duritiem abeuntibus.
3. Caussæ *occasionales*, *procatarcticæ* & *aduentitiæ* sunt:
   1) suppressiones euacuationum sanguinis naturalium.
   2) Neglectiones artificialium adsuetarum.
   3) Peruersæ medicationes, e. g.
      a) Febrium intermittentium, per adstringentia.
      b) Febrium acutarum, per refrigerantia & salia volatilia.
      c) Infarctus adhuc simplicis, per topica frigida.
      d) Hæmorrhagiarum, per positiue sistentia &c. *Vid. subiecta.*
   4) Vehementes contusiones & vellicationes.
   5) Insignes animi commotiones.
   6) Diæta crassa, mucida, lentescens.

VI. *PRO-*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ de ſcirrho *lienis* ſub *prognoſi* dicta ſunt, illa valent etiam de ſcirrho hepatis, nempe
2. In caſu recentiore aliqua adhuc diſcuſſionis ſpes eſt.
3. De reliquo euentus ſalutaris vel plane nullus, vel certe difficillimus, & ſumme anceps, obtinetur.
4. Scirrhus perpetuam habet diſpoſitionem ad corruptionem ſubeundam, ſiue inflammatorio - ſuppuratoriam, ſiue ſphaceloſam.
5. Neutra harum corruptionum ſalutariter euenit: ſphaceloſa enim paucis horis mortem, ſuppuratoria autem exvlcerationes & hecticam lethalem inducit.
6. Induratio hepatis quando in ſubiectis cholericis aut ſiccis contingit, hecticam, in humidioribus vero hydropem inducit.
7. Quo magis ſucceſſiue generatur ſcirrhus, eo magis medicationem eludit.
8. Scirrhus hepatis, vti ſequitur, ſic etiam ſæpe præcedit icterum, præſertim nigrum, interdum hydropicos & aſciticos tumores. Comitatur nonnumquam cachexiam, maxime icteroidem, febres lentas, ex iracundia natas, quartanas ſuppreſſas.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In ſcirrho hepatis adhuc *incipiente*, diſcuſſio ſequente methodo tentetur.
   1) Aluus aperiatur per clyſterem neruino - carminatiuum, reuulſionem & roborationem diſcuſſoriam promouentem. In hunc finem laudantur rad. alth. maluæ, flor. millefol. chamomill. verbaſc. aniſ. fœnicul. &c.
   2) Deinde venæ ſectio in pede inſtituatur, cum adplicatione hirudinum ad anum, in primis in ſubiectis hæmorrhoidariis; coniunctis pulueribus nitroſo - temperantibus.
   3) Poſt ea reſoluentia & diſcutientia cum laxantibus ſubiungantur. e. g.

Recip. rad. gentian. rubr.
bryon. ana drachm. II.
pimpinell. alb.
ari ana vnc. semis.
herb. centaur. min.
card. benedict.,
fumar. ana manip. I.
hyssop.
capill. vener. ana manip. semis.
lign. sassafr. drachm. III.
fol. senn. vnc. I.
fibr. hellebor. nigr. vnc. semis.
rhabarbar. drachm. III.
cremor. tartar. drachm. II.
Incis. contus. M. f. nodulus, vino immergendus, dos. Ein Wein-Gläßgen morgens nüchtern.

4) *Externe* emplastra resoluentia & roborantia regioni hepatis imponantur. *Conf. methodus* praecedentium tabularum & *cautelae* sequentes.

5) Tonica martialia non prius, quam facta discussione propinentur.

2. In scirrho hepatis *obfirmato* irritus est omnis conatus, ne tamen nihil agere videamur, dicto modo medicatio instituatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quae tabula XXXVII, XXXVIII & XXXIX sub *cautelis* dicta sunt, omnia hic obseruanda commendantur.

2. *Mercurius dulcis* in adfectibus scirrhosis non reiiciendus est, egregie enim resoluit, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
ocul. cancr. acido citri saturat. ana drachm. I.
mercur. dulc. gr. XII. m. f. puluis,
diuid. in sex partes aequales, & versus vesperam vna dosis sumatur.

3 *Topi-*

3. *Topica* alternis diebus permutentur, e. g. si hodie emplastrum de ammoniaco, aut de cicuta *Foresti* adplicatum fuerit, cras emplastrum diachylon vel de melilot. imponatur, vel emplastrum emolliens cum resoluente coniungatur, & sic quotidie continuetur.

4. Quod si vero exacerbationes hecticæ frequenter & acriter his scirrhosis constitutionibus superueniant, aut in *spongiosis*, præcipue eneruatis aut annosis, stases hydropicæ accedant, & impetus talis typum seruet æquinoctialem aut solstitialem, tum prognosin magis lethalem formare, quam therapia sollicita ægrum defatigare præstat: reuertente enim æquinoctio vel solstitio periodus clauditur.

TABVLA XLI.

DE

ATROPHIA.

I. D*EFINITIO.*

Atrophia est defectus debitæ corporis nutritionis, a chylo, qui ob varia primarum regionum vitia, præcipue autem ob infarctum glandularum meseraicarum, ad massam sanguineam sufficiente quantitate non potest deferri, originem ducens, & successiua partium externarum consumtione potissimum sese manifestans. Deriuatur ab *α* priuat. & τρέφω, nutrio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Atrophiæ* differentiam ab *infarctibus lienis* & *hepatis*, collatio præcedentium tabularum docet.

2. Differt atrophia, *stricte* sumta, a tabida *hectica* consumtione

1) ratione *caussarum*: in atrophia enim *infarctus* tantum, vel ad summum *scirrhositas* glandularum meseraicarum, in *hectica* autem vera plerumque exulceratio cum febre aliisque symptomatibus subest.

 2) Gra-

Recip. rad. gentian. rubr.
bryon. ana drachm. II.
pimpinell. alb.
ari ana vnc. ſemis.
herb. centaur. min.
card. benedict.,
fumar. ana manip. I.
hyſſop.
capill. vener. ana manip. ſemis.
lign. ſaſſafr. drachm. III.
fol. ſenn. vnc. I.
fibr. hellebor. nigr. vnc. ſemis.
rhabarbar. drachm. III.
cremor. tartar. drachm. II.
Inciſ. contuſ. M. f. nodulus, vino immergendus, doſ. Ein Wein-Gläßgen morgens nüchtern.

4) *Externe* emplaſtra reſoluentia & roborantia regioni hepatis imponantur. *Conf. methodus* praecedentium tabularum & *cautelae* ſequentes.

5) Tonica martialia non prius, quam facta diſcuſſione propinentur.

2. In ſcirrho hepatis *obſirmato* irritus eſt omnis conatus, ne tamen nihil agere videamur, dicto modo medicatio inſtituatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quae tabula XXXVII, XXXVIII & XXXIX ſub *cautelis* dicta ſunt, omnia hic obſeruanda commendantur.

2. *Mercurius dulcis* in adfectibus ſcirrhoſis non reiiciendus eſt, egregie enim reſoluit, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I.
mercur. dulc. gr. XII. m. f. puluis,
diuid. in ſex partes aequales, & verſus veſperam vna doſis ſumatur.

3 Topi-

3. *Topica* alternis diebus permutentur, e. g. si hodie emplastrum de ammoniaco, aut de cicuta *Foresti* adplicatum fuerit, cras emplastrum diachylon vel de melilot. imponatur, vel emplastrum emolliens cum resoluente coniungatur, & sic quotidie continuetur.

4. Quod si vero exacerbationes hecticæ frequenter & acriter his scirrhosis constitutionibus superueniant, aut in *spongiosis*, præcipue eneruatis aut annosis, stases hydropicæ accedant, & impetus talis typum seruet æquinoctialem aut solstitialem, tum prognosin magis lethalem formare, quam therapia sollicita ægrum defatigare præstat: reuertente enim æquinoctio vel solstitio periodus clauditur.

TABVLA XLI.

DE

ATROPHIA.

I. **D**EFINITIO.

Atrophia est defectus debitæ corporis nutritionis, a chylo, qui ob varia primarum regionum vitia, præcipue autem ob infarctum glandularum meseraicarum, ad massam sanguineam sufficiente quantitate non potest deferri, originem ducens, & successiua partium externarum consumtione potissimum sese manifestans. Deriuatur ab α priuat. & τρέφω, nutrio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Atrophiæ* differentiam ab *infarctibus lienis* & *hepatis*, collatio præcedentium tabularum docet.

2. Differt atrophia, *stricte* sumta, a tabida *hectica* consumtione

1) ratione *caussarum*: in atrophia enim *infarctus* tantum, vel ad summum *scirrhositas* glandularum meseraicarum, in *hectica* autem vera plerumque exulceratio cum febre aliisque symptomatibus subest.

 2) Gra-

2) Gradu *symptomatum:* in *hectica* enim omnia sunt acerbiora, quod ex *signis* inter se collatis, illucescit.

3) Ratione *aetatis*: *hectica vera* potissimum pubertatem supergressos, *atrophia* vero iuniores magis adfligit.

3. A *phthisi*, quod ex adfecta parte ipsisque caussis, pulmone scilicet & exulceratione eiusdem patet.

4. Ab *aridura partium*, quae aliqua tantum membra infestat, atrophia autem vniuersum corpus occupat.

5. A *macie*, vbi tantum pinguedo consumitur: in atrophia autem ipsae quoque partes musculosae contabescunt.

6. A *rhachitide*, quae consectarium potius ac productum est atrophiae.

7. Differentia tandem ipsius atrophiae ex infra dictis *signis* atque *caussis* patebit.

III. *SIGNA.*

A. In atrophia ex obstructione *glandularum mesenterii* prouenіente, sequentia signa adparent:

1. Languor totius *corporis* ac flacciditas, in dies inualescens.
2. Remissio *animi*, fastidium omnium rerum, & summa sensibilitas.
3. Color *faciei* deprauatus cum aliquali eiusdem inflatione & labiorum pallore.
4. *Oculi* fulgore pristino destituti sunt, palpebrae interdum post somnum tument, & reliquae corporis partes externae contabescunt.
5. Somnus est leuis & inconstans.
6. Adpetitus vagus, frigida magis desiderans.
7. Angustia & maior molestia post cibum.
8. Calores interni cum siti multa ac siccitate oris.
9. Abdomen turgidum, durum, & in progressione huius mali flaccescente nonnihil abdominis tensione, nodis tactu sentiendis obsessum deprehenditur. *Conf. obseruat. Ludouici in A. N. C. dec. I. an. III. pag. 453.*
10. Aluus plerumque iusto siccior est & adstricta.
11. Vrina crassa, interdum plane chylosa adparet.
12. Corpus successiue extenuatur, concurrente febricula & siticulositate, per noctem potissimum adfligente.

13 Quae

13. Quæ symptomata nonnumquam ita exacerbantur, vt æstum fere hecticum cum virium notabili prostratione patientes certo tempore incurrant.

B. Quando autem, secundum quorumdam auctorum obseruationes, ab *obstructione tunicæ villosæ* intestinorum atrophia ortum trahit, sequentia præcipue signa sese manifestant.

1. Nulli nodi sunt sentiendi.
2. Aluus quæ alias siccior, quam maxime est fluxilis cum reiectione ciborum semidigestorum.
3. Febris quando occurrit, longe lenior obseruatur.

C. A *vermibus* tandem atrophia dependens, in adultis signa admodum habet dubia, in iunioribus vero satis manifesta, nempe

1. Conqueruntur de variis abdominis doloribus *spasticis*, & maxime *morsicantibus* circa vmbilicum.
2. Experiuntur varia *tormina* tenesmodea, vt sæpius desidere conentur, in primis ieiuno stomacho.
3. Vexantur crebrioribus *vomendi* conatibus, sub quibus copiosus liquor in os effunditur; id quod *lumbrico* sic dicto *cordiali*, dem Hertz-Wurm, vulgus adscribit.
4. Nares perpetua mucositate, immo excoriatione adfectæ sunt, ob perpetuam titillationem ac frictionem.
5. Fœtor oris, vt & fæcum aluinarum est teterrimus.
6. Quibus omnibus frequentissimæ sternutationes interdum iunguntur. *Conf. tabul. de vermibus.*

D. Malo diutius in *teneris* persistenti, non raro succedit *rhachitis*, vulgo die Englische Kranckheit, cum tumoribus & superadcretionibus artuum, mit gedoppelten Gliedern, vel incuruatione tibiarum, spinæ dorsi, gibbositate, coxis excrescentibus, daß die Hüfte auswachsen; quæ atrophiam quidem soluunt, sed tristi spectaculo sæpe per ætatem corpus deturpant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Atrophia est morbus *potissimum infantilis*, quem tenera hæc ætas facile incurrit post diapnoën subito repressam, item post præmaturam exhibitionem cibi nimii crassioris & cereuisiæ feculentæ, acidæ, lac coagulantis, in primis si

potus

potus frigidus noctu, sudante corpore, exhibetur, vel spontaneæ diarrhœæ adstringentibus supprimuntur.

2. Non raro etiam *pueri* & *adolescentes* ad modum voraces, diæta cruda, obstruente, vel spiritu vini abutentes, vermibus infestati, vel in febribus male tractati, ab hoc malo infestantur.

3. Hunc quoque morbum incurrunt homines, qui grauibus morbis, reliquias in visceribus relinquentibus, exhausti, vel nimiis hæmorrhagiis debilitati sunt.

4. Qui scrofulis vel glandularum externarum infarctibus obsessi sunt, communiter etiam glandulas mesenterii habent obstipatas.

5. Item insignibus internarum partium concretionibus laborantes.

6. Tandem etiam effascinati, vel incantati, in quibus vitale negotium naturæ perturbatur, & sic actus etiam nutritionis confunditur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens* est communiter infarctus glandularum meseraicarum, quibus chylus retardatur.

2. Obseruarunt etiam nonnulli auctores, quod *obstructio tunicæ villosæ* huic malo ansam præbere possit: quando enim *oscula vasorum lacteorum*, in tunicam neruëam & crustam sic dictam villosam intestinorum hiantium, obstructa sunt & obdurata, aliter fieri non potest, quin chylo aditus ad massam sanguinis præcludatur.

3. *Vermes* quoque non raro hunc adfectum inuitant.

4. Caussa *continens* est impeditus vel chyli vel lymphæ motus, a dictis caussis antecedentibus inductus. Vnde tumor abdominis dependet. *Conf. caussæ tab. de hydrope.*

5. Caussæ *occasionales*, procatarcticæ & aduentitiæ in subiectis modo indicatæ sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quem ad modum atrophia in adultis & annosioribus raro prius dignoscitur, quam asciticos vel hecticos effectus iam

iam attraxerit, ita præsagium, horum malorum genio consonum, exinde redundat.

2. *Recentior* atrophia non difficulter tollitur, præcipue, quæ ab vsu mucidorum, viscidorum, glutinosorum ortum traxit, & obstructionem tunicæ villosæ intestinorum effecit.

3. Quando vero ab *infarctu glandularum* orta est, difficilis ad modum est curatio. Nam

   1) altas facile agit radices.

   2) Febris accedens illa remedia, quæ ad resolutionem scirrhi efficacia sunt, non permittit.

   3) Huic difficultati adnumeranda est infantum pertinacia, quæ vsum remediorum chronicum communiter respuit.

4. *Dolor* quando adhuc adest in scirrho, bene sperare iubet, testatur enim, quod materia infarcta aliquo modo adhuc mobilis, & facilius resolutioni obsecundatura sit.

5. *Inueterata* contumax quidem est, longe autem felicioris curationis, & mitioris euentus obseruatur, quam *hectica*.

6. Quo magis vero hæc complicatur, eo periculosior & intractabilior atrophia exsistit; id quod fere fit in adultioribus.

7. Atrophia, quæ a morbis prægressis, e. g. nimiis hæmorrhagiis, febribus male tractatis, originem duxit, longe difficilius persanatur, quam quæ ex diætæ vitiis exorta est.

8. Quo magis vrget *diarrhœa* in atrophia, eo citius succumbunt patientes.

9. Vrina quando flammea redditur & rubicunda, cum frequente æstu ac phlogosibus post cibum, præsentiam hecticæ indicat.

10. Atrophia inueterata interdum degenerat in *rhachitidem*, quæ vtplurimum omnem respuit curationem.

11. Eiusdem quoque sortis est atrophia illa, quæ ab incantationibus prouenit.

12. Quæ vero inducta est a vermibus, his enecatis & sublatis, atrophia, non nimium inueterata, ordinarie feliciter tollitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ante omnia ratio habenda est caussarum, quae atrophiam produxerunt. Sic

1. Quando *glandulae meseraicae* obstructae sunt, vel *tunica villosa* intestinorum in caussis est, primo loco sordes primarum viarum educendae sunt per lenia *laxantia* & *abstergentia*. Huc faciunt: mercur. dulc. legitime praeparatus, sal cathart. amar. arcan. duplicat. sal polychrest. vel syrupus de cichorio cum rhabarb. item sal Anglican. manna, syrupus de spina cerui, domesticus dictus. Haec laxantia in progressione curae aliquoties repetenda, vel sequentibus subinde interponenda sunt.

2. Deinde ad infarctum glandularum meseraicarum quantocyus expediendum, & debitum chyli ac lymphae progressum restituendum, exhibenda sunt incidentia, resoluentia & attenuantia, cum tonicis martialibus combinata. In hunc finem laudantur

1) *Radices*: ari, vincetox. pimpin. alb. zedoar. leuist. imper t. galang. petasit.

2) Ex *herbis* hedera terrestr. in succo & iusculis.

3) *Salia enixa digestiua*: tart. vitriolat. arcan. duplicat. sal absinth centaur. min. card. bened.

4) *Composita*: tinct. antimon. tartarisat. tinct. salis tartar. essent. succin. essent. alexipharmac. *Stahlii.*

5) *Tonica martialia* huc facientia sunt: crocus martis antimoniat. aperitiuus *Stahlii*, tinct. vitriol. mart. *Ludovici* e. g.

Recip. tartar. vitriolat. drachm. I.
croci mart. antimoniat. subtuliss. scrup. I.

Misc. dosis pro aetatis ratione differt, a gr. 6. 8. 10. 20. qui puluis bis quotidie sumendus, & per duas vel tres hebdomades, subiuncto post octauum circiter diem aliquo semper laxante, continuandus est.

3. Si quid *febrilis*, vti communiter fit, concurrit, pulueri modo descripto antimon. diaphoreticum, &, vrgente aestu, nitrum immisceri potest in infantibus, in pueris insuper

per essent. alexipharmac. multa essent. scordii saturata propinetur; infantibus autem adhuc *sugentibus* talia non æque conueniunt, sed nutricibus potius exhibenda sunt.

4. Cum hisce internis coniungantur simul *externa*. Laudantur præ aliis

1) *Emplastrum* saponat. *Barbette*, quod abdomini late impositum probe resoluit & aluum relaxat, vnde nonnullis das Purgier-Pflaster audit. Item emplastr. de ammoniac.

2) *Linimenta*, quæ procedentibus tabulis ad infarctus viscerum commendata sunt, e. g. ex oleo laurin. lumbricor. terrestr. vnguent. de althæa & oleo ceræ.

3) *Balnea* ex aqua dulci parata, *vid. cautel.*

4) Contactus *manus* illius hominis, qui *tabe mortuus* est. Hoc enim remedium quoniam scrofulas discutit, multo magis infarctus restituere ab illis creditur, qui ad propriam experientiam prouocant.

5. Quando autem adfectus a *vermibus* originem ducit, illæ necandæ sunt ac eliminandæ. *Confer. tabul. de vermibus, & infra cautel.* 2.

6. Remotis impedimentis *nutrientia*, & alimenta, laudabilem chylum largientia, porrigantur, v. g. iuscula hordeacea, lacticinia, emulsiones, gelatinæ cum amygdalis &c.

7. De cura specialioribus caussis destinata sub cautelis dicemus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quum morbos curare, sit caussas eorum tollere; hinc in hoc atrophiæ adfectu semper ad caussas specialiores, huic malo ansam præbentes, respicere, easque conuenienti modo remouere decet Medicum.

2. Quando itaque *vermes* hoc malum induxerunt, non cedet atrophia, nisi colluuies ista anthelminticis amaris, e. g. myrrha, sem. santoni cum pane mellito, vel insipidis, v. g. corallina, C. C. vsto, mercurialibus, enecetur, & extra corporis fines proscribatur. *Confer. tab. de vermibus.*

3. Si a nimia *fanguinis profufione* nata fit atrophia, gelatinis nutrientibus vires reficiantur.

4. Quod fi vero magicas *incantationes* fubeffe certum fit, res eft calamitofa. Commendantur autem in tali cafu *balnea* ex antimagicis parata, e. g. fideritide, conyza flore violaceo, ftœchad. citrin. antirrhin. aruenf. hyperico, abrotano &c. cum formicis.

5. *Balnea* in omni tabe, tanto magis in infantibus, egregie conueniunt, non opus autem eft, peculiaria additamenta herbarum adhibere, nifi incantationis fufpicio præfto fit, fed aqua dulcis fola fufficere poteft.

6. Vfus *acidularum* internus, cum vfu *thermarum* externo effectum fæpius haud contemnendum edit in infarctu nondum inueterato.

7. *Senfibilitas* fubiectorum vbique attendenda eft, ne per vehementiora remedia, vel maiores dofes iuniores & tenellos patientes exagitemus & obruamus.

8. Adultioribus & non adeo fenfibilibus *gummata* profunt. Gummi *ammoniacum* fane temperatiffimum, *galbanum* autem iam nimis acre obferuatur.

9. *Mercurius dulcis* non repetitis & magnis dofibus propinandus eft, vomitus enim in fenfibilioribus excitat, qui quidem non adeo reformidandi funt, refpiciendum autem eft, ne plus iufto contingant.

10. Remedia *volatilia* vt & *martialia*, absque præmiffa conueniente refolutione & euacuatione adhibita, materiam profundius in glandulas impellunt, & febrem augent, vt adeo facilius hectici fiant.

11. Circa vfum *topicorum* euitetur partim *nimia emollitio*, partim *nimia tonica roboratio*; priora enim *abfceffum*, pofteria vero maiorem *indurationem* inducunt.

12. A multis *lacticiniis* pueris & infantibus cauendum eft; quando autem adhuc fugunt, nutricibus ad lac corrigendum exhibeantur remedia abforbentia, falina digeftiua, diuretica, immo anticatarrhalia e. g. oculi cancri, arcan. duplic. effent. fuccin. pimpin. alb.

13. In *rhachitide* fuccedente eadem tractatio tutiffima eft, maxime

xime per tincturam antimon. acrem, & martialia cum radice ari, & salibus digestiuis. *Externe* linimenta, vel spiritus neruini, item balnea ex neruinis coronariis, in primis serpillo, frictiones, varia machinamenta, ad partes corporis in debitam molem, situm & ordinem reducendas, simul in auxilium trahantur.

14. Intermittentes suppressæ, reuocandæ & curandæ sunt per laxantia & digestiua. *conf. tab. de febre tertiana:* reuocatæ enim febres vtilem atrophicis exhibent medicinam.

15. In diæta euitentur refrigerium, spiritus vini, potus noctu & ieiuno ventriculo concessus. fæculentus, cibi crudi, azymi, acidi: eligantur ex aduerso iuscula aromatisata, decoct. C C. passulatum, vel cum radic. polypodii, decoct. hordei, cum aniso, fœniculo, aliisque leniter resoluentibus, quæ felicem curæ successum non parum promouent.

TABVLA XLII.

DE

NEPHRITIDE.

I. DEFINITIO.

Nephritis est adfectus renum inflammatorio-erysipelaceus, a congestione sanguinis stagnatoria, hæmorrhoides externas eminus respiciente, originem ducens. Deriuatur a νεφρὸς, ren.

II. DIFFERENTIA.

1. Nephritis *simplex*, seu *pura*, differt a *calculosa* sequente ratione

1) Nephritis *simplex* per longum tempus sine vllo calculo, & *calculus* ex aduerso sine vlla vera nephritide patientem potest adfligere.

2) In nephritide *simplice* occurrit dolor & ardor lumborum

rum profundus, premens & tendens; in *calculosa* autem dolor acutissimus adfligit, *conf. signa* subsequentia.

3) In *simplice*, vrina post sui demum refrigerationem, vti in omnibus arthriticis adfectibus, crystallos pellucidas & rubicundas lateribus vitri adfigit; in *calculosa* vero sabulum non adeo rubrum statim post emissionem, vel pauciore mora, in fundo subsidet.

4) *Simplex* placido corporis motu, præcipue ambulatorio, subleuatur; *calculosa* autem per illam exasperatur, & quieta continentia potius mitescit.

5) Tandem *calculosa* vix vmquam curatur, *simplex* autem quando tempestiue & legitime ei succurritur, omnino curari potest & solet.

2. Nephritis *vera* differt a *nephritide spuria*, quæ dolore spastico, tensiuo & lancinante, in externis potissimum dorsi & lumborum musculorum partibus se se manifestat.

3. Differt quidem *profundus nephriticus* dolor a doloribus *ischiadicis*, qui magis externas musculosas partes adficiunt, ob conspirationem autem caussarum & vasorum, quam nephritis cum malo ischiadico fouet, hi dolores ita interdum colludunt, vt anceps sit, num magis rheumatico-ischiadici, an vero nephritici habendi sint.

4) Differentiam doloris *colici* in regione lumbari a nephritico docent diuersitates subiectorum & antecedentium caussarum.

III. *SIGNA.*

1. Dolores in regione lumborum, non ita frequenter *vtrumque*, sed potius *alterutrum*, præcipue vero *sinistrum* latus occupantes.

2. Sunt illi sub initium magis tendentes & prementes;

3. Sensim autem fiunt acutiores, lancinantes & inflammatoriæ acerbitatis, cum anxia inquietudine.

4. Occupat hic dolor patientes sæpe numero cum commotionibus febrilibus, horrore nempe, vel ad minimum cum horridula vaga percursatione;

5. Cui

5. Cui succedit calor acri ardore molestissimus.

6. Conqueruntur patientes de prostratione adpetitus, virivm summa deiectione & siticulositate.

7. Somnus vel plane nullus, vel tamen ad modum inquietus est.

8. Concurrit capitis dolor obtusus, aut ad minimum perturbatio & vertiginosa debilitas.

9. Interdum molestiæ circa primas vias, nempe tormina intestinorum colica, & vomitoriæ ventriculi subuersiones, siue concurrunt, siue nouum insultum præcedunt.

10. Nonnumquam dolor per totum femur excurrit, vel tamen illud stupore & rigore adficitur.

11. Impetus non per multos dies patientem adfligit, sed per paroxysmos illum exercet, interpositis longis, præcipue ægro cautius viuente, interuallis.

12. Sub impetu aluus potissimum adstricta obseruatur.

13. Adest conatus mingendi crebrior, vrina parcior, communiter tenuis, vel, si obtusi solum dolores adsint, crassior, & cum filamentis quasi mucidis imbuta procedit.

14. Nonnumquam vasa spermatica, quæ ad testes procedunt, tumore & dolore simul adficiuntur; de qua re legi meretur *theoria Stahlii pag. 126. seqq.*

IV. *SVBIECTA.*

Nephritidi præ aliis obnoxii sunt homines

1. Temperamenti *sanguinei*, aut dominante sanguineo præditi, qui sunt habitus corporis laxi, spongiosi, succulenti.

2. *Hippocrates* nephritidem non nisi *senioribus* familiarem obseruauit, sed in nostris *regionibus* & *moribus* etiam *consistenti* ætati euenit.

3. Iunior autem & infantilis ætas ab hoc adfectu non corripitur, nisi hæreditaria dispositio, vel violentæ caussæ externæ concurrant.

4. Sexus virilis longe frequentius a nephritide exercetur quam femininus, vtpote a motibus hæmorrhoidalibus magis immunis exsistens.

5. Qui

5. Qui poſt adſuetæ ſanguinis euacuationis neglectum motibus corporis concuſſoriis fortioribus ſe exponunt.
6. Vel cauſſis occaſionalibus ſubſequentibus ſubiacent.
7. Podagrici & iſchiadici vtplurimum ſunt nephritici, ob connexionem cauſſarum & vaſorum.
8. Nephritidi *ſpuriæ* præcipue ſubiacent, illi, qui hæmorrhoidum fluxum vel iam ſunt experti, vel ad eumdem procliues.
9. Itidem qui a vita agili ad otioſum tranſeunt, & diæta calida, venere & fortioribus motibus ſuccuſſoriis gaudent.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa antecedens *remota* eſt ſtatus plethoricus.
2. Cauſſa antecedens *propinqua* eſt rheumatica congeſtio ſanguinis verſus renes, hæmorrhoides *eminus* reſpiciens.
3. Cauſſa *immediata* & *proxima* eſt ſtaſis ſanguinis congeſti in renibus, propter quam motus inflammatorius accedit.
4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarctica* ſunt:
   1) Euacuationes ſanguinis naturales neglectæ.
   2) Artificiales adſuetæ prætermiſſæ.
   3) Abuſus diureticorum calidorum & acrium e. g. oleorum deſtillat. terebinthin. iuniper. ſuccini, balſam. ſulphur. ſpirit. acris empyreumat. tartari &c.
   4) Abuſus veneris & aphrodiſiacorum, e. g. ſtinct. marin.
   5) Violentæ corporis & animi commotiones per vecturam, equitationem & iracundiam.
   6) Violentæ læſiones per ictum, lapſum &c. in regionem lumbarem.
   7) Diæta calida, aromatica, vinoſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Nephritis *ſimplex*, ſi mature & recte illi conſulitur, poteſt curari, *calculoſa* autem vix vmquam.
2. Licet enim quæuis internæ inflammationes grauioris momenti æſtimandæ ſint, nephritis tamen omnibus aliis levior habetur, ob perpetuam abſterſionem, & corruptionis inhibitionem per vrinam præterlabentem.

3. In-

3. Inter ea metum facit subsecuturæ exulcerationis, quæ immediata est dispositio ad calculum generandum & hecticam renalem inuitandam.
4. Quo frequentius & acrius paroxysmi redeunt, eo maius periculum minantur, & eo grauius exulceratio præualescit.
5. Rarissime fit, vt ren vterque corrumpatur, sed plerumque tantum sinister.
6. Quo maior turgescentia sanguinis adest, eo peior est stasis inflammatoria. Hinc in iunioribus longe vehementius nephritis exacerbatur, & difficilius tollitur, quam in senioribus, vbi minor orgasmus occurrit.
7. Quo copiosius calidiora diuretica in vsum trahuntur, eo pertinacius adfectus persistit, & eo certius calculus renalis & hectica sese adsociant.
8. *Hippocrates* aphor. XI. sect. VI. iam obseruauit, quod hæmorrhoides, nephriticis superuenientes, pathemata huius adfectus soluant.
9. Aluus adstricta dolores exacerbat.
10. Nephritis *spuria* non raro in senibus *marasmum* post se trahit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Ante omnia *aluus* expediatur per clysterem, non stimulantem, sed emollientem, cum lacte vel iure carnium parandum. *Simon Pauli*, experientia duce, commendat herbam *veronicæ* coctam, & cum oleo quodam atque paucissimo sale adplicatam.
2. Deinde ad *orgasmum* sanguinis & ardorem contemperandum, exhibeantur
   1) Pulueres nitrosi, cum sale quodam digestiuo & cinnabari optima coniuncti, ac intra tertiæ horæ spatium repetendi; immo nitrosa ipsa in potu.
   2) His pulueribus versus vesperam antimon. diaphoreticum cum absorbente quodam immisceatur e.g. antimonii diaphoret. gr. VIII. ocul. cancr. gr. IV. pro dosi.

3) Huic indicationi etiam fauent *emulsiones*, cum aquis diapnoicis & temperantibus, e. g.

Recip. semin. card. Mariae drachm. III.
papau. alb. drachm. II. contus. adfund.
Aquae scord., veronic. scabios. card. bened. sambuc. chaerefol. ana vnc. I. aquae rosarum, cinnamom. ana vnc. semis fiat s. a. emulsio, cui adiiciantur antimon. diaphoret. drachm. I. ocul. cancr. scrup. II. & edulcoretur cum saccharo.

4) It. serum lactis, decoct. ex scorzoner. hordeo, C. C. ebore, gelatina C. C. ol. amygdal. dulc. cum spermate ceti vel manna, decoct *Foresti* ex semin. althaeae, malu. cicer. rub. IV. frigid. maior. hord. caric. pingu. sebest. rad. liquirit.

3. His temperantibus interponatur semel vel bis ante meridiem essent. alexipharmaca acidulata, sed sine regimine, ad aequalem tantum distributionem humorum obtinendam.

4. *Externe* conducunt ad *discussionem*

1) sacculi sicci ex floribus chamomill. melilot. semin. foenu graec. &c. lumbis imponendi.

2) Spiritus serpilli abstractitius, dolenti regioni adplicandus, item spiritus formicarum.

3) Emplastrum saponat. *Barbette*, quod tamen non vltra 10. 12. horas in lumbis relinquendum, alias facile euenit, quod sub *signis* num. 12. indicatum est; vel loco dolenti adplicetur vnguentum Comitissae, aut refrigerans *Galeni*, it dialth. cerussae.

5. Ad *reuulsionem* autem congestionis inflammatoriae, praeter clysteres superius commendatos, aliquid etiam contribuunt

1) *Frictiones* & *ligaturae* partium oppositarum.

2) Quando nimium increbescit, adplicatio *hirudinum*; quae omnia quoque *ischuriae* accedenti subueniunt.

6. Remittente autem insultu, vsum laudabilem praestat MR. polychresta *Stahlii*, ad tonum in renibus restaurandum.

7. To-

7. Toto medicationis tempore sufficiens humectatio necessaria est, in quem finem potus tepidus, dilutus, leuiter acidulatus & potus thée laudatur.

B. *Extra paroxysmum.*

1. *Venæ sectio* æquinoctialis in pede numquam negligatur, vel *scarificatio* menstrua.
2. *Dyscrasia* humorum interdum per lenia *laxantia*, e. g. rhabarb. sennam, passulas educatur.
3. Negotium hæmorrhoidale prudenter respiciatur.
4. Alui siccitas, huic adfectui familiaris, corrigatur diæta molli, lubrica, temperata & diluente: vitando diætam calidam, vinosam, aromaticam, venerem & iracundiam.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Nephritis *simplex* a *calculosa* distinguenda quidem est, ad *prognosin* tanto certius formandam, ad vsum autem *practicum* hæc distinctio non adeo insignis est vtilitatis: vniformis enim horum adfectuum tractatio tutissima censenda.
2. *Sanguinis ventilationes*, vti semper ad præseruandum maioris efficaciæ sunt, quam ad curandum, ita etiam præstat, in paroxysmo nephritidis ab illis abstinere.
3. Vbi autem insignis *plethora* concurrit, ibi *venæ sectio in pede* vix poterit omitti; quæ in vrgente tali casu statim post clysteris adplicationem instituenda est.
4. *Extra paroxysmum* tempestiuæ *venæ sectiones* & *hirudines* non solum multum leuaminis adferunt, sed etiam futuræ medicationi viam præparant, vt longe veriorem efficaciam exhibeat.
5. A medicatione *calida* & *acriore*, sanguinem feruidius commouente, quam maxime in hoc adfectu cauendum est.
6. In specie pessimi sunt effectus vsitata hodie *diuretica*, præcipue oleosa, e. g. ol. destillat. terebinth. iuniper. succin. pic. spiritus acris empyreumat. tartari, spiritus nitri simplex & clyssiformis, immo, largiore vsu, etiam dulcificatus; millepedes, raphanus rusticanus, baccæ alkekeng. arill. cynosbat. amygdalæ rancidæ & amaræ; in

ſenſibilioribus etiam aqua fragorum, petroſelini &c, quæ, aucta vlceratione, calculum citius progenerant.

7. Ipſa *ſalia volatilia*, tanto magis *oleoſa*, in genere ſanguinis orgaſmum, & in ſpecie congeſtionem ad renes augent: Vnde hæc quidem nullius, illa autem, declinante paroxyſmo, alicuius adhuc vſus ſunt.

8. Externe *fotus* calidus egregium doloribus adfert ſolamen.

9. Nimia *refrigerantia* inflammatoriam ſtaſin magis coagulant, *leniora* autem, antea laudata, eamdem mitigant.

10. *Sacculi* ex ſpeciebus paregoricis, ſiue *ſicci*, ſiue cum *vino* cocti, inter diſcutientia fere ceteris ſunt præferendi.

11. *Thermæ* externe aliquam vtilitatem præſtant. *Acidularum* temperatarum vſus internus non eſſet contemnendus, niſi labis internæ ſuſpicio dehortaretur.

12. *Emplaſtica* obſtruunt poros, & ſic diſcuſſionem ſtaſeos remorantur; emplaſtrum autem *Barbette*, cum prædicta cautione vſurpatum, egregii & præſentis eſt effectus.

13. *Camphora*, licet alias externo vſu ſatis potenter ſuccurrat inflammationibus, in nephritide tamen cautius adhibenda eſt, ob diureticam, quam efficit, ſtimulationem: vnde vel plane omitti, vel cum refrigerantibus mixta adplicari debet.

14. *Millefolii* vſus in hoc adfectu haud ſincerus eſt & probatus.

15. Nephritici ab oneratione *primarum viarum* ad modum ſibi caueant: ob ſingularem enim conſenſum huius mali cum ventriculo & inteſtinis omnia edulia flatulenta, leguminoſa, concoctu difficilia e. g. carnes fumo induratæ, piſces duriores, oleracea nimia, caſeus macrior &c, nephritidem præſentiſſime exacerbare ſentiuntur.

16. *Purgantibus* autem *acrioribus* ſordes primarum viarum eliminare velle, infelix eſt tentamen: *blandiora* conceduntur.

17. Excretionem *vrinæ* legitimam conuenit reſpicere, quam, vti diuretica acriora diſturbant, ita pulueres, ſub methodo commendati, placide promouent.

18. Diu-

18. Diuretica *culinaria*, e.g. petroſelin. aſparag. apium, ciceres rubri, cepæ, allium, raphanacea &c. nephriticis non concedantur.

19. In refractaria alui obſtructione clyſteribus commode M. P. *Beccheri* vel *Stahlii* miſceri poteſt, e.g. drach. ſemis ad drachm. j.

20. *Vinum*, licet adſuetum, parciſſime tamen ſumendum: tantum eius proderit, quantum cibis parandis admiſceri poteſt.

21. Mutatio potus ſpirituoſi in aqueum calidum, optime nephriticos ſolatur.

22. Quæcumque in *pectoris* vitiis ſolamen adferre ſolent, ea *renalibus* quoque læſionibus commode ſubueniunt. *Conf. tab. de phthiſi caut.*

23. Quam ob cauſſam & vulneraria, pectus conſolidantia, renum vlceribus & calculorum prouentui, maxime nephriticis recurſibus, obuiam eunt, e.g. conſolid. Saracen. heder. terreſtr. in forma thée vſurpata.

TABVLA XLIII.

DE

CALCVLO RENVM ET VESICAE.

I. DEFINITIO.

1. Calculus *renum* eſt concrementum quoddam mucido-ſalinum, a congeſtoria ſanguinis ſtaſi, & hinc ſubnata huius viſceris corruptione, ſiue vlceroſa, ſiue apoſtematode ortum ſumens.

2. Calculus *veſicæ*, qua talis, eſt concrementum mucido-ſalinum, ex hæreditaria parentum labe familiariter originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Calculus *renum* a calculo *vesicæ* differt sequentibus.

1) *Magnitudine: renalis* enim pisi mensuram raro excedit, *vesicalis* autem ita sæpe excrescit, vt ab oui columbini mole vsque ad anatini magnitudinem accedat.

2) *Textura: renalis* communissime asperitatem in superficie exhibet, *vesicalis* autem glaber & læuigatus quasi adparet, insuper ex pluribus lamellis, ceparum similitudine sibi inuicem superinductis, ac ætatem circiter huius concrementi designantibus, constat, in meditullio autem sui substantiam communiter sabulosam fouet.

3) *Firmitate: renalis* ante, quam siccior euadit, fragilis, immo friabilis, *vesicalis* autem durus est.

4) *Numero:* in renibus multi ordinarie calculi reperiuntur, in vesica autem pauci, immo communissime vnicus tantum deprehenditur.

5) *Colore:* renalis ordinarie rufescit.

6) *Calculus renum* frequentius occurrit, quam calculus vesicæ.

7) *Reliquam differentiam signa, subiecta & caussæ* docebunt.

2. Calculi *renalis* differentiam *a nephritide*, & conuenientiam pariter cum illa præcedente tabula exhibuimus.

3. Calculus *renum* non confundendus est cum *tartarea* illa *concretione*, quæ in vrinis arthritico-rheumaticorum communiter obseruatur, & vulgo hominibus pro sabulo imponit: nam verum sabulum, & calculi, statim post vrinæ missionem in consistentia solida fundum petunt, concrementum autem tartareum arthriticorum post refrigerium demum vrinæ coalescit.

4. Calculus *vesicæ* est vel

1) *indigena*, qui in ipsa vesica natus, aut educatus est; vel

2) *aduena*, qui ex renibus per vreteres in vesicam prolabitur, & vlterius dehinc promouetur.

5. *Motus* calculosi ab ipsa calculi præsentia bene sunt distinguendi: sæpe enim ingentes spastico-dolorifici motus adsunt

adſunt, vbi tamen vel nullus, vel tantum exiguus calculus præſto eſt; ex contrario grandis frequenter calculus, præcipue in veſica a patiente geſtatur, ſine inſignibus doloribus & vitiis vrinæ.

6. Diuiſio calculi *in dolentem & non-dolentem* fundata potiſſimum eſt *in ſubiectis:* Phlegmatici enim, ob laxiorem partium texturam tam exquiſitos dolores & cruciatus numquam incurrunt, quos ſanguinei experiuntur. *Conf. ſigna calculi renalis.*

7. Ceterum in aliis quoque corporis partibus, e. g. hepate, pulmonibus, concrementa eius modi occurrunt, quæ cum adfectu noſtro, qui καϑ᾽ ἐξοχὴν calculus dicitur, quod ad cauſſas præcipuas attinet, conueniunt.

III. *SIGNA.*

1. Calculi *renalis.*

1) Dolor in lumbis vel vtrimque vel in alterutro tantum latere.

2) Isque profundus, conſtrictorius, tenſiuus, preſſorius & talem ſenſum exhibens, ac ſi palus ibidem infixus eſſet: ad minimum a ſuſpicione ſuppurationis aut vlcerationis non alienus eſt.

3) In *pure* ſanguineis hic dolor ad ſenſibiliſſimos cruciatus, & inflammatorios ardores excedit.

4) In phlegmaticis autem ſtupor ſolum, languor & flatulentia obſeruatur.

5) Quieto corpore dolor notabiliter miteſcit, a leui autem occaſione paroxyſmus denuo prouocatur.

6) Tempore huius exacerbationis patientes, præcipue ſanguinei, multa & diuturna horripilatione, vel refrigeſcentia plane percelluntur, cum phlogoſibus intercurrentibus, & tonici motus alterationibus, donec tandem calculi excretio ſubſequatur.

7) In paroxyſmo autem curuati incedere coguntur patientes.

8) Ipſi motus conuulſiui in grauiori paroxyſmo patientes interdum occupant.

9) Al-

9) Aluus ordinarie adstringitur.

10) Interdum dolor quidam in glande penis sentitur, & paruuli calculi seu granula quædam *fastigiata*, quæ faciem crystallorum salinarum repræsentant, in illa reperiuntur.

11) Quando calculus per vreterem descensum tentat, ad regionem ossis *ilii* vsque dolor excurrit.

12) Qui in vno magis latere calculum gerunt, illi tempore exacerbationis stuporem femoris & restrictionem testiculi in illo latere persentiscunt.

13) Vomitus, tormina colica & defectus adpetitus sæpe paroxysmum antecedunt, sicuti *mictus cruentus* ipsius calculi genesin.

14) Vrinæ vitia frequenter concurrunt: modo enim ischuria, modo dysuria, modo, & sæpissime quidem adfectus ex his duobus mixtus, nempe stranguria, adfligit.

15) Præter ea interdum sabulo, interdum paruulis calculis, interdum muco viscido, ab ordinario vesicæ muco distinguendo, vrina imbuta est.

16) Renes calculosi, facta sectione, ordinarie flaccidi, semi consumti, cum purulentis & fistulosis tractibus reperiuntur.

2. Calculi *vesicalis*.

1) Calculus *vesicæ* magis ad quietem compositus est, quam *renalis*, cuius elidendi conatus incoërcibiles fere exsistunt.

2) Quando autem concrementum illud in vesica commovetur, tum atrocissimi dolores inducuntur.

3) Hic vitia vrinæ æque ac in renum calculo occurrunt, nempe frequens stranguria aut plenaria huius excretionis suppressio.

4) Quando patientes desident, sensum alicuius ponderis in perinæo obseruant.

5) Qui sensus post vrinæ missionem facile exacerbatur.

6) Vrina, quando omnino procedit, furfuraceum quasi mucum exhibet, interdum etiam aliquid avenæ.

7) Spe-

7) Speciale signum est, quod hi patientes varia spast ca incommoda circa anum & genitalia persentiscant.

8) Specialissimum & omnium certissimum sumitur a contactu calculi per cateterem.

IV. *SVBIECTA.*

1. Calculi *renalis.*

1) Eadem fere subiecta, quae a nephritide corripiuntur, calculo etiam obnoxia euadunt, nempe

2) Homines temperamenti *sanguinei* dominantis, habitus corporis laxi, porosi, & spongiosi in quem sanguis altius penetrare potest.

3) *Graciliores* rarissime a calculo infestantur, nisi vel hæreditaria dispositio vel caussa violenta, externa, vel peruersa, empyrica aliorum adfectuum tractatio, vel euacuationum sanguinis adsuetarum suppressio, aut neglectio, accedat.

4) Ætas iuuenilis, frequentius autem virilis, & sæpe etiam senilis huic malo ordinarie exposita est.

5) Hæmorrhoidarii, si hunc fluxum sæpe, diu & copiose habuerint, post ea autem illius suppressionem incurrant, valde præcipites sunt in mictum cruentum, nephritidem & calculum renalem.

6) Vel quibus hæmorrhoides parce & impedite succedunt.

7) *Podagrici*, multum & grauiter a suo malo vexati, communissime etiam a calculo adfliguntur.

8) *Sexus virilis* longe magis calculo *renum* expositus est, quam *femininus.*

2. Calculi *vesicalis.*

Calculus vesicæ euenit

1) Ætati puerili, immo infantili, si vel parentes, vel proximi agnati, calculosi aut arthritici fuerunt; ad quod negotium falsa *nutricum* diæta multum etiam contribuere potest.

2) Ætati autem adultiori & senili, quando calculus euenit, is ordinarie *natales* suos renibus, & *incrementum* tantum vesicæ debet.

V. *CAVSSAE.*

1. Calculi *renalis.*

1) Caussa *antecedens remota* est congestio seu restrictio sanguinis versus renes.

2) Caussa *antecedens propinqua* est inflammatoria stasis, & deinde corruptio, siue purulenta, siue salso-vlcerosa

3) Caussa *proxima* & *continens* est lympha γλισχρὰ seu glutinosa, quae ex vlcere renali exsudat, & accedente *salsugine* vrinae, primum in lentescentiam mucidam, mox in tophaceam crustam, & successiue in duritiem conuertitur, quod concrementum tam diu augetur, donec aliqua occasione auulsum constrictione peluis atque vreterum, in vesicam detruditur.

4) Calculum enim non constare ex sola materia lapidea & terrea, adparet primo exinde, quod neque totus, neque breui in menstruis salinis soluatur, deinde, si excretus libero aëri exponitur, pondere notabiliter imminuatur, tertio igni commissus non ita parum salis volatilis, olei empyreumatici & humiditatis exspiret, & quarto, recens eiectus friabilis fit.

5) Caussae *procatarcticae* sunt vel physicae, e. g.

a) Concussio corporis per nimiam equitationem aut vecturam.

b) Lapsus aut ictus in lumbos.

c) Abusus vini & veneris.

d) Abusus diureticorum calidorum; vel

6) *morales*, eaeque omnium efficacissimae e. g.

a) Iracundia.

b) Terror etiam, licet ἀνωμάλως.

c) Quibus haereditaria dispositio omni iure adnumeratur.

2. Calculi *vesicalis.*

Huius caussae eruendae diu exercuerunt Medicos, quorum alii fundamentum in exsiccatione muci per exhalationem quaesiuerunt, alii autem certos spiritus *petrificos* & entia *lapidifica* finxerunt; sed genuina ratio calculi

culi *vesicæ* non multum dispar est a ratione calculi *renum*, nempe

1) Caussa *formalis* consistit in erroribus motuum excretoriorum, per hæreditatem communicatis.

2) Caussa *materialis* est materia mucido-salina, quæ per motum talem erroneum nimis copiose in hac ætate ad vias vrinarias propellitur.

3) Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* sunt
 a) diæta crassa in tenera ætate.
 b) Potus fæculenti & acidi.
 c) Vehementes abdominis concussiones.
 d) Situs infantum in vtero etiam aliquid ad hunc censum potest contribuere.

VI. *PROGNOSIS.*

1. In *genere.*

1) Verus calculus eiusmodi malum est, quod rarissime exstirpatur, adeo, vt iactatæ huius morbi heroicæ curationes omni iure in dubium vocandæ sint: sæpissime enim in talibus casibus error subest diagnoseos, & tartarus vrinæ crystalinus pro sabulo vero diiudicatur.

2) Calculosi pereunt communissime hectici, consumtionibus; quando autem *grandior* calculus præsto est, præcipue in vesicam prolapsus, tum exacerbationibus, immo conuulsionibus, febris facile *acuta* superuenit, & mortem accelerat.

2. Calculi *renalis* in *specie.*

1) Constans persanatio non speranda est, sed
 a) vel frustra tantum, & quidem ad breue tempus, palliatur;
 b) Vel in hæmorrhoides aut podagram fit transitus; quo tamen casu vix vmquam impetus aut solidus prouentus calculi tollitur.
 c) Vel transit denique in *magnam* vlcerationem renum, quam non inepte *phthisin renalem* quidam adpellant.

2) Non desunt quidem exempla, quæ semel iterumue calculo renum laborarunt, & liberata sunt, sed id boni-

tate magis vegetæ naturæ, quam medicamentis factum est.

3) In subiectis autem annosis, & præsente virium iactura, nihil integrum est sperare.

4) Constitutionem autem vlceroso-calculosam in renibus æque ac in phthisi pulmonali, per plures annos ab euentu lethali defendi posse, experientia docet.

5) Nonnulli calculosi cum quotidie materiam vlceroso-ichorosam emiserint, a calculis post ea immunes vixerunt.

6) Mictus cruentus, vt calculum renalem sæpe antecedit, *vid. signa*, sic etiam eidem frequenter superuenit, rarissime tamen illis qui magnorum calculorum vel multorum tenuiorum, prouentu laborant. Hinc quo copiosius in talibus constitutionibus calculosis sanguis per mictum cruentum excernitur, tanto minor vel dolor vel calculi prouentus, aut concursus deprehenditur.

7) Calculus maioris molis minores & perraras excernendi molestias patientibus facessit.

8) Quo magis autem asper est, eo acutiores infert dolores.

3. Calculi *vesicalis* in *specie*.

1) Vesicæ calculus, præcipue maior, toti pharmaciæ hucusque non obedit, sed chirurgica plerumque subsidia efflagitat.

2) Licet autem chirurgica operatione semel sublatus sit calculus vesicæ, nouæ tamen concretionis periculum semper impendet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Calculus renum & vesicæ vna eademque pharmaceutica methodo commode tractantur.

1. *In paroxysmo.*

1) Præ omnibus aluus per clysteres expediatur, & si etiam aperta sit, aliquoties tamen adhibeantur: hi enim anxietates syncopticas, & tormina colica, eximie leuare solent, præcipue ex veronica parati.

2) His

2) His protinus iungantur pulueres nitroſo-temperantes cum ſale digeſtiuo & cinnabari combinati, e. g.

Rec. Nitr. depurat.
tartar. vitriolat. ana drach. II.
ocul. cancr. acido citri ſaturat.
ſang. hirci præparat. ana drach. I.
cinabar. opt. ſcrup. II. M. doſ. ſcrup. I.
Singulis binis horis repetatur, donec dolores miteſcant.

3) Loco huius pulueris *ſenibus*, ſalia minus tolerantibus, exhiberi poſſunt diluentia, lubricantia & emulſiua. Huc pertinent

a) Diluentia calida ex infuſis thée, coffée, decoctis aperitiuis ex cichor. aſparag. &c.

b) Lubricantia pinguia & emollientia, e. g. oleum amygdalar. dulc. emulſiones dulciores, & ſufficienter ſaccharatæ, ne vel in mucorem, vel in acerbam auſteritatem degenerent, mucilago hordei, avenæ, inf. fuſ. lini.

c) Pectoralia fere omnia.

d) Decoctum nephriticum *Foreſti.*

e) Conſerua roſarum.

f) Decoctum & ſuccus rad. altheæ, glycyrrhizæ.

4) In dolorum nimia exacerbatione anodynorum refractæ doſes interponantur. Huc pertinent

a) Theriaca cœleſtis.

b) Maſſa pilularum de cynogloſſa.

c) Pilulæ *Wildeganſii* genuinæ.

d) Tinctura opii *Langelotti.*

e) Cum hiſce anodynis alexipharmaca coniungantur.

5) *Externe*, præter clyſteres ſuperius commendatos, ſimul in auxilium vocentur relaxantia.

a) Balnea ex furfuribus cum ſemine lini, fœnugræci, &c.

b) *Fotus* aut calidi ſacculi ex herbis & radicibus emollientibus, e. g. rad. altheæ, maluæ, herb. violar. parietar.

chamomill. melilot. branc. vrsin. adiectis seminibus modo dictis.

c) *Vnguenta* emollientia ex pinguedine human. medull. ceruin. in calculo *vesicæ*.

d) *Olea* in eadem calculi specie, e. g. ol. lumbric. terrestr. camphoræ.

6) Vbi minorum calculorum præsentia satis constat, ibi pro subiectorum conditione *pellentia* subiungere, vel potius cum vsu relaxantium coniungere consultum est. Huc pertinent *diuretica* & sic dicta *lithontriptica* temperata, e. g.

a) Fraga, præcipue infusum illorum, cum spiritu vini.

b) Fructus alkekengi.

c) Fructus cynosbati.

d) Nuclei persicorum.

e) Rad. & herb. petroselini.

f) Semen milii solis, violarum, vrticæ, dauci.

g) Ciceres rubri in decocto.

h) Succus raphani, qui egregie pellit, & tamen æstum non auget.

i) Præ ceteris amygdalæ amaræ, quotidie 6-8. commestæ.

k) Item semen bardanæ ad scrup. I.

l) In infantibus aquæ fragor. petroselin. vrticæ minoris.

m) Tincturæ alcalinæ. e. g. tinct. antimon. tartarisat. tinct. salis tartari.

n) Diuresin etiam promouet puluis ille salinus num. 2) descriptus.

7) Et quoniam febriles commotiones ordinarie accedere solent, opponi illis statim possunt alexipharmaca & æqualem humorum distributionem promouentia. Huc pertinent

a) Ess. alexipharmaca *Stahlii*, mane exhibita.

b) Antimon. diaphoret. pulueri sub num. 2) immiscendum.

c) Diluentia calida, e. g. potus theé, coffeé.

d) Regi-

d) regimen leniter diapnoicum.

8) Tandem remittente exacerbatione neruino-stomachica adhibeantur.

9) Calculus *renalis* quando in vesicam demissus est, conducit infusum quoddam, in primis sem. lini, in loco subfrigido ad impletionem vesicæ haustum, quo multa demum vrina eiiciatur.

2. *Extra paroxysmum.*

1) Quantitas sanguinis imminuatur

a) vel per reuocationem euacuationum naturalium, e. g. hæmorrhoidum, mensium.

b) Vel per substitutionem artificialium, e. g. venæ sect. æquinoctial. scarificat. quæ maxime repetendæ sunt, si forte patiens eas neglexerit.

2) Laxationes quater per annum instituantur per rhabarbar. fol. senn. cum cinnamom. anis. tartar. solub. in vin. infus.

3) Mundificatio & consolidatio tentetur per balsamica & traumatica, ex quibus primum locum hic habere creduntur

a) Virga aurea *Gesneri*, & reliquæ consolidarum species.

b) Chærefolium.

c) Heder. terrestr. pyrol. sanicul. auricul. muris, in succo, vel melius cum melle in decocto, aut electuario, exhibita.

d) Conserua rosarum.

e) Succinata temperatiora reliqua videantur sub *cautelis*.

3. Diæta cruda, flatulenta, venus, corporis & animi insignes commotiones euitentur. Potus sit aqueus, calidus, ex infus. thée, veronic. heder. terrestr. virg. aur. emulsiuus cum pectoralibus; cereuisia bene defæcata, vel, more Anglicano, cum succo betulæ, vel semine dauci fermentata.

VIII. CAV-

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In adfectibus *calculosis* per ancipitem prognosin fama artis semper tuenda est; præcipue in statu iam inueterato.
2. In calculo *vesicæ grandiore*, viarum proportionem excedente, pharmacia moderamen tantum ad aliquod tempus præstare, solidum autem auxilium adferre non potest. Magnitudo vero calculi explorari potest in viris per digitum intestino recto immissum.
3. Confugiendum ergo erit in vegetioribus ad chirurgica præsidia, extractionem nempe, vel exsectionem; nisi intolerandos fere dolores interdum experiri, perpetuo cateteris vsu ischuriam soluere, maiorem calculi epigenesin, conuulsiones, & tabem corporis, præstolari malint.
4. *Extractio* calculi magis locum habet in feminis, ob breuiorem & ampliorem vrethram, quam apud viros; quamquam Ægyptii in his quoque extractionem, & quidem hac encheiresi tentare soleant, vt flatu immisso vrethram dilatent, & sic egressum calculi commodiorem promoueant.
5. *Exsectio* seu *lithotomia* nostro tempore vnicum & vltimum fere est consilium.
6. Quamuis autem calculus vel pharmacia, vel chirurgica manu, exclusus fuerit, restat tamen periculum *noui* illius prouentus; cum iteratam genesin intercipere non semper sit in Medici potestate.
7. *Lithontriptica*, seu calculum resoluentia & comminuentia per *tria regna* a Practicis decantata, veritatis vix vmquam testimonium merentur; calculus enim non est indolis pure terreæ, soluentibus menstruis auscultantis; vti quidem multi fingunt, & hinc modo *spiritum tartari* ex symbolismo ad concretiones tartareas dissoluendas, modo *spiritum nitri*, quod nitrum lapides in pollinem reducere videatur &c. laudant. Multa talia vel præbent materiam, vt sabulosa vrina mox excernatur, vel ad minimum adfluxum materiæ in corpore iam hærentis, ad renes augent, cuius census etiam sunt *lapis iudaicus*, lyncis, & similia.

8. Effica-

8. Efficaciæ *asellorum* præparatorum nemo peritus subscribet, licet a *Dygbæo* valde extollatur.

9. Neque efficacia *gryllorum*, in actis N. C. adlegata, experientia satis confirmata est.

10. Idem sentiendum est de experimento illo, quod eodem loco de *vesica leporis* combusta enarratur, ac si calculus per eamdem in limum sit resolutus.

11. Sic etiam *stupenda* efficacia *virgæ aureæ Gesneri*, ad resoluendum calculum, nondum innotuit, licet a multis commendetur.

12. *Petroselinum*, *fraga baccæ alkekengi* satis quidem efficaciter vrinam & calculum pellunt, sed non resoluunt.

13. Quidquid in hoc genere sperare integrum est, magis in iniectione per *syringam*, quam adsumtione per os quærendum, licet de menstruis acrioribus, hodie præsentibus, non immerito metuendum sit, quod vesicam citius quam calculum arrodant.

14. Dictorum omnium manifestissima *proba* obtinetur, si remedium tale lithontripticum, etiam optimum, sufficiente satis quantitate, immediate calculo cuidam humano adiiciatur, & ex effectu deinde consideretur, quid in corpore humano exiguæ illæ guttulæ effecturæ sint, de quibus, quantum ad locum adfectum pertingat, non est manifestum.

15. *Pellentia* cautissime adhibenda sunt; præcipue si vel maiores sint calculi, vel acutiores: nam expulsio requirit spasmodicam constrictionem renum & vreteris, vnde transitus calculi potius impeditur, dolores exacerbantur, viæ læduntur, adfluxus augetur, & inflammatio, præcipue in sanguineis, prouocatur.

16. Ante igitur, quam ad talia pellentia progrediamur, probe inquirendum est, num spasmi dolorifici remiserint, & moles calculorum viarum amplitudini respondeat; præterea, ad spasticam constrictionem mitigandam, pellentibus hisce semper emollientia externa, sub *methodo* commendata, coniungenda sunt.

17. Quæ *tabula de nephritide* monuimus ratione *calidorum oleo-*

rum & aliorum acrium pellentium, ea hoc etiam loco repetenda sunt. Absint itaque inter pellentia *olea destillata* & *diuretica acria*, cuius census sunt raphanacea, de allio, cepis, salia acria alcalina, spiritus nitri dulcis, spiritus salis armoniaci, salis communis &c. quæ humorum ad renes maiorem decubitum caussantur, & vlcerationem augent.

18. *Herbæ vulnerariæ* a Practicis contra calculum variæ quidem commendantur, sed si quantumcunque adstringentes fuerint, notabilem exacerbationem inferunt, præcipue si calculus iam increbuerit, & manifestior adsit vlceratio, cum continuis dorsi doloribus.

19. Speciatim *millefolium* & *marrubium album* in calculo renum nimium irritare, & exulcerationem augere obseruantur. *Conf. tabula de phthisi.*

20. Pro scopo *balsamico* non conueniunt aloëtica, myrrhata, ol. terebinth. balsam. sulphuris, & alia acriora balsamica, quæ turgescentiam sanguinis promouent. Hinc ne balsamum quidem Peruuianum aut copaiuæ citra sensibilem ardorem, calorem, sitim & siccitatem oris propinatur.

21. Mitigatio insultuum minus commode per *opiata* tentatur. Quod si vero pro obnubilando dolore aliquid opiati adhibere placeat, MP. de cynoglossa hoc nomine erit tutissima: modo sollicite coniungantur alexipharmaca, & regimen mediocriter diaphoreticum. Sin secus, per abusum opiatorum mors acceleratur, vel ad minimum chronici periculosi adfectus inducuntur.

22. *Puluis Volckammeri* calculum quidem ipsum non tollit, quoniam autem ab omni narcosi alienus, & ob gemmarum ingredientia antispasticam habet efficaciam, ad placandas commotiones, calculum comitantes, egregium edit effectum.

23. *Balnea* non omnibus proficua sunt: in nonnullis enim adfectus asthmatici vel febres synochæ per illa prouocantur.

24. *Acidulæ* temperant quidem diluendo generaliores nephri-

ticos

ticos orgasmos, sed quia motum humorum ad renes magis augent, impediunt consolidationem.

25. Quæcunque in *pectoris* vitiis solamen adferunt, illa in *renum* quoque læsionibus cum effectu adhibentur. *Conf. tabula de phthisi.*

26. Quem ad modum sal digestiuum *Sylvii*, & alia ex sale communi præparata, cuiuis vlcerationi inimica reperiuntur, ita mucidis præcipue phlegmaticis non interdicendus est vsus ciborum modice salitorum, ex quibus multi potius leuamen, quam damnum ceperunt. Prima vero laus sali marino, de nitro participanti, competit.

TABVLA XLIV.

DE

SPASMIS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

1. Spasmus est rigida tensio & attractio vnius vel plurium musculorum, in vno aut altero corporis membro, præcipue vero in artubus: vnde non solum particularia illa membra, quibus mouendis musculi tales inseruiunt, in situ rigido detinentur, sed etiam in musculo, immediate adfecto, rigida durities percipitur: ita vt membra non sint in potestate patientis, donec illa rigida & sensibilis tensio remittat. Deriuatur a σπᾶν trahere.

2. Vel breuius: Spasmus est exacerbatio motus tonici, in partibus præcipue musculosis, ad talem sensibilem gradum, vt patientes acribus plerumque doloribus exerceantur, & pars, immediate adfecta, rumpere quasi videatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Spasmus est

1) vel *vniuersalis*, qui latius per totum corpus se diffundi & rarior est;

2) vel *particularis*, qui singulares partes, a capite fere ad calcem, occupat, & frequenter occurrit.

2. Ad spasmum *vniuersalem* sequentes species pertinent.

1) *Tetanus*, qui vniuersum corpus obrigescit, vt in situ recto immotum iaceat.

2) *Emprosthotonus* antrorsum incuruat corpus, vt genua capiti adducantur.

3) *Opisthotonus* retrorsum inclinat corpus, daß man unter dem Rücken hinkriechen könte.

4) *Catalepsis* vniuersum corpus repente in tali situ, quo illud prehendit, firmissime obrigescit, vt gestus oris, oculorum ac membrorum, plane eosdem seruet: rarissimus est adfectus.

3. Ad spasmos *particulares* pertinent sequentes species in variis corporis locis occurrentes.

1) In *capite:*

a) *Spasmus cynicus*, qui est torsio & tractio quædam oris, instar canis ringentis, formata & per plures horas continuans, cum euentu communiter lethali; siquidem vel in apoplecticos vel conuulsiuos exitus, vel vtrosque coniunctim hic rictus terminatur.

b) *Risus sardonius*, qui a *spasmo cynico* non differt, nisi quod absolute veluti *cum delirio* coniungatur; quale quid in *spasmo cynico* obseruare non contingit.

2) In *occipite* notandus est *spasticus* ille adfectus, qui *feminino* præcipue sexui vsitatior, cum aliis *rheumaticis* atque *hemicranico-arthriticis* pathematibus, infimum *occiput*, nempe *musculos* illos, qui capitis erectioni, & in vtrumque latus *conuersioni* succurrunt, prehendit; cum tanta subinde vehementia, vt non solum *rigidam, spasticam* caput circumflectendi impotentiam inde experiantur, sed etiam *contentionem* illam *spasticam* tensam atque rigidam, ita secundum situm horum musculorum exquisite persentiscant; vt ex illis partim versus vtrumque *latus* ceruicis, partim secundum *longitudinem* eius

fitis

sitis musculis, tamquam *animalculi* cuiusdam, *muris*, ideam sibi concipiant, & veluti expansis atque defixis eius *pedibus*, ita caput, seu potius ceruicem, correptam detineri pronuncient.

3) In *collo* adfectus ille tensiuus ex incommodo situ aut decubitu inter dormiendum, ad spasmos etiam numerandus est, & vulgo sensum hunc ita exprimunt: sie haben übel gelegen, es sey ihnen der Hals davon gantz steiff, daß sie sich nicht wohl umsehen können.

4) In *œsophago* æque ac *ventriculo* occurrunt spastici velut *rigores*, qui *deglutitionem* partim impediunt, partim id, quod ægre adsumtum est, nauseabunda contentione ferunt, & vehementes anxietates ægrotantibus caussantur, vt magnis querimoniis detestentur, es seye nicht anders, als wolte es ihnen das Hertze abdrücken.

5) In *intestinis* spasticæ atque rigidæ tensiones, sub adfectu, qui *colica flatulenta* audit, sæpissime contingunt, per quas intestinum colon præcipue adficitur, vt patientes non tantum constringentem & tendentem illum sensum exquisite percipiant, (dum aiunt: es drücke sie wie ein Stein im Leibe, als wenn alles darinn zerspringen, oder der Leib ihnen aufplatzen wolte) sed & sæpius post mortem rigidissimas intestini coli stricturas distincte exhibeant. Maxime vero conspicua est huius modi *strictura spastica* in altioribus colicis doloribus, in ipso *intestino recto*, vt ne cannulam quidem clysticam, nedum altius ipsum clysterem admittat.

6) *In pene priapismus* notat grauissimam & anxio dolore stipatam membri virilis tensionem, a *satyriasi* differentem, quæ in procaci magis erectione consistit.

7) In *vesica* & præcipue eius *sphinctere* occurrunt etiam spasticæ stricturæ, quæ in stranguria, item in calculi renum & vesicæ paroxysmis vehementer sæuiunt. Tandem etiam *tenesmus* spasmis potius, quam conuulsionibus adnumerandus est.

4. Ad spasmos *particulares* vlterius referendi sunt

1) Adfectus *arthritici*, de quibus sequente tabula specia-
tim agetur.

2) *Incubus* seu *ephialtes*, thoracis spasmus; videatur *tabula de incubo.* Occurrunt autem alii adhuc *thoracis spasmi* satis vehementes, qui per plures horas immo aliquot dies ægros anxie adfligunt, & summa sui energia, *respirationem* intercipiendo dubiam reddunt *apoplexiæ* & *catarrhi suffocatiui* indolem: nec mirum, si a vehementi tali regurgitatione humorum versus caput, partim *cruentæ*, partim *serosæ* effusiones circa ambitum cerebri, diuersa phænomena exhibentes, nonnumquam eueniunt. *Conf. theor. med. Stahl. pag. 883 884.*

3) *Asthma spasticum* seu *conuulsiuum*: *vid. tabula de asthmate conuulsiuo.*

4) *Spasmus fixus Paracelsi* hic etiam nominandus est; licet ipsi auctori nondum adeo *fixus* fuisse videatur: mox enim ad arthriticos & podagricos adfectus, mox ad contracturas &c. eumdem refert.

5) Sic etiam huc adnumerandus venit repentinus ille spasmus, *flatulentus* alias dictus, qui musculum celeriter contrahit, eumque per aliquot tempus in rigore detinet.

6) Ad spasmos denique referendus est rigidus ille adfectus membrorum, e. g. quando manus illud, quod comprehendere debent, non satis complecti valent, aut nimis vehementer complexæ sunt.

5. Spasmus porro diuiditur in

1) *repentinum*, qui musculum celeriter contrahit, & eumdem per aliquam moram rigidum seruat. Hæc species spasmi vulgo καθ' ἐξοχὴν der Krampf vocatur; &

2) *lentum*, qui iterum duplex est:

a) *Muscularis* seu *tendinalis*, vbi totus musculus adficitur cum doloribus tensiuis & grauatiuis & in contracturas membrorum denique terminat.

b) *fibrillaris*, qui paucas & singulares tantum fibras in musculo quodam corripit; qualis in omnibus arthriticis adfectibus agnoscitur. Hic in totum tandem

dem musculum se expandit, eoque ipso dolorum impetum mitigat.

6. *Spasmus* licet plerumque cum *conuulsione* confunditur & ambiguo ac confuso sensu vocabulum hoc latine per *conuulsionem* vertatur, differt tamen ab hac duabus praecipue rationibus.

1) In spasmis rigidum, statarium & immanens quid reperitur, conuulsiones autem sunt vagae, reciprocae, instabiles, latius vagantes, & gradu vehementiores.

2) spasmi minoris, conuulsiones autem maioris sunt periculi.

7. Quoniam autem vehementes illi spasmi, e. g. spasmus cynicus, risus sardonius, asthma spasticum &c. cum veris conuulsionibus facile conspirant, & *interscenia* quasi illarum communiter obseruantur, ex contrario in *arthriticis* adfectibus spasmi multum mitiores & a conuulsionibus alieni sunt; vocant hinc priores adfectus *spastico-conuulsiuos*, posteriores autem *spastico-arthriticos*.

III. *SIGNA.*

Haec ex iis, quae sub *definitione* & *differentia* dicta sunt, elucent.

IV. *SVBIECTA.*

1. Spasmis prae aliis obnoxii sunt homines temperamenti sanguinei, & habitus corporis porosioris atque laxioris.
2. Illi, qui a parentibus, doloribus arthriticis adfectis, prognati sunt & haereditariam dispositionem possident.
3. Adulti & aetatis prouectioris homines prae iunioribus.
4. Spasmis etiam adfliguntur grauiter vulnerati, nec non, qui febribus acutis periculose decumbunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis generalior* est abundantia sanguinis in corpore spongioso & vasis angustis.
2. Caussa *formalis* seu *efficiens* spasmorum est intentio principii vitalis ad plethoram imminuendam: licet enim spasmi motus sint *erronei*, non tamen sunt motus *irrationales*, sed propter certum finem semper instituuntur: nempe vt per stricturam partibus ita inductam, atque ita poro-

porositate illarum, instar spongiæ compressa, humores in illis contenti ita exprimantur.

3. Caussæ *occasionales* sunt:

1) Dispositio hæreditaria.

2) Animi pathemata, in primis iracundia & terror.

3) Immoderati nimisque vehementes corporis motus voluntarii.

4) Abusus veneris, vini & aromatum, item intempestiva atque intemperans adsumtio medicaminum calidorum & volatilium, nec non improuidus vomitoriorum & purgantium drasticorum vsus.

5) Tempestas humido - frigida, quæ rheumatismos inducendo, spasticos tales effectus caussatur.

6) Euacuationum sanguinis consuetarum neglectus, e. g. scarificationis, de qua re exemplum notatu dignissimum *conf. Stahlii theor. med. pag.* 33 - 37.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Spasmi *vniuersales* repentina tali congestione humorum, & stagnatione hinc subsequente, inflammationes internas vtplurimum inducere valent.

2. *Particulares* autem spasmi, in conuulsiones facile transmigrant, & hoc eo certius, quo partes, quas occupant, sunt nobiliores. Dum nimis diuturnis & simul ad modum fortibus contentionibus insistunt.

3. Omnes spasmi *particulares* testantur quidem de conatu aliquo naturæ, sed incompleto, &, ad effectum obtinendum, irrito: vnde ad maiora tantum & grauiora mala inducenda capaces existunt.

4. Iunioribus si spasmi, simplices etiam, frequentius obueniunt, & consuetudine in illis obfirmantur, augescente ætate adfectus spastico - arthritici exspectandi sunt.

5. Senioribus, minus adsuetis, spasmi, fortiter oborientes, apoplexiam, paralyses, catarrhos suffocatiuos minantur.

6. Spasmi acutis morbis & vulneribus, præcipue cerebri, super-

superuenientes, sunt omnes periculosi, & propensi ad lethales conuulsionum euentus.

7. Spasmi autem simplices, plethoricis sanis rarius euenientes, plerumque sunt innoxii.

8. *Spasmus cynicus* degenerat facile in conuulsiones, & lethales plerumque inducit euentus.

9. *Priapismus* veneris vsum tollit, & hoc etiam respectu a *satyriasi* differt.

VII. METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.

Motibus spasticis occurritur.

A. *Extra paroxysmum.*

1. Per sinceras euacuationes sanguinis, nempe
   1) Venæ sectiones, iusto tempore & quantitate, iusto etiam loco, tam parti adfectæ, quam ætati patientis respondente, institutas.
   2) Scarificationes.
   3) Hirudines, quarum efficacia in spasticis pathematibus, hypochondriacis & podagricis insignis est.
2. Per euacuationes catharticas, ad sordes primarum viarum & aliarum partium eliminandas. Hic conducunt e. g. helleborus niger, folia sennæ, radix ialappæ, specificum ialappinum, trochisc. alhandal.
3. Per attenuationem sanguinis spissioris; vbi conueniunt diuretica & incidentia mitiora rad. vincetox. valerian. pimpinell. alb. helen. dictamn. alb. essent. alexipharm. *Stahlii* tinct. antimon. tartari.
4. Cura itaque præseruatiua sequente modo instituatur.
   1) Leniores laxationes per aliquot dies præmittantur.
   2) Deinde venæ sectio instituatur.
   3) Postea essentia quædam alexipharmaco-diuretica cum essentia succini remixta, per octo circiter dies propinetur.
   4) Coniuncto vbique placido & continuo corporis motu.

B. *In paroxysmo.*

Hic cura consistit in ipsius *motus* medicatione, quæ obtinetur

Ccc 1. per

1. per *remedia generaliora*, lenientia atque emollientia, vulgo *paregorica* dicta, e. g.
   1) Per fuccinum, modefte & fine feparatione fuæ fubftantiæ vfurpatum, fal fuccini volatile, liquorem C. C. fuccinatum, a fuperfluo fale vrinofo liberatum.
   2) Per vegetabilia acriufcula, quæ anticatarrhalia, neruina & carminatiua cenfentur, ex quibus temperata funt feligenda.
   3) Per emulfiua, gelatinofa, diluentia, nitrofa, cinnabarina.
2. Per *fpecifica*, quorum multa quidem vulgo recenfentur, fed pauca experientiæ refpondent, e. g.
   1) *Annuli antifpaftici* ex vngula alcis, cornu rupicapræ, mercurio coagulato; qui re vera nullius vfus funt.
   2) Idem cenfendum de *annulis ferreis* ex catena patibuli fumtis.
   3) *Dentis hippopotami* encomium, ex *Tabernæ-Montani hydrographia* excerptum, legatur in differtatione de *lapide manati*, qui ipfe etiam fpecificum habetur.
   4) *Lumbrici* denique *terreftres* maximam præ reliquis laudem merentur.
   5) Qualecunque autem fpecificum commendetur, exhibendum eft illud methodo conueniente, nempe generalioribus præmiffis.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

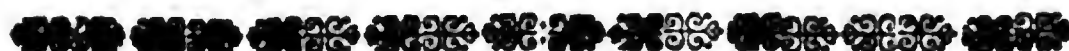
1. *Cinnabaris* ad motus fpecifice moderandos fatis quidem famofa eft, præftat enim effectum in fenfibilioribus & infantibus non contemnendum; pro vero tamen fpecifico non cenfenda, fungitur potius officio *cotis*, quæ, exfors ipfa fecandi, ferrum reddit acutum.
2. Puluis antifpasmodicus ex nitro, fale medico & momento cinnabaris paratus, in fedandis fpasmis egregii quidem vfus fæpius deprehenditur, interdum autem non fufficit; quo cafu largior portio cinnabaris rite præparata, additur, ita vt quælibet dofis huius pulueris 6. grana cinnabaris contineat.

3. *Eua-*

3. *Euacuatio sanguinis* si non præmissa fuerit, parum efficient medicamenta iam laudata.

4. Hoc tanto magis valet de *salibus volatilibus vrinosis*: hæc enim, licet præmissæ sint sanguinis ventilationes, non tamen nisi moderate adhibenda sunt; melius autem operantur, si cum tinctura quadam alcalina, e. g. salis tartari vel antimonii, remixta exhibeantur.

5. Facilius est motus *conuulsiuos* specificis compescere, quam *spasticos*.

TABVLA XLV.

DE

ADFECTIBVS SPASTICO-ARTHRITICIS.

I. D*EFINITIO.*

Arthritis est spasticus quidam adfectus, articulos, in quacumque corporis regione, propter humores in hæmorrhagicum quidem finem congestos, hic autem & illic stagnantes aut impeditius procedentes, pertinacius adfligens, numquam vero ad salutarem illum finem, quem principium vitale intendit, perueniens. Deriuatur ab ἄρθρον, articulus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Arthritis interdum *generaliter*, & recte quidem, sumitur, ac tum sequentes præcipue species sub sese comprehendit:
   1) *Hemicraniam*, quæ dimidiam capitis partem occupat.
   2) *Pleuritidem spuriam*, vbi thorax adficitur.
   3) *Malum ischiadicum*, quod in coxis adfligit.
   4) *Chiragram*, in qua manus occupantur.
   5) *Gonagram*, vbi genua patiuntur.

6) *Podagram*, in qua pedes infestantur.
7) *Glossagram*, quæ linguam occupat.
Hæ species specialibus tabulis explicitæ sunt.

2. Interdum autem arthritis *specialiter* ac *strictiore* sensu accipitur, & sic illos tantum spasticos adfectus denotat, qui in *superioribus* corporis partibus obueniunt, & tum cum podagra sub vno genere *spasmi* constituta est, atque ita ab hac sequente ratione differt:
1) Arthritis, stricte sumta, iuniores, podagra autem annosiores occupat.
2) Arthritis ordine prior est, &, ætate accedente, in podagram facile transit.

3. Re ipsa autem omnes adfectus arthritici non differunt, nisi quod ad loca & tempora attinet; in reliquis autem essentialibus conditionibus & caussis generalibus prorsus conspirant.

4. Arthritis diuiditur in *veram*, seu *fixam*, & *vagam*.
1) *Vera* in certis partibus hæret, & licet interdum alias quoque partes occupet, antea tamen adflictas non deserit.
2) *Vaga*, *simplex* & *scorbutica* vulgo dicta, cito ab vno loco in alterum prosilit, e. g. ex thorace in coxas, & inde in pedes.

5. *Rheumatismus* & *arthritis* non sunt res maxime diuersæ, sed subordinatæ, id quod *tabula de rheumatismo* vberius demonstratum est.

6. Longius autem ab arthritide differunt *congestiones* & commotiones sanguinis *simplices*.
1) Ratione *effectus*: nam congestiones non raro ad sanguinis eruptionem perueniunt, arthritici autem adfectus numquam, licet eumdem finem respiciant.
2) Ratione *durationis*: congestiones enim breuiore communiter periodo, arthritici autem adfectus longiore circumscribuntur.
3) Ratione *partium* adfectarum: congestiones partes magis interiores, arthritici autem adfectus non solum interiores, sed potissimum etiam exteriores musculosas occupant:

cupant: illæ vasa sanguifera, hi vero fibras musculares sigillatim adfligunt.

4) Ratione *euentus:* congestiones ad inflammationes vel vlcerationes, arthritici vero adfectus ad rigores, contracturas vel tabidam membrorum extenuationem inclinant.

III. *SIGNA.*

1. Dolor interdum est tensiuus, strictorius & tractorius, qui motibus liberis illorum artuum, quos occupat, tantum infert impedimentum, quod sub conatu demum mouendi euidentius emicat.
2. Interdum vero hic dolor magis est lancinans, vibratilis, nonnumquam etiam pulsatilis, compunctorius & fremebundus, sub leui motitatione membri, velut rupturæ periculum adferens.
3. Non tamen iugiter æqualis est, sed per vices remittit, immo quandoque intermittit.
4. In arthritide *vaga* dolor hic magis sentitur vellicatorius & subtiliter reptilis, quasi formicæ interiorem partem occuparent.
5. Pruritus & ardor coniunctus quidem est, sed sine rubore & tumore notabili, qui, si accedat, dolorum sensibilem mitigationem plerumque adfert.
6. Arthritis autem vaga non in vno loco hæret, sed recurrit & euagatur, modo ad superiora, modo ad inferiora, donec tumores in variis articulis post se relinquat.
7. Animus valde angitur sub his cruciatibus, vires languent, adpetitus cadit & somnus deficit.
8. Nonnumquam æstus volaticus interstrepit.
9. Vrina rubra sedimentum tartareum post refrigerationem in fundo deponit, & lateribus vasis adfigit, hinc a sabulo calculosorum probe discernendum, quippe quod statim cum vrina emittitur, mox in fundo colligitur, nec lateribus adhærescit.

IV. *SVBIECTA.*

Arthritidi familiariter obnoxii sunt homines

1. Sanguinei, sanguineo cholerici, immo etiam de phlegma-

tico temperamento participantes, verbo: qui habitus corporis sunt laxi & spongiosi.

2. Plethorici, actiui, diæta plena, non raro etiam spirituosa gaudentes, otiosi.

3. Indolis animi immoderatæ, præcipitis, iracundæ, corpus cito & fortiter exagitantes.

4. Iuuenes æque ac viri ætatis consistentis.

5. Euacuationibus sanguinis naturalibus & artificialibus adsueti.

6. Macilenti raro his adfectibus laborant, nisi vel externa caussa, vel hæreditaria dispositio, vel febres male curatæ occasionem iis dederint.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* omnium adfectuum arthriticorum est plethora.

2. Caussa *formalis* seu *efficiens* dependet a motu sanguinis plethorici, per principium vitale ad certas partes destinato, vt per illas euacuatio obtineatur.

3. Nempe hi motus, licet erronei sint, respiciunt in hemicrania & glossagra narium hæmorrhagiam, in pleuritide spuria hæmoptysin, in malo ischiadico, gonagra & podagra hæmorrhoides externas.

4. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarctice* in descriptione *subiectorum* potissimum indicatæ sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Species horum adfectuum leniores, si sæpius recurrunt, non minus in consuetudinem abeunt, quam grauiores, immo successu temporis facile in grauiores & fixiores arthriticos dolores degenerant.

2. Arthritici autem adfectus, qui superiores corporis partes in iunioribus subiectis occupant, non tam sæpe & obstinate eamdem pertinaciam seruant, neque tam diu singulis paroxysmis patientes exagitant, quam podagra & malum ischiadicum; quod ætatis genio maxime adscribendum videtur.

3. Hemi-

3. Hemicrania enim & pleuritis ſpuria, augeſcente ætate, vel penitus iterum ceſſant, vel ad pedes deſcendunt.

4. Podagra autem ita communiter inſoleſcit, vt vix vmquam ab illa in ſolidum iterum liberentur: hinc inueterata mitigari tantum, radicitus rariſſime exſtirpari poteſt.

5. Quo magis ſpaſmi ſunt particulares, & in exiguis partibus contingunt, eo minus vtilitatis habent, & ad ſcopum naturæ minime perueniunt.

6. Qui iunioribus annis frequentius & pertinacius ſpaſmos ſimplices experiuntur, augeſcente ætate variis arthriticis adfectibus expoſiti ſunt.

7. Si vero ſpaſtico-arthritici dolores inferiorum partium ſubiecta iuniora mature adfligunt, longe grauius iisdem exercentur, quam ſenes, immo raro ad ſenium perueniunt, ſed ante, quam illud attingant, a doloribus iſtis vel nimis ferocientibus & in conuulſiones degenerantibus, vel retrocedentibus iugulantur.

8. Arthritico-ſpaſtici enim adfectus ad modum procliues ſunt ad recurſus internos, immo ad internas inflammationes, in primis ſi imperite tractati repelluntur.

9. Fiunt autem hi recurſus fere ſecundum ætates ad caput, diaphragma, præcordii, venam portæ, & ibi vel inflammatorios febriles, vel ſuffocatiuo-apoplecticos vel ſpaſtico-conuulſiuos effectus exſerunt.

10. Ab arthritide *vaga* facile *fixa*, nimirum malum iſchiadicum vel podagra initium capit.

11. Arthritis *vaga, ſcorbutica*, quo crudelior & diuturnior, eo magis ruit ad narium efferas hæmorrhagias, hæmoptyſes, interdum vomitus cruentos, non raro mictus cruentos, & ſæpe numero hæmorrhoides; vbi quam diu fluit ſanguis, dolor ceſſat, ſimul atque vero fluxus ſiſtitur dolor recrudeſcit.

12. Quo citius medela adhibetur, & quo minus adfectus arthritici recrudeſcere adſueuerunt, eo facilius Medico auſcultant.

13. Quando autem tales ſpaſmi fixi iam ſunt, & longius a loco ex-

excretionis sanguineæ, quam respiciunt, distant, pertinacius insistunt & medicamenta adspernantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Caussa materialis, nempe plethora est remouenda,
   1) Per *venæ sectiones*, conueniente loco & tempore institutas.
   2) Per adplicationem *hirudinum*, ad hæmorrhoides promouendas.
   3) Per *scarificationes* in subiectis spongiosis.
2. Cruditates primarum viarum, præcipue biliosæ, vtpote motus spasticos insigniter exasperantes, sunt abstergendæ & leniter eliminandæ.
   1) *Abstergunt* salia digestiua: arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, & tartarus vitriolatus, &c.
   2) *Eliminant* lenia laxantia, e. g. potiunculæ rhabarbarinæ, sennatæ cum passulis, tartaro solubili, sale Anglicano, liquore terræ foliatæ tartari maritatæ: item vina medicata ex incidentibus, abstergentibus, alexipharmaco-diureticis & purgantibus parata.
3. Orgasmus sanguinis & crasis sulphureo-salina sunt contemperanda, & rigor solidarum partium est demulcendus; quod præstant nitrosa, absorbentia salina, emulsiva, in spongiosis & robustis acida fortiora.
4. Æqualis humorum dispertitio est adiuuanda,
   1) In *cholericis* per salia media, potum sufficientem tenuem ex decocto C. C. infusa thée, coffée, item ex herbis discutientibus chamædrios, dulcamaræ, hyssopi, verbenæ, veronicæ, chærefol. &c.
   2) In *aliis* temperamentis simul adhiberi possunt alexipharmaca temperata, e. g.
      a) Essent. alexipharm. *Stahlii* cum essent. succini remixta.
      b) Item decocta lignorum & radicum resoluentium, e. g. ligni sassafras, radicum sarsaparill. chinæ, pimpinell. alb. bardanæ &c.

5. Mo-

5. Motuum ſpaſtico-dolorificorum vehementia eſt mitiganda & diſſoluenda.

1) *Mitigant*: antiſpaſmodica cinnabarina, puluis lumbricorum terreſtrium,& anodyna per alexipharmaca correcta, e. g. theriaca, pilulæ *Wildeganſii* genuinæ, M. P. de cynogloſſa.

2) *Diſſoluunt*:

a) *Interne*: diapnoica & lenia alexipharmaca, modo commendata, in declinatione autem mixtura tonico-neruina *Stahlii*.

b) *Externe*:

α) Spiritus vini camphoratus crocatus.

β) Spiritus acidus formicarum.

γ) Spiritus lumbricorum terreſtrium, cum prioribus parce remixtus.

δ) Spiritus ſerpilli abſtracticius.

ε) Eſſentia caſtorei.

ζ) Sapo Venetus, ſpiritu vini ſolutus.

η) Ceratum de galbano matricale.

ϑ) Emplaſtrum ſaponat. *Barbette* largiter camphoratum.

ι) *Sacculi* odorati ex *herbis* coronariis chamæpyt. chamædr. origan. ſerpill. *floribus* verbaſci, calendulæ, *radicibus* pimpin. albæ, angelicæ, ſigilli Salomonis. *ſeminibus* dauci, aniſi, vel breuius: ex farina auenæ, flor. ſambuc. croco; adſpergendo vbique ſpiritum vini, vel ſacculos vino calido immergendo.

κ) Caſeus recens cum pelle leporina.

λ) *Suffitus* præcipue ex ſtœchade citrina, deinde etiam maſtiche, olibano, ligno Rhodio, ſantalo citrino, ſaſſafras.

μ) *Suffimigia vaporoſa* ex decoctis, herbis carminatiuo-neruinis.

ν) *Frictiones* cum excutia molli, vel potius pannis calentibus, moderato ſuffitu imbutis.

ξ) *Scarificationes* profundæ in parte adfecta.

9) Motus exercitium intenſum, & quæcumque ſenſum in parte adfecta fortiter alterant, e.g. acupunctura Iaponenſium, moxa Chinenſium, veſicatoria.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *In paroxyſmo.*

1) Ter vel quater per diem propinetur puluis quidam antiſpaſticus, e.g.

Recip. nitri depurati.
tartari vitriolati ana vnc. ſemis.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. drachm. III.
cinnabar. opt. ſcrup. IV.
M. doſ. ſcrup. I.

2) Succedente madore ſubiungantur diapnoica & lenia alexipharmaca, e. g. aquæ ſcord. ſcorzoner. plantag. cum antimonio & conch. præparat. mixtæ; vel eſſentia alexipharm. temperata.

3) *Externa* ſimul in ſubſidium vocentur; vbi inter multa, ſuperius citata, primas tenet ſpiritus vini camphoratus crocatus, parti dolenti mediante linteo quadruplicato imponendus, & aliquoties per diem repetendus: deinde egregie etiam conducunt emplaſtrum ſaponat. *Barbette*, ſpiritus ſerpilli abſtracticius.

4) Aluus vt reſpondeat, clyſter emolliens cum momento nitri iniiciatur, & deinde in perpetua libertate conſeruetur per lenia & commoda cathartica, e.g. pilulas *Becherianas*, *Stahlianas*, ſal Anglicanum, aqua calida ſolutum, quod ſimul incidit & diſcutit.

5) Poſt quatuordecim circiter dies cum modo dictis coniungantur

a) Tinctura tonico-neruina *Stahlii.*

b) M. P. de cynogloſſa, cuius gr. I. verſus ſomnum pulveri antiſpaſtico remiſceatur.

c) Externe ſpiritus formicarum.

6) Tandem, ſuperato morbo, ad reſiduum membrorum rigorem emolliendum exhibeantur

a) *Interne:* eſſentia alexipharm. ſine regimine continuata.

b) *Externe:* pediluuia alcalina, ex cineribus, &c. parata.

2. Ex-

2. *Extra paroxysmum.*

1) Ante omnia venæ sectiones circa æquinoctia instituantur.

2) In subiectis spongiosis simul vsu veniant scarificationes menstruæ profundæ circa nouilunium, & quidem in partibus adfectis vel confinibus.

3) Præcipue vero hirudines hæmorrhoidalibus locis adplicentur.

4) Quater per annum congruis laxantibus corpus expurgetur, e. g. per infusa sennata, rhabarbarina, & helleborata cum congruis sanguinem depurantibus remixta.

5) Sufficiens motus corporis consumtorius, tamquam apex totius negotii, vbique inculcetur, coniuncto potu diluto.

6) Quando vernali vel autumnali tempore paroxysmus recurrit, exhibeatur versus instans tempus decoctum lignorum, sufficienter dilutum & instar thée vsurpandum; subiunctis temperantibus nitrosis & tinctura tonico-neruina.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Omnes excretionum species, leniter promotæ, dolores minuunt, suppressæ vero, vel fortiter intensæ, omnia exacerbant.

2. Hinc quouis modo improbantur

1) *Opiata:* hæc enim, siue particulis viscidis, siue sulphure volatili, valde actiuo, in humores agant, præter alia damna, contracturas facile relinquunt. In atrocia dolorum *correcta* tantum sub prudente vsu conceduntur.

2) *Anodyna* hæc & quæcumq; alia interne adhibita in vigore paroxysmi vel subitaneum mortem, vel febres lentas, hecticas, vel in sanguinolentis dolores colicos post se ducunt, cum alvinis semper ataxiis, i. e. obstipationibus.

3) Immo præferuatiue, vel versus paroxysmos vsurpata, impetum quidem aduenientem longius forte dura-

turum comprimunt, sed citiori recursui ansam præbent, & tandem ad paralysin disponunt.

4) Et licet in refractiori dosi hunc in modum vsurpentur, varia tamen inordinata & pertinacia pathemata caussantur.

5) *Martialia*, *bolaria* & alia *adstringentia*, quæ excretiones supprimunt, viscera constringunt, & hydropem caussantur.

6) *Salia volatilia*, quæ intempestiue & largiter exhibita, viscera constringunt, & simul humores concitant, stupidum rigorem partibus conciliant, & dolorem osteocopon relinquunt.

7) Maxime *externa* adstringentia, refrigerantia saturnina, stupefacientia, narcotica, sulphurata: licet enim temporarium leuamen adferre soleant, nodos tamen, tophos, immo contracturam inducunt, sæpissime adfectum versus interiora retropellunt, & pessima ac funesta illa symptomata caussantur, quæ sub *prognosi* commemorata sunt.

8) *Repellentia fortiora*: quæ simili ratione malum ab exterioribus ad interiora reprimunt, & grauissimas respirandi angustias, quin febres inflammatorias vtplurimum funestas inducunt.

9) *Acria*, *calida neruina*: olea destillata, balsami Indici, spiritus oleosi, quæ omnia exasperant, ardores intolerabiles, immo inflammationes caussantur: nulla enim hic partium debilitas, quæ per talia confortanda esset, sed potius nimia strictura & intensio accusanda est.

10) *Spiritus vrinosi*, qui pariter stupidum rigorem parti laboranti adfricant.

11) *Fortiora purgantia* in ipso paroxysmo exhibita: per hæc enim motus spastici ad interiores partes, cum vitæ sæpe discrimine, vocantur.

3. De *sanguinis ventilationibus*, præcipue autem *venæ sectione*, hic idem valet, quod sub hæmorrhagiis prioribus tabulis sæpius inculcatum est: nempe, vigente iam paroxy-

roxysmo institutæ, morbi pertinaciam non solum frequentius augent, sed & recursum paroxysmorum tanto citius & obstinacius accelerant, ac reliquam medicationem, nisi sanguis de nouo ventilatus sit, frustrantur.

4. Quando autem circa prima initia, aut in declinatione ventilationes adornantur, tum vsum aliquem subinde præstant, præcipue *hirudines*, locis hæmorrhoidalibus numero 4 5. adpositæ, vel etiam largæ ac profundæ *scarificationes* in partibus adfectis: qua ratione mali ischiadici impetus sæpe in totum sublatus est.

5. *Lumbrici terrestres* conueniente vehiculo, e. g. aqua card. ben. serpill. fumar. in forma pulueris ad scrup. I. bis aut ter per diem sumendi specifice commendantur in arthritide vaga, scorbutica.

6. Decoctum inspissatum *strobulorum* seu *summitatum* abietis & pini viuæ etiam in hoc adfectu laudatur. Sumuntur huius liquoris inspissati ter per diem cochlearia tria vna vice in vehiculo calido.

7. *Serpillum* itidem laudatur tam in decocto quam balneo; spiritus serpilli mixtus cum spiritu vini camphorato bono, i. e. multo sale alcali fixo imbuto, externe conducit.

8. *Conserua satyrionis* in eodem adfectu prodesse dicitur; duo autem vel tres pro dosi cuspides cultri ter aut quater per diem sumuntur.

9. Alii, tam in adfectibus spastico-arthriticis, & conuulsivis, quam in febribus corruptis, scabie nodosa, & vlcerosa, præcipue in gonorrhœa male tractata & inueterata *morsulos antimonii* conducere adseuerant;

e. g. Recip. antimon. crud. Hung.
amygdal. dulc. excort. ana vnc. semis.
condit. cort. citr. drachm. II.
c. s. q. sacch. in aqua solut. f. l. a. morsuli in 8. part. æq. diuid. & quotidie vnum tribus vicibus comedendi.

10. *Spiritus vini camphoratus* crocatus, & *sacculi sicci* omnibus conducunt temperamentis.

11. *Ceratum de galbano* camphoratum, præmiſſa ſtatim ſub initium venæ ſectione, in phlegmatico-ſanguineis præſentiſſimum communiter adfert ſolamen; niſi tamen intra 2-3. horas effectum præſtet, auferendum eſt.

12. *Emplaſtrum ſaponatum Barbette*, largiter camphoratum, & per vices impoſitum, in recentiore malo, in primis iſchiadico, ſatis efficax deprehenditur.

13. *Suffimigia*, maxime ex ſtœchade citrina, ſemper conferunt.

14. Sic etiam *frictiones calidæ* quam plurimis proſunt; qui autem a frigore ſolamen magis percipiunt, illis *embrocatio* commendatur.

15. *Spiritus acidus formicarum* ſub *methodo* non ſine ratione poſt principia locatus eſt; quando enim vigente paroxysmo adplicatur, dolores potius auget, quam lenit, in declinatione autem adhibitus, rigores artuum emollit, & contracturam præoccupat.

16. *Acidularum* vſus, debito corporis motui coniunctus, robuſtis ſpongioſis conceditur, teneris autem & gracilioribus obſtructiones viſcerum, cachexiam, hecticam &c. inducit.

17. Alexipharmaca ad motus & dolores ſpaſticos quidem conducunt, ſed ſine regimine propinari debent, alias dolores in artus diffunduntur.

18. *Cauſſæ occaſionales*, nempe diæta lauta, calida, bacchus, ira, venus, motus concuſſorii, equitatorii diuturni &c. niſi remoueantur, obtenta mitigatio non diu perdurabit.

19. Vſus *ſaliuationis* in adfectibus arthritico-contractis fruſtra a quibusdam laudatur.

20. Fugiatur error communis, qui *adfectum dorſi ſpaſticum* pro *nephritico* declarat: eſt enim leuior arthritidis ſpecies, peculiari nomine nondum deſignata.

TAB.

TABVLA XLVI.

DE

HEMICRANIA.

I. DEFINITIO.

Hemicrania eſt dolor capitis valde acerbus, dimidiam tantum illius partem occupans, ab *incompleta* ſanguinis congeſtione originem ducens, & hæmorrhagiam narivm *eminus* reſpiciens. Deriuatur ab ἡμὶ, ſemis, & κρανίον, caluaria.

II. DIFFERENTIA.

Hemicrania differt

1. a *cephalalgia*:

1) In hemicrania enim congeſtio eſt *rheumatica* & *incompleta*, quæ *eminus* quaſi euacuationem ſanguinis per nares intendit, & eſt adfectus ſpaſtico-arthriticæ indolis, in cephalalgia autem congeſtio tantum *ſimplex* contingit, quæ directe hæmorrhagiæ narium deſtinata eſt.

2) Hemicrania occupat ſolum dimidiam capitis partem, plerumque ſiniſtram, & alteram immunem relinquit, cephalalgia vero modo per totum caput, modo per certas illius partes ſe diffundit.

3) In hemicrania ſæpius ſubeſt cauſſa conſenſualis, e. g. vitium primarum viarum, hæmorrhoidum, menſium; in cephalalgia autem ſimplex plethora magis peccat.

2. Hemicrania per ſe diuidi poteſt in

1) *Idiopathicam*, &

2) *Symptomaticam*, de qua modo dictum eſt. Item in

3) *Continuam*, *fixam*, perpetuo quaſi ægrum adfligentem, & in

4) *Periodicam*, ſeu per paroxyſmos recurrentem.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Dolores vibratiui, interlancinantes, contumaces, ſpaſtico-arthritici, ordinarie adeo vehementes, vt ægri caput quaſi diſtrahi ſibi & diuelli autument.
2. Dimidiam quidem capitis partem, præcipue ſiniſtram hi dolores occupant.
3. In eodem autem latere modo ſurſum, modo deorſum ita vagantur; vt ex oſſe bregmatis ad os temporale, & ex oſſe temporali ad dentes atque oculum illius lateris, & ſic ex vno loco in alterum excurrere ſoleant.
4. Eo ipſo, quo inferiores lateris partes occupat, ſuperioribus paullulum parcit, mox autem ex illis in has recurſat, & ſic quaſi intercurſando adfligit.
5. Immo dolor interdum ad illius lateris collum & brachium vsque excurrit.
6. In quibusdam ſubiectis dolores exiguam quidem caluariæ regionem occupant, ſunt autem tam acuti & pungentes, quam ſi telum ibidem infixum membranas diſſecet.
7. In partibus corporis *remotis* manifeſtat ſeſe motus tonicus ſtrictior.
8. Præ dolorum atrocia, ſæpius neque leuiſſimum ſonitum, neque lucis radios perferre poſſunt.
9. In paroxyſmo vrina eſt cruda, & in declinatione colorem præbet ſaturatum, qui paullo poſt copioſum deponit ſedimentum.
10. Aluus communiter eſt ſicca.

IV. *SVBIECTA.*

1. Temperamentum cholerico-ſanguineum huic adfectui præ aliis ſuccumbit, quia particulis ſulphureis, orgaſmum ſanguinis promouentibus, abundat.
2. Feminis familiarior eſt, quam viris.
3. Cum primis illis, quæ vitæ otioſæ addictæ, & crebris animi commotionibus obnoxiæ ſunt.
4. Quibus legitimus menſium, vel, in viris, hæmorrhoidum ſucceſſus turbatus eſt.
5. Specialiſſime feminæ, quæ in coniugio ſterili viuunt.
6. Tam quidem iuniores, quam adultiores hunc adfectum experiun-

periuntur, hoc autem discrimine, vt in illis dextrum præcipue latus, in his autem sinistrum ordinarie occupetur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens* est plethora cum sulphureo-biliosa sanguinis dyscrasia, eiusdemque nihilo minus aliqua spissitudine coniuncta.

2. Caussa *proxima* est congestio sanguinis ad caput, seu molimen hæmorrhagicum, aliquam illius excretionem respiciens.

3. Caussa huius congestionis & dolorum instrumentalis est partium inferiorum maior constrictio per motum tonicum auctiorem, superiorum autem porosarum relaxatio, & tamen *contraria* spasmorum *obluctatio.*

4. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarcticæ* sunt

1) Suppressio euacuationum sanguinis naturalium, præcipue mensium & hæmorrhoidum.
2) Artificialium adsuetarum neglectio, e. g. venæ sectionis, scarificationis.
3) Vel contra venæ sectio tumultuaria, aut stato tempore non repetita, vnde motuum excretoriorum ordo perturbatur.
4) Vitium primarum viarum.
5) Simplicis cephalalgiæ peruersa tractatio per remedia calida & opiata minus secura.
6) Motus arthritici per repellentia imperite tractati.
7) Mutatio vitæ generis laboriosi in sedentarium.
8) Nimiæ vigiliæ & lucubrationes.
9) Nimia corporis excalescentia.
10) Aut repentina illius refrigeratio, in primis pedum tempore humidiori & frigidiori.
11) Iracundia, in primis tacita & suppressa.
12) Diæta aromatica, lauta & spirituosa.
13) Dispositio hæreditaria.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hemicrania licet dimidiam tantum capitis partem occupet, hunc tamen defectum vehementia dolorum largiter compensat, & in locis confinibus facile decubitum ad oculos,

& illorum suffusiones relinquit, maxime post peruersam in paroxysmo tractationem.

2. Quem ad modum hemicrania initium est adfectuum arthriticorum, ita progressione annorum libentius in plenariam arthritidem transit.

3. Præcipue hoc euenit, si arte incongrua sanguis ad inferiores partes circa venam portæ restringitur, vnde facile podagra & malum ischiadicum introducuntur.

4. Quod si vero retropulsio sanguinis ad viscera facta est, febres inflammatoriæ, præcipue in iunioribus, solent accedere.

5. Quo magis dolor ad illius lateris brachium vsque se extendit, & patiens de obdormitione illius conqueritur, eo magis hemiplexia seu paralysis illius lateris metuenenda est.

6. Si nondum in habitum deducta est hemicrania, & in iunioribus se se manifestat, medicatio facilius succedit; quando autem in annosioribus, & præcipue feminis, quarum menses iam cessarunt, contingit, vix vmquam plenarie tollitur.

7. Præcipue hemicrania *periodica* & *paroxyzans*, interdum adeo rebellis est, vt omnem fere medicationem respuat.

8. Suppressio mensium & hæmorrhoidum quando legitime tollitur, sponte aliquando soluitur hemicrania.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Quoniam semper fere cruditates primarum viarum adsunt, illæ ante omnia euacuentur. Fieri hoc potest

1) Sub initium morbi commodissime per lene emeticocatharcticum v. g. per tartarum emeticum cum rhabarbaro combinatum.

2) Quando autem dolores iam ad ἀκμὴν peruenerunt, & adfectus diu durauit, tum negotium per clysteres expediendum est. e. g.

Recip. Rad. alth.
malu. ana vnc. semis.
Herb. parietar.

ver-

verbafc.
Summit. origan. ana manip. femis.
Semin. anis.
caru. ana drachm. femis.
coqu. in f. q. aquæ fimpl. coletur.
Recipe huius colaturæ vnc. X.
electuar. lenitiu. vnc. I.
falis gemmæ.
olei chamomil,
aneth. ana drachm. III.
M. f. clyfter.

2. Deinde *orgafmus* fanguinis & acrimonia illius falino - fulphurea contemperetur, per nitrofa, abforbentia, cinnabarina, antimonialia fixa, item peracidula, e. g. clyff. antimon. potui inftillandum.

3. Quando dolor admodum vrget, tum cinnabaris largiori dofi propinetur, adfcendendo a. gr. V. ad X - XX. immo vltra, *vid. cautel.* vel MP. de cynogl. gr. I. verfus fomnum temperantibus immifceatur, conducit etiam cortex cafcarillæ.

4. Ad fpafmos demulcendos conducunt etiam decocta mucilaginofa, gelatinofa, emulfiua.

5. In progreffione medicationis, die circiter tertio vel quarto in fubfidium trahantur

1) *Interne* tonica & difcutientia, v. g. mixtura polychrefta tonico neruina *Stahlii*, vel eff. alexipharmaca ad lenem tranfpirationem.

2) *Externe* adhibeantur

a) In loco adfecto difcutientia e. g. fpiritus vini camphorat. croeat. vnguent. alabaftr. camphorat. epithemata ficca, tabulis de *cephalalgia*, *clauo hyfterico* & *cephalæa* commendata, item fpiritus maialis, ferpilli, lilior. conuall. formic. lumbr. terreftr.

b) In locis remotis reuellentia e. g. euacuationes fanguinis in partibus inferioribus, laxantia, pediluuia, frictiones lateris oppofiti, adplicatio cucurbitula-

rum cæcarum, & in malo refractario vesicatoria suris adplicata.

B. *Post paroxysmum.*

1. Plethora, tamquam caussa primaria, remoueatur per venæ sectionem, in talo instituendam, & circa æquinoctia repetendam.
2. In feminis sufficientis mensium successus ratio habeatur per pilulas *Stahlii* vel *Beccheri* legitimo tempore propinatas, *vid. tab. de fluxu mensium*, item per essent. succin. versus menstruum tempus exhibendam.
3. In viris negotium hæmorrhoidum respiciatur, *conf. tab. de hæmorrhoidibus internis.*
4. Alui successus semper promoueatur, vel laxationibus per epicrasin operantibus, vel liquore terræ foliatæ tartari ad 30 - 40. gutt. coniuncto sufficiente potu, & moderato corporis motu.
5. Caussæ procatarcticæ & occasionales reliquæ quouis modo euitentur.
6. Præcipue vita otiosa & sedentaria.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ sectio* in ipso paroxysmo non instituatur, nisi sequentes duæ circumstantiæ vrgeant:
   1) Quando status eminenter plethoricus concurrit.
   2) Vel congestio ad caput ita copiose facta est, vt maiora inde mala metuenda sint.
2. *Arteriotomia* licet a *Sennerto* & aliis commendetur, plus tamen detrimenti, quam salutaris effectus ab illa exspectandum est.
3. Adplicatio *hirudinum in ipso paroxysmo* minorem difficultatem inuoluit & considerationem, quam venæ sectio: in viris nempe, quorum hemicrania originem duxit ab hæmorrhoidum suppressione.
4. Acta N. C. obseruant, quod hirudines ad tempora adplicatæ, felices effectus præstiterint, sed longe salutarius hæmorrhoidalibus locis adplicantur.
5. Cautela opus est, *emetico-catharticum* propinare, immo in statu insigniter plethorico ab illo remedio plane est abstra-

ſtrahendum; dantur autem nonnumquam caſus in quibus ſola temperantia non ſufficiunt, & dolores poſt vomitum ſtatim profligantur, qui antea temperantibus cedere recuſant.

6. *Emetica* autem *ſola*, ſine coniunctione alicuius cathartici in his circumſtantiis, vbi aluus plerumque adſtricta eſt, propinare non caret periculo: præter alias enim noxas, inde exſpectandas, viſus læſiones metuendæ ſunt.

7. Ad cruditates primarum viarum euacuandas, egregie etiam conducunt laxantia cum amaris vegetabilibus coniuncta e. g. infuſum ex rad. gent. rubr. herb. cent. min. rhabarb. helleb. nigr. tartar. tartariſat. liq. terr. foliat. tartari, ſal mirabile. Exſulent autem aloëtica, & formulæ pilularum, his abundantes.

8. *Epithemata ſicca* præferenda ſunt *humidis*, nam hæc partes magis relaxant, & ſic vlteriori humorum congeſtioni, & non raro etiam inflammationi anſam præbent.

9. *Tinctura tonico-neruina Stahlii* ex ſpiritu C. C. & tinct. antimon. vel ſalis tartari parata, in augmento mali non propinanda eſt, ebullitionem enim ſanguinis auget, in declinatione autem exhibita, ſæpius lenem ſudorem excitat, & dolores egregie ſoluit.

10. De *martialibus* hic etiam valet, quod alibi paſſim de illis dictum eſt; verbo: perturbationem cauſſantur. In declinatione autem adfectus pro tonico ſcopo conducit crocus martis antimoniat. aperitiu. *Stahlii.*

11. *Opiata*, quamquam dolores interdum aliquo modo ſupprimere ſoleant, minime tamen tuto ob mala conſequentia adhiberi poſſunt.

12. Quod hemicrania *ſiniſtrum* plerumque latus adficiat, meditationem ſuppeditat de conſpiratione huius adfectus cum pathematibus hypochondriaco-hyſtericis, quæ etiam in ſiniſtro vtplurimum latere obſeruantur.

13. In diæta eligantur cibi eupepti, temperati: abſint nimium ſicci & aſſati: vitetur aër nimium calidus, fuliginoſus, ſuppreſſio tranſpirationis naturalis per aërem humido-frigidum, penetrans odor ſpirituoſorum.

14. Obseruationes & cautelas tab. de cephalalgia commendatas cum his conferre, & dextre illas adplicare, ex vsu erit.

15. Præcipue autem conferri debet tab. præcedens de adfectibus arthritico spasticis, ad quorum indolem hemicrania accedit.

16. In subiectis, qui sunt habitus spongiosi, conducit etiam prouidus & modestus vsus *thermarum* & *acidularum*.

17. Denique subiicimus, quod *pulueres antispastici largiter cinnabarati* vim suam anodynam in hemicrania longe efficacius ostendant, quam illi, quorum dosis aliquot tantum grana continet. Primam huius effectus occasionem suppeditauit Illustrissimi cuiusdam hemicrania, quæ adeo effera & pertinax erat, vt omnem medicationem in plures dies non tantum respueret, sed & ad conuulsiuos plane motus excederet. Quum vero in his angustiis vnica tantum dosis, quæ, præter reliqua ingredientia, octo grana cinnabaris continebat, propinaretur, confestim cessabant spasmi, & somnus, qui toto morbi tempore desiderabatur, placide sequebatur atque per 12 horas cum salutari sudore continuabat.

TABVLA XLVII.
DE
PLEVRITIDE SPVRIA.

I. **D***EFINITIO.*

Pleuritis spuria est species motuum rheumatico-arthritico-spasticorum, pectoris partes externas musculosas adficiens, a congestione humorum versus hæc loca, hæmoptysin eminus respiciente, & hinc stagnationem inducente, originem sumens.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA*.

1. Pleuritis *spuria* a *pleuritide vera* & *peripneumonia* differt:
   1) Ratione *graduum*.
      a) In pleuritide enim vera & peripneumonia omnia symptomata sunt multo grauiora & acerbiora, quam in pleuritide spuria: nam illa indiuiduam semper habent comitem febrem acutam continuam, cum horrore inuadentem, & acri calore progredientem: hæc autem, quando omnino commotiones febriles habet coniunctas, sunt illæ leuiores & nomine vix dignæ, inæquales & sine typis, adeo, vt illi, qui ita sensibiles non sunt, illas pro re volatica & transitoria iudicent.
      b) Illæ comitem porro inseparabilem habent tussim, hæc autem tam sæpe hic *sine* vlla tussi, quam illic *cum* eadem patientes vexat; præter ea notabilem per sputum excretionem non habet coniunctam.
   2) Ratione *sedis*.
      a) Pleuritis & peripneumonia longe vsitatius circa, aut paullo infra mamillam, se se exserunt, pleuritis vero spuria familiariter altius circa ipsam claviculam incipit.

III. *SIGNA*.

1. Experiuntur patientes circa clauiculam sub respiratione in alterutro thoracis latere sensum quemdam molestum, qui tensorius magis, quam punctorius est, & respirationis negotium impedit.
2. Locum, quem semel occupat, constanter non seruat, sed de die in diem magis deorsum tendit, donec tandem (nisi mature dissipetur) pectoris regionem deserens, infra costas nothas notabilem adhuc molestiam relinquat, vel ad scapulas excurrat.
3. Transit quidem hic adfectus paucioribus diebus, certa autem periodo non est circumscriptus.
4. Puncturæ sunt inæquales, non pulsui, sed respirationi respondentes, interdum etiam remittentes.

5. Pa-

5. Patientes difficulter, & non nisi cum dolorum exacerbatione in latus adfectum decumbere possunt.
6. Sanguis venæ sectione emissus, in superficie cutem exhibet albam, tenacem.
7. Concurrit virium & adpetitus prostratio;
8. Somnus est inquietus.
9. Vrina est rubicunda, tartareum deponens sedimentum.
10 Aluus communiter est adstricta.

IV. *SVBIECTA.*

1. Sanguineo-cholerici & sanguineo-melancholici, ætatis præcipue iuuenilis & virilis homines.
2. Qui congestionibus rheumatico-arthriticis obnoxii sunt.
3. Sexus virilis, præ sequiori.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis remota* est plethora, & hinc orta congestio versus hunc locum euacuationi sanguinis destinata.
2. Caussa *proxima* est stagnatio humorum per copiosum & diuturnum sanguinis adpulsum inducta.
3. Caussa *efficiens & formalis* est principium vitale, quod per hosce motus congestorios hæmoptyicam euacuationem eminus intendit.
4. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ:*
   1) Importuniores & repentini corporis motus sub caloris & frigoris alternationibus.
   2) Scabiei, vel aliorum qualiumcumque exanthematum retrocessiones.
   3) Repentinæ sanguinis ebullitiones per abusum potuum spirituosorum, vel iracundiam inductæ.
   4) Transspiratio auctior & diaphoresis subito repressa.
   5) Euacuationes sanguinis naturales suppressæ.
   6) Artificiales adsuetæ neglectæ.
   7) Violenta pectoris concussio per ictum, lapsum vel fortiorem nisum in oneribus gestandis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hic adfectus, si legitime tractatur, intra aliquot dierum spatium sine periculo decurrit.

2. Fu-

2. Futuro autem tempore alii communiter adfectus ſpaſtici, videlicet nephritis, malum iſchiadicum, & tandem podagra ſuccedunt.

3. Si incongrua adhibentur medicamenta, e. g. calida alexipharmaca, vel externa refrigerantia, tum externæ inflammationes, aſthmata ſpaſtica, ſcirrhi hepatis, vel lienis inducuntur.

4. Non minus per medicationem peruerſam in pleuritidem veram vel hepatitidem transmutatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cruditates primarum viarum ante omnia reſpiciantur, & per lenia laxantia euacuentur, e. g. per ſennata, rhabarbarina, mannata, it. correcta aloëtica & helleborina.

2. Quando hic adfectus ex iracundia ortum ſumſit, ad eliminandam ſaburram biloſam lene emeticum, & mox quidem, propinetur.

3. Concurrente, & valde vrgente plethora, venæ ſectio in pede inſtituatur, maxime in illis ſubiectis, quorum conſuetæ hæmorrhagiæ ſuppreſſæ, vel artificiales prætermiſſæ ſunt.

4. Ad ſtaſin, quæ ab humorum verſus hæc loca ſtagnatoria congeſtione, metuenda eſt, præoccupandam, præſcribantur reſoluentia, diſcutientia, & æqualem ſanguinis diſtributionem promouentia, e. g. eſſentia alexipharm. & mixtura tonico-neruina *Stahlii*, in ſubiectis floridis mixtura ſimplex.

5. Transſpiratio vbique conſeruetur per diaphoretica fixa, antimon. diaphoret. bezoard. minerale, coniuncto regimine modeſte calido, non autem coacto.

6. Motus ſpaſtici & ebullitiones ſanguinis demulceantur per nitroſa, abſorbentia & cinnabarina, it. per decocta lenientia, gelatinoſa, emulſiua ex ſem. card. mariæ, amygd. dulc. & herbis pectoralibus, veronic. tuſſilag. heder. terreſtr. ſcord. ſcabios. ſpermat. cet. & denique per potiones ex aquis temperantibus, additis nitro depurato, conchis citrat. corall. rubr.

7. *Vrgentibus* autem motibus spasticis adhiberi possunt pulveres antispastici largiter cinnabarati, vel cum cortice cascarillæ, & versus somnum cum M. P. de cynoglossa mixti.

8. Externe locum habent:

1) Spiritus vini cum spiritu formicarum mixtus, & regioni dolenti adplicatus.

2) Cataplasmata ex herbis lenientibus, discutientibus & neruinis.

3) Emplastra, e. g. emplastr. saponat. *Barbette* camphoratum, de tacamahaca.

4) Frictiones tam in loco adfecto, quam dorso.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

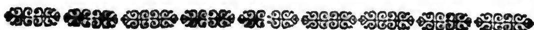
1. Si plethora non ad modum vrget, venæ sectio prætermittatur, nam præseruatiue instituta, maioris est efficaciæ, quam curatiue.

2. Euitanda sunt *externa* remedia *calida acria* & *vôlatilia*, ne adfectus a partibus externis ad interiora viscera retrocedat.

3. Exsulent remedia *narcotica, emollientia* & *expectorantia*, nec non interna *adstringentia.*

4. Eiusdem census est vsus topicus remediorum *sulphureorum.*

5. *Externa refrigerantia* cum animi pathematibus fugiantur.

TABVLA XLVIII.

DE

MALO ISCHIADICO.

I. D*EFINITIO.*

Malum ischiadicum est adfectus spastico - arthriticus ad modum dolorosus; qui motibus contentiosis coxas & os sacrum vehementer infestat, & sanguinis superflui per vasa hæmorrhoidalia ventilationem intendit.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Malum ischiadicum ab arthritide stricte dicta* non differt, nisi quod hæc iunioribus, illud autem ætate profectioribus obtingat & regionem coxæ atque ossis sacri pertinaciter occupet.

2. *Chiragra*, *gonagra* & *podagra* eumdem inuoluunt respectum, & ex ipsa denominatione dignoscitur horum adfectuum differentia *localis*.

3. Quem ad modum omnes arthritici adfectus a *simplicibus* motibus congestoriis hæmorrhagicis ratione *effectus*, *durationis*, *partium adfectarum*, immo etiam *euentus* differunt, ita & malum ischiadicum ab his congestionibus simplicibus est distinguendum. *Conf. tab. de adfectibus spastico-arthriticis.*

III. *SIGNA.*

1. Dolor coxendicum vehemens, & pertinacia singulari sæviens; maxime in tendinibus circa iuncturas desinentibus.

2 Hic spasmus musculos totius lateris tam arcte stringit, vt patiens curuus incedere cogatur, neque corpus sine intensissimis doloribus erigere queat.

3. Pro diuersa fibrillarum strictura, modo inflatio omnium ferme vasorum cruralium obseruatur, modo dolor, qui interdum ad genu, interdum etiam ad pollicem vsque pedis se se extendit, sentitur.

IV. *SVBIECTA.*

Ischiadico malo familiariter obnoxii sunt homines

1. Sanguinei, sanguineo-cholerici, sanguineo-melancholici, immo etiam de phlegmatico temperamento participantes, qui habitus corporis sunt laxi & spongiosi.

2. Præcipue plethorici, floridæ diætæ, lautæ, aromaticæ, spirituosæ, dediti, animi pathematibus, in primis iracundiæ nimis indulgentes, vitam otiosam degentes.

3. Dispositione hæreditaria adfecti, vel etiam veneri addicti.

4. Præ ceteris facile in hoc malum incidunt hæmorrhoidarii, & illi, qui artificialem ſanguinis ventilationem neglexerunt, vel naturalem imprudenter ſuppreſſerunt.

5. Communiter autem illi, qui rheumaticis & arthriticis ſtricte dictis adfectibus ætate iuniore obnoxii fuerunt, progresſione annorum a malo iſchiadico infeſtantur.

6. Feminæ hyſtericæ, cælibes hæmorrhoidariæ poſt menſium ceſſationem nonnumquam fiunt iſchiadicæ.

7. Denique illi, qui vel percuſſiones violentas, vel ſuppreſſos ſudores in pedibus perpeſſi ſunt, vel diuturnis præter conſuetudinem equitationibus ſe ſe exercuerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* mali iſchiadici eſt plethora.

2. *Formalis* ſeu *efficiens* eſt directio ſanguinis ſuperflui verſus coxas & vaſa hæmorrhoidalia, ſiue externa ſiue interna.

3. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* in *ſubiectis* recenſitæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Malum iſchiadicum patientes magis excruciare ſolet, quam adfectus arthritici illi, qui partes ſuperiores infeſtant.

2. Cholerico-ſanguineos hoc malum in ſpecie tam inſolenter interdum infeſtat, vt a ſtrictura diuturna partium adfectarum extenuatio & coxendicis aridura metuenda ſit.

3. Dolor, qui iuncturam femoris occupat, diutius perſeuerat, ægriusque tollitur, quam ille, qui circa os ſacrum animaduertitur.

4. Malum iſchiadicum, hæmorrhoides & nephritis mutuum quidem, ſed non perpetuum, inter ſe habent commercium.

5. Hæmorrhoidum legitimus fluxus non ſolum paſſionem iſchiadicam mitigat, ſed & illius recurſum in multis præſcindit.

6. Quo inſolentius paſſio iſchiadica vrget, eo citius in podagram transmigrat, & quando hæc rite non tractatur, hectica ſcenam claudit.

7. Si dolores coxendicem deſerere, & ad inferiora tendere obſeruantur, optima omnino eſt nota ſolutionis ſpaſmorum.

8. Cor-

8. Corpus si insolentius commouetur, malum exacerbatur.

9. *Hippocr. aphor. 59. Sect. VI.* dicit: quibus longo coxendicis dolore vexatis coxa excidit, & rursus incidit, iis mucores insunt.

10. Item *Hippocrat. aph. 60. Sect. VI.* quibus a diuturno coxendicis malo vexatis crus excidit, iis crus contabescit, & claudicant, si non vsti fuerint.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Methodus, qua malum ischiadicum tractari debet, non differt a regulis illis, quas tabula generali de adfectibus spastico - arthriticis exhibuimus.

2. Hoc tantum monere restat, vt cura eo maiori patientia continuetur, quo magis malum hoc ischiadicum ad pertinacem podagræ indolem accedere solet.

3. Quod ad *externa* remedia attinet, in malo recentiore non exiguum habent locum & effectum, præcipue *sapo Venetus*, spiritu vini solutus, & *emplastrum saponatum Barbette camphoratum*; item *ceratum matricale. Conf. caut. 5.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Ventilationes sanguinis artificiales*, si extra paroxysmum & mature satis instituuntur, motus eius modi ischiadicos multum præoccupare possunt.

2. *Hirudines* in specie apud illos, qui hæmorrhoidum suppressione laborant, insignem edere effectum, immo totum interdum malum superare solent.

3. *Purgantia*, *sudorifera* eiusdemque commatis medicamenta sanguinem commouentia, hic omnino exsulent, paroxysmum enim exasperant, infarctum, scirrhum, vlcus inducunt, & in hecticam tandem hoc malum facile deducunt.

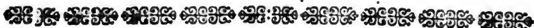
4 Optimum remedium præseruatorium huius mali est *motus voluntarius*, præcipue extra paroxysmum, quantitate sanguinis prius imminuta, institutus. Notandum autem est, quod, nisi hic ipse motus ad consumtionem vsque sanguinis per modum insensibilis transspirationis diu ac continuo peragatur, magis noceat quam prosit. Ille enim mo-

motus, qui impetuosus & abruptus est, orgasmum sanguinis, virium prostrationem, & multa alia damna caussatur.

5. *Emplastra, ceratum matricale*, & *saponatum Barbette* in malo ischiadico recentiore efficaciter adhibentur, in statu autem inueterato sine fructu dolenti regioni adplicantur.

6. Quoniam *balnea* sanguinis quantitatem non imminuunt, ideam vero naturæ, sanguinem commouendi, inprimere possunt, horum loco suffimigia potius vaporosa partibus inferioribus admoueantur.

7. *Scarificationes* iam dum adsuetæ temere non prætermittantur. Licet enim neque hoc remedio quantitas sanguinis sufficienter imminui possit, docet tamen experientia practica, quantæ efficaciæ sit consuetudo.

TABVLA XLIX.

DE

PODAGRA, GONAGRA ET CHIRAGRA.

I. **D***EFINITIO.*

1. *Podagra* est spastico-dolorifica motitatio in pede, a congestione sanguinis hæmorrhoidali externa initium sumens, & nullo ibi exitu potita, consuetudine ita insolescens, vt ex leuissima deinde occasione recurrat. Deriuatur a πȣς, pes, & ἀγρεύω, capio.

2. *Gonagra* est dolor arthritico-spasticus sensibilissimus, *genua* tantum occupans, & a caussis supra indicatis ortum trahens. Deriuatur a γόνυ, genu, & ἀγρεύω, capio.

3. *Chiragra* est dolor arthritico spasticus, articulationes manuvm & præcipue digitorum occupans, atque a caussis supra indi-

indicatis proueniens. Deriuatur a χεὶρ, manus, & ἄγρα, capio.

II. *DIFFERENTIA.*

Hi adfectus a reliquis arthriticis pathematibus non differunt, nisi quod ad loca & tempora seu ætatem attinet.

III. *SIGNA.*

1. *Podagræ*

1) Præludit ordinarie conspicua inflatio & infarctus vasorum per erura excurrentium, præcipue apud illos, qui amplioribus vasis instructi sunt.

2) Huic iungitur grauatiua aliqua totius corporis lassitudo, & tensio per ipsum femur deorsum, cum adspectu pallido partium musculosarum.

3) Cum hoc languore concursat subinde notabilis horripilatio, immo non raro manifestus febrilis horror; licet vana sit speculatio illa, quod podagricis absolute omnibus aliquid febrilis eueniat, præcipue, quando incongrua artificia exclusa sunt.

4) Huic succedit, immo cum illo concurrit, æstus modo volaticus, modo ardens, ad sitim & impatientiam vsque varians pro temperamentorum diuersitate.

5) Inchoat ordinarie leniter circa vesperam, & summum gradum adipiscitur post mediam noctem, hora autem circiter nona ante meridiem communiter mitescit. Deinde vsque ad vespertinum vel nocturnum tempus dolor *remittit*, immo interdum plane *intermittit*.

6) Quando autem a manifestis irritationibus exoritur, e. g. ab ira, terrore, tum typum hunc non æque seruat, sed eo momento impetuose irruit.

7) Incipit dolor in aliis, præcipue phlegmaticis, tantum tensiuus, grauatiuus & pressorius, liberum membri motum impediens, sub conamine autem mouendi insigniter pungens redditur.

8) In aliis vibratilis, lancinans, vellicans, palpitatorius, rigorosus & vtplurimum pertinacissimus, ad eiulatum vsque se extendit, ita vt sub exigua etiam membri moti-

tatio-

tatione, rupturam illud incurrere videatur. Hos dolores patientes sequentibus circiter verbis exprimunt: es reisse, zerre, fahre hin und wieder, es fechte und tobe, es lebe alles drinnen; es lauffe wie Ameissen, es arbeite drinnen; es reisse das Glied noch gantz zu schanden, es sey, als ob alles zerreissen und zerspringen müste: als ob Nadeln hin und wieder führen &c. Atque hic est *Galeni* κόπος ἑλκώδης, seu dolor contusorius, quem vulgus circumscribit, es thue so weh wie Blut-Schwären, daß sie sich fürchten, es anzurühren.

9) Sæpe enim numero micat, vibrat, salit, palpitat pars adfecta, ac si multæ acus intus vibrarentur, aut pectine ferreo locus carperetur.

10) Orditur hic dolor in aliis a superioribus partibus deorsum, nempe a coxa ad pollicem pedis, in aliis inuerso ordine, videlicet a pollice ad coxam, procedit.

11) Occupat hic dolor pedem, non solum strictissime dictum, sed ipsam etiam tibiam, genu & femur: nec solum articulationes harum partium, sed etiam intermedia spatia. Atque sub hac extensione & excursione gonagram, & malum ischiadicum simul inuoluit.

12) Durat hæc adflictio, sed cum temporaria remissione, per plures hebdomades: & quando dolor remittit, excipit eumdem rigor; cui si motus accedat, vniuersus dolor cum ferocia recurrit.

13) Sub ipso dolore nullus adest somnus; & licet ille tempore remissionis languide obrepat, cum frequentibus tamen pauoribus coniunctus est; præcipue quando patientes improuida quadam *adlisione* pedis, *dolores* reuocant.

14) Tumor aliquibus erumpit, interdum circa initium, interdum circa finem mali, sed non singulis eidem indiuiduo paroxysmis.

15) Primis horum dolorum temporibus vel numquam vel rarissime sudant, nisi præ anxietate. Impetus autem quando non nihil languescit, erumpit ad minimum lenis

lenis mador, non raro etiam copiosus sudor, præcipue ex adfecta parte.

16) Quibus autem sub ipsis doloribus reliquum corpus sudat, illis pars dolens communiter sicca manet.

17) Adpetitus sub vigore mali aliis iacet, & ad nauseam vomituribundam inclinat, aliis satis constat.

18) Prioribus concurrunt syndromæ pathematum in abdomine, præcipue in sinistro hypochondrio, colici dolores, alui siccitates.

19) Posterioribus magis conspirant dolores lumbares, renales ac nephritici, immo excretio sabuli & calculorum.

20) Denique decrescunt dolores, & succedit stupor vel rigor circa partem adfectam, sub quo stupore & rigore spasmodica musculorum strictura adparet; cui strictura contractura & immobilitas membri illius, ad quod musculi pertinent, indiuiduo nexu ordinarie iunguntur.

21) Secessio illa furfuracea, quæ in fine obseruatur, non omnibus est familiaris, nec prouentus nodorum tophaceorum, nisi in malo ad modum inueterato, & habitu pituitoso.

22) Vrina, quo magis dolores vigent, eo magis etiam est rubicunda, valde crassa, rubedine paulisper tenebricosa: sedimentum, crudiore adhuc malo, deponit paucissimum, idque pallidum; prouectiore autem morbo crassum & submucidum roseum ostendit: lateribus vitri adfigit & ad fundum etiam dimittit copiosa granula, instar tartari, aurantii saturatissimi coloris.

23) Recurrit hic adfectus stato fere tempore, maxime autumnali aut hiberno humidiore, vel vernali humido-frigido aëre.

2. *Gonagræ & Chiragræ.*

Gonagræ & chiragræ signa peculiari non indigent euolutione. Hi enim dolores ad indolem aliorum adfectuum arthriticorum adcedunt, idem cum iisdem schema

exhibent, cum podagra facile conſpirant, & non, niſi quod ad loca attinet, differunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Podagræ* familiariter obnoxii ſunt homines

1) Sanguinei, ſanguineo-cholerici, ſanguineo-melancholici, immo etiam de phlegmatico temperamento participantes, verbo: qui habitus corporis ſunt laxi & ſpongioſi.

2) Plethorici, floridi, otioſi, diætæ lautæ, aromaticæ, ſpirituoſæ dediti, venere abutentes, animi commotionibus, præcipue iracundia laborantes, & qui poſt conſuetum otioſum corpus vel equitando, vel vehendo vel laborando, fortiter exagitant.

3) Ordinarie viri conſiſtentis & prouectioris ætatis, prægreſſa florida & ſana iuuentute.

4) Graciles, & capacibus venis inſtructi, pauciſſimi hoc adfectu laborare inueniuntur, niſi antea ſpongioſi fuerint, vel hæreditaria ſubſit diſpoſitio.

5) Rarius etiam ætas iunior, niſi ex eadem hæreditaria labe, vel motibus hæmorrhoidalibus prægreſſis, cum vini, iræ, veneris abuſu.

6) Quidquid de *infantibus* podagricis circumfertur, ad rariſſimos caſus pertinet, & laborat incertitudinis ſuſpicione.

7) Quibus euacuationes ſanguinis naturales ſuppreſſæ, vel artificiales conſuetæ prætermiſſæ ſunt.

8) Diſpoſiti ad rheumatiſmum ex apoſtaſi febrili non ſatis diſcuſſa; qui quidem alius etiam habitus, quam ſpongioſi, eſſe poſſunt, & qui ex violenta partis læſione, fractura, contuſione, chronica ſpongioſa vlceratione, inſigni perfrigeratione, venereis gummatibus & viſcoſitatibus in podagram incidunt.

9) Feminæ rarius quidem hoc malo adficiuntur, quæ vero eidem obnoxiæ fiunt, ſunt plethoricæ, hæmorrhoidariæ, cælibes, & in his malum iſchiadicum fere ſemper præcedit.

10) Subiecta *capitis amplioris* podagræ præ aliis obnoxia eſſe, vul-

vulgo quidem dicitur; sed quæ hic vera sunt, caussa generaliore suffulciuntur, nempe illi, qui corporis spongiosi & diffusi exsistunt, amplius etiam caput ordinarie habent.

2. *Gonagræ & Chiragræ.*

Hi adfectus eadem fere subiecta, quæ modo nominata sunt, infestant.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* horum adfectuum est *plethora.*

2. Caussa *formalis* seu *efficiens* dependet a sanguinis plethorici *motu*, certis partibus a principio vitali destinato, vt per illas euacuatio obtineatur.

3. Nempe hi motus, licet erronei sint, respiciunt tamen in gonagra & podagra hæmorrhoides externas, in chiragra autem & pleuritide spuria hæmoptysin.

4. Caussæ *externæ*, *occasionales* & *procatarcticæ* in descriptione *subiectorum* potissimum indicatæ sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hi spasmodici dolores quo magis a loco excretionis sanguineo-hæmorrhoidalis, ad quam collineant, remoti sunt, eo pertinacius insistunt, & medicationem respuvnt. Hinc podagra & gonagra longe difficilius, quam malum ischiadicum eradicantur, & dolor ischiadicus circa os sacrum longe promptius mitigatur, quam qui iuncturam femoris occupat.

2. Podagra ita communiter insolescit, vt patientes vix vmquam ab illa in solidum liberentur: hinc inueterata mitigari tantum, radicitus exstirpari rarissime potest.

3. Quando *iuniores* & *viri* a podagra corripiuntur, totus morbi ambitus vtplurimum intra 14 dies finitur, in *senibus* autem sæpius ad aliquot menses extenditur; quæ differentia cuiusuis ætatis genio adscribenda est.

4. Podagra artificiis suppressa vel repulsa, grauissimos & pertinaces adfectus producit, qui lethales communiter euentus habent. Conf. num. 16.

5. *Vulgi traditio* non caret fundamento, quod nempe, qui ad modum iuniores podagra infestantur, non perueni-

ant ad insignem ætatem, & hoc quidem ob familiarem passionum hypochondriacarum complicationem: Vnde facile recessio ab artubus ad interiora contingit, quæ in sanguineo cholericis inflammationes viscerum, in magis phlegmaticis hypochondriacos adfectus producit.

6. Sic etiam vera deprehenditur *altera vulgi obseruatio*, quod, qui tarde podagra tententur, ad seram vsque senectutem viuere soleant, & tandem marasmode vel hydropico hecticis, vel paralytico-apoplecticis, adfectibus vitam amittant. Ex contrario iuniores, vel febribus acutis inflammatoriis, vel æstuosis hecticis, vel apoplecticis euentibus moriuntur.

7. Quam diu *pauores* sub somno adhuc vigent, finis paroxysmi nondum adest.

8. Quo sensibilioribus doloribus podagra patientem exercet, eo breuius & perfectius periodum suam terminat, eo diutius etiam nouus insultus emanet, sed eo certius desinit in spasmum, partes rigide trahentem, & in contracturas facile abeuntem.

9. In chiragrico podagrica passione, eaque inueterata, stabiles tandem contracturæ & rigores horum membrorum eueniunt, nodi etiam circa articulos digitorum. Sed hæ *contracturæ* rariores sunt, nisi quidem grauibus animi pathematibus, diæta intemperante vinosa, vel inconditis artificiis inducantur. Ad has autem contracturas referri non debet familiaris impotentia illa, partem flectendi sub doloribus, neque rigor ille in declinatione paroxysmi succedens.

10. Quo magis autem a paroxysmis remanet insigne vitium siue tumoris, siue torporis, siue rigoris, siue nodosæ duritiei, siue contractæ distorsionis, eo promtior, aut ad minimum eo certior, & in vniuersum peruicacior, fit recursus.

11. *Cholerico-sanguinei* a tumoribus pedum liberi sunt; ex contrario his strictoria potius partium extenuatio ad coxendicem vsque obtingit, eaque tanta aliquando est, vt in ariduræ metum coniiciantur.

12. *San-*

12. *Sanguineis* hi tumores eueniunt duri, rubicundi, calidiores interdum, *phlegmaticis* vero molles, œdematosi, vbique tamen cum sensu doloris.

13. Adsuescunt facile & tandem pertinacius durant ac perennant, sed sine praecipiti periculo, nisi repellantur, vel incongruis remediis hydrops, qui per se non insecutus esset, aduocetur.

14. Pauci podagrici dantur, qui non sabulo & calculis, vel ad minimum lumbaribus doloribus cum vrinæ vitiis, aut motibus hæmorrhoidalibus adficiuntur; immo præludunt sæpe pathemata fere nephritica: vbi autem nephritis calculosa complicatur, ibi raro simul hæmorrhoides obseruantur.

15. Hæmorrhoides autem, legitime & sufficienter fluentes, podagram in solidum auferre solent.

16. Podagra quando ex artubus ad interiora cito repellitur, siue id fiat per adstringentia, siue per ambulationem, siue per alia exercitia, solos artus mouentia, succedunt ordinarie tristia & periculosa pathemata, vti num. quarto in genere iam diximus, & hic in specie indicabimus, nempe

1) In iunioribus, insigniter plethoricis, & cholerico-sanguineis, diæta calida vtentibus, exoritur facile inflammatio vel hepatis, vel lienis vel ventriculi cum febre acuta.

2) In mediocriter annosis, mucosis, diæta non adeo calida vtentibus, sequitur deiectio adpetitus cum vomitu adsumtorum. Huic prostratio virium, agrypnia, splenica pathemata, colica tormina, multa flatulentia, febris lenta & hectica mox succedunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Podagra*, *chiragra* & *gonagra* eadem quidem methodo & iisdem medicamentis possunt tractari, quæ tabula generali de adfectibus spastico arthriticis indicata sunt; quoniam autem diuitum æraria & magnatum chartophylacia indubiis testimoniis confirmant, & per vulgus adeo notissimum est, quod podagra medicationibus & medicamen-

tis non cedat, *aliam viam*, eamque simplicissimam & fere certissimam, vtut delicatulis incommodam, monstrabimus, qua hoc malum nisi ad modum sit inueteratum, & hæreditarium, *funditus* exstirpari posse certi sumus.

2. Hanc viam sequente consilio manifestamus: Podagra est *morbus dominorum*, die Herren-Kranckheit: vnde qui hoc malo cupit liberari, *seruus fiat*, necesse est.

3. Durum hoc verbum! quis potest audire? Is autem audiet, qui vere cupit liberari, & vitam commodam ac otiosam in laboriosam commutabit. Hæc enim sola caussam podagræ, nempe plethoram potest remouere.

4. Hoc adsertum sine formidine oppositi audacter defendemus: non paucis enim exemplis illud habemus confirmatum, inter quæ hoc, quod sequitur, est notabilissimum.

5. Vir quidam litteratus quinquaginta & quatuor annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, habitus corporis spongiosi & crassi, vita sua sedentaria non tantum varia mali hypochondriaci incommoda & motus hæmorrhagicos incompletos sibi cumulauerat, sed & insultus podagricos per viginti & plures annos, tantos iam pertulerat, vt prostratis demum viribus lectum semper fere custodire deberet, & præ nimia animi sensibilitate atque impatientia illos, quos habebat intimos, ne videre quidem posset, atque pecuniam, quam in statu sano non dilapidabat, in terram proiiceret. Nulla salus erat in medicamentis, quæ a multis Medicis exhibebantur, & quo copiosius optimæ bonitatis nutrimenta atque iuscula sic dicta confortantia, die Krafft-Brühen, sumebantur, eo magis vires cadebant, donec corpulentia seu pinguedo corporis post paroxysmum aliquot mensium podagricum & febrem lentam remota esset. Consumta hac ratione plethora & recuperatis paulisper viribus, quærebam ex Patiente hoc, num vere cuperet liberari a malo tam diuturno & pertinaci? quumque omnem lapidem se moturum esse cordate promitteret, non tam verbis, quam ipsa praxi via monstrabatur, atque, præter corporis motum, venæ sectiones æquinoctiales, quas nemo antea cordi habuerat,

rat,

rat, eidem imponebantur. Sub initium quidem tantas vires non habebat Patiens, vt extra domum ambulare posset, breui autem tempore in excursionibus & reliquis corporis motibus habitum mirificum adquisiuerat: factum enim est, vt tempestate commoda pluribus diei horis campos & syluas percurreret, tempore autem nubilo vel hyëmali domestica negotia, eaque satis laboriosa, omni adsiduitate & constantia per tres annos susciperet. Omnia aderant sanitatis requisita, & podagra, quod per viginti annos frequentibus annuis paroxysmis Patientem exercuerat, tribus hisce laboriosis annis numquam redibat. Nihil, quod desideraretur, restabat, quam hoc vnicum matronarum domesticarum votum, videlicet vt pristina corpulentia, quam adsiduus labor hactenus impediverat, rediret. Redibat quarto anno, quo sensim a labore remittebat, & diæta nihilo minus plena ac lauta vtebatur, venæ sectionem etiam, quam magnopere aduersabatur, omiserat. Hac ratione ampla illa vestimenta, quæ spe obtinendæ pristinæ obesitatis angusta fieri matronæ recusauerant, ad vota erant expleta. Prædicebam pristinum morbum, qui quinto anno mitioribus quidem, sexto autem acerbioribus paroxysmis recurrebat, atque totam pinguedinis penum consumebat. Nouam hanc calamitatem litteris suis mihi indicabat Patiens (discesseram enim inter ea ex illo loco, quo vna habitabamus) & novam obedientiam pollicebatur.

6. Plura eius modi exempla nota sunt, quæ podagram, quoties desiderant, vita otiosa possunt reuocare, & ex contrario per sufficientem laborem constanter illam profligare.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Omnes excretiones, leniter promotæ, dolores horum adfectuum mitigant, suppressæ vero, vel fortiter intensæ, illos exacerbant.

2. Hinc quouis modo improbantur

1) *Opiata:* hæc enim siue particulis viscidis, siue sulphure volatili valde actiuo, in humores agant, præter alia damna, contracturas facile relinquunt. In atrocia autem

tem dolorum illa tantum, quæ correcta sunt, sub prudente vsu conceduntur.

2) *Martialia*, *bolaria* & alia *adstringentia*, quæ excretiones supprimunt, viscera constringunt, & hydropem caussantur.

3) Cautelæ illæ, quæ tabula generali de *spasmis* indicatæ sunt, etiam hic valent.

3. *Pilulæ Stahlianæ*, præcipue illæ, quæ ad tumores specialiter instructæ sunt, in tumore podagrico extra paroxysmum laudantur.

4. *Hirudinum* adplicatio ad loca hæmorrhoidalia, vel largæ & profundæ *scarificationes* in partibus adfectis vsum præstant.

5. Item *spiritus vini camphoratus crocatus* & *sacculi sicci* omnibus subiectis conducunt.

6. Quemlibet rheumatismum, siue a febribus male solutis, siue a scabie repulsa &c. productum, pro podagra interpretari, caueatur.

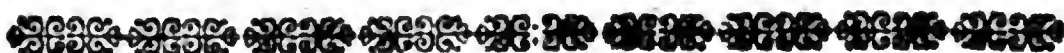
7. *Caussæ occasionales*, nempe diæta lauta, calida, bacchus, ira, venus, motus concussorii, equitatorii diuturni &c. nisi remoueantur, obtenta mitigatio non diu durabit.

8. Excell. *Stahlius* adlegat exemplum serui alicuius, qui a domino suo podagrico ocreas dono acceperit, & breui ab hinc tempore podagricus factus sit.

9. In doloribus podagricis egregie laudatur *emplastrum*, quod *tabul. chirurgica de contabescentia* describitur.

10. Ceterum res est altioris considerationis, quod repulsio podagræ ex artubus ad interiora tam infausta consectaria, eaque satis velocia communiter habeat. Certe qui considerat paucas illas sanguinis guttulas, quæ spasticis illis contentionibus exagitatur, non facile credet, quod illæ ipsæ ad interiora repulsæ tale infortunium producere possint. Hinc non tam in *materiam*, quam *motus pertinaciam* culpam reiicimus. Natura enim, quæ intentione euacuandi sanguinem occupata est, quando in externis partibus turbatur, ad interiores partes se conuertit, & in quocumque viscere vitali eosdem pertinaces motus strictorios & expresso-

pressorios instituit. Vnde stases humorum inflammatoriæ oriuntur, & tristia consectaria introducuntur.

TABVLA L.

DE
INCVBO.

I. **D***EFINITIO.*

Incubus est spasmodica musculorum thoracis contractio, nocturno tempore contingens, & anxiam valde ac laboriosam respirationem inducens; germanice, der Alp, græce ἐφιάλτης.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Incubus quo modo ab *asthmate conuulsiuo* distinguendus sit, sequente tabula fusius indicatum est.
2. Differentiam a *catarrho suffocatiuo* signa vtrorumque adfectuum, inter se collata, docent. *Conf. tabula de catarrho suffocatiuo.*

III. *SIGNA.*

1. Sensus ponderis alicuius, pectori incumbentis.
2. Respiratio anxia, & tam vehementer cohibita, vt neque mouere corpus, neque claram vocem emittere possint patientes.
3. Totius enim corporis motus paullisper sufflaminatus est, collecto motus vigore circa thoracem.
4. Oberrant sensibus varia phantasmata, quæ vere se conspicere & a quibus iniurias se pati autumant adflicti.
5. Soluitur hoc incommodum, quam primum vnicum tantum membrum ad motum denique concitatur.
6. Remanet autem aliquamdiu ingens lassitudo per corpus vniuersum, immo nonnumquam maculæ rubicundæ vel liuidæ, siue in artubus siue in pectore, conspiciuntur.

7. Hæc omnia nocturno tempore contingunt, medio inter vigilantem & dormientem statu.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit incubus communiter plethoricis, non quidem simpliciter talibus, sed notabili sanguinis spissitudine laborantibus.
2. Speciatim; qui adfectibus hypochondriaco-splenicis obnoxii sunt.
3. Qui nimia ciborum quantitate ventriculum circa vesperam onerare, & in tergo succumbere solent.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est plethora cum spissitudine sanguinis, præcipue circa venam portæ stagnantis, coniuncta.
2. Caussa *formalis* consistit in spasticis illis motibus, a principio vitali rationaliter quidem, sed erronee institutis.
3. Cum caussa materiali interdum conspirant cruditates primarum viarum.
4. Hac ratione exsulant fabulæ, quæ de hoc adfectu per vulgus circumferuntur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Incubus transitorius est adfectus & minoris periculi.
2. Contumaciter tamen interdum se gerit, nec prius aufertur, donec sanguinis quantitas imminuta & eiusdem spissior qualitas correcta sit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittantur per aliquot dies blandiora *laxantia* cum digestiuis & resoluentibus coniuncta.
2. Deinde, modo tempus sit opportunum *venæ sectio* in pede administretur, subiunctis pulueribus nitrosis, digestiuis, cinnabarinis.
3. De reliquo eadem methodus, quæ *tabula de malo hypochondriaco-hysterico* commendata est, obseruetur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quo magis primarum viarum cruditates peccant, eo magis post euacuantia tonus per stomachica amara restituendus est; in quem finem præcipue laudantur essent. gen-

gentian. rubr. centaur. min. card. bened. absinth. cort. aurant.

2. Vbi incubus *vnice* a prægrauatione ventriculi dependet, ibi euacuatio commode per blande aliquod *vomitorium* peragitur; caueatur modo, ne in diagnosi error committatur, vomitus enim in adfectibus hypochondriaco-hystericis grauia mala inducturus esset.

3. Adsuescant eiusmodi patientes lateribus, non autem tergo, incumbere.

TABVLA LI.

DE

ASTHMATE SPASTICO SEV CONVVLSIVO.

I. DEFINITIO.

Asthma conuulsiuum est vehemens spastica musculorum thoracis compressio, hæmoptyicam euacuationem, sed erronee, respiciens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Asthma conuulsiuum ab *incubo* sequentibus differt:

1) *Incubus* euenit dormientibus tantum, vel ad minimum semidormientibus, *asthma* autem *conuulsiuum* vix aliis, quam vigilantibus, obtingit.

2) *Incubus* transitorius est adfectus, *asthma* autem *spasticum* longe pertinacius durat, & frequentissime statis paroxysmis reuertitur.

3) *Incubus* respirationem tam vehementer cohibet, vt vocem claram supprimat, *asthma* autem *conuulsiuum* liberam magis habet respirationem.

4) *Incubus* minoris, *asthma* autem *spasticum* maioris est periculi.

2. Asthma *spasticum* quo modo ab asthmate *defectiuo*, nempe humido & ſicco, differat, videatur *tabula de asthmate humido & ſicco.*

3. Differentiam a *catarrho ſuffocatiuo* docet *tabula de catarrho ſuffocatiuo.*

III. *SIGNA.*

1. Reſpiratio eſt quidem breuis, ſed nón tam vehementer impedita; neque oppletiuum quid in pectore ſentitur: quibus circumſtantiis a *catarrho ſuffocatiuo* præcipue dignoſcendum eſt aſthma conuulſiuum.

2. Torpor inſuperabilis & extrema laſſitudo per reliquum corpus.

3. In thorace vero & circa ſcapulas ſumma compreſſio ſentitur, coniuncta cordis palpitatione.

4. Adſpectus faciei inæqualiter eſt rubicundus, & vaſa circa tempora turgent.

5. Aluus plerumque eſt adſtricta, vrina ordinarie eſt ſuppreſſa, in nonnullis autem maiori copia excernitur.

6. Concurrit ſæpe vertiginoſa oculorum & mentis tentatio.

7. Hæc omnia non ſolum ſtato plerumque tempore, in primis circa primam noctem, per vnam alteramue horam adfligunt, ſed etiam certas periodos formant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Familiarius euenire ſolet hic adfectus plethoricis, quam aliis ſubiectis.

2. In puerili & adoleſcenti ætate non facile occurrit; niſi quidem aliis morbis accedat, quo vero caſu mali communiter ominis deprehenditur.

3. Magis familiaris eſt adultioribus, in quorum aliis mediocris tantum paroxyſmus, ſed eo ſæpius, occurrit, in aliis autem cum impetu inuadit & breui tempore ſcenam claudit.

4. Specialiter euenit hic adfectus iis hominibus, qui ventilatio-

lationes sanguinis adsuetas, præcipue scarificationes circa hæc loca, neglexerunt.

5. Qui vitam laboriosam in otiosam mutarunt.
6. Quibus podagra vel rheumatismus incongruis remediis ad interiora retropelluntur.
7. Familiariter etiam euenit illis feminis, quæ suppressis vel imminutis mensibus laborant.
8. Item viris hypochondriacis, quibus hæmorrhoides suppressæ sunt vel impedite succedunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est plethora.
2. Caussa *formalis* est irritata ad excussionem natura.
3. Caussæ *occasionales* sunt variæ, est enim magis symptomaticus quam idiopathicus adfectus: vnde vel febribus, præcipue malignis, vel arthritico-rheumaticis, vel pectoris violentis adfectionibus se se iungit. *Conf. subiecta.*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Asthma spasticum est sonticum malum, & licet in præsenti non statim sit periculosum, facile tamen recurrit, & communiter patientem iugulat.
2. Pueros & adolescentes quando hic adfectus corripit, peioris est præsagii.
3. Si subiecta valde corpulenta ab hoc morbo infestantur, in hydropem pectoris communiter incidunt.
4. In iunioribus enim hic adfectus vere spastico-conuulsivus deprehenditur, in mediocri ætate acutos morbos vel peculiares sanguinis eruptiones, præcipue hæmoptyicas, in senioribus autem catarrhos suffocatiuos, apoplexiam, paralysin, post se trahere obseruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *In paroxysmo.*
   1) Ante omnia aluus soluatur per clysterem acriusculum, ad quem, deficientibus aliis, vrina recenter emissa, sumatur.
   2) Deinde venæ sectio siue instituatur, siue differatur, secundum indicationes sub *cautelis* legendas.

3) Post ea ad sanguinis commoti placationem sæpius exhibeantur puluceres nitrosi, absorbentes, cinnabarini.

4) Coniunctis, ad sanguinem congestum discutiendum, temperatis alexipharmacis cum regimine leniter diapnoico; quod tanto magis necessarium erit, quando febris, vti fieri solet, concurrit.

5) In casu valde vrgente cum pulueribus nitrosis versus somnum misceantur gran. II. M. P. de cynoglossa, vel cinnabaris largiore dosi adhibeatur.

6) Externe locum habent, tanto magis si patiens scarificationibus adsuetus fuerit, sequentia:

a) Spiritus vini camphoratus, circa scapulas, nucham, collum, adplicandus.

b) Dens hippopotami.

c) Frictiones cum panno calido, præsertim si sensus circa scapulas adest.

d) Suffimigia ex succino, mastiche, storace &c. item ex stœchade citrina, prunis iniecta, & parti dolenti adplicata.

2. *Extra paroxysmum*

1) Venæ sectiones æquinoctiales in pede numquam prætermittantur, coniunctis pediluuiis, alternis hebdomadibus repetendis.

2) adsuetæ scarificationes readsumantur.

3) Hæmorrhoidum & mensium vitium legitima methodo corrigatur.

4) Lenia laxantia subinde exhibeantur.

5) Subiunctis, ad tonum roborandum, & æqualem sanguinis distributionem promoueudam, tonico-neruinis, e. g.

Recip. tinct. salis tartari.
essent. succin. ana drachm. II.
spirit. C. C. drachm. I.
M. dos. gutt. XXX.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ sectiones*, in paroxysmo institutæ, hoc habent incommodi, vt adfectus in posterum pertinacius recurrat, &

& idem auxilii genus efflagitet. Natura enim per hosce motus spasticos e longinquo sanguinem exprimere intendit, & quando per venæ sectionem desiderium illius expletur, alia vice, quam primum molestam plethoram sentit, ad antiqua molimina reuertitur, & prius non placatur, quam vena secta est.

2. Vnde, si patiens hunc adfectum numquam expertus est, venæ sectionem absolute necessariam non iudicamus. Quando autem illa omnino placet, instituatur satis copiose, & quidem vel in vicinia, nempe in brachio, vel, si adfectus non ita vrget, in pede.

3. Quando vero æger ab hoc adfectu antea iam correptus, & venæ sectio administrata fuit, tum illius repetitio summe necessaria est: sine hac enim natura omnia reliqua subsidia spernit.

4. *Vomitoria*, promiscue in hoc adfectu exhibita, magis nocent, quam prosunt, præcipue ratione plethoræ & latentis sub ea timoris hæmoptyseos. Si autem voracitas prægressa huic adfectui incrementum conferret, & nihil adeo contra indicaret, leue aliquod emeticum, præmisso clystere & pro re nata venæ sectione, concederetur.

5. Sic etiam *purgantia fortiera* non sine damno adhiberi possunt; lenia autem laxantia vsum suum præstant.

6. A nimia tali sanguinis pressione & spasmodica ipsius cutis contractione, sæpius *sudor* prouenit, quem nitrosa re vera magis promouent, quam sistunt.

7. Quando pathemata *hypochondriaca* sensibiliter complicata sunt, *mixtura simplex*, leniter camphorata, bene acidulata, & sine regimine vsurpata, vtilis est; hæc enim flatulentis hypochondriacis subiectis egregie conducit.

8. *Salia volatilia*, præcipue in paroxysmo, fugiantur.

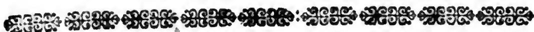
9. *Anodyna*, si, aluo nondum aperta, exhibentur, certissime damnum inferunt.

10. Circumspectus *hirudinum* vsus multis hypochondriaco-asthmaticis salutaris fuit.

11. *Diaphoretica* in primis calida multum nocent, quia paroxy-

xylmam fortiorem reddunt, lenia autem diapnoica vsum habent.

12. *Expectorantia* in spastico-asthmaticis adfectibus, vbi nulla materia præsto est, adhibere velle, periculosum est.

TABVLA LII.
DE
SINGVLTV.

I. DEFINITIO.

Singultus est motus diaphragmatis, & mesenterii cum intestinis semi-conuulsiuus, mediante quo principium vitale aliquid circa hanc regionem molesti discutere, propellere & eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Singultus* est vel *idiopathicus*, qui a vitio primarum viarum originem ducit, vel *symptomaticus*, qui per consensum neruorum in aliis morbis acutis contingit.

2. Qui morbis acutis superuenit, iterum distinguendus est a singultuosa illa respiratione, moribundis infantibus familiari.

3. Differt *gradu*, est enim vel vehementior, cum summa vi & nisu eueniens, vel mitior, per spontaneam oris clausuram facile moderandus.

3. Qui *chronice* occurrit, vel mox iterum cessat, vel, quod tamen rarius contingit, febrem inflammatoriam comitem habet, & maiore exspiratione sonora ac fortiore impetu adfligere deprehenditur.

III. *SIGNA.*

1. Præedit communiter dolor grauatiuus & pressorius circa orificium ventriculi sinistrum.

2. Sequitur sub diaphragmatis concussione exspiratio sonora, plus minus acuta.

3. Sub

3. Sub ipso hoc motu concussorio, in chronico adfectu, exserit se se sensus quidam vlcerosus, als wenn alles rohe und wund an demselbigen Orte wäre.

4. Post præterlapsam horæ quartam circiter partem sponte communiter cessat.

5. Aliquando autem, vltra aliquot horas, immo dies durat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Singultus chronicus euenit familiariter iis hominibus, qui nimis auide cibum, præcipue fructus horæos austeros, ingurgitant, & frigidum potum magnis haustibus degluttiunt.

2. Singultus in acutis morbis facile illis subiectis accedit, quæ inflammatione quadam interna corripiuntur, specialiter aliquando in puerperis febre acuta correptis obseruatur.

3. Dysenteria, vel alia inflammatione intestinorum laborantibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Singultus communis seu *chronici* caussæ sunt:

1) Prægrauatio ventriculi a cibis dyspeptis, crudis, austeris, præcipue festinato ingurgitatis, & hinc inductæ cruditates ac flatulentia.

2) Potus frigidus, vel medicamenta refrigerantia.

3) Exacerbationes motus peristaltici, per emetica vel purgantia fortiora inductæ.

2. Singultus in *acutis* occurrit præcipue in inflammatione mesenterii, pylori, simæ partis in hepate, ilei in dysenteria, item in febre causodea.

3. Caussæ *occasionales* sunt inflammationum externarum vomitus, diarrhææ, hæmorrhoidum nephriticorum, vel podagricorum adfectuum repentina suppressio & retropulsio.

4. Interdum per adsumtum lentescens venenum singultus inducitur.

5. Hac ratione singultus ab actu naturæ rationali, quo obstaculum qualecumque remouere intendit, non autem materia neruos stimulante, irritante & vellicante depen-

 der,

inde continget, ad vnam vel alteram hebdomadem se te extendere videtur, simulque saburram primarum viarum suspectam reddit, tum sequens methodus adhibeatur:

1) Ad cruditates primarum regionum eliminandas praescribantur
   a) Interne lenia laxantia, praecipue rhabarbarina & helleborata, item salia cathartica amara.
   b) Externe clysteres abstergentes.
2) Deinde ad ventriculum roborandum exhibeantur
   a) Interne stomachica amara & neruina, e. g. essent. absinth. galang. cort. auranc. centaur. minor. gentian. rubr. macis, mixtura tonico-neruina *Stahlii*, item martialia selectiora, praecipue tinct. martis aperitiva *Ludouici*, pulu. stomachicus *Birckmanni* seu *Quercetani*, cortex cascarillae, eiusque extractum.
   b) Externe camphorata, sacculi aromatici calidi, adiectis radicibus odoratis, herbis coronariis, & seminibus carminatiuis, it. balsama & emplastra stomachica.
3) His subinde interponantur, quae acrimoniam corrigunt, nempe absorbentia cum antimoniato quodam fixo maritata.
4) Concurrente flatulentia, haec legitime tractetur.
5) Ad praeseruandum purgans aliquod subinde praescribatur, & ante vel post pastum aliquot piperis grana, mediante vino adusto, sumantur.

3. Singultus, morbis *acutis* superueniens exposcit
   1) *Interne*
      a) Alexipharmaca cum spiritu nitri dulci mixta, coniuncto leni regimine diaphoretico.
      b) Pulueres nitroso-absorbentes, magisterium dentis apri.
      c) Emulsiua, gelatinosa, &, sedandi scopo, corticem cascarillae.
      d) Decocta ex rad. scorzon. sigill. Salomonis, apii, cichor, caryophyllat. herb. veronic. scord. chaerefol. flor. sambuc. chamomill. semin. caru. foenic. cort. citr. cin-

cinnamom. addito nitro & cryſtall. tartari; quæ autem decocta non copioſe ſumenda ſunt.

2) *Externe* ſacculos carminatiuos diſcutientes, in quem finem laudantur

a) Radices helen. pimpinell. alb. leuiſt. imperator. irid. Florentin. zedoar.

b) Herbæ hyſſop. meliſſ. origan. ſerpill. pul. montan. ſalu. rorismarin. thymi, ſpicæ, lauendulæ, menth. chamomill.

c) Aromatica.

d) Ligaturæ hypochondriorum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vſus *internus caſtorei*, & aliorum neruinorum calidorum, neque in ſingultu, neque in aliis infimi ventris adfectibus commendatur; *externo* autem vſu effectum ſuvm præſtat.

2. *Caſſia fiſtuloſa* & alia flatulenta laxantia, e. g. fol. *ſennæ*, *agaricum* in hoc adfectu minus locum habent.

3. Acta N. C. anno quinto obſeru. 118. notarunt, quod quinque dierum ſingultus in febre maligna feliciter ſublatus ſit per vſum *nitri*, *abſorbentium*, *emulſiuorum* & *alexipharmacorum*.

4. Hæc obſeruatio confirmatur quotidiana experientia, nitroſa enim cum abſorbentibus & leniter diaphoreticis, quando in acutis adhibentur, rariſſime ſingultum admittunt: inflammationes enim, propter quam diſcutiendam ſingultus a natura excitatur, præcauent.

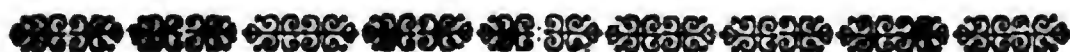
5. Quando autem nitroſa non adhibita fuerunt, & ſingultus morbis acutis acceſſit, tum in caſu adhuc recente & nondum præualido per dicta remedia frequenter profligatur, ad inſoleſcentem autem adfectum raro ſufficit, multo minus alia remedia famoſa.

6. Qui *chronico* ſingultu vexantur, *cingulo* quodam abdomen per diem muniant, potum frigidum euitent, & labore corpus exerceant.

7. Euitanda ſunt remedia *ſtomachica acria*, *calida*, *volatilia* & *opiata*.

8. *For-*

8. *Fortiora purgantia* & *emetica* in quouis singultu nocent.
9. Calor externus, pro mitigando singultu, egregie conducit.

TABVLA LIII.
DE
CONVVLSIONIBVS IN GENERE.

I. D*EFINITIO.*

Conuulsiones sunt repentinæ, reciprocæ ac extremæ motus tonici exacerbationes, in partibus præcipue musculosis, raptim tractis & remissis: quo summo, sed erroneo, conamine natura aliquid in corpore molesti, quod vel actu præsto est, vel ab illa fingitur, propellere & expellere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quo modo conuulsiones a *spasmis* vere differant, videatur *tabula de spasmis:* Licet enim sub vno genere motuum, vltra naturalem gradum auctorum reperiantur, & vna species facile in alteram transmigrat, nullo tamen modo confundendi sunt. Distinguunt alias inter conuulsionem, ceu spasmum simplicem completum, & motus conuulsiuos; sed & hanc differentiam hic prætermittimus, ne confusioni ansam præbeamus.
2. Conuulsiones sunt
   1) vel *idiopathicæ*, quæ sine euidente complicatione cum aliis morbis corpus infestant, & tempore stato, præsertim circa insigniores lunæ phases, ex nulla alia quam ideali caussa erronee recurrunt. Huc pertinent conuulsiones illæ, quæ strictiore sensu *epilepsiæ* nomine veniunt.

2) Vel *ſymptomaticæ*, quæ ſonticæ corporis periclitationi ſuperueniunt, vti ſub *cauſſis* dicetur.

3. Hoc ſolo reſpectu cauſſarum & morborum complicatorum differt *epilepſia* a reliquis motibus conuulſiuis: illa enim nullam proportionem cum cauſſa phyſica vel morali præ ſe fert, ſed *idiopathice* absque aliis morbis corpus potiſſimum adfligit, propriaque ſui vehementia proſternit, licet a cauſſa materiali initium ſumſerit; illæ autem cauſſas plerumque ſonticas cum morbis coniunctis pro fundamento habent.

4. Conuulſiones *vterinæ* diſtinguendæ ſunt a *lipothymiis* & *ſuffocationibus vterinis:* in his enim oculi ſemper clauſi & membra flaccida ſunt.

III. *SIGNA.*

1. In hoc triſti adfectu adparent partis alicuius vel vniuerſi corporis agitationes reciprocæ, vehementes ac repentinæ, præter voluntatem, immo ſæpe citra recordationem, contingentes.

2. Infeſtant hi motus per breues quaſi paroxysmos, dum aliquando paullulum quidem remittunt, ſtatim vero enormi vi recurrunt.

3. Immo in conuulſionibus inualeſcentibus partes non ſolum motu, ſed & ſitu torquentur, adlituntur & proiiciuntur.

4. His oculorum hinc inde diſtorſio, præcipue verſus ſuperiora, & ſenſuum abolitio accedit.

5. Dentes ſæpius colliduntur, & pollices, præſertim in principio, in pugnum contrahuntur.

6. In caſu vehementiore artus adeo torquentur, vt diu in hoc diſtorto ſitu permaneant.

7. Spuma, vel ad minimum mucus ſaliualis ſub finem paroxysmi communiter ex ore profluit.

8. In nonnullis aliæ excretiones, e. g. vomitus, diarrhæa, hæmorrhagia narium, excretio vrinæ vel ſpermatis, contingunt.

9. Sub-

9. Subsequuntur insignis corporis lassitudo, siticulositas, & vertiginosa capitis perturbatio cum sudore graueolente.

IV. *SVBIECTA.*

Conuulsionibus plerumque infestantur

1. Feminæ præ viris.
2. Ætas infantilis præ aliis ætatibus.
3. Habitus corporis succulentus præ ficciore.
4. Plethorici, crasso ad modum sanguine laborantes, & iracundi præ minus talibus.
5. Caussis tandem sequentibus occasionalibus obnoxii.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *formalis* conuulsionum est nimia irritatio principii vitalis: hoc enim vrgentibus casibus motum tonicum vitalem ad vltimam energiam intendit, ne quid intentatum maneat.
2. Cur autem paroxysmi in conuulsionibus idiopathicis circa phases lunæ communiter occurrant, explicatu difficillimum est: quæ enim caussæ de dominio lunæ in humores, speciatim in cerebrum, item de mechanicis configurationibus effluuiorum, elasticis potentiis, proferuntur, laborant *principii petitione.*
3. Plus sane moralis & finalis rationis, quam physici corporei impulsus, in hisce motibus extremis subest: hinc multæ difficultates premunt crassiores illos de vellicatione & stimulatione neruorum conceptus, variolarum testimonio, vbi vix millesimus conuulsionibus corripitur, licet omnes eamdem suppositam stimulantem materiam in illo morbo experiantur.
4. Caussæ *occasionales* & concitantes hoc magis illustrant, sæpe enim nulla est proportio inter has & motus tales violentas. Sunt autem illæ concitantes caussæ
   1) vel *materiales*, e. g.
      a) Spissitudo sanguinis.
      b) Coagulatio lymphæ circa caput, per refrigerationem inducta; quod potissimum in infantibus contingit.

c) Re-

c) Retropulsio crustæ lacteæ, scabiei, achorum vel aliorum vlcerum manantium.
d) Interceptio respirationis a tussis vehementia & materia valde tenaci.
e) Contenta in abdomine, e. g. vermes, præcipue apud infantes.
f) Morbi acuti infeliciter decurrentes, præcipue exanthemata legitime non succedentia, e. g. variolæ, morbilli.
g) Dentitio difficilis.
h) Res solidæ, e. g. festucæ, grumi, sanies, sub cranio latitantes, item potus spirituosorum acriorum nimius.
i) Menses suppressi, vel aliæ debitæ excretiones retentæ.
k) Contusiones grauiores, præcipue vulnera tendinum aut neruorum.
l) Morsus animalium iratorum.
m) Quo magis autem conuulsiones in consuetudinem iam degenerarunt, eo minus cum incitamentis hisce materialibus proportionem seruant.

2) Vel *immateriales* e. g.
a) Dispositio hæreditaria.
b) Animi pathemata, quæ non solum promtissime conuulsiones prouocant, sed etiam pertinaciter illas fouent, præcipue ira, terorr, amor vesanus ac desiderium.
c) Impressiones ideales per veneficia & philtra, in primis sanguinem menstruum orgasticum.
d) Periodi temporum, præsertim phases lunæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omnium conuulsionum nullus corpori in solidum vtilis est effectus.
2. Euentus quidem in *chronicis* caussis & scopis nihil ordinarie periculi portendit, nisi impetu conuulsiones excedant; inter ea facile adsuescunt, & per leues pure morales caussas proteruius reuocantur.

3. Quæ

3. Quæ autem conuulſiones *acutis* cauſſis accedunt, ancipitem communiter euentum ſortiuntur: per initia quidem morbi ſymptomaticæ hæ conuulſiones minoris, ſub ſtatu maioris, in declinatione & tempore debiti exitus ſummi periculi ſunt, immo, niſi a nouis externis cauſſis prouocatæ ſint, morbum lethali euentu claudunt.

4. Illæ conuulſionum ſpecies præ aliis ſunt contumaces, quæ a patheticis occaſionibus, vitio hæreditario, veneficiis, philtris initium ſumſerunt, & conſuetudine in habitum iam ſunt deductæ.

5. Conuulſiones, quæ adoleſcentes & adultos corripiunt, periculoſiores ſunt, quam quæ iuniores.

6. Mulier ex abortu conuulſa, raro euadit, teſte *Aretæo* libr. I. c. VI.

7. Puer febricitans, variolas nondum perpeſſus, ſi motibus conuulſiuis, & ardore circa lumbos, corripitur, poſtero die variolarum eruptio exſpectanda eſt, obſeruante *Bagliuio* in praxi med. pag. 79. & confirmante experientia frequente.

8. Sic etiam conuulſiones, febrilibus adfectibus in infantili ætate ſuperuenientes, ordinarie lethales ſunt.

9. Conuulſiones *ſymptomaticæ* nulla re efficacius profligantur, quam promotione motuum ſe- & excretoriorum, morbo primario conueniente.

10. Epileſia *uterina*, ſub debita mali hyſterici tractatione, ſponte communiter euaneſcit.

11. Quando autem nulla aut leuiſſima mali hyſterici pathemata adparent, & ita conuulſiones nullam magis proportionem cum cauſſa hac materiali obſeruant, tunc prius non ſoluuntur, quam poſt ſpecifici remedii, epilepſiæ idiopathicæ conuenientis, adplicationem.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ante omnia conſideretur, num conuulſio ſit *ſymptomatica* vel *idiopathica*.

2. In *ſymptomatica* primarius morbus reſpiciatur: hoc enim feliciter ſublato, conuulſiones interdum ſponte remittunt.

3. Vbique autem reliquæ curæ, exceptis febribus acutis, præmittantur blandæ *primarum viarum* expurgationes. In hunc finem præcipue commendantur cholagoga & melanagoga.

4. Euacuationum *sanguinis* debitarum suppressiones legitima methodo reuocentur; qua ratione spissitudini humorum simul consulitur. Huc in specie pertinet *epilepsia vterina.*

5. In caussa *vermium, scabiei*, vel *efflorescentiarum retropulsione*, mercurius dulcis vsu veniat, & expellentia, e. g. flores sulphuris, anticatarrhalibus mixti, vsurpentur.

6. In *pectoris* vitiis, lymphæque viscidiiate exhibeantur eadem anticatarrhalia, e. g. essent. succini, alexipharmaca, pimpin. alb. cum tinctur antimon. remiscenda, in phlegmaticis liquor C. C. succinatus, essent. cortic. sassafras.

7. Contra *spermatis* abundantiam & orgasmum præscribantur nitrosa & sufficiens corporis labor.

8. In caussa recrementorum *biliosorum*, infantibus familiarivm, ordinentur rhabarbarina, e. g. sirup. de cichorio cum rhabarb. aurum fulminans cum crystallo montana præparata, clysteres emollientes, qui in flatibus concurrentibus præcipuum vsum præstant.

9. *Dentitio difficilis* & interceptio *asthmatica* tractentur, vt moris est.

10. Conuulsiones per *philtrum* inductæ, vomitorium exposcunt satis maturum.

11. Hisce præmissis, motus temperantia & sistentia propinanda sunt, e. g. cinnabarina, nitrosa, lumbrici terrestres, vel specifica adhibenda Conf. *tabul. de epilepsia.*

12. Motus conuulsiui symptomatici, *febribus* superuenientes, non statim oppugnandi sunt, in primis per opiata, sed reliquus febris decursus & successus iusto modo promovendus, cui scopo satisfaciunt aquæ diapnoic. emulsiones, cinnabarina.

13. Conuulsiones *idiopathicæ* sequente methodo tractentur:
1) Lenia laxantia per tres circiter dies propinentur.

2) Re-

2) Reliquarum excretionum debitus successus conseruetur. Denique

3) Versus paroxysmum specifica sub moderato regimine exhibeantur. De quibus fusius *tabul. de epilepsia* agetur

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Obseruatio illa generalis, quod *generalia specificis* sint *praemittenda*, in conuulsionibus potissimum locum habet.
2. Remedia illa, quæ in hoc malo alias efficacia sunt, quando in conuulsionibus, mortem præcedentibus, offeruntur, loco sedationis, maiorem motuum insolentiam excitant, donec ipsa mors sequatur: vnde eo tempore nil nisi *prognosis lethalis* locum habet.
3. Numquam ad motus tantum sistendos dirigatur intentio: neque etiam materiam, fortioribus præsertim medicamentis expellere tentemus, vbi nulla talis præsto est.
4. *Adstringentia*, ad motus generaliter sistendos, in hoc adfectu exhibere, quouis modo improbatur.
5. Sic etiam *narcotica*, intentionem ad mouendum paullisper obnubilantia, minus fideliter agunt, & ad specialis huius motus sedationem minime sufficiunt.
6. *Cinnabarina* in *idiopathicis* conuulsionibus minimam habent efficaciam, in *symptomaticis* autem & spasticis circa caput restrictionibus plus præstant.
7. *Fortiora purgantia* in conuulsionibus *idiopathicis* non solum inutilia sunt, verum etiam motus magis exacerbare obseruantur: in nonnullis autem *symptomaticis* adfectibus, vbi materia crassa manifesta est, magis locum habent, præcipue in subiectis robustis, quibus etiam *vomitoria* aliquando salutariter propinantur; cauendo tamen vbique, ne nimis sint drastica, neque *sub ipsis paroxysmis* exhibeantur, restagnante virium imbecillitate.
8. Violentæ *pollicum eruptiones*, aliæque interpellationes paroxysmorum per odoramenta penetrantiora, insignem post paroxysmum defatigationem aut citiorem & frequentiorem eiusdem recursum procreare solent.
9. Caueant sibi patientes ab *animi commotionibus*, præcipue

 ira-

iracundis, ab otio, ſpeculationibus, potu ſpirituoſo, cibis acidis, refrigerationibus immodeſtis, rebus graueolentibus, proſpectu in profundum.

10. *Venæ ſectio*, ſi malum a plethora vel ſuppreſſione fluxuvm ſanguinis conſuetorum prouenerit, inſtitui neceſſe eſt, quam nonnulli in pedum *digitis maioribus* ſpecifice celebrant.

11. *Liquor C. C. ſuccinatus* in quibusdam effectum edit optatum, vitandus autem eſt eius abuſus.

12. Vltimo loco mentionem facimus *olei* illius rectificatiſſimi, quod *Democritus* ſic dictus *Chriſtianus* tractatu, *morbus & medicina vitæ animalis*, in conuulſionibus commendat. Qui oleum hoc *legitime* præparare & *dextre* adplicare poterit, is in conuulſionibus non ſolum idiopathicis, verum etiam in quibusdam ſymptomaticis, præcipue vterinis, admirandos effectus obſeruabit. *Conf. diſſert. noſtra inauguralis de efficaci quodam remedio in motibus exacerbatis.* Effectus, quos in hac diſſertatione huic oleo rectificatiſſimo adſignauimus, in hunc vsque diem ſæpius ſe commendant.

TABVLA LIV.

DE

EPILEPSIA.

I. DEFINITIO.

Epilepſia eſt motus conuulſiuus plus minus repentinus, ſumme exacerbatus, artus præcipue & pectus miſerrime adfligens, ſenſuumque priuationem per totum paroxyſmum inferens, cum aliis ſymptomatibus grauioribus, idiopathice magis absque alius morbi concurſu ab anxia natura erronee formatus. Deriuatur ab ἐπιλαμβάνω, inhæreo, manum iniicio.

II. DIF-

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differentiam *epilepsiæ* a *motibus conuulsiuis* in genere *tabula* præcedente docuimus.

2. Distinguunt quidem vulgo inter *epilepsiam idiopathicam* & *symptomaticam*, sed minus commode: hac enim ratione, differentia illa, quæ est inter *conuulsiones idiopathicas* & *symptomaticas* facile confunditur & obscuratur.

3. Hinc quamquam *epilepsia* sub *initium* per quascumque caussas *materiales* interdum inuitetur & introducatur, *progressione* tamen temporis, quando motus vere epileptici in habitum obfirmantur, *motuum* magis quam *materiæ* vitia adcusanda & consideranda veniunt.

4. Atque hoc intuitu *epilepsiam* sic dictam *symptomaticam* eiusque tractationem ad tabulam *præcedentem* generalem de *conuulsionibus in genere* relegamus, & *epilepsiæ* nomine hic tantum subaudimus adfectum conuulsionis *idiopathicum*.

5. Multo minus solliciti sumus hoc loco de differentia illa vulgatissima, quæ *epilepsiam* infantum in *externam* seu *explicitam*, wenn das böse Wesen ausbricht, & *internam* seu implicitam, wenn der innerliche Jammer im Leibe oder Köpfgen ist, distinguit. Quem ad modum enim conuulsiones infantum tantum non omnes sunt symptomaticæ, ita & harum tractationem ex hoc quidem loco excludimus.

6. Idiopathica hæc *epilepsia* est vel *recens*, vel *inueterata*.

7. Item vel *periodica*, mutationes lunæ insigniores, præcipue nouilunia & plenilunia sequens; vel *vaga* sæpius recurrens.

8. Alia est *hæreditaria*, alia ab impressione per *fascinum* aut nefarias artes magicas inducta, *conf. theoria Stablii pag.* 1356. alia vero aliunde *adquisita*.

9. Alia *vehementior*, quando nimirum manus in auxilium qualecumque admouentur; alia vero huius intuitu *lenior*

10. Differt tandem epilepsia a *pauoribus* infantum ratione gradus & durationis, vtpote qui huius mali sæpius esse solent prodromi.

11. Quo modo epilepsia differat a *lipothymicis* & *apoplecticis* adfectibus, signa testantur.

III. *SIGNA.*

1. In aliis præcedit sensus quidam frigidus, ex partibus remotis repente versus caput adscendens, & scintillæ oculis obuersantur.
2. In aliis prodromi tales non sentiuntur, sed paroxysmus improuise per *casum repentinum* se se manifestat.
3. Sub initium paroxysmi *pollices* in pugnum imprimuntur, & quando manus in auxilium vocantur, contentio adest contumacissima & vehementissima, quæ corpus rigidum & mobile, non vero flaccidum & tranquillum seruat; in aliis vero, vbi eius modi symptoma deest, adfectus mitiore plerumque modo decurrit.
4. In paroxysmi auspiciis mox priuantur sensuum vsu, vnde post ea, quid factum sit, immemores sunt.
5. Procidunt hinc, quam primum hoc malo infestantur, protinus in terram, oculis apertis & toruis.
6. Concurrunt communiter oculorum, linguæ & labiorum torsiones, stridor dentium & respiratio sonora cum clamore sæpius ingente.
7. Item violentæ artuum, immo totius sæpe corporis, iactationes & concussiones. *Conf.* quæ *tab. de conuulsione in genere* dicta sunt.
8. In nonnullis caput perpetuo agitatur, vt fortissime illud ad sanguinis vsque profusionem terræ adlidanr; id quod iunioribus magis solemne est.
9. Desinit tandem paroxysmus cum largiore spuma, quæ ex glandulis saliualibus exprimitur, & ex ore profluit.
10. Epilepticorum quidam sunt auidi, præcipue panis, & magis quidem secalini quam triticei. Atque hi sunt, quorum paroxysmus ordinarie terminatur cum vomitu, quo semi-coctum panem, seu fermentescentem magis pultem, ex ventriculo excutiunt.
11. Nonnulli inter dormiendum solum ab hoc adfectu corripiuntur, in quibus tanto difficilius eradicatur.

12. In

12. In epilepſia *habituali* paroxyſmi circa phaſes lunæ, immo ſecundum diei horas recurrere communiter obſervantur.
13. Finito tandem paroxyſmo haud vllius rei recordari valent, niſi quod a vehementi hac exagitatione remanentem laſſitudinem ſentiant, & de vertiginoſa capitis perturbatione conquerantur.

IV. *SVBIECTA.*

Ab epilepſia plerumque infeſtantur

1. *Infantili* ætate a *conuulſionibus* frequentibus correpti.
2. *Animi* adfectibus, præcipue terrori, iracundiæ & mœrori anxio dediti.
3. Plethorici, habitu corporis laxo ac ſponſio gaudentes, & ſpiſſitudine ſanguinis eximia laborantes.
4. Speculationibus amoris veſani, nimium indulgentes.
5. Omnium maxime *hæreditaria* diſpoſitione gaudentes.
6. Tandem iuniores & feminæ.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *generalis* eſt intentio quædam naturæ excuſſoria, motibus transpreſſoriis & congeſtoriis tentanda.
2. Cauſſa *ſpecialis* eſt *idea motus* per qualemcumque impreſſionem iracundam, aut anxie trepidam intentionem excitata.
3. Hunc motum *idealem* concitare valent variæ mentis alterationes, e. g.
   1) Animi pathemata vehementiora.
   2) Auerſio naturæ nauſeoſa.
   3) Æſtimatio eiusdem falſa.
   4) Intentio mentis fortiſſima.
   5) Ex his quoque aliquo modo liquet, quo modo *faſcina* & *incantamenta* ad hunc adfectum ſua ſymbola addere poſſint atque conferre.
   6) Omnium vero diſpoſitio hæreditaria eſt maxima.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Epilepſia vti eſt actio natura contumaciſſima ac violentiſſima; ita & multa, eaque potiſſimum ſontica, incommoda adfert; de quibus ſequentia teſtantur.

2. Vio-

2. Violentior oculorum distorsio, quæ in hoc malo occurrit, durabilem sæpius procreat strabismum.
3. Quæ caput sæpius adfligit epilepsia, id quod in iunioribus fieri solet; illa stupefacit tandem sensus & imminuit vsum rationis.
4. Sæpius etiam iisdem subiectis impotentiam adfert paralytodeam.
5. Epilepsia *nocturna*, quia specificorum commodam exhibitionem non adeo admittit, maiores in cura, quam *diurna*, inuoluit difficultates.
6. Quæ *adultis* obtingit, & habitum adquirit, illa vix amplius eradicatur.
7. Qui chronicæ habituali epilepsiæ adsueti sunt, illis, si etiam alio morbo correptis cooriatur, minus periculum denunciat.
8. Quid mutatio loci, temporis, vitæ generis, & præcipue ætatis ad epilepsiæ spontaneam solutionem conferat, ipse iam *Hippocrates* passim obseruauit.
9. Hinc epilepsia, *ante mensium eruptionem* puellis eueniens, sæpe circa fluxus huius eruptionem, nempe finem secundi septenarii, sponte remittit.
10. Idem obseruare contingit in *maribus*, in quibus circa pubertatis annos epilepsia, priore tempore exorta, non raro soluitur.
11. Epilepsia, quæ *circa mensium eruptionem* exoritur, facile, licet debite cessauerit, tempore gestationis & præcipue partus, recrudescit.
12. Infantes epileptici, intra sex hebdomades adhuc constituti, raro euadunt.
13. Epilepsia tandem *habitualis* cum hectica complicari & scenam claudere solet.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ante, quam ad ipsa *specifica* fiat progressus, *generaliora*, excretionibus ordinariis promouendis destinata, præmittantur. Qua de caussa

1. Cruditates *primarum viarum* eliminentur *laxantibus*, per

tres

tres circiter dies propinatis: huc faciunt cholag ga & melanagoga, v. g. rhabarb. hellebor. nig. mercur. dulc. syrup. de cichor. cum rhabarb. vt & clysteres emollientes & abstergentes.

2. Deinde *reliquarum excretionum* debitus successus respiciatur.

3. Denique *versus paroxysmum specifica* sub leni regimine exhibeantur. Horum ingens farrago apud auctores invenitur, ex quibus sequentem facimus selectum.

1) Radix & semen pœoniæ maris.
2) Viscus quernus & corylinus.
3) Carbo artemisiæ.
4) Cranium humanum.
5) Secundinæ primiparæ humanæ.
6) Stercus pauonis & leonis.
7) Vngula alcis, de collo suspensa.
8) Cerebrum corui.
9) Hippomanes, id est glandulosa illa massa, quæ in ore pulli recens nati reperitur. Hæc omnia antiquorum tempore iam erant celebrata: a recentioribus laudantur:
10) Spiritus sanguinis humani, immo sanguis ipse ab homine, violenta morte peremto, desumtus, præeunte *Helmontio*.
11) Os triquetrum cranii humani, vel porcini.
12) Os semi-lunare carpionum.
13) Excretio alba gallinæ, oua incubantis, sub vmbra exsiccata, & versus paroxysmum ad scrup I propinata, ac aliquoties repetita.
14) Bilis recens canis atri, cum vnicornu fossili subacta, vel aliquot guttæ seorsim propinatæ.
15) Malleus & incus ex cranio vitulino, habito ad sexum respectu.
16) Spina lacertarum, in aceruo formicarum exesarum.
17) Corda & hepata talparum, ranarum viridium, hirundinum, & aliorum animalium minorum.
18) Lingua siccata ex viuo tetraone sumta. *Vid. caut.*

19) Rasura spinae dorsi, violenta morte peremti.

20) Talus leporis.

21) Lumbrici terrestres in coitu mense Iunio ante ortum solis post praegressam pluuiam capti, spiritu vini vel ipso vino abluti & puluerisati.

22) Egregium tandem antepilepticum, quod passim a *Stahlio* commendatur, hoc est:

Recip. cord. talpar. exsiccat. num. V.
lumbric. terrestr. drachm. I.
talor. leporis scrup. I.
vngul. alcis subtiliter puluerisat.
cortic. visci querni ana scrup. semis.
cinnabaris, si placet, drachm. semis.
Misc. dos. gr. XV.

23) Plura *specifica* videantur in praxi *Barbettiana*.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vera *specifica*, legitime etiam adhibita, in omnibus neque pari successu, neque vna eademque constantia, effectum edunt; quae res in caussis magis moralibus, quam physicis quaerenda est.

2. Obseruatio *differentiarum* eximium in praxi habet vsum, quando autem specifica sine tali specierum respectu promiscue adplicantur, nullum effectum sortiuntur.

3. *Barbette* purgandi scopo in epilepsia commendat sequentem haustum, qui paroxysmum miratu digno effectu gradatim imminuere dicitur:

Recip. sapon. Venet. alb. vnc. semis.
lact. vaccin. vnc. VIII. coque & colaturae vnc. III. exhibeantur.

4. Epilepsia quando *lenior* est, *excitantia* per odoramenta penetrantiora non adeo improbantur, praecipue in vterina; vbi autem grauior est adfectus, in paroxysmo excitare non conuenit, minime omnium per excitantia impetuosa, e. g. salia volatilia, sternutatoria: caussantur enim dolores capitis vertiginosos, febriles commotiones, insignem post paroxysmum lassitudinem, & quo saepius turbantur, eo frequentius & promtius paroxysmi recur-

recurrunt. Id quod etiam de violenta *pollicum* implicatorum *eruptione* valet.

5. Post paroxyſmum lenes clyſteres ſeu lenia laxantia commendantur; ſubiunctis neruinis carminatiuis, præcipue tinct. cortic. aurantiorum, cauendo ab vſu *caſtorei*.

6. *Puluis cephalicus Michaëlis*, licet non omni plane effectu deſtitutus ſit, inſignis tamen vſus ab illo non exſpectandus eſt.

7. Antepileptica melius *ante paroxyſmum*, quam *poſt* eumdem, exhibentur: optati effectus infallibile ſignum eſt, ſi patientes in fronte fortiter ſudent.

8. Puluis antepilepticus, ex commendatione *Stahlii* ſub methodo deſcriptus, non confundendus eſt cum *altero ſpecifico* remedio, quod paucioribus granis propinatur, & ab auctore pro arcano habetur.

9. In *abundantia* & *ſpiſſitudine* ſanguinis conuenit *venæ ſectio*, vel iuxta *Williſium* hirudinum venæ iugulari vtrique in infantibus adplicatio.

10. Imminente paroxyſmo *ligaturæ* partium externarum ſuadentur.

11. *Camphora* gr. I. cum aqua cheiri poſt paroxyſmum propinare docuit *Ettmullerus*, ne cito recurrat.

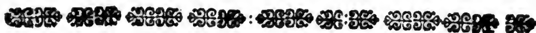
12. *Amuletica*, vt ſemen poeon. corall. ſmaragd. &c. de collo ſuſpenſa, ſperatum haud præſtant effectum.

13. *Diæta* epilepticorum ſit moderata, cibi offerantur eupepti cum potu ſufficienti & motu. Vinum, vt merito ſuſpectum, vitetur cum animi pathematibus.

14. *Lumbrici terreſtres* non forti igne ſed leni calore debent exſiccari. Quoniam autem ſub leni hac exſiccatione facile putreſcunt, ſpiritu vini vel ipſo vino prius abluendi ſunt. Hac enim ratione mucus abſtergitur, pori aperiuntur, & principium inflammabile, quod putredinem cauſſatur, ſub leni calore exhalat.

15. Vltimo loco adiicimus arcanum illud antepilepticum, *Caſparis Franckii*, paſtoris quondam *Leopoldigrunenſis*, quod poſt ipſius obitum agnati, peculiari quodam incitamento commoti, anno 1711. per nouellas detexerunt.

Rec. Rasur. cran. human. recent.
vngulæ alcis.
alumin. plumos.
spin. dors. violent. mort. perempt.
Ling. ex viuo tetraone sumt. & siccat.
Talp. mens. mart. capt. & noua olla siccat.
Rad. pœon. die parascev. cum auro & argento fossæ.
ana q. p.
M. f. puluis, cuius dosis pro adultis drachm. ʃj, pro iunioribus & infantibus minus, cum aqua ceras. nigr. flor. tiliæ, vel ab infantibus cum lacte materno, sumenda. Sudor & somnus quando succedunt, pro bono omine habentur.

TABVLA LV.

DE FEBRIBVS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Febris est principii vitalis salutare conamen, quo motibus secretoriis & excretoriis, vltra gradum naturalem quidem auctis, quantitati tamen & qualitati caussæ vtplurimum satis proportionatis, morbiferam aliquam materiam siue præoccupare, siue remouere intendit. Hoc sensu commode *febris* vocabulum deriuatur ab antiquo *februare*, id est, expurgare, specialissime a ritibus illis solemnibus, *februa* adpellatis, quibus domicilia ab *vmbris erraticis* defunctorum repurgare, & caussis malorum tollere intendebant.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres differunt ratione *periodi* seu mensuræ temporis, & secundum hanc differentiam sunt

1) vel

1) vel *acutæ*, quæ breui tempore circumſcribuntur, e. g. febris ephemera, ſynocha, variolæ, pleuritis &c. Hæ acutæ iterum diſtinguuntur in
   a) *ſimplices* & *peracutas*, e. g. peſtilentiales. Item in
   b) *benignas* & *malignas*.
2) Vel *chronicæ*, quæ *longiore* periodo abſoluuntur, e. g. febres intermittentes, lentæ, hecticæ.

2. Febres ratione *ordinis* ſunt:
   1) vel *typicæ*, quæ progreſſus ſuos & vniuerſam periodum conueniente ordine ſeruant;
   2) vel *erraticæ*, quæ nullum conſtantem typum ſeruant:

3. Porro febres ſunt:
   1) vel *continentes*, quæ eodem, quo inuadunt, tenore ad finem vsque perdurant, ſine intermiſſione & remisſione, e. g. ephemera ſimplex & plurium dierum, item febris ſynocha, ſeu *continens* κατ' ἐξοχὴν dicta.
   2) Vel *continuæ*, quæ ſingulis diebus ab exacerbationibus ſuis paullulum quidem *remittunt*, ad plenariam tamen *intermiſſionem* non perueniunt, e. g. febris quotidiana continua, ſeu catarrhalis, quæ veſpertino tempore ordinarie paroxyſmos ſuos format, ante meridiem autem *mitius* adfligit.
   3) vel *intermittentes*, quæ poſt interualla vnius vel plurium dierum nouo deinde impetu inſultant; e. g. intermittens quotidiana, tertiana, quartana.

4. Ratione *temporis* febris conſideratur, num ſit
   1) vel in *principio* & ortu;
   2) vel in *incremento*;
   3) vel in *ſtatu*;
   4) vel in *declinatione*.

5. Differunt porro febres ratione *cauſſarum*, & ſecundum hanc differentiam ſunt
   1) vel *ſanguineæ*, in quibus natura plethoram imminuere intendit, e. g. in febribus continentibus.
   2) Vel *biliosæ*, quæ poſt inſignem iracundiam & bilis largiorem effuſionem proueniunt, e. g. febris cholerica, cauſus.

 3) Vel

3) Vel *mucosæ*, per quas pituitosa, mucida, serosa materia ex corpore proscribitur, quale quid contingit in febribus catarrhalibus.

4) Vel *inflammatoriæ*, quæ inflammationibus viscerum & non raro etiam externarum partium *grauioribus* adcedunt. Huius census sunt: phrenitis, peripneumonia, pleuritis, hepatitis, splenitis, nephritis & febres vulnerariæ.

5) Vel *lochiales*, quæ puerperas post lochia siue imminuta, siue plane suppressa, siue aliam aduentitiam caussam, infestant.

6) Vel *lacteæ*, quæ lactis in mammas difficilem ingressum & prouentum comitantur.

6. Febres etiam diuiduntur in

1) *Essentiales*, *primarias*, *idiopathicas*, &

2) *Accessorias*, *secundarias*, *sympathicas*, quæ adiunguntur inflammationibus, vlcerationibus, immo etiam impetuosis congestionibus atque restagnationibus humorum. Huc pertinent febres inflammatoriæ, vulnerariæ, lentæ, hecticæ &c. item febres catarrhales, rheumaticæ. *Conf. tab. de febribus secundariis.*

7. Febres iterum distinguuntur in

1) *Simplices*, quæ sibi quasi solis constant, & cum nulla alia febre complicatæ sunt; & in

2) *Compositas*, vbi febris continens & continua, vel continua & intermittentes complicantur, aut intermittens duplicatur, e. g. synochus putrida veterum, quotidiana continua, tertiana duplex.

8. Febres pro diuersitate *originis*, *grassationis*, *locorum* & *subiectorum* sunt

1) Vel *epidemicæ*, quæ ex aëris vel aquæ communi vitio oriuntur, & communiter contagiosæ exsistunt, e. g. petechiales seu catarrhales malignæ, variolæ, morbilli &c.

2) *Endemiæ*, quæ certis populis & regionibus, præ aliis magis propriæ sunt, e. g. febres tertianæ & quartanæ intermittentes *Belgis* quasi propriæ exsistunt.

3) *Spo-*

3) *Sporadicæ*, quæ ex indiuiduali cauſſa hunc vel illum hominem, hoc vel alio loco infeſtant, e.g. febres *cholerico-cauſodeæ* poſt inſignem iracundiam: *intermittentes* ob vitium in primis viis, vel circa easdem: *inflammatoriæ* poſt inſignem corporis exagitationem & hauſtum frigidum.

9. Denique febres ratione *indolis* ſunt vel

1) *Legitimæ*, ſeu regulares, quæ conſueta anni & dierum tempora obſeruant, & ſolito tempore finiuntur; vel

2) *Anomalæ*, irregulares, nothæ, quæ nulla certa tempora, nullum typum, & nullam periodum conſtanter formant, & cum inſolitis ſymptomatibus complicatæ ſunt.

Item vel

1) *Benignæ*, quæ mitius ſe gerunt, e. g. febres intermittentes; ex febribus *acutis benignæ* dicuntur *reſolutoriæ* ſeu *continentes* & viſcerum *inflammatoriæ*. Bene autem notandum eſt, quod *inflammatoriæ*, ſi *exitum* ſpectemus, a malignitate febrium peſtilentium parum differant, & ita hoc intuitu minime *benignæ* dici mereantur. Quoniam autem *non contagioſæ* ſunt, vti *malignæ*, & non niſi vni, quem exercent, periculoſæ, *benignarum* nomine hoc quidem reſpectu venire poſſunt.

2) *Malignæ*, quæ grauioribus vtplurimum ſymptomatibus ſtipantur, & vel lethalem euentum adferunt; vel ſi omnino ſuperentur, labem tamen viſcerum facile poſt ſe relinquunt. Huius cenſus ſunt febres epidemicæ multæ. *Conf. cautel.* 33.

3) *Permalignæ*, ſeu plus minus *peſtilentes*, quæ præcipiti inſultu inuadunt, & plurimos paucis diebus ad tumulum comitantur. Huc pertinent *peſtis* & *ſudor Anglicanus*.

III. *SIGNA.*

1. *Motus* ſanguinis progreſſiuus *auctior*, a *pulſu* celere & frequente dignoſcendus.

2. Hunc

2. Hunc auctiorem motum pressis vestigiis sequuntur *caloris* augmenta.
3. Motus *tonicus* modo relaxatur, modo constringitur.
4. Vnde adspectus *faciei* modo est rubicundus & turgescens, modo pallidus & subsidens.
5. *Sitis* plus minus intensa.
6. Abstinentia a *cibis*.
7. *Somni* neglectus.
8. *Animi* morositas, sollicitudo, sensibilitas, minor dispositio ad negotia consueta.
9. Notabilis *virium* iactura & impotentia ad voluntarium motum.
10. *Dolorum* qualiscumque sensatio.
11. *Respiratio* anxia & suspiriosa.
12. *Sudoris* prouentus, a nulla facile febre excludendus.
13. *Vrinæ* conspicua mutatio, non modo *coloris* naturalis in exaltatiorem, sed etiam *consistentiæ* ordinariæ in copiosiorem, & magis saturatam.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febres sine discrimine omnem quidem sexum, ætatem & corporis habitum, infestant.
2. Sexus tamen virilis facilius illis obnoxius est, quam femininus.
3. Sic etiam ætas actiuior, iunior virilis, satis florida, præ alia minus tali.
4. Item sanguineo-cholerici, vel cholerico-melancholici, in primis ad iram promti.
5. In specie personæ, euacuationibus sanguinis vel aliis excretionibus antea adsuetæ, & iam ab illis liberæ viuentes.
6. *Infantes* magis ab acutis, quam intermittentibus febribus corripiuntur.
7. *Bruta*, sicut in genere non ita facile morbis obnoxia sunt, vt homines, ita minime omnium *veras* febres incurrunt; quæ obseruatio vsum pathologico-practicum suppeditat.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa febrium *efficiens* eſt principium vitale, ſeu anima, conſeruationi corporis ſui organici intenta.

2. Cauſſa *materialis proxima*, *propter* & *contra* quam motus tales febriles ſuſcipiuntur, eſt materia aliqua, quae mixtionem ſanguinis & reliqui corporis, intima corruptione fermentatiuo-putredinoſa euertere poteſt. *Conf. Stahlii differt. de febris rationali ratione.*

3. Cauſſa materialis *remotior* eſt plethora. Quoniam enim principium agens principiis obſtare ſolet, & non ſemper exſpectat, donec materia vires tales nocendi manifeſtas adquiſiuerit, non mirum eſt, quod ſimplex ſaepe plethora pro noxia materia reputetur, & naturae ſufficiat, vt contra eamdem febrilibus motibus inſurgat: plethora enim facile ſtagnationem, ſtaſin & corruptionem inducere valet.

4. Cauſſae *occaſionales* & *procatarcticae* ſunt:
   1) Concalefactio ſanguinis nimia, & per hanc orgaſmus eius, ſeu expanſio.
   2) Vehementes refrigerationes.
   3) Cibi coctu difficiles.
   4) Potus ſpirituoſus.
   5) Vigiliae nimiae praeter conſuetudinem.
   6) Excretiones adſuetae ſuppreſſae, ſiue *ſanguineae*, ſiue quaecumque aliae, praecipue haemorrhagia *narium.*
   7) Conſuetudo non minimae eſt efficaciae ad febres reuocandas.
   8) Contagium.
   9) Animi pathemata, quae prae omnibus facile primatum obtinent.

5. Exſulent itaque variae cauſſae illae fictitiae, e. g. adcenſionis *flammulae cordis*, *ſcintillarum* per latifundium ſanguinis oberrantium, *exploſionis* corpuſculorum nitroſorum; item *nudae* recentiorum *fermentationes*, quas antiquorum *putredini* ſubſtituerunt; porro *confuſiones* ſpaſmorum *adceleratae* ſpirituum commotiones.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Natura humana, ad corporis sui integritatem intenta & attenta, in febribus eosdem motus vitales, progressiuum nempe & tonicum, noxæ, periculum minanti, opponit, quibus alias corporis sui integritatem & conseruationem prosequitur; sed quo gradu febrilis noxa periculum minatur, eodem gradu etiam motus illi intenduntur, augentur & continuantur.

2. Hinc quando caussa illa peccans celerem noxam corpori minatur, motus febriles sine remissione instituuntur; si vero paullulum tardius damnum inferre videtur, tunc, quia non adeo vrget necessitas, per interualla motus febriles opponuntur. Inde fluit differentia inter febres acutas & intermittentes.

3. Febres *acutæ* exquisitas habent periodos, quibus motus febriles exercent, & per septenarios absoluunt; dum prima periodus, qua febris quædam acuta excurrere posset, septimo die absoluitur, altera decimo quarto, tertia vicesimo primo; nonnumquam, sed rarius, inter nos febris quædam acuta has periodos transgreditur, & ad vicesimum vsque primum vel octauum diem se se extendit, & tum in schema lentum transmutari videtur: intermittentes vero exquisitos temporis ordines non seruant.

4. Ita febrium *effectus* semper salutaris est, *euentus* autem sæpissime irregularis; vel plane lethalis, idque magis indiuiduali, quam essentiali febrili culpa; nempe impedito febris decursu & morbis aliis accedentibus. Ita non *a febre*, sed *cum febre* intereunt.

5. Longissime tamen *pauciores* febribus moriuntur, quam iisdem *infestantur*.

6. Febres frequentissime salutariter decurrunt sola abstinentia, quiete, & spontaneis euacuationibus, sine vllis medicamentis; quæ si incongrue adhibeantur, statas excretiones turbant, & felicem exitum interuertunt.

7. *Declinatio*, seu exitus febrium salutaris, fit vel *cito* & *vnica* excretionis actione, quæ *crisis* adpellatur, & maxime in acutis locum habet; vel contingit *successiue*, quæ terminatio

natio *lysis* vocatur, atque intermittentibus familiarior est.

8. *Crisis* quando contingit, est vel *exquisita*, quæ fit per *eccrisin* seu excretionem subitam & copiosam; vel *minus exquisita*, quæ succedaneis debitis excretionibus, in primis tamen *die critico*, negotium absoluit.

9. Crisis *exquisita* nulli febri propria, ne dum perpetua, *minus exquisita* numquam abest sine anomalia.

10. Criticæ hæ euacuationes, sufficiente quantitate prouenientes, adferunt momentaneam euphoriam, & animi, antea summe anxii, alacritatem.

11. Nulla febris vmquam restituitur sine omni *sudore*, aut mutatione *vrinæ*. *Vid. problemata febrium Stahlii.*

12. *Sudor* in nulla febre sub *initium* prouenit, circa *statum* autem vel senescente illo, sudores spontanei, aut aliæ extrusiones ad peripheriam corporis erumpunt.

13. In nulla febre sudor fluit sub *ἀκμῇ* æstus, sed quando huius impetus remittit; sin secus, symptomaticus, inutilis, immo noxius est *ibidem*.

14. Sudores iusto tempore prouenientes, & iusta moderatione fluentes, euphoria subsequitur.

15. Retardationes autem augent grauitatem; lassitudinem artuvm, protrahunt morbum, & febres *typicas in lentas* transmutant.

16. *Vrinæ* mutatio, si nulla in febribus contingit, nec calor ordinarium gradum superat, valet commune illud adsertum: *vrina sana, pulsus sanus, æger moritur.* Rarius autem hæc occurrunt.

17. Febres, quæ cum euidente aliquo *typo* non solum inuadunt, sed etiam progrediuntur, benigniores & minus formidabiles sunt.

18. Quo magis hunc typum *ordinate* & *tranquille* seruant, eo minoris sunt periculi, ex contrario, si valde acuto typo simul ferociter & æstuando inuadunt, & augendo vigent, certissimi & eximii periculi sunt.

19. Omnis febris, in corpus male dispositum ingruens, viribus iam aliunde exhaustis, facillime anomalizat.

20. Abiectio *animi* in febribus, eaque præter consuetudinem patientis, optimi non est ominis.

21. Si caussa materialis in febribus *exiguæ* molis est, & præcipue corruptionem putredinosam inducendam prona exsistit, malignitatis adcusanda est.

22. Per febres diuturnas & lentescentes temperamentum sanguineum facile mutatur in cholerico - melancholicum, cui animi indoles respondet.

23. Febres stata sua ordinarie habent tempora, nempe

1) *Tertianæ* intermittentes tempore ientaculi, vel prandii, circa solstitium præcipue vernale, inuadunt.

2) *Quartanæ* horis post meridiem, circa quartam & quintam circiter, & in primis autumno contingunt.

3) *Synochæ* febres ante crepusculum oriuntur.

4) *Biliosæ* circa ortum solis proueniunt, & post solstitiales exsistunt.

5) *Catarrhales* circa vesperam insultant, & circa æquinoctia prodeunt.

24 Quo magis autem febris aliqua a legitima sua norma deflectit, eo deterior est prognosis; ad minimum

25. Omnis febris in alterius tempora, habitus, ætatis opportunitates incidens, vel in illam degenerat, vel in eius mores anomalizat. Vid. *problemata Stahlii.*

26. Quando itaque natura debitum ordinem transgreditur, & vel excessiue, vel defectiue operatur, vel præmature, vel præpostere se - & excretiones suscipit, aut secundarios quosdam effectus prosequitur, fluunt exinde grauia & periculosa symptomata, vt sunt: spasmi vehementes, hæmorrhagiæ inopportunæ, vomitus intempestiui, conuulsiones, prodigæ diarrhœæ, adfectus phrenitici, soporosi, deliria, singultus, extrema virium decrementa, exanthematum retrocessiones, lipothymiæ, cardialgiæ extremæ, inuoluntariæ excretiones, &c.

27. Febres incongruis medicationibus, e. g. adstringentibus, *nimiis* absorbentibus, opiatis &c. corruptæ, turbatæ, aut suppressæ, post ea autem recidentes maiorem restitutionis inuoluunt difficultatem, quam febres sibi relictæ.

28. Fe-

28. Febres si legitime & salutariter decurrunt, nouum vtplurimum sanitatis vigorem habent successorem.

29. Interdum vero accidit, vt, si natura in febrilibus functionibus impedita fuit, materia tamen aliquo modo ad eliminandum iam præparata est, particulares translationes congestoriæ ad certa loca fiant, quas *apostases* seu *metastases febriles* nominamus, quæ in iunioribus caput occupant, vt glandulosi tumores inflammatorii ibi occurrant, in adultioribus vero phlegmonodei tumores oriuntur.

30. Hæ metastases quando temere repelluntur, prægressam febrem denuo & maiori impetu prouocant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Si vmquam alibi, certe in febribus requiritur, vt Medicus sit *minister* naturæ.

2. Hæc autem circa *initium* & *incrementum præparat*, *disponit* & *secernit* materiam noxiam; in *statu* vero & sub *declinatione* præparatam materiam per conuenientia loca *excernere* & *eliminare* adlaborat.

3. In hoc duplici negotio, secretionis nempe & excretionis, naturæ succurrere, *artis* est.

4. Sed quia de febribus tantum in *genere* hic agimus, *generalem* etiam tantum modo methodum & remedia *generaliora* adlegare, specialia autem specialibus tabulis subsequentibus exhibere, conuenit.

5. Remedia, quæ *præparationi* & *secretioni* inseruiunt, sunt:

1) *Humectantia:* huc pertinent
   a) Sufficiens dilutus potus ordinarius.
   b) Decocta satis nota ex hordeo, C. C. &c.
   c) Infusa thée, coffée, non tamen cum lacte, item herbarum & radicum alexipharmacarum, sed temperatiorum.

2) *Lentam* humorum *crassitiem* & *tenacitatem resoluentia*, cuius census sunt:
   a) Radices alexipharmacæ temperatæ, & leni simul diuretico effectu præditæ, e. g. rad. helen. pimpinell. alb. vincetox. gentian. petasit.

b) Her-

b) Herbæ eiusdem efficaciæ, vbi præ omnibus ſcordium laudatur.

c) Salia abſterſiua & digeſtiua, ex acido vitriolico & alcali fixo parata, e. g. tart. vitriolat. nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, item *tartarea*, e. g. arcanum tartari.

3) *Acrimoniam ſulphureo-ſalinam & tenuem obtundentia & incraſſantia*, qualia ſunt:

a) *Abſorbentia* oſtracodermata, e. g. conch. præparat. mater. perlarum præparat. item teſtæ ouorum, oculi cancri.

b) *Nitroſa*, e. g. nitrum cryſtalliſatum, nitrum tabulatum ſeu lapis prunellæ.

c) *Subacida*, e. g. ſuccus citri, berberum, ribium, tinct. florum bellidis: ex magis acidis, clyſſus antimonii, ſpiritus vitrioli & nitri.

d) Emulſiua, e. g. emulſio amygdal. ſem. card. Mariæ.

6. Remedia *excretioni* ſubuenientia ſunt:

1) *Diaphoretica*, antimonium diaphoret. tenerrimum, bezoard. mineral. aquæ diapnoicæ, e. g. aqua ſcord. card. bened. flor. ſambuc. galeg. &c.

2) *Alexipharmaco-diuretica*, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, mixtura ſimplex, leniter camphorat.

3) *Aluum* leniter expedientia, e. g. clyſteres.

7. Hæc tria remedia euacuantia in *plurimis* febribus locum habent; ſequentia autem in quibusdam tantum febrium ſpeciebus tuto adhibentur:

1) *Vomitoria*, quæ *interdum* in intermittentibus conueniunt. *Vid. cautel.*

2) *Laxantia & purgantia.*

3) *Venæ ſectiones*, in caſibus & circumſtantiis ad modum ſpecialioribus. *Vid. cautel.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Muſſitarunt quidem ab antiquiſſimis temporibus Medici, quod in febribus *pugna* quædam ſit naturæ cum morbo; agnouerunt, quod dies ad excretiones critici ſint pugnæ

pugnæ illius veluti exitus, & decernentium inter se partium, aut potius ex parte naturæ eueniens victoria; sed dolendum, quod tam pulchram obseruationem non melius excoluerint.

2. Immo perite animaduerterunt, quod non solum salubriores, firmiores atque certæ naturæ victoriæ seu crises fiant per manifestas excretiones & præcedentes (vt illi adpellabant, cōctiones) secretiones, materiam qualemcumque ad corrumpendum efficacem proportionatis temporibus & locis expellentes; sed ex aduerso etiam morbi victoria seu funestus febrium exitus nitatur huius modi excretionum infido successu, immo potius defectu.

3. Hæc cum vtique ita se habeant, Medicus sollers ad has considerationes omni ratione instituendas animum advertere debet: nam ab harum excretionum vera agnitione pendet febrium therapia generalis, vt Medicus, has excretiones *arte* debite prosequendi, consilium conveniente capere & exiequi possit.

4. Contra, si natura, nullius determinatæ commotionis opportunitatem inueniens, nihil horum vel faciat vel perficiat, considerandum tanto prudentius Medico, quid in sua arte positum sit, siue ad tempestiuam huius materiæ subtractionem, siue ad eius præparationem, vt obedientior fiat etiam ipsius naturæ commotionibus.

5. *Methodus correctoria*, quæ caussam morbidam, seu corruptelam ab illa subnatam, alterare, subigere, & in crasin corporis tolerabilem redigere studet, vniuersæ naturæ methodo contrariatur; vtpote quæ totam vitam non correctionibus peiorum materiarum, sed *excretionibus* mechanice absoluit.

5. Simplicissimæ etiam rationi magis conuenit, vt materia aliqua vel corrumpens, vel corrupta potius absolute ex vniuerso corpore eiiciatur, quam difficilibus, longinquis, immo irritis & vanis correctoriis tentaminibus eam subiicere, & in ambiguo hærere, an optata alteratio corruptæ materiæ in melius euentura sit.

7. Omnes

7. Omnes autem *vehementes* euacuationes & medicationes in febribus ad modum suspectæ sunt, quia principium vitale vtplurimum placide motus suos febriles administrat.

8. Hinc *vomitoria*, ab aliquot lustris omnibus fere febribus destinata, rarissime & adcurata circumspectione vsurpanda sunt.

9. Vomitoriæ enim commotiones non solum ventriculum & reliqua viscera abdominis vehementer concutiunt, sed stringunt etiam vasa, ad caput pertinentia, arteriosa & venosa circa œsophagum, fauces & collum; vnde variæ distensiones vasorum & meatuum in capite ingruunt.

10. Concurrit angustia præcordiorum, anxietas & insignis virium iactura.

11. Et licet subiecta *euemeta* sint, docet tamen experientia, quod etiam talia in febribus acutis ægerrime & laboriosissime sæpius vomant; præcipue si nulla saburra crassior in ventriculo præsto sit.

12. Præterea in febribus acutis *legitimis* caussa numquam hæret in primis viis.

13. In febribus *biliosis* inflammatoriis hæret quidem caussa in primis viis, sed materia ita non est disposita, vt secure semper per vomitum possit euacuari; *conf. tabula specialis de febribus biliosis*: neque status inflammatorius, ibi præsens, vehementem talem concussionem tolerat.

14. In intermittentibus vomitoria, non nisi tertianis, locum habent, nec ibi necessaria sunt, nam cruditates & saburra ita præparari & disponi per alia remedia possunt, vt sine tali tumultu commodius eliminari queant.

15. *Acriora purgantia* ad modum etiam raro in febribus conueniunt.

16. *Venæ sectiones* in febribus, siue acutis, siue intermittentibus, directe non conueniunt, modo vnica febris *synocha* excipiatur.

17. Secta etiam vena, nisi sufficiens sanguis emissus sit, & regimen placide diaphoreticum subiungatur, facile versus dies criticos congestiones sanguinis ad caput contingunt

contingunt, vnde deliria, aphthæ, & alia grauiora mala producuntur.

18. Sic etiam præmaturum *regimen diaphoreticum*, præcipue per calida alexipharmaca, verſus paroxyſmum, & vigente æſtu, inſtitutum, motus naturæ ordinatos facile perturbat. Conueniunt potius ante & verſus paroxyſmum temperantia, abſorbentia, diluentia, digeſtiua ſalia.

19. In omni febre *potulenta* congrua, ſufficienter conceſſa, reficiunt patientem, minuunt æſtum, promouent quietem, & facilitant debitos ſudores. *Vid. problemata febrium Stahlii.*

20. Continentia quieta circa opportunitates portior eſt omni medicamento. *ibidem.*

21. *Symptomata* febrium ne deterreant Medicum; multo minus a legitima methodo ad alienas medicationes, eſſentialibus febrium circumſtantiis præiudicium adferentes, illum deducant.

22. Hinc *adpetitus* deiectionem & *vigilias*, præcipue in acutis, nihili faciat: *ſitim*, quantum ſine immodeſtia fieri poteſt, largiter ſubleuet: *inquietudines*, ab impatientia morali vtplurimum multum dependentes, ſeriis dehortationibus, & peſſimorum effectuum denunciationibus, componat.

23. In omni febre *refrigeratio* corporis, & voluntaria, & accidentalis ad modum noxia eſt; *vid. problemata practica Stahlii.*

24. Materia numquam moueatur, niſi ſit mobilis. *ibidem.*

25. In *alterantibus* autem, vti iam ſupra monuimus, parum præſidii quærendum eſt, exceptis aliquo modo intermittentibus & quibusdam inflammatoriis acutis: ſperatus enim *alteratiuus* effectus quam nimium ſuperatur a manifeſta humorum *expanſiua* efficacia, quæ plus certe incommodi adfert, quam ille præſidii promittit.

26. Sufficiens potus in omnibus febribus iniungendus eſt, cauendo tamen a frigore illius nimio, præcipite ingurgitatione, conſiſtentia ſpiſſa & alibili, qualitate illius inebri-

ebriatiua, vertiginosa, flatulenta. Loco ordinarii potus vsu esse potest decoctum e rad. scorzoner fol. veronic. flor. tunicæ, aquileg. borragin. bugloss. meliss. turcicæ, cort. citri, aurant. præsertim recent. cum modico cinnamomi, cardamom & momento sacchari.

27. *Emulsiones* dilutæ etiam conueniunt, sed non ex seminibus frigidis dictis, verum ex amygdalis & mundis pineis, paratæ, sufficienter saccharatæ, & aromatica quadam aqua, e. g. cinnamomi, gratiores redditæ,

28. *Alexipharmaca* exhibeantur sub exitu paroxysmi, & tempore, quo acutarum impetus paullulum remisit, non tamen proxime versus nouum insultum.

29. *Salia volatilia*, e. g. sal & spiritus C C. in febribus acutis a multis quidem annis summis laudibus mactantur, sed varia incommoda, immo pericula sontica inducunt, præcipue tumores œdematosos & tandem asciticos.

30. *Acida* in febribus ita reformidanda non sunt, vti quidam recentiorum putant, solatio potius veniunt, præcipue sanguineis, in nimio æstu & siti, nominatim spiritus vitrioli, sulphuris, succus citri, berberum, tussi autem præsente, quæ a vitriolicis exasperatur, acidum tantum *citri* locum habet, præcipue cum saccharo ad gratiam edulcoratum.

31. *Acida* autem *dulcificata* iisdem effectibus destinare, experientia & ratio interdicunt. Crasis, ex hac imaginaria correctione emergens, nondum satis cognitæ est efficaciæ, & penetrantem fouet adstrictionem.

32. Vsus *adstringentium* vniuersæ febrium intentioni aduersatur, nam secretiones & excretiones, apertas poscunt vias, quæ autem ab adstringentibus coarctantur, & hinc ferocia non tantum symptomata, verum etiam in acutis plane funesti euentus inducuntur.

33 In intermittentibus contumacioribus, vbi materia peccans iam eliminata est, & motus tantum a consuetudine perennant, actiones interim vitales, adpetitus, con-

coctio,

coctio, somnus, aluus debite sibi constant, vsus illorum prudens conceditur.

34. Post febrium, præcipue acutarum, decursum vsus alexipharmacorum per tempus aliquod adhuc continuandus est, quia semper aliquid restat eliminandum.

35. *Specifica* antifebrilia magis optanda, quam speranda sunt; & licet *Apinus* de cortice *cascarillæ* in substantia aut extracto, in febribus nominatim epidemicis, tempestiue exhibito, adseueret, quod medio morbi cursu cito in melius, & secundo vel tertio die in integrum restituti fuerint patientes, dolendum tamen est, quod hoc adsertum non ita vbique experientiæ respondeat.

36. Interea hic cortex egregium tonicum effectum præstat, fouet enim adstrictionem vix sensibilem, saporem aromaticum, & amarorem penetrantem.

37. *Nitrum* quibusuis temperamentis, præcipue autem cholericis, optime conuenit: in forma *liquida* diluta sumtum, aluum lubricat, in *sicca* autem exhibitum acrimoniam sulphureo-salinam egregie obtundit.

38. *Saccharata*, modeste exhibita, non ita reiicienda sunt in febribus, vti quidam ex variis vanis suppositis concludunt.

39. Vt ordo sequentium de febribus tabularum eo magis perspiciatur, sciendum est, quod primo loco illæ *acutæ* positæ sint, quæ *benignæ* vocantur, nempe febres *resolutoriæ*, *consumtoriæ*, *inflammatoriæ*, *lentæ* & *hecticæ*. Has benignas sequuntur acutæ *malignæ*, *contagiosæ*. Post ea succedunt febres *intermittentes*. Tandem febres *compositæ* & *corruptæ* hanc scenam claudunt.

TABVLA LVI.
DE
FEBRE EPHEMERA SIMPLICE
ET
PLVRIVM DIERVM.

I. DEFINITIO.

Febris ephemera est species febrium *continentium sanguineorum* veterum, qua natura sanguinem abundantem siue per sinceram euacuationem, siue per resolutionem in serum, consumere & euacuare intendit, motibus secretoriis & excretoriis, vltra naturalem gradum auctis. Deriuatur ab ἐπὶ, supra & ἡμέρα dies.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris ephemera, quæ etiam *diaria* vocatur, est vel *vnius* vel *plurium* dierum, quæ non differunt; nisi tempore durationis: nam ephemera *simplex* per 24. tantum horas, *plurium* autem *dierum* ephemera per quatuor circiter dies durat.

2. Ephemera hæc *benigna* quam maxime differt ab illa *maligna*, quæ *sudor Anglicanus* dicitur; sudor quidem, quia naturam per sudorem largum sibi prospexisse, obseruatum est; Anglicanus autem, quia in Anglia primo initium sumsit, & speciem pestis exhibuit, qua patientes intra 24. horas ad mortem plurimum properarunt.

3. Differt ratione *gradus* & *temperamentorum*, in subiectis enim temperatioribus etiam adfectus est temperatior, & vice versa.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit hæc febris ordinarie *sine* vllo *frigore* aut horrore, nisi inflammatio interna, vel variolæ aut morbilli subsint.

2. Statim cum æstu, eoque continuo, & ad finem febris sine remissione continuante.

3. Ca-

3. Calor autem satis est tolerabilis, & blandior, quam in febre *synocha*, stricte sic dicta.
4. Capitis *dolores* in nonnullis sunt pulsui respondentes & punctorii, in aliquibus autem grauatiui & obtusi.
5. Qui ex haustu frigido in hanc febrem coniiciuntur, illi *sensum pressionis* circa dextrum hypochondrium persentiscunt.
6. Facies est inflata & rubicunda.
7. Lassitudo membrorum ad modum notabilis.
8. Pulsus est magnus, celer & frequens.
9. Vrina tincta, cum rubore saturato, aurantiorum æmulo, roseum deponens sedimentum.
10. In diaria *simplice* primo statim die *coctio* in vrina adparet. *Vid. Foresti obseruationes.*
11. Soluitur hæc febris ordinarie placido sudore, rarius autem narium hæmorrhagia.
12. Breuissimæ est periodi, nam vt modo dictum, simplex finitur spatio 24. horarum, si vero quarto demum, vel ad summum quinto die cessat, ephemera plurium dierum vocatur.
13. Somnus vel nullus adest, vel si patientes paullulum dormiant, dormire tamen sibi non videntur.
14. Vomitus nonnumquam in subiectis voracibus oritur, præsertim si larga ingestio ciborum antecessit; & tunc natura rationali consilio ad materiam crudam ex ventriculo eliminandam, suscepit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hæc febris communiter iunioribus, adolescentibus, sanguineo-cholericis, succulentis, ingluuiei deditis, monachis. *Vid. Forestus.*
2. Qui euacuationibus sanguinis antea adsuefacti, e. g. mensium, hæmorrhoidum vel narium, iam vero illarum suppressionem experiuntur.
3. Qui diuturno corporis exercitio, abusu vini, vigiliis insolitis, mora ad ignem diuturniore, & grauiore iracundia, sanguinem in orgasmum concitarunt, vel post sudores repentinum frigus admiserunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa materialis *antecedens* est plethora.
2. Caussa *proxima* & *immediata* est exagitatio & commotio plethoræ.
3. Caussæ *occasionales plethoræ* sunt:
   1) Emansio vel suppressio hæmorrhagiarum consuetarum.
   2) Lauta diæta & otium.
4. Caussæ *occasionales turgescentiæ* sanguinis, seu exagitationis plethoræ sunt
   1) Vehemens corporis exæstuatio, ardor solis.
   2) Nimius potus vini vel aliorum spirituosorum.
   3) Incandescentia animi.
   4) Nimiæ vigiliæ.
   5) Præpostera regiminum sudoriferorum administratio.
   6) Incondita refrigeratio vel haustus frigidus, corpore calente.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris ephemera, præcipue *simplex*, sibi relicta, lenior est, & sola continentia quieta, cum potu sufficienter diluto, salutariter plerumque succedit.
2. Sponte sua, sine auxilio Medici, largiore sudore vtplurimum soluitur.
3. Si autem incongruis medicamentis tractatur, vel malo regimine turbatur, siue in lentam transire solet, siue in synocham stricte dictam, immo inflammatoriam febrem potest præcipitari.
4. Si nullus sudor superuenit, vel si post sudorem febris non desinit, sed tempus consuetum transgreditur, signum est, ephemeram in alium morbum declinare.
5. Corpus macilentum & siccum facile hecticam induit: signa vero instantis hecticæ sunt; duratio vltra diem naturalem, calor intensior post pastum, pulsus durus, paruus, & æqualis. *Vid. Forest.*
6. In subiectis valde plethoricis ephemera facile mutatur in synocham, & in cacochymicis synocha *putrida* est metuenda. *Conf. Forest.*
7. Vrina & sudor si bene succedunt, spes est.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Generalis.*

1. Sanguis in orgasmo constitutus est temperandus.
   1) In *cholericis* per nitrosa, temperantia, & diluentia, item per antimonialia fixa, & hoc quidem in parca dosi adhibita.
   2) In *sanguineis* per acida, v. g. succum citri, clyssum antimonii.
   3) Cuiuis temperamento conuenit potus sufficiens tepidus, & per acidum citri acidulatus.
   4) Item huic scopo inseruiunt iulapia, emulsiones, serum lactis, ptisanae coctae, quae etiam stases sanguinis inflammatorias praeoccupant.
2. Successus sudoris, quem natura intendit, iusto tempore, & placide, est promouendus; quod obtinetur
   1) per potiones ex aquis destillatis diapnoicis paratas, e. g. aqua scabiosae, scordii, card. ben. flor. sambuc. vlmar. galeg. plantag. cum absorbente & momento antimonii diaphoret. combinatas.
   2) Per aquae calidae potum, hodie vsitatum, theé vel cofté.

B. *Specialis.*

1. In febre ephemera *simplice* auxilium Medici non facile requiritur: sufficit enim plerumque tranquilla continentia; quod si vero fiat, tum
2. Interdiu vsurpentur pulueres nitroso-temperantes e.g. Rec. nitri depurati, ocul. cancri, acido citri saturat. ana drach. II. antimon. diaphoret. drach. I. M. dos. scrup. I. ter per diem.
3. Versus noctem vero, quo tempore plerumque sudor subsequi solet, iungantur potiones diapnoicae, iam modo descriptae.
4. In ephemera *plurium dierum* eadem est methodus, per plures dies continuanda.
5. Sub exitu febris lenia laxantia adhibeantur, e. g. rhabarb. fol. sennae & passulis, nam, primis viis hoc modo depuratis, adpetitus & vires restaurantur.

VIII, *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In febre ephemera a medicamentis *sudoriferis* & coactis regiminibus, item etiam a calidis alexipharmacis abstinendum: summas enim anxietates, immo sudores colliquatiuos, producunt.

2. Hinc quando omnino alexipharmaca adhibenda censentur, sint illa temperatissima.

3. Prius autem in vsum non trahantur, quam si excretio halituoso-sudorifera legitimo tempore non succedat.

4. *Venæ sectio* in ephemera, præcipue simplici, superuacanea est.

5. Febris ephemera quando in lentam vel hecticam degenerat, hi morbi consequentes genuinæ methodo facilius cedunt, quam si ex scirrhis vel vlceribus viscerum propullularunt. Conuenit autem in tali casu, lenia laxantia antifebrilibus interponere.

6. *Absorbentia* marina orgasmum sanguinis temperant, materiam ex dissoluta illius compage secedentem incrassant, & per vias vrinarias educunt.

7. Diæta, omnibus febribus communis, probe est obseruanda, præcipue continentia quod ad corpus & animum attinet, quieta.

8. Abstinendum est a nimia ingurgitatione *potus frigidi*, quia sudorem perquam vtilem impedit, fluentem vero sistit.

9. In obstructione alui *clysteres* in vsum trahantur, minime vero purgantia fortiora aluum commouentia.

10. Salia volatilia damnum inferunt, dum sudores vel nimis excitant, vel plane impediunt, febribusque inflammatoriis ansam præbent.

TAB.

TABVLA LVII.

DE
FEBRE SYNOCHA
SEV
CONTINENTE κατ᾽ ἐξοχὴν DICTA.

I. D*EFINITIO.*

Febris synocha est species febrium *continentium sanguinearum*, qua principium vitale plethoram imminuere intendit, siue per sinceram narium hæmorrhagiam, siue facta sanguinis in serum resolutione per sudorem, motibus secretoriis & excretoriis, vltra consuetum gradum auctis. Deriuatur a συνέχω, contineo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris synocha est vel
   1) *Simplex*, quæ in nostris regionibus satis raro occurit; vel
   2) *Composita*, vbi continens cum febre continua complicatur; quæ a veteribus synochus *putrida* adpellatur, & multo frequentior est, quam simplex. *Vid. tabula de febribus compositis, & cautelæ.*
2. Febres *continentes* differunt a febribus *continuis*: Hæ enim suas habent *remissiones*, illæ autem continenter & in eodem tenore ad criseos tempus pergunt.

III. *SIGNA.*

1. Conuenit quidem febris *synocha* cum *ephemera*, præcedente tabula tradita, in omnibus fere signis, præcipue etiam in hoc, vt sine frigore inuadat, æstus autem, sitis, languor & reliqua symptomata in synocha grauius vrgent.
2. Occurrunt enim anxiæ, oppletiuæ, suspiriosæ, suffocatiuæ angustiæ.

3. Item *dolores* capitis lancinantes, rubor faciei & oculorum, tinnitus aurium, vertigines, iectigatoriæ inquietudines.
4. His omnibus *mentis* motiones intercurrunt.
5. *Vrina* est rubicunda, pellucida, & ante quartum diem mutationem vix subit; sub ipsa autem mutatione sedimentum offert incarnati coloris.
6. Alui siccitas est familiaris.
7. Coniunguntur tensiones dorsi & artuum spasmodicæ, molestissimæ, tam in principio exacerbationum, quam in illarum mitigatione.
8. Septimo plerumque die terminum suum inuenit hæc febris, prodeuntibus in *iuniore* communiter ætate hæmorrhagiis narium, vel in *seniore* præcipue sudoribus largis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febris synocha eadem subiecta, quæ ephemera, nempe plethorica & succulenta, occupat.
2. Temperamentum sanguineum, vel sanguineo - cholericum.
3. Ætatem mediam adolescentem.
4. Præcipue personas, euacuationibus sanguinis adsuetas.
5. Tempore plerumque vernali & æstiuo.

V. *CAVSSAE.*

Synocha febris conuenit etiam in eo, quod ad caussas attinet, cum febre ephemera, nempe

1. Caussa *antecedens* est plethora.
2. Caussa *proxima* immediata est orgasmus sanguinis abundantis.
3. Hunc *orgasmum* inducunt caussæ occasionales sequentes:
   1) Vehementes corporis exagitationes.
   2) Abusus potus spirituosi, ad ebrietatem vsque sumti.
   3) Nimiæ vigiliæ.
   4) Iracundia.
   5) Sudationes nimiæ coactæ & medicamenta calida.
   6) Immodica corporis refrigeratio, vel haustus frigidus, corpore calente, sumtus.

4. Ple-

4. *Plethoram* autem ipſam cauſſari ſolent
   1) Hæmorrhagiarum naturalium ſuppreſſio, e. g. menſium, hæmorrhoidum, hæmorrhagiæ narium, vel artificialium neglectio, e. g. venæ ſectiones, ſcarificationes.
   2) Diæta ſuperflua & vita otioſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris ſynocha *per ſe* adeo non eſt periculoſa.
2. Quando enim hæmorrhagia critica vel ſudor ſeptimo die legitime contingit, optimæ ſucceſſionis ſpes eſt.
3. Si vero excretio illa critica non ſuccedit, & tamen congeſtiones adſunt, *iunior* quidem ætas phrenitide & convulſionibus facile corripitur; adultior autem adfectus ſoporoſos incurrit.
4. Sæpiſſime etiam increbeſcit plenitudo pectoris anxia, anheloſa, ſuffocatiua, cum ſuccedente in *principio* peripneumonia, in *incremento* autem anginoſa ſtagnatione & inflammatione.
5. Criſis hæmorrhagica quando in non nullis excedit, vires quidem notabiliter conſumuntur.
6. Suppreſſa autem hæmorrhagia multo grauiora damna infert, nempe hecticas, cacheticas, hydropicas, valetudinarias viſcerum obſtipationes.
7. *Hæmorrhagiam criticam* antecedunt:
   1) Narium ſtrictura aut pruritus.
   2) Dolor capitis intenſior.
   3) Rubor faciei & oculorum.
   4) Horum quoque ſiccitas, aut humiditas lacrimabunda.
   5) Aurium tinnitus, ſuſurrus.
   6) Immo ipſius mentis perturbatio, quæ etiam euenire ſolet ante eruptionem ſudoris critici, vbi ſimul
   7) Die *indicatorio* punctio & pruritus ſub cute, imminutio vrinæ, inquieta iectigatio, & abdominis inflatio præcurrunt.
8. Quarto die quando ſanguis ex naribus ſtillare incipit, die ſeptimo, niſi turbetur natura, hæmorrhagia certiſſime redibit.

9. Querelæ de summa anxietate præcordiorum omen præbent infaustum.

10. Non minus etiam nimia inquietudo, excretio macularum nigrarum vel fuscarum, inuoluntaria lacrimarum emissio, nulla a somno refectio. Hæc enim *statum complicatum* designant.

11. In sanguinis constitutione *crassa* facilis est transitus in febrem lentam, hecticam aut in tumores.

12. Si intra primum septenarium non terminetur synochus, nubeculæ autem in vrina cocta adpareant, & semper adparuerint, circa secundum septenarium febris solutio adhuc est speranda.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Caussa *continens* huius febris, nempe *plethora* remoueatur per venæ sectionem, sub initium morbi instituendam, nempe ante, quam vrinæ coctio adparet.

2. Deinde *orgasmus* sanguinis & motuum vehementia moderetur, atque æqualis sanguinis distributio atque resolutio promoueatur per temperantia, præcipitantia, & nitrosa, item per potum sufficientem, acido citri vel clysso antimonii acidulatum, item per iulapia, emulsiones, per diaphoretica fixa, cum aquis diapnoicis sub febre ephemera commendatis, combinanda, per febrifugum *Kergeri* ex crystallis tartari & coralliis paratum, per regimen leniter diapnoicum, v. g.

3. Horis ante meridiem exhibeatur puluis sequens: Rec. matr. perlar. præparat. nitri depurat. ana vnc. semis, bezoardic. mineral. drach. II. M. dos. scrup. I.

4. Horis vero post meridiem sequens exhibeatur mixtura: aquæ scabios. card. bened. scorzoner. scord. ana vnc. II. antimon. diaph. scrup. I. conch. præparat. scrup. II. succ. citr. vnc. semis. M. dos. cochlear. II. post quatuor horas repetenda. De vsu alexipharmacarum essentiarum sub *cautelis* dictum est.

5. Diæta tranquillæ continentiæ, sufficientis tepidi potus, & caloris moderati simul iniungatur.

6. Al-

6. Aluus, ſi obſtructa, per clyſteres modeſte aperiatur.
7. Sub declinatione morbi primæ viæ leniter euacuentur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quod in *ephemera* ratione *alexipharmacorum calidorum* monuimus, id hic omnino repetendum eſt, ad inflammationes viſcerum præcauendas.
2. Immo temperata etiam alexipharmaca in febre ſynocha, ſi venæ ſectio præceſſerit, reponantur.
3. Quando autem venæ ſectio non inſtituta eſt, tum poſitiva alexipharmaca, temperata tamen, bis de die, nempe ingruente & media nocte, ſine regimine, adhiberi poſſunt, e. g. eſſent. alexipharmaca *Stahlii*, vel mixtura ſimplex gutt. XX-XXX. interpoſitis per reliquum tempus pulueribus nitroſo-temperantibus.
4. *Refrigerantia* & *adſtringentia vena non ſecta*, improuide adhibita, translationes ad fauces, & ſtaſes ſeroſo-mucidas relinquunt, cum febre lenta, alexipharmacis & reſoluentibus colliquanda.
5. *Tincturæ bezoardicæ officinales*, vtpote calidæ & opio inſuper inquinatæ, quouis modo in hac febre reiiciuntur.
6. *Venæ ſectio* ſi poſt vrinam *coctam* inſtituitur, vbi natura iam ad motus ſecretorios & excretorios materiam diſpoſuit, grauiores hæmorrhagias inducit, vel, ſi hæ emanent, ſequuntur deliria, aut ſymptomata ſoporoſa.
7. Proſtant enim exempla, in quibus poſt coctam vrinam venæ ſectio, & deinde refrigerantia adhibita fuerunt, quod die *critico* mortui ſint patientes.
8. Quem ad modum venæ ſectio in ſynocha *ſimplice* ſatis commoda, eoque commodior eſt, quo magis cruda, limpida minusque rutila obſeruatur vrina, ita nullius ex contrario vſus eſt in ſynocha *putrida*, vel in ſimplice ad ſtatum iam progreſſa: ſæpe enim poſt ea recidiuam adſert, vel odioſam poſtulat ſui repetitionem.
9. *Aluum* irritare non conuenit, bene vero modeſte eam lenire. Exeunte autem febre depuratio primarum viarum per rhabarbarina, vt adpetitum & vires reſtaurentur, egregie conuenit.

10. *Salia volatilia* tumores cachecticos facile post se relinquunt.

11. *Opiata* pro capitis doloribus sedandis adhibita, deliros furores, comata, paralyses, inducunt.

12. *Anginæ* quando superueniunt, succurrendum est per gargarismata, additis, pro maiore adstrictione, radic. torment. terra catechu, alumine crudo, cum venæ sectione primum in brachio, deinde sub lingua instituenda. Reliqua *vid. tabula de angina.*

13. *Vinum* in hac febre improbatur. *Regimen* licet coactum esse non debeat, perpetua tamen transpiratio promouenda, & aëris accessus præcludendus est.

14. Hæmorrhagia critica, si nimia videtur, caute tractetur: duo enim circiter pondera medica sine vitæ periculo, in hac excretione perferri possunt. *Vid. tab. de hæmorrhagia narium.*

15. Ceterum rariores esse, in nostris clymatibus, febres *simpliciter* continentes, in praxi bene notandum est. Nam propter spissitudinem sanguinis abundantis nostrates longe proniores sunt ad rheumatico-inflammatorias stases, & hinc ad typos febrium magis *continuos.*

16. Hæc est ratio, cur febres *continentes* cum *continuis* sæpissime apud nos complicentur, & ita ordinarium schema in *mixtum* aliquod transmutent; quæ res summa attentione indiget, quia multi motus sibi contrarii in hac complicatione reperiuntur.

17. Et quia *vrinæ* sub his febribus compositis fœtido sedimento conspicuæ sunt, veteres vel ex hoc signo præfigurarunt sibi corruptionem putredinosam, & hinc febres *putridas* illas vocarunt. Plura de his sub febribus compositis infra dicemus.

TAB.

TABVLA LVIII.

DE FEBRE CONTINVA SIMPLICE.

I. D*EFINITIO.*

Febris continua simplex est species febrium acutarum, in qua principium vitale vitiosam humorum *qualitatem* corrigere,& præcipue orgasticas illas ac subtiles materias, quæ putredinem producere possent, eliminare intendit, idque motibus, qui vltra gradum quidem naturalem aucti & continui sunt, a vehementia autem sua certis diei horis paullulum remittunt.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris *continua simplex* differt a febre *continente simplice* sequentibus:
   1) Continens *sine*, continua autem *cum* horrore inuadit.
   2) Continens *nullas*, continua *aliquas* habet remissiones.
   3) Continens *quantitatis* imminutionem, continua *qualitatis* correctionem respicit.
   4) Ceterum *continua* cum *continente putrida* aliquam habet conuenientiam.
2. Differt ab *intermittentibus* & *chronicis*:
   1) *Remittit* quidem per aliquot horas a feruore & acerbitate sua, prorsus autem non *intermittit*, sed continuo cursu ita ad finem properat, vt in illis etiam horis, quibus patientes non adeo intense æstuant, & calor, & sitis & capitis dolores adsint.
   2) Præcipitem & acutam habet periodum, & vel septimo, vel decimo quarto die stadium suum decurrit.
3. Continua *simplex* differt a continua *composita*, quæ vel cum alia continua, vel cum continente, vel cum intermittente complicata est. *Conf. tabul. de febribus compositis ex acuta periodo.*

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Inuadit communiter cum horrore, & hunc excipit æstus, isque ad finem vsque morbi continuus.
2. Quando autem impuritates primarum viarum conspirant, primis quidem diebus frigus *aliquoties* recurrit, & cum æstu ad normam intermittentis alternat, deinde autem ordinarium continuæ typum exhibet.
3. Coniungitur capitis dolor insignis, cum siti & oris siccitate.
4. Pulsus est celer & frequens.
5. Quem ad modum excretiones per diuresin & diaphoresin huic febri quasi essentiales sunt, ita per has etiam salutarem exitum & euentum quærere obseruatur.
6. Vrina enim, quæ primis diebus limpida & rubicunda est, quarto circiter die cocta adparet.
7. Non minus sudor ab illo tempore quemlibet paroxysmum, qui bene cedit, in declinatione sui sequitur.
8. Reliqua sub *differentia* diximus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Homines floridæ & mediæ ætatis
2. Qui lauta diæta non tantum plethoram, sed & otio ac segnitie motus impediunt, quo minus debitæ excretiones materiarum noxiarum per transpirationem naturalem & vrinam succedere possint.

V. *CAVSSAE.*

1. Adcusamus quidem pro *caussa materiali* in hac febre vitium *qualitatis*, non alio autem sensu, quam vt plethoram illius matricem esse adseueremus.
2. Quem ad modum enim plethora in otiosis spissitudinem sanguinis caussatur, ita hæc debitum illius circulum retardat, & ordinarias secretiones atque excretiones impedit.
3. Hæ retentæ impuritates, quando commotionibus vehementibus vel animi vel corporis exagitantur, & in orgasticam ac halituosam quasi subtilitatem resoluuntur, ansam præbent nostræ, de qua loquimur, continuæ.
4. Caussa *efficiens* autem est ipsa natura, quæ per motus hosce

ce febriles materiam illam ſubtilem & orgaſticam ex humoribus ſeparare, & per conuenientia excretoria loca eliminare intendit; ne putridam corruptionem, quam celeri curſu alias producit, cauſſari poſſit.

5. Cauſſæ *occaſionales* ſunt

1) Immoderatæ corporis commotiones & exæſtuationes.

2) Repentinæ ſudorum prægreſſorum repreſſiones.

3) Abuſus ſpirituoſorum.

4) Iracundia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo magis plethora peccat, eo difficilius negotium ſuccedit: hac enim ratione duplex labor naturæ obiicitur, & *continens ſimplex* facile mutatur in *compoſitam*, qua primario quidem correctio qualitatis, ſecundario autem imminutio quantitatis reſpicitur.

2. Vnde non raro euenit, vt die quarto vel ſeptimo narium hæmorrhagia erumpat, vel, ſi hæc non ſuccedat, motus hi hæmorrhagici deliria cauſſentur.

3. Signa coctionis in vrina, & ſudor in cuiusuis paroxyſmi remiſſione placide ſuccedens optimam ſpem promittunt. Quarto enim die quando adparent, febris ſeptimo die ordinarie ſoluitur; ſin ſecus, ad vndecimum vel decimum quartum diem continuat.

4. Quando autem coctionis ſigna neque ſeptimo die adparent, & hac ratione prima periodus nihil vtilitatis & leuaminis attulit, tum natura laborem febrilem de nouo quidem adgredi ſolet, quoniam autem præcedentibus diebus & conflictionibus hoſti nihil detrahere potuit, ſub initium ſecundæ periodi animum facile abiicere ſolet. Vnde *nonus* dies periculoſus eſſe in acutis deprehenditur.

5. Vomitus, ſub initium morbi erumpens, non eſt reformidandus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Primis diebus, quibus natura materiam peccantem præparat, & ex nexu, quem cum maſſa ſanguinea habet internum, liberat, reſoluit, inuoluit & facultatem nocendi

quodam modo infringit, Medicus, qui minister est naturæ, laborem hunc salutarem imitetur, & in eumdem finem remedia præparantia, nempe abstergentia, inuoluentia, & temperantia propinet, e. g.

Rec. Ocul. cancr. citrat.
Conchar. præparat.
Nitr. depurat. ana drachm. I.
Antim. diaphoret.
Arcan. duplicat. ana scrup. II.
M. d. in 12 partes, & harum quatuor per 24 horas, interpositis diluentibus, exhibeantur.

2. Correcta hac ratione materia, vti ab ipsa natura circa & post quartum circiter diem per diaphoresin & diuresin solet expelli, ita Medicus hunc quoque scopum remediis suis respiciat, & placida diaphoretico-diuretica præscribat, ita tamen, vt sub *ἀκμῇ* paroxysmorum pulueres modo præscriptos, in remissionibus autem essentiam alexiph. temperatam, vel in sensibilibus decoctum aliquod diaphoret. aut potionem diapnoicam propinet. Materia enim licet *correcta* audiat, cum natura tamen in gratiam redire nequit, sed eum in finem præparatur, vt commode & innoxie excerni possit.

3. Reliqua sub *cautelis* dicentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Ordo, quem natura in his & aliis febribus obseruat, manifesto nos docet, quam innoxiæ sint *heroicæ* illæ curæ quæ sub initium febrium *purgando, vomendo, sudando* &c. instituuntur.

2. Hic enim Medicus internus curam suam cum excretionibus minime inchoat, sed prioribus diebus mediante efficaciore sanguinis transitu per partes porosas operam nauat, vt materia peccans ab intima illa cohæsione, quam cum massa sanguinea habet, prius liberetur, abstergatur & ad euacuationem apta reddatur. Deinde reliquis diebus hanc præparatam materiam per paroxysmos successiue eliminat.

3. Hu-

3. Huic absterſioni & ſequeſtrationi egregie inſeruit reſtrictio humorum ad viſcera colatoria. Hæc enim vti exterioribus partibus ſtricturam & horripilationem, ita interioribus neceſſariam relaxationem & aperturam conciliat, vt, quidquid alieni in illis hæret, abſtergi poſſit.

4. Quando plethora inſignis naturam adgrauat, & neceſſarias ſecretiones atque excretiones impedit, tum *venæ ſectio*, primis morbi principiis inſtituta, non reiicitur; præcipue ſi conſuetudo huius euacuationis, tempus opportunum & orgaſmus ſanguinis adſint. *Conſ. tab. chirurg. de venæ ſectione.*

5. Caueatur, ne *vomitus* vel *alui fluxus*, qui ſub initium huius morbi ſæpius contingunt, incongrue ſupprimantur. Natura enim has primarum regionum impuritates eum in finem eliminat, ne ſucceſſum abſterſiuum & ſecretorium impediant. Conuenit itaque naturæ intentionem per digeſtiua & præparantia promouere.

6. Quando autem hi motus excretorii omnino *excedere* videntur, *cortex caſcarillæ* vſui eſſe poteſt.

7. Quæ prioribus tabulis de *calidis alexipharmacis*, item de *regimine ſudorifero cocto*, & de *opiatis* paſſim monuimus, illa & hic obſeruanda commendamus.

8. Tranquilla corporis continentia quam maxime commendatur: promouet enim placidam tranſpirationem & vniuerſo febris ſucceſſui adfert vtilitatem.

TABVLA LIX.
DE
FEBRIBVS SECVNDARIIS
VVLGO
SYMPTOMATICIS.

I. **D**EFINITIO.

Febres secundariæ sunt febrium species, ad indolem modo *continuarum*, modo *chronicarum* accedentes, quæ aliis corporis adfectibus & fonticis læsionibus eum in finem superueniunt, vt materialis noxa superetur, & imminens periculum auertatur.

II. DIFFERENTIA.

1. Febres *secundariæ* a *primariis* seu *idiopathicis* sequente ratione differunt:

1) *Primariæ* propriam suam habent consistentiam & caussas directas; præterea tam ordine, quam grauitate, primæ sunt: *secundariæ* autem aliis morbis iunguntur, qui proprium suum *esse* habent & constituunt, & qui aliquando, præcipue sub initium sui, sine febre exsistere solent, e. g. *inflammatio* contenta esse potest motibus suis *particularibus* sine *vniuersali febrili* sanguinis commotione; item *vlcus pulmonum* sine febre hectica diu esse potest. Immo manent morbi primarii id, quod sunt, sub ipsa etiam febre, e. g. vlcus manet vlcus, quidquid agat febris concursans. Paucis: *secundariæ* caussas habent *indirectas*, & ordine re vera sunt *secundæ*, illi autem, quibus accedunt, adfectus *sine febre* esse & res suas *sub febre* seorsim habere possunt & solent.

2) *Primariæ* ordinatis magis progressibus & successibus innituntur, ambitum vniuersum & typum longe con-

stan-

ſtantius & exquiſitius ſeruant, quam *ſecundariæ*; quæ quidem interdum etiam typicæ videntur, hunc autem ordinem mox amittunt, & in varios, inordinatos atque inæquales ſucceſſus euagantur.

3) *Secundariæ* habent quidem reſpectum & efficaciam vtilitatis & quodam modo neceſſitatis, tam abſolutam autem neceſſitatem non inferunt, neque tam exquiſitam proportionem efficaciæ habent, quam *primariæ*. Materia enim peccans, propter quam hæ primariæ fiunt, *in humoribus adhuc ſimpliciter oberrat*. Hinc non ſuperueniunt *noxæ* non *ortæ* ſed *oriundæ*. Vnde materiam talem mobilem actiuitate ſua in ordinem facilius cogere, & per ordinatos typos ſuperare poteſt.

4) Morbi illi, quibus *ſecundariæ* febres accedunt, propriis interdum methodis & remediis infringuntur; ex contrario illæ materiæ peccantes, quæ febres *primarias* poſcunt & fouent, alio motu ex corpore non poſſunt præſcribi, quam vere febrili.

5) Per *primarias* febres excernuntur quidem etiam noxiæ materiæ, ſed hæ ita comparatæ ſunt, vt per, & ex ſe, proprium ſchema, aut peculiarem morbum nondum forment. *Conf. num.* 3.

2. *Secundariæ* febres vulgo etiam *ſymptomaticæ*, ſed minus commode, vocantur, ob ſequentes rationes:

1) *Symptomatis* nomen in ſchola medica vulgo deſignat rem, quæ alteri cuidam accedit ex *neceſſitate phyſica*, qua v. g. læſiones *actionum* ſequuntur læſam *partem*: ſed febres *ſecundariæ* ex phyſica neceſſitate, aut eſſentiali & propria ratione primariorum morborum non obtingunt. Poteſt enim & ſæpiſſime ſolet e. g. inflammatio ſine ſucceſſu febris ſalua eſſentia ſua propriam ſuam ſphæram abſoluere.

2) Porro ſymptomata ſunt accidentia quæcumque, licet cum adfectu primario directum nexum non habeant; febres autem *ſecundariæ* ab indole illorum adfectuum, quibus accedunt, non ſunt alienæ, ſed rationalem cum illis habent connexionem,

3) Denique per symptomata specialissime subaudiunt talia accidentia, quæ adfectui primario præiudicium potius & damnum, quam auxilium & leuamen adferunt; febres autem secundariæ contrario modo se habent: sunt enim consectarium moralis vtilitatis & necessitatis.

4) Ceterum si differentia illa, quæ est inter symptomata *actiua* & *passiua*, a schola medica magis recepta esset, nulla difficultas *symptomaticæ* febris denominationem premeret. *Conf. different. tab. I.*

III. *SIGNA.*

1. Hæc cum signis reliquarum febrium generalibus, per omnia quidem conueniunt, hoc autem speciale habent signum diagnosticum, vt typum exquisitum, non forment, vel si omnino typice quasi inuadant, accuratum tamen & ordinatum typum non seruent.

2. Quem ad modum enim materiæ *qualitas* non est in potestate simplicis commotionis, ita & hæ accessoriæ febres materiam male dispositam qualibuscumque motibus suis ita non possunt disponere, vt obsequium præstet, & certa mensura atque typo ordinato circumscribatur.

IV. *SVBIECTA.*

De his non habemus, quod specialiter dicamus. Occupare enim possunt febres secundariæ omnes illos homines, qui primarios morbos, sub *caussis* indicatos, incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

Morbi primarii, qui febres secundarias adsciscere solent, sunt præcipue sequentes.

1. *Inflammationes*, præsertim partium internarum. His enim febres inflammatoriæ accedunt, quæ pro partis inflammatæ diuersitate nomina sortiuntur diuersa. Huc pertinent phrenitis, paraphrenitis, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, & aliæ febres inflammatoriæ, inflammatis visceribus accedentes. Huc etiam referenda sunt grauia vulnera & contusiones.

2) Vl

2. *Vlcerationes* & *scirrhi*, e. g. in pulmonibus, renibus &c. Vnde febres lentæ & hecticæ proueniunt.
3. *Impetuosæ*, *copiosæ* & *restagnatoriæ humorum congestiones*, ad inflammationem aut vlcerationem tendentes. Huc pertinent rheumata arthritodea & veræ arthritides in plethoricis, iisque sanguineis aut cholerico-sanguineis.
4. *Caussa efficiens* febrium harum secundariarum est eadem, quæ primariarum: non enim dependent ab effectibus & læsionibus materialibus, quibus superueniunt, ex physico-mechanica necessitate, sed ab ipsa natura in salutarem finem suscipiuntur, non vt morbum foueant & augeant, sed potius eumdem auertant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quando adfectus primarii constitutio nondum est inseparabilis, neque viarum habilitas fallit, febres secundariæ effectu & euentu saluberrimo efficaciam suam præstant.
2. Negandum autem non est, quod plus difficultatis & periculi inuoluant, quam quidem primariæ.
3. Quo magis secundariæ typum ordinatum & moderatum, quod autem rarum est, ostendunt, eo maior spes est felicis successus. Ex contrario quando typos quidem habere videntur, impetuose autem, præmature & inordinate agunt, sinister euentus est metuendus.
4. Licet febres secundariæ præcipue inflammatoriæ malorum morum ex eo vulgo arguantur, quod nihil constantis, fidi & æqualiter vegeti exhibeant, longe tamen minor culpa in febres has, quam in adfectus ipsos rebelles & intractabiles, quibus superueniunt, coniicienda est.
5. Multo minus ex dictis anomalicorum motuum circumstantiis hæ febres argui possunt *malignitatis*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Tractatio harum febrium non quidem recedit a methodo generali febrium reliquarum, notandum autem est, quod morbi primarii, quibus superueniunt, simul sint respiciendi & legitime tractandi: remoto enim antecedente, facile hic remouetur consequens.

2. Ce-

2. Ceterum quoniam tabulis sequentibus plurimas secundariarum febrium species specialiter tractatæ sunt, & specialis earum methodus indicata est, necessarium non iudicamus hoc quidem loco fusius hac de re dicere.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Secundariæ febres ex vtrolibet censu, acutarum nempe & chronicarum contingunt, motusque hi febriles egregie respondent conditioni illarum læsionum, quibus corrigendis & restaurandis superueniunt.

2. Nam febres illæ secundariæ, quæ inflammationibus accedunt, sunt schematis acuti, & quidem iustissima necessitatis ratione. Stasis enim inflammatoria, vti vix vmquam quartum diem præterit, quin corrumpi incipiat; ita necesse est, vt febris motibus acutis instruatur, quo brevi tempore desideratum effectum absoluere possit.

3. Ex contrario in illis febribus, quæ vlcerationibus accedunt, lentum schema sufficit: nihil enim hic aliud, quam præcautio & præoccupatio intenditur, videlicet ne loco serosæ corruptionis largior sanguinea admixtio & inflammatoriæ indolis accessio, quæ repentinam suppurationem aut sphacelum adferat, introducatur.

4. In illis febribus, quæ arthritico - podagricis adfectibus iunguntur, eadem harmonia & rationalis proportio obseruanda est, quem ad modum enim in his pathematibus spasticæ tantum adsunt stricturæ, quæ sanguinem ad certas corporis regiones ita restringunt, vt stasis forte inflammatoria sequi possit: ita motus febriles leuiores tantum a natura instituuntur, vt stasium euentus occupetur.

5. Quando autem repulsio fit ad interiora, ***motuum*** magis quam ***materiarum*** ratio habenda est. Quando enim hi motus spastici, in viscere quodam vitali administrati, sanguinis portionem, vt vt exiguam, in stasin inflammatoriam ibi deducunt, mox lentum febris schema in acutum commutatur.

6. Genius materiæ peccantis quoniam ἄκριτος est, & successiuis

ſuis potius excretionibus, quam vnica eliminandi actione excuti poteſt, non conuenit, *criticas tentare commotiones*: Criſis enim non ſequitur, ſed triſtia conſectaria, nempe languores repentini, deſperabunda activitatis omiſſio. Quo vehementior etiam fuit impetus, eo certior erit funeſtus euentus.

7. Non minus in hisce febribus nocent reliquæ *heroicæ* curæ, videlicet *emetica*, *purgantia*, & quæ alia orgasmum ſanguinis excitare poſſunt.

TABVLA LX.

DE
FEBRIBVS INFLAMMATORIIS IN GENERE.

I. DEFINITIO.

Febres inflammatoriæ ſunt ſpecies febrium continuarum ſecundariarum, quibus principium vitale ſtaſin quamdam, quæ motui inflammatorio *particulari* cedere recuſat, per motum *vniuerſalem* febrilem reſoluere & diſcutere intendit.

II. DIFFERENTIA.

1. Febres inflammatoriæ accedunt
   1) modo inflammationibus *externis*; & hoc quidem rarius,
   2) modo inflammationibus *internis*, idque frequentius.
2. Pro diuerſitate locorum & partium, in quibus ſtaſis inflammatoria contingit, febres inflammatoriæ diuerſa ſortiuntur nomina, e.g.
   1) *Phrenitis* vocatur febris illa, quæ inflammatis meningibus accedit.

2) *Paraphrenitis* diaphragmati inflammato superuenit.
3) *Pleuritis* stasin in pleura,
4) *Peripneumonia* in pulmonibus discutere intendit.
5) *Hepatitis* hepatis,
6) *Splenitis* splenis stasi opponitur.
7) *Nephritis* renibus inflammatis succurrit.
8) *Lipyria* vel assodes vocari solet febris illa, quæ ventriculo aut lieni inflammato superuenit, & internis partibus ardorem, externis autem frigus adfert. Vnde periculosior potius status quam melior fit, & intra paucos dies exitum suum nanciscitur lethalem. *Conf. different. tab. de febribus inflammatoriis.*
9) *Typhodes* dicitur, quando inflammatio erysipelacea vel hepatis, vel ventriculi, vel vteri febrem prouocat, quæ anxiis, frigidis & inutilibus sudoribus coniuncta est. Deriuatur a τύφος, fumus, seu res inanis fumo similis.
10) Quando autem febres *cholericæ* & *causodeæ*, quæ etiam ad inflammatorias pertinent, eiusmodi sudores inutiles exhibent, *elodes* & *hydrodes* vocantur.
11) *Lyngodes* seu *singultuosa* vocatur illa febris inflammatoria, quæ inflammationi vel diaphragmatis vel ventriculi vel intestinorum superueniens, singultum habet complicatum, qui motus conuulsiuus funeste vtplurimum cedit. Deriuatur a λύγξ, singultus.
12) *Phricodes* seu *horrida* adpellatur febris, quando stasis inflammatoria ad suppurationem adpropinquans, insignibus horroribus coniuncta est. Deriuatur a φρίκη, horror.

III. *SIGNA.*

1. Hæc cum signis febrium continuarum in genere conueniunt.
2. Nonnumquam autem parum frigoris præcedere obseruatur, & æstus, qui horripilationem excipit, mox ita increbescit, vt sub initium nescias, num ad continentium vel ad continuarum indolem eiusmodi febris inflammatoria referenda sit.

3. Quan-

3. Quando membrum aliquod aëri leuiter tantum exponitur, horrore percelluntur patientes, quam primum autem illud obtegitur, æstum vehementem iterum persentiscunt.

4. Typum vel plane nullum, vel inconstantem hæ febres seruant; id quod ab inæquali successu & euentu ipsius inflammationis dependet. *Conf. tab. de febribus secundariis.*

5. Vrina rutila & crassa circa & post quartum diem dimittere solet sedimentum roseo-pallidum, quod de lympha quidem attenuata & intermixto principio sulphureoseroso testatur, pro vero autem pure falso a nonnullis habetur.

6. In iunioribus interdum narium hæmorrhagiæ concurrunt; vel si sanguinis versus caput congestio exitum hæmorrhagicum non nanciscitur, deliria sequuntur.

7. Quando febris superficialiori inflammationi accedit, dolor pulsans & lancinans in loco adfecto sentitur, si vero profundior est inflammatio, sensus quidem molestus, sed obtusus est.

8. Ceterum quo grauior status est, eo plures angores & inquietudines tacite quasi conspirant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quæ subiecta inflammationibus obnoxia sint, legi potest *tabula de inflammationibus in genere.*

2. Quibus autem febres accedant, ex caussis subsequentibus elucescit.

V. *CAVSSAE.*

1. Quas caussas *tabula de inflammationibus* in genere posuimus, illas hic repetendas commendamus.

2. Non minus illa consideranda suademus, quæ præcedente tabula de *febribus secundariis* sub *caussis* diximus.

3. Vnde liquet, quod febris inflammatoria intentionem salutarem habeat, & a natura *propter* inflammationem discutiendam instituatur.

4. Hinc directum effectum *materialem* hic excludimus, & non tantum *nænias antiquas* de accensione caloris in corde

per exhalationes, quæ ex parte aliqua, fomitem putredinis continente, ad cor transmittantur, prætermittimus, sed & recentiorum mutatam denominationem, nempe particulas acres, ex membris inflammatis ad cor delatas, reiicimus.

5. Notum enim est, quod *externis* inflammationibus longe rarius febris accedat, quam *internis*, licet communio sanguinis cum corde eadem sit ex partibus externis quam internis.

6. Itaque *formalem* rationem & respectum hic agnoscimus. Videlicet quem ad modum negotium inflammationis in partibus externis commodius & felicius succedit, quia laxiore porositate, maioribus vasis & vegetiore motu tonico instructæ sunt, ita febris concursus raro necessarius est. In partibus autem internis si pulmones excipiamus; contrario modo res se habet, hepar enim, intestina &c. paruis arteriis, adeoque debili impulsu instructa sunt.

7. Ergo concludimus, quod febris inflammatoria sit actio, quæ negotii inflammatorii discussorii, & apospasmatum suppurascentium elisorii maiorem adhuc intensionem inuoluat, & æque ac simplex motus inflammatorius a moralibus & finalibus respectibus, non autem a physico-mechanica necessitate dependeat.

8. Constantes illæ horripilationes, quæ in non nullis occurrunt, dependent a continua sanguinis ex superficie ad interiora restrictione. Vnde a leuissima etiam aëris accessione sensibiliter adficiuntur.

9. Caussæ *occasionales* tabula de inflammationibus exhibentur. Notandum autem est, quod *simplex spissitudo* sanguinis stases inflammatorias prouocare non soleat, sed immoderatæ hæmorrhagicæ congestiones & restrictiones humorum.

10. Huc in primis etiam pertinet repentina illa partium constrictio & sanguinis incarceratio, quam immoderata refrigeratio corporis exæstuantis caussatur.

VI. PRO-

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quemadmodum tam inflammationis, quam concurſantis febris primarius ſcopus eſt reſolutio & diſcuſſio ſtaſeos, ita, ſi hic obtinetur, vniuerſum negotium ſalutariter ſuccedit.

2. Quando autem reſolutio & diſcuſſio ſtaſeos fieri non poteſt, ſtatus eſt conclamatus. Interni enim abſceſſus non poſſunt mundificari, hinc vlcus ad minimum immedicabile cum febre hectica ſubnaſcitur.

3. Maxime deleteriæ indolis ſunt primarii illi morbi inflammatorii, quibus febres ſuperueniunt, & quo nobilius eſt viſcus, quod inflammatione obſeſſum, eo periculoſior ſtatus, & eo difficilius febris felicem ſortitur euentum.

4. Quo impetuoſius procedunt hæ febres, eo minus ſalutarem finem attingunt.

5. Dubii euentus eſt harum febrium ſtatus, quando materia peccans, putrilaginoſæ corruptelæ iam proxima, ex partibus interioribus ad exteriores proiicitur, ibique abſceſſum, latiore ſenſu ſumtum, format. Hæ enim abſceſſiones talis nonnumquam ſunt indolis, vt neque in totum ex interioribus ad exteriora loca transferantur, neque felicem maturationem admittant.

6. Si vero neque ſimplex & ſalutaris ſtaſeos diſcuſſio, neque translatio in partem quamdam ignobilem obtinetur, pars nobilis, quæ adfecta eſt, corrumpitur, & patiens a primario morbo interficitur. Vnde ſecundarius, qui febris eſt, ſalutem adferre nequit.

7. Difficilis autem ſucceſſus potior ratio in eo fundata eſt, quod inflammationes cum febribus exquiſite non quadrent, ſed indolem plane diuerſam habeant. Sunt enim particulares tantum commotiones: vnde manifeſtum eſt, quod vniuerſalis commotio, quæ febris eſt, locum & efficaciam *directe* hic minime tueri poſſit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Motus febriles, qui ſtaſeos inflammatoriæ diſcuſſionem reſpiciunt, prudente ratione ſubleuandi ſunt.

2. In hunc finem ante meridiem bis de eſſentia alexipharma-

ca *Stahlii*, poſt meridiem autem aliquot pulueres febriles exhibeantur.

3. Aluus aperta ſeruetur.

4. Externa, quando loci adfecti conditio concedit, non negligantur.

5. Præter ea ante meridiem potionibus acidulatis, poſt autem meridiem emulſionibus dilutis patiens reficiatur.

6. Specialia ſpecialibus tabulis reſeruantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ad ſolemnem illam quæſtionem, num *venæ ſectio* in adfectibus inflammatoriis & febribus, iisdem accedentibus, neceſſaria vel vtilis ſit, in diuerſis iam locis, reſponſionem dedimus, præcipue *tab. medic.* de *inflammationibus* in genere, & *tab. chirurg.* de *venæ ſectione*.

2. Quo inſignior eſt plethora, eo certius congeſtiones hæmorrhagicæ verſus caput inſtituuntur, & quando ſanguinis excretio non ſubſequitur, vehementes oppletiui infarctus deliria producunt.

3. Euenit nonnumquam, vt ſtaſis inflammatoria circa ventriculum, vel in liene in putredinoſam corruptionem abeat, & putridis quidem per vomitum reiectionibus anſam præbeat, ſalutaris autem effectus, quem natura intendit, nullo modo obtineatur.

TABVLA LXI.

DE

FEBRIBVS BILIOSIS,

NEMPE

FEBRE CHOLERICA ET CAVSO.

I. DEFINITIO.

Febres biliosæ ſunt ſpecies febrium acutarum, continuarum, ſecundariarum, originem ducentes a commotione

ne bilis, præcipue effusoria, tempore quo cibi in ventriculo & intestinis fermentescentes reperiuntur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Causus* differt a febre *cholerica* duobus præcipue signis pathognomonicis.
   1) *Gradu:* causus enim multo acerbior & periculosior est, quam febris cholerica.
   2) *Excretionibus:* in cholerica febre excretiones biliosæ, modo per vomitum, modo per diarrhæam, modo ἄνω & κάτω simul obueniunt, in causo autem materia illa noxia conclusa potius detinetur. Reliquæ differentiæ ex signis subsequentibus elucescent. Tacemus, quod *symptomata* in causo sint grauiora, quam in febre cholerica.
2. Antiqui ad febres biliosas etiam tertianam intermittentem & continuam referebant; illam quidem sine ratione, hanc autem non sine omni fundamento: nam bilis, circa primas vias collecta, pro materiali, licet accidentali, eius caussa habenda est.
3. Differt tamen biliosa nostra a tertiana continua in eo, quod illa quotidie exacerbationes paroxysmorum, hæc autem post vnius diei interuallum, & statis magis horis, easdem habeat.
4. Ad differentiam magis nominalem quam realem pertinet, quod, si materia, in causo conclusa, ventriculo, duodeno, vel imæ hepatis parti inflammationem iam induxerit, febris *leipyria* a λείπομαι & πῦρ, vel *assodes*, ab ἀσάομαι, nauseo, & εἶδος, forma vocetur.
5. Differt febris cholerica a *diarrhæa* cholera simplice, cholera humida dicta, vbi nulla febris adest, & biliosa tantum saburra excernitur; quamquam negari nequeat, quod, si negotium huius excretionis impeditius succedit, febris facile accedere possit. *Vid. tabul. de diarrhæa.*

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Anxietas notabilis, & plus minus distincta cardialgica pathemata, scilicet angust a & ardor circa præcordia.

2) Æstus quam maximus, præcipue oris interni & faucium cum siti intolerabili.

3) Vertiginosa capitis adflictio.

4) Agrypnia fere continua, aut sub leui somno anxiæ phantasiæ, motus artuum pauidi, & semi conuu siui.

nimi impatientia, taciturnitas, fastidium, indigna-

5) Atio, mentis aberrationes, & ad deliria furiosa procliuitas.

6) Accedunt sæpius prunellodes faucium, & linguæ ardores, siccitas etiam harum partium ad fissuras vsque increbescens.

7) Icterodes oculorum, vel totius cutis decolorationes non raro superueniunt.

8) Quo magis hæ febres insolescunt, eo frequentius horripilationes post leuissimam refrigerationem oriuntur, madores etiam roridi, anxii, & quasi perpetui, sub exigua autem membrorum denudatione statim frigidi obseruantur.

2. *Specialia*

1) Febris *cholericæ*, stricte dictæ:

a) Languor vniuersalis, ardor & angustia circa præcordia, cum siti immodica.

b) Hæc pathemata præcedit, vel communiter illa sequitur vehemens, horrida refrigeratio corporis, quam excipit immediate æstus grauissimus, & eximius capitis dolor.

c) Pathemata hæc circa præcordia, nisi intra vnum vel alterum diem dissoluantur, quod tamen post insigne frigus raro contingit, tum notabiliter augescunt, & erumpunt denique in conatus & actus vomendi.

d) Euomunt materiam causticam, biliosam, fauces adrodentem, excoriantem, raucedinem inducentem,

dentes

dentes ltupefacientem, & cum pauimento calcario aut nuda terra efferuescentem.

e) Hæc excretio vehementes spasmos tam circa ventriculum, quam exquisitos lancinatorios torminosos dolores in abdomine habet coniunctos.

f) Vomitus hic nisi perquam mature superueniat, & hanc materiam statim eliminet, tum concurrit communiter diarrhæa biliosa, & tenesmodes irritatiua, ad ani vsque erosionem.

g) Cardialgica & syncoptica fit hæc febris, quando conatus, varie intensi, parum aut ægre aliquid eliminant, magisque ad superiora quam inferiora tendunt.

h) Perpetua inquietudo corporis, & virium prostratio.

i) Pulsus est celer & frequens, sæpius autem paruus.

k) In externis partibus, præcipue in fronte sudores frigidi proueniunt.

2) Febris *ardentis* seu *causi*.

a) Prælibauimus generalia, videlicet anxietatem, ardorem præcordiorum, horrorem insignem, cum insequente æstu vehemente, & capitis doloribus.

b) Sitis in causo longe maior & inexplebilis est, hinc *clamosa* dicta; cui si patientes largis, & insuper frigidis, haustibus subuenire velint, cardialgico-lipothymica mala superueniunt.

c) Aluus sicca & fere adstricta est, nulla quoque ad vomitum propensio obseruatur.

d) Vrina subruffa, interdum plane flammea. pauca, crassa, post moram turbida, rosea cum sedimento eiusdem coloris, & non ita raro cum flauedine mixta.

e) Adest interdum verus circa præcordia dolor, imo vrens ardor, qui ita sensibilis est, vt ne attactum quidem huius regionis ægri perferre queant, & non numquam versus dorsum, immo per totum corporis habitum extenditur.

f) Respiratio est ita difficilis & laboriosa, vt non numquam ore aperto fieri debeat, & halitus egrediens est ad modum calidus.

g) Aliquando anxius, vagus, inordinatus & frigidus sudor prorumpit, nihil autem leuaminis adfert, sed funesti euentus indicium est.

h) Præualente morbi impetu, succedunt communiter cardialgiæ graues syncopticæ, deliria, conuulsiones.

IV. *SVBIECTA.*

1. In genere sunt homines calidioris genii, ante, sub, vel post ciborum adsumtionem ira commoti, quando mox ingerunt potum frigidum, fæculentum, cereuisiarium, spirituosum, cibos dulces ad modum & fermentescentes, mellita, fructus horæos, vel etiam illo tempore repentinæ refrigerationi se exponunt.
2. In specie febris *cholerica* inuadit magis cholericos, & cholerico sanguineos, diætæ acriori & calidæ deditos, vino abutentes, immediate ante vel post cibum adsumtum irascendi occasionem nactos.
3. *Causus* autem communiter adfligit cholerico-melancholicos, aut sanguineo-melancholicos, qui ad iram satis quidem procliues sunt, sed illam dissimulare solent, & præter ea ad siccitatem alui inclinant.
4. Adulti præ iunioribus.
5. Feminæ magis quam viri.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens remota* est bilis excrementitiæ copia.
2. Caussa *antecedens propior* est effusio bilis in intestinum duodenum copiosa & impetuosa; præcipue illo tempore, quo cibi & potus fermentescentes in ventriculo & intestinis præsto sunt.
3. Caussa *materialis proxima* & *immediata* est acrimonia penetrantissima, acido-corrosiua, ex eius modi copiosæ bilis cum cibis acescentibus fermentatione prognata, quæ, intestinum & ventriculum adrodendo, ac inflammando, humores lymphales circa hæc loca in tenacem spissi-

spissitudinem coagulando, prouocat reliquorum humorum directionem & adfusionem ad loca periclitantia, vt materia illa rebellis & noxia resoluatur & per viscerum horum varias motitationes exprimatur.

4. Caussa *formalis* est motus humorum & partium auctior, ad resoluendam & eliminandam talem materiam, a natura institutus.

5. A motu humorum auctiore dependet pulsus celer, frequens, & caloris incrementum.

6. A partium autem motu, excussionem respiciente, nascuntur pressorii, palpitatorii, angustantes & spastici effectus, tum intus circa præcordia, ventriculum & intestina, tum extus circa peripheriam per consensum.

7. Caussa *procatarctica* est, quidquid *excussionem*, vel simplicem *adfusionem* bilis, in intestinum duodenum concitare potest.

1) *Excussionis* caussa præcipua est iracundia.

2) *Adfusionis* autem caussæ sunt edulia fermentescentia, potus eiusdem indolis, & reliqua in subiectis iam nominata; quibus autem *saccharum* iniuria adcensetur.

3) Huc etiam referri possunt venena, purgantia drastica, corrosiua, propinata; item

4) Decubitus humorum vitiosorum ad ventriculum.

5) Denique refrigeratio corpori calenti admissa, in primis si pedes aquæ frigidæ immerguntur.

VI. PROGNOSIS.

1. Febres biliosæ, maxime *causus*, periculo non carent, in primis si iam per aliquot dies inualuerint. Hinc *Hippocrates libr. II. de morbis*, causum febrem *lethiferam* adpellat.

2. Nisi remedia, ad modum conuenientia, accedant, hæ febres difficulter bonum finem attingunt, & sic ad paucos illos adfectus possunt referri, in quibus autocratia naturæ arti aliquo modo cedere cogitur.

3. Perturbata naturæ deliberatio, hæsitatio & fluctuatio primaria caussa est, quod febres hæ communiter tam peri-

riculose decurrant, dum motus non tempestiue suscipit, nec constanter prosequitur.

4. Optimæ terminationis sunt, si materia mature & copiose sursum eiiciatur. Quo magis autem ad inferiora tendit, eo manifestior & fortior concurrit motus febrilis.

5. Si vero materiæ biliosæ sub variis conatibus exigua tantum portio, & hæc ægre quidem excernitur, magisque ad superiora tendit, facile cardialgiæ syncopticæ, & singultus superueniunt.

6. Motus enim ancipites & titubantes, quando citra sufficientem excretionem contingunt, tum materia, intus conclusa & agitata, internas inflammationes erysipelaceo-vlcerosas, vel sphacelosas superficiales, intestini duodeni, pancreatis, hepatis, mesenterii, diaphragmatis, pessimi & plerumque funesti euentus caussatur.

7. Et licet tandem versus dies criticos materia in *causo* euacuetur, non facile tamen pessimus *effectus*, qui ab illa inductus est, tollitur: Vnde iam *Hippocrates* obseruauit, quod in hac valde acuta febre funestum esse soleat, si quinto vel sexto die biliosa varii tetri coloris materia reiiciatur.

8. Vbi autem vomitus multæ bilis, modo non male coloratæ, sine diarrhæa, procedit, ibi minoris periculi adfectus censendus est.

9. Sic etiam aluus sicca, præcipue in *statu*, semper periculosior est, quam nimia illius solutio.

10 Hæ febres, in primis cholerica mitior, si per præcipitantia, stomachica, acida, leuiter mitigatæ fuerint, transeunt facile in lentas, cum maiore virium & adpetitus prostratione, somno pauco, siti multa, adspectu inter audacem & meticulosum fluctuante; quæ tandem in hecticam transmigrant. In his enim circumstantiis *adrosio ventriculi*, intestini *duodeni* vel partis cuiusdam vicinæ facta est.

11. Hæc, quando pro phthisi reputata, traumaticis tractatur, fit immedicabilis apud sicciores, in tumidis autem subie-

ctis

ctis sequuntur ascitici tumores, & œdemata inferne, superne vero tabes exoritur.

12. Quo magis delirium in biliosis hisce febribus adest, & continuat, eo periculosior est morbus.

13. Dolores & ardores, si repente cessant, æstuique frigus succedit, inualescente virium deiectione, angustiis, anxietatibus lipothymicis, sphaceli insecuti haud obscura indicia adsunt.

14. Febres ardentes summe sensibiles reddunt patientes, vt deinde post lenissimas mentis commotiones, præsertim circa annuum recursum, recidiuæ facile obnoxii fiant.

15. Cholericam febrem excipit nonnumquam vel cœliaca passio, vel pro temporis ratione dysenteria.

16. Horror externus, sudor frigidus, cum vnguium liuore & singultu, veram inflammationem & mortem mox secuturam indicant.

17. Cholera in principiis morborum malignorum eueniens, funesti non raro est euentus.

18. Vrina nigra, tenuis & pauca, vt & alui siccitas in *causo* signa sunt lethifera.

19. Quo magis angustiæ circa præcordia vrgent in causo, eo periculosior est status.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cura harum febrium in eo consistit, vt caustica & corrodens materia siue *euacuetur*, siue *corrigatur*, & proxime illata *adustio*, atque inde contractus *ardor*, *mitigetur* & *abstergatur*.

2. Quas difficultates autem *materiæ euacuatio* inuoluat, sub *cautelis* indicabitur. Et sic *correctio* primarium momentum absoluit.

3. Hinc, ad materiam acrem causticam alterandam & corrigendam, omnis neruus intendatur. In hunc finem conducunt:

1) *Temperantia nitrosa*, e. g. nitrum depuratum, & quod penetrantius operatur, regeneratum, crystall. mont. præparat. lap. prunellæ.

 2) *Aci-*

2) *Acida:* succus citri, sirup. acetosit. citri, berber. ceras. acid. cydon.

3) *Absorbentia ostracea*, e. g. conch. præparat. mater perlarum præparata, oc cancri.

4) *Mucilaginosa*, e. g. C. C. citrat. iuscula pullorum tenuia, iulapia acidulata, prisana, sirupus rosarum solutiuus.

5) *Diluentia*, e. g. dicta iuscula, emulsiones dilutæ, ex semine card Mariæ paratæ, & exiguis haustibus tepide adsumtæ.

4. Aluus si sicca & adstricta manet, modeste aperienda.

1) Vel per *clysteres* oleosos cum sale.

2) Vel per lenissima *laxantia* rhabarbarina.

5. Motuum febrilium, inflammationis *discussionem* respicientium, ratio habeatur.

1) *Interne* per excretionem diapnoico-diureticam. Huic scopo inseruiunt

a) Mixtura simplex bene præparata, essent. alexipharmaca *Stahlii*, cum pauca portione essentiæ millefolii mixta, & refractis, sed repetitis, dosibus propinata.

b) Subiunctis vbique pulueribus nitroso-absorbentibus.

2) *Externe* per spiritum vini camphoratum, regioni scrobiculi impositum.

6. Factæ *adrosionis restauratio* hic quidem naturæ potissimum incumbit, totum tamen negotium illi soli non est relinquendum, sed potius per clysteres ex lacte, vitello ouorum, seuo ceruino, ante omnia autem ex scordio paratos, succurrendum.

7. Vltimo loco, tonica, coralliata & gemmata vsui sunt, item analeptica ex aquis odoratis, nec non mixtura tonico-neruina *Stahlii*, tinctura martis *Ludouici*.

8. His scopis, præcipue *correctioni*, si satis factum est, non opus erit *refrenatione* vomitus vel diarhææ, cui triuialis praxis tantopere inhiat, impetus enim sponte solet cessare.

9. Quod si vero, subacta materia, omnino necessarium videtur, impetuoso vomendi & purgandi conatui aliquid opponere, fieri hoc potest per lenientia, e. g. theriacam, pul-

puluerem cascarillæ gr. X. ad. Xij. exhibitum, vel per illius essentiam ad gutt. XX. aut essent. millefolii cum essent. alexipharm. sociatam, propinandam.

10. Multo minus opus erit in *causo emetico-catharctica*, vt vulgo moris est, adhibere. Quæ damna inde proueniant, sub *cautelis* indicabimus. Ceterum prudentiæ Medici relinquitur, num statim sub initium morbi, noxiam materiam per vomitum excernere, circumstantiæ concedant.

11. Quando autem *drastica* purgantia ab aliis iam fuerunt adhibita, tum *theriacalia*, nec non alia *opiata correcta* conducunt.

12. Ad motus nimios sistendos nitrum omnibus aliis palmam præripit, dum necessariam excretionem promouet, excedentem vero mitiget. Conueniunt etiam spec. de hyacinth. corall. rubr. præparat. MP, de cynogl. theriac cœlestis, cortex cascarillæ.

13. Denique, morbo superato, commendetur moderatus ciborum vsus, ne ventriculus de nouo oneretur, &, ad reliquias impuritatis biliosæ abstergendas, propinetur lene laxans, e. g. ex rhabarb. vel sale Anglicano.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Hæ febres quum constantem typum non exhibeant (nisi quod circa meridiem in aliis exacerbationes oriantur, in aliis autem tertianarium quid referant, vt veteres per *hemitritæi* vocem monuerunt) cauendum maximopere est, ne medicationis ordo paroxysmorum intentioni repugnet, neque calidiora circa horum initium offerantur.

2. *Calida* enim febres biliosas mutant in inflammatorias; *adstringentia, anodyna* & *cruda terrea*, in lentas, *frigida, mucida*, in intermittentes.

3. Hinc ab omni importuna humorum commotione abstinendum, nempe

1) A *diaphoreticis* & regimine sub initium: nam materia biliosa longe lateque in sanguinem diffunditur, & licet tenuis sit, sudori tamen non obedit. Hinc rheumatismos,

ſmos, & ictericas decolorationes ad minimum cauſſatur. Sufficit in declinatione vdor & regimen tantum diapnoicum, tranſpirationi non aduerſum, per potum tepidum conſeruandum, quod tanto magis locum habet, ſi criticus ſudor accedit.

2) A *venæ ſectione:* licet enim per initia inſtituatur, vſum tamen nullum, niſi in vehementer plethoricis, iisque huic euacuationi adſuetis, exhibet. Secta autem vena extra has circumſtantias, circa dies indicatorios & criticos, raptum humorum ad caput inducit, cum deliriis & faucium inflammatione.

4. Quod ad *euacuationem emeticam* & *catharticam* attinet, circumſpectio ſumma requiritur, vt cum vtilitate, & quidem ſub initium, adhibeatur: corruptio enim acetoſa in horas augmenta ſumit, & in ſtatu vigente nulla excretio, niſi placidiſſima per *clyſteres*, locum habet.

5. Si euacuatio illa ſuſcipitur, quam primum bilis in inteſtinum duodenum effuſa eſt, tum ſalutarem poteſt edere effectum.

6. Quando autem patientes artis ſubſidium ſero quærunt, nemo peritus ſuadebit, materiam, mora temporis corruptam, & acrem cauſticam factam, ad euacuationem commouere.

7. Materia enim hæc cauſtica, in primis ſi deorſum per inteſtina tenuia turbetur, vias longe lateque adgreditur, & per longitudinem illorum iisdem ſeſe illinit, & ſic excretionem fruſtratur. Præter ea ſtatus pylori, ventriculi & inteſtini duodeni iam talis eſt, vt importunioribus ſtricturis, emetico-colico-catharticis illa excretio minime tentari poſſit, ſine inflammationis & ardoris exacerbatione.

8. Antiqui Medici religioni ſibi ducebant, leuiſſimum ſtimulum in cholericis commotionibus incipientibus adhibere, memores, materiam iam commotam, & motibus excitandis aptiſſimam, freno potius egere, quam ſtimulo.

9. Hæc conſideratio tanto magis valet, ſi perpendimus, quod omnia

omnia vomitoria ventriculum lædendo, adrodendo, & subtili σήπσει adficiendo, vomitoriam euacuationem proritent. Hinc circumspectione opus est, num aliquid vlterius tum addendum sit, quando acris materia caustica per se hoc viscus iam obsidet.

10. Non opus etiam est, methodum hanc ambiguam, difficilem & periculosam eligere, quia ars hic amplius quid potest, quam natura, nempe qualitatem materiæ pessimam alterare, corrigere, eneruare citra partium exagitationem, immo partes ipsas consolari, demulcere, ardorem contemperare, & acrimoniam abstergere.

11. Experientia profecto docebit, quod nitrosa cum absorbentibus combinata, materiam alterando & disponendo, tantum emolumentum præstent, vt ita mitigatam, & motui idoneam redditam, natura deinde absque stimulo eamdem sponte eiiciat.

12. Inter ea tamen aluus debet solui: si enim obstructioni pertinaci mature non succurritur, vel per incongrua medicamenta illa tractatur, facile corruptiones sphacelosæ in subiectis plethoricis oriuntur.

13. Scriptores medii æui & proximorum seculorum adseuerant, *choleram morbum sine febre* fieri, & tamen ægrum vnius vel alterius diei spatio interimere posse. Sed non obseruarunt, quod talis cholera horridis frigoribus ægros exagitet, cum angoribus grauissimis, vt æstui (a quo eminenter febrem solent nominare) non detur locus, & illa congestio ad interiora inter ea inflammationem inducat.

14. *Bilis flaua, vitellina, prasina, porracea, isatodes* & *æruginosa*, communem quidem habent malitiam, sed proprium eiusdem malitiæ gradum.

15. *Refrigerantia*, in inflammationibus vulgo commendata, corruptionem materiæ inflammatoriæ certissime post se trahunt.

16. Absint etiam *externæ refrigerationes*, potus frigidus, item fæculentus, fermentescens, nauseosus, quæ omnia anxietates flatulentas, singultuosas, & motus spasticos

 infe-

inferunt. Sic etiam ab inquietudine, quæ familiaris harum febrium comes est, cauendum: nam facile lipothymiæ inde eueniunt.

17. *Eccrisis icterica* circa dies *criticos* non impediatur, sed subiunctis lenissimis laxantibus soluatur.

18. In *cholerica* febre ratione temporis, vsus *nitri* indifferens est, in *causo* parcior & repetitus sit. Nam in tali statu alternatione continua, & iugi temperatione opus est, quia materia tenuius expansa, latius diffusa, & altius poris partium adfectarum immersa vno impetu simul & semel non inuerti, nec ardor vno ictu auferri potest.

19. *Inflammatio*, a *causo* inducta, cum longe periculosior sit illa *simpliciore*, quæ a *tenui sanguine*, in vasis ventriculi, duodeni stagnante, originem ducit, tanto circumspectius tractanda, & ab imminente sphacelo mature præmunienda est.

20. *Transitus in hecticam* colliquantibus & discutientibus prohibetur, vitando vbique semina frigida, quorum viscosa & lenta consistentia nauseam & spasmos anxios augere solet.

21. *Adstringentium* antifebrilium & *opiatorum* vsum intempestiuum protheiformia sequuntur schemata & pericula.

22. In *cholera simpliciore*, iam diutius persistente, ad inflammationem præuertendam & discutiendam, nitrosis additur gr. semis *camphoræ* pro dosi; in febre *ardente* vero vsus illius internus suspectus est.

23. *Præseruatiue* iracundis, & in iram præcipitibus suadetur, vt mox post commotionem sumant pulueris rhabarbari, quantum cultri cuspis capit. Illi autem, qui magis sanguinei sunt, drachmas ij. oc. cancr. successiue sumant, e.g. intra duas horas. Hac enim ratione non numquam aliquot sedes flaui coloris, & croco quasi imbutæ sequuntur.

24. *Crato crystallum montanam* pro biliosis adfectibus atque diarrhæis infantum commendat, quod recentiores itidem faciunt. Sed obseruatores non fallit, quod concrementa hæc crystallina, quæ ex stanni præsertim fodinis

dinis erui solent, (Drusen) non tam simplicem absorbentem, quam revera stypticum effectum, scopo nostro contrarium, exserant.

26. *Celsus de* cholera, graui quidem morbo, per artem tamen superando, magnifica elocutus est, sed ex panoplia sui temporis vix tale instrumentum producere poterit, cuius beneficio hoc promissum in effectum deducere liceat.

26. *Hippocrates* etiam cum mulsa sua & oxymelite acrimoniam biliosam non infringet: hæc enim per talia fermentescentia notabiliter potius augetur.

27. Non tacenda est *methodus ipsius naturæ*, per ingentem *sitim* sibi consulturæ: nam liquida, in primis simplicia ad acido-acrium materiarum dilutionem & prolutionem eximie conducunt; sed dolendum, quod nauseosa & vomibunda ventriculi subuersio non diu ferat, nec altius dimittat copiosa (in quibus neruus) liquida, quare salutare hoc cœptum non semper ex voto succedit.

28. *Bilem* pro *balsamo* sanguinis habere, vel *alcalinam* ipsi indolem adscribere, magnas turbas in praxi excitauit. Non ad speculationes referenda, sed practica est quæstio, *num bilis sit alcali vel acidum.* Si enim alcalicæ esset indolis, frustra ei absorbentia & præcipitantia opponerentur. *Hippocrates* propius ferit scopum, & ὀξύτητα δριμεῖαν seu aciditatem acrem accusat, & hæc in infantibus satis conspicua est, quando post iracundiam nutricis excrementa biliosa tam acria & caustica excernunt, vt posteriora excorient, & lintea, aquæ fortis instar, discerpant.

29. Quod substantia ciborum acetosa, cum tenui biliosa & sulphurea concurrens, tantam acrimoniam producere possit, ipsa *œconomica praxis* docet, e. g. ad *acetum* magis acidum obtinendum, *aromata* adiiciuntur, item, vt *brassica muriatica* tanto penetrantiorem adquirat aciditatem, *semina pinguia oleosa* immiscentur.

30. Sic etiam *mel*, multa oleaginosa substantia prægnans, aptum est, ad valde acres acetosas fermentationes, & cum

bile confermentationes subeundas, & hinc colicas & inflammatorias *καυσώδεις* inducendas.

31. Plus rationis vulgus habet, dicens: Dem Patienten ist die Galle in den Magen getreten, quam Medici quidam, qui cerebrinis obstaculis potentiam & actum talis redundantiæ negant.

32. Febres *biliosæ* nonnunquam cum febribus *petechizantibus*, & aliis acutis concurrunt. *Vid. tabula de febribus compositis.*

33. *Absorbentium* vsus rationi quidem & experientiæ respondet, illud autem obseruandum est, quod hæc remedia acrimoniam tantum temperent, viscitatem autem & tenacitatem augeant, nec nocumento, partibus iam illato, moderamen adferant. Vnde illis solis non fidendum, sed *nitrum* addendum est. Huic enim præcipua & certissima in hoc morbo efficacia adscribitur, quoniam materiam acrem incrassat & febrem inuertit.

34. *Corporis* & *animi inquietudines* summo studio fugiantur.

35. Præter febres malignas pestilentiales, nulla ferme datur febris, in qua caussa morbifica tam corrosiuæ indolis, quam in causo exsistit.

36. Hæc autem intercedit differentia, vt materia peccans in malignis communiter in massa sanguinea hæreat, adeoque facilius per excretiones periphericas remoueri possit, in causo autem statim ventriculum cum reliquis partibus vicinis, ad vitam maxime necessariis, adgrediatur, adrodat, & inflammet. Viscerum autem læsiones, a quacumque caussa inductæ, maiorem considerationem inuoluunt, quam vitia humorum.

TAB.

TABVLA LXII.

DE

PHRENITIDE.

I. DEFINITIO.

Phrenitis eſt febris acuta, *ſecundaria*, diſcuſſioni ſtaſeos ſanguinis in meningibus cerebri deſtinata, & actus rationalis perturbatione potiſſimum conſpicua. Deriuatur a Φρὴν, mens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *phrenitis* a *paraphrenitide*, in hac enim *diaphragmatis* inflammatio reperitur, & delirium ex conſenſu paris octaui neruorum prouenit; in illa autem *meninges* inflammatæ ſunt, & mentis alienatio, a cerebro, immediate adfecto, inducitur.

2. Phrenitis *in ſe* eſt vel
   1) *Idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt, quæ ſpecies ad modum raro contingit; vel
   2) *ſymptomatica*, quæ in febribus acutis malignis ob incompletam ſanguinis verſus caput congeſtionem occurrit.

3. Phrenitis differt ab aliis deliriis malo hypochondriaco-hyſterico ſuperuenientibus. Licet enim deliria hypochondriaca in nonnullis tam vehementia ſint, vt ſchema acutum primis hebdomadibus exhibeant, cauſſa tamen non in meningibus, ſed in abdomine quærenda eſt. Præter ea phrenitici per ſenſus externos in res extraneas ita non ſunt attenti, vti quidem hypochondriaci, qui ad modum ſenſibiles obſeruantur. Conf. *tabul. de mania & deliriis.*

III. *SIGNA.*

1. Phrenitidis *imminentis*
   1) Vigiliæ immodicæ & quasi continuæ.
   2) Somnus inquietus, & imaginibus repletus.
   3) Capitis, in primis occipitis & ceruicis, dolores acuti, perdurantes
   4) Exiguum potus desiderium:
   5) Respiratio magna & rara, ex profundo pectore depromta.
   6) Pulsus modo paruus, rarus, modo celer & frequens.
   7) Vrinæ suppressio.
   8) Obliuio rerum ante factorum.
2. Phrenitidis *præsentis*
   1) Venæ capitis turgent, & tempora quasi saliunt.
   2) Oculi rigent, scintillant, toruo & truculento obtutu.
   3) Sermo delirus.
   4) Violentia in circumstantes, & laboriosum erumpendi conamen, non tam continuum, quam per paroxysmos recurrens.
   5) Lingua arida, aspera, citrina, nigra.
   6) Externa frigent.
   7) In iram adest pronitas.
   8) Dentium stridor.
   9) Vrina tenuis, alba, pellucida.
   10) Manuum tremores, quibus aliquid colligere velle videntur, & reuera colligunt linteamina vel alia integumenta.
   11) Reliqua symptomata cum febribus acutis habet communia.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Idiopathicæ.*
   1) Homines temperamenti cholerico - sanguinei, & sanguineo - cholerici, ad incandescentiam animi procliues.
   2) Diætæ calidæ, vinosæ & aromaticæ dediti.
   3) Qui præter consuetudinem inter diuturnos solis ardores versantur.

4) Vel

4) Vel nimiis vigiliis & lucubrationibus obnoxii sunt.
5) Quibus narium hæmorrhagia antea familiaris, emansit.
6) Crebris cephalalgiis vexati.
7) Quibus caput violenta ratione, e. g. ictu, contusione vulneratum est.
8) Qui venæ sectiones, in confiniis capitis celebrari solitas, neglexerunt.
9) Viri ex hæmorrhoidum ad caput translatione.
10) Feminæ ex repentina mensium versus caput regurgitatione.

2. *Symptomaticæ.*

Hæc inuadit homines, febre acuta laborantes, ob incompletam criticam sanguinis versus caput congestionem, quam peruersæ medicationes non parum promouent. e. g.

1) Venæ sectio incongrua, vel ad minimum intempestiua.
2) Remedia & regimina calida.
3) Excretio sudoris repressa.

V. *CAVSSAE.*

Caussæ ex iis, quæ de *subiectis* diximus, facile sunt colligenda, nempe

1. Caussa *antecedens* est congestio sanguinis versus caput, exitum per nares quidem respiciens, sed eumdem non inueniens.
2. Caussa *continens* & *proxima* est stasis inflammatoria in meningibus.
3. Caussa *formalis* est conamen naturæ per motus febriles stasin hanc discutiendi, concurrentibus sub hoc conamine ancipiti variis mentis perturbationibus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Phrenitis siue, idiopathica siue symptomatica, periculo semper est plenissima.
2. Nisi enim ante quartum diem stasis discutiatur, *sideratio* seu sphacelus meningum facile succedit & patientem iugulat.
3. Extremam perniciem denotant;

1) Con-

1) Continua & furiosa dementia cum vigiliis.
2) Vrina aquosa.
3) Deiectio albicans.
4) Inuoluntaria alui & vrinæ excretio, vel totalis suppressio harum excretionum.
5) Transitus in pathemata soporosa, vel in adfectus syncopticos.
6) Tremor, rigor, stridor dentium, conuulsiones, singultus.
7) Vox clangosa, lingua tremula & extremorum frigus.
8) Subitanea cessatio doloris, cum tranquillitate adparente coniuncta.

2. Spem autem salutaris exitus faciunt:
1) Sudores critice superuenientes.
2) Alui fluxus, præcipue morbo ad coctionem tendente.
3) Larga narium hæmorrhagia.
4) Parotides, seu tumores glandularum, post aures sitarum.
5) Hæmorrhoides. *Conf. Forest. obseruat. lib. X.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*
1) *Orgasmus* sanguinis est contemporandus; quod faciunt:
a) Nitrosa, e.g. nitrum depurat. tabulatum.
b) Præcipitantia marina, acido saturata.
c) Diaphoretica fixa, e.g. antimon. diaphoret.
d) Cinnabarina.
e) *Acidula*, e. g. clyssus antimonii, spiritus vitrioli in potu, acetositas citri.
f) Sufficiens & dilutus potus, qui cum succo citri præcipue in sexu masculino, ad gratum acorem acidulatur. Thée, coffée, qui potus non adeo calide exhibendus est. Item loco ordinarii potus laudatur decoctum hordei passulatum, & acetositate citri gratius redditum.
2) *Stasis* in meningibus quantocyus est discutienda. In hunc finem laudantur:

a) *In-*

a) *Interne.*

α) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura simplex, essent. alexiph. *Stahlii.*

β) Aquæ diapnoicæ cum præcipitantibus fixis.

γ) Emulsiones ex semine cardui Mariæ.

δ) Succus chærefolii.

b) *Externe.*

α) *Camphorata*, e. g. spiritus vini camphoratus, vertici, fronti, nuchæ & temporibus adplicatus.

β) *Vnguentum alabastrinum* camphoratum, cum aceto forti simplici, vel rosaceo, paratum.

γ) *Epithemata* ex emulsionibus cum *nucleis persicorum* paratis, camphoratis, linteolis imbutis, fronti adligata, quæ præsentius discutiunt. Item domesticum illud remedium ex cumino, baccis iuniperi, sale & pane.

δ) *Cucuphæ ex radicibus:* valerian. irid. Florentin. rhod. cyper. rotund. bryon. *herbis:* verben. maioran. meliss. betonic. rut. origan. *floribus*: chamomill. sambuc. papauer. rhead. *seminibus:* carminat. *ligno* santal. citrin. cum *camphora.*

ε) *Bufo* vertici adplicatus.

3) *Adfluxus* humorum est reuellendus. Faciunt hoc

a) *Clysteres* acres colocynthiaci.

b) *Frictiones* pedum

c) *Vesicatoria* plantis pedum adplicata.

d) *Cataplasmata* rubefacientia ex allio, ruta, lupulo, rad. pyreth. pipere, sinap. stercore columbino, fermento, semine nasturtii.

e) *Scarificatio narium, retro aures*, vsus *hirudinum*, *venæ sectio* in brachio &c. *Vid. cautel.* 2.

2. *Methodus specialis.*

1) Quando patientes in delirio disponi possunt ad clysterem, curæ initium cum hoc faciendum est, vt strictura versus caput soluatur, & ad inferiora reuocetur; sin secus, per nitrosa & potum largiorem aluus expedienda est.

Ttt 2) De-

2) Deinde *venæ sectio* siue instituatur, siue omittatur, secundum indicationes, sub *cautelis* commendatas.

3) *Interne* propinentur

a) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura simplex leniter camphorata, vel essent. alexiph. *Stahlii*, & quidem circa tempus alicuius remissionis, wann sich der Patient etwas erträglicher befindet.

b) Per reliquum tempus exhibeantur, pulueres ex absorbente aliquo, acido citri saturato, antimon. diaphoret. nitro depurato, & pauca portione cinnabaris, parati: interpositis subinde emulsionibus, superius descriptis.

c) Vbique autem commendentur potus dilutus, sufficiens, acidulatus, & regimen placidissimum ad lenem transspirationem.

4) *Externe*, in *incremento* morbi & versus *statum* adplicentur remedia modo commendata, e. g.

a) Spiritus vini camphoratus, circa tempora & frontem.

b) Frictiones, vesicatoria, cataplasmata, rubefacientia in plantis pedum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ sectio* in fronte, vel sub lingua, tamquam præsidium alias vsitatum, licet prouide fiat, ambiguo tamen plane euentu instituitur: inuoluit enim hæc duo grauia facile incommoda:

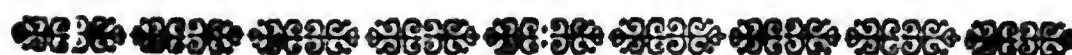
1) Sectio *raninarum*, non sufficienter facta, auget præsentissime, cum primis in statu plethorico, humorum versus caput congestionem.

2) Quando autem raninæ satis sectæ sunt, succedit facile hæmorrhagia incompescibilis.

2. In phrenitide *idiopathica*, vbi a caussis violentis externis, vel a commotione plethoræ, malum exortum est, facilius conceditur venæ sectio, & quidem statim sub initium in brachio, & deinde circa statum, vrgente adhuc necessitate, sub lingua.

3. *Bagli-*

3. *Bagliuius* obseruauit, quod methodus reuulsoria feminis magis proficua fuerit, quam viris.
4. Ad phrenitidem praecauendam in febribus acutis quouis modo euitentur *opiata*; non minus autem in ipsa huius adfectus tractatione.
5. Sic etiam vsus *salium volatilium* proscribendus est, licet communiter ad discussionem commendetur.
6. Vbi *lingua* nimis turgida, rubicunda, aut albo muco obducta est, ibi *gargarisma adstringens*, si modo ita sui memores sint, vt non deglutiant, optime conuenit. Specialiter laudatur radix *pseudoaceri*, in taleolos concisa, sub lingua detenta, masticata, sed minime deglutita.
7. Vti refrigeratio transspirationem impedit, sic calidum regimen sanguinem exagitat & deliria auget.
8. De corruptionibus modo sphacelosis, modo suppuratoriis, post mortem phreniticorum in cerebro & illius meningibus detectis, legi meretur *Boneti* sepulcretum.

TABVLA LXIII.

DE

PARAPHRENITIDE.

I. DEFINITIO.

Paraphrenitis est febris acuta, secundaria, discussioni staseos inflammatoriae in diaphragmate destinata, concurrente ob consensum neruosum paris vagi, alienatione mentis. Deriuatur a παρὰ & φρὴν, mens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Paraphrenitis* differt a *phrenitide*, ratione loci adfecti, in hac enim *meninges* cerebri infestantur, in illa autem *diaphragma* stasi inflammatoria occupatur.
2. Differt etiam delirium, in paraphrenitide occurrens, a re-

liquis deliriis *hypochondriacis*, in quibus febris acuta inflammatoria non deprehenditur. Conf. quæ tabula præcedente hac de re dicta sunt.

3 Paraphrenitis *in se* est vel
   1) *idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt; vel
   2) *symptomatica*, quæ aliis morbis, præcipue autem febribus prægressis, succedit. *Conf. caussæ*.

III. *SIGNA*.

1. Cum aliis febribus inflammatoriis *communia*. Hæc tabula generali de febribus *inflammatoriis*, & de *hepatitide* descripta sunt.
2. *Propria*.
   1) Tumor præcordiorum.
   2) Cardialgia ita exquisita, vt ne leuissimum quidem contactum perferre *circa præcordia* possint.
3. Mentis alienatio, sermonibus deliriosis se se manifestans, sed ad violentiam & excessum phreniticorum non accedens.
4. Respiratio interrupta suspiriosa.
5. Singultuosæ commotiones & interdum vomitus niger, ob consensualem ventriculi passionem.
6. Tussis sicca, & hypochondriorum palpitatio dolerosa.
7 Fauces exarescunt.
8 Lingua communiter alba & scabra obseruatur.

IV. *SVBIECTA*.

Præter ea, quæ antecedente tabula diximus; hic adhuc notari meretur, quod paraphrenitis non raro illis subiectis accedat, quæ *morbo Hungarico* seu *castrensi* laborant.

V. *CAVSSAE*.

1. Caussa *materialis proxima* stasis sanguinis inflammatoria, in diaphragmate quidem habetur. Sunt autem, qui simul vitium in capite quærunt, & ita adfectum cum *phrenitide* complicatum statuunt.
2. Caussa *formalis* est laboriosum conamen principii vitalis, per motus febriles staseos discussionem obtinendi; sub

quo

quo labore ambiguo delirium ob consensum paris octaui neruorum accedit.

3. Caussæ occasionales & procatarcticæ sunt:
   1) Metastasis materiæ febrilis ad diaphragma.
   2) Euacuationum sanguinis naturalium, e. g. narium, hæmorrhoidum, mensium, suppressio &c.
   3) Artificialium neglectio.
   4) Potus, corpore calente, *frigidus*, præcipue fermentescens.
   5) Adfectus anginodei repulsi, & infeliciter ad hanc partem adfectam translati.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paraphrenitis tanti quidem, & tam præcipitis non est periculi, quanti phrenitis, sufficit tamen non raro ad ægrum iugulandum.
2. *Euentus* huius morbi *triplex* est,
   1) vel enim stasis inflammatoria mature *discutitur*, & sudores, die critico superuenientes, salutarem adferunt effectum.
   2) Vel stasis sensim quidem resoluitur, excretio autem materiæ resolutæ legitime non succedit, sed per *metastasin* traiicitur modo ad *aures*, vnde parotides & nonnumquam surditas proueniunt, modo ad *artus*, & tum adfectus arthriticos vel erysipelaceos inducit.
   3) Vel stasis abit in *corruptionem*, & sic intra septem vel, ad summum, quatuordecim dies, æger consumitur.
3. Vrinæ albæ & perspicuæ, vigiliæ continuæ, status constanter deliriosus, singultus, perennes extremorum refrigerationes ad stridorem dentium vsque, frequentes oscitationes, vrinæ & fæcum aluinarum inuoluntaria excretio, ardores interni grauiores, sudores algidi, infausta sunt præsagia: testantur enim de gangræna in sphacelum mox transitura.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi ex errore in diæta prægresso, materia peccans in primis viis hæret, ibi euacuatio *emetica* locum habet; quo

liquis deliriis *hypochondriacis*, in quibus febris acuta inflammatoria non deprehenditur. Conf. quæ tabula præcedente hac de re dicta sunt.

3 Paraphrenitis *in se* est vel

1) *idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt; vel

2) *symptomatica*, quæ aliis morbis, præcipue autem febribus prægressis, succedit. *Conf. caussæ*.

III. *SIGNA*.

1. Cum aliis febribus inflammatoriis *communia*. Hæc tabula generali de febribus *inflammatoriis*, & de *hepatitide* descripta sunt.

2. *Propria*.

1) Tumor præcordiorum.

2) Cardialgia ita exquisita, vt ne leuissimum quidem contactum perferre *circa præcordia* possint.

3. Mentis alienatio, sermonibus deliriosis se se manifestans, sed ad violentiam & excessum phreniticorum non accedens.

4. Respiratio interrupta suspiriosa.

5. Singultuosæ commotiones & interdum vomitus niger, ob consensualem ventriculi passionem.

6. Tussis sicca, & hypochondriorum palpitatio dolerosa.

7 Fauces exarescunt.

8 Lingua communiter alba & scabra obseruatur.

IV. *SVBIECTA*.

Præter ea, quæ antecedente tabula diximus; hic adhuc notari meretur, quod paraphrenitis non raro illis subiectis accedat, quæ *morbo Hungarico* seu *castrensi* laborant.

V. *CAVSSAE*.

1. Caussa *materialis proxima* stasis sanguinis inflammatoria, in diaphragmate quidem habetur. Sunt autem, qui simul vitium in capite quærunt, & ita adfectum cum *phrenitide* complicatum statuunt.

2. Caussa *formalis* est laboriosum conamen principii vitalis, per motus febriles staseos discussionem obtinendi; sub

quo

quo labore ambiguo delirium ob consensum paris octaui neruorum accedit.

3. Caussæ occasionales & procatarcticæ sunt:
   1) Metastasis materiæ febrilis ad diaphragma.
   2) Euacuationum sanguinis naturalium, e. g. narium, hæmorrhoidum, mensium, suppressio &c.
   3) Artificialium neglectio.
   4) Potus, corpore calente, *frigidus*, præcipue fermentescens.
   5) Adfectus anginodei repulsi, & infeliciter ad hanc partem adfectam translati.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paraphrenitis tanti quidem, & tam præcipitis non est periculi, quanti phrenitis, sufficit tamen non raro ad ægrum iugulandum.
2. *Euentus* huius morbi *triplex* est,
   1) vel enim stasis inflammatoria mature *discutitur*, & sudores, die critico superuenientes, salutarem adferunt effectum.
   2) Vel stasis sensim quidem resoluitur, excretio autem materiæ resolutæ legitime non succedit, sed per *metastasin* traiicitur modo ad *aures*, vnde parotides & nonnumquam surditas proueniunt, modo ad *artus*, & tum adfectus arthriticos vel erysipelaceos inducit.
   3) Vel stasis abit in *corruptionem*, & sic intra septem vel, ad summum, quatuordecim dies, æger consumitur.
3. Vrinæ albæ & perspicuæ, vigiliæ continuæ, status constanter deliriosus, singultus, perennes extremorum refrigerationes ad stridorem dentium vsque, frequentes oscitationes, vrinæ & fæcum aluinarum inuoluntaria excretio, ardores interni grauiores, sudores algidi, infausta sunt præsagia: testantur enim de gangræna in sphacelum mox transitura.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi ex errore in diæta prægresso, materia peccans in primis viis hæret, ibi euacuatio *emetica* locum habet; quo

vero casu præmittant digestiua, & quando vomitus sponte non succedit, tartarus emeticus exhibeatur.

2. Quibus autem subiectis, paraphrenitis a motu sanguinis eluctatorio exoritur, illis venæ sectio statim ab initio morbi conceditur, & vrgente necessitate, repetenda iudicatur.

3. Ante meridiem mixtura simplex vel essent. alexipharm. temperata, ad gutt. XX. aliquoties exhibeatur, interpositis potionibus diapnoicis, itemque emulsionibus, ex nucleis pinguibus paratis.

4. Post meridiem pulueres nitroso-temperantes cum diaphoretico fixo & sale digestiuo singulis binis horis propinentur.

5. *Externe* in subsidium simul trahantur:

1) *Emplastrum* sic dictum *miraculosum*, largiter camphoratum, scrobiculo cordis & oppositæ in tergo regioni adplicandum.

2) *Frictiones* & *sinapismi* in pedibus.

3) *Clysteres* stimulantes, colocynthiaci, vel *suppositoria* acria.

4) *Hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio in iis subiectis, quæ antea huic euacuationi exposita fuerunt.

6. Transspiratio placida vbique conseruetur:

1) Per regimen sub vsu remediorum temperatissimum.

2) Per potum sufficientem tepidum, qui succo citri, vel clysso antimonii acidulus fieri debet, ne formulæ dilutiores flatulentiam excitent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ tabulis de *phrenitide* & de *hepatitide* monuimus, ea etiam in *paraphrenitide* obseruanda commendantur.

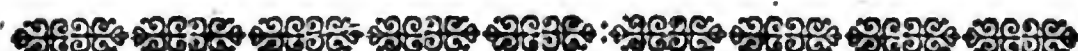
2. Præcipue hic euitetur potus *frigidus*, qui præsentanea incommoda, nempe ructus, singultum, angustiam præcordiorum maiorem, adfert.

3. *Electuarium de ouo*, pro scopo alexipharmaco specialiter in hoc adfectu laudatur.

4. In adfectu paraphrenitico idiopathico, ab iracundia corpori inducto, *emeticum* statim ab initio exhibeatur.

5. *Hæ-*

5. *Hæmorrhagia narium*, quando huic adfectui tempestiue superuenit, haud parum emolumenti eidem adfert.
6. Camphorata cum maxima prudentia & modestia *interne* sunt vsurpanda.

TABVLA LXIV.

DE

PLEVRITIDE ET PERIPNEVMONIA.

I. DEFINITIO.

1. *Pleuritis* est febris acuta continua, inflammatoria, secundaria, qua principium agens motibus, vltra gradum naturalem auctis, humores copiosius versus pectus dirigit, & per fortiorem & frequentiorem sanguinis ad *pleuram* adpulsum, stasin, in hac membrana factam, resoluere & discutere intendit. Deriuatur a πλευρα latus, item membrana thoracis.
2. *Peripneumonia* est itidem febris acuta, continua, inflammatoria, secundaria, discussioni staseos sanguinis, in *pulmonibus* factæ, dicata. Deriuatur a περὶ circum, & πνεύμων, pulmo: quo fundamento, sub *differentia* indicatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Non confundendi sunt hi duo adfectus cum *pleuritide spuria*, quæ quod ad sensum punctionis attinet, aliquam quidem cum illis conuenientiam habere videtur, sequentibus autem differt:
   1) Pleuritis *vera* inflammatorium adfectum cum angustante oppressione pectoris, respiratione difficili, alterato pulsu, modo febrili, modo duro, modo pleno, modo magno, constituit.

2) Ve-

2) *Vera* pleuritis & peripneumonia circa aut paulo infra mamillam sensum suum dolentem exserunt, *spuria* altius circa *clauiculam* incipit.

3) Illæ puncturas habent æquales, pulsui respondentes, hæc inæquales, & pulsui minus σύγχρονας.

4) Illarum puncturæ sunt continuæ, huius interdum remittunt & intermittunt.

5) Illæ tussim semper habent comitem, cum sputo vtplurimum colorato, & respectiue cruento, hæc modo *cum*, modo *sine* tussi adfligit, nec aliqua notabili per sputum excretione deprehenditur.

6) Illæ febrem *acutam*, continuam, cum horrore inuadentem, & calore acri progredientem, inuoluunt, hæc vix febriculam aliquam, eamque inæqualem & ἄτυπον exhibet.

7) Illæ cursum suum ante septimum diem non absoluunt, hæc paucioribus diebus circumscribitur.

8) Illæ iuniori magis ætati propriæ sunt, hæc indifferenter se habet ad ætatem iuuenilem & virilem.

2. Vterque adfectus ratione *indolis* est vel *benignus*, vel *malignus*: respectu *loci* adfecti, modo *adscendens*, modo *descendens*: porro est vel *simplex*, vel *compositus*; item vel *vagus* vel *periodicus*.

3. Differentiam *pleuritidis* a *peripneumonia* sequentia docent:

1) Pleuritis longe rarissime, peripneumonia autem frequentius occurrit. Sed huius rei in praxi quotidiana contrarium statuitur.

2) In peripneumonia *sputum cruentum*, quod circa finem secundi diei & sequentibus obseruatur, licet & hoc primarium sit signum, falso communiter pleuritidi tribuitur: nam multæ obstant difficultates, credere, quod sputum tale cruentum in pleura gigni, pulmones perrumpere, & sic per eosdem transire possit.

3) Dolor punctorius in peripneumonia magis se extendit per vniuersum pectus, in pleuritide autem puncturæ in dextro magis latere paullo infra mamillam sentiuntur.

tur. Insuper pleuritis cum horrore tam notabili non incipit vti peripneumonia.

4) Insignis autem vsus medicus ex hac differentia non resultat: licet enim in pleuræ inflammatione per *topica* maior spes sit discussionis obtinendæ, quam in *peripneumonia*, in hac tamen topicorum adplicatio, vti prodesse, sic etiam nocere non potest.

5) In successu minus felici, nempe suppuratione stafeos, diagnosis hæc aliquem vsum præstare videtur: quando enim in pleura suppuratio contingit, tum euacuatio per *paracentesin* locum habet, in peripneumonia autem, per sputum tantum res peragitur, exceptis rarissimis illis exemplis, vbi *vomica*, in *superficie* pulmonum rupta, & in concauum thoracis effusa, eamdem per paracentesin euacuationem admittit.

4. Schola medica vulgo quidem statuit, quod peripneumonica inflammatio magis sit erysipelacea seu superficialis, atque hoc ipsa huius adfectus denominatione exprimere intendit, ita, vt peripneumonia idem sit, ac pulmones circumambiens morbus; verum hæc distinctio refragatur experientiæ: scrutinio enim anatomico profunda stasis in meditullio pulmonum sæpius detecta fuit. Præterea sputum cruentum a pulmonum *superficie* tam expedite ad exspuitionem peruenire non posset.

III. *SIGNA.*

1. *Vtrique adfectui communia.*

1) Vertiginosæ capitis perturbationes ordinarie paullulum procedunt.

2) Corripiuntur patientes horrore, qui magis magisque inualescit, & sæpe ad cardialgiam nauseabundam, immo ad vomitum ipsum excedit.

3) Succedit exæstuatio insignis cum notabili siti & capitis dolore.

4) Item angustia præcordiorum, & difficultas respirationis.

5) Præcipue persentiscunt ægri dolorem punctorium in

 tho-

thorace, iugiter continuantem, & quoties tussiunt valde sensibilem.

6) *Vrina* primis diebus rubicunda, saturata, post aliquot autem dies, mox vbi refrixit, turbatur, & deponit sedimentum copiosum, subroseum.

2. *Vni vel alteri adfectui magis propria.* Hoc sub *differentia* iam indicauimus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Pleuritis & peripneumonia non cuiuis promiscue *aetati* eueniunt, sed familiariter *iuuenili.*
2. *Tempore* peculiariter verno ineunte.
3. Personis habitus corporis sanguinei.
4. Praecipue narium haemorrhagiis antea adsuetis, iam vero ab illis immunibus.
5. Sexui magis virili, quam feminino.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *antecedens* est largior sanguinis *abundantis* adpulsus versus pectus, per aetatis rationem exitum ibidem intendens.
2. Caussa magis *propinqua* est stagnatio sanguinis diuturnior, per contentionem pertinacem circa pectus sustentata. Vnde sensus pressionis, oppletionis, renisus, dependet.
3. Caussa *proxima & continens* est vera stasis, a tali diuturniore sanguinis stagnatione suborta, inflammationi occasionem praebens.
4. Caussa *formalis* est intentio agentis interni, per motus febriles transpressorios & abstersorios hanc stasin resoluere & discutere.
5. Caussae *occasionales & procatarcticae* sunt:

1) Repentinae sanguinis expansiones per motus corporis immoderatos, potus spirituosos, vltra modum adsumtos, & animi excandescentiam.

2) Refrigeratio immodesta, corpori calenti admissa, quae repressionem sanguinis ad interiora caussatur.

3) Euacuationum naturalium solitarum, praecipue autem haemorrhagiae narium, suppressio.

4) Euacuationum artificialium adsuetarum neglectio.

5) Vio-

5) Violentæ pectoris concussiones, fortior renisus in oneribus gestandis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Licet febres inflammatoriæ periculo non careant, pleuritis tamen & peripneumonia in *iunioribus* infra tricesimum annum adhuc constitutis, adeo perniciosæ non sunt, quam quidem in annosis.
2. Quando legitima methodo hi duo adfectus tractantur, communissime septimo, vel ad summum vndecimo die per spontaneum largum sudorem feliciter soluuntur, ita, vt tempestiue naturalis pulsus, calor, adpetitus, somnus, & successiue vires redeant.
3. Quando autem vltra septimum diem hæ febres *pertinaciter* continuant, id quod occurrere solet in annosioribus, tum ancipitis valde sunt euentus.
4. Vrina, si ante quartum diem turbatur, & postea sedimentum cum liquore claro superstante exhibet, spes est felicis morbi per sudorem criticum solutionis.
5. Quando per tussim materia flauescens, non adeo viscida, neque spumosa, excernitur, & præcipue in peripneumonia sputus cruentus accedit, totius morbi felix successus sperandus est.
6. Vbi autem excretio plane nulla per sputum succedit, vrina etiam cruda obseruatur, ibi deterior euentus timendus est.
7. Sputum cruentum licet læsionem pulmonum qualemcumque designet, hæc tamen plus vtilitatis quam damni portendit.
8. Pleuritis adscendens versus partes superiores, ægrotantibus maius periculum minitatur & contra.
9. A peripneumonia phrenitis, malum, dicit *Hipp. sect. VII. aph.* 12.
10. Si in pleuritide dolor punctorius locum mutat, maiorem inflammationem, maiusque periculum indicat.
11. Bona respiratio est bonum signum, malum vero difficilis.
12. Staseos discussio & resolutio quando non obtinetur, tum

sequitur corruptio, eaque vel sphacelosa, vel suppuratoria, vel vlcerosa, phthisis dicta.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per totum morbi decursum ordinarie succedat, nullo autem modo irritetur.
2. Vbi insignis *plethora*, angustia pectoris, & sensibilis infarctus concurrunt, ibi statim sub initium venæ sectio ad vnc. VI. instituatur, &, si opus fuerit, sequente die repetatur; subiungendo sollicite regimen leniter diapnoicum. In casibus autem ordinariis venæ sectio non est necessaria.
3. Ante meridiem bis exhibeantur diaphoretica liquida, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura simplex, ad gut. XXX. item *potiones* diapnoicæ.
4. Post meridiem & sub noctem bis vel ter propinentur *pulveres* antifebriles, ex nitro, antimonio diaphoretico, & absorbente marino, acido citri saturato, parati. Item conducunt emulsiones, præcipue ex semine card. Mariæ confectæ.
5. Quando hæc medicamina per aliquot dies exhibita sunt, dolores tamen adhuc vrgent, tum essentia *cascarillæ* salutariter potest interponi.
6. Regioni dolenti mediantibus linteis quadruplicatis adplicetur spiritus vini camphoratus. Vsui etiam venire possunt emplastra, non continuo, sed per vices adplicanda, alias obuiscant poros & impediunt transpirationem.
7. Vbique regimen æquale & continentia tranquilla maxime circa diem criticum, conseruetur.
8. Conferatur tabula *de hepatitide*, vbi methodus fere eadem fusius explicata est.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Dissident auctores de *venæ sectione* in his adfectibus instituenda: sunt qui illam ad modum necessariam censent: sunt qui eam prorsus reiiciunt, e. g. *Ettmüllerus* obseruat, stasin post venæ sectionem, in pleuritide adhibitam, certius suppurare; sunt qui consiliis suis fluctuant, & eamdem vel adhiberi vel omitti posse statuunt; sunt qui

qui dissoluentia, & discutientia præmittenda esse, vrgent, & in specie *salia volatilia* ad sudorem, & hinc staseos discussionem, commendant, & his si cedere recuset morbus, moderatam venæ sectionem subiungendam esse autumant.

2. Verum, vti per regimina & remedia calida, sanguinem expandentia, discussionem tentare, infelix conamen est, ob sanguinem in concitatione & inflammatione iam constitutum: ita venæ sectionem non nisi in statu insigniter plethorico, & vbi grauissimæ angustiæ ac infarctus pectoris vrgent, instituendam esse censemus.

3. Contingit in summe plethoricis, his adfectibus defunctis, scrutinio anatomico pulmonum alterum latus sanguine quasi infarctum, & adeo expletum detegere, vt etiam in aqua subsideat: quo itaque insignis plethoræ casu venæ sectio commendatur.

4. Methodus *Sydenhami*, quæ consistit in venæ sectione, eaque satis larga & repetita, adiunctis lenissimis expectoctorantibus, auctori alias experientissimo, relinquenda est.

5. *Riuerii* exemplum de famulo, larga venæ sectione paucis horis a pleuritide liberato, dubium adhuc est, an non potius hepatis vel ventriculi inflammatio fuerit, vti fere ex circumstantiis historicis colligendum.

6. Post venæ sectionem, si in sanguine crusta alba non adparet, pro bono signo non habetur.

7. *Purgantia* ac *venæ sectio* circa dies criticos celebrata pessimi sunt euentus.

8. *Sideritis* seu *herba Iudaica*, pectori adposita, commendante *Borello*, soluere dicitur pleuritidem: quod proinde experimentandum.

9. Inter *specifica* etiam a quibusdam laudatur *papauer erraticum*; *Ettmüllerus* autem & alii nihil specifici illi concedunt, sed anodynum tantum communem & topicum effectum; quo vero respectu non commendatur.

10. *Dentibus apri* specifici quid tribuere, experientia non concedit.

11. *Semen cardui Mariæ* ſpecifico effectu ita commendatum eſt, vt hinc grana illius Stech-Körner ſoleant adpellari; nec plane de nihilo: docet enim experientia, quod aliquot grana deglutita dolorem punctorium ſæpe auferant, licet febris ante ſeptimum diem curſum ſuum non abſoluat.

12. *Expectorantia* hic inutilia ſunt, niſi forſan ſputum cruentum circa quartum diem, non ſatis ſuccedens, potionem aliquam pectoralem efflagitet, quo caſu aqua hyſſopi præ aliis laudatur.

13. *Expectorantium* in pleuritide abuſus, facile peripneumoniam inuitat.

14. *Nitrum* primis diebus vsque ad quartum intrepide poteſt propinari, ſequentibus autem diebus, ſi moderate & æqualiter morbus ſuccedat, parcius, & bis tantum per diem exhibendum eſt.

15. *Camphorata* externe aliquam lenitionem promouent, *oleoſa* autem & *pinguedinoſa* omittenda ſunt.

16. *Opiata* ad irritationes in pectore non poſſunt commendari: ſanguis enim in his adfectibus ſpecialis eſt tenacitatis; id quod illius per venæ ſectionem emiſſio confirmat, vbi rubicundæ portioni innatat materia flauoalbeſcens, admodum tenax, ſie iſt ſo zähe wie Leder. Hæc ſanguinis conſtitutio requirit concuſſionem, reſolutionem, excretionem, quorum omnium contrarium opiata præſtant.

1. *Caſcarilla* pro diſcuſſione a pectore, in primis in peripneumonia, ſpecialiſſime laudatur: modo iuſto tempore & decente ſubordinatione exhibeatur; vti ſub *methodo* indicatum eſt. Non ſolum diſcutit, verum etiam lenit & ſedat, & quando hic cortex irritationes non mitigat, tunc opium certo nociturum eſt.

18. Radix *pimpinellæ albæ* egregii vſus eſt in adfectibus pectoris, præcipue autem in chronicis, reſoluit enim & diſcutit.

19. Conuenit etiam irritationem mitigare & diſcuſſionem promouere per *iulapia* diapnoico - analeptica, ex aquis card. bened. ſcordii, plantag. chærefol. ſcabioſ. modic. cinamom. & ſyrup. acetoſitat. citri.

20. Item

20. Item per *emulsiones*, ex his aquis cum semine card. mariæ, aquileg. & amygdal. dulc. ad gratum saporem mediocriter saccharatas.

21. Conferantur cautelæ & obseruationes, quæ *tabula de hepatitide* indicatæ sunt.

TABVLA LXV.
DE
HEPATITIDE.

I. DEFINITIO.

Hepatitis est febris acuta, continua, secundaria, inflammatoria, qua natura humores fortius & frequentius per hepar transpellit, ad stasin sanguinis, in hoc viscere factam, dissoluendam & abstergendam.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hepatitis a *reliquis inflammatoriis* febribus differt
   1) ratione visceris inflammati,
   2) ratione periculi, quo respectu reliquas omnes superat. *Vid. prognosis.*
2. In specie a *pleuritide* differt in eo, quod dolor infra diaphragma magis vrgeat, febremque aliquo modo leniorem, quam pleuritis, habeat coniunctam.
3. Hepatitis in se differt *gradu* inflammationis:
   1) Aliæ enim inflammationes magis sunt superficiales.
   2) Aliæ stasin profundiorem inuoluunt.
   3) Quo modo hepatitis differat ab *infarctu* hepatis, patet ex *signis* collatis.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit communissime cum *horrore* insigni & diuturno.
2. Hunc excipit sensibilis, grauissimus *æstus*, & quidem paroxy-

roxyzans, (si nempe tranquille negotium succedit) cum sit intensissima.

3. Vbi autem impetuosus magis morbus est, ibi nullos paroxysmos, aut notabiles remissiones exhibet.

4. Persentiscunt patientes dolorem grauatiuum in latere *dextro* circa septimam vel octauam costam.

5. Et hic impedit, quo minus ægri in dextrum latus decumbere possint.

6. Agrypnia, prostratio virium, angustia præcordiorum, valde vrgent cum difficili respiratione.

7. Pulsus celer est & frequens.

8. Circa extrema patientes facile refrigescunt, quoties ventilare corpus suscipiunt, wenn sie sich nur ein wenig lüfften.

9. Quando bibunt, non raro eructant, vnde anxia angustia, non æque vero dolor, augetur.

10. Immo nausea & vomitus biliosi sese exserunt; ex quibus signis haud friuole concluditur, inflammationem occupare potissimum *simam* hepatis partem.

11. Vbi autem *gibbosam* magis regionem infestat, ibi motus spastici per consensum circa iugulum, ac si deorsum illud trahatur, sese exserunt.

12. *Tussis*, quando adest, exigua plerumque & sicca deprehenditur.

13. Sunt hi patientes vel perpetuo leui *madore*, facile frigescente, adfecti;

14. Vel, quod peius est, iugi siccitate, æstum & anxietatem augente, corripiuntur.

15. *Vrina* primis diebus rutila, & ad modum crassa est, quarto autem die ordinarie turbatur, & copiosum sedimentum deponit, manente tamen superstante liquore satis adhuc crasso, aurantii coloris.

16. Sedimentum hoc rosei quidem coloris, sed submucidæ & veluti purulentæ est consistentiæ: vnde hoc phænomenon multis imponit, vt pro vero *pure* illud agnoscant, & abscessum accusent. Sed *verum pus* statim post emissionem

sionem fundum petit, sedimentum autem illud mucidum post refrigerationem demum vrinæ prouenit.

17. Dissoluitur hoc sedimentum mucosum, si aquæ tepidæ vas vrinarium immergitur; quod phænomenon specialiter de inflammatione testatur.

18. Peculiare adhuc signum est in hepatitide, quod patiens subinde colorem mutet, ordinarie quidem palleat, sed sæpe etiam fuscum & flauescentem colorem non solum in toto corpore & facie, verum præsertim in oculis exhibeat.

19. Vbi staseos *suppuratio* contingit, ibi omnia symptomata eueniunt grauiora, nempe maior sentitur æstus, difficilior respiratio, maiores accedunt anxietates, in loco adfecto sensus doloris exacerbatur, & rigores circa extrema eueniunt frequentiores.

20. *Ruptio* autem *apostematis* dignoscitur ex dolore quidem & æstu remittente, succedente autem virium prostratione, frequente lipothymia, febre hectica, & quando materia purulenta in concauum abdominis effusa est, huius intumescentia.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* sunt illa, quæ tabula de inflammatione in genere indicauimus.
2. In *specie* autem, quæ caussis subsequentibus fiunt obnoxia.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa maxime *remota* est plethora.
2. Caussa magis *propinqua* nulla alia suppetit, quam congestio sanguinis ad hepar, vel ipsius visceris constrictio.
3. Caussa *proxima* est stasis in hepate collecta.
4. Caussa *formalis* est intentio naturæ, ad stasin discutiendam, in quem finem sanguinem, bene adhuc fluidum, specialiter & copiosius dirigit ad portionem illam, motu suo iam priuatam, vt per fortiorem adpulsum & transpressionem humorum stasis resoluatur & discutiatur.
5. Caussæ *occasionales* & *procatarctica* sunt:

1) Præuiæ vehementes corporis motiones, cursibus, saltationibus, onerum cum maximo nisu tractationibus factæ.
2) Violentæ contusiones, plagæ & casus ab alto.
3) Orgasmus sanguinis, vel per dictas, vel per alias caussas inductus, e. g. per spirituosa, excandescentiam animi.
4) Repentinæ externi habitus refrigerationes, sanguine ita calente.
5) Sic etiam potus frigidus, mox & intemperanter superingestus.
6) Medicationes adstrictoriæ, commotionibus febrilibus repente oppositæ.
7) Repentinæ repulsiones excretionum, aut moliminum excretoriorum suppressiones, e. g. scabiei, erysipelatis, hæmorrhagiarum, motuum hæmorrhoidalium, congestionum arthriticarum.
8) Topica frigida, item cucurbitulæ, regioni hepatis adplicatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Inflammatio hepatis omnium fere est periculosissima.
2. Et quo profundior est inflammatio, eo contumacior ad discussionem, & pronior, vel ad corruptionem repente lethalem, vel ad maturationem, quæ æque funesti euentus est, reperitur.
3. Ita etiam *concauæ* partis inflammatio ominis semper tristioris est, quam *gibbosæ*.
4. Nonnumquam hæc febris scirrhos hepatis solet relinquere.
5. Commotio humorum magna, insolens, vehemens, statim sub initium, numquam bonæ spei est, hac enim ratione sanguis in arctissimos meatus potius impellitur, quam stasis resoluitur.
6. Quo magis febres inflammatoriæ, citra externas caussas occasionales matutino tempore inuadunt, eo plus habent indolis continentis, maioris æstus & periculi.
7. Felix euentus variat: aliquando enim stasis *successiue* resoluitur & discutitur: aliquando & communiter diebus criti-

criticis euacuatio contingit, eaque vel per hæmorrhagiam naris dextræ, vel per sudorem copiosum, spontaneum, vel per diarrhæam.

8. Qando autem hepatis inflammatio intra primum septenarivm discussionem stascos non attingit, tum morbus insolescit, dextrum hypochondrium inflatur, cum sensu ardoris, tensionis, grauitatis, accedit singultus, & familiarissimum est, vt patientes septimo vel nono, rarius vndecimo die moriantur.

9. *Suppuratio* stascos licet tam præcipitem funestum euentum non inferat, vti quidem corruptio sphacelosa, est tamen vndique periculo plenissima: materiæ enim purulentæ euacuatio non potest fieri, & si omnino fieri posset, consolidatio tamen erosæ & exesæ portionis nullo modo obtineretur, ob viscus hepatis laxum, porosum & sanguine imbutum.

10. Et sic res communissime transit in hecticam.

11. Si *vrina* iusta coctionis signa exhibet, sedimentum nempe copiosum, non admodum tenerum, coloris subrosei, & patiens de reliquo mediocriter bene habet, spes est felicis euentus.

12. Quando autem clara & limpida manet, exitum portendit periculosum & lethalem.

13. Turbida si redditur, nullum autem deponit sedimentum, sed parietes vitri alba lactea & subcœrulea cuticula obducit, non adeo boni est præsagii.

14. *Sudores* nimii aquosi pari ratione nihil boni producunt, tolerabiliores autem sunt, quam perpetua cutis siccitas.

15. Quando post hæmorrhagiam narium patiens non subleuatur, sed vires in horas deficiunt, vigiliæ etiam & phantasiæ accedunt, tum nihil boni inde portenditur.

16. Singultus contumax, *statui* morbi accedens, citra caussas externas excitatus, signum communissime est lethale.

17. Refrigerationes extremorum faciles & frequentes, cum insigni ardore interno, & intercurrentibus lipothymicis adfectibus, infausta sunt indicia.

18. *Vomitus nigri*, instar *rob sambuci*, vti in *acutis*, pessimi omi-

nis, ita in plerisque febribus inflammatoriis præsagium sunt mortis instantis. Non minus deiectiones *alui*, eiusdem tetri coloris, bonæ non sunt prognoseos.

19. Falso supponuntur abscessus hepatis, quando pus per vrinam secessit: hoc enim indicat abscessum glandularum intestinalium seu mesaraicarum.

20. Si dolores ad modum vrgent, *febris* concurrit magna, *inquietudo* multa, dolores autem deinde *cito* prorsus euanescunt, pulsus & vires cadunt, febris tamen pergit, ibi corruptio vel sphacelosa, vel suppuratoria, eaque rupta, certe diiudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Discussio* staseos inflammatoriæ vniuersum hic absoluit negotium.

2. Hæc in potestate magis naturæ, quam Medici sita est, potest autem aliquo modo promoueri per medicationem, eamque placidam potius, quam vehementem & impetuosam. Commendantur in hunc finem leniter abstergentia & humores fundentia.

1) *Absorbentia marina*, acido citri, tartari, vel spiritu nitri saturata; quæ euidentem effectum diureticum exhibent, e. g. oculi cancri, conch. præparat. mater perlar. præparat.

2) Vniuersa *ossa capitis lucii piscis*, aceto in præparatione imbuta. *Vid. cautel.*

3) *Diaphoretica* fixa, inter quæ antimonium diaphoreticum reliquis præfertur, sub initium largiore, post ea autem parciore dosi exhibendum.

4) *Radices* diuretico-diapnoicæ vtiliter etiam in his stasibus exhibentur. Ex horum censu præcipue sunt: rad. vincetox. pimpinell. alb. helen. petasitid.

5) Ex *compositis* huc conducunt: mixtura simplex leniter camphorata, essent. alexipharm. *Stahlii*, essent. pimpin. alb. cum æquali portione essent. scordii mixta.

6) *Emulsiones* dilutæ, magis ad temperandum, quam ad alendum, ex pineis, amygdal. semin. card. mariæ, aquileg.

leg. & in progreſſione morbi ſemin. papau. albi, paratæ, & ſufficienter edulcoratæ; abſtinendo a *ſeminibus* ſic dictis *frigidis*.

7) *Potiones* diapnoicæ, vel iulapia, ex aquis ſcabioſæ, plantag. chærefol. geran. maior. ſcorzoner. cichor. buglosſ. galeg. bellid. minor. cum ſirupo acetoſitatis citri, vel clyſſo antimon. acidulatæ.

8) *Nitroſa*, quæ in his inflammationibus omnibus aliis palmam præripiunt.

9) *Externe* conducunt:

a) Spiritus vini camphoratus crocatus, regioni hepatis adplicatus.

b) Fotus calidi, ſicci ex farina ſecalina, fabarum, milii, furfure, radice irid. Florentin. ſigill. Salomon. bryon. herba hyſſopi, quæ etiam interne conducit, item emplaſtr. de ſpermate ceti camphorat.

c) *Venæ ſectiones* non niſi in ſpecialibus circumſtantiis, conducunt. *Vid. cautel.*

d) *Clyſteres* emollientes, ad reuulſionis ſcopum, & alui legitimum ſucceſſum.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *Venæ ſectio* vel inſtituatur ſtatim ſub initium, vel omittatur, ſecundum indicationes ſub *cautelis* explicatas.

2. *Aluus* vbique ſeruetur aperta, non poſitiuis ſtimulantibus, in primis talibus, quæ altius in ſanguinem penetrant, ſed vel emollientibus clyſteribus, moderate tamen adhibitis, vel leniſſimis humectantibus, præcipue nitroſis, it. oleo amygdal. dulc. ſyrupo violarum.

3. Motus febriles, diſcuſſionem ſtaſeos reſpicientes, quantum fieri poteſt, ſubleuentur.

4. Hinc mane doſis refracta eſſent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura ſimplex adhibeatur, & per reliquum diei tempus pulueres nitroſo-abſorbentes ſingulis tribus horis propinentur, e. g.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat. ana drach. II.
ocul. cancr. acido citri ſaturat.

maxill. lucii piscis, acido quodam præparat.
ana scrup IV.
Antimon diaphoret. drachm. I.
M. f. pulu. dos scrup. I.

5. Ante meridiem *potiones* acidulatæ, versus noctem autem *emulsiones*, interponantur.

6. Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. spiritus vini camphorat. crocat. regioni hepatis adplicandus.

7. Vbi dolores ad modum insolescunt, ibi *anodynum* aliquod, ad illos mitigandos, non autem prorsus tollendos, pulveri commendato remisceatur. Verum hoc non in statu, sed incremento tantum morbi locum habet.

8. Conueniens *diæta*, nempe sufficiens humectatio, continentia tranquilla, calor moderatus, placidum regimen, sollicite iniungatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ *tabula de febribus inflammatoriis in genere* monuimus, illa in hoc etiam adfectu seruanda sunt.

2. Difficilis est formatio consilii de administratione *venæ sectionis* in febribus inflammatoriis; de qua re fusius *tabula chirug. de venæ sectione* egimus.

3. Hoc loco tantum adiicimus, quod venæ sectio in hepatitide statim sub initium, præmisso clystere, concedatur.
   1) Vbi conspicuæ plethoræ insignis indicia adsunt.
   2) Tanto magis, si consuetæ venæ sectionis tempus incidit.
   3) Quando graues sanguinis commotiones proxime præcesserunt.
   4) Vel morbus cum vehementia, anxietate, summo ardore, interlancinationibus dextræ partis abdominis, & febrili insultu magis, quam ortu, initium sumit.

4. Largior autem esse debet si instituitur venæ sectio, & insuper, requirente necessitate, repetenda.

5. Siue secta sit vena, siue prætermissa, vbique libera & æqualis distributio sanguinis, & lenissima transpiratio conseruanda; quod tanto magis necessarium est, quia secundum solertem *Sydenhami* obseruationem, & αὐτοψίαν

post

poſt venæ ſectionem, ſanguis ſumme lenteſcentis diſpoſitionis apud eius modi patientes deprehenditur, quæ vero hac humorum diſtributione & attenuatione non poteſt in actum deduci.

6. Titulo magis, quam reali effectu, his commendantur pleraque, ſanguinem coagulatum reſoluentia: quæ enim efficaciter hoc præſtare poſſent, partium ſunt tenuiorum, & hinc orgaſmum ſanguinis longe præſentiorem inducunt, quam partem adfectam conſulantur, e. g. *camphora* vbi immediate pertingit, potentiſſime reſolvit, ſed intra corpus adſumta, mediocri licet quantitate, ſanguinem vehementiſſime concitat, neque tamen directe ad rem ipſam multa contribuit: dimidium granum pro doſi, cum largiore portione nitri remixtum, conceditur.

7. *Sambucinorum* commendatio nota quidem eſt, ſed interna parum efficient

8. *Aquæ florum tiliæ, plantag. ſcord ſcabioſæ* vulgo commendantur, ſed re vera parum in illis erit præſidii.

9. *Chærefolium* ad diſcuſſiones internarum ſtaſium communiter laudatur, ſed debilioris eſt efficaciæ, &, ſi omnino quid de illo ſperare liceat, in ſubſtantia erit ſumendum.

10. Idem etiam de *floribus bellidis minoris* ſentiendum eſt.

11. *Gummi reſinæ*, e. g. galbanum, ſarcocolla, myrrha, ſatis quidem penetrant & reſoluunt, vehementius autem, præcipue myrrha, ſanguinem commouent, neque tamen loco immediate adfecto ſatis faciunt. Vnde vix aliquem hic habent locum.

12. *Specifica* efficacia *maxillæ lucii piſcis, dentis apri* &c. experientiæ non reſpondet; faciunt, quod poſſunt. Copioſe ſi adhibentur, e. g. ad drachm. I. patientes male habent.

13. *Externe* ſub initium commodius adhibetur ſpiritus vini camphoratus, poſt ea autem fotus ſiccos camphoratos ſubſtituere conuenit. Agunt autem hæc externa non tam penetrando, quam potius transſpirationem aperiendo, &

& motum tonicum roborando, quibus auxiliis discussio staseos iuuatur.

14. Si in *gibbosa* hepatis parte inflammatio in *pus* abierit, istud per incisionem interdum salutariter eliminatur.

15. *Vnguinosa externa* secure hic non adhibentur, quia suppurationem promouent: vnde & emplastica valde mucida locum non habent.

16. *Composita* famosiora internis inflammationibus parum conueniunt, e. g. theriaca, mithridatium, diascordium *Fracastorii*, *Syluii*, & aliæ tincturæ bezoardicæ, opio inquinatæ.

17. *Antimonii diaphoretici* efficaciam alii hic nimium extollunt, alii prorsus reiiciunt: media sententia vera est, quod in primis testantur sensibiliores.

18. *Sulphuris* vsus, si circa prima *initia*, vel in *declinatione* prudenter adhibetur, sensibilem efficaciam exhibet, in *statu* vero magis est ambiguus.

19. *Anodyna* ad modum prouide adhibenda sunt, magis in incremento, quam in statu, ne debitas excretiones impediant, vel plane sphacelum inuitent.

20. Quid præstet *hepar galli nigri*, a *loële* pro certissimo in hepatitide remedio commentatum, experientiæ relinquitur. Iubet, vt hoc viscus, adhuc calens, aliquot vnciis aceti rosacei conteratur, & aliquo modo resolutum a fibris per colaturam separetur, ac tepide exhibeatur.

21. Quæ tabulis de *infarctu* & *scirrho* hepatis ratione *refrigerantium*, interne & externe adhibitorum, item *topicorum* calidiorum, diximus, ea hic etiam obseruanda sunt.

TABVLA LXVI.

DE SPLENITIDE.

I. DEFINITIO.

Splenitis est febris acuta continua, secundaria, inflammatoria, qua principium agens, motibus, vltra gradum naturalem auctis,

auctis, sanguinem copiosius versus lienem dirigit, & fortius ac frequentius per eumdem transpellit, ad stasin in hoc viscere collectam, resoluendam & discutiendam.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Splenitis* differt ab *infarctu lienis*, in quo sanguis non plenarie subsistit, sed tantum stagnat, & impeditius mouetur, nulla etiam febris acuta præsto est.
2. A *nephritica renis sinistri* inflammatione dignoscitur partim *atrocia doloris*, qui in nephritide acutior est, partim *loco adfecto:* in nephritide enim dolor versus spinam dorsi, in splenitide autem magis antrorsum adfligere obseruatur.
3. Splenitis *in se* differt *gradu* inflammationis: aliquando enim substantia, vulgo *parenchymatica* dicta, occupatur, & sic satis profunda contingit inflammatio; aliquando autem *membranacea* & superficialis tantum portio infestatur.

III. *SIGNA.*

1. Signa pleraque, sub *hepatitide* tradita, huc possunt referri, nempe
2. Inuadit cum insigni horrore.
3. Hunc sequitur grauissimus æstus, cum siti ad modum intensa.
4. In hypochondrio *sinistro* dolorem grauatiuum & tumorem persentiscunt.
5. Paroxysmi typum fere quartanarium formant.
6. Vbi paullulum libero aëri se exponunt patientes, statim circa extrema perfrigescunt.
7. Hæmorrhagia si contingit, sanguis stillat ex nare sinistra.
8. Signa vrinæ eadem sunt ac hepatitidis.

IV. *SVBIECTA.*

Personæ status *plethorici*, temperamenti *sanguinei*, habitus corporis laxioris, vti in genere inflammationibus præ aliis obnoxiæ sunt, sic etiam eædem a splenitide potissimum infestantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* maxime *remota* est status plethoricus, cum spissitudine sanguinis vtplurimum coniunctus.

2. Caussa *magis propinqua* est congestio seu restrictio sanguinis versus lienem.
3. Caussa *proxima & continens* est stasis in hoc viscere exorta.
4. Caussa *formalis* est sollicita naturæ intentio, mediante motu febrili transpressorio & abstersorio hanc stasin resoluere & discutere.
5. Caussæ *occasionales*, quæ plethoram, tamquam caussam antecedentem, inducunt, sunt præcipue
   1) Euacuationum sanguinis naturalium, e. g. mensium, hæmorrhoidum, suppressio.
   2) Consuetarum artificialium prætermissio.
6. Caussæ *procatarctica* huius staseos sunt:
   1) vehementes corporis & animi commotiones.
   2) Expansio seu orgasmus sanguinis.
   3) Repentinæ refrigerationes, corpore calente.
   4) Quo etiam spectat potus frigidus, post fortiorem motum, haustus.
   5) Peruersæ medicationes adstrictoriæ in febribus adhibitæ.
   6) Abusus topicorum frigidorum in lienis infarctu.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ tabula præcedente de *hepatitidis prognosi* diximus, illa etiam de splenitide vtplurimum valent.
2. Licet enim splenitis non ita extreme perniciosa sit, vti hepatidis, satis tamen sufficit, vt plurimos, qui ab illa vere corripiuntur, iugulet.
3. Id vnicum, quod de *vomituum nigrorum periculo* præcedente tabula dictum est, hic, secundum auctorum obseruationes, mitigandum esse videtur: dicunt enim, vomitus tales nigros, versus diem criticum contingentes, splenitidem soluere. Atque hoc adsertum exemplo quodam notabili iam habemus confirmatum.
4. Obseruatum etiam aliquoties fuit, quod hæmorrhoides salutariter huic adfectui superuenerint.
5. Quando substantia visceris parenchymatica *profundius* occupatur, tum inflammatio fit *apostematodes*; vbi autem

super-

superficialis portio stasi exposita est, ibi inflammatio magis *erysipelatodes* contingit.

6. Frequentissime autem inflammatio in splenitide degenerat in *scirrhum*.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus eadem hic est, quæ in hepatitide.

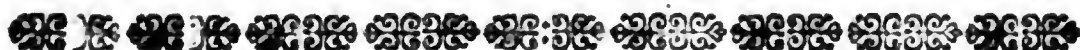
1. Aluus itaque ante omnia per clysterem emollientem soluatur.
2. Venæ sectio, si secundum obseruationes, præcedente tabula sub *cautelis* traditas, indicetur, primum in brachio, deinde, vrgente adhuc adfectu, in vena *saluatella*, quæ est inter annularem & minimum digitum, instituatur.
3. Ad staseos discussionem naturæ succurratur;
   1) Ante meridiem dosi aliqua essent. alexipharm. & potionibus diapnoicis, acidulatis.
   2) Post meridiem pulueribus nitroso-absorbentibus, præcedente tabula commendatis, & emulsionibus dilutis.
   3) Vbique sufficiente humectatione, continentia tranquilla, & regimine diapnoico, continuo,
4. Dolores, quando in adfectus incremento valde insolescunt, paullulum mitigentur per M. P. de cynoglossa cum puluere nitroso-præcipitante ad gr. I. remiscendum. *Vid. cautel. præcedentis tabulæ.*
5. Denique post felicem staseos dissolutionem mixtura tonico-neruina *Stahlii* aliquoties per diem propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ præcedente tabula dicta sunt, ea hic repetantur.
2. Hæmorrhoidum adsuetarum suppressio si hunc adfectum foueat, *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio efficacior erit, quam ipsius venæ sectionis institutio.
3. Quoniam splenitis facile in *scirrhum* transmigrare obseruatur, ex vsu omnino erit, methodum illam, tabula de infarctu & scirrho lienis commendatam, tempestiue adhibere.
4. Vsus *vini* non nisi in declinatione conceditur.
5. Ante, quam materiam de inflammationibus internis obsignamus, monendum est, quod aliæ quidem illarum spe-

cies adhuc restent, e. g. inflammatio *ventriculi*, *pancreatis*, *vteri* &c. eamdem autem methodum & tractationem exposcant. Vnde necessarium non ducimus, plures tabulas speciales hac de re subiungere.

6. Hoc vnicum de *ventriculi* inflammatione adiicimus quod tanti periculi non sit, quanti quidem sunt stases inflammatoriæ in aliis visceribus. Gaudet enim ventriculus *motu tonico peristaltico*, eoque perpetuo, quo staseos discussio facilius promouetur.

TABVLA LXVII.

DE

FEBRE CATARRHALI BENIGNA, SEV VETERVM QVOTIDIANA CONTINVA.

I. **D***EFINITIO.*

Febris catarrhalis est febris acuta, continua, secundaria, qua principium vitale motibus secretoriis & excretoriis, vltra gradum quidem naturalem auctis, satis tamen moderate procedentibus, lympham, siue qualitate siue motu læsam, corrigere intendit. Deriuatur hæc denominatio a κατὰ, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Licet febris catarrhalis *benigna* a *maligna*, quoad *speciem* non differat, sed tantum quoad *gradum* noxiæ materiæ & symptomatum, quia tamen maligna, paullo aliam methodum, eamque leniorem & magis circumspectam expo-

po-

poſcit, inſuper etiam pure epidemicæ petechizantis conſtitutionis eſt, placuit, illam peculiari tabulæ reſeruare.

2. Staſis illa *mucido-ſeroſa*, cum partibus ſanguinis tenuioribus mixta, cui febris catarrhalis ſuperuenit, differt omnino a *ſtaſi vrente*, *rodente*, *venerea*, *vlcerafcente*: licet enim hæc easdem partes, nares, infundibulum, pharyngem, tonſillos, palatum, immo parotides, obſideat, nulla tamen febris illi accedere ſolet.

3. Differt etiam a *rheumaticis* illis congeſtionibus, & febrilibus motibus, quibus viam ſtrauit heteroclita apoſtaſis poſt febres acutas, vel intermittentes turbatas; ſicut etiam ipſa talis febris a noſtra catarrhali maxime diuerſa eſt.

4. Neque febris *intermittens diuturna* in febrem catarrhalem tranſiiſſe exiſtimanda eſt, ſi, quod ſatis frequenter contingit, grauedinem, coryzam, tuſſim, branchum generet.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit hæc febris plerumque circa veſperam.
2. Tempore æquinoctii, præcipue autumnalis.
3. Præcurrunt, vel ſtatim iunguntur, grauedo aut coryza.
4. Raucedo, moleſtia deglutitionis.
5. Immo intra collum eryſipelacea quaſi conſtitutio.
6. Prægrauatio pectoris.
7. *Tuſſis* ſatis quidem violenta, parum tamen excernens, & per totum morbum ordinarie durans.
8. Vniuerſalis corporis *languor*.
9. Inuadit autem hæc febris cum *frigore* horrido, immo rigore, præcipue vero tenſiuis doloribus in dorſo.
10. Durat hoc frigus per dimidiam circiter horam, aliquando integram, raro diutius
11. *Calor* ſuccedit immediate, ſatis quidem lenis, cum anguſtia tamen & anxietate circa præcordia coniunctus.
12. Quæ, circa præcordia, pathemata in paucillimis tantum ſubiectis nauſeabunda aut vomibunda obſeruantur.
13. Durat hic æſtus pro gradu plethoræ per horas bene multas,

tas, ita vt primis paroxyſmis vix altero mane notabiliter tepeſcat.

14. *Pulſus* eſt celer & frequens.
15. *Adpetitus* proſtratus, vires deiectæ, ſomnus imminutus.
16. Caput eſt magis debile, quam dolens.
17. Ad *diarrhæas* hæc febris valde inclinat, interdum accedunt *vomitus*.
18. *Sudores*, quouis tempore matutino æſtum excipientes febrem ſucceſſiue mitiorem reddunt, ac catarrhales hos adfectus infringunt; elapſo tandem primo vel ſecundo ſeptenario febris cum ſymptomatibus cedit.
19. *Vrina* præter colorem aurantium, febribus acutis familiarem, hoc peculiare habet, quod pauca mora tenuiſſimam cutem, vitro ſubtiliter adhæreſcentem, oſtendat, lacteo-liuentis coloris cum ſedimento roſeo-pallido, Fleiſch-färbig.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hæc febris familiariter temperamento *ſanguineo-phlegmatico*.
2. Subiectis mucoſis, ſpongioſis, & ſeri inquinamentis abundantibus.
3. Quæ multum & diu partes capitis & colli glanduloſas frigori, præſertim humido autumnali, exponunt.
4. Quibus ſcabies vel alia vlcera repelluntur.
5. Quæ nimiis vigiliis indulgent.
6. Vel vino aduſto abutuntur.
7. Item quæ coryzam & tuſſim negligunt, vel mala in iisdem arte, maliſque remediis tractantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* huius febris eſt *lentor* & tenacitas lymphæ.
2. Cauſſa *proxima* eſt catarrhus peculiaris conditionis, nempe ſalſo-acris: ſimplex enim catarrhus, ſeu mucida ſtaſis, ſatis liber manet a febre; quando autem portio *ſanguinis ſubtilior*, quam, veteres præcipue, bilioſam eſſe putant, huic ſtaſi ſimplici immiſcetur, tum inuoluit periculoſam

in-

inflammatoriam in his locis indolem, vnde facile corruptio sphacelosa prouenire potest.

3. Ad hanc corruptionem auertendam febris accedit, tamquam caussa *formalis*, & salutare naturæ opus, quo successiua abstersione sensim iterum auferatur, quod ita coaceruatum hæret.

4. Caussæ *occasionales* & *procatarctice* sunt:
  1) refrigerationes corporis immodestæ.
  2) Tempestas humido-frigida, præsertim autumnalis.
  3) Potus frigidus, calente corpore sumtus.
  4) Materia acris, in coryza excerni solita, repulsa.
  5) Item scabiei vel crustræ lacteæ repressiones.
  6) Verbo: omnia ea, quæ naturalem & genuinam impediunt transpirationem.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris catarrhalis *simplex* & *benigna* salutariter vtplurimum decurrit, & quidem sæpissime bono tantum regimine.

2. Accedente autem *malignitate*, vel præpostera medica tractatione, periculo non vacat. *Vid. tab. de febre catarrhali maligna.*

3. Quo magis ab indole sua leniore recedit, & cum vehementia tam frigoris quam æstus insultat, eo iustior est metus alicuius labis, circa viscera hærentis.

4. Optimus successus & euentus consistit in stascos rheumaticæ, acris, causticæ, inflammatorio-corruptiuæ, assidua resolutione & successiua dissipatione.

5. *Hippocrates* iam obseruauit, a fluxione eius modi materiæ acris, causticæ, in pharyngem præcipue, oriri raucedines, cynanchas, erysipelata, peripneumonias, & quamdiu materia in tali intemperie exsistat, perdurare talia pathemata, si vero spissescat & concoquatur, illa minui & febrem solui.

6. Nisi ergo mature, & placido successu, materia hæc sensim abstergatur & dissipetur, vlceratio sanioso-ichorosa succedit, quæ promte in sphacelosam & funestam putredinem ruere solet; id quod satis confirmant vlcera illa externa, ex diuturno erysipelate vel phlegmonibus non dis-

cutiendis oriunda, quæ, licet immediata [illegible] [illegible] admittant, pessimam tamen indolem exhibent.

7. Quo acrior igitur inflammatoria status subest, eo propior dicto euentui exsistit.

8. Quo magis autem febris *simplex* & *benigna* catarrhalis dici meretur, eo longior ab hoc euentu distat; magis autem in lentas & hecticas febres propendet, præcipue quando nimiis absorbentibus & refrigerantibus tractatur.

9. Indoles huius febris non est, ut *apostases* formet, seu materiam, semel resolutam extrinsecus in locum arctiorem cumulet, vti hoc in parotidibus & angina contingit.

10. Quando autem per intempestiuas artis commotiones aliquid extrinsecus protruditur, adparentes tales apostases, pro criticis excussionibus vulgo venditatæ, genio huic febri proprio non debent imputari.

11. Multo lenius adhuc decurrunt *febriculæ* illæ, catarrhalibus adfines, quæ hyeme tepida repentinis tumoribus, e. g. glandularum sub auribus, tonsillarum &c. superveniunt.

12. Quando autem per coacta regimina turbantur, vel materia infauste ad interiora repellitur, febres satis acres & inflammatoriæ periculosæ inde proueniunt; præsertim si perturbatio talis artificialis verno & autumnali tempore, quo sanguinis commotio familiarior est, contingit.

13. Ceterum, quam *benigna* etiam sit hæc febris catarrhalis, est tamen contagiosa, uti & ipsi catarrhi tenuiores & coryza eiusdem indolis esse obseruantur.

14. Quo magis autem *contagiosa* reperitur, eo certius petechiæ complicantur. *Vid. tabul. de febre catarrhali maligna.*

15. *Diarrhææ*, quando sub initium accedunt, minuunt impetum morbi; in statu quæ superueniunt, si moderatæ & indolentes exsistant, non adeo periculosæ sunt.

16. *Alui* autem *adstrictio* hic æque ac in petechialibus purpuratis nocentissima est, &, præcipue in statu, deliria, comata, conuulsiones, inducit.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Vitium *lymphae*, in mucositate & tenacitate consistens, est corrigendum. Resoluunt lentorem
   1) *Radices* catarrhales, alexipharmaco-diureticae, praecipue rad. pimpin. alb. vincetox. ari, helenii, imperator. angelic.
   2) *Essentiae* alexipharm. e. g. *Stahlii*, tinct. antimon. tartari.
   3) *Salia colliquantia* digestiua, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitrum antimoniatum.
2. Motus *febriles* secretorii & excretorii eumdem finem respicientes, prudente ratione sunt adiuuandi; cui scopo antifebrilia temperata, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*, mixtura simplex, puluis bezoardicus ex nitro, antimon. diaphoret. oculis cancri, acido citri saturatis, & sale digestiuo, satis faciunt.
3. Tussis sicca secure est mitiganda; in quem finem conducunt
   1) antifebrilia, modo commendata.
   2) Liquiritia cocta, sirup. violarum, de erysimo *Lobelii.*
   3) Emulsio ex amygdal. vel semin. card. bened. mariae, parata.
   4) Mucilago hordei, auenae.
   5) Oleum amygdalarum.
   6) Trochisci becchici.
4. Aluus semper aperta est seruanda
   1) per diaetam liquidam ex prunis, passulis, pomis.
   2) Per potum sufficientem, tepidum, ex infusis thée, veronic. tussilag. teucr. ver.
   3) Per clysteres emollientes cum stimulo salino.
   4) Per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas*, mane exhibendas.

B. *Methodus specialis.*

1. Mane propinetur essent. alexipharmac. *Stahlii* ad gutt. XXX, cum lenissimo regimine.
2. Per diem autem vsque ad tempus paroxysmi puluis quidam bezoardicus bis vel ter ad scrupul. I, exhibeatur. e. g.

Zzz Recip.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri saturat. ana drachm. I. M.

3. Durante paroxysmo potiones tepidæ, & qualescumque congruæ humectationes porrigantur.

4. Quam primum æstus remittit, & mador in patiente observatur, discussio diapnoica promoueatur,
1) vel per dosin essent. alexipharmac.
2) vel per potiones diapnoicas ex aquis scord. card. bened. flor. sambuc. galeg. cum antimon. diaphoret. & aliquo absorbente, paratas.

5. Ad *tussim* validam mitigandam exhibeatur versus illud tempus, quo maxime adfligit, emulsio quædam ex semin. card. benedicti, mariæ, cum aquis discutientibus & pectoralibus, præcipue hyssopi, parata.

6. In obstipatione *alui* vel clysteres, vel pilul. *Stablianæ* audacter adhibeantur.

7. *Diarrhææ* autem quando accedunt, tartarus vitriolatus ex puluere, supra descripto, remoueatur, & crystallus montana præparata substituatur.

8. Hæc methodus per quatuordecim dies continuetur, quia mitior est hæc febris, nec breui adeo periodo finitur.

9. Quando *grauedo* huic febri iuncta est, externa quoque adhibere conuenit ad euacuationem per coryzam promovendam: vbi egregie conducit spiritus salis ammoniac. interdum naribus admotus. *Vid. tab. de coryza.*

10. Si alia adhuc accedant symptomata, e. g. angina, peripneumonia, aphthæ &c. methodus horum adfectuum specialis simul in vsum trahatur.

11. In lentam febrem quando deflectit, essentia alexipharmaca ad reuocandos motus febriles sufficientes, & materiam eliminandam aliquoties per diem, versus noctem autem puluis digestiuus propinetur. *Vid. caut. 4.*

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris catarrhalis, vti succeſſum habet placidum, ita omnis medicatio huic indoli debet eſſe conueniens. Hinc optima eſt methodus illa, quæ excretiones diuretico-diaphoreticas *lenibus* succeſſibus promouet.

2. Omnes autem *commotiones* inconſideratæ euitandæ ſunt, maiores enim ad interiora regurgitationes, inflammationes acres, eryſipelaceas, generant, & febrem in ſe benignam, periculoſam reddunt.

3. *Regimen* ſemper ſit tepidum, cauendo a *refrigeratione*, quando enim transſpiratio & ſudores ſupprimuntur, lentæ & hecticæ febres inde emergunt.

4. Quæ lentæ & hecticæ, ſi inſequantur, ter per diem, ſed ſine regimine, propinetur eſſentia alexipharmaca ex rad. pimpin. alb. helen. ari, imperat. parata, quæ, interpoſito verſus noctem puluere abſtergente, ad recuperandam breui integritatem, egregie conducit.

5. *Expectorantium* abuſum in catarrho pectorali excipiunt ſæpe diſpoſitiones phthiſicæ, vlceroſæ.

6. Item de *refrigerantibus* eſt ſentiendum.

7. Alexipharmaca, ſi, impetu ſeneſcente, *copioſe* propinantur, febrem reuocant: vnde ſufficiunt diaphoretica fixa, cum abſterſiuis combinata, vſus denique vini modicus, & laxatio per mercurium dulcem. *Confer. num. 22.*

8. In catarrho *chronico*, non adeo æſtuoſo, ſufficit *laxatio* per pilulas *Beccheri*, cum mercurio dulci & extracto panchymag. *Crollii* ſociatas, coniunctis diſcutientibus, præcipue eſſent. ſuccin. lignorum.

9. Et ſic *ſuccinata* & *ligna antiuenerea* in catarrhis quidem ſimplicibus conueniunt, minime autem in febribus, catarrhis ſuperuenientibus.

10. A poſitiue *diaphoreticis* valde ſibi temperandum eſt, ne quidquam hic cum impetu agitetur, conf. num. 1. & 2. ſed vnice aſſiduis & moderatis transſpirationibus inſiſtatur, aut tenuior ſubſtantia acris, ſucceſſiue exhalando, diſſipetur.

11. Hæc cautela tanto magis notanda est, quia sudorifera sub prætextu illo specioso, *venenatæ* nempe *malignitatis de corde propellendæ*, passim commendantur.

12. Huc etiam pertinet peruersa illa & rationi contraria methodus, quæ materiam ex interioribus ad exteriora propellere docet: nam materia, ex infarctu aliquo semel resoluta, ita alteratur, vt ineptior sit ad nouum talem infarctum in exterioribus, e. g. in parotidibus, formandum.

13. Quod si tamen glandulosi tales tumores post has febres turbatas vel neglectas remaneant, essent. pimpin. albæ, cum interposita leni laxatione, eximie se gerit.

14. Aquæ diapnoicæ quando adhibentur, remouenda est aqua *fumariæ.*

15. *Pulueres nitrosi* non tantum ante & versus paroxysmum, sed etiam in feruidiore illius æstu locum habent, & longe post se relinquunt pulueres Pannonic. Marchion. &c. in infantibus etiam egregium edunt effectum.

16. *Nitrum* incrassat materiam catarrhalem subtilem, & in rheumaticis recessionibus, quando perite adhibetur, tantæ est efficaciæ, vt illo etiam solo grauiora ab illis inducta damna restingui possint.

17. Ad æstus mitigationem *nitrum* etiam in potu exhiberi potest: hac enim ratione ipsum potum corrigit, & alterationes non adeo insignes & sensibiles, sed magis placidas ac successiuas exhibet.

18. *Adstrictio alui* catarrhum & febrem auget, & sic per totum morbi decursum apertam illam seruare maxime necessarium est: irritare autem eamdem tanto minus conuenit, quanto acrior est catarrhus.

19. In minus vero acribus fluxionibus & febribus, in primis vbi adfluxus grauedinosus seu becchicus incommoda notabiliter adfert, ibi egregie conducit, materiam prædispositam leni laxatione subducere.

20. *Salia volatilia* hic euitanda, in sensibilibus & teneris prorsus abominanda sunt, quia materiam catarrhalem acrem vehe-

vehementius commouent, & inflammationes facile caussantur.

21. *Emulsio* ex semine *cardui mariæ* hic, quando *tussis* nimium adfligit, præ ceteris conuenit, qui non modo egregie temperat, sed & inflammationes metuendas præcauet, & ipsas iam præsentes ad modum mitigat.

22. Essentia alexipharmaca *Stahlii* seroso-mucidam materiam non solum incidit & attenuat, sed & diapnoicam exserit efficaciam, & sic, prudenter adhibita, indicationi huius febris commodissime satis facit.

23. Post febris decursum non indulgeat patiens securitati, sed aëri cum circumspectione adsuescat, & per octo adhuc dies essentia alexipharmaca vtatur: hac enim ratione, experientia teste, vires eo citius restaurantur.

24. Denique notandum adhuc est, quod sanæ rationi repugnet, febrem catarrhalem ibi arguere velle, vbi neque tussis, neque grauedo, neque raucedo, neque peripneumonia, neque erysipelaceum quidquam se se manifestat.

TABVLA LXVIII.

DE FEBRE LENTA.

I. *DEFINITIO.*

Febris lenta est auctior motus sanguinis, quo principium vitale, infarctum quemdam vel stasin circa viscus aliquod vitale hærentem, discutere, & imminentem huic visceri læsionem auertere & præcauere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

Febris *lenta* differt a febre *hectica*

1. Ratione *originis*, nam

1) Fe-

1) Febres *lentæ* degenerant ex febribus *diariis*, ſynochis, aut quotidianis continuis, mala methodo tractatis; item ex febribus intermittentibus, ſed valde æſtuoſis, duplicatis, per adſtringentia ſuppreſſis.

2) Febris autem *hectica*, excipit vomicas, empyemata & inflammationes viſcerum apoſtematodes.

2. Ratione *cauſſæ continentis.*

1) In *lenta* febre nondum præſto eſt vera viſceris læſio, ſed diſpoſitio tantum ad illam proxime inferendam.

2) In febre autem *hectica* ſemper adeſt vel ſcirrhus contumax, vel apoſtema, vel vlcus ſiue ſimplex, ſiue fiſtuloſum.

3. Ratione *finis.*

1) In febre lenta natura per motus febriles labem viſceris imminentem & metuendam auertere, & præcauere adlaborat: in hectica autem principium vitale læſionem iam inductam corrigere, quamuis vtplurimum fruſtra, intendit.

4. Ratione *ſymptomatum.*

1) In *lenta* omnia ſymptomata ſunt mitiora, in *hectica* febre acerbiora.

2) Lenta numquam tanta vehementia occurrit, vt patientem lecto diu adfixum detineat, ſed in dies mitior ſuccedere ſolet: in hectica autem contrarium obſeruatur.

3) Lenta (excepta illa, quæ adſtringentibus ſucceſſit) prona eſt ad largiſſimas ſudationes: hectica autem, niſi fere conſummata ſit, aut ſub incongruis artificiis erret, arido tantum & mordaci calore manifeſta eſt.

4) Lenta tenuia tantum habet excrementa, cum pauco muco conſpicua: hectica autem conſummata diarrhæis, exitum accelerantibus, ſe ſe manifeſtat.

5. Ratione *grognoſeos* & *exitus.*

1) *Lenta* adhibitis congruis remediis ſucceſſiue, *hectica* vero ad modum difficulter aut plane non curari poteſt.

2) Lenta in aliud ſchema facile tranſit, nempe vel in febrem illam,

illam, ex qua originem sumsit, vel in hecticam ipsam, hectica autem nullum agnoscit μεταχηματισμόν.

3) Lenta redit vel sponte sua ad tranquillitatem, & sæpius, salutariter exit: hectica autem vix vmquam.

III. *SIGNA.*

1. Calor præternaturalis, non ad modum quidem sensibilis, ægro tamen satis molestus.
2. Siticulositas cum oris siccitate.
3. Adpetitus valde deiectus, cum virium prostratione; si autem aliquid adpetunt, sunt magis alimenta frigida, quam calida.
4. Color pallidus cum genarum rubore, aut pallido circuitu concluso.
5. Subsidentia corporis & extenuatio.
6. Sudor largior, in primis sub somno.
7. Somnus est turbulentus.
8. Capitis vertiginosa adflictio.
9. Vrina copiosa, post emissionem rutila, crassa, turbascens, sedimentum accipit roseum, liquore claro superstante.
10. Aluus est inordinata, modo liquida, modo sicca.
11. Pulsus est celer, sed debilis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Homines calidioris genii & plethorici, qui in ephemera, vel synocha, per calidiora tractantur.
2. Qui febre aliqua continua aut composita, vel intermittente valde æstuosa, laborarunt, & vel per impatientiam, vel per incongrua media diaphoresin suppresserunt.
3. Qui grauioribus hæmorrhagiis exhausti sunt.
4. Hæmorrhoidum anomaliis laborantes.
5. Qui adsuetas sanguinis ventilationes prætermisere.
6. Quibus vlcera vel scabies retropulsa.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis, continens* & *proxima* est infarctus alicuius visceris vitalis, vel stasis circa illud collecta.
2. Caussa *formalis* seu *efficiens* huius febris est principium vitale, quod per motum talem auctiorem materiam impactam

ctam resoluere, & hac ratione imminentem læsionem præoccupare intendit.

3. Caussas *antecedentes* & *occasionales* sub *differentia* & *subiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris lenta, ex intermittente legitima, seu composita, recens nata, si in intermittentem, cum primis simplicem, iterum transit, minus periculosa est.

2. Febris lenta vti lentam pro fundamento habet materiam, quæ præcipitem noxam haud infert, dum ad euacuationem iam aliquo modo præparata est, ita natura typum acutum in lentum transmutat, & Medico indicat, quod eadem lenta via incedere debeat. Quando autem in salutaribus suis excretionibus impeditur, tum vel priorem typum acutum readsumit, vel si materia viscera quædam teneriora iam adfecit, in hecticam delabitur.

3. Quæ lenta in lento typo diu continuat, vel in statum transit acutum, periculosior reperitur.

4. Transitus autem in hecticam maxime anceps est, quando scilicet adpetitus redire videtur, reliqua tamen symptomata persistunt; præcipue autem, si tussis sicca & respiratio laboriosa vrgeat; vel in vnum aut alterum latus fiat decubitus, & sensibilis grauitas in hypochondrio dextro persentiscatur.

5. Quo magis calor aridus, corporis extenuatio cum siccitate & virium prostratione increbescunt, eo propior ad hecticam est gradus.

6 Oriuntur non numquam ex suppressa diaphoresi phlegmonodeæ quædam translationes ad partes externas.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*

1) Stagnatio seu stasis circa viscus aliquod vitale collecta, est discutienda. Faciunt hoc

a) Vegetabilia resoluentia, nempe

α) *Radices* helen. pimpinell. alb. vincetox, & reliquæ alexipharmacæ temperatæ.

β) *Herbæ* bellid. min. heder. terrestr. chærefol. vrtic.

vero-

veronic. ſcord. tempore maxime verno in ſubſtantia aut ſucco propinatæ.

b) Salina colliquantia, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. ſolut. conch.

2) Saburra viſcida, a febre intermittente relicta, eſt incidenda; quod præſtant

a) Penetrantiora amara, nempe extract. centaur. min. card. bened. abſinth. fumar.

b) Gummi-reſinæ, e g. gummi ammoniac. hederæ, galbanum &c.

c) Tonus primarum viarum & viſcerum eſt reſtituendus. Laudantur in hunc finem

α) Martialia leniora, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici.*

β) Stomachica carminatiua: rad. ari, zedoar. galang. cichor. caryophyllat. herb. abſinth. centaur. min. card. bened. tanacet. quæ etiam deiectioni adpetitus ſubueniunt.

γ) Vires ſunt reficiendæ per analeptica ex emulſiuis, vino exotico, medice ſumto, pane ſaccharino amygdalato, vulgo Macronen, fructibus horæis conditis, cibis eupeptis.

δ) Sudores colliquatiui modeſte ſunt refrenandi; quod gemmata, legitime vſurpata, præſtant, e. g. ſpecies de hyacinth. coralliata cum nitro, item MP. de cynogl.

ε) Aluus ſemper aperta eſt ſeruanda, partim per infuſa leniter laxantia, partim per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas.*

2. *Methodus ſpecialis.*

Hæc variat ſecundum cauſſas, ex quibus febris lenta originem ſumſit.

1. Quando ex acuta quadam periodo febris lenta exorta eſt, tum ad viſceris infarctum diſcutiendum ſequentia adhibeantur:

1) Ante meridiem essent. alexipharm. *Stahlii* aliquoties ad gutt. 25 - 30. sed sine regimine propinetur.

2) Post meridiem puluis absorbens salino - digestiuus bis exhibeatur; cui alternis diebus, pro æstus moderatione nitrum admisceatur, e. g.

Recip. tart. vitriolat.
antimon. diaphoret.
oc. cancr. acid. citr. saturat. ana. vnc. semis. M. dos. scrup. I.

Vel: Recip. arcan. duplic.
nitr. depurat. ana drach. III.
antimon. diaphoret.
solut. conch. ana drach. ij. M.

3) His interponantur subinde lenissima laxantia, e. g. pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii.*

2. Si febris lenta ex intermittente quadam ortum sumserit, felicius curari non potest, quam per intermittentis reuocationem, cui scopo inseruiunt.

1) Pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii.*

2) Spiritus salis armoniaci, si *Ettmüllero* fides habenda est.

3) Sequens formula, quæ etiam in lente ex acuta quadam degenerata, vsui esse potest

Recip. Rad. vincetox.
enul.
pimp. alb. ana drach. ij.
Herb. fumar.
capill. vener.
cuscut.
summit. cent. min. ana manip. semis.
flor. schænanth.
stæchad. Arab. ana pug. iij.
cort. aurant. vnc. semis.
fol. sennæ vnc. j.
fibr. helleb. nigr.
rhabarb. orient. ana drach. ij.
Incis. contus. fiant species pro nodulo, cum vino adfuso extrahendæ.

3. De-

3. Deinde reuocata febris intermittens tractatur, vti suo loco indicatum est.
4. Vbi autem lenta grauioribus hæmorrhagiis successit, ibi methodus analeptica & humectans requiritur, e. g.
   1) Decocta gelatinosa C. C. cum rad. cichor. sorzon. veronic. scord.
   2) Veterum quinque radices aperitiuæ, cum sero lactis coctæ.
   3) Externe balnea, ex aqua dulci parata, & pro tolerantia ægrorum gradatim vsurpata.
5. Tonum roborantia non numquam interponantur, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici*, quæ etiam prostratum adpetitum reuocat.
6. Sudoribus colliquatiuis moderate opponantur absorbentia, coralliata & gemmata, e. g.

Recip. matr. perlar. drach. j.
nitr. depurat. drach. semis.
spec. de hyacinth. gr. XV.
M. P. de cynogl. gran. iij.
M. d. in 5. part. æqv.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ sectio* in febre lenta nullius quidem ordinarie vsus est; in hystericarum tamen lenta, cum mensium vitiis complicata, item si in plethoricis lenta ephemeræ successerit, prudenter instituta, leuamen adferre solet.
2. Nec *emetica* prosunt; excepto illo casu, vbi lenta in robustis biliosam anxiam cardialgiam producit.
3. Vitandæ quoque sunt *sudationes* & *purgationes*, quibus lenta facile in febrem continuam, præcipue viscerum inflammatoriam, præcipitatur.
4. *Sudores* autem *spontanei* non statim supprimendi, alias debilitas augetur, sed, declinante morbo, lenioribus remediis, sub methodo speciali commendatis, moderandi sunt.
5. *Calidorum*, *antihecticorum*, *traumaticorum* & *adstringentium* abusus transitum huius febris in hecticam promouet, a *refrigerantibus* autem tumores œdematosi subnascuntur.

6. *Salia volatilia* non minoris sunt periculi.
7. Febres lentæ, ex febribus ephemeris pullulantes, sæpius, quam vulgo creditur, occurrunt; licet ab auctoribus ad dignitatem non obseruentur.
8. Lentæ lentam exposcunt curam: hinc medicamentis per 14 circiter dies continuandum est.
9. Concurrente alui fluxu, minime ille supprimendus est, sed conducunt in hoc casu absorbentia vel simplicia vel cum acidis & nitro maritata, item ess. pimp. alb. gentian. rubr. ari. Quando autem excedere videtur, adhiberi possunt corall. rubr. præparat. cort. cascarill.
10. Si febris lenta *hæmorrhagiis suppressis* originem debet, earum reuocatio respiciatur; quando autem a prægressis *nimiis hæmorrhagiis* orta est, temperantia & lenia diaphoretica exhibeantur.

TABVLA LXIX.
DE
FEBRE HECTICA.

I. D*EFINITIO.*

Febris hectica est auctior motus sanguinis, perpetuæ abstersioni labis alicuius vlcerosæ, in viscere quodam vitali, a natura destinatus. Deriuatur ab ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Hectica differt

1. Ratione graduum:
   1) *Mitior gradus* vix sensibilem exhibet molestiam, & solo titulo *debilioris constitutionis* subinde tegitur. Germani dicunt: kränckliche, hinfällige Personen, welche nichts vertragen können. Et quoniam sub hac constitutione per decem & plures annos hectici viuere possunt

sunt, non immerito a quibusdam *hectica chronica* vocatur.

2) *Elatior gradus* omnia quidem signa, quæ inferius indicata sunt, in tali vigore exhibet, vt patientes manifeste ægri intelligantur, maximam tamen partem extra lectum viuere possint. Germani exprimunt: Der Patient gehet herum, will sich nicht gerne ergeben, sondern hält sich mit aller Macht in der Höhe. Hoc gradu eminent pallor faciei, flaccida, immo tabida extenuatio, adpetitus & digestionis vitia, ac excretionum detrimenta. In tali statu per aliquot adhuc annos æger subsistere potest, & hæc hectica κατ' ἐξοχὴν *habitualis* nomine venit.

3) *Vltimus gradus* magnam exacerbationem symptomatum inuoluit, in lectum patientes coniicit, & febriles commotiones cum siti, siccitate oris, agrypnia, anorexia, debilitate & consumtione corporis, ac vniuersali languore, ita auget, vt diu in hoc statu durare non possint.

4) Obseruandum autem est, quod hic ordo non in omnibus indiuiduis obseruandus sit. Natura enim, pro diuersa læsionis conditione, modo lente & gradatim, modo cum festinatione noxæ materiali se opponit.

2. Ratione *visceris læsi*; quæ quidem diagnosis difficilis est, nisi sensatio & morbi prægressi aliquid designent: ita

1) *Pulmonum* exulceratio dignoscitur, si prædicta morbi signa cadant in subiecta, quæ sensibilia sunt ab aura, acidis, motu corporis, succedente languore, coniunctis liuidis oculis, volaticis ardoribus, cum rubore genarum, item quando tussis augetur post profundam aëris inspirationem. *Conf. tab. de phthisi.*

2) *Hepatis vitium* indicatur per tussim siccam, colorem faciei liuidum, hypochondrii dextri tensionem.

3) *Lienis* vlcerosa corruptio diiudicatur ex anxietatibus hypochondriacis.

4) *Renum* læsio dignoscitur ex prægressa nephritide, item ex ma-

magna quantitate tenacissimi ex vrina muci, anguillarum muco tenacitate sua vix cedentis.

5) *Partium genitalium* læsiones dignoscuntur ex prægressis pathematibus venereis, exulcerationibus, gonorrhœa maligna, quæ debitæ methodo cedere recusarunt, sed potius debilitatem cum tabe corporis reliquerunt.

3. *Hectica febris* quo modo differat *a lenta*, præcedente tabula fusius indicauimus.

III. *SIGNA.*

1. Diuturnitas *typi*.
2. *Calor* perpetuus aridus, qui præsertim post pastum in manibus præualescit.
3. *Pulsus* debilis, & paruus, frequens & celer.
4. *Vrina* crassa, aurantii coloris, sedimenti rosei, cum cuticula nitida, pingui & odore graueolente.
5. *Adpetitus* languidus & electiuus, ad frigida magis tendens.
6. *Siticulositas* continua cum *oris* siccitate & *saliua* spumida, aut plane glutinosa.
7. *Somnus* vel nullus vel inconstans: delassans magis quam reficiens.
8. *Extenuatio* corporis successiua.
9. *Virium* facilis consumtio.
10. *Animi* fastidium & languor.
11. In hectica abdominali obseruatur *sensus* alicuius ponderis in alterutro hypochondrio.
12. *Sensibilitas* specialis & exacerbatio circa tempestatum mutationes, præsertim vero anni conuersiones æquinoctiales & solstitiales.
13. *Caput* vertiginosum, & quasi temulentum, quando eleuare sese volunt patientes.
14. *Sudores* in malo prouectiore succedunt colliquatiui, cum virium summa prostratione.
15. *Diarrhææ* tandem sub *facie Hippocratica* hanc scenam claudunt, cui aliquando defluuium capillorum & hæmorrhoide, modo copiosæ modo cæcæ iunguntur.

15. *Tussis*

16. *Tussis* formaliter ad hecticam non pertinet, sed potius effectus est caussæ alicuius, cum hectica coniunctæ.

IV. *SVBIECTA.*

Hecticæ potissimum obnoxii sunt homines:

1. Sicciores, teneri, diætæ calidæ, vinosæ, aromaticæ, animi pathematibus addicti.
2. Qui nimiis curis, vigiliis, venere, abusu spiritus vini, inedia diuturna, fortioribus purgantibus, vires consumserunt.
3. In primis vero, qui euacuationes sanguinis consuetas vel intermiserunt, vel inconditis medicationibus suppresserunt.
4. Vel qui hæmorrhagiis nimiis exhausti sunt, in quibus deinde viscera iusto arctius constringuntur.
5. Maxime vero qui in febribus, siue intermittentibus, siue acutis præpostere sunt tractati.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis proxima* hecticæ est læsio visceris alicuius vitalis, sine sit vlcus, siue apostema, siue contumax scirrhus. *Conf. differentia.*
2. Caussa *formalis* est principium agens, quod per motus febriles labem illam vlcerosam perpetuo abstergere, & hac ratione præcipitem visceris corruptionem, a corrumpente illa materia exspectandam, auertere intendit.
4. Caussas *antecedentes* & *occasionales* in descriptione subiectorum iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Veram & confirmatam hecticam curare velle, frustraneum est: læsio enim visceris vlcerosa, cui abstergendæ febris hectica perpetuo opponitur in integrum restitui non potest, quod contra vanas pollicitationes probe obseruandum.
2. Methodo autem prouida symptomata mitigare, præualescentem colliquatoriam efficaciam temperare, & fatalem exitum quodam modo differe, vniuersum est, quod a Medico hic potest desiderari. Hecticæ enim febres, vlceratio-

rationum internarum comites, quam diu tranquille procedunt, possunt quidem occupare repentinas & prævalidas exacerbationes & grassationes, præcipue inflammatorias, vlceri tamen, *qua tali*, nihil detrahunt, & licet ipsi non noceant, certissime etiam nihil commodi adferunt.

3. Illa in primis hectica, quæ dysenteriæ & aliis acutis supervenit, mali ominis censenda est; non minus etiam illa, quæ hæmorrhagias sequitur.

4. In iunioribus febris hæc citius depascit, quam in adultis. Hinc anni periculosiores sunt a decimo octauo ad tricesimum quintum. Qui post ea hectici fiunt, chronice plerumque hoc morbo laborant. *Conf. Hippocrat. aphorism. IX. sect. V.*

5. Temporum mutationes hecticis sunt periculosæ, e. g. solstitia, æquinoctia, in primis autumnale; item anni *climacterici.*

6. Hinc hectici qui circa æquinoctium vernale ab hoc morbo in lectum coniiciuntur, circa æquinoctium autumnale sæpius intereunt; & qui solstitiali tempore in hecticam incidunt, cum altero solstitio communiter moriuntur.

7. Hectici si, consummatis iam viribus, sanguinem hæmorrhoidalem deiiciant, conclamatum est; quando autem hæc hæmorrhagiæ species sub initium hecticæ contingit, tum stases, nuper factæ, per eamdem dissoluuntur.

8. Vltima huius morbi tragœdia exit in motus tonici debilitates, partium tam internarum, quam externarum.

1) *Internæ* debilitates tonicæ manifestant se per diarrhæam non solum spontaneam, sed etiam cum magno conatu obtingere solitam. *Conf. Hippocrat. aphoris. XII. sect. V.*

2) *Externæ* autem relaxationes produnt se per magnam lassitudinem, defluuium capillorum, spontaneum sudorem, qui, poris externi ambitus laxatis, passiue quasi elabitur, & quidem lymphatico-glutinosus.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Viscositates in primis viis collectæ, per salia media, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. sunt incidendæ, & aluus per rhabarb. mann. passul. mercur. dulc. clysteres leniter est soluenda.
2. Acrimonia materiæ vlcerosæ est obtundenda, diluenda, contemperanda & abstergenda; cui scopo inseruiunt:
   1) *Absorbentia* marina, cum acido citri saturata; conchæ, mater perlarum, oculi cancri, immo etiam corallia, &, sano vsu, osteocolla.
   2) *Ex radicibus* præcipue pimpinell. alb. vincetox. cichor. taraxic. helen. moderate abstergunt & discutiunt.
   3) Decocta gelatinosa & alia diluentia, e. g. decoctum C. C. cum radice cichorii, & floribus bellid. cremor hordei, auenæ, ptisanæ cum herba bellidis, serum lactis cum bellide vel radice cichorii.
3. Nimia humorum per vlcerata loca commotio est auertenda; quod per venæ sectiones æquinoctiales, scarificationes in adsuetis, extra tempus exacerbationis in pedibus institutas, obtinetur.
4. Tonus post aliqualem orthostadiam est roborandus, in quem finem laudantur:
   1) *Mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, ex sale quodam volatili & tinctura alcalica parata, e. g. spiritus C. C. & tinct. antimonii ana remixt.
   2) *Corallia* cum antimonio diaphoretico, vel bezoardico minerali.
   3) *Traumatica* lenia, & quidem in vitio *hepatis*, hedera terrestris, in hectica lienis, virga aurea, hypericon, pyrola, sanicula.
5. *Symptomata* sunt mitiganda.
   1) *Diarrhæas* & *sudores* moderantur absorbentia, coralliata, species de hyacintho & gemmata.
   2) *Tussim* refrenat massa pilular. de cynoglossa, pectoralem specifice sedat extractum tabaci, legitime præparatum.

3) *Aestum* febrilem temperant emulsiones amygdalatæ, saccharatæ, succus citri, clyssus antimonii, decoctum auenaceum pro potu sumendum, & denique nitrum, cùm circumspectione vsurpatum, *vid. cautelæ.*

4) *Tabi* succurrunt diæta nutriens ex potu emulsiuo, cibis gelatinosis, gelatina C. C. lacticiniis, ptisanis cum tragacanth.

B. *Methodus specialis.*

1. Tempore *exacerbationis.*

1) Mane exhibeatur moderata dosis essent. alexipharmacæ, de essentia pimpinellæ & scordii plurimum continentis.

2) Post meridiem aliquoties propinetur puluis quidam abstergens, præcipitans & diureticus, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
conch. acido citri vel tartari saturat. ana drachm. II.
M. dos. scrup. I.

3) Vel loco pulueris detur potio aliqua temperans, e. g.

Recip. aquæ plantaginis,
scabiosæ,
cerasorum nigrorum ana vnc. I.
cinnamomi sine vino drach. II.
ocul cancr. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. semis.
M. f. potio, cum saccharo perlato edulcoranda, & singulis ternis horis ad cochlear I. propinanda.

4) Sub horum vsu aluus expedita seruetur, potus sufficiens, temperatus & paruis haustibus sumendus, iniungatur, corpusque, vbi fieri potest, modeste moueatur, a solis autem calore patiens defendatur.

2. Tempore *remissionis.*

1) Venæ sectio in pede circa æquinoctia instituatur, nec vmquam facile prætermittatur.

2) In iunioribus loco venæ sectionis temperantia substituantur, e. g. puluis quidam ex nitro, tartaro vitrio-

triolato, matre perlarum, coralliis rubris, vel potio temperans, superius descripta.

3) Ad robur viscerum bis per diem subinde propinetur tinctura tonico-neruina *Stahlii*, vel potio aliqua eiusdem efficaciæ, e. g.

Recip. aq. rosarum,
cichorii, ana vnc. II.
extract. cascarillæ scrup. II.
corall. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. semis.
syrup. bellid. vnc. semis.
M. dos. ad cochlear I. mane & vesperi propinanda

4) His in spem conseruatiuam atque consolidantem interponatur mixtura balsamica, ex essent. succini & scordii ana remixta.

5) In diæta a crudis, calidis, aromaticis abstineatur. Conducunt autem emulsiones, iuscula pullorum, potus tenuis, &c, vbi vires adhuc constant, præ primis in hectica habituali, locum habere potest cura lactis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cum febris hecticæ scopus versetur circa perpetuam lenem absterforiam discussionem, deinde etiam circa euacuationem moderatam apospasmatum talium vlcerosorum, quam maxime hinc cauendum est ab omnibus *æstuosis* & *balsamicis calidis*, sanguinem turgefacientibus.
2. Hinc nec ad lenitiuam laxationem adhibere conuenit *acria resinosa*, præcipue *aloën*, vtpote sanguinem insigniter commouentem.
3. Idem sentiendum est de *balsamicis acrioribus*, quæ in spem *consolidationis* vulgo exhibentur.
4. Absorbentium *terreorum* nimius vsus nocet, nedum inepte præparatorum, e. g. C. C. philosophice præparat. lactis lunæ
5. Magno ægrorum damno offeruntur absorbendi scopo *bolaria*, vti & *martialia*, quæ manifesta sua adstrictione

abſterſionem impediunt, infarctum obſtipant, & anxietates adgent.

6. Idem detrimentum inferunt alia *adſtringentia* & vegetabilia *traumatica*, quæ vulgo propinari ſolent in confuſione hecticæ abdominalis cum pectorali ſeu phthiſi, licet & huic, præcipue antiquæ, certe noceant.

7. Similis efficaciæ ſunt *ſalia volatilia*, copioſe & intempeſtiue propinata, quorum moderatus & ſubordinatus vſus alias non reiicitur.

8. Famoſum eſt *antihecticum Poterii*, ſed nullius boni effectus: eſt enim calx adſtrictoria, ex qua vix draſtica corroſiua quidquam ſoluunt; nedum vt in corpore humano operæ pretium faciat.

9. Eiusdem furfuris eſt *tinctura antiphthiſica Grammanni*, de qua ſub *cautelis tabulæ de phthiſi* plura diximus.

10. *Expectorantia* ſaburram humorum ad pectus inclinant, & hoc ipſo ſtaſibus & corruptioni incrementum adferunt. *Vid. tabul. de phthiſi.*

11. *Abſorbentia* marina, per *acidum* tartari vel citri ſaturata, maiorem habent efficaciam abſterſiuo-diureticam, & præcipitant ſimul acriores partes in maſſa ſanguinea, quæ alias calorem augent.

12. *Nitrum* vlcerationi quidem internæ non prodeſt, ſobrius tamen & peritus illius vſus, cum abſorbentibus coniunctus, aut illis ſubordinatus, neceſſarius fere eſt ad æſtum febrilem mitigandum.

13. Aequalis humorum diſtributio, non autem diaphoreſis indicatur. Hinc *antimonium diaphoreticum* in hoc adfectu nihil prærogatiui habet, nec reliqua ex antimonio parata. Optandum alias, vt *Syluiana* antimonii diaphoretici commendatio ad vlcerationes internas experientiæ ſatis faceret.

14. *Sudores* nimios & *diarrhæas*, conclamati & funeſti mali ſigna, adſtringentibus & iteratis anodynis adgredi, nihil aliud eſt, quam mortem accelerare; *moderari* autem haſce excretiones, circumſpectæ artis eſt. Cauendum autem, ne largior ſudor, quo febris lenta ordinarie ſoluitur, cum hectico confundatur.

15. *Aër*

15. *Aër* humidus hecticis magis amicus est, quam siccus. Hinc veteres *nauigationem* commendabant.
16. Sic etiam omnes humectationes illis conueniunt: quæuis autem animi pathemata insigniter nocent.
17. *Locorum mutatio*, ad modestam corporis succussationem obtinendam, non est spernenda, & *equitatio* a *Sydenhamo* laudata, tantum sane valebit, quantum *nauigatio veterum in Ægyptum*
18. A medicatione *continua* abstinendum est, maxime si euphoria aliqua succedat. Quam primum autem noua exacerbatio recursum minatur, medicatio mature readsumenda est, cum primis si periodus solstitialis aut æquinoctialis exsistat, quo tempore etiam diæta corporis & animi esse debet temperatissima, ne motus gliscentes prouocentur.
19. Quo magis vero hectica ad ἀκμὴν peruenit, eo magis ab omni medicatione abstinendum, & exitus sub analepsi gelatinosa exspectandus est.
20. Cum his cautelis conferri merentur illæ, quæ *tabula de phthisi* indicatæ sunt.

TABVLA LXX.

DE FEBRIBVS MALIGNIS ET EPIDEMICIS IN GENERE.

I. DEFINITIO

1. *Febres malignæ* sunt febres acutæ & contagiosæ, in quibus principium vitale subtilissimam quamdam materiam, quæ corpori nostro repentinam perniciem minatur, mo-

tibus febrilibus, indoli materialis noxæ satis accommodatis, eliminare atque hac ratione præceps periculum auertere intendit.

2. *Febres epidemicæ* sunt itidem febres acutæ, plus vel minus malignæ & contagiosæ, in quibus natura agilissimam materiam, quæ tamquam caussa communis plures eodem tempore homines infestat, motibus febrilibus ex corpore proscribere, & hoc modo corruptionem putredinosam cauere adlaborat. Deriuatur ab ἐπὶ & δῆμος, populus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Exigua quidem est differentia, quæ inter *malignas* & *epidemicas* intercedit, negandum autem non est, quod interdum epidemicæ, e. g. variolæ, morbilli, occurrant, in quibus malignitatem notabilem non possimus accusare, & malignæ non semper sint epidemicæ, id est, populariter grassantes.

2. Differunt malignæ malignitatis *gradu*, cuius respectu in *peste* summus est. Vnde febres pestilentes *permalignæ* dicuntur. Hunc excipit febris petechialis, castrensis, seu Hungarica. Mitioris gradus sunt febres catarrhales malignæ petechizantes, purpura, variolæ, morbilli, dysenteria.

3. Præter ea tempora & tempestates malignitatis adferunt notabilem differentiam. Notum enim est, quod hæ febres hoc anno maiorem, altero autem minorem edant stragem.

4. Porro malignæ febres sunt vel *simplices* vel *complicatæ*: modo enim cum peripneumonia, pleuritide, modo cum febribus intermittentibus &c. sunt coniunctæ.

5. Ceterum vt confusus de malignitate conceptus fugiatur, notandum est, quod febres malignæ adpellentur illæ, quæ ex propria sua indole & constanter malignæ sunt. Vnde ab aliis febribus, quæ per accidens tantum mali & periculosi moris obseruantur, bene distinguendæ sunt.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Insolita & repentina virium prostratio sine caussa manifesta.
2. Animi abiectio cum tacitis vel vagis anxietatibus & præmaturo mortis præsagio.
3. Sub initium morbi non raro lipothymiæ accedunt; nonnumquam etiam in incremento.
4. Adsunt commotiones febriles, si accidentales perturbationes excluduntur, satis moderatæ. Vnde neque vehementem calorem, neque pulsus insignem exagitationem offerunt, cuius potius frequentiam & celeritatem cum paruitate illius compensant.
5. Vacillatio mentis obliuiosa, vel vera deliria, cum agrypnia fere continua.
6. Insidiosa symptomatum dissimulatio.
7. Secretionum & excretionum internarum suspensio & retentio notabilis. Vnde alui strictura & vrinæ exigua alteratio.
8. Breui temporis ambitu pleræque absoluuntur, & breue hoc tempus in longe breuiores *opportunitates* inclusum est.
9. Intra hosce dies fomes febrilis vel ex toto corpore, vel ad minimum ex partibus nobilibus ad peripheriam expellitur.
10. Pleræque enim sunt exanthematicæ, hoc est, insignes quasdam eiectiones ad peripheriam corporis proferunt.
11. Propius accedunt ad indolem continentium quam continuarum. Vnde crisin stricte dictam non exhibent.
12. Quo minus negotium ad vota succedit, eo facilius motus conuulsiui superueniunt.
13. Ceterum epidemicæ sunt vere contagiosæ, & plures homines vno fere modo & iisdem plane symptomatibus infestant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quamuis malignæ & epidemicæ nulli facile homini parcant, præ aliis tamen occupant plethoricos, sanguineos, timidos & speculabundos.
2. Purpura alba *puerperis* in hisce regionibus familiarior, quam aliis, obseruatur.

3. Va-

3. Variolæ & morbilli infantibus magis eueniunt. Plura videantur tabulis specialibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est materia longe tenuissima, mole paucissima, agilitate potentissima. Vnde inuisibilis halitus forma de corpore in corpus transferri, atque præsentissimos & latissime grassantes pessimos effectus indole sua fermentatiuo-putredinosa producere potest.
2. Caussa *formalis* est principium vitale, quod repentinum hoc periculum per motus quidem qualescumque febriles auertere adlaborat; quoniam autem per materiæ pessimam indolem, inops quasi tempestiui consilii, in terrorem coniicitur, animum & vires facile abiicit, & multis motuum trepidationibus atque anomaliis sese opponit. Vnde negotium non raro infauste succedit.
3. Caussas *occasionales externas* exhibent tabulæ specialiores.
4. Ceterum quod exanthemata attinet, nullum fundamentum habet adsertio illa, quod ex *corporali* & *mechanica necessitate* cuti impingantur, quia particulæ talem habeant figuram, quæ solius cutis poris quadret. Docet enim non raro tristis experientia, quod hæc materia, quæ multo labore ad cutim ducta fuerat, paucis momentis ad interiora recurrat. Hinc rationi magis consentaneum est, quod ipsa natura noxiam hanc materiam a nobilioribus partibus ad ignobiles, minus necessarias, robustiores & euacuationi aptiores exprimat. Vt paucis dicamus: veterum locutiones de propulsione materiarum noxiarum ad partes ignobiles, plus habent veritatis, quam recentiorum figuræ pororum exquisitæ, ad captandas specificas materias in hac & non in alia parte efformatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam caussa materialis, quæ in malignis est, efficaciam habet, vt corruptionem putredinosam repente inducere possit, sanæ rationi respondet, vt periodus febrium malignarum breuis sit, & materia, quæ præceps periculum

lum

lum minatur, ſatis mature eliminetur. Hinc febres hæ omnes periodum formant acutam,& nonnullæ peracutam, ita vt prior ſeptem dierum ambitum, poſterior autem dimidium tantum ſeptenarium pro termino fatali agnoſcat, intra quem vel ad mortem, vel ad ſalutem declinant. Licet enim catarrhales malignæ & variolæ ad finem ſecundi vsque ſeptenarii communiter ſe extendant, fit tamen hoc ob mitiorem in his malignitatis gradum. Reliquarum autem contagioſarum acutarum ἀκμὴ, ſeu vigor primum ſeptenarium non tranſcendit, & ſi hoc tempore potior ad minimum cauſſa non ſuperatur, ſumme ambigue & periculoſe cedunt.

2. Si intra primum ſeptenarium conueniens *eccriſis* ſatis libere facta eſt, ſpem facit felicis exitus. Quando autem languide & non ſufficienter hæc ſucceſſit, valde anceps luſus.

3. Effectus corruptiuus quando euitari plane non poteſt per pleniſſimam materiæ euacuationem, ſub halitus forma obtinendam, tolerabilius eſt, corruptionem talem ad ignobiles partes externas ante deuoluere, quam effectum ſuum noxium humoribus, vel ipſis adeo partibus nobilibus, & ad conſeruationem vitæ directe pertinentibus, induxerit.

4. Vnde non tantum variolæ & morbilli, tranquille in ſuperficie eflloreſcentes, & efficaciam ſuam vlceroſam ibidem exſerentes, ſaluberrime decedunt, ſed & ipſa peſtis, quæ carbunculos, vel ad minimum bubones, circa exteriores partes producit, ſpem ſalutis multo maiorem oſtendit, quam ſi nihil harum rerum contingat, & ſolæ anxietates cum capitis grauiſſimis perturbationibus adſint.

5. Quam quam enim & illi paſſim ſuccumbant, qui carbunculos habent & bubones, fit tamen hoc vel ex eo, quod hæc exanthemata tardius erupuerint, & ita totam materiæ labem non complectantur, vel quod corruptio illorum putredinoſa velociſſime facta ſit, & hæc corruptio particularis acerrima vniuerſalem reduxerit.

6. Quæ male cedunt malignæ, illæ inflammationes internas subtilissimas, acerrimas & corruptiones sphacelosas præcipites caussantur; id quod de peste præcipue notum est. Ante enim, quam cadauera refrigescunt, ita se exserit putrescendi energia, vt mox turgescant, liuescant, nigrescant, & deinde in tabum diffluant.

7. Ad calamitosum euentum non exiguum pondus adferunt:
   1) Abundantia sanguinis commoti, præcipue, si dyscrasia concurrit.
   2) Læsio visceris cuiusdam, quæ vix vmquam spem relinquit.
   3) Adsuetudo motuum peculiarium translatoriorum, v. g. hæmorrhagiarum, vomitionum, diarrhæarum, dolorum capitis rheumaticorum, pectoris infarctuum, faucium & aurium adfectuum.
   4) Indoles morbi deceptoria, quæ efficit, vt contagium mox non possit obseruari, neque maturo consilio superari.

8. Salutaris effectus non alia via sperandus est, quam *successiua secessione* noxiæ materiæ a reliqua humorum massa. Hæc contingit, dum sub motu progressiuo & adpulsu ad talia loca, quæ eius modi materiis aditum præbent, dilabitur, secedit & tandem penitus excedit.

9. Nullum autem in toto corpore diuerticulum, ad hanc secessionem admittendam, aptius est, quam *superficies*. Post hanc capacitas quidem *intestinorum* præ aliis idonea esset, periculo autem non vacat, si talis materia ad interiora viscera & intestina ducitur.

10. Petechiæ simpliciores propria sua indole *sero* efflorescunt. Quæ vero mature, copiose & saturate adparent, illæ deterioris, vel plane pestilentis sunt indolis.

11. Carbunculi pestilentes, qui nimis cito & numero plures erumpunt, illi expertorum Practicorum testimonio sunt infames.

12. Animi trepidatio, sub initium accedens, boni non est præsagii.

13. Quo

13. Quo maior est virium lapsus, & symptomatum dissimulatio, eo grauius periculum est metuendum.
14. *Diarrhææ* moderate succedentes, non sunt noxiæ, & licet morbum non soluant, longe tamen tolerabiliores sunt, quam alui adstrictiones.
15. *Narium hæmorrhagiis*, extra dies iudiciarios & criticos contingentibus, parum fidei habendum est. Quando deliria & aphthas adferunt, præsagii sunt pessimi, melioris autem, quando deliria prægressa minuunt, vel soluunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quemadmodum malignæ per se, extra indiuidualia accidentia, moderatis, ordinatis & prouidis motibus progrediuntur, ita Medicus hunc eius genium ita ante oculos habeat, vt non tantum euitet methodum contrariam, præcipitem, turbulentam & exagitantem, sed & caueat, ne a symptomatibus illis, quæ per indiuiduorum malos mores inducuntur, in illum errorem prolabatur, vt in præiudicium morbi primarii his consulere velit.
2. Hinc primis diebus nulla remedia, præter pulueres absorbentes, cum antimonio diaphoretico & nitro propinentur, continentia tranquilla & tepida, quanta vmquam obtineri potest, respiciatur & iniungatur, omnes autem commotiones calidæ, expulsoriæ, & ex contrario refrigerationes euitentur.
3. Quando morbus ad ἀκμὴν peruenit, temperatissima alexipharmaca paucis & repetitis dosibus coniungantur, regimen autem sudoriferum excludatur. In non nullis, præcipue variolis, hæc alexipharmaca non sunt necessaria, immo ne quidem vtilia.
4. Analeptica temperata interponantur. *Conf. cautelæ.*
5. Ceterum, quia extra & ante periodum conuersio in melius non est speranda, Medicus *exspectationem* non quidem otiosam, neque tamen etiam intempestiuis negotiis occupatam sibi habeat commendatam, & energiam naturæ sub grauissimis etiam turbis firmissime credat.

Cc cc 2 6. Hæc

6. Hæc methodus ſimpliciſſima quid poſſit in morbis tam arduis & periculoſis, experientia docebit.

7. *Vomitus* promotionem placidisſimam abſolute quidem non reprobamus, pro vniuerſali autem methodo illam non habemus. Per hanc enim craſſam euacuationem nequaquam poteſt exantlari materia maligna halituoſa, ſed illa tantum, quæ forte in ventriculi cauitate a fermentatiua efficacia in bilioſo acidam acredinem conuerſa eſt. Hinc vbi indicia huius in hoc vel illo indiuiduo adſunt, ibi modeſta vomitio non contemnitur. Hæc autem de peſte præcipue valent, in aliis enim malignis ipſi vomitoriorum patroni, *præter Apinum*, vomitum non facile commendant.

8. Quando febris periodum ſuam cum euphoria abſoluit, caute ſe gerat patiens circa adpetitum & aërem frigidum. Hinc ſenſim aëri adſueſcat & eſſentiam alexipharmacam continuet.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vnquam alibi, certe in malignis conuenit animum diligenter vertere ad duo hæc phænomena: videlicet primum, quid in hiſce febribus fiat *ſine artificiis*, & deinde quid effatu digni obtineatur in iis, qui *remedia* adhibent. Hac enim ratione vana atque friuola fiducia, quam in traditiones variorum remediorum vulgo collocant, in talem moderationem reducitur, vt methodum, quam Devs naturæ humanæ iniunxit, pro optima ſapientia & maximo arcano habeamus, inanes autem conceptus de efficia medicamentorum directa deſeramus.

2. Et quem ad modum *motus* febriles in hiſce febribus a natura ita inſtruuntur, vt *materiæ indoli* quam maxime quadrent, ita cardo totius negotii in eo vertitur, vt methodum hanc naturalem ſequamur, eamdem promoueamus & iuuemus; præfigurationes autem illas, quaſi arte commodior methodus, quam naturalis eſt, inſtrui posſit, exterminemus.

3. Hinc materia peccans ad *peripheriam* corporis, non autem ad alium locum, eſt dirigenda. Atque hoc fieri debet

per

per directiones adſiduas quidem & nullo modo interruptas, attamen moderatas; breui quidem ambitu, ſed non præcipiti impetu.

4. Sub hac opera opportunitates temporum ſeu momenta periodica exquiſita, quæ *critica* dicuntur, ſunt obſeruanda. Hæc ſi obſeruantur & natura non turbatur, materia peccans per excretiones periphericas, ſiue *ſimpliciter diapnoicas*, ſiue *exanthematicas* eliminatur, & optima ſpes eſt ſalutis.

5. Rationi conſonum eſt, materiam hanc peccantem per nullam aliam viam commodius & felicius poſſe excerni, quam per *tranſpirationem*. Hac enim ratione *latius* diſſipatur, & *vis vnita*, quæ alias fortior eſt, infringitur.

6. Hinc tam contra rationem, quam experientiam inpingunt illi, qui materiam hanc halituoſam craſſis commouendi & euacuandi methodis adgrediuntur. Non minus abſurdum eſt, materiam, in humores late expanſam & diſſeminatam, per *particularem* quamdam euacuationem cum periculo in vnum locum, e.g. in ventriculum & inteſtina colligere, & ibidem eliminare velle.

7. Eſt autem fallacia *non cauſſæ vt cauſſæ*, quando materiæ peſtilenti primariam ſedem in primis viis ex eo adſignant, quod ſuperficies interna ventriculi & inteſtinorum *nigra* conſpecta ſit in corporibus, peſte peremptis. Dubitandum enim eſt, num hæc conſtitutio ſit vniuerſalis: præterea fieri poteſt, vt miaſma vel per ſaliuam infectam & deglutitam in ventriculum incidat, vel ex maſſa ſanguinea ad primas vias potius, quam ordine inuerſo recedat.

8. Et licet verum eſſet, quod venenum contagioſum *primum aditum* per *ventriculum* inueniret, non ferret tamen materiæ illius conditio, per craſſam methodum illam eliminare. Diu enim in cauitate non fluctuaret, ſed texturam altius penetraret, quam vt crudo vomitu poſſet exantlari. Tacemus maxima illa detrimenta, quæ per vehementium vomitus motibus vitalibus, qui in malignis ſolent eſſe moderati, inferuntur. Et cur non potius *ale-*

xipharmaca? hæc enim, si quid vmquam ad venenum edomandum valent, hic certe valerent, vbi materiam pestilentem immediate tangere possent.

9. Hæc omnia, quem ad modum in iustissimum dubium vocant, quod materia contagiosa, ventriculum familiariter obsideat, & vsum vomitoriorum, quem vulgo rationalem habent, exposcat: ita *effatum Hippocratis: exsoluta aluo, febris soluitur*, veritati simpliciter non respondere, nemo nescit Practicorum.

10. Reiecta methodo crassa euacuatoria emetica & cathartica, de *methodo correctoria* notamus, quod & hæc hoc loco minimam spem faciat: materiam enim malignam, vti natura mouendo & excernendo vnice superare intendit, ita cauere sibi debet Medicus a vanis artificiis & prætextibus correctoriis.

11. Itaque methodus restat *diaphoretica*, quæ ad salutarem progressum, decursum & exitum febrium malignarum contagiosarum præcipuum est momentum.

12. Notandum autem est, quod hic non minus excludantur fortes humorum commotiones per medicamenta calida & regimen coactum. Incondita enim illa persuasio, quod in violentis sudationibus & feruidis remediis vnicum veneni expellendi præsidium sit, maximam quouis tempore edidit stragem. Et quando sub prætextu exanthematum expellendorum sub initium admittuntur, sani deinde consilia atque remedia raro habent locum. Vnde in suscipienda exanthematum promotione quam maxime caueatur, ne quid intempestiue & præmature per inconsultam exstimulationem tentetur. Et sane quantum damni intemperatæ commotiones adferant in *febre purpurata miliari*, hic loci addiscere possumus.

13. Quem ad modum autem *festinatio* præmatura euitanda, & violenda methodus excludenda est; ita ex contrario *cunctatio* negligens non debet admitti, multo minus tempestiuus successus turbari.

14. Totum negotium ita vult administrari, vt *media via*, quæ vnice salutaris est, teneatur. Est autem hæc transpiratio

ratio liberrima, paullulum aucta, moderata madefactione conspicua, quantum vmquam fieri potest placidissima per longum tempus modeste & iugiter continuanda. Hanc promouet sufficiens potus, tepide sumtus, pulueres febribes, sub methodo indicati, & temperatissima alexipharmaca, exiguis dosibus sumta, & post aliquot horarum interuallum repetita.

15. Non exigua autem est difficultas, quae ex parte *aegrorum* tranquillae continentiae & salutari febris successui saepius obiicitur, quando vel sponte sine phantasiae & voluntatis consciae concursu perverse se gerunt, vel per immorigeram voluntatem varias anomalias inducunt, e. g. quando sanguinei motibus inuoluntariis, cholerici impetuosis, & sic vtroque modo *moderamen* motuum vitalium transgrediuntur. Item quando priores anxia, posteriores importuna impatientia diuturnas & continuas transpirationes respuunt, medicamina negligunt, potum frigidum extorquent, vel aliis modis immorigeros se gerunt.

16. *Alexipharmacorum* vera aestimatio bene distinguenda est a fallaci illorum depraedicatione. Vti enim specifica rara sunt, ita reliqua, quorum effectus est mediatus & indirectus, exposcunt methodum circumspectam, non autem nudam empiriam.

17. Sic verbi gratia audacissima quidem est adsertio illa, quod *totus ceruus sit alexipharmacus*, cui vero venenorum generi vmquam vere quid subtraxerit, non constat.

18. Hoc tanto magis valet de *vnicornu:* quem ad modum enim id, quod *verum* dicitur, in pharmacopoliis non reperitur, licet in formulis semper praescribi soleat, ita absonum est, *marino*, nedum *fossili* eamdem efficaciam tribuere, quam vulgo *vero* adscribunt.

19. *Theriaca, mithridatium, philonium* & alia confusa magis, quam composita remedia, plus sane damni, quam auxilii adferunt. Hinc ad iusta Dei iudicia referendum videtur, quod falsae de his remediis traditiones vniuerso fere terrarum orbi imposuerint.

20. Quod

20. Quod *venæ ſectiones* in febribus malignis *curatorias* nullo modo probemus, *tabula chirurgica de venæ ſectione* cum ſufficientibus rationibus indicauimus. Hinc quando inſignem plethoram in patiente quodam obſeruamus, inſtitui illa debet in principio principii.

21. *Opiatorum* abuſus ſtupores, deliria, anguſtias & anxietates inducit, deinde ſudationes frigidæ ſequuntur, & has mors excipere ſolet.

22. Quem ad modum repentinæ & impetuoſæ *diarrhææ* in peſte & variolis periculum minantur, & neque per adſtringentia; neque per fortes diaphoreticas commotiones, huic malo iuſte conſulitur, ita adſeueramus, quod *puluis corticis cascarillæ* omnibus aliis præferri mereatur. Conducit etiam præcipue in *peripneumoniæ concurſu*, non minus in circumſtantiis illis, quæ *ſedantia* expoſcunt. Quum enim *narcotica* ſemper adferant ſtupidos, temulentos, turbulentos, caput grauantes & delirioſos effectus, hic cortex ſine hiſce damnis efficit, quidquid bonæ ſpei par eſt, & ſedatio, quam adfert, ſecurum habet fundamentum. Quando autem anodynum effectum ille non exſerit, alia ſoporifera effectum certe calamitoſum introducent.

23. Rationi conſentaneum eſt, quod in plerisque malignis, præcipue directe exanthematicis, *aluus* communiter *adſtricta* ſit, maxime tempore illo, quo exanthemata excluduntur. Quando enim partes interiores conſtrictæ ſunt, tum humores ad exteriora loca vberius ſecedunt, ad interiores autem partes non fit largior aditus. Vnde etiam vrina multum non alteratur. Inter ea multa ſubiecta eius modi conſtipationem alui non experiuntur, & hæc ſunt illa, quibus motus febriles ordinate atque tranquille ſuccedunt.

24. *Sitis* in aliis quidem febribus, ſemper fere eſt inſignis, in malignis autem, vti ſub *ſignis* indicauimus, non raro ſatis moderata obſeruatur. Neque hoc ſine ratione: in his enim peccantes materiæ craſſa copia non ſecernuntur, & febrilis commotio, quæ calorem & ſitim parit, tanta

tanta hic non eſt, vt ingentem diaphoreſin promoueat, & hinc humiditatis defectus multum reſarciri debeat.

25. *Diuretica* circumſpecte in vſum vocanda ſunt, ne intempeſtiua ſtimulatione, materia peccans, dum per intimiores corporis partes ad vias vrinarias ducitur, ab ignobilibus ad nobiles reuocetur. Hoc reſpectu in febribus malignis manifeſte exanthematicis locum non concedimus directis diureticis. Ipſa enim natura paullulum conſtringit colatoria interna, vt noxia materia ad peripheriam ducatur.

26. Excipimus autem *nitrum*, quia hoc efficacia magis alterante, quam diuretica euacuante præditum eſt. Egregie enim temperat, dum non ſolum tenues, acres humores moderate inſpiſſat & efficaciam putredinoſæ fermentationis potenter infringit, ſed & ſenſum roſiuorum ardorum, immo veræ vſtionis mitigat, & ipſas inflammationes minuit & temperat. Propinandum autem eſt a granis 4. ad 6. vel ad ſummum 8. miſcendo illud cum abſorbente quodam & antimoniato fixo, & tum omnis generis feroces exacerbationes ſincerius & nihilo etiam ſegnius quam *opium* placabit.

27. *Antimonium diaphoreticum* ita præparatum eſſe debet, vt ab omni effectu vomitorio - cathartico alieniſſimum ſit, & tum in eius modi ſenſibilibus morbis & ſubiectis efficaciam exſerit blandiſſime diaphoreticam, atque *bezoardico minerali*, quod vulgo multis encomiis extollitur, prærogatiuam non concedit.

28. *Abſorbentium* vſus in malignis quibuscumque vix vmquam negligendus eſt: non tantum enim illa remedia occupant cauſſas antecetendes, bilioſo - fermentatiuo - acidas acres, ſed & effectus a commotione humorum febrili ſubnaſcentes. Effectum ſuum præcipitantem ita exſerunt, vt cum acidis particulis ſimul agiles ſulphureas irretiant.

29. Et quoniam præcipue in peſte animaduerſum eſt, quod ægri ſaburram bilioſam, ex aciditatis cum bile concurſu intenſe viridem, per vomitum reiecerint, vel poſt mor-

tem in ventriculo habuerint, spes non est vana, absorbentia in eius modi casibus operæ pretium esse factura, & eo ipso litem illam, quæ de vomitus necessitate vel vtilitate mouetur, facile compositura. Certe enim prudens illorum administratio, non solum ambiguitatem circa vomitus promotionem expedire, sed & positiua emolumenta atque salutares effectus adferre potest.

30. Præferimus autem *conchas*, sine igne præparatas, & *matrem perlarum* ipsis *cancrorum oculis*. Minore enim cum impetu solutionem & absorptionem vti peragunt, ita & hunc effectum suum in corpore humano tranquillius absoluere obseruantur. Tacemus cancrorum oculos, sæpissime adulteratos, indolem habere terreorum reliquorum crassorum, quæ tamquam noxia hic excludimus. Atque inter hoc est præcipue *cornu cerui* tam vstum, quam philosophicum.

31. *Acida* non coniungenda, sed *subordinanda* sunt *absorbentibus*: hæc enim primas vias magis respiciunt & humores præcipitant. Vnde prudenter discernenda est adparens illa contrarietas, per absorbentia acores obtundere velle, & tamen acida in vsum trahere. Morbidi enim fermentatiui, bilioso - sulphurei acores alterius plane indolis sunt, quam sinceri, vel crassiore oleaginea compositione prædominantes. Et hæc ratio est, quod acidis mineralibus in eadem formula absorbentia non debeant sociari. Liquamen autem ex saturatione succi citri cum absorbente quodam, seposito crasso sedimento, locum quidem habet, sed magis in aliis acutis, quam in malignis. Exserit enim efficaciam alterandi maiorem, quam imperitus crediderit, præcipue quando pectoris oppletio vel tussis coniuncta est.

32. Ex acidis autem primum locum adsignamus *acetositati citri*, alterum *spiritui sulphuris per campanam*, tertium *spiritui vitrioli* & *clysso antimonii sulphurato*; modo obseruetur, quod acida mineralia parca dosi sint adhibenda.

33. Acida compescunt acriores putredinosas fermentationes

&

& æstuosas febriles exagitationes. Vnde *Thonerus* non exiguam in patria existimationem adeptus est, quod iulapia, insolito tum temporis more, fecerit acidulata.

34. De *aceto* speciatim notandum est, quod efficacia illa, quam *simplex* habet, non referenda sit ad *destillatum*: hoc enim nimis est penetrans & subtile, atque raucedinem caussatur notabilem. Quadrat autem acetum simplex melius *vehiculo* alexipharmacorum, quam aliis formulis.

35. *Analeptica* non debent continere *acria aromata*, sed temperata, & gratus sapor, qui per saccharum aut sirupos iis conciliatur, non est reformidandus, neque etiam acidorum vsus pro scopo alterante coniunctus, si solas *variolas* excipias: In his enim & ratio & experientia acidorum vsum dissuadet.

36. *Aquae destillatae*: scabiosae, scordii, galegae, cardui benedicti, plantaginis, diapnoën placidissimam & benignissimam promouent. Atque cum his iulapia acidula commode possunt componi, sed sine admixtione *absorbentium*, praecipue si acida *mineralia* adiecta sint.

37. *Sulphur crudum* licet certissime expellat, in malignis tamen non commendatur, quia commotionem exaestuantem caussatur.

TABVLA LXXI.

DE

FEBRE CATARRHALI MALIGNA PETECHIZANTE.

I. **D**EFINITIO.

Febris catarrhalis *maligna* est febris acuta secundaria, qua natura

tura motibus secretoriis & excretoriis, vltra consuetum tenorem auctis, materiam catarrhalem, in lympha spissiori hærentem, valdeque acrem & actiuam, vndecumque prognatam, eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quod febris catarrhalis & petechizans, item quotidiana veterum continua phlegmatica, dulcis & salsa, *specie* non differant, sed tantum *gradu*, tabula de *febre catarrhali benigna* iam indicatum est.
2. In quantum autem *petechizans epidemice* grassatur, & ab indole benigna febris catarrhalis *simplicis* recedit, atque ad varias excurrit anomalias, in tantum peculiari indiget tractatione.
3. Quo modo hæc febris catarrhalis maligna *petechizans* a febre *petechiali*, *Hungarica* & *castrensi* differat, collatio huius & sequentium tabularum docet.
4. *Maculæ*, quæ hac febre efflorescere solent, non sunt confundendæ cum maculis *scorbuticis*.
5. Differt tandem a *morbillis*, *purpura miliari* & *purpura vrticata*. *Vid. tabulæ* harum febrium *speciales*.

III. *SIGNA.*

1. Quæ signa præcedente tabula de febre catarrhali *benigna* indicauimus, illa vtplurimum etiam valent de *maligna*.
2. *Malignitatis* autem magis *propria* indicia sunt:
   1) Angor animi insignis.
   2) Repentina virium exsolutio.
   3) Agrypnia fere continua,
   4) & abstinentia a cibis, ad vndecim & plures dies continuans.
   5) Adfectus lipothymici intercurrentes.
   6) Deliria.
   7) Præter ea in hac catarrhali *maligna* dolores valde sensibiles & tendentes circa dorsum & artus occurrunt,
   8) quibus familiariter succedunt maculæ illæ, seu *petechiæ*, a quo symptomate febris ordinarie vocari solet petechialis, ab Italico *pedechio*, pediculus, pulex.

9). Quæ

9) Quæ petechiæ interuentu medicamentorum calidorum facile augentur.
10) *Angina* & *aphthæ* huic febri præ omnibus aliis facile superueniunt, maxime vbi aluus est clausa.
11) Non pauci quoque ægrotantium *diarrhæis* adfliguntur, ad quas hæc febris ad modum prona est, & sæpius hisce *quasi critice* sese soluere solet.
12) *Purpura alba* cum hac febre sæpius complicatur, præcipue si methodo incongrua tractata fuerit.
13) Sistit plerumque indolem *continentis*, & sine inuasione cum frigore & horrore vt plurimum accedit; ab accidentali autem caussa in quibusdam cum frigore sese manifestat.
14) Est quidem ordinarie sine *typo*, & statas exacerbationes, quas aliæ continuæ exhibent, non exagitat, sed non sine *periodo*, nec sine *indicatoriis* & *criticis alterationibus*, licet ad criticas *excussiones* ineptior obseruetur.
15) Nonnumquam autem indolem habet *continuæ*, & tum quidem non solum cum horrore inuadit, sed &
 a) Aestus eodem tenore continuat per totam noctem.
 b) Sequenti autem die, in primis circa meridiem aliquantulum remittit.
 c) Circa vesperam denuo adoritur, cum symptomatibus ordinariis.
 d) Primis diebus remittente paroxysmo nullus conspicitur sudor, sed tantum lenis vdor.
 e) Continuat hoc modo vsque ad finem septenarii, vbi sudores lenes post exacerbationem obseruantur.
 f) In aliis quarto statim die augetur transspiratio.
 g) In aliis septimo die catarrhus imminuitur, vel plane tollitur.
 h) In non nullis eodem tempore paroxysmus augetur, & post ea petechiæ efflorescunt.
 i) In aliis aliud schema induit.
16) *Contagiosa* est, more febrium malignarum.
17) Tandem hoc adhuc peculiare habet, vt cum aliis mor-

 bis

bis facile complicetur, vel pro anni mutationibus illorum schema exhibeat, e.g.

a) Mense *februario*, *martio*, *aprili*, sub pleuritidis & febris tertianæ schemate adparet.

b) *Maio* & *iunio* anxietatibus cardialgicis, & hypochondriacis innotescit, & cum febribus cholerico-caussodeis facile complicatur, vbi simul in quibusdam circa initium morbi *enormes hæmorrhagiæ* eueniunt.

c) *Iulio* & *augusto* dysenteriæ schema ludit.

d) Reliquis mensibus multa tussi adfligit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quia contagiosa est hæc febris, inuadit, vbi grassatur, omnis generis subiecta.

2. Ea tamen intercedit differentia, vt teneri, delicati, otiosi, timidi, multo magis ab illa corripiantur, quam robusti, laboriosi, & tempestatibus quibuscumque insalubribus adsueti.

3. Præcipue etiam illos inuadit, qui ad catarrhos alias procliues sunt, & excretiones naturales, in primis sudores spontaneos, neglexerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussas febris catarrhalis *in genere* præcedente tab. LXVII. indicauimus; quæ autem caussæ catarrhalem *malignam* producant, sequentia docebunt.

2. Caussa *materialis* est catarrhus aeris causticus, seu miasma maxime subtile, actiuum, fermentescens, & putredinosum quid inferens.

3. Caussa *formalis* est laboriosum naturæ conamen, per motus febriles noxiam illam materiam ex corpore proscribere, & hac ratione corruptionem imminentem præoccupare.

4. Caussæ *occasionales*, quæ hanc febrem prouocare solent, sunt potissimum sequentes:

1) *Aër* fermentescentibus & putredinosis exhalationibus repletus.

2) Con-

2) *Contagium* per alios hac febre correptos; quo casu timor & auersatio multum contribuunt.
3) Fructus horæi, vel alii cibi fermentescentes.
4) Refrigeratio corporis exæstuantis.
5) Frequens animi excandescentia, eaque supprimenda.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ præcedente tabula de *febre catarrhali benigna* ratione *prognoseos* diximus, illa etiam hac febre, licet maligna, vtplurimum valent.
2. Præter ea notandum, quod maculæ quidem non absolute sint de *essentia* huius febris, & rectius hinc *petechizans*, quam *petechialis* adpelletur, inter ea tamen eidem præ aliis proprium est, maculas tales proferre.
3. Et licet hæ maculæ pro pure critica excretione, quæ determinatis diebus, immo horis adligata est, non habendæ sint, pro *absolute* tamen *symptomatica* excussione non possunt declarari, sed potius pro *eccrisi* vtili, ita vt hæ maculæ, sibi relictæ, nec præcipitanter concitatæ, morbum quodammodo subleuent.
4. Quæ maculæ ante *septimum* diem erumpunt, illæ tam salutaris exitus non reperiuntur, quam quæ circa eumdem efflorescunt.
5. Quæ *post* primum septenarium proueniunt, illæ magis salutaris adhuc euentus sunt, quam quæ *circa* eumdem se se manifestant.
6. Quæ nimis copiose erumpunt, illæ plerumque cum periculo retrocedunt.
7. Quo magis rubicundæ sunt maculæ, coloris rosei, & post tres vel quatuor dies sensim iterum euanescunt, ac patientem aliquo modo subleuant, eo melioris spei censendæ sunt; quo magis autem ad colorem saturatiorem nigricantem, & liuescentem accedunt, eo deterioris sunt præsagii.
8. Quando post eruptionem macularum euphoria non sequitur, *purpura miliaris* sæpissime adhuc exspectanda est.
9. *Delirium* ante primum septenarium minoris est periculi quam illud, quod post eumdem occurrit.

10. *Su-*

10. *Sudores* iusto citius erumpentes, placidum morbi decursum turbant, & facile in nimios, summeque debilitantes, degenerant.

11. *Diarrhææ*, licet reliquis febribus exanthematicis, e. g. variolis, infelicem retrocessionem, & hinc non raro mortem caussari soleant; in *petechizantibus* tamen hoc obseruare non contingit: quamquam enim morbum non soluant, nec vllum positiuum emolumentum hisce febribus adferre videantur, nullum tamen notabile damnum inferunt, & longe minoris periculi obseruantur, quam alui *adstrictiones*.

12. *Hippocratis* effatum: *soluta aluo febres soluuntur*; cum grano salis hic accipiendum est, & non nisi certis circumstantiis quadrat. Quamquam enim diarrhææ *spontaneæ*, huic febri superuenientes, nihil adeo metuendi portendant, artificiales tamen laxationes minime sunt substituendæ.

13. *Hæmorrhagia narium* extra iudiciaria tempora, cum incremento delirii eueniens, raro bonæ est consecutionis, aluo præcipue sicciore: deliria enim & aphthæ facile succedunt; quando autem diuturnis deliriis hæc vel alia hæmorrhagia superuenit, tolerabilior obseruatur. Inter ea obseruamus, quod hæ narium hæmorrhagiæ alio quidem tempore benignioris, alio autem peioris sint prognoseos.

14. *Aphthæ*, quando huic febri accedunt, ad funestum exitum plerumque inclinant: paucis enim horis ita inualescunt, vt per œsophagum ad ventriculum diffundantur; cuius signum est borborygmus post potum, es kolckert bis in den Magen.

15. *Lipothymiæ* frequentius adfligentes, ad modum sunt periculosæ.

16. *Hippocratis* prognosin de fluxione acri caustica præced. tab. LXVII. iam adlegauimus; quæ proinde hoc loco repetenda est.

17. *Inflammatio*, quæ huius indolis fluxiones sequitur, quo minus *sanguineæ* admixtionis inuoluit, eo minus etiam

ad

ad acrem effectum vlcerosum properat, sed potius discussione iterum resoluitur.

18. *Vlceratio* autem, quando obtingit, multis modis est deterior, quam simplex *suppuratio*; immo ita maligna deprehenditur, vt facile in putridam sphacelosam corruptionem abeat.

VII. METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.

A. *Methodus generalis.*

1. *Correctio* materiæ malignæ, contagiosæ, pro viribus tentanda est, & sic commotio humorum intestina, & ab illa pullulans acrimonia vlcerosa mitigatur. Ad hanc correctionem eligenda sunt talia alexipharmaca, quæ sine multa alteratione *tantum corrigunt*, siue ad excretionem disponunt. Valet hic præ aliis essentia *scordii* cum essentia *radicum alexipharmacorum* mixta: facit quod potest, non autem quod necessitas sæpe postulat: *specifica* adhuc desiderantur.

2 Successiuæ lenes *euacuationes* diuretico-diapnoicæ magis, quam sudoriferæ, promoueantur. Obtinetur hoc felicius

   1) per *absorbentia*, abstersiuo-diuretica virtute prædita, nempe *acido* saturata, it. per acida, v. g. succ. citr. sirup. acetos. citr. tinct. rosar. decoct. C. C. & scorzon. citrat.

   2) Per *diaphoretica fixa*, e. g. antimon. diaphoreticum, bezoard. mineral.

   3) Efficacissime per maritationem cum *nitro*.

   4) Per *diluentia*.

   5) Per potiones diapnoicas, in sanguineis leuiter acidulatas.

3. *Virium* & *symptomatum* vrgentium habenda est ratio:

   1) *Vires* restaurant *emulsiones* ex aqua rosarum, cinnamom. & semin. card. bened.

   2) *Cephalalgiæ* & agrypniæ occurritur per camphorata, externe adplicanda.

   3) *Diarrhæa* excedens secure tractatur per nitrum & cryftall. montan. præparat.

B. *Methodus specialis.*

1. Mane exhibeatur essent. alexipharm. cum multa essentia scordii remixta, ad gtt. 25. 30.

2. Per diem autem puluis bezoard. propinetur, e. g.
Recip. nitr. depurat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri saturat. ana drachm. I. M.
dos. scrup. I.

3. Item potiones ex aquis diapnoicis cum praecipitantibus & antimonio diaphoretico paratae, e. g.
Recip. aqu. flor. acac.
galeg.
cerasor. nigr.
scord.
scabios.
plantag.
cinnamom. sine vino ana vnc. I.
antimon. diaphoret. scrup. II.
ocul. cancr. drachm. semis.
sacchar. perlat. q. s. ad gratiam, dos. cochl. I. post 2. 3. horas repetenda.

4. His subinde interponi possunt *iulepi*, aut potiones *acidulatae*, e. g. clyssus antimon. vel succus citri, potui instillandus.

5. *Emulsiones* ex semine aquilegae, card. Mariae, citri, valent praecipue, si maculae & purpura conspiciantur.

6. Concurrente *diarrhaea*, eadem quidem manet methodus, pulueres autem nitrosi eo frequentius repetantur, & crystallus montana adiiciatur, obseruato adhuc magis regimine diapnoico.

7. In *adstrictione* autem *alui* sufficiens humectatio, usus pulverum nitratorum & clysteres, moderate adhibiti, conveniunt.

8. In *doloribus capitis* sub initium spiritus vini camphoratus, deinde autem vnguent. alabastrinum camphoratum adhibeatur.

9. Quam

9. Quam primum patientes male deglutire sentiuntur, *gargarismata* subadstringentia, interne & externe discutientia, ac lenissime laxantia tempestiue adhibenda sunt, ne aphthæ præualescant. Idem de *anginadeis* adfectibus censendum est.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quo magis hæc febris epidemica est, & petechizat, adeoque ad veterum quotidianam continuam, a phlegmate *salso* exortam, accedit, eo circumspectiore & leniore methodo adgredienda, ac periodus illius septenaria obseruanda est.

2. Hinc magis adhuc, quam in febre catarrhali *benigna*, cavendum, ne ulla vehemente commotione euacuatoria morbus *primarius*, nempe stagnatio materiæ acris, exagitetur; quod in progressu morbi *secundarii*, scilicet febris, tanto magis euitandum: nimis enim mature & copiose maculæ prodeunt, ac facile recedunt.

3. Procul itaque absint aluum stimulantia, alexipharmaca calida, anticatarrhalia lignosa, succinata, salia volatilia vrinosa.

4. Secus si fiat, maior ad interiora regurgitatio, inflammationes internæ erysipelaceæ, anxietates, & virium summæ postrationes producuntur.

5. Hinc *Baglivius* a simplicibus exagitationibus intempestiuis per alexipharmaco sudorifera in malignis epidemicis mortem adnunciauit.

6. Specialiter monendum est, quod euacuatio sanguinis per *venæ sectionem* in hac febre summe noxia sit: nam circa dies criticos congestiones humorum versus caput vtplurimum contingunt, & aphthas ac deliria caussantur, cum euentu communiter funesto; nisi continuum regimen diapnoicum, statim post venæ sectionem iniunctum, hunc infelicem successum aliquo modo infringat. Hinc etiam Medicus post venæ sectionem demum in auxilium vocatus, regimen diapnoicum sibi commendatum habeat.

7. Non tantum doctrina de *specificis fermentis* & *fermentatio-*

rationibus difficilis eſt, & nulla ſpes adfulget, perſpicere tandem rationem, cur talia fermenta certas quidem animalium ſpecies violentiſſime inuadant, aliis autem minime noceant, ita vt canes de talibus recenter mortuis ſine damno edere poſſint.

8. Vnde & huius febris noxium fermentum ad certam corruptionis claſſem laborioſe referre, ſuperuacaneum eſt; videtur tamen aliquid *ſcorbutici* fouere.

9. In *ſpecificum* autem huius febris *corrigens* inquirere, maioris eſſet vtilitatis.

10. Dantur quidem *alexiteria*, quæ certæ ſpeciei contagia tollunt, e. g. *ſcorzonera* delet venenum, per morſum ſerpentum communicatum; ſed ſpecificum corrigens contagii, in hac febre præſentis, adhuc incognitum eſt.

11. *Apinus*, in libr. de febribus, multis quidem laudibus *eſſentiam extracti cascarillæ*, præmiſſo vomitorio exhibitam, extollit, & *Stahlius* bonum inde effectum, ſed ſine vomitorio præmiſſo, itidem obſeruauit, *ſpecifica* autem experientia nondum confirmata eſt, quia febris ordinarium ſuum tempus ſolet ſeruare.

12. Sic nec *elixirium polychreſtum* vniuerſale ſpecificum habendum eſt, nam febris ſtatum ſuum tempus ad 7. 9. 11. dies continuat: attamen continuato eius vſu ſymptomata multo mitiora obſeruantur. Præter ea abuſus, non vero moderatus vſus ſumme debiles reddit ægros, vt diu vires colligere non poſſint, immo facile in febres lentas incidant.

13. De reliquo, licet contagium huius febris propria ſua indole ſatis ſegne & lene obſeruetur, ita vt poſt 3. 4. ſeptimanas demum corripiatur aliquis ex illa familia, in qua ante tantum temporis alter decubuit, variat tamen ſecundum maius & minus, pro anni, temporis, & reliquarum circumſtantiarum diuerſitate; immo obſeruata ſunt non pauca exempla, quæ non decubuerunt hac febre, & tamen maculas experta ſunt.

14. Quando autem plures ſimul, aut breui temporis interuallo

ab

ab illa corripiuntur, iusta suspicio, immo fere certitudo, subest, quod formido, moeror & insolita fatigatio in alterius ægroti seruitio, sint accusanda. Huc etiam spectat quando sani cibum suum capiunt in illo conclaui, quo æger decumbit.

15. Dubitat omni iure *Schelhammerus num terrea* præcipuam suam efficaciam in corpore exserant per *acidi* absorptionem: non enim tam *acidum* absorbent, quam particulas *tenuiores sulphureas*, quæ fermentatiuas & putredinosas corruptiones caussantur, coagulant, & sic illarum agilitatem infringunt.

16. Hinc euenit, quod *absorbentia* ostracodermata sudorem promoueant, quia scilicet acrimoniam talem salino-sulphuream, orgasmum sanguinis inducentem, & hac ratione ventilationem sudatoriam impedientem, feliciter corrigunt, & per diuresin euacuant.

17. Eumdem commodum effectum exhibet *nitrum*: incrassat enim tenues catarrhos, & ad motum exscreatorium & diureticum promouet: vnde etiam in repulso rheumate grauia mala, ab his agilibus particulis exspectanda, præoccupat *Conf tabul.* LXVII.

18. Quando *petechiæ* erumpunt, *emulsiones* temperantes tutius, quam alexipharmaca fortiora propinantur.

19. Quando *diarrhææ* accedunt, caueat sibi patiens, ne sub aluo deponenda frigori se exponat: vnde opus est, vt patina, huic negotio accommodata, ægro decumbenti supponatur.

20. In *tussi catarrhali*, quæ sæpius cum hoc morbo coniuncta est, interponantur *infusa*: hæc enim & materiæ excretionem, & diapnoën adiuuant.

21. *Vigiliæ* nimiæ non per *narcotica*, sed sufficientem potum, pulueres nitrosos, cinnabarinos, emulsiones & potiones analepticas oppugnandæ sunt.

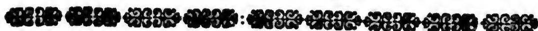
22. Hæc etiam remedia in deliriis, vel lipothymicis adfectibus optima sunt, coniunctis paruis, sed repetitis dosibus bezoardicorum.

23. *Potus* vbique *tepidus* exhibeatur, cibus patienti recusanti

 non

non obtrudatur, & mens, quantum fieri poteſt, tranquilla commendetur.

24. Finito morbo eſſentia alexipharmaca aliquamdiu continuetur, quo reſiduum materiæ noxiæ prorſus eliminetur; præcipue quando excretiones in ipſius morbi periodo non fuerunt ſufficientes.

TABVLA LXXII.

DE

FEBRE PETECHIALI.

I. DEFINITIO

Febris petechialis eſt ſpecies febrium malignarum ſatis acuta, in qua principium vitale miaſma malignum ex maſſa ſanguinea ſeparare, ad peripheriam corporis in forma macularum, pulicum morſibus ſimilium, protudere, & penitus denique expellere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt febris *petechialis* a *catarrhali maligna petechizante* ratione *gradus:* quo reſpectu illa hanc longe ſuperat. Præter ea in catarrhali *maligna* catarrhus ſemper adeſt, petechiæ autem non ſemper proueniunt: Vnde petechizans tantum adpellatur; in petechiali autem ſtricte dicta catarrhus non reperitur, maculæ vero non tantum perpetuo adſunt, ſed & maturius erumpunt: immo dantur caſus, vbi petechiæ ante adparent, quam patiens decumbit.

2. A *purpura rubra* in eo quidem differunt petechiæ, vt nullam in cute eminentiam oſtendant, fieri autem non raro ſolet, vt hæc exanthemata ſint coniuncta, & alia aliis interſperſa, ac tum quidem a ſe inuicem difficulter diſtinguuntur.

3. A

3. A febre *Hungarica* seu *castrensi* etiam distinguere solent hanc petechialem, & hanc differentiam, vtut exiguam, signa huius & sequentis *tabulæ* ostendent.

4. Quod a *peste* differat *gradu malignitatis* & dispari *exanthematum* ratione, omnibus fere notum est.

5. Denique ipsa petechialis pro locorum, annorum, & temporum diuersitate diuersos gradus malignitatis & periculi exhibere obseruatur.

III. *SIGNA.*

1. Hæc in genere conueniunt cum signis febrium malignarum.

2. Inuadit autem communiter circa vesperam cum leni horrore.

3. Æstus, qui sequitur, comites habet dolores capitis insignes, virium prostrationem, anxietates præcordiorum, animi summam inquietudinem & abiectionem, ad lipothymias sæpius excedentem.

4. In aliis motus conuulsiui occurrunt.

5. Deliria sunt fere ordinaria.

6. Non raro conqueruntur patientes de faucium ardore, cui nisi arte occurratur, adfectus aphthodei vel anginodei communiter succedunt.

7. Petechiæ, vti sub *differentia* diximus, maturius erumpunt, quam in *catarrhali maligna.*

IV. *SVBIECTA & CAVSSÆ.*

Hæc conueniunt cum iis, quæ tabula de febribus malignis in genere diximus.

V. *PROGNOSIS.*

1. Febris petechialis sæpius ita maligna & contagiosa est, vt brevi tempore insignem stragem faciat.

2. Quo magis symptomata dissimulat & insidiose incedit, eo grauius periculum minatur.

3. Speciatim mortem minantur abiectio animi præter manifestam rationem, inquietudo continua in lecto, anginæ vel aphtharum concursus, lipothymiæ grauiores, deliria non interrupta, respiratio laboriosa, singultus, subsultus ten-

dinum

dinum & motus conuulsiui, præcipue, quando hæc symptomata in statu vel declinatione accedunt.

4. Quo maturius & copiosius petechiæ erumpunt, eo maior malignitas subest.

5. Petechiæ, quæ inconstantes sunt, ita vt modo adpareant, mox disspareant, nil boni portendunt.

6. Quæ sunt coloris rosei & floridi, illæ meliores censentur, quam quarum color est obscure rubicundus, liuidus vel plane niger.

7. Adfectus soporosi cum frigore extremarum partium, lethalia sunt signa.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

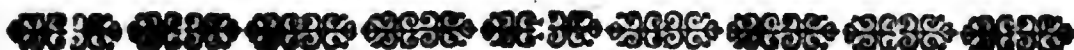
1. Quamquam febris petechialis malignior sit febre catarrhali maligna, eadem tamen methodo incedendum est.

2. Hinc ante meridiem bis exhibeatur essentia alexipharmaca temperata, post meridiem autem pulueres febriles, suo loco descripti, propinentur.

3. *Analeptica*, eaque temperata, interponantur, & tranquillitas tam animi quam corporis quouis modo respiciatur.

4. Omnes autem *commotiones* per remedia calida & regimina coacta excludantur.

5. *Venæ sectio*, si omnino necessaria videtur, in principio principii instituatur.

TABVLA LXXIII.

DE FEBRE HVNGARICA SEV CASTRENSI.

I. DEFINITIO.

Febris *Hungarica* seu *castrensis* est febris acuta maligna, communiter epidemica, qua principium vitale motibus vltra gradum

gradum naturalem auctis, miasma quoddam malignum ex corpore proscribere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris *castrensis* seu *Hungarica* licet cum *catarrhali maligna* & *petechiali* tantam habeat conuenientiam, vt pro vna eademque febre a non nullis reputentur, differunt tamen *gradu symptomatum*: in *Hungarica* enim seu *castrensi* omnia sunt grauiora.
2. Speciatim differt a *catarrhali maligna* ratione *catarrhi*, qui in febre *Hungarica* ordinarie non reperitur.
3. Differt a *peste miasmatis gradu*, quo huic multum cedit.
4. Sunt, qui inter *Hungaricam* & *castrensem* differentiam adhuc statuunt, hæc autem non nisi in accidentalibus tantum circumstantiis locum habet.

III. *SIGNA.*

1. Corripit subiecta cum horripilatione & dolore capitis.
2. Aestus ac sitis, præcipue in plethoricis, est fere intolerabilis, & ardor circa scrobiculum cordis eximius.
3. Lingua continua est sicca & sæpius tumida.
4. Angina ad modum est familiaris.
5. Circa quartum aut septimum diem grauia deliria accedunt.
6. Vasa capitis sanguinea valde turgent, & oculi sunt fulgidi.
7. Circa vesperam paroxysmus communiter exacerbatur.
8. Aluus numquam fere rite succedit: vel enim nimis stricta est, vel diarrhϾ adsunt.
9. Pro subiectorum, temporum annuorum, regiminis & diætæ diuersitate conspirant vomitus, dysenteriæ, petechiæ, parotides, paralyses, hemiplexiæ.
10. Narium hæmorrhagiæ non raro etiam concurrunt.
11. Adest agrypnia fere continua & abstinentia a cibis per multos dies.
12. Pulsus ordinarie est fortior quam in aliis malignis.
13. Ceterum hæc febris vtplurimum mensibus Iunio, Iulio, Augusto, rarius aliis temporibus exoritur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Contagiosa hæc febris omnis quidem generis subiecta, vbi grassatur, inuadit, præ aliis autem plethoricis est infensa.

2. Speciatim corripit milites, qui in castris aëri impuro expositi sunt, aquas stagnantes bibunt & alia diætæ vitia admittere coguntur, præcipue, quando hæc omnia cum priore vitæ genere non conueniunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est miasma valde subtile, maxime agile & fermentescens, ab extra cum corpore communicatum.
2. Caussa *formalis* est ipsa natura, quæ motibus suis salutaribus corpus a miasmate illo maligno liberare intendit.
3. Caussæ *occasionales* potiores sunt:
   1) Aër putredinosus & fermentescens
   2) Contagium per alios inductum.
   3) Praua diæta, speciatim fructus immaturi, potus aquarum putridarum, refrigerationes corporis exæstuantis.
   4) Animi pathemata, præcipue suppressa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæc febris multis respectibus est periculosa.
2. Dolores enim capitis & deliria quo magis vrgent, eo maiorem metum phrenitidis incutiunt.
3. Non minus ardores illi interni, qui circa scrobiculum cordis pertinaciter adfligunt, inflammationem diaphragmatis vel ventriculi accusant.
4. Petechiæ huic febri superuenientes sinistrum omen præbent.
5. Valet & hoc de illis deliriis, quæ extra tempus paroxysmorum adueniunt.
6. Metastases humorum ad fauces periculo plenissimæ, sed longe mitioris prognoseos sunt parotides.
7. Aluus laxa tolerabilior est adstricta.
8. Hæmorrhagiæ narium extra dies criticos ancipitis sunt prognoseos: quæ vero diebus criticis completæ & moderatæ contingunt, illæ morbum subleuant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Commendamus quidem hic eamdem methodum, quam *tabula de febre catarrhali maligna* indicauimus.
2. Quoniam autem cura huius febris ob indiuiduales circumstantias tum demum Medicis solet commendari, quando grauia

grauia ſymptomata iam habet conſtipata, mature de circumſpecta illorum tractatione cogitandum eſt. v. g.

3. Deliria tractentur remediis temperantibus nitroſis, abſorbentibus citratis, emulſiuis, potu ſufficiente & blando regimine diapnoico: externe adplicentur camphorata, vel vnguentum alabaſtrinum largiter camphoratum.

4. Anginodea & aphthodea ſymptomata quo modo tractanda ſint, *tabula medica de angina*, & *tab. chirurgica de iniectionibus* videatur.

5. Diarrhææ, ſiue ſimplices, ſiue dyſentericæ, tractentur abſorbentibus, nitroſis, cortice caſcarillæ & pilulis *Stahlianis.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ cautelæ tabula generali *de febribus malignis* & *epidemicis* ratione *venæ ſectionis, vomitoriorum, purgantium, ſudoriferorum* & aliorum vehementer operantium remediorum traditæ ſunt, illæ in febre caſtrenſi tanto magis conſiderari merentur, quoniam *methodus heroica* cum indole expeditionum bellicarum egregie conuenit, & in caſtris quam maxime recepta eſt.

2. *Venæ ſectio* quando in principio inſtituenda iudicatur, non tantum largior eſſe debet, ſed & neceſſum eſt, vt regimen diapnoicum mox ſubiungatur, & quouis modo conſeruetur, ne commotiones hæmorrhagicæ exoriantur.

3. Hunc in finem commendamus de eſſentia alexipharmaca temperata pulueri febrili guttas XXV. inſtillare, hancque doſin poſt trium horarum interuallum repetere.

4. *Opiata, adſtringentia* & multum *incraſſantia* nullo modo hic habent locum.

5. Superato morbo patientes, in primis iuniores, ad modum ſunt voraces: hinc moderamen in diæta ſollicite eſt inculcandum.

6. Et quoniam aër liberior facile *recidiuam* cauſſatur, conſultum eſt, vt patiens per aliquod tempus domi ſe contineat, & eſſentia alexipharmaca vtatur.

TABVLA LXXIV.
DE
FEBRE PVRPVREA SEV MILIARI, PVRPVRA VRTICATA ET FEBRE SCARLATINA.

I. D*EFINITIO.*

1. *Febris purpurea* ſeu *miliaris* eſt febris acuta, continua, exanthematica, vbi principium vitale miasma aliquod ſubtile fermenteſcens ad peripheriam corporis extrudere intendit: motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum ordinem auctis.
2. *Purpura vrticata* eſt ſpecies febris benignioris & mitioris, in qua natura per eosdem motus auctiores materiam quamdam acrem, papulas ſiue eminentias, læſionibus poſt vrticarum ictum ſimiles, formantem, expellere nititur.
3. *Febris ſcarlatina* eſt ſpecies febrium acutarum, continuarum, exanthematicarum, in qua natura materiam quamdam acrem cauſticam, corpori infenſam, in peripheriam, maculas latas rubras formantem, expellit.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæ diuerſæ ſpecies in vno genere omnes conueniunt, & miaſma quoddam acre, ſubtile, fermenteſcens pro fundamento habent, ratione tamen efflореſcentiæ cutaneæ aliquo modo diſtinctæ ſunt. Et ſic differt

1. *Purpura*, germ. der Frieſel.
   1) a *purpura vrticata*, germ. die Neſſel- oder Wiebel-Sucht, nam in illa exanthemata magnitudine granum milii vix ſuperant: in hac autem ſunt maiora & al-

altiora, sie sehen natürlich aus, als wenn man einen mit Brenn-Nesseln gepeitschet hätte.

2) A *febre scarlatina*, germ. das Scharlach-Fieber; in qua exanthemata sunt ad modum lata & insigniter rubentia, in purpura vero paruæ sunt eminentiæ.

3) A *petechiis*, quæ profunde in cute hærent, purpura vero cutim superat.

4) A *maculis scorbuticis*, quæ & colore & magnitudine dispares sunt.

5) A *morbillis*, in quibus exanthemata sunt elatiora, quam in purpura.

2. Purpura ipsa est vel *alba* vel *rubra*.

3. Purpura *alba* ordinarie est maligna, & febribus petechizantibus facile complicatur, in quibusdam etiam lo[...]s puerperis accidere proximis abhinc annis obseruata est. *Vid. subiecta.*

4. Purpura autem *rubra* multo benignior ordinarie obseruatur, ad quam proinde definitio, modo tradita, in totum non potest adplicari.

5. Purpura alba & rubra differunt fere vt variolæ & morbilli.

1) Vti enim variolæ malignius ordinarie se gerunt, quam morbilli, ita etiam purpura *alba* malignior est *rubra*.

2) Quem ad modum autem aliquando variolæ benigniores, morbilli autem maligniores obseruantur, sic etiam purpura *alba* interdum benignior, & sine grauiore febre, *rubra* autem malignior, & cum febre acuta coniuncta adparet.

3) Sicut variolæ pustulas habent albas, & morbilli protuberantes tantum hirsutas efflorescentias, ita etiam purpura *alba* veras habet pustulas, & purpura *rubra* hirsutos solum nodulos; id quod ex *signis* magis elucescet.

III. *SIGNA.*

1. *Purpuræ albæ.*

1) Inuadit communiter cum horripilatione & angustia ac anxietate præcordiorum.

2) Frigus & æstus volatilis alternant.

3) Ante eruptionem exanthematum patientes de pruritu intercutaneo conqueruntur, vel prorsus grauiora pathemata anxietatis incurrunt; inter ea omni sollicitudine a frigore se præmuniunt.
4) Circa quartum ordinarie diem exanthema hoc erumpit, primum in collo & pectore, post ea in reliquo corpore, nonnumquam etiam serius, die scilicet septimo, immo vndecimo & decimo quarto, hæc eruptio contingit.
5) Sub qua eruptione primum *rubedo* quædam per superficiem corporis adparet.
6) Post ea in medio cuiusuis rubicundæ maculæ *pustulæ albæ* exsurgunt, & quidem tam copiosæ, vt vna fere alteram attingat.
7) Ordinarie cum febre *acuta*, rarius sine illa.
8) Diaphanæ sunt hæ pustulæ, & aquam tenuem continent.
9) Quando per quatuor circiter dies substiterunt, exsiccantur, squamarum instar decidunt, & febris soluitur.
10) In humidioribus autem, & absente febre, pustulæ hanc humiditatem exstillant.

2. *Purpuræ rubræ.*
1) Inuadit eadem fere ratione, vti *alba*, nempe horripilationibus & æstu volatili illis intercursante.
2) Cum tensione & pressione in dorso.
3) Item cum angustia præcordiorum & tussi.
4) Circa diem quartum, septimum, vel adhuc serius erumpunt exanthemata, seminis *milii* & cutis anserinæ instar, sub prurigine & punctione intercutanea.
5) Febris, quæ accedit, ordinarie mitior est: in aliis tertianæ, in aliis quotidianæ, in nonnullis vero acutæ schema exhibet.
6) Hæ febres ad largiores sudores inclinant, fœtore graui sese manifestantes.
7) Sub febrium paroxysmis ingentes anxietates & artuum spasmi sese exserunt.

8) Non-

8) Nonnullos ſine febre occupat, ita vt patientes negotiis ſuis incumbere poſſint, & nil, niſi pruritum ſub cute, perſentiſcant.

9) Quando autem paullulum incaleſcunt, ardore & ſenſu punctorio corripiuntur, cum ſucceſſu communiter largiſſimi ſudoris.

10) Nonnulli grauitatem & perturbationem capitis ſentivnt, ac ſomnolenti & tædioſi obſeruantur; immo nonnumquam lipothymiis corripiuntur, præſertim quando exanthemata nondum legitime effloruerunt.

11) Vbi per aliquot dies exanthemata ſubſtiterunt, decidunt, & æger plenariam recuperat euphoriam.

12) In aliquibus autem, præcipue debilioribus, valetudinariis, & calido regimine viuentibus, continuat fere per annos, & licet paullulum remittat, leuiſſima tamen occaſione recrudeſcit.

3. *Purpuræ vrticatæ.*

1) Corripit ordinarie patientes cum ſubtili ſenſu refrigerii in ſuperficie corporis.

2) Subſequitur moderatus calor.

3) Hunc comitatur ſitis non tamen adeo intenſa.

4) Iungitur etiam aliqualis capitis perturbatio aut lenior eiusdem dolor.

5) Tandem cum multo pruritu & ſuperficiali tenſione & rigore hinc inde exanthemata tam in facie quam reliquo corpore erumpunt.

6) Hæc exanthemata cutim ſuperant, & cito in notabile augmentum adcreſcunt, ac papulas quasdam eminentes, paullo latiores, coloris ex pallido roſei, vrticarum læſiones referentis, offerunt.

7) Nonnumquam cum protuberantiis ſemi-eryſipelaceis, & aſperitate ſerpiginoſa effloreſcit, & aliquo modo eryſipelatis indolem imitatur.

8) Febris, ſi adeſt, mitioris indolis eſſe ſolet.

9) Non tamen conſtanter permanent exanthemata, ſed diurnis in primis horis euaneſcunt, quibus etiam motus febriles remittunt.

10) Circa vesperam vero, vbi febris reuertitur, denuo prodeunt, & eo tempore etiam pruritus molestus & ardens insigniter adfligit.

11) Totus adfectus intra triduum aut quatriduum finem suum adsequitur, & si a febre immunis est, adhuc citius exitum sortitur.

12) Cum temperata diaphoresi exit, & post cessationem exilissimæ squamulæ ab adfecta parte secedunt.

4. *Febris scarlatinæ.*

1) Incipit & hæc purpuræ species cum leni horripilatione, cui temperatus subsequitur æstus, plerumque cum siti moderata, faucium ardore & virium deiectione stipatus.

2) Adest etiam oppletio pectoris, respirationem difficilem reddens, cum tussicula sicca.

3) Accedit capitis grauitas vertiginosa aut dolor magis acutus.

4) Die quarto tota facies intumescit, & erumpunt maculæ intensius rubicundæ, primo paruæ, mox vero latiores redduntur & coalescunt, ac totam faciem summa rubedine tingunt.

5) Circa hoc tempus in quibusdam, præcipue plethoricis, superueniunt hæmorrhagiæ narium.

6) Post ea hæ maculæ latæ etiam in pectore & dorso, tandem in artubus prodeunt, & totam superficiem tegunt.

7) Postquam duos aut tres dies ita substitere, rubor ille insignis perit, facies detumescit, & squamulæ decidunt.

8) Febris satis tranquille excurrit, & cum moderata diaphoresi salutarem euentum obtinet.

9) Aluus ordinarie toto hoc tempore est clausa, vti etiam in reliquis speciebus, quæ tamen sub finem morbi sponte aperitur.

10) De reliquo hæc febris sereno & æstiuo tempore vsitatius adfligit.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Omnes hæ purpuræ ſpecies prioribus temporibus ita non innotuerunt, vti nunc ab aliquot hinc annis in Saxonia ſeſe manifeſtant; in qua regione purpura, in primis *alba* epidemice graſſari obſeruata eſt.

2. Purpura, præſertim *alba*, ab anno 1652. in quibusdam dictæ regionis locis commune ſymptoma puerperarum deprehenditur.

3. Vbi febres petechizantes graſſantur, ibi non raro *alba* cum petechiis prouenit.

4. Sicuti etiam cum variolis nonnumquam conſpirare & ſymptomata ibi grauiora excitare ſolet.

5. Præter ea hi adfectus, & præcipue purpura rubra, chronica, benigna, inuadere obſeruantur ætatem iuniorem præ adulta.

6. Homines plethoricos, ſpongioſos, de temperamento ſanguineo & phlegmatico multum participantes.

7. Otio deditos & diæta lauta vtentes, & ad iram pronos.

8. Laborioſi autem vix vmquam his exanthematibus adfecti inueniuntur, & ſic cum ſcorbuto eadem fere fata ſubevnt, qui etiam otioſos communiter occupat.

9. Feminæ hyſtericæ & delicatulæ præcipue obnoxiæ ſunt purpuræ *rubræ*, & ante, quam erumpit, ſchemata ſuffocationis vterinæ lipothymicæ ludit, non autem tranſitoria, quæ in communibus ſuffocationibus hyſtericis contingunt; ſed ad eruptionem vsque exanthematum continuantia.

10. Maxime omnium illis otioſis & delicatulis euenit, qui, ſalvis rebus & tranquillis, tegumentis copioſis ab aëre ſe præmuniunt, & hac ratione humores ſemper ad peripheriam corporis inuitant.

11. Febris *ſcarlatina* nonnumquam virgines emanſione menſium laborantes, poſt varia molimina ad eorum excretionem tendentia, inuadere ſolet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* horum exanthematum eſt materia ſub-

tilis fermentescens, plus vel minus maligna, & hactenus in quibusdam locis epidemica, corruptionem sui generis specificam in corpore generans.

2. Caussa *formalis* est principium vitale, quod motibus, praeter gradum naturalem auctis, miasma illud noxium, & effectum ab illo inductum, nempe materiam vere iam corruptam, secernere & per corporis peripheriam excernere intendit.

3. Caussae huius mali *occasionales* & *procatarcticae* sunt:
   1) Aër fermentescentibus particulis impraegnatus.
   2) Contagium per alia corpora, eodem modo correpta.
   3) Sudores non tantum repulsi & impediti, verum etiam
   4) Per medicamenta exaestuantia & regimina calida, praesertim in morbis petechizantibus & puerperiis coacti.
   5) Peruersa rheumatismi & febrium catarrhalium curatio per methodum nimis refrigerantem.
   6) Diaeta crassa & dyspepta, praecipue in minus adsuetis & otiosis.
   7) Euacuationes sanguinis *naturales* suppressae, e. g. mensivm, lochiorum, haemorrhoidum.
   8) Vel *artificiales* neglectae.
   9) Repentinae & immoderatae sanguinis commotiones & exaestuationes, quibus ex ipsa humorum massa subtilis haec & reliquae mixtionis integritati inimica materia generatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Purpura *alba* per se numquam periculo caret, in primis si constitutio est epidemica, & tunc saepius plures iugulat.
2. Interdum tamen aliquo modo benigna obseruatur, praesertim quando tum temporis nullae febres malignae grassantur.
3. Ita, quae sine *febre* contingit, minus quidem periculosa, maioribus tamen anxietatibus & motibus spasticis stipata est, quam *rubra*.
4. Quando purpura *alba* successiue & nimis languide erumpit, ita

ita vt post discessum priorum noua exanthemata succedant, semper peioris est indolis.

5. Recessio purpuræ *albæ* sæpius est lethalis, vel tamen grauiora symptomata, aphthas, mentis alienationes, vel summas anxietates inducit.

6. Purpura *alba* repulsa quando iterum expellitur, & tamen symptomata, a recessione illa inducta, non mitigantur, omnino fidei est suspectæ.

7. Quæ cum petechiis simul, præcipue mature, nempe tertio vel quarto die erumpit, est periculosa; melioris autem notæ, quæ petechiis demum innascitur.

8. Purpura *alba*, lochiorum suppressionem excipiens, semper peior est quam reliqua.

9. Purpura *alba* subiecta plethorica aut cacochymica corripiens, semper grauius adfligit, & maiori periculo exponit ægrotantes.

10. Diarrhæa symptomatica, quando vehemens est, recessionem exanthematum facile post se trahit, & hinc merito suspecta est.

11. Purpura *rubra* vtplurimum benigna est, & raro grauia coniuncta habet symptomata aut mala consectaria.

12. Si vero constitutio est epidemica sæpius eumdem malignitatis gradum ac purpura *alba* obtinet, immo hanc interdum adhuc superat.

13. Spongiosi longe facilius ferunt purpuram, quam qui strictioris sunt habitus.

14. Purpura *rubra*, quando, regimine placido neglecto, recedit, tam præsentaneum quidem periculum, vti *alba*, non adfert, sequuntur tamen anxietates cum motibus spasticis & grauatione defatigatoria in omnibus corporis partibus.

15. Nonnulli inflammationes faucium, aphthas, & adfectus anginodeos ex hac recessione incurrunt.

16. Alii tussi sicca vehemente, alii ardore vrinæ, alii arthriticis adfectibus, hemicrania & pleuritide spuria corripiuntur.

17. Quæ vero ſymptomata, erumpente iterum purpura, communiter prorſus euaneſcunt.

18. Purpura *vrticata* & febris *ſcarlatina*, quando ſibi relinquuntur, nihil mali portendunt, & ſponte interdum iterum ceſſant.

19. Si autem imprudenter tractantur, in primis per regimen nimis calidum, aut per alia ſanguinem commouentia, mala plerumque conſectaria habere ſolent.

20. Hæmorrhagia narium ſufficiens, in febre *ſcarlatina* ſub eruptione exanthematum contingens, morbum inſigniter imminuit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Si vmquam alibi, certe in *purpura* methodus debet eſſe temperatiſſima.

2. Hinc eſſentias alexipharmacas, vtut temperatas, durante morbo hic excludimus, & ſolos pulueres febriles cum potionibus diapnoicis & emulſionibus adhibere commendamus.

3. Immo in purpura ſimpliciore, non maligna, ſed chronica, ne antimoniata quidem fixa adhibenda eſſe cenſemus, quoniam in ſenſibilibus plus commotionis faciunt, quam imperitus forte crediderit. *Conf. præfat. Illuſtr. Stahlii.*

4. Quando diarrhææ accedunt, puluis corticis caſcarillæ ad grana decem pulueri febrili miſcendus eſt.

5. Sudores ſpontanei, qui durante morbo familiariter non exigua incommoda adferunt, neque ſupprimendi, neque promouendi, ſed prudente ratione moderandi vel tolerandi ſunt.

6. In declinatione morbi eſſentiæ alexipharmacæ temperatæ cum leniſſimis laxantibus locum habent.

7. De purpura *vrticata* & febre *ſcarlatina* non habemus, quod ſpeciatim dicamus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ tabula de febre catarrhali maligna de continentia tranquilla, placido regimine, & euitandis calidis medicationibus diximus, illa hoc loco quam maxime etiam ſunt obſeruanda.

2. In

2. In specie irritatio *alui* in his adfectibus tam periculosa est, vti in variolis & morbillis: hinc lenissima adeo clysmata non satis tuto adplicantur.
3. Nec etiam, vti sub *methodo* iam diximus, locus concedendus est *alexipharmacis*, positiuis *diaphoreticis*, & aliis massam humorum commouentibus, siquidem sub hoc labore feruido plures generantur impuritates, & materia acris vna cum febre augetur.
4. Et licet plethora commota his malis ordinarie ansam præbeat, *venæ sectio* tamen instituenda non est, ne exanthematum recessio ad interiora sequatur.
5. Quando exanthematum recessionis metus subest, potus aquæ calidæ, e. g. thée commendatur, extra hunc autem timorem pro potu ordinario cereuisia dilutior, bene tamen defæcata, vsu esse potest.
6. *Regimen* coactum licet noxium sit, caueant tamen sibi patientes, ne exiguum etiam aëris accessum refrigeratorium admittant: hinc necessarium erit, per illos dies, quibus purpura durat, lectum non sternere.
7. In adfectibus faucium superuenientibus essentia *pimpinellæ albæ* per aliquot guttulas, sine vehiculo instillata, egregie se gerit: ardorem quidem, sed etiam salutarem effectum hæ guttulæ, in ore detentæ & deglutitæ, inferunt.
8. *Scarificatio* repetita, &, rebus adhuc tranquillis, præseruando instituta, vsum habet in illis, qui sæpius a purpura infestantur.
9. Vbi autem suppressæ sanguinis euacuationes subsunt, ibi illarum restitutio animo insideat, ad quam obtinendam præcipue pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* egregie se gerunt, subiuncta pro rerum circumstantiis venæ sectione.
10. Rebus tranquillis transpirationem naturalem per vitæ genus placide laboriosum promouere, multo efficacius erit ad præseruationem, quam sollicita aëris per tegumenta exclusio; quæ potius hæc exanthemata ad peripheriam corporis inuitat. Tempore autem illo, quo efflorescunt hæc exanthemata, necessarium est, vt pectus ad vmbilicum vsque a sensu frigoris defendatur.

11. De purpura *alba* adhuc indicandum est, quod ad modum insidiose nonnumquam se gerat, & variis suis schematibus multis modis Medicum decipiat. Patientes de nullis doloribus conqueruntur, bene ingerunt, dormiunt, sudant, & tamen orthostadii esse non possunt. Erumpente tandem purpura animam efflant, e.g. Studiosus quidam hoc malo corripiebatur, qui primis diebus nihil nisi lassitudinem accusabat, interim neque de cibo & potu sibi aliquid detrahebat, neque vigiliis multis vexabatur. Die nono purpura alba conspiciebatur; vndecimo autem die nescio quo casu factum est, vt summa auiditate duplam cibi portionem deuorasset. Qua ingesta postulauit, vt sibi stratum adferrent, se iam esse moriturum, cui etiam parato membra sua reposuit, & statim ex hac vita discessit.

TABVLA LXXV.

DE

VARIOLIS ET MORBILLIS.

I. *DEFINITIO.*

Variolæ & morbilli sunt febrium acutarum, exanthematicarum species, epidemice communiter grassantes, vbi natura motibus secretoriis, & excretoriis, vltra gradum naturalem auctis, materiam fermentescibilem vlcerosam, ad peripheriam corporis propellere, & hac ratione eamdem eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variolæ ac morbilli quotannis fere pro diuersa aëris constitutione epidemica variant, atque hoc respectu sunt vel

1) *Re-*

1) *Regulares* & *benigniores*, quæ ſtata & definita tempora ſeruant; vel

2) *Irregulares* & *maligniores*, (ſecundum *Sydenhamum*) quæ ab hac norma deflectunt.

2. Vulgus variolas diſtinguit in *veras* & *nothas*; per *nothas* autem intelligit illas, quæ minus copioſe prorumpunt, & veſiculam tranſparentem, humore refertam, formant, ſine acceſſu febris exquiſitæ: german. Wind= und Waſſer=Pocken, wilde Blattern.

3. Variolæ ratione numeri ſunt:

1) Vel *paucæ* ac *diſtinctæ*.

2) Vel *copioſæ* & *confluentes*.

4. *Variolæ* differunt a *morbillis* ſuppuratione.

5. *Morbilli* differunt a *petechiis*

1) *Latitudine*, qua petechias ſuperant.

2) *Eleuatione*, quæ in morbillis magis conſpicua & notabilis eſt.

3) *Inflammatione*, quæ in morbillis ad genium inflammationis eryſipelaceæ proxime accedit.

4) *Morbilli* etiam differunt a *purpura miliari*: in qua, in primis alba, ſunt puſtulæ exiguæ pellucidæ, ex maculis rubris ortæ: in rubra autem paruæ eminentiæ duræ, ſeminis milii inſtar.

5) A *maculis ſcorbuticis*: quæ ſunt latæ, coloris obſcure rubicundi, vtplurimum abſque febre.

6. Tandem *morbilli* ſunt, vel

1) *Sporadici*, qui paucos adfligunt & benigniores obſeruantur; vel

2) *Epidemici*, qui multos ex cauſſa communi corripiunt, & maligniores ſunt.

III. *SIGNA.*

A. *Imminentium.*

1) Inuadunt communiter *variolæ* ſine horrore & frigore notabili, more febrium continentium, in adultioribus autem non raro frigus, vel ad minimum leuis horripilatio accedit.

2) Oſcitationes & pandiculationes concurrunt.

3) Ad

3) Adpetitus eſt proſtratus.
4) *Morbilli* autem cum horrore plerumque incipiunt.
5) Cooritur, vel ſuccedit, *æſtus*, qui eſt præter naturam, vtplurimum tamen ſatis tolerabilis, cum *capitis* grauatiua & vertiginoſa perturbatione.
6) Concurrit apud plurimos tuſſis & pectoris notabilis oppletio.
7) Accedit tenſio dorſi cum ſenſu leuiter compunctorio.
8) Multis eueniunt tormina abdominis leniora, aliquando fluxus alui, & non raro vomitus, præcipue infantibus, item hæmorrhagiæ narium largæ, circa & ſub ipſam eruptionem; non minus conuulſiones, quæ variolarum eruptionem proxime præcedere ſolent. Hinc *Baglinius* motus conuulſiuos, qui febribus puerorum, variolas nondum expertorum, ſuperueniunt, pro infallibili indicio habet, quod hæc exanthemata mox eruptura ſint.
9) Speciatim in morbillis præcedit ſeroſa excretio per nares & oculos, frequens ſternutatio, tuſſis ſicca, & verſus quartum diem palpebrarum intumeſcentia.

B. *Præſentium.*

1) Eruptio variolarum contingit inter tertium & quartum diem, & durat vsque ad ſeptimum, tam in illis, qui paucas, quam qui copioſas accipiunt.
2) Placide ſuccedit hoc eruptionis negotium, ſine ſenſibilibus febris ſymptomatibus & ſine ſudore, intra limites liberæ tantum tranſpirationis. Nonnulli ſub eruptione leui ſaliuatione corripiuntur.
3) Conueniunt inter ſe variolæ & morbilli, dum ſtigmatum rubicundorum ſchemate viſui occurrunt, ſed altero die mox eluceſcit, cui generi hæ eſfloreſcentiæ accenſendæ ſint.
4) *Variolæ* enim puſtulas formant, ad mediocris piſi diſſecti quantitatem accedentes.
5) A ſeptimo ad vndecimum diem ſuppuraſcunt, ſub ambiente circulo rubente, & inflammatione turgida cutis, præcipue in facie & manibus.

6) Cir-

6) Circa vndecimum diem rupturam & puris effusionem subeunt.

7) Circa diem autem decimum quartum exsiccantur & delabuntur.

8) *Morbilli* autem cutis planitiem eminentia tantum lenticulari excedunt, sub macularum rubicundarum forma.

9) Deinde aliam mutationem non subeunt, sed aliquot dierum decursu ruborem sui minuunt, & lensim subsidendo cum aliquali pruritu euanescunt, relictis communiter squamulis furfuraceis, successiue decidentibus.

10) Aluus ordinarie est adstricta.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quantum historiæ relationes docent, grassantur hi adfectus familiariter inter gentes *Nigritarum* & *Cafrorum*, atque tam adultos quam iuniores insultant. Hinc iusta subest suspicio, quod variolæ & morbilli apud istos populos morbi sint endemii, plus semel vnum indiuiduum per vitam infestantes.

2. Ex hac mundi plaga secundum omnem veri similitudinem per nauigationem ad *Europæos* hi adfectus transportati sunt: ita vt tantum non omnes illorum semel, dum viuunt, ab illis corripiantur.

3. Dantur etiam exempla, sed ad modum rariora, quæ bis vel ter ab his adfectibus infestantur.

4. Familiarissime eueniunt infantili ætati, & plerumque tempore verno, interdum etiam antumnali, grassantur.

5 Post infantes puerilis ætas maxime illis exposita est.

6. Hinc reliquæ ætates hos morbos rarius incurrunt, quia plerique homines eosdem vel infantili, vel puerili ætate perpessi sunt.

7. De reliquo ad modum probabile est, quod tempore *Hippocratis* & *Galeni Europa* nostra a variolis & morbillis libera adhuc fuerit, alias de fonticis hisce adfectibus conspicua momenta more suo nobis reliquissent. Papularum, teneri ætati familiarium, *Hippocrates* quidem mentionem

 facit,

facit, sed in transitu solum, & ita ad notabiles hos adfectus denominatio hæc non potest adplicari.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa vera & genuina horum adfectuum est incognita.
2. In genere quidem miasma subtile fermentescens potest accusari, siue ex macrocosmo susceptum, siue per contagium communicatum.
3. Quale autem specificum sit fermentum, quod adfectus hosce tam notabiles, & ab omnibus aliis morbis per aliquot plane peculiares circumstantias distinctos, producat, non potest determinari.
4. Vulgaris ætiologia ortum horum adfectuum ducit a *venenatis qualitatibus sanguinis menstrui*, sed hæc iactata caussa multis difficultatibus laborat, præcipue quando consideratur, quod secundum veri similitudinem apud *Europæos* non semper cogniti fuerint.
5. Alii ad caussas subtiliores confugiunt, & hæc exanthemata pro symbolo impuritatis spiritualis declarant; sed quo infirmo iudicio, ex circumstantiis, modo indicatis, colligendum est.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Variolæ & morbilli, quando per se considerantur, plerumque salutariter exeunt, malus autem successus a caussis accidentalibus vt plurimum dependet.
2. Larga horum exanthematum eruptio tam placide succedere obseruatur, quam pauca, & hæc non numquam æque funestum euentum adfert, quam illa, concurrentibus videlicet vtrimque caussis accidentalibus.
3. Traditio illa popularis non prorsus contemnenda, quod, quibuscumque in pedum soleis nullæ postulæ adparent, illi expositi sint periculo secunda, immo tertia vice has experiundi.
4. Ex historia practica constat, hos adfectus a grauidis in foetum propagatos fuisse.
5. Exanthemata hæc, quando intempestiue & impetuose extruduntur, vel inæqualiter efflorescunt, ordinarie solent recedere, & funestum exitum sortiri.

6. Vel

6. Vel, vbi omnino non recedunt, magnum tamen discrimen in suppuratoria illa inflammatione subeunt, quo œconomia vitalis facile turbatur.
7. Quando nobiliores corporis partes occupant, scilicet oculos, aures, nares, fauces, his sæpius periculum minantur.
8. Variolæ generatim cum morbillis collatæ, quouis respectu sunt periculosiores, id est: benignæ variolæ longe deteriores sunt, quam benigni morbilli, & malignæ variolæ magis periculæ sunt censendæ, quam maligni morbilli.
9. Nonnumquam tamen morbilli malignius grassantur, & variolæ illo quidem tempore benignius se gerunt.
10. Variolæ, licet iam maturatæ, ruptæ, euacuatæ, immo desiccatæ sint, tantum tamen periculi adhuc fouent, vt patientes, aërem frigidum negligentius admittentes, repente sæpius vitæ iacturam incurrant; quod a morbillis non timendum, qui etiam, quando semel effloruerunt, tam facile recedere non solent.
11. Tam certum etiam non est periculum mortis, si in morbillis recessio vel diarrhæa contingit.
12. Diarrhæa autem, præsertim torminosa, siue a medicamentis, siue a refrigerio extremorum concitata, cum recessione horum exanthematum obueniens, plerumque quidem est lethalis, hoc autem periculum, a diarrhæis metuendum, grauius tempore alio, alio mitius esse obseruatur.
13. Diarrhæa illa quasi purulenta, quæ circa maturationis tempus sæpius contingit, non deterreat Medicum, si tantum moderate procedat. *Vid. caut. num. 8.*
14. Variolarum successiua eleuatio, si debito tempore non succedit, areolæ circa postulas pallescunt, aut nigrescunt, ipsæ etiam pustulæ sessiles, & in medio depressæ conspiciuntur, aut mature subsident & dehiscunt, ac loco puris stigma sanguineo-nigricans exhibent, infausta & plerumque funesta sunt præsagia.
15. Quo magis autem variolæ ad rotunditatem adsurgunt, eo melioris notæ sunt censendæ.
16. *Petechiæ* aut *exanthemata miliaria*, quando in variolarum interstitiis occurrunt, insignem malignitaten indi-

cant, sæpissime sunt funesti euentus, in primis si nigricantem colorem ostendunt.

17. *Variolæ nothæ*, id est, quæ festinato successu attolluntur, germ. Spitz-Pocken; item illæ grandes variolæ, quæ limpido humore cito turgent, & eumdem intra paucos dies, ruptis vesiculis, effundunt, germ. Wind- und Wasser-Pocken, longe benignius, quam veræ variolæ, se gerunt.

18. Variolæ *confluentes* semper maius, quam distinctæ, periculum minantur, præsertim si regimen calidum præcesserit.

19. Si in principio tertii diei iam erumpunt, ad irregulares & confluentes communiter inclinant, atque ita peioris sunt indolis.

20. Hæc exanthemata semper tolerabilius & securius infantibus cedunt, quam adultis.

21. Qui minus succulenti sunt, illi felicius ea superant, quam valde tales.

22. Tempore suppurationis noua plerumque febris inflammatoria succedit, & hæc grauius sæpe, quam quæ circa eruptionem fuit, periculum adfert: vnde patientes in declinatione morbi, vbi prima febris iam superata videbatur, cum hac noua febre pereunt.

23. Plures moriuntur ob variolarum copiam, quam ob earumdem inopiam; id quod contra familiarem methodum expellendi probe notandum.

24. Symptomata grauiora, e. g. conuulsiones epilepticæ, quæ in principio, & ante eruptionem obueniunt, tantum periculi non minantur, quam quæ post efflorescentiam se manifestant.

25. Turgefactio inflammatoria faciei & manuum, tempore suppurationis exspectanda, si vel non succedit, vel iusto maturius subsidet, graue periculum minatur: licet enim variolæ non recedant, sequitur tamen iectigatio, delirivm, suppressio vrinæ, mors.

26. Quando sanguis, per venæ sectionem emissus, crusta alba & crassa in superficie obductus est, (id quod in omnibus inflam-

inflammatoriis morbis obferuatur) prædicit *Baglivius* variolas copiofas & valde periculofas.

27. Inuafio variolarum cum *horrore* deterioris quoque eft ominis: & quo fenfibilior eft horror, eo maior inflammatio vifceris alicuius metuenda eft.

28. Nimii *fudores* non funt optimæ notæ. Hac enim ratione humores, qui variolarum repletioni & maturationi deftinati funt, nimium effunduntur. Vnde exanthemata facile fubfident & recedunt.

29. *Alui* adftrictio, modo cetera paria fint, nihil damni infert; proturbatio autem illius, temere fufcepta, longe plus periculi exhibet. *Conf. num.* 12.

30. Ex numero pauciorum, qui contra hos adfectus medicamenta adhibent, plures moriuntur, quam ex numero plurium, qui nullis medicamentis vtuntur, fed foli naturæ hoc negotium committunt.

31. Variolas nonnumquam excipiunt *apoftafes* feu *metaftafes*, præcipue ad pulmones, vnde tuffis poft morbum fuperatum facile remanet.

32. Poft exanthemata hæc, recte perfuncta, homines fentiuntur vegetiores, & fere omnes Europæi per totam deinde vitam ab illis, præcipue morbillis, fatis fecuri funt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In variolis & morbillis, placide, leniter & ordinate procedentibus, præftat ab omni medicatione abftinere, & confultorem magis, quam actorem agere nimis officiofum.

2. Quando autem omnino medicatio aliqua efflagitatur ab iis, qui falutare hoc confilium non capiunt, methodus fequens, præoccupandis malis fymptomatibus deftinata, eligatur.

3. Iuftum eruptionis tempus circumfpecte obferuetur, nec vmquam aliquid intempeftiue, vel medicamentis, vel regimine calidiore, promoueatur.

4. Tutiffimus hic vbique, & præcipue etiam fub initium morbi, deprehenditur vfus *abforbentium* marinorum, cum antimoniato fixo coniunctorum: quo nomine laudantur oculi cancri, mater perlarum, conchæ præparatæ, cor-

cornu cerui, siue vstum siue assum, antimonium diaphoreticum, bezoard. minerale; de quibus pulueribus grana XV. pro adultis, pro iunioribus pauciora, exhibeantur, & post trium vel quatuor horarum interuallum semper repetantur.

5. Vel loco pulueris *potiones*, ex aquis diapnoicis & dictis absorbentibus paratæ, propinentur.

6. Vbi *æstus* insignis, & sanguinis *orgasmus*, eruptionem impediens, concurrit, ibi nitrum quoque & blanda acida, præcipue in adultioribus, locum habent, e. g. succus citri, clyssus antimonii, tinctura flor. bellidis.

7. Tempus *eruptionis* quando accedit, iniungatur continentia quieta, & regimen leniter diapnoicum; de medicamentis autem siue emulsio, siue potio quædam lenissime diaphoretica propinetur, e. g.

Recip. Semin. card. Mariæ
aquileg. ana vnc. II.
aquæ sambuci,
flor. tiliæ,
scordii,
plantag. ana vnc. II.
Fiat s. a. emulsio, addantur
conch. cum acido citri solut.
matr. perlar. ana drachm. II.
antimon. diaphoret. drach. I.
Edulcoretur cum saccharo ad gratum saporem, & post tres semper horas cochlear I. propinetur.

8. Sub ipsa *maturatione* cum pulueribus absorbentibus, &, vrgente æstu, subinde nitratis, continuandum, interposita aliquando emulsione.

9. Quando variolæ ad *maturationem* peruenerunt, spontanea exsiccatio exspectetur, vitando vbique artificialia subsidia, nisi forsan oleum ouorum, leniter camphoratum adhibendum fuerit. *Vid. cautel.*

10. Morbo feliciter *superato* primæ viæ leniter expurgentur; in

in quem finem laudatur extract. panchymagog. *Crollii*, cum aliquot granis mercurii dulcis commixtum.

11 Denique patiens *sensim* aëri adsuescat, & quotidie essent. alexipharmac. aliquoties vsurpet. Sufficiant hæc de methodo fere superflua dixisse, magis autem necessaria est medicatio, vbi mala accidentia & symptomata his adfectibus superueniunt, e. g.

1) Quando *conuulsiones* epilepticæ concurrunt, sequens puluis offeratur:

Recip. Matr. perlar. scrup. II.
antimon. diaphoret. scrup. I.
cinnab. natiuæ præparat.
lumbricor. terrestr. ana scrup. semis.
M. dos. gran. V - X - XV - XX. bis per diem.

2) In *recessione* variolarum essentia alexipharmaca *Stahlii* refractis, sed repetitis, dosibus exhibeatur, sub regimine conueniente.

3) Quæ essentia etiam locum habet, quando turgefactio illa inflammatoria, ad suppurationem necessaria, emanet, vel iterum euanescit.

4) In *diarrhœa*, præcipue torminosa, sed nondum adeo invalescente, nihil tutius & efficacius est, quam *nitrum* paucis granis, repetito, exiguo vehiculo, & coniuncto quodam absorbente, exhibitum.

5) *Oculorum* pericula nulla re certius præoccupantur, quam per lintea spiritu vini camphorat. crocat. largiter imbuta, per auram fere resiccata, & oculis imposita; cauendo a luce fulgida, ploratu, frictione.

6) Conglutinatio *palpebrarum* secure reseratur per modestum vsum olei ouorum, leniter camphorati.

7) *Dolor* & *ardor faucium* nimius mitigatur essent. alexipharmac. *Stahlii*, vel essent. pimpinellæ albæ, paucis guttis sine vehiculo adsumta. *Vid. cautel.*

8) Reliqua sub cautelis quærantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Autocratia* naturæ in nullo facile morbo tam conspicua est, vti quidem in variolis & morbillis: plurimi enim sine

ne medicatione reconualeſcunt. Hinc *Sydenhamus*, qui ad modum prudenter de variolis ſcripſit, nulla medicamenta contra eaſdem commendauit.

2. Vulgata praxis, cum alias *qualitati* humorum *corrigendæ* plurimum inhiet, in variolis, vbi correctio locum haberet, inuerſo ordine procedit, & expulſoriam euacuationem commendat.

3. Sed ſponte currenti calcar adiicere, proxima via eſt ad lapſum: hinc quouis modo cauendum, ne ſub ſpecioſo prætextu, malgnitatis & venenoſitatis de corde expellendæ, quidquam ſtimuli adhibeatur.

4. Exſulent vbique medicamenta, ſanguinem commouentia: exſulet itidem regimen ſudoriferum coactum, ſub ipſo etiam tempore eruptionis inſtitutum. Sufficit æqualis, temperata, & quieta corporis continentia; vitando vbique refrigerationem.

5. *Emulſiones* ex ſeminibus aquilegiæ, napi, naſturt. card. Mariæ, expulſioni promouendæ vulgo deſtinatæ, non quidem reiiciuntur, *raro* tamen, horum vel aliorum remediorum vſus *neceſſarius* eſt.

6. *Venæ ſectio* in variolis & morbillis ne in adultis quidem, niſi inſignis plethora concurrat, commendatur.

7. *Strictura alui*, in primis vbi nulla pathemata in abdomine ſentiuntur, & reliqua bene ſuccedunt, potius toleretur, quam ſenſibili ſtimulo ſoluatur. Hanc enim alui occluſionem natura excitat, quo materia illa peccans eo magis ad peripheriam transferatur: vnde exanthemata etiam copioſius effloreſcunt.

8. *Diarrhæam* ſpontaneam per adſtringentia, vti vulgo moris eſt, cohibere, vix citra eximiam periclitationem ſuccedit: aſtringentia enim efficaciam ſuam non ſolum in primis viis, ſed vlterius in partibus corporis interioribus exſerunt. Speciatim tum ſibi caueat Medicus a tali adſtrictione, quando medio ſuppurationis tempore deiectiones aliquot purulentæ ſuperueniunt; niſi enim cito & ſæpe ſe inuicem ſequantur, aut inſigni conatu aliquid effatu dignum educant, extra periculum ſunt.

9. Me

9. Methodus *Gundelsheimeri*, quæ alternis diebus lene *emetico-catharticum* ex tartaro emetico & manna Calabrina, aut caſſia exhibet, rationi quidem repugnare non videtur, quia laxans ſordes bilioſo - mucidas ex primis viis ſubducit, & emetici motus, humores verſus ſuperficiem propellendo, variolarum receſſiones impediunt, ſed circumſpectione indiget, & diſcretione ſubiectorum. Hinc altera magis placida methodus, nempe correctoria huic euacuatoriæ præfertur.

10. Vti methodus *euacuatoria* notabile damnum inductura eſſet, ſi nuda vomitoria, vel nuda laxantia propinarentur, ſic etiam in methodo *correctoria* nimiæ doſes abſorbentivm, in primis ineptiorum, tamquam noxiæ reiiciuntur.

11. Vitetur vſus communium *balſamicorum*, præcipue myrrhatorum, acidorum, aquæ fumariæ deſtillatæ, vt & ſpecificorum domeſticorum, quæ plebs adhibere ſolet, e. g. vinum rubrum, decoctum lentium, excrementa ouina & alia expellentia fortiora cum hypocauſto feruido.

12. *Hæmorrhagia narium* larga, verſus aut ſub ipſam eruptionem contingens, innumeris exemplis nihil damni adfert; modo artificialia abſint incitamenta, cohibitiones autem peſſimum præbent euentum.

13. *Faciem* a variolis præſeruare, irritum plerumque eſt conamen.

14. Negandum autem non eſt, quod veſicæ, aqua calida repletæ, & collo atque pectori adplicatæ, non ſolum exanthematum eruptionem in hiſce locis facilitent, ſed præcaueant etiam, ne facies nimium adficiatur.

15. Ad *foueas* in facie præoccupandas mulieres varia ſæpe tentant, ſed cauendum, ne ſub præmaturis talibus artificiis receſſio variolarum contingat: ruptis autem papulis *oleum ouorum* leniſſime camphoratum placidam conſolidationem iuuat, & minime periculum minatur. Sulphuris autem vſus eſt periculoſus.

16. *Faucium* vitiis ſuccurrit eſſent. pimpin. albæ, ſi guttæ aliquot bis vel ter per diem ſine vehiculo deglutiantur; quæ ipſa eſſentia reliquas etiam circa caput ſtagnationes

præoccupat. *Conf. tab. de scorb. caut.* vbi effectus huius essentiæ laudatur.

17. Quando pustulæ fauces iam obsident, *gargarismata* ex decocto auenaceo, adiecta modica nitri portione etiam conueniunt.

18. Quando *narium* exulcerationes internæ concurrunt, succurritur illis per oleum ouorum, essent. succin. myrrh. & ol. terebinth.

19. Fabula est, quod *ex mercurio vitæ*, mediante simplice cum nitro colliquatione proueniat medicamentum quod, præter alias dotes, specifice etiam variolis superandis sufficiat.

20 Eiusdem fidei est *lotura* illa per *phlegma vitrioli* ex corona C. C. philosophice præparat. aut ex floribus aquilegiæ.

21. Nemo etiam prudens effectum illum exspectet, quem aliqui iusculis *lentium*, cicerum, immo gran. ficuum in morbillis tribuunt.

22. Euenit nonnumquam, vt variolæ lento progressu erumpant, & priores ad maturationem iam accedant, quando posteriores demum efflorescunt; quo casu patientes facile securi redduntur, & superata potiore variolarum quantitate, paucas reliquias negligunt, & hinc frequenter conuulsiones experiuntur, immo ad mortem properant. Clandestinam hic malignitatem accusare, est quidem moris, sed non rationis.

23. Oppletio seu infarctus pectoris, tamquam commune variolarum symptoma, præcaueatur per moderatum in hac regione calorem, alias tussis facile remanet.

24. In nimia *tussi* conducunt absorbentia citrata, cum aqua veronic. chærefol. scord. flor. sambuc. mixta.

25. Remedia *præseruantia*, vti in aliis contagiosis summe incerta sunt, ita multo magis in variolis & morbillis.

26. In *adultis* tamen, tam ad præseruationem, quam melioris etiam totius morbi decursum, in primo principio lenes expurgationes primarum viarum, & in plethoricis venæ sectiones præseruatoriæ, conducunt. Fortior vero alui euacuatio citiorem horum exanthematum inuasionem produxisse obseruata est.

27. Qui

27. Qui *vitio* quodam *pectoris* laborant, illis confert radix pimpinellæ albæ, subiuncto dextro vsu corticis cascarillæ.

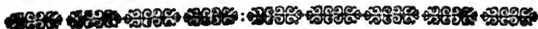
28. Sic etiam *vermes* rebus adhuc saluis, remouendi sunt, turbas enim in variolis facile solent concitare.

29. Hæc autem *præseruandi* intentio in *teneriore* ætate dissuadetur, quia infantes felicius ordinarie hos adfectus superant, quam adulti: hinc præstat iuuentutem hisce communibus fatis commendare, quam per totam vitam timori eamdem exponere.

30. Non minus dissuadetur alterum illud extremum, vbi infantes, quando exanthemata hæc *benignius* grassari obseruantur, in domus infectas transportant, vel transplantant.

31. De *transplantatione* videatur *Vateri* tractatus vom Blatter-Pelßen. Hæc operatio, quoniam nuper in noua Anglia male successit, per publicum *Regis Britanniæ* edictum prohibita est.

32. Quando variolæ copiosæ, loco iustæ suppurationis, in *vlcuscula*, eaque profunda, abeunt, essentia alexipharmaca cum pulueribus absorbentibus & antimoniatis fixis, coniuncto regimine diapnoico, adhibenda. Externe quid in hoc casu faciendum vel omittendum sit, circumstantiarum rationes prudentem Medicum docebunt.

TABVLA LXXVI.

DE

DYSENTERIA.

1. **D**EFINITIO.

Dysenteria est fluxus alui valde torminosus, cum deiectione materiæ mucido-cruentæ conspicuus, & commotionibus febrilibus magis vel minus acutis, perpetuo coniunctus, ad miasma malignum eliminandum a natura excita-

tus. Deriuatur a δὺς, difficile, ἔντερον, inteſtinum, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Dyſenteria eſt

1) vel *benignior*, quæ leniter incipit, & ſucceſſiue augeſcit, motibus qualibuſcumque febrilibus, ſed ſine typo, ſuccedentibus.

2) Vel *malignior*, quæ præcipiti progreſſu inuadit, & ſtatim ſub ipſa inuaſione febrem ſatis acutam, typicam, inflammatoriam ſecum ducit, reliqua etiam ſymptomata ita exaſperata habet, vt patientes breui viribus deficiant.

3) *Benignam* vulgo vocant dyſenteriam ſine febre, & *malignam* cum febre; ſed minus diſtincte: nulla enim dyſenteria ab omni febre immunis eſt; id quod ex *ſignis* ſubſequentibus magis eluceſcet.

2. Porro dyſenteria eſt vel *epidemica*, vel *ſporadica*.

3. Diuiditur etiam dyſenteria in *cruentam*, die rothe Rur, & *non-cruentam*, quam die weiſſe Rur adpellant.

4. Dyſenteria non confundenda eſt cum fluxu illo, qui *Lutetiis Pariſiorum* familiaris, & ita endemius eſſe dicitur, vt omnes aduenæ illum incurrere ſoleant. Gallis *le mal de Paris* audit, & ſequentibus a dyſenteria differt:

1) Cum diarrhæa quidem incipit ille fluxus, & ſanguinis excretionem habet ſuccedentem, ſed non eſt contagioſus, nec ad dyſentericam accedit malignitatem.

2) Quolibet anni tempore indifferenter ſolet euenire, dyſenteria autem numquam extra tempus exeuntis æſtatis contingit.

3) Fluxus ille communiter a febrilibus ſymptomatibus alienus eſt.

4) Ceterum incolæ cauſſam huius fluxus *Sequanæ* fluuio, quo tota ciuitas vtitur, adſcribunt.

5. Dyſenteriam ſatis quidem graphice ſimulant *hæmorrhoides torminoſæ*, & impeditius emicantes, quæ etiam Medicis ſæpe imponunt, a dyſenteria tamen ſequentibus facile ſunt diſtinguendæ:

1) In

1) In dysenteria ordinarie aliquid spumidæ & vlcerosæ similitudinis adparet, in hæmorrhoidibus nihil huius reperitur.

2) Dysenteria est contagiosa: hæmorrhoides, impeditius etiam fluentes, non idem.

3) Dysenteria ordinarium seruat annuum tempus, hæmorrhoides autem promiscue obueniunt.

4) In dysenteria excretio sanguinis *augescens* exasperat malum, in hæmorrhoidibus autem, quo magis fluxus sanguinis succedit, eo magis symptomata, præcipue torminosa, imminuuntur.

6. Differt etiam dysenteria a fluxu sic dicto *hepatico. Vid. tabul. de hæmorrhoidibus internis.*

7. Differt itidem dysenteria ab aliis alui fluxionibus, in quibus symptomata sunt mitiora, excretiones non sunt cruentæ, multo minus epidemica grassatio in illis deprehenditur.

8. Speciatim dysenteria *alba* non confundenda est cum excretionibus *cholericis*; cuius signa *tabula* de *febribus biliosis* conferantur.

9. Ad differentiam etiam referri potest, quod dysenteria *Hippocrati* quamcumque acrem alui fluxionem designet.

III. *SIGNA.*

1. *Dysenteriæ benignioris.*

1) Mense Augusto, rarius circa Iulii medietatem, patientes corripiuntur lubricitate alui, eo maxime tempore, quo cerasa, pruna molliora, & pyra præcocia, maturescere incipiunt.

2) Hæc alui lubricitas magis magisque in maiorem impetum excedit.

3) In abdomine sensibilissimæ torsiones, cum anxietate præcordiorum, & circa sedem morsus acres velut in horas inualescunt.

4) Accedit ordinarie *tenesmus*, seu perpetuus alui deponendæ conatus, cum intercursantibus horripilationibus vagis & phlogosibus.

5) Incipit patiens languescere, adpetitus cadit, & adspectus in facie morbidus sensim adparet.
6) Reiicitur materia tenuis, albuginea, leuiter flauescens, cum odore non tam fœtido, quam ouo leniter olido simili.
7) Tandem hanc materiam comitatur sanguis dilutior, instar turbidæ carnium loturæ, aut subcruenta mucida substantia, ac si intestina abrasa effluerent.
8) Cito increbescunt hæc pathemata, ita tamen, vt patientes non semper, sed tum demum decumbant, quando mali huius ferocia inualescit.
9) Numquam ab omni febre immunis est benignior hæc dysenteria, quo vehementius autem febris concursat, eo deterior materia peccans, & ferocius est malum. Ludit autem interdum schema modo quotidianæ, modo tertianæ intermittentis.
10) Sitis accedit satis mature.
11) *Vrina* familiariter imminuitur, & aliquando ad plenariam accedit suppressionem.
12) In progressu & declinatione morbi procidentia intestini recti facile subsequitur.

2. *Dysenteriæ malignioris.*
1) Præcipiti progressu obruuntur patientes.
2) Sub ipso inuasionis tempore *febris* exquisita, & maxime ardens, statim adest, immo interdum præcedit.
3) Reliqua symptomata, quæ cum benigniore habet communia, magis sunt exasperata; præcipue tanta est anxietas præcordiorum, vt conuulsiones interdum & singultus superueniant.
4) *Agrypnia* propter dolores & deiectiones crebriores admodum vrget.
5) *Vomitus* quoque in principio interdum adfligit, & sanguinem per eumdem non nulli emittunt.
6) Circa *statum*, immo in *incremento* lingua adparet arida, torrida, nigra.
7) *Vires* breui tempore prosternuntur.
8) *Aphthæ*, præsertim si præpostera methodus accedat, non ra-

raro superueniunt. Non minus etiam *petechiæ* & *purpura*.

9) Excrementa *incruenta* magis, quam in *benigniore* conspiciuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Dysenteria, quia *contagiosa* est, & epidemice grassatur, omnem sexum & ætatem occupat.
2. In primis autem inuadit plethoricos & cacochymicos, & præ aliis grauiter illos exercet.
3. Non tantum illos homines infestat, qui fructus horæos ingurgitare solent, sed etiam, qui ab eorum vsu prorsus abstinentes viuunt.
4. Cholerici tandem & sanguinei omnium maxime per contagium hoc morbo corripiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est fermentum subtilius, siue ex athmosphæra, siue per contagium, cum humoribus communicatum.
2. Specialissimæ autem indolis hoc fermentum præ omnibus aliis esse, exinde diiudicandum est, quia natura illud, instar purgantium, per intestina eiicere adlaborat, vnde hic morbus a *Sydenhamo*, *febris ad intestina conuersa*, adpellatur.
3. Huius specificæ indolis rationem perspicere, nulla quidem spes adfulget, hoc tamen certum est, quod cum bile excrementitia concursans hoc fermentum talem cum illa corruptelam formet, quæ catharticæ excretioni conueniat.
4. Hinc *bilis*, tamquam caussa *concurrens*, & fermento huic specifico maioris acrimoniæ incrementum suppeditans, habenda est; id quod multæ anatomicæ obseruationes confirmant, præcipue a *Bontio* traditæ, qui in folliculo fellis nullam bilem, sed multam materiam quasi chylosam in mortuo quodam dysenterico deprehendit.
5. Fermentum hoc specificum in sola indole fructuum *horæorum* quærere, falsum est: mense enim *octobre* etiam fructus horæi & in primis *vuæ* comeduntur, nulla autem tum dysen-

dysenteria obseruatur, bene vero aliæ alui fluxiones. *Conf. subiecta num.* 3.

6. Magis tribuendum erit *aëris* constitutioni: æstate enim minus feruida, minus etiam dysenteria metuenda est; quo magis autem austrina aëris constitutio, id est, calor cum humiditate regnat, eo familiarius occurrit dysenteria.

7. Specialiter ad hoc malum contribuit illa aëris temperies, quæ declinante æstate, & incipiente autumno obseruatur, vbi frigoris & æstus frequentes vicissitudines occurrunt.

8. Reliquæ caussæ aduentitiæ & procatarcticæ sunt:

1) Potus largior *frigidus*, vel *fermentescens*, post ingurgitationem fructuum horæorum haustus.

2) *Iracundia* vel *refrigeratio*, quando tali fructuum abusui superueniunt.

3) *Status plethoricus* multum etiam ad hoc malum contribuit.

4) Specialiter neglectus *euacuationum* sanguinis adsuetarum.

9. Caussa *formalis* est principium vitale, quod humores copiose versus intestina dirigit, ad materiam fermentescentem infringendam, & inflammatoriam eius potentiam præoccupandam.

10. Aetiologia *vulgaris* caussam adscribit acrimoniæ causticæ, intestina stimulantis, illorum tunicas rodentis, humores coagulantis, & sic stasin & corruptionem inducentis, quæ aliquo modo vera quidem sunt, sed genuinam & primariam huius mali caussam vix digito attingunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Dysenteria *benignior* numquam quidem vacat omni periculo, ad plures tamen hebdomades, immo per tres menses durare, & æger interdum emergere solet.

2. Quo magis autem febris inflammatoria concurrit, eo magis pestilens fit adfectus, & periculo plenissimus.

3. Qui nudo *contagio* malum hoc contraxerunt, febrem grauiorem, prostrationem virium maiorem, & reliqua symptomata, magis exacerbata, experiuntur, quam qui a *materiali*

teriali occasione, e. g. fructuum horæorum ingurgitatione, ab hoc morbo infestantur.

4. Sponte sua non facile salutariter cessat & decurrit, sed sæpius patientem iugulat; præcipue *adultis* periculosius cedere obseruatur, quam iunioribus. Atque ita pertinet dysenteria ad pauciores illos morbos, in quibus natura arti cedere obseruatur.

5. *Tormina* quando repente euanescunt, euphoria tamen non succedit, sed corporis & animi languor continuat, res est calamitosa.

6. Maxime omnium funesti præsagii deprehenditur *aphthodes* faucium inflammatio: siue a ventriculo sursum adscendat, siue per œsophagum deorsum descendat.

7. Corripiuntur enim hinc facile patientes extrema illa *atonia*, nempe paralysi musculorum œsophagi, vt cum so.. u descendat, quidquid liquidi adsumunt, es follert bis in den Magen hinunter, omine vtplurimum funesto.

8. Dysenteria quando per *adstringentia*, vt plerumque fieri solet, tractatur, grauissimæ anxietates, ardores, conuulsiones, præceps lethalis euentus, sæpissime inducuntur.

9. *Vomitus* dysenteriæ quidem non est familiaris, quando autem mature, & immediate post ingurgitationem fructuvm præcipue horæorum, ante, quam aluus turbatur, largiter euenit, toti malo præoccupando, vel ad minimum imminuendo, conducere obseruatur.

10. Quando autem conatus magis, quam verus vomitus, & quidem ad modum sero accedit, læsio quædam in ventriculo præualescens indicatur, & ita conamen illud vomendi a bono effectu alienum est.

11. Dysenteria *non-cruenta*, vulgo *alba* dicta, & abrasione veluti vlcerosa conspicua, longe periculosior est, quam *cruenta*, præcipue si deiectiones antea cruentæ sine euphoria cessauerint: nam in dysenteria alba maior est acrimonia acido-austera, quæ sanguinem in tenerioribus intestinorum vasis coagulat, & ita exitum ei præcludit, vnde post ea grauior inflammatio & corruptio presso pede insequitur.

12. Quo minus materia excernenda succedit, eo grauior est *tenesmus*, quem externum frigus, & adstringentia interne adhibita, non mediocriter exacerbare solent.

13. *Adpetitus* qualitercumque sibi constans, aut denuo suboriens, multo melior est, quam illius per plures dies prostratio.

14 Dysenteria, quando feliciter superata est, relinquit communiter intestina firmiora, ita vt eius modi patientes post hæc aliis alui fluxionibus, vel torminibus, non tam facile obnoxii sint.

15. Dysenteria si funeste exit, quo magis eneruati fuerunt patientes, eo minus conuulsiones accedunt; vbi autem fluxus per adstringentia cohibitus fuit, ibi intereunt ægri conuulsionibus grauioribus, & quidem ordinarie diebus indicatoriis, vel criticis.

16. Prouentus eius modi materiæ, quæ carunculas aut glandulas æmulari videtur, non statim quidem funestæ, nec tamen melioris est prognoseos.

17. Quo magis *interne* ardores, & *externe* refrigerationes sentiuntur, eo grauior inflammatio metuenda est.

18. *Faucium* ariditas & ardor quando adfligit, aphthas portendit perniciosas.

19. *Lingua* obscure rubicunda aut nigra ac tumida, pessimum indicat malum.

20. *Petechiæ* huic morbo superuenientes, exitum minantur funestum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

Duo inuoluit momenta, quæ vniuersum negotium exhauriunt.

1. Materia *corrupta crassior* & fæculentior est euacuanda; id quod obtinetur

1) Per rhabarbarum siue in substantia, siue in infuso, sufficienter saturato, vsurpatum.

2) Per pilulas *Beccheri*, multo magis *Stahlii*.

3) Per clysteres, ex sero lactis paratos, &, secundum *Sydenhamum*, paucis horis aliquoties repetitos.

2. Mate-

2. Materia *corrumpens specifica*, nempe subtilissima fermentativa substantia, conueniente suæ speciei modo, eliminanda, & ita ab vlteriore corrumpente progressione cohibenda est; id quod perficitur

1) *Alexipharmaco-diapnoicis* remediis selectissimis, e. g. rad. pimpin. alb. gentian. ver. angelic. herb. scord. & millefol. item semin. santonic. & tanacet. licet ex diverso fundamento.

2) *Decantatis specificis:* hepate serpentis, smaragdo præparata, priapo cerui, exsiccato sanguine leporis non vulnerati, sed capti & iuiulati, radice ipecacuannæ, & maxime omnium cortice *cascarillæ*.

B. *Methodus specialis.*

1. Si auxilium Medici requiritur ante, quam febris notabilis accessit, & vitium in primis viis hærere suspicione venit, medicatio sequente ratione instituatur:

1) Curæ *initium* fiat per laxans rhabarbarinum, adiecto nitro, quod sub initium huius modi egregie se gerit, e. g.

a) Recip. rad. rhabarb. select. subtilissime præparat.
nitri depurat. ana drachm. semis.
M. f. puluis, qui pro vna vice *mane* sumatur.

b) Vel propinetur dosis pilularum *Stahlii*, quæ sæpius solæ vniuersum malum auferunt.

2) Huic laxationi *vesperi* subiungatur lene anodynum, subadstringentibus maritatum, e. g.

a) Recip. corall. præparat. gr. VI.
spec. de hyacinth. gr. V.
MP. de cynogloss. gr. I.
M. sumatur pro dosi.

b) Vel exhibeatur theriacæ *Andromach.* scrup. I.

c) Vel post meridiem bis propinetur puluis cascarillæ ad gr. X. XV.

3) Hæc methodus in tali mitiore malo sequente etiam die repetatur, immo, si opus videtur, duplicetur, ita vt pilulæ *Stahlianæ* bis, & puluis cascarillæ quater per diem porrigantur.

2. Vbi autem malum *profundius* iam hæret, & febrilis commotio, vel ſtatim ſub initium, vel ſucceſſu temporis & neglectu auxilii, mature quærendi, patientem notabiliter occupauit, ibi motus febriles, qui miaſma ſubtile fermentativum eliminare intendunt, magis reſpiciendi ſunt & adiuvandi.

1) Mane itaque propinetur eſſentia alexipharmaca temperata, cum eſſentia caſcarillæ vel millefol. ſaturata remiſcenda, ſubiuncto regimine leniter diapnoico.

2) Per diem vero bis vel ter exhibeantur pulueres præcipitantes cum antimonio fixo, & interdum ſpecifico aliquo, e. g. hepat. ſerpent. cortic. caſcarillæ, maritati. De *nitro* vid. cautelas.

3. Symptomata, quæ hunc morbum comitantur, arte congrua ſunt tractanda, in primis decocta mucilaginoſa & gelatinoſa cum potu calido & tranquilla continentia adhibenda.

4. Miteſcente impetu curæ tandem colophonem imponere conuenit cum ſtomachicis & ventriculi tonum reſtaurantibus. Huc pertinent: eſſent. abſinth. card. bened. tanacet. galang. corr. aurant. item fructus ſorbi maioris exſiccati, miua cydoniorum, vinum generoſum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Iudicio Medici relinquendum eſt, num ſub mali initium *vomitorium* præſcribendum ſit.

2. Vbi a prægreſſa ingurgitatione fructuum horæorum, vel alia diæta inordinata dyſenteria inducta eſt, ibi omnino locum habet, & in talibus circumſtantiis ſpecificum illud *Americanum*, nempe *radix ipecacuannæ*, commode inſervire poteſt, doſis ſcrup. I. plus vel minus.

3. Quando autem vomitorium illo tempore propinatur, quo febris inflammatoria iam inualuit, vniuerſo morbi decurſui magnum præiudicium adfertur.

4. *Potus* fere quilibet, præcipue frigidus, fouet ad minimum, communiſſime exaſperat hoc malum, patienti tamen ob febrem non poteſt denegari; modo calidus porrigatur.

5. Loco vero ordinarii potus plurimum conducit decoctum *ſemi-*

seminis carui instar thée vsurpatum. Immo decoctum hordei, gelatina C. C.

6. Dysenteria hoc peculiare habet, vt moderatus potus generosi vini non solum non noceat, sed plerumque etiam, licet febris conspiret, bonum effectum præstare obserVetur.

7. *Ad febrem* hic magis, quam ad *fluxum* respiciendum est: illæ enim medicationes, quæ febri conducunt, fluxum vero augent, e. g. potus largior, minimam noxam adferunt; quæ autem, fluxum inhibentia, sed febri contraria, adhibentur, illa inducunt euidentissima damna.

8. Huius censûs sunt *adstringentia*, & sane deplorandi sunt errores, qui non solum per vulgus, sed etiam a Medicis ipsis in dysenteria iisdem committuntur, & quidem sub specioso illo prætextu, ac si fluxus alui a laxitate intestinorum dependeat, quæ proinde adstringentibus talibus corrigenda sit; cum tamen expressio, sub hoc fluxu contingens, repetitis *constrictionibus* absoluatur. Tanto magis autem ab adstringentibus abstinendum est, vbi dysenteria, quod frequenter fieri solet, cum febribus epidemicis petechizantibus colludit.

9. *Subadstringentia* autem in mali mitioris initio, vel etiam in declinatione, bonum subinde effectum præstant.

10. *Opii* usus summa cautione indiget: si materiales læsiones remotæ sunt, & tum aliquid opii placet, theriaca vel M. P. de cynogloss. aliis præfertur.

11. Quælibet *refrigerationes* hoc malum exasperant, hinc desidentibus aquam calidam supponere, & plantis pedum calidos lateres adponere, conducit; *calor* etiam moderatus vbique commendatur.

12. Ex hoc fundamento non possunt probari antiquorum *clysteres* re ipsa *frigidi*, quos pro ardore inflammatorio exstinguendo hic illic commendant: sane enim vera refrigeratione tales ardores adgredi, damnabile est cæptum.

13. *Clysteres* etiam generatim in hoc malo eximium non habent effectum, immo ne quidem indifferentem vsum; nisi qui-

dem in principio, vbi terebinthinati esse debent, adhibeantur.

14. *Euacuantia* non alia, quam lenissima, laudantur, speciatim *rhabarbarum*, quod abstergit, & simul etiam aliquid adstringentis relinquit: hinc in substantia, non autem in extracto, febre adhuc exigua, ad gr. XXX. XL. vsurpatum, vsum suum præstat.

15. *Nitrum*, quod abstergentibus, vulgo accepta interpretatione, adnumeratur, per initia cum absorbentibus exhibitum, eximium leuamen præstat, & tantum abest, vt illo tempore noceat, vt etiam in progressione morbi, si potulentis dilutum exhibitum fuerit, probetur.

16. *Correctio* materiæ, quæ communiter in hoc adfectu commendatur, exoptatissima quidem esset via ad finem salutarem obtinendum; si modo remedia, quæ huic scopo satis facerent, prostarent.

17. *Absorbentia* certe pleraque, quæ pro materia corrigenda commendantur, nullius sunt valoris, præcipue in malo per contagium communicato.

18. *Corallia* aliis solent præferri, sed semper incertum est, num alio, quam absorbendi effectu, exiguum hic vsum suppeditante, operentur.

19. Idem iudicium esto de bolaribus concretis, seu *terris sigillatis*, nisi enim hæ terræ adstringendo aliquid efficiant, de reliquo inutiles sunt, & intestina grauant.

20. Quid vulgo dicta *corallina* in hoc adfectu forte possit, cuiuslibet experientiæ relinquendum, cum in aliis intestinorum pathematibus non inefficax deprehendatur.

21. *Mitigantia*, obtundentia, & reliqua *pinguia* exigui sunt effectus: *oleum commune* multis est suspectum: *oleum lini* nullius specificæ & constantis efficaciæ reperitur, cui *oleum ouorum* multis respectibus præferendum est.

22. *Lac*, pro temperante illo & demulcente scopo, diu quidem laudatum, modus autem vtendi, quando nempe copiose simul & semel ingeritur, suspectus, immo interdum noxius est: in spissius enim coagulum hac ratione facile transit, & hoc tormina ac reliqua sympto-

mata

mata magis fouet, quam temperat. Si vero secundum *Sydenhamum* vni parti lactis, duæ partes aquæ simplicis addantur, felicior erit effectus.

23. Mitigans nullum *gummi Arabico*, largius exhibito, par est.

24. *Specifica* innumera fere in dysenteria laudantur, si modo effectus hisce laudibus responderent.

25. *Volckamerus* pater in misc. N. C. semini *lapathi acuti cruenti*, vulgo sangu. dracon. præter effectum adstringentem, specificam adhuc in dysenteria efficaciam adscripsit.

26. *Priapum cerui*, *hepar serpentis* & *smaragd.* præparat. sub methodo iam quidem adlegauimus, faciunt autem quod possunt.

27. Ab *Hagendornio* & aliis *fungus sorbi aucupariæ*, vulgo Ebetaschœe, extollitur.

28. De specifico *Americano* recentissimo, nempe radice *ipecacuannæ*, multæ passim quiritationes, quod votis non semper respondeat, audiuntur: num inueterata radix, vel vtendi minor dexteritas, in culpa sit, incertum est.

29. Corticem autem *cascarillæ* & febri & dysenteriæ salutariter conuenire, experientia testatur.

30. *Sympathetice* a quibusdam laudatur *caput mortuum vitrioli*, sellæ inponendum.

31. Patientes non ad quemuis conatum deponendi surgant, sed calide bibendo, & tranquille iacendo diaphoresin, ad modum illis salutarem, exspectent.

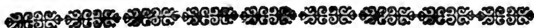
32. *Crystallus montana*, minoribus & repetitis dosibus, sistit diarrhæas, habet enim subadstringentis aliquid: vnde cautius adhibenda, sine tamen periculo adstrictionis exhibetur, si correctorium aliquod, nempe potiuncula quædam vel nitrum illi addatur. Conferantur, quæ de crystallo montana *tabul. de febribus biliosis* dicta sunt.

33. In *suppressa* dysenteria, si patiens male inde habet, ad reuocandum fluxum commode datur puluis rhabarbari.

34. Alexipharmaca fortiora, vti in omnibus febribus acutis noxia sunt, & æstum nimium augent; ita hoc loco non commendanda sunt.

35. In

35. In complicatione dysenteriæ cum *hæmorrhoidibus cæcis* circumspectione medica opus est. In hoc enim casu repetitus vsus laxantium, licet lenissimorum, non quadrat, vsus autem millefolii internus cum fumo muris marini, externe adhibito, commendatur. *Conf. cautel. tab. de hæmorrhoidibus cæcis.*

TABVLA LXXVII.

DE

PESTE.

I. D*EFINITIO.*

Pestis est princeps febrium acutarum, epidemicarum, malignarum, vbi principium vitale per motus febriles summe subtilem, & ad corruptionem putredinosam inferendam ad modum agilem materiam, versus peripheriam corporis excutere, eliminare, & hac ratione periculum sphacelosæ corruptionis auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Pestis a reliquis febribus epidemicis & malignis differt *gradu*, quo omnes alias longe post se relinquit.

2. Non minus etiam *per se* hac graduum malignitatis differentia grassatur, ita, vt pro diuersitate annorum, tempestatum, locorum & situs vrbium, alibi grauior, alibi mitior esse soleat; mitissima tamen pestis longe malignior est variolis, morbillis & petechiis, extra pestis tempus grassantibus: hæ enim febres, quomodocumque malignæ, tantam stragem, vti pestis, numquam edunt, nec tam breuibus & sæuis deleteriis effectibus sese exserunt.

III. *SIGNA.*

1. *Vires* statim sub initium mirifice prosternuntur, ita, vt patientes

tientes pigeat se mouere: es scheinet ihnen nichts zu fehlen, als daß sie nur so ungemein matt sind.

2. Hanc repentinam, & quasi spontaneam virium deiectionem confirmat *pulsus* sensibilis debilitatio; quod tamen ita non intelligendum est, ac si ad naturalem, vel adhuc inferiorem gradum accedat: rara enim in febribus auis est vulgare illud dicterium: *Vrina sana, pulsus sanus* &c.

3. Immo nonnumquam lipothymici plane adfectus occurrunt.

4. *Vigiliæ* pertinaces citra sensibilem caussam, e. g. doloris, inquietudinis, in plurimis obseruantur.

5. Manifestant *sese mentis* vacillationes, lapsui memoriæ similiores, quam veræ aberrationi.

6. *Frequentissime* obseruatur insidiosa dissimulatio symptomatum consuetorum, & semidelira morbi inadvertentia, ita vt calorem, sitim, & dolores vix persentiscant patientes.

7. Quando autem grauiorum symptomatum repentinæ eruptiones contingunt, illæ potissimum peruersæ medicationi, e. g. opiatis, salibus volatilibus, cum regimine exhibitis, adstringentibus, calidis elixiriis &c adscribendæ sunt.

8. Ad indolem huius morbi magis pertinent exanthemata, mature erumpentia, e. g. *anthracum*, in partibus sanguineis erumpentium & eximium ardoris sensum inuoluentium; item *bubonum*, *parotidum*, *vibicum*, *petechiarum*.

9. Animus sub hoc morbo valde ita abiectus obseruatur, vt etiam patientes mature lethalem exitum præsagiant.

10. Reliqua signa cum aliis acutis continuis & malignis hic morbus habet communia, e. g. inuadit cum horrore, succedente leni æstu; in nonnullis autem cum vomitu, vel diarrhæa, aut hæmorrhagiis sese manifestat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod pestis omnis generis homines, ætatem & sexum promiscue inuadat, per vulgus notum est.

2. Facilius tamen eidem obnoxii obseruantur homines timidi, otiosi, pensitabundi, plethorici.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est miasma fermentescens magnæ subtilitatis, ita vt halitus & vaporis forma per vniuersam sanguinis massam diffundi, ex illa autem, ob colatoriorum in corpore humano minus quadrantem proportionem, difficulter secerni possit.
2. Caussa *formalis* est principium vitale, quod per motus febriles hanc, molis quidem summæ exilis, agilissimæ autem indolis, materiam e corpore eliminare, & hac ratione imminentem putredinem præoccupare intendit.
3. Caussæ *occasionales*, quæ pestilentem hanc materiam producere, & aërem cum illa imprægnare obseruantur, sunt sequentes:
   1) Terræ motus, vapores tales noxios emittentes.
   2) Exhalationes putredinosæ corporum, post magnam stragem non legitime sepultorum. Huc etiam pertinent reliquorum animalium, immo volatilium, corpora putredine adfecta.
   3) Effluuia venenosa, per nefandas hominum quorumdam manus excitata.
   4) Cibus insolitus & naturæ aduersus, e.g. carnium equorum vel aliorum animalium; quale quid præcipue eo tempore contingit, quo vrbes obsidentur, vel fames per certas mundi plagas populos adfligit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam materia in peste peccans, per corporis nostri colatoria ob tenuitatem coërceri & ex sanguine secerni non potest, sed illorum colatoriorum poros semper iterum perreptat, non potest non funestus vtplurimum euentus succedere.
2. Trepidatio animorum, non solum sub ipso morbo, sed etiam ante illius inuasionem exoriens, plurimum ad hunc infelicem exitum contribuit: trepidus enim animus trepidos etiam inuoluit motus vitales.
3. Quo magis *leniora* sunt symptomata æstus, sitis, dolorum &c. eo malignior est pestilens materia.

4. Omni-

4. Omnium fæculorum vnanimis obferuatio confpirat, quod peftis *tribus modis falutariter* finiri foleat;
1) largis fudoribus in ipfo initio.
2) Bubonibus.
3) Anthracibus, fed vtrisque etiam his mature & fatis prompte erumpentibus.

5. Ex contrario pefte *perire* obferuantur
1) Quibus nulla talis excretio tempeftiua obtingit,
2) Vel emicans iterum difparet & recedit.
3) Vel plane ad interiora fecretoria & excretoria organa defertur, vt diarrhæas, vrinas difcolores, vomitus, feu conatus vomendi diuturnos, hæmorrhagias, pleuriticos & anginofos adfectus formet.

6. *Medio* quafi inter hæc *loco* funt *petechiæ* peftilentes, tardius erumpentes, valde liuidæ, faturatæ, copiofæ, & ægrum eruptione fua nihil fubleuantes: hæ plerisque funt funeftæ, paucioribus falutariter eueniunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Materia maligna quia *corrigi* non poteft, fed potius intra breve tempus intimam corruptionem inducere valet, omni modo ex corpore *expellenda* eft.

2. Hæc autem expulfio vno, breui, atque forti impetu fieri non poteft, fed placide ac adfidue omnia hic funt peragenda.

3. Quidquid fperare licet, *maturæ* excretioni *periphericæ* innititur: nam materia maligna, vti fub halitus forma corpus occupauit, fic etiam per placidam, & continuam exhalationem iterum debet expelli. Huic indicationi inferuiunt
1) continentia patientis tranquilla, & regimen non tam calidum, quam verum refrigerium arcens.
2) Sufficiens humectatio, e. g. potus tepidi ad inftar thée e radice fcorzoner. flor. galeg. & fimilibus, fapori non ita aduerfis. Item ptifanæ acidulatæ.
3) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura fimplex leniter faltem camphorata, effent. alexipharm. *Stahlii*, effent.

 pim-

pimpinell. alb. largiter saturata. Hæc refracta, sed repetita dosi exhibeantur.

4) Interpositis vbique pulueribus, ex nitro, antimonio diaphoretico, & absorbente quodam, paratis, ad suspectam & nimiam humorum commotionem mitigandam.

5) Huic mitigandi, & simul lenem diaphoresin promouendi scopo, etiam inseruiunt potiones ex aquis diapnoicis, antimonio diaphoret. & absorbente aliquo, paratæ.

6) Reliqua sub *cautelis* videantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vmquam alibi, certe in peste nocet methodus sic dicta *heroica*. Hinc non solum a venæ sectionibus, vomitoriis, & purgantibus, verum etiam a vehemente & copiosa *aquosi* sudoris expulsione abstinendum est.

2. Sufficit auctior transspiratio cum leni madore conspicua; commotiones autem sanguinis impediunt liberam hanc diaphoresin. Vnde motus febriles in peste a natura merito leniores instituuntur, quam in aliis acutis.

3. *Sudor* sic dictus *Anglicus*, qui ante sesqui circiter sæculum grassabatur, exemplar huius rei præbet euidentissimum: hoc enim morbo correpti patientes raro tertium diem attingebant, sed plurimi intra 12-24. horas moriebantur; nulla medicatio, nulla præseruatio locum habebat, sed vnice sudoris, non aquosi, sed nebulosi vehemens eruptio, quæ a sola decumbentis continentia exspectanda erat.

4. Hæc continentia quieta est anima totius negotii, ad excretionem hanc vaporosam & diuturnam obtinendam.

5. *Proportio*, quantum fieri potest, talis seruetur, vt sub initium ad modum placide hæc excretio diapnoica instituatur, & diuturniore demum successu sensim augeatur, ad 12-18 24 horas continuando.

6. *Antiquorum* diuinum remedium fuit *theracia*, sed bona magis intentione, quam salutari effectu; sub promiscuo certe

certe

. certe illius vſu, opii notabilis quantitas non poteſt non diſplicere.

7. *Recentiorum* famoſæ tincturæ bezoardicæ, quatenus mixturam ſimplicem pro baſi habent, laudem quidem ſuam merentur, *camphoræ* autem quantitas, quæ vulgo in illis recepta eſt, non poteſt adprobari, quia feruidiſſimos in corpore edit effectus. Subtripla illius portio ſufficere poſſet.

8. Sic etiam *croci* & *myrrhæ* concurſus copioſus has tincturas deturpat.

9. In peſte poſitiue reiiciuntur ſpiritus c. c. ſal volatile viperatum, & omnia vrinoſa volatilia *præparata*, non autem *ſimplicia*, e. g. c. c. viperæ.

10. *Nitrum* purum, moderatis doſibus vſurpatum, tantum abeſt vt in peſte noceat, vt potius in illo, præſertim in fluxuum ſymptomaticorum metu, plus ſpei, quam in vllo alio ſpecifico remedio, collocandum ſit; habet inſuper generalem, licet lenem, efficaciam, ſubtiles corruptiuas fermentationes temperandi.

11. *Acida* in hoc adfectu illis præcipue ſubiectis commendantur, quæ ſanguine fluidiore inſtructa, & a tuſſi vel aliis pectoris ſymptomatibus libera ſunt; quo nomine præ aliis laudantur clyſſus antimonii, acidum citri, mixtura ſimplex.

12. In potu ſufficienter offerendo quouis modo caueatur, ne vel ventriculum, vel aluum, vel vrinam ſenſibiliter adficiat: nam omnes irritationes humorum & motuum ad interiora viſcera periculum inferunt.

13. Vti in aliis febribus malignis *ſpecifica*, vere talia, adhuc deſiderantur, ita multo magis in peſte. Laudantur a quibusdam *oſſa humana*, non cruda, ſed computrefacta illa, quæ a cœmeteriis petuntur; & ſane dignum eſt, vt inquiratur, an non eadem ratione ab homine, peſte intermortuo, remedium contra hoc venenum impetrandum ſit, vti hoc efficaciter a *cane rabido* contra hydrophobiam deſumitur; item ad imitationem illius remedii, quod ab oſſibus iumentorum impetratur, quæ a

malo per *gramen offifragum* illato, exſtincta ſunt. *Vid. Flora Francica edit. nouiſſ.*

14. Licet eruptiones illæ peſtilentes, nempe bubones & anthraces, ad chirurgiam magis pertinere videantur, Medicus tamen ſequentia circa illas notet:

1) Regimen leniter, ſed continuo diapnoicum plus ad eruptionem confert, quam vlla alia tentamina.

2) *Diſcuſſio* anthracum atque bubonum pro re ſumme dubia atque difficili habenda, neque in vllo medicamento, niſi in camphora, ſpes aliqua hic collocanda eſt.

3) *Bufones* quid ad hunc ſcopum valeant, ab experientia demum exſpectandum eſt: nam relationes ita variant, vt aliæ nimium quantum, aliæ plane nihil iisdem tribuere velint.

4) Idem valet de lapide, *magnete arſenicali*, ab aliis laudato; ab aliis ſpreto; quamuis vtraque hæc non tam diſſipare, quam ſolum mali impetum mitigare, ſeu venenum extrahere aut eneruare credantur.

5) Quid de *foliis hyoſciami* ad diſſoluendos carbunculos promittatur, in herbario *Pancouii* videri poteſt.

6) Illud vbique ſedulo cauendum, ne, loco diſcuſſionis, nuda repulſio ſuſcitetur, quæ tanto certius in bubonibus funeſta, quando maiore patientis leuamine illæ eruperunt.

7) *Emollitio*, maturatio per emplaſtra & epithemata emollientia, ſi mature inſtituatur, &, facta apertione, putredo per infuſionem balſamicorum præcaueatur, ſpem diſcuſſione facit maiorem.

8) In anthracibus, præcipue circa partes teneriores eruptis, *vſtio* mediante ferro *candente* aliis medicationibus præfertur: Anthraces etiam recedentes nihil præſentius reuocat, quam cauterium tale eminus admotum; de qua re digniſſima obſeruatio apud *Scultetum* occurrit.

9) Vbi reliquæ circumſtantiæ conſentiunt, non improbandus eſt auſus quorumdam chirurgorum, per *ſectionem* bubones, mediocris adhuc molis, exſtirpare.

10) Con-

10) Conferantur tabulæ chirurgicæ de *carbunculis* & *bubonibus*.

15. Remedia *præseruantia* vti in aliis contagiosis summe incerta sunt, ita multo magis in peste. Animus, a timore mortis liberatus, maioris est efficaciæ, quam tot laudata præseruantia elixiria, aceta alexipharmaca, pilulæ antipestilentiales &c.

16. Quando autem omnino consilia & remedia præseruandi scopo desiderantur, sequentia possunt suppeditari:

1) Quo magis plethora adest, eo magis commendetur *venæ sectio.*

2) Mane exhibeatur dosis essent. pimpinellæ albæ, bene saturatæ, vesperi vero puluis bezoardicus.

3) *Diæta* sit moderata, cibi acidulati.

4) *Suffimenta*, e. g. per baccas iuniperi, frequentia instituantur.

5) *Motus* corporis placidus numquam prætermittatur, vt transspiratio naturalis vbique locum habeat.

6) Qui cum patientibus, peste infectis, commercium habent, illi radicem pimpinellæ albæ eo tempore in ore detineant, & saliuam perpetuo reiiciant.

17. Denique adhuc notari meretur, quod pestis varia subinde schemata exhibeat: modo enim vt febris continens, modo vt continua, præcipue inflammatoria, sese manifestat; quæ ficta schemata Medicum a methodo genuina non deducant.

18. De *amuleto Wedelii*, quod *arcanum duplicatum catholicum* vocat, atque radicem *colchici* & *plantaginis* continet, ipsius auctoris *tractatus de colchico veneno* legi potest.

19. Quæ præteritis annis in quibusdam Galliæ prouinciis maritimis regnauit pestis, illa industriam Medicorum non mediocriter quidem exercuit, sed quid præsidii in arte fuerit, litteræ publicæ passim docuerunt. Cingulum, tinctoris cuiusdam nouum inuentum, *ex mercurio, sulphure & aliis simplicibus* paratum, &, vti in scabie alias fieri

ri solet, nudo corpori adligatum, efficaciam quamdam in quatuor personis habuisse, gubernator prouinciæ significauit.

TABVLA LXXVIII.

DE

FEBRE QVOTIDIANA INTERMITTENTE.

I. D*EFINITIO.*

Febris quotidiana est species febrium intermittentium, singulis diebus cum horrore & æstu subsequente recurrens, quibus motibus febrilibus natura, seu principium vitale, noxiam aliquam materiam, in primis viis ordinarie hærentem, corrigere & evacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quotidiana intermittens a quotidiana *continua* facile potest distingui. *Vid. tab. de febre catarrhali benigna.*
2. Quotidiana intermittens a tertiana *duplici* intermittente in eo quidem differt, quod quotidiana constans & vniforme tempus inuasionis & durationis singulis diebus exhibeat, in tertiana autem *duplici* non singuli paroxysmi, sed alterni sibi respondeant, e. g. paroxysmus primi diei conuenit cum paroxysmo tertii, & paroxysmus secundi diei cum paroxysmo quarti, hæc autem diagnosis magnum in praxi momentum non inuoluit, Medicus enim rationalis respicit paroxysmos, quocumque tempore, & quibuscumque horis recurrentes.

III. *SIGNA.*

1. Febris *quotidiana* inuadit ordinarie tempore matutino, hora circiter sexta vel septima.

2. Cum

2. Cum frigore & horrore satis notabili, per horæ spatium communiter durante.
3. Vomitu quoque, vel diarrhæa spontanea, aut ambobus simul stipata.
4. Succedit æstus satis vehemens, cum siti, inquietudine, & capitis dolore.
5. Totus paroxysmus raro sex horas transcendit.
6. Æstus quando paullulum remittit, sudor spontaneus ordinarie subsequitur.
7. Singulis tamen diebus recurrit, tempore familiariter prorsus eodem, vel, vbi turbatur, plane diuerso, anticipando aut postponendo.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febris quotidiana rarior est, quam reliquæ intermittentes.
2. Occupat magis phlegmatica, quam reliqua temperamenta.
3. Ætati senili præ iuuenili.
4. Item sexui feminino præ virili magis est familiaris.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est materia viscido-mucosa, quæ in primis viis ordinariam sedem habet.
2. Cum hoc primarum viarum vitio sæpius conspirat plethora cum spissitudine sanguinis in vena portæ.
3. Caussa *formalis* est principium vitale, quod motibus febrilibus materiam illam noxiam secernere & excernere intendit. Conf. *caussæ* tabulæ sequentis.
4. Caussæ *occasionales*, quæ primas vias deprauare, & sanguinem *spissum* reddere possunt, sunt sequentes:
   1) Diæta inordinata & cruda.
   2) Vita sedentaria otiosa.
   3) Animi mœrores continui.
   4) Temperamentum segnius phlegmaticum, vel sanguineo-phlegmaticum.
5. Caussæ febris *quotidianæ* conueniunt quidem cum caussis tertianæ, in quotidiana tamen qualitas vel quantitas materiæ peccantis maiore gradu subesse videtur; nisi quidem tertiana in quotidianam mutata fuerit per remedia commouentia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris quotidiana in longius quidem plerumque tempus protrahitur quam tertiana, ad indolem autem quartanæ non accedit.
2. Quo magis plethora cum spissitudine sanguinis concurrit, eo difficilius omnia in paroxysmis succedunt, & eo diutius durat vniuersus morbus. Natura enim quando obseruat, plethoram sub labore hoc febrili imminui, prius facile non desistit, quam quantitas sanguinis sufficiens hac ratione euacuata, non obstante, quod vitium primarum viarum iam sublatum sit.
3. Quo magis *æstuans* est hæc febris, eo magis ad *continuam* properat.
4. Vomitus & diarrhæa, quando expedite succedunt, sudor etiam lenis sub declinatione paroxysmorum erumpit, febris, tum ratione impetus, tum ratione tenoris, in dies ab vno paroxysmo in alterum decrescere obseruatur.
5. Quando autem debitæ excretiones non succedunt, & inprimis sudor per patientis incontinentiam supprimitur, atque insuper remedia adstringentia propinantur, tum facile obstructiones viscerum, hepatis, lienis, item febres lentæ & hecticæ, cachexia, & tumores œdematosi succedunt.
6. Calidioribus autem medicamentis si nimium sanguis exagitetur, febris hæc intermittens facile transit in continuam, præcipue inflammatoriam.
7. Conferantur ea quæ tabula sequente sub *prognosi* dicta sunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Materia viscido-mucosa in primis viis est corrigenda & *præparanda*; faciunt hoc
   1) *Incidentia*
      a) digestiva salina: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum.
      b) Resoluentia acriuscula vegetabilia, e. g. radix ari, piper, zingiber, semen sinapi.
   2) *Herbæ capillares*, e. g. capillus veneris, trichoman. ceterach,

terach, & aliæ radices ac herbæ, quæ hepaticæ ac ſplenetica dicuntur, v. g. rad. taraxaci, cichorii, herb. agrimon. centaur. min.

3) *Gummata* temperatiora: ammoniac. galban. ſagapen. excluſa tamen myrrha, quæ nimis æſtuoſa eſt.

2. Materia præparata, & mobilis facta, pro conditione circumſtantiarum eſt *euacuanda*, ſive per

1) *Emetica*, ſive per

2) *Laxantia* blandiora, v. g. pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, *Quercetan.* tartareas *Bontii*; quin & per

3) *diaphoretico-diuretica* temperata, v. g. rad. helen. vincetox. pimpinell. alb. & ex his parat. eſſent.

3. *Symptomata*, nimis vrgentia, prudente ratione ſunt mitiganda.

1) *Frigus* nimis vehemens & diuturnum ſubleuant

a) *Linimenta* & *balſama* ſtomachica, quibus ſcrobiculum cordis & ſpina dorſi inungi poteſt.

b) Vel ſolus *ſpiritus vini* rectificatiſſimus, linteis quadruplicatis regioni epigaſtricæ adplicatus.

2) *Æſtum*, *ſitim*, *cephalalgiam* enormem moderantur

a) *Nitroſa* & *acida*, v. g. nitrum depuratum, ſpiritus vitrioli, nitri, clyſſus antimon. ſuccus citri, quod acidum naturæ humanæ amiciſſimum eſt.

b) *Diluentia*, v. g. infuſum thée, veronic. vel potus tenuior ordinarius, non nimis frigidus, neque etiam nimis calefactus.

c) *Continentia* tranquilla ſub ſudore, ſiue ſpontaneo, ſive per temperata diaphoretica promoto. Hæc præcipue lenit æſtum *proximi* paroxyſmi, item languorem & fatigationem.

4. *Primæ viæ* ſunt roborandæ; quod faciunt

1) *amara*, non nimis ingrata, ſtomachica vulgo dicta, v. g. rad. gentian. rubr. ſummitat. centaur min. tanacet. herb. card. benedict. abſinth. ſcord. & hoc nomine ipſa eſſent. alexipharm. cum eſſent. gentian. ſociata.

2) *Acida* temperata, & *martialia* correctiora, vbi in ſpecie

 tinct.

tinct. vitrioli martis *Ludouici* laudatur, si inadpetentia post febrem superatam diutius perseueret.

5. *Motus* in consuetudinem deducti, & sublata materia, adhuc perennantes, prudente modo cohibendi sunt; cui indicationi satis faciunt

1) *Anodyna*, sedatiua, v.g. pilulæ *Wildeganſii* genuinæ, aut *Matthæi* siue *Starkeyanæ* veræ, vespera, quæ paroxysmum præcedit, sumendæ.

2) *Subadſtringentia*, e.g. cortex chinæ, crocus martis antimoniat. tenerior *Stahlii*, versus paroxysmum, non tamen *proxime* ante eumdem, propinanda.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Ante paroxysmum pulueres digestiuo-præcipitantes propinentur, e g.

Recip. tartar. vitr.
conch. acido tartari saturat. ana M. dos. scrup. I.

2. Sub æstu sufficiens tepidus potus, qualiscumque dilutus, porrigatur, & quando sitis vehementer vrget, cum nitro temperetur, præcipue etiam continentia corporis tranquilla obseruetur.

3. Æstu vero remittente, & madore spontaneo erumpente, exhibeatur essent. alexipharm. *Stahlii* ad gutt. XX-XXX. cum regimine admodum moderato.

4. Horis vacuis continuentur pulueres digestiuo-absorbentes.

5. Versus somnum pilulæ *Becchers*, vel aliæ laxantes, ex gummatibus & resinis paratæ, propinentur, vt circa sequentem paroxysmum effectum suum edant, & hac ratione materiam febrilem præscindant. Vix autem, & non nisi in febre languidiore, hæc laxantia sunt *neceſſaria*.

6. Denique, superato vtplurimum morbo, ad tonum ventriculi & viscerum restaurandum, essentia quædam stomachica in vsum trahatur, e.g.

Recip. essent. gentian. rubr.
centaur. minor.
galang. ana M. D. XXX. gutt. versus pastum.
Vel recip. tinct. martis aperitiu. *Ludouici* vnc. I.
essent. lign. aloës drach. II. M. D. gutt. XL L.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vulgaris methodus, qua febres intermittentes hodie tractari solent, duo extrema inuoluit: altera enim materiam peccantem cum *impetu* eliminare intendit, nempe per vomitoria; altera autem, per corticem illum Peruuianum, materiam potius supprimit & concludit, quam evacuat.

2. *Vomitoria*, empirice adhibita, sæpe conatus tantum enormes, sine materiæ peccantis successu, prouocant, patientes inutiliter fatigant, & plethoricos vehementer angunt.

3. Quando *euemetis* propinantur, præcipue eo tempore, quo sponte natura ad vomitum propendet, nempe versus paroxysmos, facile *hyperemesin* inducunt, & tamen sufficientem excretionem non præstant.

4. Tanto magis hoc contingit, si, quando febres diu durarunt, & in habitum iam deductæ sunt, emetica exhibentur.

5. *Altera methodus*, qua motus febriles, nullo habito respectu ad materiam peccantem, simpliciter cohibentur, siue per corticem Peruuianum, siue per alia adstringentia, grauiora adhuc damna inducere solet.

6. Nempe adstrictionem alui pertinacem, in consuetudinem facile abeuntem, flatulentiam, angustias præcordiorum, post pastum præcipue adfligentes.

7. Quo magis status plethoricus concurrit, eo certius post cibum phlogoses, faciei rubores, capitis grauitates, & hypochondriaca pathemata succedunt.

8. Porro: colica, icterus, tabes, cachexia, oedemata, hydrops, febres acutæ inflammatoriæ, anginæ, febres lentæ, hecticæ, anomalæ, & innumera fere alia mala.

9. De hoc damno, per corticem *chinæ chinæ* inducto, in recente adhuc memoria sunt duo *regia speimina.* Annis enim proxime præterlapsis Hispaniæ Regina post vsum chinæ chinæ non solum dicta symptomata mox experta est, sed & ex vita mature excessit. Regem autem ipsum quot periculis exposuerit incongruum hoc medicamen, no-

nouellæ Madritenses anno 1718. d. 19. dec. confirmant sequentibus: Ob zwar unser König durch den Gebrauch der China de China das neuliche Fieber vertrieben, so hat sich doch an dessen Statt ein auszehrendes Fieber eingestellet, welches Ihn noch diese Stunde nicht verlassen wil, auch wil die Schwulst an dem einen Fusse im geringsten nicht abnehmen, ja es ist gar eine inflammation darzu geschlagen. Wiewohl nun das vomitiv und andere medicamenta eine gute Wirckung scheinen gethan zu haben, so ist man gleichwohl wegen des Königes Leben in grosser Bekümmerniß. Optandum sane esset, vt hæc *regia* exempla ab vniuersa schola medica altius considerarentur.

10. Reliquæ obseruationes & cautelæ videantur tabula sequente.

TABVLA LXXIX.

DE

FEBRE TERTIANA.

I. DEFINITIO.

Febris tertiana est species febrium intermittentium, post tertium diem cum horrore & succedente æstu recurrens, quibus motibus febrilibus principium vitale noxiam aliquam materiam, in primis viis vt plurimum hærentem, præparare & euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris tertiana est vel *simplex* vel *duplex*; quam differentiam *signa*, quæ inferius sequuntur, docent.
2. Tertiana *legitima* bene discernenda est a *spuria*, *sub-continua*, quæ vt plurimum frigus *lenius*, æstum vero vehementiorem & diuturnum, præter ea symptomata adhuc aliqua insolita, e. g. tussim, adfert, post paroxysmos etiam languorem, lassitudinem artuum, capitis grauitatem ver-

vertiginosam, siticulositatem, somni inquietudinem, inappetentiam, iugite perseuerantia, post se relinquit.

3. Tertiana probe etiam distinguenda est a febribus illis acutis praecipue *epidemicis*, quae typum tertianarium simulant, quando in tempus vernum, & in corpus circa primas vias impurum incidunt: hae enim notabilem continuitatis habent malignitatem, & non raro maculas petechiales, purpuram, & alia exanthemata parturiunt.

III. *SIGNA.*

A. *Tertianae simplicis.*

1. Inuadit horis ante meridiem, a ientaculo vsque ad prandium, & quidem

2. qui ientare consueuerunt, accipiunt paroxysmum circa tempus ientaculi; qui autem huic non adsueti sunt, ab hora decima vsque duodecimam ordinarie a paroxysmo corripiuntur.

3. Incipit cum notabili horrore, qui ad membrorum concussionem frequentius excedit.

4. Sensus hic spastico-refrigeratorius primum ordinarie circa regionem lumborum sentitur, & inde per longitudinem dorsi versus scrobiculum cordis adscendit.

5. Succedit *nausea* cum angustiis & anxietatibus praecordiorum.

6. Quo magis legitima est tertiana, eo certius haec nausea in ipsum *vomitum* transit, per quem modo tenax & mucosa materia, modo biliosa saburra, modo cibi adhuc indigesti, primis paroxysmis reiiciuntur.

7. In quibusdam fortes tantum vomendi *conatus* obtingunt sine notabili excretione.

8. Vel loco vomitus diarrhaea sequitur, & quidem communiter in subiectis minus vegetioribus, phlegmaticis, annosis, aut vbi saburra mucosa diu semicocta in primis viis haesit.

9. Haec symptomata quando per vnam vel alteram horam durauerunt, tum frigori remittenti succedit immediate flaccida fatigatio & languor corporis vniuersalis, praecipue vero artuum, cum molesto sensu contusionis, als wenn al-
les

les an dem Patienten zerschlagen wäre; exceptis illis, in quibus nausea diutius continuat.

10. Hunc languorem excipit æstus, qui vtplurimum *successiue*, interdum vero satis præcipiti cursu augescit.

11. Concurrunt dolores capitis, sitis & amarities oris.

12. Quam primum hic æstus paullulum mitescit, mador quidam, seu lenis sudor erumpere obseruatur; non quidem semper prioribus, bene vero sequentibus paroxysmis.

13. Quo magis tranquilla patientis continentia concurrit, eo citius æstus mitescit, & sudor succedere solet.

14. Totus paroxysmus vix infra 6. horas decurrit, familiarius ad octo, &, quando vehementior est, ad duodecim horas sese extendit; has autem quæ excedit, pro *notha*, id est, vere practico sensu, composita, ad continuum genivm accedente, habenda est.

15. Repetuntur vero hæc omnia alternis diebus, ita vt ad minimum interuallum 24. horarum intercedere soleat.

16. Paroxysmi communiter stato tempore & hora, nonnumquam vero anticipando, aut postponendo, recurrunt.

B. *Tertianæ duplicis.*

1. Hæc singulis quidem diebus recurrit, non singuli autem paroxysmi, sed alterni sibi respondent, e. g. primo die inuadit ante meridiem, secundo post eumdem, tertio ante meridiem, quarto post eumdem.

2. Tertianæ *anomalæ* nullum certum inuasionis tempus obseruant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertiana legitima occupat magis sexum virilem quam femininum.

2. Familiarior est ætati iuniori & iuuenili, quam annosiori, quæ facilius tertianas anomalas incurrere solet.

3. Item magis euenit personis vegetiorioribus, quam segnioribus & incuriis.

4. Præcipue autem homines sensibiliores & nauseabundi facile tertianam incurrunt, quando post cibos, cum nausea adsumtos, conatus vomendi violenter supprimuntur.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est viscida, lenta, mucida aut semi-concocta materia, vtplurimum in primis viis hærens; interdum vero, præcipue quando febris antea suppressa vel corrupta fuit, materia peccans in vasis meseraicis vel hepate obhærescit.

2. Caussa *efficiens*, seu *formalis*, est principium vitale, quod motibus hisce febrilibus materiam dictam eliminare intendit.

3. Caussæ *occasionales*, quæ primas vias deprauare solent, sunt sequentes:

 1) Diæta inordinata, crassa, & concoctioni refractaria.
 2) Præsertim quando cum nausea cibi adsumuntur.
 3) Vel commotiones animi vehementes ante, sub vel post pastum accedunt.
 4) Vitæ genus sedentarium & otiosum.
 5) Refrigeratio in regione abdominis, præcipue circa tempus, quo cibus adsumtus est: hac enim ratione concoctio impeditur.
 6) Scabies repulsa.

4. *Bilem* cum veteribus hic accusare velle, irritum est: licet enim illa in febre tertiana sæpius euomatur, hoc tamen retorsionibus duodeni, quæ sub his vehementibus commotionibus contingunt, tribuendum est. Experientia docet, quod etiam sani, vomitorio vtentes, bilem sub vltimis vomitibus eiiciant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris tertiana legitima, si incongruæ medicationes non admittantur, toto genere salutaris est; immo per vulgus constat, quod post legitimum huius febris decursum patientes non solum priorem, sed etiam firmiorem recuperent sanitatem.

2. Hæc legitima tertiana frequentius ante septimum paroxysmum, raro autem ante quartum in solidum cessat; sed nihil critici in hac febre obseruare licet.

3. Quando diæta conueniente, & regimine modesto subleua-

tur, numquam ruit in exitum periculosum, & absque artis auxilio feliciter solet decurrere.

4. Vbi vero per medicamenta calida sudor, præcipue sub æstu vehemente, immodeste concitatur, patientes sensibilissime debilitantur, & continuas tabidas sudationes, immo febres acutas, viscerum inflammatorias incurrere solent, & hoc tanto certius, quo magis temperamentum sanguineum vel cholericum, ætas iunior, & diæta vinosa concurrunt.

5. Quando autem tertianæ per *adstringentia* cohibentur, succedunt: lassitudo, fastidium, pressiones circa præcordia & hypochondria: porro obstructiones hepatis, lienis, febres lentæ, hecticæ, cachexia, præcipue in illis subiectis, quæ temperamenti sunt phlegmatici vel melancholici, aut ætatis prouectioris.

6. Vti in tertiana legitima *euacuationes* per vomitum vel diarrhæam, quando mature & vegete procedunt, salutariter succedere solent; ita harum excretionum retentiones morbum in longum tempus protrahunt, paroxysmos non decrescentes, sed æquali tenore recurrentes, inferunt, & vires notabiliter exhauriunt.

7. *Sudor* ille lenis, qui sub declinatione æstus erumpere solet, quo magis tranquilla continentia & placido regimine promouetur, eo certius *sensim* decrescunt paroxysmi, & morbus salutariter finitur; atque hæc successiua febris terminatio melioris est fidei, quam quæ præcipiti gressu decurrit.

8. Quando error quidam siue in diæta, siue in medicatione committitur, succedens paroxysmus notabiliter exacerbatus obseruatur.

9. Nihil facile huius febris legitimum decursum tam sensibiliter turbare potest, quam insignis *plethora*; hæc enim, vbi concurrit, omnia symptomata exasperat; præcipue æstum infert grauiorem, & sudoris spontanei eruptionem multum impedit: ægerrime etiam tales patientes medicamenta calida, vel cohibentia tolerant: non raro enim

enim in febres acutas inflammatorias per illa coniiciuntur.

10. Paruum & breue frigus subsequente diuturniore æstu, sine excretionibus notabilibus, febrem designat irregularem, & acuto typo, ad minimum composito, propinquam.

11. Tertiana aliquando *contagiosa* velut adparet, sed non aliter, quam sub crassa conuersatione & contactu, e. g. quando in eodem lecto dormiunt, ex iisdem vasis bibunt; præsertim si vitium primarum viarum concurrat.

12. Insolita *voracitas* in hac febre, præcipue quæ paroxysmos antecedit, morbum protrahere obseruatur; vnde per vulgus passim audire contingit: die Freß-Fieber halten lange an, subiuncta interdum hac ratione: sie haben volle Nahrung.

13. Sic etiam auctior adpetitus, post febris decursum ordinarie succedens, quando per ingestionem ciborum repletur, facile *recidiuam* inducit.

14. Tertianæ, quæ verno tempore oriuntur, melioris genii sunt, quam quæ reliquis temporibus obtingunt.

15. Tumores œdematosi post tertianas tantum quidem periculum non inuoluunt, quam qui quartanas excipiunt; nisi tamen mature & conueniente methodo illis occurratur, hydrops tandem inducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

Hæc prorsus conuenit cum illa, quam præcedente tabula de febre quotidiana indicauimus.

B. *Methodus specialis* exiguis tantum circumstantiis variat.

1. Vna vel altera hora ante paroxysmum exhibeantur digestiva cum absorbentibus maritata, e. g.

Recip. nitr. antimoniat. vnc. semis.
conch. præparat. & acido tartari saturat. drach. II.
M. dos. scrup. I.

ita vomitus spontaneus plerumque subsequitur.

2. Sub paroxysmo potus sufficiens concedatur; modo non inebriatiuus, non fæculentus, neque actu frigidus, aut nimiis haustibus ingurgitatus. *Conf. cautel.*

3. Vbi æstus & sitis vehementius vrgent, potus pro sanguineis leuiter acidulari, pro cholericis autem & melancholicis nitro temperari potest.

4. Æstu mitescente sudor spontaneus promoueatur per moderatam dosin essent. alexiph. *Stahlii*, subiuncto placido regimine.

5. Die vacuo hæc essent. alexipharm. & pulueres digestiuo-absorbentes continuentur, hac tamen discretione:

   1) Si nimio maior sit exæstuatio febrilis, crebrius, sed refracta magis dosi, propinanda est essent. alexipharm. ne motus in febrem lentam & hecticam degenerent.

   2) Si vero æstus minor sit, digestiua crebrius, quam alexipharm. sunt exhibenda.

6. Eodem die vacuo lenes etiam laxationes conueniunt, absolutæ autem non sunt necessitatis, nisi febris languescere, & in longum tempus durare soleat: quo casu pilulæ *Becheri*, *Stahlii*, cum extract. panchymagogo *Crollii* pro re nata coniunctæ, laudantur. Item decoctum aliquod ex resoluentibus & laxantibus paratum; in quem finem conducunt: rad. cichor. tarax. herb. fumar. card. benedict. agrimon. rad. hellebori nigri, rhabarbar. fol. sennæ & similia.

7. Locum etiam habent stomachico-carminatiua, eodem die versus pastum propinanda, ad tonum primarum viarum restaurandum, e. g. essent. gentian. rubr. absinthii composita, tinct. martis aperitiu. *Ludouici*, item essent. e rad. ari, herb. absinth. centaur. min. mastich. galang. cort. citri, aurant.

8. Denique vbi hæc omnia sollicite obseruata sunt, & motus febriles nihilo minus perseuerant, ibi *positiue sistentia* conceduntur. Præ aliis laudantur

   1) *Crocus martis* antimoniat. tenerior *Stahlii* 3-5. gran. pro dosi. Hic crocus aluum non adeo adstringit, vti china chinæ, & tamen æque præsentem efficaciam in sistendis motibus febrilibus exhibet.

   2) *Pilulæ Wildegansii* 4-5. horas ante paroxysmum ad gran. 3-4. exhibendæ: hæ non prima dosi, sed successiue im-

impetum paroxyſmorum infringunt, & communiter ſudorem excitant.

VIII. *CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris tertiana *duplex* aliam non expoſcit methodum, ſed peculiarem tantum ad paroxyſmos reſpectum & adplicationem.
2. Quæ *præcedente* tabula ſub cautelis dicta ſunt, illa hoc loco repetantur.
3. Subiecta febris tertianæ quo magis ſunt valetudinaria, tenera, & ſenſibilia, eo magis leniore methodo tractanda ſunt.
4. Abſint in iisdem impetuoſa *euacuantia*, multo magis autem motus febriles poſitiue cohibentia; digerentibus potius per tempus aliquod inſiſtatur, & lento demum greſſu euacuantia in ſubſidium vocentur.
5. Habent quidem in tertianis locum *vomitoria*, vbi cibus dyſpeptus, & malæ concoctionis, recenter febrem excitauit; ſtolidum autem eſt, naturam adhuc magis per artem excitare, ſi iam ſpontaneam ad vomitum habet inclinationem.
6. Extra has circumſtantias vomitorium exhibere vix vmquam neceſſarium eſt: materia enim morbifera, ſufficienter præparata & mobilis facta, commodius ſponte natura reiicitur, ſiue per placidum vomitum in ipſis paroxyſmis, ſiue magis tacite per ordinarias aluinas excretiones.
7. Quod ſi tamen omnino in robuſtioribus, vel etiam ſegnioribus vomitorium aliquod præſcribere placet, ad negotium eo citius & facilius expediendum, ſollicite obſeruetur, quod, ſecundum *Hippocratem*, non *cruda*, ſed *concocta* mouenda ſint; ſin ſecus, grauia tantum vomendi conamina ſuccedere ſolent, quæ vires proſternunt, debitos motus turbant, & ita vniuerſum negotium difficilius reddunt
8. Febres tertianæ, per *adſtringentia* ſuppreſſæ, vti non raro occurrunt; ita certior illarum cura non obtinetur, quam per paroxyſmorum febrilium reuocationem; quæ per

pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia moderata, & tamen efficacia, laxantia commode obtinetur.

9. Quam primum per lenia talia laxantia febris reuocata est, symptomata per suppressionem inducta, e. g. tensiones & pressiones circa præcordia & hypochondria, lassitudo, fastidium, tumores œdematosi &c. citius ordinarie mitescunt.

10. Post felicem febris tertianæ decursum adpetitus moderandus, refrigerium, præcipue humidum, euitandum, & ad tonum ventriculi restituendum, tonico-stomachicis continuandum est; subiuncto motu corporis moderato.

11. Vbi autem hæc febris, minus feliciter decurrens, tumores œdematosos relinquit, ibi salia digestiua, lenia tonico-martialia, stomachica & blandissima laxantia conueniunt; abstinendo a salibus volatilibus, acrioribus alcalicis & purgantibus fortioribus.

12. Digestiua *salina*, e. g. tartar. vitriol. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. longe hic præferenda sunt *vegetabilibus*, e. g. rad. ari, zedoar. piperi, zingiberi, &c. hæc enim segniora non solum obseruantur, verum etiam per sal suum volatile, quod sub acrimonia sua fouent, æstui febrili præiudicium aliquod adferunt.

13. Quando autem febris lentescit, & ita minor æstus præsto est, vel subiectum phlegmaticum occupat, tum hæc vegetabilia & alia *amara* laudabilem operam præstant; in specie laudatur *centaurium minus*, &, febre subacta, carduus benedictus, qui ad tonum roborandum eximia virtute præditus est.

14. *Extracta* horum amaricantium decoctis & infusis præferenda sunt, præcipue in subiectis sensibilibus, in quibus infusa talia, copiose adsumenda, per nimiam suam amaritiem facile æstum hecticum inducere solent.

15. Sal digestiuum *Syluii* non commendatur, multo minus salia volatilia vrinosa.

16. Cura per *arsenicum* non decet viros sinceros.

17. Sa-

17. Saburra ad primas vias congesta, aliis febribus concurrens, tertianarii typi complicationem haud raro adfert; quod tanto magis obseruandum, quo sæpius tales febres anomalæ in nostris climatibus occurrunt. Faciunt hoc præcipue febres epidemicæ, paullo lentioris indolis, verno tempore obuenientes. *Vid. differentia*, item *tabula de febre catarrhali maligna.*

18. Ex omnibus febribus *duæ* sunt, quarum caussa materialis ob loca satis commodam immediatam *correctionem* paullo magis admittit: nempe febris cholerica & tertiana; cauendum tamen vbique, ne intentione corrigendi absorbentia nimis copiose ingerantur.

19. *Efflorescentiæ vlcerosæ* in externo oris ambitu non tantum tertianis intermittentibus, sed & tertianis continuis, & aliis acutis, cum magna anxietate cardialgica coniunctis, immo in vermibus etiam sunt familiares. Hoc tamen loco mentio illarum fieri debuit, quia potissimum sub febre tertiana obseruantur. Quod hæc fiant in febribus minus benignis & in longum tempus se se extendentibus, communissime quidem adseritur, docet autem experientia, ipsas benignas tertianas cum eius modi efflorescentiis sæpius esse stipatas.

20. *Venæ sectionem* in febribus intermittentibus adhibere absonum est: facile enim typum intermittentem in continuum mutant.

21. Potum quando etiam sub *frigore* patientes efflagitant, ille tanto modestius, & magis tepidus porrigendus est.

22. Denique ad *recidiuam* tertianæ febris præoccupandam, adhuc notandum, quod annuo recursu primæ viæ per lenia laxantia euacuari, & per stomachica roborari possint; subiuncto regimine diætetico exquisito.

23. Laudant quidam sympatheticam febrium curam per *cancrum fluuiatilem:* iubent nimirum segmenta vnguium patientis cancri chelis adligare & deinde cancrum in fluuium demittere, daß das Fieber mit dem Krebse fortschwimme. Sed sine omni effectu vnquam tentatum est.

TAB.

TABVLA LXXX.
DE
FEBRE QVARTANA.

I. DEFINITIO.

Febris quartana est species febrium intermittentium, quarto quouis die cum frigore & succedente æstu patientem inuadens: quo labore febrili principium vitale materiam aliquam noxiam, circa viscus aliquod hypochondriacum hærentem, corrigere, remouere, & hac ratione visceris læsionem auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quartana est vel *simplex*, vel *continua.*
2. De *simplice* hac tabula, de *continua* autem infra agitur.

III. *SIGNA.*

1. Quartana legitima præ aliis intermittentibus typum suum exactissime seruat: vix enim alio tempore, quam post meridiem, circa horam quartam vel quintam inuadit.
2. *Frigus*, quod format, ad horrorem quidem & artuum succussationem non accedit, est tamen satis sensibile, & ad duas circiter horas extenditur.
3. Præcedit & concurrit *languor* corporis & animi.
4. *Vomitus* non facile exoritur, nisi febris a manifesta ciborum incongruorum ingestione initium sumserit.
5. Neque *diarrhææ* ordinarie eueniunt, notabiliter potius aluus non solum die febrili, verum etiam reliquis vacuis constricta obseruatur.
6. *Calor*, qui frigori lento gressu succedit, non tam vehementia, quam odiosa siccitate, immo mordaci ariditate, patienti molestus est: vnde etiam vix vmquam sudor succedere solet.
7. *Æstus* hic ad quatuor vel sex horas, raro diutius sese extendit, nisi forte primo & secundo paroxysmo.

8. Du-

8. Durante ita calore vertiginosa capitis perturbatio cum dolore obtuso, non exquisite lancinatorio, adfligit.

9. Superato paroxysmo redit quidem patiens ad mediocrem orthostadiam, & succedentibus vacuis diebus in eodem statu perseuerat; manet autem aliquod animi fastidium & sensus profundus contusionis & confractionis, quem dolorem Medici vocant *osteocopon*.

10. Quarto quouis die recurrit paroxysmus, & quidem statis praecise horis, raro postponendo, rarius anticipando: quam primum enim anticipat, iusta statim *continuitatis* suspicio fouenda est.

IV. *SVBIECTA.*

1 Quartana familiarius occupat aetatem consistentem, & prouectiorem.

2. Quando autem ab auctoribus, e. g. *Sydenhamo* & *Sennerto*, traditur, quod infantilis etiam aetas hac febre occupetur, hoc epidemicae indoli tribuendum est.

3. Temperamentum melancholicum prae omnibus reliquis huic morbo succumbit.

4. In primis tales personae eumdem incurrunt, quae sub vitae genere otioso, sedentario & speculabundo, frequentes animi moerores & sollicitudines experiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* huius febris est materia viscida, tenax, plerumque in visceribus hypochondriacis, cum *venae portae* connexionem habentibus, stabulans, e. g. in hepate, liene, glandulis mesaraicis: rarius in primis viis.

2. Caussam circa viscera hypochondriaca haerere, satis confirmat nexus reciprocus, quem haec febris cum ictero, cachexia, tumoribus oedematosis & asciticis fouet: modo enim quartana his, modo haec quartanae succedunt: modo complicantur. *Conf prognosis. num. 9.*

3. Caussa *formalis* est principium vitale, quod motibus talibus lentis lentescentem stagnantem materiam resoluere intendit, ad obstructiones, scirrhos & salino - acres corruptiones in dictis visceribus praecauendas.

4. Caussae *occasionales* & procatarcticae sunt:

1) Febris tertiana vel quotidiana, male curata.
2) Obstructiones euacuationum sanguinearum consuetarum, e. g. mensium, hæmorrhoidum.
3) Diæta cruda cum potu parciore.
4) Refrigeratio abdominis, præcipue post pastum, aëre humido exsistente.
5) Tempus autumnale: vnde quartanæ dicuntur febres autumnales.
6) Vitæ genus sedentarium, otiosum, speculabundum, præcipue cum mobili permutatum.
7) Abusus *acidorum*, spissitudinem humorum inducens.
8) Abusus *spirituosorum*, qui orgasticam sanguinis commotionem caussatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Motus & decursus huius febris plane respondet quantitati & qualitati materiæ peccantis, quæ exigue quidem molis, difficillimæ tamen, ob tenacitatem, resolutionis est.
2. Hinc quartanæ communiter ad plures hebdomades, immo menses sese extendunt, & ita sæpius contumaces reperiuntur, vt diu pro scandalo Medicorum habitæ sint.
3. Concurrente autem methodo conueniente, & patientis patientia, hæc febris, licet sibi relicta pertinax sit, & non facile sponte sua ad tranquillitatem redeat, feliciter tamen profligatur.
4. Immo in iunioribus, labori alias adsuetis, intra duas interdum hebdomades soluitur.
5. Si autumno inuadit, non raro ad vernale tempus sese extendere obseruatur, bis die Bäume ausschlagen, vernalis autem quartana breuioris est periodi.
6. Quartana post annuum decursum facile *recidiuam sistit*; immo si magis suppressa, quam legitima methodo superata fuit, tam longam periodum non exspectat, sed breui sæpius iterum recrudescit, cui rei facile ansam præbet repletio ingentis adpetitus, post suppressionem per *chinam chinæ* excitati.
7. Ad nullam excretionem notabilem hæc febris ordinarie inclinat, vti sub *signis* iam indicatum est.

8. Quan-

8. Quando autem per vomitoria, purgantia fortiora, sudorifera, salia volatilia vrinosa, adstringentia, venæ sectionem, tractatur, facile in typum acutum, vel malum chronicoteron, febrem lentam, hecticam, transmigrat.

9. Quartana legitime superata soluit prægressos hypochondriacos adfectus; incongrue autem suppressa, scirrhositas hepatis, lienis, glandularum mesaraicarum, tumores œdematosi, hydrops, hectica, asthma siccum, tussis sicca, icterus, præcipue niger, succedunt.

10. Tumores œdematosi, qui post quartanam sequuntur, longe contumaciores sunt illis, qui durante adhuc febre obveniunt. *Conf. cautelæ.*

11. Quæ de adpetitu fortiore, seu potius voracitate, ante vel post paroxysmum vrgente, præcedente tabula diximus, valent etiam de febre quartana: nempe portendit talis voracitas febris vtplurimum diuturnitatem.

12. *Scabies*, quæ interdum febri quartanæ superuenire solet, felicem febris decursum promittit: materia enim, ad peripheriam translata, in scabiem fœtidam mutatur, & sic vere consumitur; quando autem ad pedes deiicitur, tumores duriores, & non raro pessimi moris vlcerationes format.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Collectio & infarctus materiæ tenacis & mucosæ circa viscera hypochondriaca hærens, *incidendus* & *resoluendus* dus est. Faciunt hoc

1) *Salia digestiua*, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. Item: sal absinth. centaur. min. card. benedict. tartar. tartarisat. terra foliata tartari.

2) *Gummata* temperata: ammoniac. sagapen. sarcocoll. (myrrha iusto æstuosior est.)

3) *Radices* incidentes, e. g. rad. ari, gentian. rubr. pimpinell. alb. vincetox.

4) *Herbæ* resoluentes amaræ, e. g. fumar. epithym. capill. vener. præcipue centaur. min. item absinth. adianth. alb. marub.

5) *Diluentia*, in primis etiam ob aluum adstrictam, & spissitudinem sanguinis.

2. Materia hac ratione resoluta, correcta & præparata, per aluum & vrinam *euacuanda* est. Præstant hoc

1) Laxantia, præcipue melanagoga, cum *epicrasi* ordinata, coniunctis nempe modo commendatis resoluentibus radicibus & herbis, quæ vim diureticam exhibent.

2) Vel pilulæ ex gummi ammoniaco, extractis amaris, aloë, extract. hellebor. nigr. mercur. dulc. & resin. scammon.

3) Item pilulæ tartareæ *Quercetani*, vel *Syluii*.

4) Præ omnibus pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*.

3. *Tonus* viscerum est restaurandus; cui scopo inseruiunt stomachica, tonica, neruina, præcipue essent. rad. gentian. rubr. centaur. min. card. benedict. absinthii composita, tinct. mart. aperitiu. *Ludouici*.

4. *Motus* denique, si re vera in consuetudinem degenerati obseruentur, sistendi sunt. Præstant hoc

1) Electuar. cort. chinæ chinæ 3. 4 horas ante paroxysmum exhibitum.

2) Crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, dicto tempore ad gran. 4. 5. propinatus: non prima dosi, sed successiue motus sistit, & hinc cortice peruuiano securior est.

3) Crocus martis cachecticus *Zwelferi*.

4) Nonnumquam amuletica efficaciam præstant, e. g. adpensio aranearum, emplastra *epicarpia*, die Puls-Pflaster, per *Helmontium* & *Knæpffelium* commendata.

B. *Methodus specialis*.

1. Vna vel altera hora ante paroxysmum propinetur scrup. I. salis alicuius digestiui, præcipue tartar. vitriol. legitime parat. omisso, vel parca dosi adiecto, absorbente, ne materia magis lentescens reddatur.

2. Durante æstu tranquilla continentia seruetur, & sufficiens, tepidus, dilutus potus patienti porrigatur.

3. *Primo* die vacuo

1) Ma-

1) *Mane* eſſent. alexipharm. cum eſſentia quadam ſtomachica remixta, exhibeatur, e. g.

Recip. eſſent. pimpinell. alb.
ſcordii ana drach. II.
gentianæ rubræ vnc. ſemis. M. doſ. XXX. gutt.

2) Verſus prandium repetatur.

3) Poſt meridiem ſalia digeſtiua aliquoties exhibeantur.

4. *Altero* die vacuo

1) *Mane* pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia lenia laxantia, cum aperitiuis & ſtomachicis maritata, forma infuſi propinentur, e. g. recip. rad. ari, gentian. rubr. pimp. alb. vincetox. ana vnc. ſemis. herb. centaur. min. abſinth. fumar. ana manip. ſemis. fol. ſennæ drach. VI. rhabarb. elect. vnc. ſemis fibr. helleb. nigr. drach. II. tart. vitriolat. vnc. ſemis. inciſ. contuſ. fiant ſpecies, cum libr. I. aquæ feruentis bulliant, & remotis ab igne addantur vini libr. II. doſ. vitr. I.

2) Circa veſperam pulueres digeſtiui bis exhibeantur.

5. Vbi *tumores* œdematoſi, vel plane hydropici cum quartana iam complicati ſunt, ibi pilulæ *Stablianæ* vel *Beccherianæ* ſingulis vacuis diebus propinari poſſunt.

6. Die *febrili* ante meridiem eſſent. alexipharmaca, verſus autem & poſt meridiem vſque ad nouum inſultum digeſtiva exhibeantur.

7. Hæc methodus per aliquot hebdomades continuetur, & ſi tum febris cedere recuſet, & motus illi, remota materia, in habitum obfirmati adpareant, patientes autem diebus intercalaribus ad plenariam euphoriam, & ad legitimum vſum rerum *non-naturalium* perueniſſe videantur, tum poſitiue *ſiſtentia* conceduntur: quo caſu crocus martis antimoniatus tenerior, tempore ſuperius indicato exhibitus, ſatis efficax deprehenditur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quartana vti in ſe lento progreſſu & motu leniore gaudet; ita commotiones artis impetuoſiores ægerrime tolerat.

2. Hinc *emetica* & *cathartica* draſtica, item *alexipharmaca* ſub

paroxyſmis, præſertim cum regimine ſudorifero data, grauiora damna inducunt; & totum febris genium turbant.

3. In ſpecie in plethoricis ſudorifera talia vertiginoſam capitis perturbationem, & alui adſtrictionem pertinaciorem cauſſantur: vnde febris exaſperatur, & patiens facile in lentam ac hecticam febrem conijcitur.

4. Idem de *venæ ſectione* iudicandum eſt: nocent, quidquid dicant antiqui, præcipue *Arabes*.

5. *Abſorbentia*, ſiue ſolitarie ſiue cum aliis affatim ingeſta, lentorem materiæ febrilis augent, ita vt facile typum quartanæ in lentum vel ſub-continuum transmutent.

6. *Olea volatilia* aromatica, quæ ab aliquibus commendantur, caute ſunt adhibenda; in phlegmaticis quidem robuſtioribus, & minus raræ texturæ, *oleum piperis* aliquid præſtat, in aliis autem ſubiectis hectica facile inducitur.

7. Tenſiones & preſſiones in ſiniſtro hypochondrio, quando concurrunt, adhibeatur methodus, quæ tabula de *infarctu lienis* commendata eſt, ſpeciatim eſſent. adianthi albi cum tinct. martis *Ludouici* remixta, & verſus paſtum exhibita, egregie conducit.

8. *Externe* in tali caſu, vti & in doloribus præcordiorum, emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, largiter camphoratum, locum habet.

9. Vix dicendum eſt, quam ſalutariter ſe commendent pilulæ *Beccheri* correctæ in tumoribus, huic febri ſuperuenientibus: proſtant enim exempla, vbi febris quartana, cum tumore per vniuerſum corpus non mediocriter ſtipata, intra tres hebdomades ſolis hiſce pilulis & pulueribus digeſtiuis feliciter ſublata eſt.

10. Quod ad diætam attinet, abſtrahatur a cibis crudioribus, præcipue ſi voracitas accedat; ex contrario adhibeantur, lentorem humorum corrigentia, e. g. embammata ex ſucco cochlear. ſinap. raphan. marin. naſturt. &c.

11. *Nux vomica* penetrantiſſima amaritie gaudens ad tenaces collectiones & infarctus, auctore *Ludouici*, commendatur.

12. Dan-

12. Dantur interdum aliæ adhuc species febrium intermittentium, e. g. quintana, septimana. Sic etiam notum fuit exemplum, in quo die solis & mercurii schemata febrilia tantum adparebant; cuius rei genuina caussa hæc videbatur, quod profligata vmquam in hoc patiente febris, quæ mercurii die initium sumserat, solis die altera vice recurrerat. Vnde post annuum interuallum hisce duobus diebus motus tales aliquoties sese manifestabant. Tractantur autem methodo eadem.

13. Conferantur etiam *cautelæ*, quæ præcedente tabula indicatæ sunt.

TABVLA LXXXI.

DE

FEBRIBVS COMPOSITIS EX ACVTA PERIODO.

I. DEFINITIO.

Febres compositæ ex *acuta* periodo sunt complexus variorum motuum, e duabus acutis concurrentium, quibus principium vitale & quantitatem sanguinis imminuere, & qualitatem ejus corrigere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres mirum in modum inter se complicantur, & hæc complicatio vniuersum sæpe negotium satis reddit intricatum & ambiguum.

2. Duplicis autem in genere generis sunt febres ita compositæ:
   1) aliæ enim ex *continente* & *continua*, & sic ex duabus acutis componuntur, quæ in regionibus nostris septentrionalibus satis sunt familiares; licet vulgo parum attendantur.

2) Aliæ

2) Aliæ ex intermittente & continua coalescunt, & longe rariores sunt compositis primi ordinis.

3. Compositæ ex duabus acutis triplicis iterum generis sunt:

1) Modo enim febris *continens* ad plethoram imminuendam instituitur, in executione autem illius scopi impedimenta qualitatis sanguinis, præcipue spissitudinis, obiiciuntur, vt, tamquam ex accidenti, stasis inflammatoria, & ad hanc discutiendam, febris *continua* simul introducatur. Huc pertinet antiquorum *synochus putrida*, ob putridam qualitatis corruptionem, quam veteres in sanguine agnoscebant, & vel ex vrina fœtida ominabantur, ita denominata. Ad hunc censum etiam referri possunt febres anginodes, phrenitis, immo non raro etiam aliæ febres inflammatoriæ, e. g. hepatitis.

2) Modo febris *continua* primas partes sortitur, cui deinde febris *continens* accedit, vti v. g. febris synocha simplex contagiosis malignis superuenire obseruatur.

3) Modo *continua* cum alia continua complicatur, e. g. febres biliosæ cum aliis acutis, in primis contagiosis.

4. De compositis, ex acuta periodo prouenientibus, hac tabula agemus, de aliis autem compositis, quæ ex continua & intermittente coalescunt, duabus sequentibus agetur.

III. *SIGNA.*

1. Quando *continua continenti* superuenit, tum sub initium morbi signa synochæ offeruntur, nimirum febris sine horrore statim cum æstu inuadit, successu tamen morbi typus febris *continuæ* notabiliter intercedit, & sic hæc complicatio schema mixtum exhibet, quod sæpe confundit illos, qui hosce febrium concursus non animaduertunt.

2. Vbi autem *continens* ad *continuam* accedit, ibi etiam sub initium signa continuæ pura adsunt, deinde autem continentis indoles interludia sua profert; præcipue maiorem calorem, quam qui alteri febri conuenit, caussatur.

3. Sic etiam se res habet, quando *continua* cum alia *continua* complicatur, e. g. febres biliosæ cum petechizantibus, ibi enim vtrarumque febrium signa sese manifestant.

IV. SVB-

IV. *SVBIECTA.*

1. Febres, ex acuta periodo compositæ, familiariter illis hominibus eueniunt, qui non solum insigniter plethorici sunt, verum etiam vitio simul qualitatis sanguinis, præcipue vero illius spissitudine, laborant.

2. Hinc tales compositæ febres tam frequentius in regionibus nostris septentrionalibus occurrunt; rarius autem continentes simplices inueniuntur: vnde etiam tam raræ apud nos sunt *simplices crises*, siue per hæmorrhagias, siue per criticos sudores, contingentes.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* harum febrium est vitium quantitatis & qualitatis sanguinis.

2. Caussa *formalis* est duplex respectus seu intentio principii vitalis, nempe quantitatem sanguinis imminuere, & qualitatis sensibile aliquod vitium corrigere.

3. Sic v. g. in concursu continentis & continuæ quantitas sanguinis insigniter exagitatur: sub hac exagitatione ob sanguinem spissum facile exoritur stasis inflammatoria: hæc stasis discutienda alios deinde motus exposcit, quam qui in febre *continente* obseruantur.

4. Eadem ratio est, vbi natura miasma aliquod periculosum, vel aliud qualitatis vitium per febrem *continuam* expellere intendit; sub hoc autem labore abundantiam sanguinis non exigua impedimenta adferre experitur, ibi mirum non est, si motus febris *continentis*, euacuationem sanguinis respicientes, immo ipsæ hæmorrhagiæ, concurrant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Si quidquam aliud, certe complicatio duarum acutarum salutarem febrium decursum sufflaminare potest.

2. Motus enim, qui in hisce febribus occurrunt, sibi inuicem plane sunt contrarii, typus est inconstans, es wechselt so oft in einem Tage mit dem Patienten; & sic neutri febrium satis fieri potest.

3. Ita v. g. fortior impulsus sanguinis progressiuus, conquas-

satorius, resolutorius, qui in febre *continente* necessarius est, aduersatur motibus placidis successiuis secretoriis & excretoriis, febri *continuæ* propriis & necessariis.

4. Item quando in febre continente humores die critico in vnum locum ad intimiores nobiles partes, præcipue ad caput, alibi ad vterum, alibi ad alia viscera abdominis, coacervantur, hæc quidem directio hæmorrhagiæ famulatur, quoniam autem hac ratione miasmata maligna ad has partes simul compelluntur, lethalis vtplurimum eventus introducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Venæ sectio siue instituatur, siue prætermittatur, secundum indicationes, infra sub *cautelis* legendas.
2. Vbique vtilissima est artificialis promotio & conseruatio liberi motus humorum ad peripheriam, citra tamen sanguinis exagitationem, vt nempe diapnoica solum excretio obtineatur.
3. Præcipue facta venæ sectione hæc methodus diapnoico-diaphoretica summæ necessitatis est, & versus dies *criticos* paullo exactior esse debet, ne illo tempore congestio & conatus hæmorrhoos ad caput contingat, & patientem iugulet.
4. Præter ea hæ febres tractantur, vti aliæ acutæ, nempe per temperatam essentiam alexipharmacam, & pulueres nitroso-absorbentes cum diaphoretico fixo remixtos; interpositis ante meridiem potionibus diapnoicis, & post meridiem emulsionibus ad gradum acorem acidulatis.
5. Quoniam autem constantem typum non seruant hæ febres, Medici primarium officium erit, quasuis per diem mutationes sollicite obseruare, & modo dicta medicamenta iisdem prudenter substituere.
6. Aluus per totum morbi decursum aperta seruetur clysteribus, tertio semper die repetendis.
7. Continentia tranquilla tam corpore quam animo vbique iniungatur, cum potu sufficiente & satis diluto.

VIII. CAV-

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Licet rationi ad modum consentaneum sit, in hisce compositis acutis abundantiam sanguinis per proximam viam, nempe per venæ sectionem, ventilare, & sic toti illi contentioni satis facere, infallibilis tamen regula, vbi sanguinis eductione absolute opus sit, non potest constitui; excepto solo casu eminentis ad modum plethoræ. Hinc totum negotium iudicio Medici relinquendum est.

2. Quando autem venæ sectionis necessitas iudicata fuit, necessarium est, vt illa in principio principii, & quidem paullulum largiter, instituatur, ac deinde versus ipsas crises vena frontis aut raninarum secetur, vel per Ægyptiacam narium scarificationem seu incisionem scopo proposito consulatur.

3. Remedia calida & actiuiora, vti in aliis acutis, ita tanto magis in hisce compositis, abesse debent, quia vel solum intemperans regimen eximias in iisdem turbas concitare obseruatur.

4. Obseruare contingit in praxi clinica, quod interdum præcedant congestiones rheumatico-arthriticæ cum notabili tumore circa artus manuum & pedum. Has congestiones excipit hæmorrhagia narium satis larga & per aliquot dies continuans sub commotionibus febrilibus, *continentis* schema exhibentibus. Tandem succedit febris *continua* typica. Has anomalicas complicationes & hunc metaschematismum motuum nemo prudenter tractabit, nisi qui rationalem naturæ intentionem prudenter æstimare, & finem horum motuum considerare, didicit.

TABVLA LXXXII.
DE
FEBRE TERTIANA CONTINVA.

I. DEFINITIO.

Febris tertiana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, inuoluens paroxysmos, tertianæ intermittenti ſimiles, cum calore nihil intermittente, ſed frequenter ita excedente, vt ab vno paroxyſmo ad alterum ſeſe extendat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres ex *intermittente* & *acuta* compoſitæ diſtinguendæ ſunt ab illis, quæ ex *duabus acutis* complicatæ obueniunt, de quibus præcedente tabula iam actum eſt.
2. Tres autem ſpecies illarum compoſitarum obſeruantur, quæ ſub ſchemate intermittentis & acutæ coaleſcunt:
   1) Febris *quotidiana continua*, quæ, quoniam cum febre catarrhali benigna prorſus quadrat, immo vnam eamdemque ſpeciem conſtituit, ſuperius iam pertractata eſt. *Vid. tab. LXVII.*
   2) *Tertiana continua*, quam hæc tabula exhibet, & veterum tertianam *extenſam* includit.
   3) *Quartana continua*, quæ ſequente tabula explicabitur.

III. *SIGNA.*

1. Tertiana *continua* exhibet paroxyſmum, tertianæ intermittenti ſimilem, nempe cum *frigore*, vel tamen *horrore* ſinguli paroxyſmi vtplurimum recurrunt.
2. Huic ſuccedit *æſtus*, per initia ſatis vehemens, deinde ſenſim langueſcens, ſemper tamen vsque ad ſuccedentem nouum paroxyſmum naturalem gradum ſuperans.
3. *Adpetitus* maxime iacet.

4. Vires

4. *Vires* ſenſibiliter ſunt proſtratæ.
5. *Somnus* eſt inquietus.
6. *Cephalalgia* eſt continua.
7. *Sitis* cum ſiccitate oris perpetuo vrget.
8. *Pulſus* velocitate iugiter perennat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertianam continuam communiter incurrunt, quibus tertiana ſimplex incongruis medicationibus, vel malo regimine, ſuppreſſa fuit.
2. In ſpecie quibus calida alexipharmaca verſus paroxyſmum propinata fuerunt, vel ſub æſtu per refrigerium ſudoris ſucceſſus fuit retropulſus. Item quibus in tertiana ſimplice vena ſecatur.
3. Eueniunt etiam illis, quibus aliæ excretiones repente ſuppreſſæ ſunt, e.g. poſt ſcabiem retropulſam, tumores ad interiora repreſſos.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miasma tenuius, malignum, indolis fermenteſcentis.
2. Deliteſcit autem praua huius materiæ indoles, & tegitur quaſi ſub ſchemate tertianæ intermittentis.
3. Natura enim, tamquam cauſſa *efficiens*, craſſiore ſaburra in primis viis prægrauata, occaſione huius adgreditur cauſſam manifeſtius vrgentem, & hac ratione febrem intermittentis & craſſioris indolis format.
4. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* præcedente membro iam nominauimus, quibus accenſendus adhuc eſt aër fermenteſcentibus talibus particulis imprægnatus. *Vid. differentia tab. de febribus bilioſis.*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vti quotidiana, ſic etiam tertiana continua epidemica quadam laruatione interdum prouenit, & tum indolem ſuam, per ſe ſatis deteriorem, magis adhuc manifeſtat, & exanthematibus non raro ſtipata obſeruatur.
2. Quando mitius tractatur, tranſit facile in febrem tertianam intermittentem, & hac ratione legitimæ methodo cedere

obseruatur; nonnumquam autem in hecticam ex hac tertiana simplice transmigrat, præcipue si nimiis absorbentibus tractata fuit.

3. Vbi autem præpostera calida medicatio & peruersum regimen accedit; ibi non raro in acutam impetuosam, præcipue inflammatoriam febrem, patiens coniicitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Versus paroxysmum exhibeatur puluis antifebrilis cum sale quodam digestiuo, ob saburram in primis viis, coniunctus, e. g.

Recip. antimon. diaphoret.
conch. acido tartari vel citri saturat.
nitri depurat.
tartar. vitriolat. ana dosis scrup. I.

2. Sub æstu sufficiens potus iniungatur.

3. Remittente autem *calore* natura ad excretiones diapnoicas manu quasi ducatur, essentiam alexipharmacam paruis dosibus exhibendo, & intra quatuor vel quinque horas repetendo.

4. Versus nouum autem paroxysmi impetum puluetes temperantes aliquoties iterum propinentur.

5. Vbi æstus fortior, plethora insignis, & temperamentum sanguineum concurrunt, ibi acida laudabilem vsum præstant, e. g. spiritus vitrioli, clyssus antimonii sulphuratus, spiritus sulphuris per campanam, & in primis acidum citri.

6. In nimis feruentibus itaque paroxysmis iulapia, cum his acidis remixta, adhibeantur, & pulueres etiam temperantes aliquoties interponantur.

7. *Aluus* omni modo aperta seruetur, non vero stimuletur.

8. Quo magis autem impetus senescit, eo commodius lenes laxationes ante dictis subiunguntur, ita quidem, vt effectus laxantium in paroxysmi initia incidat.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In his & reliquis compositis quam maxime caueatur, ne *lentor*, quem interdum hæ febres simulant, Medicum securum reddat, vel etiam confundat, aut malignam illam labem negligendo, respectum solum habeat ad crassam materiam, in tertiana simplice peccantem, & hanc vomitoriis, purgationibus, ac sudationibus adgrediatur.

2. Ægerrime enim compositæ febres eius modi commotiones vehementes tolerant, & non raro per easdem in plane malignas transmutantur.

3. Præstat itaque moderata methodo incedere; & licet tertiana tantum simplex, vel continua ex simplice recens nata subesse, & emesin efflagitare videatur, fortioribus tamen hisce commotionibus non opus est: nemo enim hominum in statu tali facile moritur, ex aduerso, si error in diagnosi contingat, præpostera remediorum tentatio grauia damna infert.

4. Ipsæ *diaphoreticæ* commotiones, si intempestiuæ & immoderatæ sint, in vehementem acutum typum præsentissime febrem coniiciunt.

5. *China chinæ* vti in tertiana simplice *exiguum*, ita in continua plane nullum vsum obtinet.

6. Symptomata sensibiliora *opio* non nisi fucantur, debito autem vsu nitrosorum, & iusto excretionum conuenientium successu in solidum mitescunt.

7. Ad *recidiuas* hæ compositæ inclinant; hinc opus est, vt patiens, superato licet morbo, medicamenta antifebrilia per aliquod adhuc tempus continuet, & sensim aëri adsuescat.

TAB.

TABVLA LXXXIII.
DE
FEBRE QVARTANA CONTINVA.

I. **DEFINITIO.**

Febris quartana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, quartanarium quidem typum ſeruans, ſed calorem ſuum ab vno paroxyſmo vſque ad alterum extendens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quartana *continua* ab intermittente facile, & vel ipſa denominatione, diſcernenda eſt.
2. Licet ad hecticam febrem motibus ſuis lentis propius accedat, typus tamen quartanarius differentiam ſatis docet.

III. *SIGNA.*

1. Exhibet paroxyſmum, quartanæ intermittenti ſimilem, nempe paroxyſmus quarto ſemper die cum pandiculationibus, horripilationibus plus vel minus ſtipatis recurrit; tam ſtatas autem horas non ſeruat, vti quartana ſimplex, ſed anticipare interdum obſeruatur.
2. *Æſtus* ſuccedit ſatis aridus, moleſtior primo die, mitior ſequentibus, paullulum tamen maior naturali calore, ita vt patiens extra lectum diu ſubſiſtere non poſſit.
3. *Siticuloſitas* cum oris ſiccitate, & ſpumida pauca ſaliua, continuo moleſtat.
4. *Adpetitus* eſt valde langueſcens, frigida & ſalſa magis, quam alia, deſiderans.
5. Concurrit adfectio capitis magis temulenta, quam cephalgica.
6. Ad ſomnum quidem magnam patientes habent propenſionem, ob perennem autem corporis & animi inquietudinem, ſomnus ad modum eſt turbatus, & nihil reficiens.
7. *Vrina* ad hecticorum vrinam fere accedit: eſt enim rubicunda, craſſa, & roſeum deponit ſedimentum.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Quartanam continuam incurrere solent homines, qui in quartana simplice incongruis medicationibus tractati sunt, e. g. calidis alexipharmacis, versus paroxysmum exhibitis, item adstringentibus.
2. De reliquo eadem subiecta occupat, quae tabula de quartana legitima indicauimus, nempe personas
   1) consistentis & prouectioris aetatis,
   2) temperamenti melancholico phlegmatici,
   3) otiosas, speculabundas, frequentibus animi moeroribus expositas.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* quartanae continuae conuenit quidem cum caussa quartanae intermittentis, est nempe materia viscida & tenax, in visceribus hypochondriacis stabulans, in continua tamen eminentior haud dubie subest gradus, ita vt infarctus simplex in obstipationes scirrhosas iam transiisse videatur.
2. Caussa *formalis* est principium vitale, quod motibus febrilibus lenissimis & lentis lentescentem talem materiam resoluere & vlteriorem noxam, ab illa exspectandam, praeoccupare intendit.
3. Caussae *occasionales* & *procatarcticae* conueniunt potissimum cum iis, quae tabula de quartana simplice indicatae sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quae de *pertinacia* quartanae intermittentis tabula de quartana sub prognosi iam diximus, ea magis adhuc valent de quartana continua.
2. Ad hecticam indolem, vti proxime accedit, ita etiam in *veram* talem prorsus facile transit, praecipue, vbi adstringentibus tractatur; quo casu hydrops etiam introduci solet.
3. Quando autem per remedia calida, vel vomitoria, hi motus lentescentes excitantur, tum febres acutae inducuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Verſus paroxyſmum exhibeantur ſalia digeſtiua, e. g. tart. vitriolat. vel arcan. duplicat. cum exigua portione alicuius abſorbentis, cum acido citri ſaturati.
2. Quam diu æſtus vrget, continentia tranquilla commendetur, & ſufficiens potus offeratur.
3. Sequentibus autem diebus, quibus calor paullulum remittere obſeruatur, propinentur lenia laxantia, cum reſoluentibus, aperitiuis, in ſpecie ſic dictis hepaticis & ſpleneticis, ſiue coniungendis, ſiue ſubordinandis, e. g.
   1) Ante meridiem bis exhibeatur eſſent. alexipharm. cum eſſent. centaur. minor. vel gentian. rubr. remixta.
   2) Poſt meridiem adhibeatur decoctum aliquod ex radice cichorii vel taraxaci, cum ſero lactis paratum.
   3) Verſus ſomnum propinetur doſis pilularum *Stahlii* vel *Beccheri.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Repetantur hic, quæ tabula præcedente, item de quartana ſimplice ſub *cautelis* dicta ſunt.
2. Quartanæ continuæ minime omnium tolerant commotiones artificiales per vomitoria, purgantia, diaphoretica, venæ ſectiones.
3. Cauendum, ne per abſorbentia, ad quæ & lapis *bezoar* referendus eſt, copioſe adſumta, collectio illa viſcida & ſpiſſa adhuc magis augeatur.
4. Febris quando feliciter ſuperata eſt, non ſtatim ab omni medicatione patiens deſiſtat, ſed per aliquot adhuc ſeptimanas digeſtiua & ſtomachico-tonica vrſurpet, alias motus facile recrudeſcunt.

TAB.

TABVLA LXXXIV.

DE FEBRIBVS CORRVPTIS, ITEM DE FEBRIBVS NONDVM TYPICIS.

I. DEFINITIO.

1. *Febris corrupta* eſt febrium tam intermittentium, quam acutarum conſectarium, quod partim ex malo earum regimine, partim ex incongruis artificiis prouenit, indolem ac typum ordinarium prorſus omittit, & ægros cum Medico ad modum diuexat.
2. *Febres nondum typicæ* ſunt motus febriles, modo auctiores, modo leniores, qui vero, licet pleraque ſymptomata febrilia habeant coniuncta, talem tamen ſcenam adhuc ludunt, vt cognitu ſit difficile, num ad febres acutas, an vero ad intermittentes ſint acceſſuræ.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Febris corrupta* differt a febribus tam *intermittentibus*, quam *continuis* ratione typi & ſymptomatum.
2. Ratione *euentus* differt ab aliis febribus in eo, quod curationem vtplurimum reddat difficilem & intricatam.
3. In ſe vero ſpectata hæc febris corrupta, eſt vel *acutæ*, vel *intermittentis* indolis.
4. *Febres nondum typicæ* differunt a *commotionibus febrilibus*, ſtrictiore ſenſu ſumtis: hæ enim ſatis quidem vehementer inuadunt, poſt vnum autem alterumue inſultum communiter iterum euaneſcunt; illæ autem tam diu oberrant, donec tandem typum febris vel intermittentis, vel continuæ ordinarium oſtendant.
5. Differunt denique hæ febres nondum typicæ ab *ephemera plurium dierum*, vti *commotiones febriles*, ab *ephemera ſimplice*. In ephemeris enim omnia ſunt acerbiora &

motus febriles æquali tenore & ordine procedunt, donec iusto suo termino notabilissimas excretiones exhibeant.

III. *SIGNA.*

1. *Febris corruptæ:*

1) Motus febriles, ob typum antea turbatum, adeo confuse procedunt, vt ad certam febrium speciem referri amplius non possint.

2) Symptomata sunt acerbiora.

3) Vires insigniter prostratæ.

4) Animus valde abiectus est & morosus.

2. *Febrium nondum typicarum.*

1) Corripitur patiens insultibus febrilibus, iam fortioribus, iam lenioribus, modo hoc, modo alio die, hodie cum horripilationibus, cras sine iisdem, post aliquot autem dies hæ anomaliæ ad typum ordinarium accedunt.

2) Hinc & symptomata febrilia primis diebus vix possunt dignosci, ad quam febrium classem sint referenda.

IV. *SVBIECTA ET CAVSSAE.*

1. *Febris corruptæ.*

1) Patientes febribus vel intermittentibus, vel continuis correpti, quando incongruis & præposteris medicaminibus tractantur.

2) Vel quando ipsi ægroti regimen, febribus conueniens, non obseruant.

2. *Febrium nondum typicarum.*

1) Sunt omnia illa subiecta, quæ *tab. de febribus in genere* adducta sunt.

2) Præcipue vero sensibilia, hæsitantia & ad animi commotiones prona.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Febris corrupta* maiori vtplurimum periculo exponit ægrotantes, quam ordinaria, quia omnia omnino symptomata magis vrgent.

2. Diutius quoque insistit, & difficilius curatur.

3. Gra-

3. Grauius adhuc periculum portendit illa, quæ excretionibus, febri nondum corruptæ debitis, caruit.
4. Febris *acuta* corrupta, omnium periculosiſſima eſt, & conveniente licet modo iterum fuerit tractata, ſæpiſſime tamen exitum nanciſcitur lethalem.
5. Mitior ſententia ferenda de *intermittentibus* corruptis, quæ curationem ſæpius admittunt.
6. *Febres nondum typicæ* facile grauiores cauſſantur morbos, ſi circumſpecta cura non tractantur.

VI. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

A. *In febribus corruptis.*

1. Nihil hic melius eſt, quam veram methodum antifebrilem readſumere, & cum tranquillitate ac patientia eamdem proſequi: in talibus enim corruptis febribus melioratio tam promte non ſuccedit; quæ *prognoſis* omni modo obſeruanda eſt.
2. Per initia præſtat puluerulenta abſorbentia & diapnoica plus exhibere, quam eſſentiam alexipharmacam.
3. Quando autem ſenſibilis in melius conuerſio obſeruatur, tum præſtat eſſentiam illam ſæpius, ſed non auctius, pulverulenta autem rarius, propinare.
4. Si *aluus* non bene ſuccedit, extractum panchymagog. *Crollii* paucioribus granis, vel pilulæ *Beccheri* aut *Stablii* adhibeantur; quæ laxantia in corruptis & ſuppreſſis *intermittentibus* præcipue conducunt, & non raro paroxyſmum reuocant, vt deinde ex fundamento curari poſſit.
5. *Abſorbentia* autem, cum acetoſitate citri ſaturata, aliis nudis hic in primis ſunt præferenda: magis enim diureſin & diaphoreſin promouent.
6. Sic etiam eſſentia alexipharmaca cum multa eſſentia ſcordii remiſcenda eſt. Vulgaris eſſentia *Stablii* hæc eſt:

Recip. radic. imperator.
helen.
angelic. ana vnc. ſemis.
pimpin. alb.
vincetox. ana vnc. I.

aliquando addit radic. valerian.
carlin.
rarius radic. recent. fraxinell.
Incis. contus f. l. a. essentia.

7. Hanc essentiam temperat cum essent. scordii, ita vt modo ex partibus æqualibus, modo ex partibus duabus scordii illam remisceat.

8. Quoniam autem radices imperat. angelic. & helen. calidiores sunt, vulgari huic essentiæ sæpius præfert, & illius loco exhibet essentiam pimpin. alb. cum essentia scordii æquali pondere remixtam.

B. *In febribus nondum typicis*

1. In recte administrandis talibus adfectibus, quorum genius nondum directe perspectus est, præstat ab omnibus commotionibus abstinere, nempe a vomitoriis, purgantibus, sudoriferis fortioribus, venæ sectione: pessimum enim est conamen, genium morbi non perspicere, & tamen remedia actiuiora, sub quocumque specioso prætextu, arripere.

2. Tutissimum est hic agere, quod generice in omnibus aliis febribus locum habet, nempe materiam corrigere & lenibus excretionibus eminus quasi viam ostendere.

3. Adhibeantur itaque primis diebus pulueres nitroso-temperantes cum antimoniali fixo coniuncti, & his leniter diapnoica interponantur, e. g. in iunioribus aquæ diapnoicæ cum absorbente quodam & antimonio diaphoretico remixtæ, item in adultioribus essent. alexipharm. temperatissima, exiguis dosibus propinanda.

4. Hæc methodus valet etiam, vbi in primis viis materia acrior & choleriodes præsto esse coniicitur.

5. Item agere conuenit, quando calor non plane nimius, sed potius clandestinus, cum lassitudine & ingente virium deiectione sese manifestat.

6. Quando autem febris qualemcumque typum seruat, Medicus illum sollicite animaduertere debet, obseruando, quo diei vel noctis tempore patiens peius se habere sentiat.

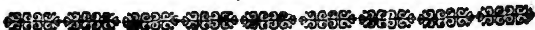
7. An-

7. Ante omnia inquirat Medicus in principium febris, num cum frigore, eoque maiore vel minore, num mane, circa ortum solis, vel vesperi inuaserit.

8. Hac ratione certior factus tractat morbum, vt moris est, nempe versus illud tempus, quo exacerbatio sentitur, exhibet nitroso-temperantia, cum antimoniali fixo remixta, & his insistit, vel lenissima diapnoica liquida interponit.

9. Mitescente autem paroxysmi impetu, lenia alexipharmaca propinat, & vsque ad nouum fere paroxysmum, refractis dosibus, eadem porrigit; quo noui insultus tempore temperantia absorbentia & antimonialia fixa iterum repetit.

10. Ceterum de *corruptis* febribus adhuc adiicimus, quod res consideratu digna sit, eius modi aleam, periculo sæpius plenam, in se suscipere. Hinc necesse est, vt circumspecta prognosi ante nos præmuniamus, quam curam adgredimur.

TABVLA LXXXV.

DE

OEDEMATE.

I. DEFINITIO.

Oedema est pallidus & indolens partis alicuius tumor, ab impedito libero progressu seroso-lymphalis humiditatis originem ducens. Deriuatur ab οἰδέω, tumeo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Oedema differt ab *ascite*, *anasarca* & *leucophlegmatia*

1) *Gradu* tumoris: in oedemate enim tantum artus, in ascite autem non solum artus, sed & abdomen, in anasarca & leucophlegmatia vniuersum corpus tumore adficitur.

2) Ratione *caussarum*; hydropici adfectus sedem primariæ caus-

caussæ circa viscera formant, œdema autem simplex a caussis magis externis & aduentitiis dependet: licet enim materialis caussa hydropis etiam œdema, quod in hydrope inseparabile exsistit, proferat, immo simplex, particulare œdema, cito & copiose se diffundens, hydropem ipsum inducere possit, est tamen ingens differentia caussæ antecedentis, concurrentis & succedentis.

2. Oedema facile potest discerni a *cachexia*, quamuis enim œdema cachexiæ auctioris passim vestigia legat, manet tamen insignis differentia inter œdema simplex, particulare, quod artus tantum occupat, & inter symptoma illud œdematosum cachecticum, totius corporis deprauationem inuoluens.

3. Differentiam œdematis a *podagrico* tumore sequentia docent:

1) Sensus dolorificus, in œdemate nullus, in podagra autem satis sensibilis est, & molestus.

2) Status antecedens: tumores enim podagrici obueniunt illis, qui motibus hæmorrhoidalibus obnoxii fuerunt, vti & feminis post varia rheumatica pathemata, quæ omnia ab œdemate simplici, insensibili, aliena sunt. Hæc differentia ad prognosin & therapiam multum valet.

III. *SIGNA.*

1. *Tumor* satis est notabilis & pallidus.
2. Digito quando comprimitur subsidet & scrobiculum in loco compresso format, qui sensim iterum explanatur.
3. Occupat hic tumor extremos potissimum artus, communissime autem pedes,
4. in illo videlicet casu, vbi solus, simplex, & sine alio morbo exsistit.
5. Quando autem hydropis consecutio & symptoma est, vel cachexiæ superuenit, tum latius in corpore se diffundit.
6. In oedemate simplice nullus *dolor* præsto est, vti sub *differentia* iam obseruauimus, immo citra omnem sensum

eue-

euenit; in malo autem præualescente tensio notabilis cum grauitate interdum sentitur.

7. Tactu *frigidus* est tumor hic œdematosus, licet æger nullum ibi frigus molestum sentiat.

8. *Aluus* vaga, nempe modo siccior, modo laxior obseruatur.

9. *Vrina* vel constanter pallida, vel obsoleto rubore imbuta & crassa, medio quasi colore inter aurantium & cereuisiarium dilutum; vtrimque autem quantitate parcissima.

10. Si ad summum peruenerit, nitet præ nimio infarctu cutis, & tunc quidem ad minimum tumor hinc inde russescit, ita vt tenerrima etiam vascula sanguinea in conspectum prodeant.

IV. *SVBIECTA.*

Tumoribus œdematosis præ aliis obnoxii sunt:

1. Homines phlegmatici habitus, sexus vtriusque.

2. Viri post hæmorrhoidum, & feminæ post mensium suppressionem.

3. Ætas paullo annosior.

4. Feminæ grauidæ, præcipue vltimo tempore gestationis.

5. Vterque sexus, quando diu & profunde crura aquæ frigidæ immergit, præcipue femininus, sub fluxu mensium in lauandis linteamentis occupatus.

6. Vulneratos etiam œdemata facile incurrere, si vulnera refrigerantibus tractantur, *Paracelsus* non friuole adnotavit.

7. Incidunt etiam in tumores eius modi seroso lymphales, qui tumoribus calidis, phlegmone, immo erysipelate, non nimium feruido, adficiuntur, per discutientia autem, valde efficacia, e. g. per spiritum vini camphoratum, subtiliores sanguineas partes velociter repellunt.

8. Specialiter *febricitantibus* apostasi quadam, nunc ad vtrumque, nunc ad alterutrum pedem œdema tale diffunditur; quod, licet a ceteris rubore perpetuo, & *calore* paroxyzante differat, molle tamen est, &, discussis volatilioribus sanguineis particulis, sinceram œdematis faciem inducit.

9. Specialissime tales tumores illis succedere obseruantur, qui

in acutis febribus salia volatilia, e. g. spiritum cornu cervi, copiose ingerunt.

10. Dantur & exempla, in quibus œdema oboritur post nimis diuturnam tensoriam femorum pressionem, intercepto nempe libero fluxu humorum ex inferioribus partibus crurum; quale quid facile ab equitatione, in primis super equo lati dorsi, contingit.

11. Denique œdemata etiam incurrunt, quibus scabies incongruis remediis repellitur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *continens* & *proxima* est mucida humorum spissitudo, & motus tonici relaxatio.

2. Non semper autem argui potest simplex vitium humorum, sed subsunt interdum *actiuae* pertinaces congestiones, præcipue in œdemate diuturno & habituali; cuius indolis maxime omnium sunt tumores, post febres, per apostasin formati, vbi, secundum antiquorum sanum sensum, materia peccans ex partibus nobilioribus ad ignobiliores proiicitur.

3. Immo caussam antea passiuam non raro excipere solet activa, nempe ob consuetudinem & frequentem œdematis discussionem.

4. Caussas *occasionales*, & procatarcticas, quæ vel vitium humorum inducere, vel motum tonicum relaxare possunt, sub descriptione *subiectorum* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omne œdema in genere pertinax est, & quo plures caussæ in illo conspirant, eo contumacius deprehenditur.

2. Melioris adhuc spei & restitutionis sunt, quæ œdemata a pure externis caussis, e.g. contusionibus, refrigerationibus humidis &c originem ducunt.

3. Sic etiam œdema post scabiem, non ita pridem repulsam, inductum, conueniente methodo facilius adhuc dissipatur.

4. Quo magis ab ascitico tumore adhuc distat, eo minus periculum inuoluit, & contra.

5. Ar-

5. Artus œdematosi, si extra lectum non perpetuo, nec insigniter frigeant, neque in lecto constanter & notabiliter æstuant, spem faciunt discussionis.

6. Insignes tales tumores, quando non *discutiuntur*, sed ad interiora viscera *repelluntur*, varia sontica mala eueniunt, nempe inflationes abdominis & præcordiorum, immo non raro verus hydrops introducitur.

7. Oedema in summo gradu constitutum, nitente scilicet & rubescente cute, adfligente etiam intimiore sensu ardoris, si febris acuta vel hectica exacerbata concurrit, corruptionem gangrænodem, sphacelosam, mortem, minatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucida humorum spissitudo est *corrigenda*; in quem finem laudantur:

1) *Salia* media & alcalica fixa, e. g. tartarus vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. tartar. tartarisat. arcan. tartari, sal absinth. centaur. minor. card. benedict. genistæ, ononid.

2) *Gummi-resinæ*, e g. ammoniaci, galbani, hederæ, iuniperi, myrrhæ, succini.

3) *Radices* alexipharmaco-diureticæ, præcipue rad. pimpinell. alb. quæ valde temperata, & tamen tenuium partium est ad penetrandum; item rad. vincetox. enul. imperator. irid. Florent. ari, gentian. rubr. angelic. petasitid. bardan. cichor. tarax.

4) *Herbæ* antiscorbuticæ & amaricantes, e.g. cochlear. trifol. fibrin. fumar. centaur. min. item marrub. alb. capill. vener. cuscut. hyssop. epithym.

5) *Ligna* antiuenerea, e.g. sassafras, santali, iuniperi.

6) *Composita*, tinctur. antimonii tartarisata, cum spiritu lumbricorum volatili remixta, tinctur. salis tartari, essent. succin. pimpinell. alb.

7) *Aromatica* peregrina & nostratia, e. g. zingiber, piper, costus, cardamom. caryophyll. cinnamom. sem. ammios, anisi, cumini, coriandri, fœniculi, anethi, baccæ

iuniperi, lauri, cort. citri, &, in potu, aurantiorum. Item raphanacea, alliacea, cepæ, squilla, dracunculus esculentus, asparagus, endiuia, petroselinum tam vulgare, quam Macedonicum, piperitis, nasturtia, thlaspi.

2. Correcta materia est *euacuanda*, siue per laxantia cum epicrasi, siue per pilulas *Beccheri*, stimulo quodam acuatas, sive in robustioribus per paullulum fortiora phlegmagoga.

3. *Motus* tonicus est roborandus:

1) *Interne* per martialia, e.g. tinctur. mart. tartarisat. *Ludovici* cum essentia adianthi albi remixtam, item per tinct. vitrioli martis *Zwelferi*, crocum martis antimoniat. aperitiu. *Stahlii* &c.

2) *Externe* per frictiones, motum corporis ambulatorium, continuatum, ligaturam cum fascia ampla, per decocta vel infusa, halitus forma adhibenda, vel etiam immediate adplicanda, e. g. recip. chelidon. mai. raphan. recent. sedi vermicularis murarii, fol. bardanæ, petasitid. fiat decoctum cum vino, vtpote roborandi virtute prædito. Laudant etiam oleum bufonum. De ligatura autem legantur cautelæ, quæ *tabula chirurgica* de tumoribus œdematosis num. 29. traditæ sunt.

4. Vlcerationes œdematis, quando eueniunt, sunt consolidandæ; quod ope per liquamen myrrhæ obtinetur.

B. *Methodus specialis.*

1. Pro gradu & diuturnitate morbi per aliquod tempus adhibeantur resoluentia, attenuantia aperitiua & digestiva, sub methodo generali denominata.

2. Deinde subiungantur laxantia, ad euacuandos præparatos humores, & eliminandas sordes primarum viarum. e. g. Recip. extract. panchymagog. *Crollii* drach. I.
hellebori nigri scrup. ſ.
Mercur. dulc. drach. semis.
Resin ialapp. gr. XV.
Ol. anisi gutt. VI. M. f. pilulæ de quibus quarto semper die grana XV - XX. propinen-

nentur, intermediis autem diebus pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii* adhibeantur.

3. Vel mox sub initium lenia laxantia cum resoluentibus possunt combinari, & ita in forma decocti aut infusi adplicari.

4. His sufficienter peractis tonica adhibeantur, & externa simul in subsidium vocentur. *Vide cautelas.*

5. Vbi œdema post febres remansit, laxantia amara, condita aromatica, per aliquod tempus continuentur, vt vel febris reuocetur, vel materia relicta mature tollatur, coniuncto externorum vsu.

6. Si mensium vel hæmorrhoidum vitia in caussis sunt, & tumor adhuc vacillans existit, ita vt modo redeat, modo delitescat, generali curæ commode venæ sectio in pede præmittitur, illo videlicet tempore, quo tumor delitescit, & vasa conspicua sunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Pro felice œdematis tractatione bene obseruetur, quod *discussio* placida & successiua longe differat a *repulsione*, quæ breui tempore, simul & semel peragitur.

2. Repulsio hæc subitanea, teste quotidiana experientia, asthmata, hydropem, acutos inflammatorios, suffocatiuos, spasticos, ileodes, aliosque anomalos adfectus circa abdomen caussatur: hinc quam maxime caueatur a repellentibus, refrigerantibus, humectantibus frigidis.

3. Oedema, quando ab internis caussis ortum est, nisi interna medicatio præmittatur, externa remedia facile recessionem suscitant, & infelices illos effectus, de quibus modo diximus, producunt. *Conf. tabul. chirurg. de tumoribus œdematosis.*

4. Valet hoc præcipue in illis casibus, vbi œdemata a mensium vel hæmorrhoidum suppressione nata sunt; in quibus sane ad externa remedia prius non properandum est, quam hæ excretiones ad debitum successum redactæ sunt.

5. Omnium autem ſenſibiliſſimi obſeruantur habituales tumores, & qui poſt febres *per apoſtaſin* efformati ſunt. Hi, neglecta ſub initium legitima *diſcuſſione*, quando firmiorem ſedem in membro aliquo iam conſtituerunt, deinde autem vel ſponte euaneſcunt, vel arte diſſipantur, pericula non exigua portendunt.

6. Vnde omnia adſtringentia, repellentia, aquæ aluminoſæ, fabrorum, balnea ſulphurata, pinguia vnguinoſa cautiſſime ſunt adhibenda. *Saponata* autem, mature adplicata, vſum habent.

7. Vix etiam *emplaſtica*, præſertim acriora, poſſunt admitti: vel enim plane non, vel nimis tenaciter adhærent, & ſic varia incommoda cauſſantur.

8. Vti humida frigida, & ſimplices inertes humectationes parti adfectæ grauius detrimentum adferunt, ita etiam nimis calida, neque interne, neque externe quadrant.

9. *Thermarum* vſus cautelam poſtulat: qui vegeti & integris viſceribus inſtructi ſunt, continuato illarum vſu interdum a tumore liberantur; minus autem ſanis, tenerioribus, præcipue feminis, thermæ tumoris incrementum, & non raro mortem adferunt.

10. Nocent autem præcipue thermæ vitriolicæ & aluminoſæ indolis, vti & aliæ aquæ minerales talis proſapiæ, arte calefactæ, & pro lauacro adhiberi ſolitæ.

11. *Acidularum* vſus, cum primis in œdematibus inueteratis, non ſolum ambiguus eſt, ſed & in hæmorrhoidariis certiſſime nocet.

12. Aqua exſtinctionis *calcis viuæ*, limpida licet, in œdematoſis tumoribus, hydropicis, in primis cum hectica complicatis, latius & largius adplicata, effectum edit quodam modo repellentem, & hinc non promiſcue adhibenda eſt; rubores autem ardentes, qui huic tumori interdum ſuperueniunt, certiſſime mitigat, neque in tali caſu tam præſentis periculi ferax obſeruatur. *Vid. diſſertat. de adſtringentium cauto vſu.*

13. *Camphora* autem cutim quaſi ſiccam & denſam reddit, & varia hinc incommoda cauſſatur.

14. Oede-

14. Oedemata, quæ nimio infarctu contingunt, & cutis rupturam minantur, vel etiam per minores papulas seri effusionem moliuntur, non sunt toleranda: liber enim exitus facile adsuescit, cohibitus autem infaustam recessionem inducere valet; vnde interne per congrua laxantia, & externe per temperata balsamica, succurrendum est.

15. Vbi œdema, quod ab externis caussis ortum sumsit, iam inveteratum est, & partis adfectæ *debilitas*, in ætate præsertim adultiore, concurrit, ibi præstat manum detrahere, quam vel in cassum laborare, vel fortioribus motibus repulsoriis damna illa inferre, quæ num. 2. indicata sunt.

16. *Scarificatio* nullius vsus est, facile enim sphacelum inuitat, vel ad minimum vulnuscula, per illam inflicta, ægerrime consolidantur.

17. In *vlceratione* œdematis, *theriaca* periculosum ardorem excitat, *emplastica* adfluxum augent, *essentia* myrrhæ iusto ardentior est, & sic *liquamen* tantum illius, *oleum per deliquium* dictum, tamquam temperatum balsamicum, commendatur.

TABVLA LXXXVI.

DE
CACHEXIA.

I. **D**EFINITIO.

Cachexia est flaccida corporis constitutio, in externis maxime partibus conspicua, a mucido-serosa lymphæ inuiscatione, & motus tonici remissione, originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Differt cachexia

1. ab hydrope *in genere*, vbi ante omnia præiudicium illud remo-

mouendum eſt, quaſi cachexia primus hydropis ſit gradus: hunc enim errorem ſequentia refutant:

1) Licet cachexia in hydropem aliquando tranſeat, immo proxima quaſi ad illam diſpoſitio ſit, ſæpe numero tamen citra talem hydropis conſecutionem corpus obſidet.

2) Hydrops ſæpe grauiſſimus, maxime in maribus, ſine prægreſſa cachexia exoritur.

3) Methodo medendi etiam non plane coincidunt, vti collatio vtrorumque adfectuum demonſtrat.

2. Ab *anaſarca*, & *leucophlegmatia*.

1) In *cachexia* inflatio corporis eſt flaccida, mollis, pendula, in *anaſarca* autem tumor ita durus exſiſtit, vt etiam ad nitorem cutis ſeſe extendere, & crepaturæ quaſi metum incutere ſoleat.

2) Non eſt de eſſentia cachexiæ, in vlla corporis parte verum œdematoſum tumorem formare, in anaſarca autem hoc ſemper contingit.

3. Ab *aſcite*.

1) *Aſcites* inferiores tantum corporis partes occupat, cachexia autem totum corpus æqualiter obſidet.

2) *Cachexia* a fluxibus ſanguinis diuturnis paſſim originem ducit, *aſcites* autem vix vnquam, niſi aliæ cauſſæ, præcipue adſtrictiones, concurrant.

4. Ab *œdemate*, vti præcedente tabula demonſtratum eſt.

5. Ab *ictero*, qui, quamuis etiam totum corporis habitum occupet, non tamen illius ſubſtantiam profundius intrat, ſed fibroſæ texturæ in ſuperficie tantum adfricatur; cachexia autem ita intimius fibris ſeſe inſinuat, vt velut imbibitæ turgeſcant; Germani dicunt: aufgequollen und gedunſen ausſehen.

6. A *chloroſi* virginum cachexia non aliter differt, quam genus a ſpecie.

7. Quo modo cum *cacochymia* partim conueniat, partim ab illa differat, tabula de cacochymia indicauimus.

8 Cachexia eſt vel *ſimplex*, vel *compoſita*, quæ cum aliis adfectibus, e. g. ſcorbuto, complicatur.

III. *SI*

III. *SIGNA.*

1. Ad cachexiam dignoſcendam nulla ſubeſt difficultas, nam ſigna eius externe ſeſe manifeſtant.

2. Primo enim per extremitates corporis, facie, manibus, pedibus, cruribus, ſolito magis turgeſcere conſpiciuntur patientes.

3. Cedit *calor* naturalis, quem ſenſus quidam frigidulus excipit.

4. Concurrit *languor* quidam & grauitas per vniuerſum corpus, præcipue ſub adſcenſu altiorum locorum, cum faſtidio ipſius animi ac torpore.

5. *Adpetitus* eſt vagus & inæqualis, ab alimentis repentina euenit obſaturatio, immo faſtidium.

6. Poſt cibos grauatiua pathemata ventriculi, tenſiones & preſſiones flatulentas perſentiſcunt, quæ omnia infidam deſignant concoctionem.

7. *Aluus* obſeruatur inconſtans: modo enim ſegnior, modo indigeſtorum ciborum reiectione, ſeu lienteria, conſpicua eſt.

8. Ad ſomnum habent quidem patientes propenſionem, ab illo autem non reficiuntur, ſed magis delaſſantur; de qua re notabilis toni relaxatio poſt eumdem teſtatur.

9. *Vrina* eſt pauca, modo cruda & ſubturbida, modo limpida, ſemper tamen pallido aut ſubliuido colore conſpicua.

10. *Pulſus* eſt languidior, quam ſtatui naturali conuenit.

11. *Sanguis*, ſi quacumque occaſione in conſpectum venit, pallidus eſt, & ſeroſitate abundat.

12. Perſentiſcunt etiam patientes anguſtias præcordiorum, cum reſpiratione difficili, præſertim poſt corporis motionem.

13. Intercurrunt ſubinde volatici calores, capitis frequentes perturbationes, modo vertiginoſæ, modo dolorificæ, in primis autem ſomnolentæ.

14. Tumor œdematodes, licet non ſemper adſit, non ita raro tamen coniungitur, ſed minime alibi, quam in artubus, & præcipue pedibus, quibus ſtantibus adparet, iacentibus autem diſparet.

15. Conſpirat ſenſus duritiei, preſſionis, conſtrictionis ſub hypochondrio dextro, aliquando ſiniſtro, aut ſub vmbilico introrſum.

16. *Abdomen* non ſemper quidem & conſtanter inflatum ac durum, aliquando tamen inæqualitate, tactu ſentienda, intus obſeſſum eſt.

17. Hæc omnia quando ingraueſcunt & diutius perſeuerant, cachexia tandem tranſit in hydropem; de qua re ſub *prognoſi* plura dicemus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cachexia euenit corporis laxa textura inſtructis, quæ ſunt temperamenti ſanguineo-phlegmatici.

2. Familiarior eſt hic adfectus ſexui feminino, quam virili, tum ob molliorem texturam & craſin ſanguinis minus γλισχρὰν, tum ob alias cauſſas, infra adlegandas.

3. Specialiter autem illis feminis euenit, quæ intra menſium periodum adhuc conſtitutæ ſunt; nam poſt finem menſivm in aſcitem magis, quam cachexiam prolabuntur.

4. Longe familiarius illæ feminæ cachexiam incurrunt, quæ defectu menſium, quam quæ exceſſu illorum laborant, & talis adfectus *chloroſis virginum* vocatur, quia illis præ maritatis proprius eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ.*

1) Cauſſa *antecedens* eſt commotio & reſtagnatio ſanguinis abundantis circa viſcera, præcipue venæ portæ, connexa.

2) Hæc ſanguinis coaceruatio impedit lymphæ ſecretionem a ſero, propius iam ad excretionem diſponendo.

3) Hoc ſeri excrementitii cum lympha diuturnius commercium cauſſam *magis propinquam* inducit, nempe pulpoſam, mucidam, lentam ſpiſſitudinem, inſtar tragacanthæ ſolutæ.

4) Quæ mucido-viſcida humorum conſtitutio ſenſim obviſcat glanduloſa colatoria, tam per hepar, quam meſenterium, vt ſecretioni lymphæ a ſero adhuc magis imparia euadant.

5) Vn-

5) Vnde tandem spissitudo illa seroso-lymphalis, per vniversam massam sanguinis inualescens, circulationem seri & lymphæ difficilem reddit.

6) Hic stagnatorius infarctus, partim a vitio humorum, partim etiam a vitio viscerum colatoriorum, inductus, est caussa *proxima* & *continens* cachexiæ, qui infarctus post ea cutim, tamquam latissime patens colatorium seroso-lymphaticum, in turgiditatem attollit, quam reliqua symptomata insequuntur.

2. *Externæ, aduentitiæ*, & *occasionales:*

1) Habitatio in conclauibus humido-frigidis.

2) Motuum corporis voluntariorum insignis neglectus, seu vita otiosa.

3) Cum primis, si victus vappidus, mucescens, potus autem largior aquosus accedit; quæ vero diæta in laboriosis numquam cachexiam caussatur, in his enim transpiratio & vrinæ excretio sufficienter succedunt.

4) Abusus potuum spirituosorum, sanguinem turgefaciendo, & sic infarctum eius per viscera inducendo.

5) Vbi insuper spiritus ardentes, nimium ingurgitati, ipsa humorum coagulatione obstipationes tales producunt.

6) Adstringentia tali tempore ingesta, quo sanguis in orgasmo constitutus est, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

7) Refrigerationes diuturnæ.

8) Scabiei repulsio intempestiua.

9) Præcipue euacuationum sanguinearum consuetarum suppressio, maxime mensium: rarissime enim femina cachectica illibato mensium successu occurrit.

10) Vbi primatum ducunt menses per malam diætam, aut alienarum rerum ingurgitationem, obstructi.

11) Rarius aliæ potentiores, repentinæ mensium cohibitiones.

12) Profusiones sanguinis impetuosæ non ita facile aut frequenter cachexiam inducunt, vt vulgo creditur, sed potius diuturna largi profluuii continuatio, ob sub-

fidentiam vaſorum, & difficilem ſanguinis boni, propter craſſam diætam, reſtaurationem.

13) Diſpoſitio proxima hæmorrhaidalis, quæ in ſenioribus tacitis moliminibus ſeſe exſerit, vel fluxus adſuefactus, aut ſuppreſſus, vel inordinate & nimia copia procedens.

14) Motus arthritici, & in primis podagrici, variis artificiis ad interiora repreſſi.

15) Salium volatilium abuſus, qui febricitantes ad tumores cachecticos diſponit.

16) Addephagia puerorum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Plenaria* cachexia, ſeu vniverſalis craſeos humorum depravatio, meatuum infarctus, fibrillarum turgida inflatio, maxime omnium viſcerum obſtipatio, eſt ſane malum magis pertinax, quam vt tam facile poſſit ſuperari.

2. In *iunioribus* quidem, infra triceſimum annum adhuc conſtitutis, tam obſtinatos mores & graves ſucceſſus non exhibet, quin frequentius congruæ continuatæ medicationi cedat.

3. *Annoſiores* autem, & magis ſeneſcentes quando plenaria cachexia corripiuntur, priores frequenter hecticam & hydropem, non tam anaſarcam, quam aſcitem; poſteriores autem tantum hydropem incurrunt. Cachexia autem repulſa catarrhum ſuffocatiuum facile inducit.

4. Vbi cachectica tantum *diſpoſitio* adeſt, quæ præcipue iunioribus virginibus, ob menſium retardationem, euenit, ibi non ita difficulter malum tollitur; niſi intempeſtiua & aliena artificia, aut malum patientis regimen aliquid damni inducant.

5. Sed quo citius, eo certius curatur; quo longius autem durat, eo longiorem ad minimum expoſcit medicationem.

6. *Chloroſis virginum*, quæ medium quaſi locum inter *diſpoſitionem* cachecticam, & cachexiam plenariam occupat, eſt malum plerumque chronicoteron, & ſponte non facile

cile euanefcit, nifi vitæ generis infignis mutatio, præcipue tranfitus in ftatum matrimonialem, intercedat.

7. Molefta quidem eft hæc *chlorofis*, tetro colore, animi & corporis languore, cordis frequente palpitatione, fed non præfentis periculi; tandem autem flauum adfpectum, hepaticæ obftructionis indicem, exhibet, & in plenariam cachexiam, immo hecticam, tranfit.

8. Cachexia per multos fæpe annos contumaciter durat, & licet œdemata etiam in tibias & pedes paffim fe extendant, non tamen femper verus inde hydrops inducitur; quæ prognofis vulgarem illum errorem, quem fub *differentia num.* 1. iam deteximus, magis adhuc refutat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Cachexia eamdem in genere expofcit methodum, quam præcedente tabula de *œdemate* tradidimus, nempe humorum correctionem, vifcerum referationem, præparatorum humorum euacuationem, & denique toni reftitutionem; variat autem pro cauffarum differentia, & hinc methodum fpecialem fequente ordine tradimus:

1. Ad mucido-tenaces humores incidendos, & eosdem ad excretionem præparandos, per octo vel quatuordecim dies exhibeantur refoluentia, & digeftiua, pro temperamenti diuerfitate eligenda ex illis, quæ præcedente tabula fub methodo generali iam denominata funt.

2. His vel coniungantur, vel interponantur, aut fubiungantur euacuantia, e. g. fiant noduli ex refoluentibus & laxantibus phlegmagogis: ialapp. fol. fenn. agaric. mechoacan. rad. ebuli, quæ mitior eft, quam fambuc. addito his iufto tempore ftimulo colocynthiaco.

3. Vbi malum a cohibitione febrium inductum eft, ibi pilulæ amaræ, *Becchérianæ*, *Stahlianæ*, & alexipharmacorum vfus cum dictis laxantibus coniungi poffunt.

4. Quando autem fubeft menfium defectus, fiue fponte fiue arte inductus, tum poft dicta corrigentia & aperientia adhibeantur emmenagoga & pediluuia, refpiciendo ad illud tempus, quo menfes exfpectandi funt. *Conf. tabul. de menfium fuppreffione.*

5. Vbi ab hæmorrhoidum ſuppreſſione cachexia inducta eſt, ibi, facta ſufficiente correctione, hirudines ad inteſtinum rectum adplicentur, aut venæ ſectio in pede, maxime tempore æquinoctiali, inſtituatur.

6. Si poſt nimias diuturnas hæmorrhagias hoc malum exortum eſt, in paroxyſmo temperantia, analeptica, tonica, extra hunc autem corrigentia, ſed leniſſima propinentur, ne per calida ſanguis orgaſticus magis excitetur; quo autem caſu ad euacuationem ſanguinis per venæ ſectionem reſpectum ſimul habere conuenit.

7. His omnibus decenter obſeruatis, & ſufficienter peractis, *tonica* adhibeantur.

1) *Interne.*

a) *Martialia*, e. g. tinct. martis tartariſata *Ludouici*, tinct. vitriol. martis *Zwelferi*, eiusdem crocus martis cachecticus, crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, limatura martis cum tartaro tartariſato.

b) *Specifica hepatica:* agrimon. ſcolopendr. nard. celtic. flor. ſchœnanth. rad. curcum. lign. ſantalorum.

2) *Externe:* balnea calida ſicca, frictiones, in feminis, menſium defectu laborantibus, pediluuia ex aromaticoneruinis, fol. aſari, lapathi, tabaci, ari, flor. chamomill. *Conf cautel*

8. *Diæta* conueniens vbique obſeruetur, abſtinendo a cibis craſſis, acidis, ſalſis, potu aqueo frigido, item ſpirituoſo; cauendo etiam a refrigeratione pluuioſa, & nimia humiditate: hæc enim tonum relaxant, fibras emolliunt, & ſerum inſpiſſant; eligendo cibum mollem, mediocriter aromatiſatum, embammata ſinapios, raphan. marin. & ſubinde hauſtum vini generoſi, quod digeſtionem egregie promouet. Omnibus autem hiſce præfertur *motus corporis* placidus & perennans, ceu præſtantiſſimum remedium aperiens & tonicum.

9. Ne adfectus recrudeſcat, *præſeruatiue* interdum lenia laxantia poſſunt adhiberi, e. g.

Recip.

Recip. extract. panchymag. *Crollii* scrup. II.
fumar.
centaur. min. ana scrup. semis.
gumm. ammoniac.
galban. ana scrup. I.
myrrh. scrup. semis.
mercur. dulc. gran. XV. M. f. pilulæ, dos. scrup. I. singulis fere mensibus propinentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Ventilationes* sanguinis, iusto tempore institutæ, præcipue in pedibus, egregie subleuant, & non raro spontaneas hæmorrhagias reuocant: modo caueatur, ne, dominante adhuc serositatis vappidæ intemperie, sanguinis, vt talis, qualiscumque fiat iactura.

2. Euitetur error ille communis, qui omnes cachecticos pro pure phlegmaticis declarat, & hinc calida, aromatica, præcipue olea destillata, promiscue & audacter exhibenda censet: hæc enim in sanguineis, sanguinem exagitando, notabile damnum inferunt.

3. In specie *myrrha*, *sabina*, *crocus*, & alia drastica pellentia, quando feminis cachecticis extra instantium mensium tempus exhibentur, illas in ascitem coniiciunt: fauent enim magis expulsioni sanguinis, quam illius attenuationi.

4. *Euacuatio* humorum præparatorum commodissime fit per aluum; lenta tamen & successiua repentinæ præferenda est, nisi ex accidentalibus caussis saburra primarum viarum *turgeat*: sic omnia ad naturæ ductum circumspecte instruenda sunt.

5. Vbi acres stases & oppilationes viscerum iam in suspicione sunt, ac motus febriles hectici conspirant, ibi tanto magis a crudioribus hydragogis commotionibus abstinendum, & res per lenia digestiua, aperientia, salia colliquantia, essent. alexipharm. temperat. expedienda est.

6. Quando cachexia repulsæ scabiei succedit, ad specialem huius caussæ correctionem respiciendum est. *Conf. tabul. de scabie.*

7. In

7. In chronicis adfectibus, a serosa colluuie pendentibus, non ingens medicamentorum farrago, sed selectus & subordinata, tempestiua illorum adplicatio commendatur.

8. In primis, neglecto tali selectu, *absorbentia* terrea ad cachexiam, qua talem, inepte propinantur: largiter enim ingesta, dyscrasiam seri reddunt tenaciorem; in ataxiis tamen primae coctionis, per acidorum abusum inductis, sine noxa concedi possunt, licet tales casus rarius contingant.

9. *Fumaria* non tam in alia, quam forma extracti, aut infusi propinanda est; humoribus autem ipsis tantopere non succurrit, vt hinc effectus quasi superstitiosus, quem vulgus ipsi tribuit, exspectandus sit.

10. De *ligno quaiaco*, quod tantopere in cachexia laudatur, legi potest *edit. nouiss. Flor. Francic.* Sed non exhaurit negotium vniuersum.

11. *Semina diuretica* caute sunt adhibenda, praestant his salia digestua enixa, tincturae alcalinae,

12. *Bufo*, extus & intus adhibitus, diuresin quidem mouet, sed nullius *specialis* efficaciae obseruatur.

13. *Adstringentia*, *martialia*, *salia volatilia* vrinosa, prius non adhibenda sunt, quam post debitam & sufficientem humorum resolutionem, alias periculum inferunt, & speciatim copiosius propinata, hydropem accelerant.

14. Ad tumores pedum inter *topica* vsum habent acria aperientia, e. g.

1) Hyeme cortex raphani nigri, plantis pedum suppositus.
2) Aestate chelidonium maius, leuiter conquassatum ad plantas, immo taleolos vsque adplicatum.
3) Sedum murarium.
4) Decoctum tabaci.
5) Spiritus lumbricorum terrestrium, qui tumores initiales discutit, praecipue si malum a spiritus ardentis abusu proveniat.

15. *Camphora* autem cutim exsiccat, & reliqua topica impedit.

16. *Balnea* sulphurea, aluminosa, adstrictoria, cachexiam ad interiora magis repellunt, & in stasin hydropicam devoluunt. *Conf. cautel. praecedentis tabulae.*

TAB.

TABVLA LXXXVII.

DE

HYDROPE VNIVERSALI.

I. DEFINITIO.

Hydrops eſt tumor plus vel minus vniuerſalis, pallidus, & tactui frigidus, a vitio lymphæ, & vaſorum, illius depurationi inſeruientium originem ducens. Deriuatur ab ὕδωρ, aqua, & ὤπτομαι, video.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hydrops quo modo a cachexia differat, præcedente tabula fuſius indicatum eſt.
2. Eſt vel *vniuerſalis* vel *particularis*.
   1) *Vniuerſalis* tres habet ſpecies:
      a) *Anaſarca*, quæ valde raro contingit, vniuerſum corpus occupat, & licet eaſdem cum aſcite cauſſas communes habeat, hæc tamen intercedit diuerſitas, quod aquæ in aſcite non ita facile in ſuperiores partes diffundi poſſint, quam diu æger erectum ſitum proſequitur.
      b) *Aſcites*, ſeu *vtricularis*, abdomen potiſſimum occupat, & frequentius quidem quam anaſarca occurrit, reſpectu tamen aliorum morborum ad rariores etiam adfectus referri poteſt.
      c) *Tympanites*, vbi abdomen inſtar tympani expanſum eſt, aſcite ſimul concurrente. Etiam hic adfectus oppido raro contingit.
   2) *Particularis*, ad quem ſequentes ſpecies referuntur:
      a) *Hydrocephalus*, ſeu hydrops capitis.
      b) Hydrops *pectoris* & pericardii.
      c) Hydrops *omentalis*, vbi ſerum omento, tamquam ſacco, incluſum detinetur.
      d) Hydrops *ouarii* muliebris.

e) *Hydatides*, seu vesiculæ aquosæ, in hepate, liene, aut alio quodam viscere obuenientes.

f) Hydrops supremæ regionis *medullæ spinalis*, secundum *Wepferum*.

g) *Hydrocele*, seu tumor scroti, humore aquoso formatus.

3) Vniuersalem hæc, particularem autem sequens tabula exhibet.

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Tumor præternaturalis, pallidus, turgidus.

2) Tactu frigidus & mollis, vt cutis scrobiculum, per digitum impressum, aliquamdiu retineat, qui sensim iterum explanatur.

3) Lento & successiuo gradu ordinarie hydropici adfectus eueniunt, aliquando autem cum impetu quasi, & intra paucas hebdomades præualescunt.

4) *Aluus* est liquida, lubrica, mucida, rarius adstricta.

5) *Vrina* ad proportionem potus parcissima, per initia tenuis & aquosa, successu autem temporis crassitiem & ruborem exhibet.

2. *Specialia.*

1) *Anasarca.*

a) Oedematosus tumor, per vniuersum corpus se diffundens, proportionate æqualis, & tanto infarctu habitum corporis tumefaciens, vt cutis ad nitorem extendatur, & rupturæ quasi metum iniiciat.

b) Durior hic tumor est, & quando premitur, impressi digiti vestigium *tardius* iterum euanescit.

c) Sub initium diu sæpe mobilis est, & qui vesperi maxime post multas corporis exercitationes, ingens erat in pedibus, mane notabiliter disparet.

d) Est incrementi vel languidi, vel repente inualescentis: priori modo subsistit interdum medio quasi tumoris gradu, quem veteres *phlegmatiam* adpellarunt; vbi inflatio valde quidem conspicua, mollis tamen & satis laxa reperitur.

e) *Ad-*

e) *Adpetitus* valde est languidus.
f) Ad *motum* patientes sunt lassi.
g) Ad *sudorem* ad modum difficiles.
h) Conqueruntur, maxime post pastum, de angustiis præcordiorum, & difficili respiratione.
i) *Somnus* est grauis & delassans.
k) *Vrina* tenuis, aquea, non tamen diaphana.

2) *Ascitis.*
a) Notabilis tumor, totum abdomen distendens.
b) Hic tumor communiter primo in pedibus sese exserit, vnde magis magisque per femora ad ipsum abdomen adscendit.
c) Familiariter successiue, interdum autem satis cito augescit, & denique totam cauitatem ita extendit, vt ad scrobiculum cordis vsque conspiciatur.
d) Aliquando ingens, aliquando satis parca quantitas aquæ in abdomine reperitur, prout magno impetu effusio facta est, vel hydrops longius durauit.
e) Subsistit hic tumor, cum insigni plerumque pertinacia: noctu quidem, lecti calore, paullulum subsidet, interdiu autem redit, erectis nempe, ambulantibus vel sedentibus, ægris.
f) Quo magis inualescit, & abdomen distenditur, eo certius adpetitus & vires cadunt, sitis autem inexplebilis accedit, habitus corporis superioris contabescit, & tussis cooritur, quæ, quo siccior, eo vehementior obseruatur.
g) In vtroque sexu hic tumor genitalia occupat, speciatim in viris *hydrocele* prouenit, & *exomphalos*, seu protuberantia vmbilici, non raro iungitur.
h) Reliqua signa lassitudinis, somni grauioris, &c. cum anasarca habet communia.
i) *Vrina* est crassa & rubicunda.

3) *Tympanitis.*
a) *Venter*, licet minus, quam in ascite, molis habeat, ita tamen vehementer tenditur, vt, digito percussus, tamquam tympanum resonet, & leuem murmurationem,

tionem, sonitum, ac rugitum quasi exhibeat. *Vid. obseruat. Lommii.*

b) *Ructus* familiariter concurrunt, qui, quando emittuntur, aliquantulum subleuant patientem; quo magis autem suppressi manent, eo sensibilius æger adfligitur, ita vt vix stragulum impositum tolerare queat.

c) *Pedes* non æque adeo, vti in reliquis hydropis speciebus, tument.

d) Reliquum corpus extenuatur.

e) Scrutinio anatomico venter, vel etiam intestina flatibus distensa, reperta sunt, vnde hydrops siccus solet vocari.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Anasarcæ.* Hanc præcipue incurrunt homines,

1) qui in febribus tractantur variis incongruis artificiis.

2) Quibus *scabies* per sulphurata, pinguia vnguinosa, intempestiue repulsa est.

3) Cachectici tam in anasarcam, quam ascitem, passim prolabuntur.

2. *Ascitis.*

1) Ætas iuuenilis & media promte & impetuose ascitem incurrit; seniores autem rarius huic malo subiacent, & quando omnino id contingit, successiue magis, quam præcipiti insultu ab eodem occupantur.

2) Sexus sequior, vti cachexiæ, sic etiam asciti, magis obnoxius est, quam virilis.

3) Item temperamentum sanguineo-phlegmaticum præ reliquis temperamentis.

4) Speciatim feminæ, quibus menses imminuti, vel plane suppressi sunt.

5) Viri post fluxus, immo motus tantum, hæmorrhoidalis cohibitionem.

6) In primis, quando in vtroque sexu hæ sanguinis euacuationes fuerunt largiores, & consuetudine in habitum quasi antea deductæ.

7) Aliquando etiam ascitem incurrunt, qui hæmorrhagiis *diuturnioribus* exhausti, nec analepticis & congruo regimine

gimine debite refocillati sunt; idque tanto certius, quo magis adstringentium abusus eius modi hæmorrhagiis oppositus fuit.

8) *Febricitantes*, qui inconuenienter & præmature per chinam chinæ, seu alios cortices adstringentes, martialia &c. tractantur.

9) Quibus metastasis febrilis, erysipelas, vel phlegmone repellitur.

10) Quorum diæta crassa crassis humoribus generandis apta est.

11) Qui *thermis* & *acidulis*, item spirituosis potionibus, abvtuntur.

12) Qui luxationibus, contusionibus, & immodestis refrigerationibus obnoxii fiunt.

13) Tandem etiam *grauidarum* œdemata asciti interdum ansam præbent.

3. *Tympanitis.* Huic malo præ aliis subiacent

1) *Flatulenti*, diuturnis ventriculi ac intestinorum inflationibus vexati.

2) In primis feminæ, abortum passæ, aut in puerperiis male tractatæ, item mensium vitio laborantes.

3) Viri post hæmorrhoidum suppressionem.

4) Interdum etiam illi tympanitem incurrunt, qui, sub diuturnis febribus, incongruis medicationibus tractantur.

5) Denique qui *vermibus* obsessi sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Hydrops, in primis ascites, easdem, quas cachexia, caussas sequitur. *Conf. tabula antecedens.*

2. Vitium autem *organorum* & viarum, quæ humorum depurationi inseruiunt, in ordine caussandi prius est, quam vitium *humorum*.

3. Licet enim vitium organorum probabiliter sæpius initia sua sumat a vitio humorum, incrementa tamen velocia, & incorrigibilis huius mali perseueratio magis dependent a vitio organorum.

4. Et sic dyscrasia humorum est caussa *generalis* & *remota* ad productionem hydropis.

5. Caussa autem *specialis* & magis *propinqua* est deprauatio organorum, siue ab humorum successiuo infarctu, siue ab aliis caussis inducta.

6. Hæc organorum vitia occurrunt

1) Modo in *mesenterio* & pancreate, vbi familiariter glandularum induratio & scirrhositas, rarius autem infarctus & extensio, reperiuntur.

2) Modo & præcipue in *hepate*, quod viscus in aliis, ordinarie in iunioribus, hydropicis in globum quasi collectum, constrictum, & exarefactum, in aliis, præsertim segnioribus & annosis, insigniter inflatum & expansum deprehenditur.

3) Ad hæc organorum vitia pertinet etiam vasorum lymphaticorum *ruptio*, cui tamen non adeo facile subscribendum est, nisi vbi diuturnior illorum extensio iam in conspicuas bullas, *hydatides* dictas, excreuit.

7. Caussa *immediata* & *proxima* est stagnatorius seri & lymphæ infarctus, partim a vitio humorum, partim a vitio organorum inductus.

8. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ*, quæ humorum & organorum vitium contrahere possunt, in descriptione *subiectorum* obiter quidem iam indicatæ sunt, quoniam tamen præcipue & magis efficaces illarum peculiari adhuc nota accusandæ sunt, illas sequente ordine recensemus:

1) Quæuis artificia, quæ sanguinem in orgasmum & turgefactionem perducunt, viis exitui non exacte respondentibus.

2) Frequentissime omnium molimina sanguinis excretoria, exitum non inuenientia, e. g. mensium, hæmorrhoidum.

3) abusus adstringentium, turgente eodem tempore sanguine, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

4) Enormes & diuturnæ hæmorrhagiæ.

5) Lar-

5) Largior potus aquæ frigidæ, corpore excalefacto, vnde stricturæ hepatis repentinæ & coagulationes subitaneæ seri & lypmhæ, per hepar & glandulas mesaraicas oriuntur.

6) Refrigeratio humida, minus adsueta, spissitudini humorum & lentori efficacem præbet occasionem.

7) Denique notandum, quod importuniores & quasi violentæ aduentitiæ caussæ sæpius inducant hydropem, quam segniores illæ, in œconomia ipsius corporis subnatæ. Huius census sunt: contusiones, conquassationes, venena pro medicamentis exhibita, &, omni iure excessiuæ crebræ potationes *spirituosorum*, immo, obstructis præcipue visceribus, aquosorum, e. g. acidularum.

9. Defectus *bilis* non est caussa hydropis, vti vulgo creditur, sed potius productum consecutiuum vitii illius organorum & humorum.

10. Quod hydrops communissime ab infimis corporis partibus incipiat, vera caussa est decubitus lymphæ serosæ, hinc inde per peripheriam corporis stagnantis, & ex *grauitatis* nudo motu ita subsidentis, non autem ob caloris defectum, & inutilium particularum depositionem ad partes ignobiliores.

11. De reliquo certum est, tumorem asciticum non solum formari ab aqua extrauasata, & in abdominis cauitate contenta, sed etiam a sero illo, quod in mesenterii & intestinorum glandulis stagnat. Hæ enim glandulæ in sectione asciticorum valde turgidæ cernuntur. Hæc etiam ratio est, quod abdomen atrophicorum infantum ab obstructis hisce glandulis tumidum conspiciatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hydrops est adfectus satis pertinax.

2. Quando a vitiis *humorum* inductus est, facilius adhuc restituitur, quam si originem duxerit a vitio organorum.

3. Hinc *anasarca*, & reliqui vniuersales tumores, *leucophlegmatiæ*, *cachexiæ*, in quibus viscera nondum adeo obstructa & læsa sunt, longe meliorem spem restitutionis faciunt, quam

quam *ascites*, siue solitarie eueniat, siue cum *anasarca*, vti interdum contingit; complicetur.

4. Ipsa sana ratio dictitat, quod deprauationem illam organorum, & præcipue hepatis metamorphosin, quam cadauera secta monstrant, in integrum restituere, negotium sit omnium difficillimum.

5. *Ascites* in ætate iuniore & vegeta, lentoque sui progressu, quando mature tractatur, melioris est præsagii, maxime si nulla hectica, aut magni respirandi difficultas, tussis sicca, facies livida, concurrant.

6 Quo magis autem, præcipue in ætate paullulum prouectiore, *ascitici* de virium prostratione, orthopnœa, ardore interno, æstu inexstinguibili, conqueruntur, eo propinquior est exitus lethalis.

7. Vasa lymphatica quando perrupta sunt, illorum consolidatio vix vmquam exspectanda est; nisi forsan in feminis admodum robustis, sub mensium reuocatione, aliquid sperare liceat.

8. *Oedemata* quando disparent, symptomata exasperantur, nempe maiorem patientes persentiscunt angustiam, duriorem abdominis inflationem, dolores colicos, ardores febriles, adpetitus & virium prostrationem, vomendi conatum; quæ omnia reuertentibus illis mitescunt.

9. *Oedemata* rupta temporarium quidem leuamen, sed funestum etiam vtplurimum euentum adferunt.

10. *Vrina* quo magis crassa & rubicunda conspicitur, eo minor eluctandi spes adfulget: nam hecticæ complicatæ signum est.

11. *Alui* obstructio omnia symptomata exasperat, aquosæ vero per illam excretiones, constantibus sibi viribus, vtiles sunt.

12. *Tympanites* vera prognosi raro differt ab *ascite*, sæpe enim in hunc adfectum desinit, lethali plerumque euentu:

13 Quando vero febribus male tractatis succedit, nonnumquam admittit restitutionem, licet non adeo maturam, præcipue in robusto indiuiduo & vegeta ætate.

14. He-

14. Hectica in tympanite consumtio, tussis sicca, cachecticus vultus, tumorum pedis incrementum, statum conclamatum significant.

15. Infantilis & iuuenilis ætatis tympanites ad atrophiam spectat, & eiusdem cum illa est prognoseos. *Conf. tabula de atrophia.*

16. Denique de *paracentesi* notandum, quod nouus aquarum prouentus communiter repullulet, quidquid vanæ pollicitationes in contrarium adducant. *Conf. cautel.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

1. Viscera integritati suæ sunt restituenda; id quod negotium difficillimum est.

2. Vitium humorum mucido-viscidorum est *corrigendum.*

3. Effusi hi & restagnantes humores, qui tumorem constituunt, post sufficientem correctionem sunt *euacuandi:* licet autem correctio, & euacuatio materiæ, viscerum tentandæ restitutioni postponantur, vrgente tamen casu ordine medendi priores sunt.

4. Denique *tonus* partium, per tumorem hactenus eneruatarum, est restituendus.

B. *Methodus specialis.*

Anasarca & ascites sequente methodo tractentur.

1. *Correctio* humorum eo diutius prosequatur, quo magis hydrops inueteratus est, vt sufficiens resolutio & attenuatio obtineatur, & euacuatio deinde eo felicius succedat. Præ aliis humores corrigunt:

1) *Radices:* vincetox. pimpinellæ albæ, ari, zingiber. taraxac. bardan. petasitid. helen. raphan. gentian. rubr. quæ omnia, licet etiam per diuresin *euacuent*, plus tamen alterando præstant.

2) *Herbæ:* absinth. centaur. min. fumar. card. benedict. tanacet. item antiscorbutica acriora.

3) *Salia media & alcalica* fixa, e. g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. sal absinth. centaur. min. card. benedict.

4) *Gummi-resinæ*, v. g. ammoniac. sagapen. galban.

5) E *compositis*: tinct. antimon. tartarisat. essent. alexipharm. *Stahlii*, cum essentia succini remxta &c.

2. Hæc eadem remedia reserandis etiam visceribus adhiberi possunt, sed prouido selectu: nam quo magis adest phlegmaticus & mucidus status, eo acriora & amariora medicamenta indicantur, & quo magis sanguineum temperamentum concurrit, eo temperatiora remedia requiruntur; *hepar* autem siccum & exaresactum tanto difficilius reddit negotium. Solantur hic

1) *Humectantia*, emulsiua, speciatim herba & flores bellidis.

2) *Sapo* philosophicus, & chymico-medicus saponis vsus, quorum vtrorumque efficacia hic non reiicienda est.

3) Item *vectura* in iunioribus, immo, tumore plurimum imminuto, *equitatio*, præcipue si cum hydrope tali a primo initio tussis sicca & vehemens, hecticæ indicium, iuncta fuerit.

3. Correctis sufficienter humoribus, ad serum extrauasatum & restagnans *euacuandum* adhibeantur

1) in *robustioribus*.

a) Hydragoga *fortiora*, e. g. ialappa, gummi guttæ, elater. semen carthami, herb. soldanell. rad. ebuli & sambuci, cort. med. sambuci, succus radicis irid. nostr. extract. & succ. esulæ, electuar. hydragog. *Sylvii*.

b) Coniunctis *diureticis* & *diaphoreticis*, quo nomine laudantur succus raphani expressus, in recente malo cum saccharo crystallisato edulcoratus, lixiuivm a *Sydenhamo* commendatum, essent. alexipharm. decocta lignorum, præcipue essent. ligni sassafras.

2) In *tenerioribus* & in præualescente hydrope:

a) *Mitiora* laxantia cum epicrasi, e. g. pilulæ ex amaris extractis, aloë, gummi heder. iunip. pilulæ *Becheri*,

cheri, *Stahlii*, maiore dosi sumendæ, vel paullulum acuendæ.

b) Coniunctis itidem diureticis & diaphoreticis, modo dictis, cum sudatione in stuphis laconicis, pro tolerantia & conditione ægri; commodior autem est sudatio in anasarca quam ascite.

4. Euacuatis ita humoribus *tonica* tandem adhibeantur, & diæta euchyla cum motu corporis succussatorio, vectura, vlteriori viscerum apertioni prospiciatur. Præstant hoc.

1) *Condimenta* aromatica temperata, præcipue zingiber conditum.

2) *Martialia*, cum salibus digestiuis coniuncta.

3) *Salia volatilia*, e. g. spiritus C. C. cum alcalicis fixis, v. g. tinct. antimon. vel tartari, æquali pondere remixta. Item spiritus lumbricorum, cum tinctura quadam alcalica coniunctus, quæ mixtura etiam, maxime in iunioribus, malo adhuc recente, & magis anasarcode, euacuantibus mox coniungi potest.

5. In *tympanite* sequente modo medicatio instituatur:

1) *Resoluentia* & carminatiua per 2 - 3. hebdomades præscribantur, e. g. digestiua, catarrhalia, gummi - resinæ, extracta gentian. centaur. min. quibus limatura martis pro tono addatur.

2) Tribus diebus præterlapsis interponantur lenia *laxantia*, e ialapp. mercur. dulc. pilul. *Beccheri*, coniunctis diureticis, superius commendatis.

3) Tandem *tonica* propinentur, v. g. tinct. vitrioli martis, vel alia supra laudata.

C. *Methodus specialissima*,

1. Quando *defectus* & suppressio mensium hydropem qualemcumque induxit, post debitam correctionem craseos, lenia emmenagoga laxantibus misceantur. Conducunt hic præcipue pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, quæ continuato vsu seroso - lymphalem colluuiem eliminant, & etiam fluxum mensium reducunt.

2. Si manifeste ab hæmorrhoidum suppressione hydrops proveniat, hirudines ad intestinum rectum adplicare convenit.

3. Vbi autem hydrops ab *excessu* hæmorrhagiarum originem sumsit, ibi balsamico-analepticis patiens reficiatur, & tonica coniungantur.

4. In caussis febrium, peruerse tractatarum, magis conducunt antifebrilia.

5. In hydrope, per scabiem repulsam inducto, interne antiscabiosa adhibeantur. *Conf. tab. de scabie.*

6. Febriles hecticodes æstuationes quando accedunt, nitrum, cum sale digestiuo coniunctum, propinetur.

7. *Tympanites*, a febre intermittente suppressa originem ducens, exposcit maturam huius reuocationem per digestiua salina & amara cum laxantibus.

8. Quando *aluus* sicca & stricta est, soluatur per clysteres emollientes carminatiuos; toti vero abdomini imponatur emplastrum saponatum *Barbette*, tamquam egregium resoluens, vel linimenta ex oleis carminatiuis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Ante omnia euitetur irritum illud conamen, quod, neglecta humorum correctione & præparatione, statim ad euacuantia accelerat; quæ methodus ad modum est periculosa: licet enim tumor euanescat, hectica tamen inducitur, immo sphacelosa plane corruptio inde subnasci solet.

2. Hinc etiam ipsa *diuretica*, salina drasticotera, spiritus acidi non promiscue adhibeantur, alias non tam corrigunt materiam, quam per vrinam expellunt.

3. *Salia volatilia*, quando sub initium pro scopo attenuante & aperiente propinantur, tum viscera indurata adhuc magis constringuntur.

4. *Sulphurea spirituosa*, e. g. vinum generosum, spiritus vini, item salia volatilia *oleosa*, aromatica, quando immodeste exhibentur, facile calorem hecticum inducunt, cum oris siccitate & corporis inquietudine.

5. Sal-

5. *Sulphur* minerale externo vſu nocet: pauca autem illius grana, cum aliis congruis remediis mixta, & propinata, non reiiciuntur.

6. *Acidularum* vſus mortem accelerat.

7. *Thermæ* etiam improbantur: licet enim illæ, quæ *calcariæ* ſunt indolis, tutiores exſiſtant, quam aluminoſæ, melius tamen eſt, prorſus ab illis abſtinere: nimia enim humiditas tonum partium magis relaxat.

8. Lignoſa *antiuenerea* ad correctionem non commendantur.

9. *Amara*, vt ſimile eſt vero, viſcerum magis reſerationi & reſtaurationi, quam humorum alterationi inſeruiunt.

10. *Zingiber* remedium hic valde efficax eſt, magis autem corrigendo materiam & adficiendo vias, quam, ſecundum antiquos, hydragoga temperando. Certe egregie fundit, & incidit ſeroſam ſanguinis viſciditatem. Idem hoc præſtat *radix ari*, quæ zingiberi acrimonia ſimilis eſt.

11. Ex *antiſcorbuticis* raphanacea, præcipue radix armoraciæ, vino infuſa, præmiſſis præmittendis, eximie ſe gerit. Reliqua, ipſa etiam cochlearia, incerti hic ſunt effectus.

12. Prouidus *hellebori albi* vſus, non *emeticus*, ſed alterans tantum, vti alias in chronicis, ita & hic laudatur ab experientia. Abigitur autem vis emetica per modeſtam coctionem.

13. *Mercurius vitæ* anceps eſt, & vomitus periculoſos ſuſcitat.

14. *Cryſtallos lunæ* pro ſcopo diuretico nemo peritus facile probabit.

15. *Cantharides* prouide ad modum in vſum vocandæ ſunt, facile enim renes & veſicam adrodunt.

16. Pilulæ ex amaris extractis, e. g. centaur. min. abſinth. card. bened. fumar. & euacuantibus, v. g. gran. vnum vel alterum euphorbii, ialappæ vel gummi guttæ, adiect. gum. galban. ſarcocoll. paratæ, & per plures dies continuatæ, egregium vſum præſtant, in primis quando diuretica lenia, quæ humores excretioni etiam aptos reddunt, interponuntur; quo nomine laudantur tincturæ alcalinæ, e. g.

antimonii acris, salis tartari, cum essentia *succini* coniungendæ. Item essent. lignorum, in specie essent. *sassafras* aromatisata; laudatur etiam gummi *iuniperi*, quod nonnulli ipsi succino præferunt.

17. *Carthamus*, & illius semen, item etiam rad. *ialappæ*, & ex antiquorum censu *soldanella*, seu brassica marina, satis temperate; *gummi* autem *guttæ*, cortex *ebuli* & *sambuci* fortiter euacuant.

18. Non dubitandum, quod illa seri portio, quæ in abdomen effusa est, satis fluxilis sit, vt non opus habeat præparatione ad absorptionem in vasa, commode tamen resolventia & incidentia præmittuntur, vt viscera expurgentur, & ad transmittendos humores apta reddantur.

19. *Venæ sectio* in nulla hydropis specie probatur, multo minus, vbi malum altiores iam egit radices.

20. *Scarificationes*, ad serum in externis partibus euacuandum institutæ, valde improbantur: superficiales enim parum euacuant, & nihilominus difficulter consolidantur; profundiores autem sphacelosam corruptionem inducere valent.

21. *Paracentesis* plures inuoluit difficultates, constantem tamen efficaciam non præstat; & licet in illis, quorum viscera adhuc illæsa sunt, & vbi malum a caussa quadam externa originem duxit, solidum auxilium adferre possit, raro tamen necessaria est.

22. *Vesicatoria* etiam plus incommodi, immo periculi, quam auxilii adducunt.

23. *Saliuatio mercurialis* nullo modo probatur: hæc enim non corrigit seroso-viscido-spissos humores, sed lympham salsam, coagulatam; & quoniam in hydrope perspirabilitas illa, quam saliuatio requirit, ob humorum spissitudinem, ægre obtinetur, grauia inde damna, stases, paralyses, introduci possunt.

24. *Sudationes* vsum omnino suppeditarent, præcipue in anasarca, & vbi malum a caussis externis, illæsis adhuc visceribus, inductum est, si modo absque sanguinis commotionibus impetranda essent: his enim accedentibus

res

res eſt valde anceps, præſertim quando ſudor plane non ſuccedit.

25. Ad hanc ſanguinis exæſtuationem euitandam, remedia externa, pro ſcopo ſudatorio, magis commendantur, e. g.

1) Inuentio *Borrichii*, qui multis veſicis, aqua calida repletis patientem fouere iubet.

2) *Stupha ſicca*, ſaluo capite, præeuntibus plebeiis, qui clibano corpus intrudere, caput autem libero aëri exponere obſeruantur.

3) Quid ad hunc finem folia *fraxini* ſiccata, & externe circumdata, valeant, experientiæ relinquitur; vbique autem notandum, quod hæc omnia irrita ſint, niſi interna remedia debite præmittantur & ſubiungantur.

26. *Cauſtica* acriora, externe adhibita, materiam ſiue ad interiora repellunt, ſiue, cute disrupta, eamdem cum variis incommodis contumaciter deinde emanare faciunt. Commodiſſime hinc illa topica adplicantur, quæ tabula de *œdemate* ſub methodo generali commendata ſunt.

27. In *tympanite* fortiores euacuationes minus, quam in *aſcite* locum habent; leniores autem per aluum, vrinam, & ſudorem vſum ſuum præſtant.

28. *Tympanitem* ſpaſmis accenſere, contra rationem eſt: in adfectibus enim flatulentis remiſſio potius, quam rigida intenſio occurrit.

29. *Tonica* prius non adhibeantur, quam poſt ſufficientem correctionem & euacuationem humorum, alias maior hepatis obſtipatio inducitur, & omnia exaſperantur.

30. Denique adlegamus *puluerem* illum *hydragogum*, cuius mentio facta eſt in diſſertatione *Stahlii* de hydrope pag. 32. 33. qui, ad octo grana quotidie propinatus, ſatis *blande* euacuat & tumores profligat, euidente teſtimonio, quod copioſa vehemens humorum euacuatio negotium curæ non ſemper exhauriat.

31. Licet enim per fortia purgantia aquæ ſæpius notabiliter educantur, non raro tamen exempla occurrunt, in quibus nil præſtant, quamquam repetitis doſibus propinentur; immo damnum inferunt, nam inteſtina valde irri-

irritant, tonum viscerum debilitant, vasorum lymphaticorum rupturam promouent. Nimia seri glutinositas, vel abundantia quæ purgantium particulas obtundit aut diluit, effectum catharticum non raro etiam frustratur.

83. Ratione *modi* & *viarum*, per quas purgantia aquas ascíticorum euacuent, auctores dissentiunt. Recentiores sequentem hac de re sibi formant conceptum: Purgantia stimulant intestina, hinc primum emulgetur serum, quod in glandulis mitioribus *Peierianis* continetur. Horum enim vasa excretoria immediate in intestina hiant. Glandulæ mesenterii ob connexionem simul stimulantur, quoniam autem valuulæ vasorum lacteorum obstant, serum suum in cavitatem intestinorum immediate effundere non possunt, sed in chyli receptaculum mittunt: Vnde in massam sanguinis recipitur, post ea in glandulas intestinorum deponitur & euacuatur. Hac ratione vasa sanguifera a notabili serosa hac excretione quodam modo vacua redduntur, & serum subtile, quod in cavitate abdominis stagnat, per poros in venas recipitur, ad cor fertur, per arterias ad intestina ducitur, & ibidem ex glandulis emulgetur.

TABVLA LXXXVIII.

DE

HYDROPE PARTICVLARI.

I. **DEFINITIO.**

Hydrops particularis est tumor tactu mollis, & pallidus, in certa quadam corporis parte contingens: a vitio modo humorum, modo organorum inductus.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Septem* ſpecies hydropis particularis præcedente tabula iam indicatæ ſunt, & ſub ſignis potiſſimum repetentur.
2. *Hydrocele* bene diſtingui debet a *pneumatocele* ſeu hernia ventoſa, quam differentiam ſequentia docent.
   1) Quando tumor in loco obſcuro ad lumen candelæ adſpicitur, tum hydrocele, minorem, pneumatocele autem maiorem offert diaphaneitatem.
   2) Hydrocele vbi manu tangitur, pondere grauis, pneumatocele autem longe leuior eſt.
   3) Hydrocele conſiſtentem, pneumatocele autem ætatem magis infantilem & puerilem occupat.
   4) Hydrocele, niſi aſcites concurrat, lento ad modum greſſu, pneumatocele autem repente, incrementum ſumit.
   5) Hydrocele ſponte ſua rarius imminuitur, & ſi quid imminuatur, in reliqua parte ſenſibilis laxitas & inanitio conſpicitur; pneumatocele autem frequentius alternare obſeruatur: modo enim tumor eſt remiſſior, modo intenſior, nulla tamen partium laxitate, ſed æqualitate vbique conſpicuus. *Conf. tab. chirurg. de herniis.*

III. *SIGNA.*

A. *Hydrocephali.*

1. Tota ſuperioris capitis regio, a fronte iuxta tempora ad occiput ſurſum verſus, dimenſo quaſi circuitu, in molem aliquando ſtupendam extumeſcit.
2. Quæ inflatio ſublucida eſt, præcipue quando candela retro eamdem adhibetur.
3. Aliæ partes, e. g. labia, naſus, præcipue etiam oculi, ordinariam ſuam ſeruant magnitudinem.

B. *Hydropis pectoris.*

Certiora de hoc ſigna non proſtant, quod enim de fluctuatione ſub decubitus mutationem memoratur, aut, quia talis adfectus etiam alterutrum tantum latus occupare poteſt, de graui impedimento reſpirationis, quando æger in latus ſanum recumbit, adlegatur, non ſufficit ad diagnoſin certiorem.

C. *Hydroceles.*

1. Tumor ſcroti, tactu vtplurimum mollis, interdum tamen plane rigidus, plerumque ſine doloribus,
2. ad anſerini oui magnitudinem, immo maiorem aliquando excedens.
3. Latus illud ſcroti, quod hac mole diu oneratur, denſius redditur.
4. Aliquando iungitur aſciti, aliquando ſolitarie euenit, & tum lentius ſolum augetur.

D. De reliquis ſpeciebus, e. g. ouarii muliebris, hydatid. certiora ſigna non proſtant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Hydrocephalus* communiter infantibus poſt laborioſum partum euenit, vbi tumor ſtatim poſt excluſionem initia ſua manifeſtat.
2. *Hydrocele* familiariter occurrit in aſciticis, & deinde etiam in illis ſubiectis, quæ externam ſcroti contuſionem, compreſſionem, vel alium violentum contactum, quod probe notandum, experta ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Hydrocephali.*
   1) Hic adfectus vix non ſemper *violentam* cauſſam habet externam, nempe ſi infans, ſub partu, capite ex vtero promineat, tum ſpaſtica vteri contractio maſſam humorum ad caput violentius reſtringit.
   2) Et ſic cauſſa *proxima* & *continens* eſt infractus œdematoſus a diſtenſione partium non ſolum exteriorum ſupra caluariam, ſed & ipſius ſubſtantiæ cerebri, inductus.
2. *Hydroceles.*
   1) Cauſſa *continens* eſt dilatatio meatus illius, qui ex abdomine in ſcrotum tendit.
   2) Cauſſa *occaſionalis*, quæ huic dilatationi viam ſternit, eſt clamoſa eiulatio: vnde humiditas illa pedetentim in ſcroti cauitatem, & diſtenſas partes delabitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Hydrocephalus*, quando intra leniorem adhuc gradum ſubſiſtit, non ita difficulter iterum tollitur; inualeſcens autem peri-

periculo non caret: nam grauis cerebri peruersio non facile ad legitimam structuram reducitur.

4. *Hydrocele*,

1) Ab externis violentis caussis inducta, facilius dissipatur.

2) Ad altiorem autem pueritiam continuata, familiariter cachexiam conciliat.

3) Ipsa autem portio aquosa, in hunc locum collecta, per multos annos sine corruptione, teste experientia, durare potest.

4) Quæ vero *hydrocele* ab interna caussa ortum sumsit, & cum ascite complicata est, illa difficillimæ est restitutionis: nisi enim ascites funditus exstirpetur, hydrocele minime cedit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Hydrocephalus* sequente ordine tractetur:

1) Nutrici, vel, si fieri possit, infanti, per aliquod dies exhibeantur lenia laxantia, inter quæ præstant phlegmagoga.

2) Externe *fotus* discutientes adplicentur, ex radice iridis Florentinæ, & reliquis anticatarrhalibus, vti & herbis, floribus, ac seminibus coronariis, carminatiuis.

3) Reliquo tempore emplastrum saponatum *Barbette* per aliquot subinde horas imponatur.

2. *Hydrops pectoris* rarior est, & generalem illam exposcit medicationem, quæ præcedente tabula indicata est. Licet autem paracentesis hic æque ac in anasarca locum habeat, eiusdem tamen cum illa est considerationis & difficultatis. *Conf. cautelæ tabulæ antecedentis.*

3. *Hydrops pericardii* rarissimus adfectus, & in artificum magis inuentis, quam naturæ operibus quærendus est.

4. *Hydrocele* sequente ratione tractetur:

1) *Interne* adhibeantur lenes euacuationes cum epicrasi, e. g. rad. irid. nostrat. sem. carthami cum herbis resoluentibus, amaris; vbi autem vires constant & ascites complicatur, ibi fortiores euacuationes locum habent, nempe illæ, quæ sub ascite memoratæ sunt.

2) *Externe.*

a) *Discussio* promoueatur per neruina carminatiua, mediante facculo, cum vino calido imbuto, per aliquot dies adplicanda. e. g.

Recip. rad. irid. Florentin.
caryophyllat.
vincetox.
bryon.
figill. Salomon. ana vnc. femis.
Herb. chærefol.
bardan.
rorismarin.
geran.
pulcg. ana man. I.
flor. chamomill.
melilot. ana pug. II.
fem. cumin.
petrofelin.
ammios, ana drach. II. M.

b) Ad *repulsionem* efficax eft fulphur, in lixiuio calcis viuæ adhibitum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

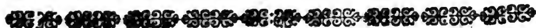
1. Vbi vifceris alicuius labes in hydrope particulari concurrit, ibi eadem difficultas, quæ hydropem vniuerfalem premit, in medicatione obferuatur.
2. Eius modi hydropes particulares, quando febribus fuccedunt, vti febres tractantur: nempe digeftiuis & aperientibus; quo cafu vfus martialium, & falium volatilium, cautiffimus effe debet.
3. Non friuole, fub *methodo* hydrocephali, emplaftri faponati adplicatio certis horis, pro vna vice, circumfcripta eft: fi enim nimis diu impofitum manet, puftulæ enafcuntur.
4. Cauendum etiam eft, ne facculi, calide adplicati, diuturniore mora refrigefcant.
5. Hydropes particulares, qui in *pectore* contingunt, magis pro congeftionibus & ftagnationibus fanguinis, ferofas fecefliones generantibus, quam pro cauffis vitiofis lymphalibus,

libus, reputandi sunt; non aliter ac mors anxia *polypum* generat, qui hinc pro caussa ipsius morbi & mortis non ita libere, vti fieri solet, pronunciandus est.

6. *Hydrocele* sæpe discutitur morbo interno manente: vnde discussioni simplici tanta opera non erit impendendi, sed lymphæ potius corectio necessaria est; quæ autem sollicitam tractationem requirit, euitando vbique impetus sudoriferos & purgatorios.

7. *Camphorata* sanguineas quidem portiones discutiunt, sed tum seroso-mucidæ partes magis inspissantur: hinc nihil præsidii ad hydrocelem in illis quærendum est.

8. Potus calidi sedulo adhibeantur, frigus autem & frigida euitentur, quia magis inspissant.

TABVLA LXXXIX.

DE

ICTERO.

I. DEFINITIO.

Icterus est bilis excrementitiæ per vniuersum habitum corporis diffusio, modo ab obstructione ductus cholidochi, modo, & frequentius quidem, ab hepatis constrictione, transitum bilis ad folliculum & intestina intercipiente, originē ducens. Deriuatur hæc denominatio vel ab ἰκτὶς, viuerra, cuius oculi tali colore tincti cernuntur, vel ab ictero, aue nempe illa, quæ germ. Gold-Hämmerche vocatur. Dicitur etiam *aurigo* ab auri colore; item morbus regius.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Icterus est vel *flauus*, vel *niger*; quam differentiam subsequentis signa, & caussæ docebunt. De *flauo* magis valet definitio.

2. Porro icterus est vel *idiopathicus*, qui sine alius morbi præ-

greſſu per ſe exoritur; vel *ſymptomaticus*, qui aliis morbis, e. g. febribus bilioſis, ſuccedit.

3. Differt verus icterus a colore illo icterode, quo infantes ſtatim poſt partum tincti obſeruantur: hic enim color nullius eſt conſiderationis, & poſt meconii debitam excretionem ſponte familiariter euaneſcit.

III. *SIGNA.*

1. *Flaui.*

1) Inuadit cum inſigni laſſitudine, quam interdum aliqualis horror præcedere ſolet, præcipue, vbi excandeſcentia animi huic malo anſam dedit.

2) Hanc laſſitudinem excipit ſpecialiſſimum ſignum, omnibus ictericis familiare, nempe ſtrictura & compreſſio ſub ſcrobiculo cordis.

3) Vnde anxietas repentina, & anguſtia præcordiorum, interdum plane ſuffocatiua, ad minimum cum difficili reſpiratione.

4) Immo omnes icterici, quos cito, licet non tanto impetu, adfectus obruit, ſentiunt etiam preſſionem talem ſub hypochondriis, ordinarie verſus latus dextrum.

5) Melius habent, ſi erecto corpore ſedeant, quam ſub decubitu vel obambulatione.

6) Iungitur interdum *febricula* quædam, nempe calor ſolito maior, præcipue quando cum aliquo horrore malum inuadit, vel poſt verſationem in libero aëre frigus aliquod in partibus externis perſentitur.

7) *Aluus* modo ſegnior, modo laxior eſt, cum pallidis vtplurimum, interdum etiam lientericis, excrementis.

8) Sub his omnibus *flauedo* in peripheria ſatis mature ſeſe manifeſtat; primo quidem in oculis, deinde autem per totum corporis habitum.

9) *Vrina* flauedinem exhibet ſaturatam, &, quando agitatur parietibus vitri hunc flaueſcentem colorem adfigit; immo ſi paucæ tantum illius guttæ linteo vel chartæ adſperguntur, flauedine illa tinguntur.

10) *Adpetitus* familiariter eſt deiectus, & vbi omnino patientes

tes aliquid cibi adſumunt, ſtatim preſſionis illius circa ſcrobiculum perſentiſcunt incrementum.

11) *Somnus* eſt inquietus, interdum multus & profundus.

12) Cum his omnibus conſpirat *animi* languor & faſtidium.

2. *Nigri.*

1) Maior gradus *languoris* corpore & animo.

2) *Color* eſt nigricans non ſolum in oculis, ſuperficie corporis, vrina, ſed etiam ipſa ſubinde ſaliua, quæ ad minimum ſaturata flauedine reiicitur.

3) Concurrit *calor* hecticus cum inquietudine, tabeſcentia & adpetitus maiore communiter proſtratione.

4) Tenſiones & preſſiones, quæ in ictero *flauo* latus dextrum ordinarie occupant, hic in ſiniſtro ſentiuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* omnis ætas, vterque ſexus, & quodlibet temperamentum ab ictero corripitur.

2. In *ſpecie* tamen *cholerici* præ aliis huic adfectui obnoxii ſunt, & ætas præcipue iuuenilis ac ſenilis.

3. *Specialiſſime*, qui cauſſas occaſionales ſubſequentes incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. A vitiata bilis eccriſi hoc malum prouenire, certiſſimum eſt, vnde autem hoc vitium oriatur, per indiuidua non ſemper liquet.

2. Negari quidem non poteſt, quod interdum obſtructio ductus cholidochi hoc vitium inducat, frequentius tamen in conſtrictione hepatis quærendum eſt, quæ ſtrictura tranſitum bilis ad veſiculam illius & inteſtina intercipit.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Puerorum addephagia, vel alia craſſa ac inordinata diæta.

2) Repentina repreſſio hæmorrhagiarum, e. g. menſium, hæmorrhoidum, quo caſu icterus non raro hepatitem præoccupat, vel interdum hanc ipſam conſequitur.

3) Suppreſſio febrium intermittentium, præcipue quartanarum.

4) Excandeſcentia animi, in primis ſuppreſſa.

5) Sym-

5) Symptomatice interdum icterus febribus biliosis supervenit. *Conf. Hippocrat. aphor. 62 sect. IV.*

6) Emetica fortiora, præcipue in sensibilibus cholericis.

7) Immodestus potus frigidus, corpore calente.

8) Scirrhosa hepatis constitutio.

9) Calculus in cystide fellea.

4. Caussa *icteri nigri* in chronico & contumaci lienis vitio magis consistit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Icterus in iunioribus facilius tollitur, quam in annosis; raro etiam illos cum tanta vehementia inuadit.

2. Quando cum magno impetu occupat patientem, periculum subest febris acutæ vel lentæ hecticæ.

3. Icterus, quando febri acutæ, quarto circiter die, vel ante eumdem, & quidem cum magno insultu accedit, ingens vitæ periculum portendit. *Vid caut. num. 16.*

4. Quo magis viscerum obstipatio, a febribus intermittentibus suppressis inducta, præualescit, eo maioris periculi est adfectus, febris autem cohibita quando reuocatur, spem facit restitutionis.

5. Qui bis vel ter ictero corripiuntur, in consuetudinem quasi huius morbi ita deducuntur, vt deinde sæpius illi obnoxii fiant.

6. Icterus quando difficilem respirationem, anxietatem, pressionem circa præcordia, phlogoses, oppletionem pectoris quasi asthmaticam diu & pertinacius fouet, tum siue hectica, siue ascites, cum vel sine tumore pedum, succedit, & emaciatio atrophica sequitur.

7. Color *flauus*, si in ictericis repente in album iterum transit, pessimum est præsagium: scirrhosam enim hepatis constitutionem designat.

8. Fluxus hæmorrhoidalis, ictero superueniens, spem facit felicis huius mali solutionis.

9. Sic etiam bonæ notæ sunt largiores illi sudores, qui flauedine sua indusia tingunt.

10. Icterus, qui in adultis a spirituosorum abusu exoritur, ob con-

coniunctam hepatis exarescentiam, indolis est deterioris.

11. Fit interdum, vt febris *quartana* ictero superueniat, conatu quidem non culpando, effectu tamen insufficiente. Sic etiam icterus interdum succedit quartanæ, per chinam chinæ suppressæ, qui, quo contumacius inuadit, eo maiorem hepatis obstipationis & præsentis hecticæ metum infert.

12. Verbo: icterus *leuior* non adeo periculosus, modo caueatur, ne alius peior adfectus concurrat: præualescens vtplurimum est lethalis: si non excernatur bilis, degenerat facile in febrem acutam: vbi nimium effunditur, abit in febres biliosas: quando ab hepatis constipatione bilis retinetur, transit in hecticam.

13. Icterus *niger* difficulter curabilis est, præcipue si senes inuadat, aut diutius iam patientem occupauerit: hectica tabe ægri tales plerumque moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucosum & tenax coagulum, quod vel hepar, vel ductum cholidochum obstruere, & sic bilis ad intestina transitum impedire solet, est *incidendum* & *resoluendum*; quo scopo commendantur:

1) *Radices* catarrhales, e. g. helenii, vincetox. pimpinellæ albæ, ari, item gentian. rubr. cichor. tarax. aristoloch. vtriusque, quinque aperientes.

2) *Herbæ* centaur. min. absinth. card. benedict. marrub. alb. capill. vener. cuscut. epithym. immo fumaria vsum hic habet abstersiuum.

3) *Semina* dauci, fœniculi & coriandri etiam bene se gerunt.

4) *Salia digestiua*, e. g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. cum quantitate nitri, arcanum tartari, recte præparatum, tartarus tartarisatus, recte præparatus; item salia ammoniacalia regenerata.

5) *Gummi resinæ*, e. g. ammoniac. galban. sagapen. sarcocoll.

6) E *compositis* tinctura antimonii tartarisata, tinct. tartari.

7) *Specifice* laudantur: rad curcumæ, chelidon. mai. herb. abrotan. fem. aquilegiæ, nasturtii, napi, lumbrici terrestres, millepedes cum croco vel in ſucco, vel electuario, vel tragea, fel animalium.

2. *Motus conſtrictorii* in hepate & ductu biliario ſunt leniendi, emolliendi, & relaxandi, vt bilis legitime e maſſa ſanguinea poſſit ſecerni, & ad inteſtina deduci. Ad lenem talem relaxationem & deiectionem expediendam rhabarbarum præcipue commendatur vel in forma pulueris, vel ſi adrideat, in forma infuſi, coniunctis foliis ſennæ, rad. polypodii, & reſoluentibus modo commendatis.

3. Portio autem illa, ad ſuperficiem corporis iam diffuſa, eſt iuuanda, vt *excernatur*; vbi commode antimonium diaphoreticum cum ſale quodam digeſtiuo, & abſorbente remixtum, adhibetur.

4. Denique *tonus* partium naturalis eſt reſtituendus; in quem finem conducunt martialia tenuiter reſoluta, v. g. crocus martis aperitiuus *Stahlii*, & lenia tonica ex vegetabilibus, e. g. rad. fragar. rub. tinctor. caryophyllat. herb. agrimon. ſcolopendr. adianth. alb.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Vbi malum adhuc recens eſt, ter vel quater per diem exhibeantur ſalia digeſtiua, cum nitro combinata.

2. In ſuſpicione iracundiæ prægreſſæ his pulueribus abſorbens aliquod modica portione remiſceatur.

3. His digeſtiuis interponantur lenia laxantia, e. g. puluis rhabarbari drach. ſemis vel ſcrup. II, cui pro *leniſſimo ſtimulo* ſcammonium, bene correctum, adiiciatur.

4. Vel ex herbis & radicibus reſoluentibus, ac dictis laxantibus, nempe rhabarb. ſenn. polypod. fiat nodulus, vino immittendus, de quo expreſſo mane, item verſus prandium & cœnam hauſtus ſumatur, ein Spitz-Glas voll, & mox deinde ſcrup. I. de puluere digeſtiuo ſalino ſingulis vicibus ſubiungatur. Hac ratione recentior adhuc icterus ſatis promte expeditur, immo in herba quaſi ſuffocatur.

5. Ad excernendam autem illam portionem, quæ ad ſuperficiem

ciem iam diffusa est, pulueri digestiuo salino versus somnum grana VI. antimonii diaphoretici misceantur.

6. Quando hæc per aliquot dies continuata sunt, & icteri decrementum obseruatur, facessente nempe sensim colore ex oculis, & reliquis corporis partibus, tum tenuiora martialia salinis digestiuis ad gr. II-IV. pro dosi immisceri, & bis per diem, nempe versus prandium & cœnam, propinari possunt, qua ratione naturalis tonus reducitur, constrictio remittitur, & aluus simul leniter promovetur; repetendo tamen subinde laxans rhabarbarinum; vel si forma liquida pro tono roborando magis placeat, loco pulueris essentia quædam stomachica amara, e. g. centaur. min. gentian. rubr. cum tinct. martis *Ludouici* propinetur.

7. Vbi etiam icterus altius iam hæret, ibi eadem blanda valet methodus, quæ autem diutius est continuanda; quo casu inter remedia resoluentia præcipue locum habet radix curcumæ ad scrup. I. propinata: præmissa, interposita, vel subiuncta, semper leni laxatione.

8. Regimen æquale & leniter diaphoreticum vbique conservetur.

9. Quo magis *commotiones febriles* cum siticulositate concurrunt, eo magis nitrum & antimon. diaphoreticum cum salibus digestiuis debent coniungi.

10. In *iunioribus*, supra puerilem ætatem, quia icterus facile cedit, vix opus est multis medicamentis, sed sufficiunt leniter discutientia & ad superficiem expellentia; vbi essent. alexipharm. bis vel ter per diem exhibita, & versus noctem puluis salinus absorbens cum antimon. diaphoret. gr. VI - VIII. sub initium satis faciunt.

11. Denique, quia icterus facile *reuertitur*, præoccupando inseruiunt lenes euacuationes cum epicrasi, aliquoties per annum repetendæ, e. g. fiat vinum medicatum ex herb. rad. resoluentibus, rhabarb. polypod. senn. & singulis anni quadrantibus per aliquot dies exhibeatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Icterus non tolerat fortiores commotiones, sed omnium excretionum lenem exposcit promotionem.
2. Exsulent itaque *vomitoria*: licet enim per eadem sincera tandem bilis eiiciatur, folliculus tamen fellis sub hisce commotionibus fortius comprimitur, &,quia obstructio quædam a mucoso & tenaci coagulo, aut strictura intestini duodeni versus ductum cysticum, præsto est, maiores effusiones & diffusiones bilis per massam sanguineam contingunt, vnde non solum insigniores angustiæ & cardialgiæ, sed febres plane acutæ, aut lentæ hecticæ inducuntur.
3. Eodem etiam loco collocanda sunt *purgantia* fortiora; immo ipsa *laxantia*, paullulum efficacia, non conducunt, exceptis illis, quæ sub methodo commendata sunt, quibus iure adhuc adnumeramus sal Anglicanum, ob virtutem, quam præstat, leniter resoluentem & euacuantem.
4. Sic etiam coactæ *sudationes*, per calida diaphoretica & regimina productæ, vniuersum malum exacerbant.
5. *Martialia* legitime vsurpata, nempe aperientibus & resolventibus subiuncta, vti egregie se gerunt, ita notabiliter malum exasperant, quando præmature adhibentur.
6. In eligendis medicamentis aperientibus & resoluentibus, temperamenti rationem habere conuenit: nam in cholericis salia digestiua, item succus cichorii, taraxaci, & mitiora antiscorbutica magis conueniunt, præcipue vbi febris complicatur; in aliis autem fortiora resoluentia, e. g. gentian. rubr. centaur. min. locum habent.
7. *Sapo purus* tuto interne sumitur, & in resoluendis ac abstergendis mucositatibus non est contemnendus. Dos. drach. semis ad drach. I. impurus autem catharses, & in primis nauseam, producit. *Conf. method. tab. de hydrope vniuersali.*
8 *Conchæ vstæ* in ictero aliquando exhibuerunt effectum, a gran. XXX. ad XL. propinatæ.
9. *Balnea*, ad colorem flauum abluendum, præscribere, labor est superuacaneus.

10. Ab

10. Ab anicularum friuolis, nauseabundis experimentis, hinc inde celebratis, e. g. stercore gallinaceo, & aliis absurdis, cauendum est.

11. *Lumbrici* terrestres non plane frustra, ad propellendum icterum, a quibusdam specifice laudantur: vbi insuper vstulati, non autem ambusti ad nigricantem colorem, conducere perhibent. Possunt vel per se, & quidem sine omni periculo, vel cum momento nitri, propinari; quod tanto commodius est, quia liquamen eorum, cum nitro impraegnatum, diutius conseruatur.

12. Laudant de reliquo Practici remedia acriuscula, & praecipue illa, quae flauo simul colore praedita sunt, e. g. rad. chelidon. maior. curcum. croc.

13. *Paracelsus* praecipue *radicem curcumae*, quae penetrantis est acrimoniae, tamquam specificum commendat: neque etiam contemnenda est, licet adeo insignis efficacia ei non adscribenda sit.

14. Radix *chelidonii maioris* pro specifico quidem venditari non potest, praemissis tamen abstergentibus, & leniter expedita aluo, quod in omnibus specificis obseruandum, locum habet.

15. *Sympatheticae* curae in ictero rarius effectui respondent: interdum enim nihil, interdum vero contrarium agunt, e. g. ouum in vrina patientis coctum, & aceruo formicarum, ad consumtionem, impositum. Non temere talia exhibenda sunt, praecipue in sensibilioribus, qui grauia subinde pericula per illorum vsum incurrunt, maxime si apospasmata a corpore humano putrefactioni aut vstioni exponantur.

16. *Crisis icterica*, quae in febribus biliosis interdum adparet, non adeo magnam inuoluit considerationem, mature enim vtplurimum iterum cedit. *Conf. prognosis num. 3.*

17. Quae subiecta *flauedine* faciei, & praecipue oculorum, facile suffunduntur, hepatis debilitate laborant: hinc ad visceris huius vitium semper respiciendum est, quoties aliis morbis corripiuntur.

18. Maxime si sordes biliosæ ad renes deuoluantur, & sabulum ibi generent, vel coagula lymphalia scabiosa producant, tum sane cautius eccrises tales tractandæ sunt, ne regurgitatio versus hepar, iam labefactatum, incitetur.

19. Icterus, a *suppressis febribus*, hæmorrhagiis, & doloribus podagricis repulsis exortus, vti semper periculosior est, quam qui a diætæ vitio originem duxit, ita etiam longe cautius & moderatius est tractandus.

20. *Diæta* crassa viscida fugiatur, eligendo aromatica illa hortensia, leni diuretica virtute prædita, e. g. petroselin. asparag. cichor. intyb. nasturt. beccabung. quibus reliqui cibi quasi condiantur. Vinum rubellum, subadstringentis efficaciæ, vbi intemeratum haberi potest, etiam conducit.

21. *Aluus* minime obstructa sit, numquam autem notabili stimulo soluatur.

22. *Motus* corporis, quantum pro rerum circumstantiis obtineri potest, iniungatur.

TABVLA XC.

DE

SCABIE.

I. D*EFINITIO.*

Scabies est adfectus cutaneus, e stasi & corruptione materiæ seroso-lymphaticæ originem ducens: modo leuioribus, modo grauioribus corruptelarum effectibus, pro diuersa massæ sanguineæ constitutione, stipatus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scabies est vel *benigna* vel *maligna.*

2. *Benigna*, quæ etiam *simplex* dici potest, est

1) Vel *humida*, vel *sicca*.

2) Item

2) Item vel *chronica*, per multos annos durans, vel *periodica*, modo euanefcens, modo recurrens.

3) Porro: vel *fuperficiaria*, a contagio communicata, vel *profunda*, per totam humorum maffam intimius diffufa.

3. *Maligna* varias complectitur fpecies, e. g. fcabiem *ferinam* feu *fcorbuticam*, *veneream*, *lepram*.

4. Scabies maligna *complicata* dici meretur, v. g. fcabies luis venereæ complicata eft cum aliis malis effectibus, fymptoma quoddam, feu fchema latioris illorum efficaciæ fiftit; fic etiam lepra & impetigo, vbi totius cutis textura vna peruertitur. *Conf. cautelæ.*

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Puftulæ euidentes, quæ per vniuerfum corporis ambitum, excepto fere capite, oriuntur, & in corruptelam vlceroso-faniofam tranfeunt.

2) In artubus, qui immediato aëris contactui præ aliis patent, puftulæ tales primo proueniunt, & deinde magis magisque ad reliquas corporis partes transferuntur.

3) Superficies corporis folito turgidior eft, in primis in illis locis, vbi *copiofius* puftulæ efflorefcunt.

4) Puftulæ hæ pruritum aut falino - rofiuum ardorem inferunt, maxime per noctem, ita quidem, vt & quietem turbent.

5) Intra paucos dies ruptæ, vel fcalpendo concerptæ, formant vlcufculum, quod tamen plus vel minus facile deficcatur, & iterum coalefcit, citra omnem cicatricem relictam.

6) Occupat enim fcabies, in primis *benigna*, fummam tantum cutis fuperficiem, ita vt materia inter cutem & cuticulam refideat: vnde cutis, non altius corrofa, tanto citius cuticulæ confolidationi locum præbet.

2. *Specialia.*

1) *Benignæ.*

a) *Humidæ.*

α) Pu-

α) Pustulæ multo humore turgidæ, &, ruptæ tandem, copiosam saniem effundentes.

β) In ambitu harum pustularum rubedo inflammatoria conspicitur, & quo magis adparet, eo maior suppuratio contingit.

γ) Dolorem magis & ardorem, quam pruritum, inferunt, profundiores quoque vlcerationes caussantur.

b) *Siccæ.*

α) Pustulæ exiguæ molis, pauco mucido, & fere lucido sero refertæ.

β) Pruritum magis quam ardorem inducentes.

γ) Non adeo profunde exulcerascentes.

2) *Malignæ.*

a) *Ferinæ*, seu *scorbuticæ.*

α) Hæc sicca, squamosa est, & sub hisce squamulis stigmata cruenta exhibet.

β) Cutis circumiacens modo liuido, modo roseo colore, ob sanguinem altius, quam decet, ipsi innidulantem, est conspicua.

γ) Grauior hic præsto est pruritus, qui, quoties refrigeratio vel calor solito maior accedit, intolerabilis fere obseruatur.

δ) Vbi autem eschara, & ipsa cuticula, quod facile contingit, scalptione abraditur, cutis subcruenta quidem adparet, vix autem quidquam cruoris, sed lympha tantum serosa, subflaua emanat, quæ vero facile in eamdem squamosam escharam coalescit.

b) *Venereæ.*

α) Hæc etiam ordinarie magis sicca, quam humida est, & segnius serpit.

β) Occupat vel vniuersum corpus, vel particularia solum loca, e. g. femora, scrotum, faciem.

γ) Sub initium sui prouentus noduli plerumque diu sese manifestant.

δ) De-

δ) Deinde autem crusta succedit, quæ per multos sæpe dies pertinaciter adhæret, & non facile abscedit.

ε) Dolor est rodens, corrosiuus, maxime si scalptione irritetur.

ζ) In reliquis partibus communiter etiam dolores profundi, & quasi infixi sentiuntur, qui nocturno tempore magis exacerbantur.

η) Concurrunt familiariter fluor albus, in fœminis, gonorrhœa, in viris, tumores bubonodei, & in infantibus excoriationes, immo excrescentiæ circa anum verrucosæ, cristatæ.

c) *Lepræ.*

α) Hic caput præcipue adfligitur, dolores sunt acutissimi, & capilli cum cute decidunt.

β) Sanies alba prorumpit.

γ) Vniuersa cutis textura est immutata, tenuibus squamis cuticula obsessa, &, elephantorum instar, aspera, vnde etiam *elephantiasis* vocatur.

δ) Præter ea sensus fere expers est.

ε) Facies est inflata.

ζ) Dentes nigricant.

η) Anhelitus est graueolentus, immo fœtidus.

ϑ) Tumores bubonodei hincinde per corpus proueniunt, qui in vlcera fœtida maligna transeunt.

ι) Tandem frusta de facie cadunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scabiei *benignæ.*

1) *Humidæ*, sunt homines temperamenti sanguinei, habitus corporis spongiosi, item phlegmatico - sanguinei, quibus facilius non solum euenit, sed etiam pertinacius adhæret.

2) *Siccæ* sunt homines temperamenti melancholici, cholerici, vel melancholico - cholerici, habitus corporis siccioris.

3) Præter ea scabiem facile incurrunt, qui diæta crassa, aqua

limosa, salsa, potu austero, præcipue vino acido copioso vtuntur.

4) Item qui inter aërem humido-frigidum & nebulosum diu versantur.

5) Porro qui vitio hepatis laborant, vel febre quartana diu occupati sunt. *Confer. prognosis tabulæ de febre quartana.*

6) Quibus serum salsum per ordinarias vias non excernitur, e.g. in recessione & suppressione vrinæ.

7) Huc etiam pertinet fonticulorum, & vlcerum manantium repentina suppressio.

8) Scabiem etiam experiuntur, qui scarificationes adsuetas neglexerunt.

9) Denique otiosi, & vitæ sedentariæ addicti.

2. *Malignæ:* scorbutici, venerei &c.

V. *CAVSSAE.*

1. Scabiei *simplicis* & *benignæ.*

1) Caussa *proxima* & *immediata* est stasis humorum lymphatico-serosorum, in corruptionem abeuntium.

2) Caussæ *procatarcticæ* & *occasionales* partim ex illis, quæ in descriptione *subiectorum* diximus, partim ex sequentibus colligendæ sunt:

a) Aëris ambientis inusitata temperies, in primis frigido-humida, liberam exhalationem impediens, & humoribus, in superficie collectis, ad corruptionem ansam præbens.

b) Ciborum atque potuum mutatio per hebdomades & menses.

c) Sed familiarius plethoricis hic euentus contingit.

d) Facillime & frequentissime a contagio initia sui sumit, per mantilia, vestimenta, lectos, cochlearia, pocula, vel alia, quæ scabiosis vsui fuerunt.

e) Crisis morborum nonnullorum, e.g. quartanæ intermittentis.

f) Vsus largior salsorum exasperat quidem scabiem, ad excitandam autem illam exiguum momentum adfert,

fert, defectus potius salis in cibis oleraceis ad scabiei generationem multum contribuit.

2. Scabiei *malignæ* seu *complicatæ*.

1) *Ferinæ* caussa est scorbutus;

2) *Venerea* autem a speciali lymphæ corruptione, in malo gallico præsente, originem ducit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scabies benigna *humida*, omnium est mitissima, &, legitima methodo tractata, facile adhuc profligatur; quoniam autem ad insignes vlcerationes tanto pronior est, quo magis humida exsistit, non raro talis vlcerosa constitutio curam retardat.

2. Benigna *sicca* maiorem quidem molestiam in cura facessit, quam humida, conuenienter tamen tractata, tempore etiam profligatur.

3. Scabies, præcipue humida, saniosa, suppurascens, quando per remedia incongrua externa, e. g. vnguenta sulphurata, mercurialia, cingulos mercuriales, adstringentia, refrigerantia, repellitur, quod hodie vsitatissimum est, infausta symptomata inducuntur, nempe angustiæ præcordiorum, cardialgiæ, asthmata, catarrhi suffocatiui, febres intermittentes, immo acutæ inflammatoriæ, vtrinque typi ordinarie anomali, cachexia, œdemata, anasarca, deliria, conuulsiones, &c.

4. Scabies *superficialis*, recenter per contagium communicata, melioris est curationis, quam *profunda*; quæ, vtpote per vniuersam humorum massam dissipata, maiorem exposcit circumspectionem.

5. Sic etiam scabies *chronica* difficilioris curæ est, quam *periodica*.

6. Vbi visceris alicuius vitium concurrit, ibi tristior est prognosis.

7. Scabies *maligna*, vi ipsius vocis, maiorem inuoluit difficultatem; quod sane experientia confirmatur, & ratione: indolis enim est fermentalis, & ita radices suas ægrius exstirpari patitur.

8. Præcipue valde rebellis est scabies *ferina* seu scorbutica; v-

bi tamen notandum, quod vitæ genus & conditio maiorem difficultatem, quam ipsius morbi indoles, curæ adferat: pauperes enim, qui legitima tractatione carent, a scabie mali moris vtplurimum infestantur.

9. *Venerea* omni quidem iure ad scabiem malignam refertur, prognosis autem illius multo benignior est: iusta enim methodo tractata certius & citius, quam quæcumque fere alia scabies percuratur, & quando etiam recedit, minoris tamen est periculi.

10. Vbi autem intimior vlceratio iam inducta est, ibi maiores occurrunt difficultates.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Corruptio* humorum pro differentia specierum est corrigenda.
   1) In scabie *benigna* corruptionem seroso-lymphalem corrigunt:
      a) Alexipharmaco-diuretica, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*, pimpinell. alb. fumar. enulæ.
      b) Succinata, v. g. essent. succini.
      c) Tinct. alcalin. e. g. antimon. tartari.
      d) Decocta lignorum, essent. lign. sassafras.
      e) Absorbentia salina, nempe ocul. cancr. conch. præparat. cum acido citri vel tartari saturat.
      f) *Acrimoniam* scabiosam specifice inuertunt: sulphur cum nitro, & arcan. duplicat. balsam. sulph. cum oleo amygdalar. dulc. tinctur. sulphur. antimon. crud. gr. V. VI.
      g) *Externe* abstergunt & specifice corrigunt:
         α) Vnguenta *mercurialia*, e. g.
            Recip. mercur. viu. vnc semis.
            saturni drach. II. fiat amalgama, terr. tripoli drach. I. l. a. cum vnguent. rosar. subigantur.
         β) Lixiuia sulphurata.
         γ) In *sicca* scabie magis locum habent balnea abstergentia

gentia

gentia ex rad. bardan. oxylapath. fontibus mineralibus:

Item ex lixiu. sulphuris cum calce viva parata.

2) In scabie *maligna*, & quidem

a) *Ferina*.

α) *Interne* conducunt succi recentes antiscorbuticorum, quorum vsus per aliquod tempus continuandus est; item essent. scord. fumar. cum spiritu cochlear. parat.

β) *Externe* mercurialia & balnea abstergentia pariter locum habent. Præter ea mundificandi scopo commendatur succus vel decoctum tabaci, ad consolidationem autem oleum ouorum, myrrhæ per deliquium, hyperic. *Ardorem* vero mitigat camphora, emplastr. de spermate ranarum.

b) *Venerea*.

α) *Interne* conueniunt antiuenerea illa remedia, quæ tabula de lue venerea commendata sunt, coniuncto regimine diapnoico continuato.

β) *Externe* vnguentum mercuriale, modo descriptum.

γ) In malo profundiore *saliuatio*.

2. Humores correcti sunt *euacuandi*; id quod obtinetur

1) Per laxantia phlegmagoga, & in specie mercurium dulcem.

2) Per blanda diaphoretica & diuretica.

B. *Methodus specialis*.

1. In scabie *benigna*.

1) Sub *initium* curæ propinetur purgans aliquod mediocris efficaciæ, ad sordes crassiores, præcipue primarum viarum, eliminandas, e. g.

Recip. extract. panchymag *Crollii*,
mercur. dulc. ana gr. VIII.
resin. ialapp. gr. IV.
ol. anis. gutt. I. M. f. pilul. pro vna dosi adultis exhibendæ.

2) *Sequentibus* diebus ad correctionem humorum exhibeantur:

 a) Ma-

a) Mane, versus prandium & cœnam mixtura quædam, sanguinem mundificans, e. g.

Recip. essent. pimpinell. alb.
succin.
scord. ana dos. pro adult. gutt. 30 - 40.

b) Versus somnum puluis quidam salino-absorbens, cum antimoniato fixo coniunctus; cui etiam successiue aliquid florum sulphuris addatur.

3) Hæc quando per sex circiter dies continuata sunt, superius purgans repetatur, & deinde corrigentia per aliquot dies de nouo propinentur &c.

4) Hac medicatione, per quatuordecim circiter dies patienter continuata, citra externorum remediorum vsum, scabies sæpe profligatur.

5) Quando autem sola *interna* non sufficiunt, tum vnguentum aliquod mercuriale, vel alia remedia *externa*, superius descripta, locum habent, e. g. vesperi ad pisi vel fabæ magnitudinem iuncturis, præcipue carpi, tarsi, tale vnguentum tepide illinatur, per 10 - 12. dies continuetur, & mane semper mediante sapone abluatur, seruato vbique regimine temperato; vitando frigus, cibos salsos, & scalptionem, vtpote maiorem adfluxum & ardorem concitantem.

6) Sub vsu huius vnguenti laxatio per mercurium dulcem aliquoties readsumatur.

7) De reliquo essentia alexipharmaca, siue sola, siue cum aliis conuenientibus remixta, semel; vel, si insignia circa pectus aut abdomen incommoda sentiantur, bis de die propinetur, coniunctis absorbentibus fixis, etiam aliquoties per diem exhibendis, vitando sulphurea & alia calidiora.

8) In *infantibus* autem, quibus vnguenta mercurialia, ob illorum incontinentiam, tuto adplicari non possunt, remedia interna tanto diutius propinanda sunt: nempe bis per diem essent. alexipharmaca, subiuncto absorbente aliquo fixo, & interdum laxante conueniente.

9) Ad

9) Ad pruritum mitigandum fetarum modeftus vfus conceditur.

10) In *receffione* fcabiei conueniunt:

a) Mercurius dulcis ad gr. IV - VIII. pro adulto, nempe non laxatiuo, fed alterante fcopo exhibendus.

b) Vel fi non ad manus fit, flores fulphuris 4 - 6. gran. pro dofi, ad 8 - 10. dies continuando, fatis faciunt. *Conf. cautel.*

c) Effentia alexipharmaca, coniuncto puluere ex arcano duplicato, antimon. diaphoret. conchis praeparatis.

d) Vbi calor febrilis patientem iam occupauit, ibi loco fulphuris nitrum adiiciatur.

2. In fcabie *maligna*, & quidem

1) *Ferina:* hic remedia interna, fub methodo generali commendata, exhibeantur, & per aliquod tempus illorum vfus continuetur; deinde etiam externa, ibidem laudata, in fubfidium trahantur; cauendo, ne *folis* externis remediis malum repellatur. In ftatu autem inueterato, vbi capilli iam excidunt, incurabilis vtplurimum eft adfectus.

2) *Venerea:*

a) Interne mundificantia lignofa praemittantur.

b) Externe tandem mercurialia fubiungantur.

3) *Leprofa*, furfuracea: haec fimilis indolis eft in fundamento generali cauffalitatis & tractationis.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Scabies, quo magis ab *externa* contagii cauffa originem duxit, eo citius & tutius fpecifica mercurialia & fulphurata poffunt adplicari.

2. Quando autem *cacochymia* in cauffis eft, tum prius catharfi & mundificationi infiftendum.

3. Vifceris alicuius, e. g. hepatis, labes *obftructoria*, quando in fubiecto quodam, praecipue adultiore, concurrit, tum cura blande & lento gradu inftituenda eft. Conueniunt in tali cafu rad. cichorii, tarax. herb. hed. terreftr. bellid. min. agrimon. pilul. *Beccheri.*

4. Me-

4. Methodo superius præscriptæ scabies simplex ordinarie intra duas, tres, aut ad summum, quatuor hebdomades cedit; illa autem methodus, quæ in *sulphuris* interno vsu consistit, communiter ad 5 - 6. hebdomades extenditur.

5. Scabies per sulphuris vsum *externum*, vel alia adstringentia repellentia, v. g. aquam exstinctionis fabrorum, præsentissime quidem repelli, sed non eadem velocitate iterum expelli potest. Quæ damna vero ex hac repulsione resultent, sub *prognosi* indicauimus; in specie sulphurea in scabie venerea pessima symptomata inducunt.

6. Quando autem expulsio illa per medicamina impetum facientia, & regimina sudorifera, tentatur, tum exagitatio humorum inducitur, & grauia facile pericula succedunt: hinc sulphuris vsus internus, quam maxime etiam huic expulsioni inseruire videatur, ad modum tamen modeste adhibendus & cum puluere absorbente coniungendus est.

7. Scabiei repulsio non facile timenda est ab aqua exstinctionis calcis viuæ, nisi valde frigida corpori calenti adhibeatur. *Conf. dissertat. D. D. Stahlii de adstringentium cauto vsu.*

8. Scabies *segnius* repulsa tumores œdematodes, immo, in seniore præsertim ætate, vniuersales gignit, & quidem sine omni vestigio acrimoniæ salso rodentis; in quibus tumoribus sulphur cum puluere absorbente ter per diem exhibitum, bonum effectum præstat. Mirabilis sane est effectus, quem sulphur exserit: *externe* enim adhibitum scabiem & alia vlcerosa inquinamenta præsentissime repellit, licet in aliis adfectibus tam euidentem adstringendi efficaciam non monstret; immo si per vnctionem in exiguo tantum loco signum veluti datur, per totum habitum corporis effectus se diffundit; *interne*, quando adhibetur, contrarium quidem præstat, expellendo nempe ad superficiem, proportionem autem non seruat, exposcit enim vsum continuum, notabilem insuper quantitatem, non vbique securam.

9. Su-

9. *Sudationes* in ſcabie minus conueniunt, niſi ad modum modeſte inſtituantur, perſpirabilitas tamen ſemper libera conſeruetur, præſertim ſub vſu vnguentorum mercurialium, alias nodi ſub brachiis facile proueniunt.

10. Omnia itaque calida, ſudorem fortius concitantia, improbantur: vnde etiam *lignoſa antiuenerea* nihil eximii præſtant, quibus potius præferuntur temperata alexipharmaco-diuretica, præcipue rad. pimpinellæ albæ.

11. Maxime omnium ſcabies in *ſenioribus* cautiſſime tractanda eſt, quia facile febres inflammatoriæ, vel tertianæ nothæ ſuccedunt; id quod etiam in pueris aut infantibus, febre tertiana notha infectis, quam non raro achores aut ſcabies præceſſerunt, attendendum eſt.

12. Longa autem euacuatio, præparatio & depuratio humorum, a veteribus commendata, non neceſſaria ſunt, quamquam ad diapnoën conſeruandam inſeruiant.

13. *Eſſentia myrrhæ* licet, præmiſſa diaphoreſi leniore, infantibus conueniat, feminis tamen inſignes ſanguinis turgefactiones facile concitare ſolet.

14. Acrimonia in vlcuſculis ſcabioſis quidem conceditur, falſum autem eſt, quod ab illa pruriginoſus ille ſenſus & ardor, vnice & abſolute dependeat, alias hæc incommoda ſemper deberent adeſſe, quæ tamen eo tantum tempore ſentiuntur, quo corpus vel a calefactione & expanſione humorum turgeſcit, vel aura frigida cito illi admittitur.

15. Hæ circumſtantiæ ſatis demonſtrant, ſenſum hunc, re vera fremebundum & ſubtiliſſime tremulum, a tonico ſpaſtica ſubtili criſpatura, & vibratili motitatione tenerrimarum fibrarum dependere, & acrimoniam eſſe potius effectum illius cauſſæ antecedentis.

16. Quæ obſeruatio hunc vſum exhibet, ne efficaciæ *abſorbentium* nimium tribuamus: horum enim vſu nulla ſcabiei cura abſoluitur, abuſu autem primæ viæ onerantur, mucus incraſſatur, & obſtructiones augentur.

17. In ſcabie *ſicca* loco eſſentiarum in cholericis commendantur ſucci vel decocta herbarum, cum decocto hordei, vel alia

 hume-

humectantia, gelatinosa, qua ratione debilitati simul occurritur.

18. Succulenti, scarificationibus adsueti, aut erysipelaceis commotionibus vexati, si in scabiosas impuritates incidant, subleuantur saepe scarificatione.

19. Materiae ad modum salinae & fermentescentes scabiem corpori conciliare deprehenduntur, e. g. succus betulae, maiore quantitate haustus, quam commode iterum potest euacuari; item thermae *Wolckensteinenses*, das Wiesen-Baad, corporibus, in primis floridis, scabiem inducere solent: vnde fermentalis scabiei indoles & contagii promtitudo concluditur.

20. Scabies in *lue venerea* & *scorbuto* est tantum symptoma quoddam, accidentaliter concitatum: nam mille scorbutici, vel lue gallica correpti, occurrunt, vbi nullus scabiem vniuersalem experitur, bene vero, si materia illa ad superficiem quidem propulsa, sed non expulsa sit, vnde ibi demum vlcerosam talem subit curruptelam.

21. Immo ipsa *lepra* non est ipse morbus, sed effectus vlterior morbi cuiusdam; quod monstrat dyscrasia sanguinis leprosorum.

22. Vera *mercurii* indoles parum perspecta est, vnde etiam ab eius efficacia, quam in scabie exserit, nullus aditus patet, ad definiendam materialem crasin scabiosae corruptelae.

23. Paucis: Scabies *simplex* constanter tollitur
   1) transpiratione moderata.
   2) Mercurio moderate & minore dosi interne & externe adhibito.
   3) Sulphuris vsu interno, vix vnquam externo.

24. In scabie autem magis *refractaria* mercurii dulcis duo grana cum puluere absorbente exhibeantur, & per quatuordecim dies continuentur, & quidem cum hac discretione, vt iis, qui domi se continere possunt, mane, aliis autem versus somnum, illa dosis propinetur. Sic sensim euanescit scabies, & haec methodus etiam in *venerea* locum habet.

TAB

TABVLA XCI.
DE
SCORBVTO.

I. DEFINITIO.

Scorbutus est corruptio lymphatico sanguinea, semiputredinosa, a peculiari humorum dyscrasia, siue vniuersali, siue magis particulari, originem ducens; ad quam corrigendam, & impeditum sanguinis cursum facilitandum, varii motus discussorii pressorii, spastici a natura instituuntur. Deriuatur a *Vandalorum Scoorbuyck*, morbum abdominis significans; qua incongrua adplicatione, infra dicetur.

II. *DIFFERENTIA.*

Scorbutus differt

1. a *malo hypochondriaco* & *melancholico*; ad quam confusionem euitandam sequentia notentur:

1) Dolores *spastici* vtrique quidem adfectui communes sunt, sed in *scorbuto* spasmi aliquo modo physicam etiam habent rationem, nempe acriores humores; in malo autem *hypochondriaco* oriuntur illi prorsus a morali intentione, expellendi, propellendi, discutiendi, humores.

2) In *scorbuto* sanguis, stricte dictus, est grumosus, & cum parte seroso-lymphatica non sufficienter subactus; in *hypochondriaco* autem malo humores simplici magis spissitudine peccant, & gelatinosam facile subsistentiam subeunt.

3) *Corruptiones* ex stasi hypochondriaca magis simplices sunt, in scorbutica autem corruptione vlcera maligna & fœtida proueniunt.

4) Ob hanc putrilaginosam corruptionem scorbutici defectiones virium, horrores, trepidationes naturæ, ad li-

 pothy-

pothymiam vsque, experiuntur, quæ omnia in statu hypochondriaco non æque occurrunt, si hystericas suffocationes excipiamus.

5) Quando scorbutus cum malo hypochondriaco omnino conspirat, tum indolem suam contagiosam non exserit, vti facit sibi soli relictus.

2. A *lue venerea*; quæ differentia, quando non obseruatur, incredibile damnum producit, vti sub *cautelis* audiemus. Hinc signa scorbuti cum signis luis venereæ omni attentione sunt conferenda; quorum euidentissima, quæ pro cynosura esse possunt, explicabimus:

1) *Scorbutus* spontaneo prouentu sæpius generatur, non tam insigniter contagiosus est, & contagium ipsius communiter per os, numquam autem per genitalia, propagatur; *lues* autem *venerea* non nisi contagio exoritur, quod contagium scorbutico longe ferocius est, & genitalibus potissimum in alia subiecta transfertur.

2) *Scorbutus* gingiuas magis occupat, & dentes reddit cariosos; *lues* autem *venerea* tonsillas potius, vuulam, infundibulum, nares, ossa palati, vlceroso ardore, adrosione, erosione, promte & potenter corripit.

3) *Scorbutus* vlcera sanguinolenta, ichorosa, leniter manantia, *lues* autem *venerea* crustosa, glutinosa, siccam escharam formantia, gignit; *illa* quidem fœtida, *hæc* vero nauseosa, & situlentum nidorem spirantia.

4) *Scorbutus* maculas, *lues venerea* collectiones nodosas producit.

5) *Scorbutus* dolores habet acutiores, æstuosos, transitorios & remittentes, *lues* autem *venerea* rodentes, morsicantes, terebrantes, statarios, & licet per diem mitescant, noctu tanto magis exacerbantur.

6) *Scorbutici*, lecto succumbentes, sat bene se habent, *lue* autem *venerea* correpti incrementum dolorum inde persentiscunt.

7) *Scorbutus* conspirat plurimum cum pathematibus viscerum, præcipue abdominalium, *lues* autem *venerea* exte-

exteriores corporis partes magis infestat, circa interiores autem vix effatu dignas molestias producit.

8) *Scorbutici*, in statu mediocri adhuc constituti, motum corporis possunt perferre, *lue venerea* correpti, incommoda inde sentiunt.

9) Vrina *scorbuticorum*, siue tenuis, siue crassa exsistat, est colorata, in *lue* autem *venerea* minus colorata, subturbida, sedimento tenace, mucido, & grandinoso quasi, conspicua.

3. *Maculæ* scorbuticæ differunt a maculis illis latis & diffusis flauo-fuscis, quas vulgo Leber-Flecken adpellant: hæ enim in partibus magis solidis hærent, & per fluidas non oberrant, & licet prædispositionem ad scorbutum præbere videantur, verus tamen scorbutus hasce maculas non exhibet.

4. Sic & scorbuticæ maculæ a *lentiginibus*, Sommer-Flecken facile discerni possunt.

5. Ad differentiam etiam referri potest *scelotyrbe*, tamquam species scorbuti, vbi patientes de dolore medullæ ossium conqueruntur, & sensim consumuntur.

III. *SIGNA.*

1. Cum aliis morbis *communia:*

1) Insolita, insignis plane *lassitudo*, & virium prostratio.

2) *Dolores* modo grauatiui & obtusi, modo acutiores, subtiles, æstuosi, transitorii tamen, vagi, volatici, per paroxysmos quasi recurrentes, & in artubus præcipue sese exserentes.

3) Nonnumquam plane arthriticæ indolis hi dolores reperiuntur, & frictioni per excutiam ad tempus cedunt.

2. *Specialia* & magis *propria:*

1) Magna propensio ad vertigines syncopticas, atque ipsas lipothymias, & hoc quidem, quando erigere se'e in lecto, aut locum mutare volunt, parum autem sentientes, si decubitum tranquillum patientes seruent.

2) Proximum pathema, & essentiale quasi, constituunt *maculæ*, quæ ingrauescente morbo, in artubus præcipue,

erumpunt: in cholericis rosei, in melancholicis autem liuido fusci coloris.

3) Hæ maculæ in *tibiis* non solum maiores, verum etiam cum duris tumoribus, diu tamen sine spontanea corruptione permanentibus, adparent.

4) Coniunctis ordinarie anxietatibus præcordiorum, flatulentia, adpetitus prostratione.

3. *Specialissima.*

1) *Stomacace*, seu gingiuarum eximia laxitas, promtissima illarum cruentatio, & successiua vlceroso-saniosa colliquatio, quæ vicinas etiam, præcipue oris interni partes, tamquam proximas, tentat, sed tantum anteriores; posteriores autem, nempe faucos, tonsillæ, vuula, infundibulum in lue venerea, non vero in scorbuto infestantur.

2) *Stomacace* autem est partim *concomitans* scorbuti symptoma, partim *antecedens*, & sic dispositio proxima ad eundem.

3) Qui stomacace laborant, ieiuni sputatores obseruantur, & intus labiorum vlcuscula ipsis erumpunt.

4) Dentes denudantur, liuescunt, cariosi redduntur, cui statui vacillatio & euulsio dentium accedit; immo ipsa sæpe maxilla carie infestatur.

5) *Lingua* & *fauces* anginode æstu obsidentur.

6) Graueolet *anhelitus* & fœtet *saliua*.

7) *Vlcera* aliquando format scorbutus, præcipue circa os externum, fœtida, sanguinolenta, ichorosa, liuescentia, nigricantia, tenuiter manantia.

8) *Vrina* est tenuis, simulque colorata, vel, si crassa adpareat, fusca magis, nigricans, fortiorem odorem spirans.

9) *Excrementa alui* sunt tenuia, tincta, nigricantia, fœtida, interdum autem aluus plane adstricta est.

10) Quidquid interdum *euomunt*, admodum tenax obseruatur.

11) Exspuunt aliquando materiam, mediante tussi, viscosam, nigricantem, subcruentam.

12) *Sanguis*, per venæ sectionem emissus, de dyscrasia humorum

rum teſtatur: ſerum enim ſuperſtans, loturæ carnium ſimile eſt, & rubicunda portio in fundo coagulata ac viſcida apparet.

13) Concurrunt interdum hypochondriaca pathemata, qui ſtatus mixtus curam notabiliter reddit difficiliorem.

14) Ira & terrore facile ſcorbutici percelluntur, immo tam mirificas *animi* & *corporis* commotiones ſubinde incurrunt, vt faſcinationis ſuſpicio apud imperitos foueatur.

15) *Arthritici dolores*, quando concurrunt, ambulant hinc inde, per partem in partem.

16) *Motus febriles*, ſi accedant, nullum ſeruant typum.

17) *Paralyſes* etiam *particulares*, *ſpuriæ* contracturæ, aridura, tumores œdematoſi, hydropici, adfectibus ſcorbuticis nonnumquam ſe iungunt.

18) Aliquando narium *hæmorrhagias* experiuntur, quibus per adſtringentia ſedatis vehementes ſpaſtici dolores ſuccedunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scorbutus poſterioribus demum ſeculis ad nos peruenit, ab illo nempe tempore, quo aromata in Germaniam transportata, & ad exceſſum vſurpata ſunt.

2. Occupat communiter ætatem *iuuenilem* & *ſenilem*, non æque iuniorem, niſi a cauſſis externis manifeſtis.

3. *Deſides*, torpidos, & vitæ ſedentariæ deditos.

4. Præcipue populos ſeptentrionales in *maritimis* locis, immo etiam meridionales iſtos, qui maribus, vel ipſi oceano vicini ſunt.

5. Aliquando etiam *hypochondriacos*, in primis quando ſudationibus intempeſtiuis tractantur, item *quartanarios*.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *proxima* eſt grumoſitas ſeu coagulatio ſanguinis ſtricte dicti, cum reliquis humoribus non decenter mixti & ſubagitati.

2. Vnde motus ſanguinis progreſſiuus per ſubtiles meatus impeditur; id quod anſam præbet ſtagnationibus, ſtaſibus, corru-

corruptionibus ſanguinearum grumoſarum particularum.

3. Cauſſa *formalis* eſt conamen naturæ, per motus varios ſpaſticos, tenſorios, preſſorios, hanc corruptionem præoccupare: dolores enim illi, qui aliquo modo etiam phyſice ab acribus humoribus fouentur, tantæ conſiderationis non ſunt, vt hinc ad ætiologiam vulgarem, nempe acrimoniam ſalinam, ſcorbuticam, ſtimulantem, vellicantem, rodentem, vrentem, excurrere neceſſe habeamus; cum primis quia acrimonia & ſpiſſitudo humorum non æque in vno ſubiecto conueniunt: acria enim ſunt incidentia, & hinc ſcorbutici coaguli remedia obſeruantur.

4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ humores ad hanc coagulationem & ſpiſſitudinem diſponunt, ſunt ſequentes:

1) Aër frigido-humidus, rarius calido-humidus, & ſalſis inquinationibus refertus.

2) Habitatio humido-frigida.

3) Diæta craſſa, ſalſa, e. g. caſeus, piſces, caro fumo indurata; ſic etiam diæta acida, humoribus inſpiſſandis & coagulandis apta, præcipue quando accedit abuſus aromatum, & ſpirituoſorum, per quem nimia commotio in ſpiſſo tali ſanguine excitatur.

4) Defectus motus voluntarii, & inde reſultans plethora, prima ſcorbuti fundamenta ponunt: vnde ipſi nautæ longe rarius a ſcorbuto infeſtantur, quam reliqui in nauibus otioſi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scorbutus, quo magis recens eſt, eo facilius tollitur; &, licet natura ſubinde latis trepidet, facile tamen iterum ſe colligit, præcipue ſi iuſta methodo incedatur.

2. Præualeſcens autem & inueteratus ſcorbutus, eſt malum ad modum contumax & diuturnum.

3. Scorbutus per contagium communicatus, ſi mature illi occurratur, facilius cedit, quam ſi ex corrupta ſanguinis maſſa progullulet.

4. Quo magis vitæ genus laborioſum eſt, eo felicius & citius hoc malum ſuperatur.

5. Vbi

5. Vbi viscerum obstipationes concurrunt, ibi restitutio in integrum non ita facile exspectanda est.

6 Scorbutus, si cum malo hypochondriaco conspiret, hoc sublato, tollitur.

7. Quando malum ab aëre impuro, humido-frigido, exortum est & fouetur, tum non ita promte exstirpatur: facile enim a fermentali quasi inquinamento, quod in humoribus remanet, recrudescit. Hinc, nisi per longinquam curam correctoriam, & diaetae mutationem, tota sanguinis massa alteretur, malum difficulter eradicatur.

8. Symptomata tamen ita saepe tolerabilia sunt, vt, excepta dentium & gingiuarum laesione, reliqua vitalitatis munia satis integra persistant.

9. Scorbutici iuuenes, quibus maculae rubentes hinc inde in corpore erumpunt, pulmonum erosionibus facile obnoxii obseruantur, & ita vix vnquam senium attingunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. In *dispositione* tantum scorbutica, seu *incipiente* adhuc scorbuto.

1. *Resolutio* sanguinis per generaliora catarrhalia, quae humores spissos & viscidos incidunt, intendatur, ac illorum vsus per aliquod tempus continuetur. Talia sunt: rad. pimpinell. alb. helen. ari, dictam. alb. valerian. vincetox. petasitid. imperator. herb. absinth. abrotan. centaur. min. fumar. in forma essentiae, extracti, infusi.

2. Coniungatur potus sufficiens, & adsiduus corporis motus.

3. In casu *mixto*, vel adhuc dubio, nempe in concursu luis venereae, tincturae alcalinae, item temperata illa radix sarsaparillae, essent. pimpinell. alb. succini, in vsum trahantur, & omni cautela adfectus talis mixtus tractetur, abstrahendo a fortioribus commotionibus & remediis vehementibus.

B. *In vero scorbuto.*

1. Hic praemittantur generaliora, modo commendata, & lenis transpiratio semper conseruetur.

2. Deinde specialia antiscorbutica, quae sanguinem grumosum attenuant & corrigunt, adhibeantur: progredien-

do a mitioribus ad acriora, nisi forsan necessitas cunctare interdicat, v.g.

1) In *sanguineo-cholericis* temperatiora & acidula conducunt, nempe acetosa, acetosella, succus citri, ribium, berberum, &c.

2) In *phlegmaticis* magis prosunt acriora & penetrantiora: cochlear. nasturtiorum genera, raphanacea, raphanus niger, hortensis, armoracia, sinapi, cepæ, allium, quod fortius est.

3) *Melancholicis*, vt & phlegmaticis, conueniunt magis amara, scilicet beccabunga, fumaria, trifolium fibrinum, chelidon. min. flores acaciæ recentes, sedum minus, rad. cichor. herb. chærefol.

4) Ex his omnibus succus recens efficacissimus est, deinde infusa cum recentibus herbis parata, & amara etiam in extractis.

3. Continuentur hæc remedia per aliquod tempus, immo ordinarium cibum ingrediantur, e. g. lactucarum, embammatum, succorum, iusculorum forma.

4. Aluus per *laxantium* leniorum interpositionem aperta seruetur. Hic conueniunt laxantia cum epicrasi, nempe cum antiscorbuticis conuenienter maritata. *Paracelsus* commendat saniculam, pyrolam, centaurium minus. Magis autem vsum habent laxationes in scorbuto cum malo hypochondriaco complicato.

5. Lenia etiam *diuretica*, quæ humores corrigunt, & serum per vrinarias vias eliminant, antiscorbuticis coniungantur; quo nomine laudantur salia media, tartar. vitriolat. arcan. duplicat. arcan. tartari, tartarus tartarisatus, qui simul aluum leniter abstergit, nitrum antimoniatum, immo nitrum ipsum egregie conducit, inspissando nempe serum ichorosum, & euacuando illud per vrinam.

6. Vbi *æstus* febriles concurrunt, ibi nitrum cum præcipitantibus marinis, ocul. cancr. conch. præparat. matr. perlar. exhibeatur.

7. In *stomacace* conducunt:

1) *Interne* supra dicta, præcipue succi recenter expressi, cochle-

cochlear. cum beccabunga, vel nasturt. cum acetos. item lapathum palustre, quod pro veterum *herba Britannica* habetur, masticata, immo deglutita. De hac herba Britannica legi meretur curiosus *Muntingii* tractatus.

2) *Externe*: balsamica, mundificantia, subadstringentia & tonica, essent. succin. myrrh. item myrrha in substantia, sang. dracon. cum tinct. gummi laccæ, spirit. salis dulcis, mel rosatum, rad. bistort. tormentill. herb. auricul. muris, plantag. ceruicar. acidum citri; alumen vstum & crudum cum gargarismatibus. item aqua prunellæ, saluiæ, pyrolæ, e. g.

Recip. essent. myrrh. drach. III.
succin. drach. II.
tinct. gummi laccæ.
sang dracon. ana drach. I.
spirit. cochlear. vnc. semis M. pro collutione & absterfione gingiuarum.

8. *Maculæ*, si præsto sint, non reprimantur, sed discutiantur:

1) *Interne* per lenem transpirationem, essent. alexipharm. catarrhalia lignosa, maxime per essent. ligni sassafras, item per nitrosa.

2) *Externe* per spiritum vini camphoratum, spiritum formicarum volatilem.

9. *Hæmorrhagiæ* narium, quando accidunt, moderantur

1) per temperantia, nitrosa, & lubricantia ex decocto auenaceo cum nitro, item per emulsiua.

2) per tonica coralliata, gemmata, lenia anodyna, e. g. corall. præparat. spec. de hyacintho, M. P. de cynoglos.

3) per externa reuellentia, nempe clysteres, frictiones.

10. Tandem, correctione satis peracta, & consumto maximo morbi impetu, tonus partium roboretur; in quem finem laudantur

1) *Martialia:* tinct. vitriol. martis *Ludouici*, tinct. martis cydoniata *Zwelferi* &c.

2) *Salia volatilia* cum alcalibus fixis coniuncta, e g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ simul resolutorium

spissorum humorum edit effectum, & etiam in aliis cacochymicis vlcerosis adfectibus vsum habet. Misceantur autem part. II. tinctur. alcalinæ cum part. I. spiritus C. C.

11. Et quoniam scorbutus natales suos plurimum debet plethoræ, necessarium est, vt præseruandi scopo venæ sectiones circa æquinoctia instituantur.

12. De reliquo autem *aër* humido-frigidus, fuliginosus, vbi fieri potest, in calidum, siccum & purum mutetur: vitando diætam crassam & salsam, & adhibendo condimenta resoluentia, nempe sinap. armorac. cepas, zingib. pip. allium, sed moderate.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Antiquorum *cacochymia*, & modernorum *scorbutus* æqualia habent fata, nam nomen suum in omnibus illis adfectibus dare debent, vbi caussæ morborum & symptomatum nullo alio vocabulo exprimi possunt, & sic tamquam asylum ignorantiæ hæc nomina consideranda veniunt.

2. Vandalorum quidem *scoorbeyck* habet adhuc denominationem alicuius morbi, nempe abdominis, sed nomen latinum, inde mutuatum, *scorbutus* scilicet, nihil aliud quam statum morbosum in genere significat, & idem est, ac si diceres: der Patient ist kranck. Hoc verissimum est, scorbutum apud nos quidem communissime falso accusari.

3. Confusio *scorbuti* & *luis venereæ* quouis modo caueatur: nam error hic ingentia damna inducere valet, e. g.

1) *Antiscorbutica acriora* magis adhuc exagitant & corrumpunt salinas seri corruptiones, in malo venereo præsentes.

2) Scorbutus non admittit fortiora abstergentia & colliquantia, sed temperantia, & leniter refrigerantia exposcit; quorum omnium contrarium in malo gallico obseruatur: in hoc enim temperantia & refrigerantia nocent, & sine acrioribus abstergentibus & colliquantibus nil obtinetur.

3) *Mercurialia*, si in scorbuto ad *saliuationem* adhibentur, emergunt inde stases, inflationes, inflammationes, putredi-

tredinoso - corrosiuæ plane anomalæ vlcerationes; quibus noxiis effectibus vix tempestiuum auxilium adhiberi potest, quin os aut reliquum vultum deformatum relinquant, vel penitus patientem iugulent.

4) Imino mercurialia, quæ tantum ad laxandi scopum in scorbuto propinantur, dentium lapsum tanto citius promouent, & quia totum corporis systema penetrant, nullam autem directam efficaciam in sanguinem congrumatum exserunt, in scorbuto, tamquam noxia, prorsus reiiciuntur.

4. Vbi autem *lues venerea* complicata est cum scorbuto, *hic*, nisi summo gradu constitutus, quasi prætermitti, & *illa* magis in tractatione respici debet; subleuant autem *vtrumque* malum remedia sub methodo litt. A. num. 3. commendata.

5. *Correctio* sanguinis congrumati omnino præmitti debet *evacuationi*, & sane in scorbuto methodus placida, successiua, ac continua, quæ magis ad exitum humores *disponit*, quam *stimulat*, maxime necessaria est: vnde fugiantur in paroxysmo *purgantia*, *vomitoria*, quæ hyperemeses facile inducunt, *sudationes*, *venæ sectiones*, quæ vagas translationes & plurimas turbas excitant.

6. In specie *regimen* sudoriferum coactum in scorbuto creat anxietates, palpitationes, cephalalgias exæstuosissimas: sudor enim in quibusdam scorbuticis difficulter succedit, & licet in aliis prompte & affatim succedere soleat, aquosa tamen hæc excretio nihil vtilitatis adfert: vtiliores sunt *fomentationes*, balnea ex aqua dulci, ad summam autem rei nihil faciunt.

7. *Vomitus* sponte interdum euenit scorbuticis, qua euacuatione frusta quasi semi-sicci glutinis, quæ vix pedibus conteri possunt, subinde reiiciuntur, *arte* autem hunc vomitum promouere non æque integrum est, præstat potius, viscidam illam materiam per salina media præparare, & euacuationem naturæ commendare.

8. Spontaneæ *diarrhææ* cauto moderamine indigent: quando enim per adstringentia improuide cohibentur, cardial-

gia, anxietas, infarctus lienis, tormina, inflatio abdominis, colica conuulsiua, succedunt.

9. Sic etiam *hæmorrhagiæ* narium, per talia incongrua remedia cohibitæ, varia incommoda inferunt.

10. Idem sentiendum est de *macularum* repulsione; quæ vehementes anxietates tam præsentius inducit, quam eruptio illarum easdem soluere obseruatur.

11. Calida acria sulphurea non ita efficaciter corrigunt, sed, sulphuream solum sanguinis partem adgrediendo, maculas augent, & hæmorrhagias narium enormes, dolores capitis arthriticos, febres, anxietates, inflationes lienis &c. producunt.

12. *Anodyna* vires & adpetitum magis prosternunt, vertiginem caussantur, excretiones supprimunt, & post exiguum tantum leuamen dolores grauiores inuitant.

13. *Lipothymiæ* scorbuticæ per aquas cephalicas spirituosas, hitzige Schlag-Wasser, statim occurrere, & hac ratione sanguinem concitare, tanto magis improbatur, quo minus periculum adfectus tales lipothymici inuoluunt.

14. Vti breuis medicatio scorbutum non facile superat, sic etiam a continuo remediorum vsu abstinendum est: facile enim medicamentis ita adsuescunt scorbutici, vt nullas amplius ab illis alterationes, sed grauia potius symptomata experiantur.

15. Inter antiscorbutica *sedum vermiculare* specificum emeticum prædicatur, de quo notatu digna obseruatio actis N. C. inserta est, quod scilicet in expeditione Danica multi per illud, in forma decocti exhibitum, a *paralysi scorbutica* restituti sint, euacuato per vomitum muco ad modum viscido.

16. *Cochlearia*, in tota substantia adsumta, præsentaneum scorbuti leuamen adfert; *Spiritus* autem cochleariæ, cum regimine sudorifero vsurpatus, concitat facile sanguinem, infert anxietatem, æstuosam cephalalgiam, & maculas nimium expellit: vnde sane *syrupus scelotyrbicus Foresti* ex cochlear. & beccabung. paratus, longe tutior & efficacior

cior eſt, quam talia ſpirituoſa. In ſtomacace autem externe locum habet ſpiritus cochleariæ.

17. *Trifolium fibrinum*, quod *Simon Pauli* in ſcorbuto magnopere commendat, licet in forma decocti multas ſanguinis commotiones, & pathemata hypochondriaca torminoſa concitet, laude tamen ſua non prorſus priuandum eſt, modo prouide, moderate, in ſubſtantia, ſucco, aut infuſo, adhibeatur.

18. *Aromata*, modice vſurpata, plurimum valent ad ſcorbuti energiam præoccupandam & reſoluendam; quo nomine zingiber & piper pro condimento in cibis bene ſe gerunt, licet enim acria ſint, ſanguinem tamen non ita commouere obſeruantur: ab vſu autem reliquorum aromatum acriorum, orgaſmum facile inducentium, cauendum eſt.

19. *Armoraciæ* radix recens, aceto imbuta, coctæ præferenda eſt: hæc enim omnem fere acrimoniam amittit. Idem contingit in *cepis*, aqua feruida imbutis, aut cum butyro frixis: vnde exiguum poſt ea præſtant effectum.

20. *Nitrum*, moderate exhibitum, in ſcorbuto, præcipue recentiore, eximium habet vſum, minuit enim acrimoniam humorum.

21. Si vitioſa ſcorbutica humorum craſis a prægreſſis morbis reſidua fuerit, præſtat materiæ malignæ percurationem abſoluere, e. g. vbi reliquiæ a variolis reſtant, ibi eſſentia pimpinellæ albæ magni facienda eſt, quæ etiam grauia incommoda, ab eius modi decubitibus iam inducta, profligit.

22. In aliis autem febrilibus reliquiis eſſent. alexiph. *Stahlii*, per octo circiter dies continuata, certiſſimum ad plenariam reſtitutionem edere ſolet effectum.

23. In *ſtomacace* reliquis mundificantibus commode, non tamen perpetuo, admiſcetur *aluminis vſti* momentum, ſi nempe vlceratio quædam fungoſa ſubſit; quo caſu *oleum* etiam *philoſophorum*, & *ceræ* non inefficax eſt, modo recte tractetur.

24. *Alu-*

24. *Alumen* autem *crudum*, adstringendi scopo, gargarismatibus additur.

25. *Spiritus vitrioli* non prorsus quidem reiicitur, quia dentibus non adeo infestus est, quam *spiritus nitri* & *salis*, tutior tamen est *acetositas citri*, moderate vsurpata.

26. *Tabaci* succus, decoctum, immo, quibus non aduersatur, masticatio, traumaticum exhibet effectum.

27. Robustiores in nauigationibus, quamdiu cepis, & in primis allio potiuntur, ac laborem perferunt, siue prorsus liberi manent a scorbuto, siue sub ipso a talibus ingens solatium experiuntur.

28. Et sane prudens moderamen & continuatio motuum voluntariorum longe efficacius corrigunt, quam quælibet optima medicamenta, excepto illo casu, vbi gingiuarum & aliarum partium vlceratio concurrit. *Conf. dissertat. D. D. Stahlii de motus voluntarii vsu medico.*

TABVLA XCII.

DE

FLVORE ALBO.

I. DEFINITIO.

Fluor albus est excretio materiæ mucidæ, plus vel minus corruptæ, in sexu feminino per vaginam vteri contingens, & non raro certas periodos obseruans.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluor albus diuiditur in *benignum* & *malignum* seu *venereum*; quam differentiam *signa* subsequentia accuratius indicabunt.

2. Differt fluor albus a malo illo refractario, nempe *vlceratione* vteri interna, vbi ichor & semi-purulenta materia excernitur, & quidem perpetuo, sine periodo, concurrenti-

rentibus profundis in inguine ardoribus, totum sæpius crus eiusdem lateris in consensum trahentibus, accedente etiam febre hectica cum corporis extenuatione; quale quid in fluore albo non obseruatur: & licet in *venereo* etiam aliquid vlcerosi sine dubio occurrat, hoc tamen non in ipso vtero, sed illius vagina, circa glandulas prostatas, seu collum vesicæ quærendum est.

III. *SIGNA.*

A. *Benigni.*

1. Excernitur per vaginam vteri materia simpliciter albuginea & quasi limpida.
2. Quæ materia per se nequaquam lædit vel adrodit; quando autem sub labore corporis genitalia atteruntur, fluxus non solum copiosius succedere solet, sed etiam aliquando sub hoc attritu partes læduntur.
3. Adfligit hæc excretio vel continuo, vel plerumque statis magis temporibus, idque mensium præcipue periodo, ita vt paullo ante vel post illos erumpat, vel, cessantibus mensibus, eorum tempora occupet.
4. Patiuntur ægrotæ, instantibus mensibus, modo circa lumbos & os sacrum, modo circa sinum, dolores vrentes, tendentes, & quasi rumpentes, de reliquo autem lassitudinem artuum accusant.
5. Durat sub his circumstantiis mensium fluxus communiter per pauciores dies, cui immediate succedit hic fluor albus, prioribus diebus copiosius, posterioribus autem paullo remissius, donec sensim iterum cesset.

B. *Maligni* seu *venerei.*

1. Materia, quæ excernitur, est discolor, flauescens, viridescens, saniosa, acris, adrodens, excorians, inflammans & exulcerans: tum orificium & labia pudendorum, tum contiguas interdum femoris regiones.
2. Quo diutius iam durauit, eo magis discolor & squalidus faciei adspectus, cum liuido oculorum circuitu adparet.

3. Concurrit perpetua quasi lassitudo, & fatigatio totius corporis, præcipue regionis lumbaris, cum insignis simul doloribus.
4. Cardialgiæ frequentes, quasi suffocatiuæ.
5. Difficilis respiratio cum palpitatione cordis.
6. Vniuersi habitus corporis leucophlegmaticus status, aliquando etiam œdemata pedum.
7. Febres lentæ, & plerumque anomalæ.
8. Fluor non periodicus, sed magis continuus, aut valde vagus ac inconstans, iustam contagii suspicionem iniicit, & hinc pro maligno magis, quam benigno, reputandus est.

IV. *SVBIECTA.*

A. *Benigni.*

1. Euenit hic fluor illis familiariter feminis, quarum menses non legitime & satis ordinate fluunt, familiarissime autem, vbi prorsus iam cessarunt.
2. Accidit præcipue viduis, mensium facile turbas incurrentibus.
3. Rarius euenit *virginibus*, nisi temperamentum eminenter sit phlegmaticum, vel vbi vehementes pruritus venerei in illis obseruantur.
4. In puerperis sub finem fluxus lochialis eadem quidem materia excernitur, quæ autem pro negotio vteri depuratorio merito habetur.

B. *Maligni.*

Hic euenit illis, quæ vel ipsæ malo venereo infectæ sunt, vel per commercium cum maritis suspectis inquinantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *proxima benigni* est specialis congestio humorum mucido-serosorum ad partes glandulosas vteri: vnde tonus in hisce partibus nimium relaxatur.
2. Caussæ magis *remotæ* & *occasionales* sunt:
   1) Temperamentum phlegmaticum.
   2) Status cacochymicus vniuersi sanguinis.
   3) Diæta crassa, cruda & adpetitus incongruus, ad frigidos cibos magis excedens.

4) Diu-

4) Diuturna habitatio in loco & aëre humido-frigido.
5) Vita sedentaria.
6) Frequens abortus.

3. Caussa *maligni* fluoris est inquinamentum seu infectio venerea, & sic cum gonorrhœa virulenta multum habet conuenientiæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluor albus *benignus*, respectu ad curam, minime *benignus* est, sed curatu difficillimus, & quo diutius inualuit, eo difficilius profligatur; id quod adeo verum est, vt, nisi vitæ genus mutetur, medicationi vulgo receptæ vix vmquam constanter cedat.

2. Quod ad reliquam autem sui indolem attinet, satis *benigne* se gerit: sunt enim feminæ multæ, quæ per plures annos, ad senectutem vsque, fluore hoc sine notabili incommodo laborant; rarius etiam ita inualescit, vt insigne corpori detrimentum inferat, præter adspectum pallidum & tumidum, quem phlegmaticis inducit, ac artuum grauitatem.

3. Quando autem fluxus, ita adsuetus, vel sponte subsidet, vel arte imperita cohibetur, grauia ordinarie pathemata succedunt, præcipue dolores arthritici vehementes, anomali.

4. Fluor *malignus* aliquando citius adhuc, quam alter *benignus*, per antiuenerea, mundificantia, & denique sistentia, superatur; id quod probe notandum est.

5. *Malignus* tamen totam facile sanguinis massam inquinamento suo occupat, & si ex contagio mariti natus sit, prius non tollitur, quam hic restitutus est.

6. Quando per incongrua remedia cohibetur, grauiora adhuc symptomata, quam post *benigni* suppressionem, inducuntur: eueniunt enim varii decubitus helcodes, vlcerosi, scabiosi.

7. *Vterque* fluxus, præcipue autem *malignus*, vbi inualuit, feminas plerumque reddit steriles.

8. *Vterque* fluor, vti refractarius, ita, licet debita medicatione tollatur, sæpe tamen per paroxysmos quasi redit, vt ter

vel quater cura repetenda veniat, eoque magis, quo diutius fluxit, & quo seniora subiecta occupauit.

9. *Benignus* ille, qui cum negotio mensium conspirat, non adeo magni momenti est, periculosior autem, si menses iam cessent, vbi adfluxus & effluxus materiæ viscosæ, acris, increbescere obseruatur.

10. *Habitualis* eius modi decubitus impuritatum serosarum ansam etiam subinde præbet, vt vterus, ob nimiam relaxationem, prolabatur.

11. De reliquo in gracilioribus hecticam cum tabescentia corporis, in habitioribus autem cachexiam, œdemata & hydropem, temporis successu inducit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Vtrique fluori eamdem methodum & remedia adhibere velle, absonum est: diuersæ enim caussæ diuersas exposcunt medicationes.

1. *Methodus benigni.*

1) Vbi notabilis plethora concurrit, ibi corpus ad curam disponatur venæ sectione in pede, ne natura ansam sumat sanguinem in serum conuertere, & per hæc loca euacuare.

2) Deinde abstersio materiæ & successiua euacuatio instituatur per remedia vterina temperata, lenia emmenagoga & vterum mundificantia; qualia sunt:

a) *Succinum*, cuius essentia omnibus aliis præfertur.

b) *Myrrha*, quæ moderatius exhibenda est.

c) *Terebinthina*, siue cocta siue cum mastiche sociata.

d) *Salina* digestiua, cum ipso adeo *nitro*, cuius energia hic non reiicienda est.

e) *Radices*: pimpinell. alb. vincetox. helen. ari, imperat. leuistici.

f) Ex *herbis*: melissa & abrotan. vtpote notabiliter repurgans ac roborans.

g) *Gummi-resinæ:* ammoniac. sagapen. galban.

3) His abstergentibus & præparantibus præmittantur & interponantur lenia laxantia, vbi conueniunt:

a) Pi-

a) Pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*, quibus cum essentia fuccini coniunctis omne illud præstatur, quod vix ab alio medicamento exspectandum est.

b) Radix *bryoniæ* præ aliis simplicibus hic vsum habet, quando laxationes cum epicrasi instituuntur, vbi cum radicibus rhabarb hellebor. nigr. & abstergentibus modo commendatis, pro vino medicato commode præscribitur.

4) Denique subiungantur *tonica*, quæ partes laxas & eneruatas roborent; in hunc finem laudantur:

a) Martialia probatiora, nempe tinct. mart. aperit. *Ludovici*, crocus martis antimoniat. *Stahlii*.

b) Neruina & aromatica, e. g. puleg. serpill. rosmarin. thym. origan. rad. cyper. rotund. cost. ver. zedoar. lign. aloës, cort. citri, aurant. ex quibus infusa vel decocta ad internum vsum, externe autem balnea præparari possunt.

2. *Methodus maligni.*

1) Primæ viæ repurgentur per mercur. dulc. cum ialapp. vel extract panchymag. *Crollii* coniunctum.

2) Virus specificum contagiosum inuertatur & expellatur per balsamica, abstergentia, diuretica mitiora, e. g. fiat mixtura ex essent. succin. myrrh. pimpinell. alb. tinct. antimonii tartarisat.

3) Moderatum regimen, ad debitam humorum crasin faciens, imponatur.

4) Tandem, correcta probe materia, *os sepiæ*, ad remanentem fluxum coërcendum, in vsum vocetur; *conf. methodus tabulæ de gonorrhæa maligna*, cum qua fluor malignus, vti in caussa vlcerationis, sic etiam medica tractatione prorsus conuenit.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Bagliuius* libr. II. praxeos medicæ cap. VIII. iudicat, quod fluor albus habendus sit *venereus*, si fluentibus mensibus proueniat, simplicem eutem fluorem esse, qui tempore mensium pereat, & his desinentibus reuertatur.

2. Morbus hic pertinax, etsi plane superatus videatur, pro ge-

nio tamen suo nonnumquam recrudescit; hoc autem Medicum non deterreat, qui potius omni animo eamdem medicationis viam iterum ingrediatur, &, profligato malo, etiam praeseruando interdum medicamenta exhibeat.

3. Illud autem certum est, quod sub optima etiam methodo nihil stabile obtineatur, nisi vita per matrimonium & impraegnationem, vel etiam neglectis libidinosis cogitationibus, in integrum mutetur, aut recens ad modum malum sit, aut denique venerei quidquam sub initium implicitum fuerit, vtpote a quo fluore facilius, quam a benigno, liberantur.

4. *Cantharidum* vsus longe hic nocentior est, quam in gonorrhoea: vnde *prouida* etiam illarum adplicatio vix non semper grauia mala inducit.

5. *Vrtica mortua* seu *galeopsis*, flore albo, a quibusdam pro specifico laudatur, sed ante, quam commendetur, vlterioribus experimentis subiicienda est, quia ab aliis frustra adhibita fuit. Vxor fide digna enarrauit mihi, quod se & duas sorores a fluore albo liberasset per vsum *florum galeopseos*, cum pauca portione florum alborum *ononydis*. Adseuerauit intra quatuordecim dies vniuersum malum fuisse sublatum, licet in se per 5. annos & in sororibus non minore tempore durauerit. Flores autem hosce modo cum pane butyro illito largiter comedisse, modo mediante spiritu frumenti extraxisse, edixit.

6. Nec *abrotanum*, licet notabiliter ad repurgationem & roborationem faciat, pro specifico, cui fidere liceat, habendum est.

7. Ab *adstringentibus*, nisi praemissis praemittendis, & tandem maxime opportune, immo moderate adhibendis, plane abstinendum, & exoneratio potius adiuuanda est.

8. *Suffitus* ad partem adfectam adhibiti, effectum aliquem discussorium praestare subinde obseruantur. Inseruiunt huic scopo gummata, e. g. mastich. oliban. tacamahac, item aromata; speciatim autem a quibusdam fumus antimo-

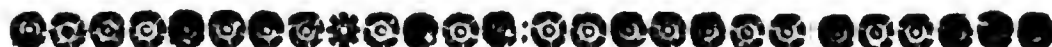
timonii, mediante tubulo ad genitalia admissus, laudatur.

9. Quod ad diætam attinet, euitare debent cibos nimium aromatisatos, acidos, crassos, aërem humido-frigidum, & animi mœrores.

10. Præ omnibus *motum* corporis placidum & continuum commendatum sibi habeant: licet enim fluxus sub initium motionis augescere soleat, in progressione tamen notabiliter minuitur.

11. *Venæ sectio* adsuefacta, numquam prætermittenda est; quo autem in loco instituenda sit, pro ætatis differentia decernitur: quæ enim intra fluxus menstrui periodum adhuc constitutæ sunt, illæ venæ sectionem in pede admittunt; quibus vero menses iam cessarunt, illis vena in brachio commodius secatur.

12. Quæ de *regimine diaphoretico* tabula sequente caut. 32. diximus, illa etiam hoc loco post materiæ correctionem possunt adplicari. Certe si in vlla methodo spes, in hac erit quærenda, quia adfluxum, consuetudine confirmatum optime auertit.

TABVLA XCIII.

DE

GONORRHOEA.

I. DEFINITIO.

Gonorrhœa est inuoluntarius & perpetuus fere spermatis per genitalia effluxus, modo ab atonia partium, semen continentium, modo a pruriginosa fermenti venerei stimulatione, & subsequente erosione glandularum, originem ducens. Deriuatur a γόνη, genitura, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Gonorrhœa est vel *benigna* vel *maligna* seu *virulenta.*

2. Be-

2. *Benigna* caret exulceratione, *virulenta* autem hanc ſemper inuoluit.
3. *Benigna* non confundenda eſt cum illa excretionis rariore ſpecie, vbi ſperma quidem prorumpit, ſed numquam niſi ſub membri erectione aut valida fæcum alui renitentium preſſione.
4. Sic etiam *benigni* a *pollutione nocturna*, de qua paucis ſequente tabula dicemus.
5. Dantur caſus, vbi per multos menſes, immo, totum annum, hæc excretio leniter procedit, ſine ardore vrinæ aut alio incommodo ſenſu, vbi etiam materia colore inſigniter non mutata, neque aduerſo odore prædita eſt. Hæc quam diu talis indolis exſiſtit, medium quaſi locum inter benignam & malignam occupat.
6. Vbi autem mox vehementes ardores & roſiones ſentiuntur, & materia copioſo profluxu excernitur, ibi *virulenta* accuſanda eſt, quamquam materia nondum adeo corrupta adpareat.
7. *Virulenta* differt quoad gradus, vti ſubſequentia *ſigna* docent, & reliquam ſimul differentiam oſtendunt.

III. *SIGNA*.

1. *Benignæ*.
   1) Hæc excretio, quæ tamen ad modum rara eſt, conſpirat familiariter cum excretione vrinæ, vbi interdum ſub initium emiſſionis, interdum ſub vltima compreſſione, vel fæcum aluinarum reiectione, materia ſpiſſa, mucido-alba, ſpermatica, expers tamen alieni coloris & odoris, excernitur.
   2) Sæpius etiam extra mingendi tempus perpetuus veluti, & exiguus mador, ſeu ſubſtantia ſubmucida, intra & iuxta præputium reperiunda, concurrit, quæ preſſione aliqua ex vrethra tanto magis erumpere ſolet.
2. *Malignæ*, ſeu *virulentæ*.
   1) Hæc, quando *leuioris* adhuc gradus eſt, profert materiam mucidam, ab albo colore iam notabiliter recedentem.
   2) Concurrit ardor, vel prorſus inflammatio præputii.

3) Qui

3) Qui ardor præcipue etiam circa radicem penis sub emissione vrinæ sese exserit.

4) Semper autem contagium venereum præcessit.

5) In *grauiore* malo materia magis magisque corrupta adparet, tetri, flauo-viridescentis coloris, & putridi fœtoris.

6) Quo magis in præputio & scroto crassus tumor, ardor, fissuræ, acre serum plorantes, superueniunt eo peioris indolis est gonorrhœa.

7) Interdum acris illa materia ipsam glandem corrodit, inflammat, & post fissuras in membro vlcera apostematodea inducit.

8) Non raro superueniunt bubones glandularum inguinalium, maxime si arte incongrua adfectus tractetur.

9) Conqueruntur patientes de lassitudine artuum & virium prostratione.

10) Adspectus facici pallidus, & ambitus oculorum liuido colore conspicuus est.

IV. *SVBIECTA.*

1. Gonorrhœæ *virulentæ* subiecta vix alia sunt, quam quæ cum venereis inquinamentis turpe commercium habuerunt.

2. *Benigna* vtplurimum etiam illos homines occupat, qui venere abutuntur, inter ea tamen innocentibus etiam aliquando euenit, vbi atonia & relaxatio partium aliunde inducta est.

V. *CAVSSAE.*

1. *Benignæ.*

1) Caussa *proxima* est atonia partium, semen continentivm.

2) Caussæ *antecedentes*, quæ talem atoniam inducere solent, sunt vel veneris abusus, vel adfectus chronici, partivm tonum relaxantes.

2. *Malignæ* seu *virulentæ.*

1) Caussa *antecedens* est fermentum venereum.

2) Caussa *propior* est stasis inflammatoria humoris lymphatici in glandulis, præcipue prostatis.

3) Caussa *proxima* & *immediata* est erosio & exulceratio harum

rum glandularum, vnde materia perpetuo quasi effluit, quæ sub initium tenuiorem, progrediente autem tempore crassiorem & purulentam consistentiam exhibet.

4) Caussa *occasionalis* tantum non vnica est coitus impurus: nam infectio per vestimenta, lectos &c. alias potius inquinationes scabiosas, vlcerosas, verrucosas, pruriginosas, ad modum vrentes, & crustaceam excoriationem formantes, in membro virili, præcipue præputio, item in perinæo, & circa femora caussatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Gonorrhœa *benigna* magnæ non est considerationis, & facile medicamentis auscultat: hinc minime conuenit cum fluore albo *benigno*, vti ex contrario *maligna* gonorrhœa cum fluore *maligno* easdem caussas & medicationes inuoluit.
2. *Virulenta* sub initium leuioris periculi exsistit, & quando mature illi occurritur, patiens etiam ab impuris rebus venereis abstinet, facile adhuc persanatur.
3. Quando autem diutius hoc malum durauit, & ætatem præcipue senilem occupauit, contumacissimum est.
4. Gonorrhœa *virulenta*, licet primus & lenissimus gradus luis venereæ dici mereatur, in hanc tamen *per se* raro transit.
5. Quando autem per *adstringentia* hic fluxus præmature cohibetur, tum non solum dolor premens in pectine, æstus & lancinatio profundior circa perinæum, vlcera glandis, scroti, verrucæ ani, bubones & alia grauia mala subsequuntur, sed etiam corruptela illa per totam sanguinis massam facile diffunditur, & formalem luem veneream, in primis si regimen sudoriferum accedat, introducit.
6. *Bubones* quando superueniunt, adfectus maiore difficultate & periculo stipatus est.
7. Exstirpatur quidem vniuersum hoc malum, sub iusta & conueniente methodo & medicamentis, ob glandularum tamen prostatarum vlcerationem exiguo tempore cura non absoluitur.

VII. ME-

VII. *METHODUS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus benignae.*

1) Ad lympham depurandam praemittantur anticatarrhalia, e. g. essent. succin. alexipharm. pimpinell. alb. &c.

2) Interponantur lenes laxationes per pilulas *Beccheri, Stahlii*.

3) Subiungantur lenia tonica, & praecipue temperantia nitrosa.

4) Commendetur parcior diaeta, & placidus corporis motus.

2. *Virulentae.*

1) Praemittatur, & sub reliqua cura aliquoties adhuc repetatur, euacuatio cathartica per mercurium dulcem, ialappam, extract. panchymagog. *Crollii*,

2) deinde ad materiae virulentae correctionem & mundificationem respiciatur. Commendantur in hunc finem balsamica temperatiora, pro temperamentorum diversitate seligenda, nempe essent. succin. myrrhae, alexipharm. pimpinell. alb. lignorum decocta & essentiae, terebinth. coct. spiritus terebinth. balsam. sulphur. terebinthinat. balsam. peruuian. de copaiua, gummi iuniperi, mastich. item tinct. antimonii acris, salis tartari. e. g.

Recip. essent. succin.
pimpinell. alb. ana. vnc semis.
tinct. antimon. tartarisat. drach. II.
balsam. de copaiu. drach. semis. M. dos. 40. gutt. singulis diebus bis vel ter sumenda, & per quatuordecim circiter dies, sed sine regimine sudorifero, continuanda. Conf. cautelae, num. 7. vbi specialissima methodus commendatur.

Vel pro magis *phlegmaticis*

Recip. essent. myrrh.
succin.
tinctur. salis tartari, ana vnc. semis.
spirit. terebinth. drach. semis. M.

3) His ad ardoris inflammatorii mitigationem interponantur nitrosa cum sale digestiuo & solutione conchar. maritata.

4) Quando sub hac medicatione fluxus insigniter minuitur, materia etiam effluens longe purior & seminali proxima obseruatur, tum denique specifica reprimentia locum habent, inter quæ caput effert *os sepiæ*, e.g.

Recip. ossis sepiæ scrup. II.

balsam. de copaiu. scrup. I. misc. cum aliquot granis corticis aurantiorum, & diuidatur in duas partes.

5) Sub vsu huius specifici, immo post totius mali sublationem, per aliquod tempus adhuc continuentur essentiæ balsamicæ, superius descriptæ.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Est quidem gonorrhœa virulenta, vti sub *prognosi* paucis iam diximus, primus tantum gradus ad luem veneream, interim tamen tantæ sæpius pertinaciæ, vt medicationem, luis venereæ grauioribus symptomatibus parem, in primis saliuationem, contemnat, & hoc quidem ob loci, quem occupat, nempe glandularum, conditionem.

2. Sane qui simplicis vlceris indolem & tractationem perspectam habet, ille facile consentiet, quod absonum sit, repentinas medicationes polliceri, multo magis in illas incumbere.

3. Licet autem perfecta restitutio aliquot hebdomadum tempus exposcat, potest tamen patiens consueta sua negotia commode expedire; modo tranquille & placide omnia instituantur, alias segnius curatio procedit.

4. Irritum est cæptum illorum, qui *balsamica externe* adhibere commendant: si enim segnia sint, parum efficiunt, quando autem penetrantiora, e. g. balsam. sulphuris, ol. terebinth. succin. iunip. in meatum vrinæ instillantur, aut per syringam aliquot tantum guttulæ immittuntur, patiens in ardorem, & anxiam dolorum exacerbationem conijcitur, vehementes etiam inflammationes & tumores penis, brachii infantilis instar, contingunt.

5. Im-

5. Immo balsamica *interne* non promiscue, sed cum respectu ad temperamentum & tempus adhibenda sunt: quando enim terebinth. balsam. Peruuian. de Copaiua, essent. myrrh. in adfectu adhuc recentiore, acriore & ardentiore propinantur, incrementum potius, quam leuamen, ardoris reportatur; immo, sub optima etiam methodo adhibita, *peculiaris* efficacia hisce per experientiam adsignari non potest.

6. Hinc balsamum *Indicum album*, seu de *Copaiua*, licet tamquam specificum ad sistendam gonorrhœam laudetur, & etiam methodice exhibeatur, effectui tamen non respondet: *mundificandi* intentione aliquid præstat.

7. *Tinctura antimonii* acris, vel etiam *salis tartari*, eximiæ hic sunt efficaciæ, bis vel ter ad 30. 40. guttas exhibendæ. Misceatur, vel, quod melius, interponatur essentiæ pimpinellæ albæ, & intra aliquot dies essentia succini cum essentia pimpinellæ coniungatur, vbi etiam vsus essentiæ succini sensim augeri, immo illa sola exhiberi potest, ita vt mane & hora tertia post meridiem tinctura quædam alcalina, versus meridiem vero & vesperam essentia succini, primis diebus cum essentia pimpinellæ remixta, deinde vero sola, exhibeatur.

8. Si vrens & dolorificus adfectus patientem vehementer adficit, melius est initium facere ab vsu essent. pimpinellæ, sequente die tincturam alcalinam, & tertio essentiam succini coniungere.

9. In vrgente tali ardore *nitrum* præsentissimæ efficaciæ deprehenditur.

10. *Bartholinus* & *Ammannus* vsum essentiæ cantharidum magnis encomiis ornant, & in pertinaci ac inueterata gonorrhœa vno impetu virus expellere dicunt; sed monent, vt sufficienter diluatur, e. g. cum essent. cantharidum drach. I. misceri debent vini Rhenani vnc. III. propinando quotidie mane cochlear I.

11. Sed præstat ab his, minus tutis, prorsus abstinere, quam semel infeliciter adplicare, maxime vbi præsidia nempe lac & nitrosa, aduersus malos effectus per illa inductos

ignorantur: nisi enim ad modum circumspecte, & prudente plane subordinatione adhibeantur, cantharides vehementer, præcipue in feminis, stimulant, & insignes dolores, immo inflammationes renum, vel mictum cruentum inducunt.

12. Methodus *Sydenhamii* per diuturnas *purgantium* continuationes gonorrhœam expugnare docet; sed, licet fluxus interceptio per talia frequentia & valida purgantia obtineri possit, speciatim tamen huic adfectui non conuenit: vnde generali huic curæ specialis præferatur.

13. Eodem intuitu *venæ sectio* ad hoc malum, *in se* consideratum, non necessaria, immo ne vtilis quidem est, sed soli plethoræ, vbi concurrit, & insuper gonorrhœæ magis *benignæ* & simpliciori, quam *virulentæ*, conuenit; immo venæ sectio *largior* miasma venereum in humores transfundere potest, maxime si substiterit, vel cohibitus sit fluxus.

14. *Antiuenerea calida*, quando cum regimine sudorifero exhibentur, noxium illud virus per vniuersam sanguinis massam diffunditur, præcipue vbi in fluxu nude suppresso propinantur: sufficit lenior diaphoresis per diluta decocta lignorum.

15. Damna, quæ per intempestiuam huius fluxus suppressionem inducuntur, sub *prognosi* num. 5. indicauimus: hinc maxime cauendum est, ne ante sufficientem specificæ corruptelæ correctionem & mundificationem methodus talis cohibitoria eligatur.

16. Ad hunc errorem euitandum notetur, quod, quamdiu fluxus cum vllo, quantumuis leuissimo, sensu & considerabili quantitate perennat, correctio mundificatoria sufficienter nondum facta sit, sed tum demum, vbi materia benignioris coloris, leui quantitate, & leni solum madore adparet: quo casu *os sepiæ* ad grana X - XX. per aliquot dies, coniunctis & subiunctis leniter abstersiuis, secure propinatur.

17. Quando autem per os sepiæ fluxus, vti interdum contingit, non

non poteſt profligari, tum pilulæ *Blancardi* vſu eſſe poſſunt.

Recip. gummi elemi
maſtich. ana drach. II.
terræ catechu ſcrup. I. f. l. a. cum balſamo Indico pilulæ doſ. ſcrup. ſemis.

18. Raro autem cohibitio talis directa neceſſaria eſt, & quando per adſtringentia mineralia & vegetabilia ſegniora illa tentatur, debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & damna, ſuperius adlegata, introducuntur.

19. Fluxus *recenter* per incongruam artem ſuppreſſus, & grauioribus ſymptomatibus ſtipatus, commode reuocatur per eſſentiam alexipharm. *Stahlii* ſaturatam, cum eſſentia pimpinellæ albæ ſeorſim acuatam, & per 8-14. dies continuatam: præmiſſa vel interpoſita alteratione, aut, ſi mauis, laxatione, per mercurium dulcem.

20. Vbi autem, contingente tali ſuppreſſione, fermentum venereum per totam humorum maſſam iam diffuſum fuit, ibi catarrhalia & lignoſa cum regimine æque ac in ipſa lue venerea requiruntur.

21. De *oſſe ſepiæ*, tamquam ſpecifico cohibente, adhuc notamus, quod a quibusdam, *abſorbendi* ſcopo, aduerſus ardorem ventriculi adhibeatur: hoc, ſi præſente gonorrhœa aut fluore albo contingat, grauia ſymptomata inducit.

22. Admiranda eſt indoles vlcerationis in gonorrhæa præſentis: per duos enim vel tres annos durare, & tamen curari poteſt; cum ex contrario ſimiles vlcerationes, venereæ nempe indolis, alias partes glanduloſas, e. g. oris interni, vuulæ, ſatis prompte erodant & depaſcant; cuius rei nulla alia ratio ſuppetit, quam liber in illis locis effluxus, qui impedit, quo minus in *profundum* glandulæ erodantur.

23. Experientia teſtatur, quod inquinamenta hæc venerea variis ſchematibus per tacita & nihil ſuſpecta commercia & contagia plus diſſeminentur, quam in ſuſpicionem veniant.

24. Pro-

24. Proſtant exempla, vbi poſt annorum etiam decurſum non ſolum patientes notabilia iterum incommoda ſentiunt, verum etiam, contracto matrimonio, cum vxoribus ſimile quiddam, nempe fluorem album, communicant. Hinc quiuis exceſſus, in primis autem venus, ad quam inſignes ſtimulos, durante gonorrhæa virulenta, ſentiunt, vitentur, alias facile malum recrudeſcit.

25. *Botalli* conſilium, vrinam intra præputium aliquamdiu retinere, & hac ratione partem læſam abſtergere, in recentibus adhuc inquinationibus & leuioribus glandis eroſionibus locum habet.

26. Glandis *adroſio* vſum etiam capit ex adplicatione olei ouorum, tanto magis ſi gutt. I. cum olei philoſophorum gutt. I. miſceatur, quod leniſſimum ſepticum eſt, & fungoſas excreſcentias, conſolidationem impedientes, egregie aufert.

27. *Inflammatio* & inflatio præputii, quando leuior adhuc eſt, præſentiſſime diſcutitur per ſpiritum vini camphoratum, mediante penicillo pictorio parce adhibitum: cauendo, ne in partem eroſam guttula forte incidat.

28. Si vero tumor magis inualuerit, refrigeratio aliqua locum habet; in quem finem vnguentum album largiter camphoratum, item oleum ouorum cum myrrha, in ouo ad duritiem cocto colliquata, commendantur.

29. *Carunculæ* in vrethra tolluntur remediis venereis abſumentibus, quibus, ſi plurima portio ſublata ſit, ad fundum exſtirpandum, aliquid mercurii præcipitati additur; ſed aptum requiritur inſtrumentum, per quod adplicari poſſit. Rec. dracon. mitigati i. e. mercurii dulc. drachm. I. antim. crud. drach. ij. tut. præparat. drach. ſemis M. f. pulu. ſubtiliſſ. temperetur cum oleo amygdal. dulc. illinatur candelæ cereæ & adplicetur carunculæ.

30. *Bubones* vlceraſcentes, niſi & internis antiuenereis, & externo prouido mercurialium vſu, tractentur, inſignes corruptiones & fiſtuloſas eroſiones formant. *Conf. tabula de lue venerea.*

31. Hi,

31. Hi, aliquamdiu tolerati, si post ea discutiuntur, vel introrsum repellantur, intimæ humoris infectionis periculum certissimum adest, nisi gonorrhœa largiter inter ea succedat.

32. Nota sunt exempla, in quibus non tantum materia sufficienter correcta fuit, sed & quæcumque sistentia irrita fuerunt. *Regimen* autem *diaphoreticum* breui malum sustulit. Hoc enim, vti ante materiæ correctionem noxium est, ita post eamdem adfluxum consuetudinalem auertit.

TABVLA XCIV.

DE

POLLVTIONE NOCTVRNA.

I. D*EFINITIO.*

Pollutio nocturna est inuoluntaria seminis excretio, somni tempore contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Pollutio nocturna a *gonorrhœa* temporis, qualitatis & symptomatum ratione facile potest dignosci.

2. Ipsa autem pollutio nocturna suos habet *gradus*: in aliis enim singulis fere noctibus hæc excretio contingit; in aliis autem post vnius vel alterius hebdomadis interuallum tantum occurrere obseruatur.

III. *SVBIECTA.*

Iuuenes sanguinei, plethorici, otiosi & lauta diæta vtentes præ aliis huic adfectui sunt expositi.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Hæc pollutio quando *raro* contingit, œconomiæ animali sine damno est, atque ad naturales excretiones potest referri. Morali autem respectu multum negotii facessit iis, qui altius considerant, quod & illa peccata, quæ *præter*

voluntatem noſtram fiunt, non niſi *per mortem ſummi ſacerdotis* veniam impetrare poſſint. Ioſ. cap. XX. 6.

2. Quando autem ſingulis fere noctibus hæ pollutiones contingunt, tum ipſum etiam corpus per illas debilitatur, homines euadunt diſcolores, nonnullis oculi rubent, aut aliis catarrhalibus adfectibus infeſtantur, ad minimum livore cincti ſunt, & tandem in gonorrhœam degenerant hæ excretiones.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Exceſſus huius excretionis non medicamentis ſed labore, eoque placido & ſufficiente, coniuncto victu parciore, ordinarie curatur.

2. Quando autem indiuiduales quædam circumſtantiæ remedia omnino efflagitant, largior *nitri* vſus, ad ſcrup. I. verſus ſomnum ſine multo vehiculo exhibendus, optime ſe commendat.

3. Venæ ſectiones in plethoricis circa æquinoctia numquam ſunt prætermittendæ.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quamquam motus corporis in iis, qui illi non ſunt adſueti, pollutionem nocturnam primum magis augere quam eamdem imminuere ſoleat, certum tamen eſt, quod illius placida continuatio aliam rerum faciem ſit monſtratura.

2. *Saturnina* externe adplicanda mirum quidem in modum a nonnullis extolluntur, ſed quis non videt, hæc fontem mali non attingere, nedum exhaurire.

3. Sic & reliqua, quæ vulgo commendantur, remedia, ſuſpecta ſunt: vel enim non iuuant, e g. rad. nymphææ, ſemen agni caſti; vel, nimium vſurpata œconomiam animalem offendunt.

4. *Stimulantia* tam phyſica quam moralia quouis modo ſunt euitanda.

TAB.

TABVLA XCV.
DE
LVE VENEREA,
SEV
MALO NEAPOLITANO.

I. DEFINITIO.

Lues venerea est humorum lymphatico-salivalium viscosa corruptio, quæ successiue stases, & tandem erosiones partium, maxime exsanguium & glandulosarum inducit, & per contagium communicatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Lues venerea differt a *lepra.*
   1) Lepra non ita prompte est contagiosa.
   2) Defluuium *capillorum* & gonorrhœa vtrisque quidem adfectibus sunt communia, illud autem in lue gallica longe copiosius contingit, & hæc magis virulenta est.
   3) *Vlcera* in leprosis sunt tantum superficialia, & non æque circa genitalia eueniunt; in lue autem venerea nodosæ & profundæ vlcerationes, immo ossium adrosiones obseruantur.
   4) Leprosi, licet acu pungantur, insensibiles tamen exsistunt.
2. Differentiam luis venereæ a *scorbuto* tabula XCI. fusius indicauimus.
3. Lues venerea *in se* differt *gradu.*
   1) In aliis fermentale inquinamentum adhuc in humoribus solis oberrat, & symptomatibus aliquo modo tolerabilibus stipatum est. In hoc gradu sanus esse adspectus, & alios fallere potest.
   2) In aliis autem partes *solidas* iam occupauit, cum atrocio-

ribus pathematibus; quæ differentia ex *signis* illucescet. *Conf. tabul. chirurgica de vlceribus venereis.*

III. *SIGNA.*

1. Gonorrhœa adest virulenta aut vlcuscula circa genitalia, plerumque post impurum congressum, rarius per vestimenta, lectos, &c. in sexu feminino loco gonorrhœæ virulentæ fluor albus malignus occurrit.

2. Hæc labes per longum tempus has partes priuatim quasi obsidere solet, sine vlteriore per reliquum corpus progressione.

3. Quam primum autem gonorrhœa vel fluor albus incondite tractantur, & hac ratione humores impetuosius commoventur, inquinamentum illud satis prompte per reliquum corpus dissipatur.

4. Quando autem gonorrhœa, citra talem humorum exagitationem, simplicius tantum supprimitur, tum statim accedunt bubones venerei, nempe infarctus & intumescentia magna, dura, *inguinalium* glandularum, fungi & excrescentiæ verrucosæ, neque raro fistulæ vesicæ.

5. Vbi vero fermentale inquinamentum in humorum massam altius diffunditur, ibi varia pessima symptomata & effectus oriuntur.

6. Adficit nempe noxia talis materia partes exsangues, glandulosas membranaceas, immo ipsa ossa.

7. Vnde corruptelas gignit non purulentas, nec proinde insigniter inflammatorias, sed vlcerosas, non tam corrodente, quam ardente molestia, in primis nocturna, stipatas.

8 Quo intuitu hæc vlcera ossibus etiam adrosionem seu cariem inducunt.

9. Concurrunt dolores spastici, tensiui, vibratiles, rodentes, terebrantes, falsi, qui nocturno tempore communiter exacerbantur, & in cranio, occipite, femore, lumbis, perinæo, inguinibus, præcipue sese manifestant.

10. Quamdiu inquinamentum solidas partes nondum corripuit, sed per humorum massam adhuc oberrat, conqueruntur solum de generalioribus incommodis, lassitudine graua-

grauatiua, torpore, dolore obtuso, valde tamen molesto, & in meditullio quasi partium residente.

11. Ostendunt colorem liuido pallidum, in primis per oculorum orbitam, & ita conspectum referunt quasi squalidum ac pallidum.

12. Manus habent calentes & somnum inquietum.

13. Eueniunt magis magisque pathemata, acrius insistentia, aut ad certum aliquem locum tendentia, cum doloribus constantioribus & acrioribus, donec tandem languidissimo successu, nisi ars intercedat, transitus fiat in vlcerationem, eamque lentam, viscosam, valde ardentem & rodentem.

14. Hinc erosio, præcipue in collo, vuula, naribus, faucibus, cuius rei prodromus est raucedo, contingit.

15. Collectiones etiam vlcerosæ, lentissimæ hic illic adparent, quæ variis nominibus veniunt, nempe steatomata, atheromata, melicerites, gummata gallica, Speck-Beulen, adpellantur, prout materiam vel sebi, vel pulticulæ, vel mellis instar &c. continent.

16. De quibus anomalis collectionibus vlcerosis, in primis steatomate & atheromate, notabile est, quod ab exigua magnitudine ad nucis auellanæ molem excrescant, & peculiari tunica inclusæ deprehendantur. *Conf. tabul. chirurg. de tumoribus tunicatis.*

17. Accedit vlcerosis hisce corruptelis *fœtor* valde nauseosus, qui in malo, profundius radicato, etiam per halitum diffunditur.

18. *Vrina* minus colorata, subturbida, sedimento mucido, tenace, & grandinoso quasi, conspicua est.

19. Tandem tabidam, phthisicam seu hecticam extenuationem hoc malum format, & patientes post longos cruciatus exstinguit.

20. Mares hæmorrhoides verrucosas, fissiles, manantes, vlcerascentes, sæpe incurrunt, rarius feminæ, quibus autem interdum cancrosa vteri adrosio miseram denique mortem arcessit.

21. Sanguis, quando grauius infectis emittitur, refrigescens, ma-

manifestos lentores, immo grandinosas, albidas, glutinosas concretiones ostendit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Probabilissimum est, quod lues venerea, *Americanorum* morbus endemius, per nauigationem ad *Europaeos* transportata sit: abunde enim constat, hoc malum bello Hispanico cum Gallis ad *Neapolim* primum peruenisse.

2. Omnis quidem aetas & sexus hoc malum, accedentibus caussis occasionalibus, incurrere potest, vtplurimum tamen iuuenes libidinosi, vtriusque sexus, iustissimam hanc salacitatis suae poenam luere tenentur.

3. Dantur autem & alii, qui innocente modo ab hac lue corripiuntur, nempe contagio per lectos, pocula, halitus inspirationem, sellas, ephippia, &c.

4. Cum infantibus nonnunquam haereditate, vel a nutricibus infectis communicatur; quod tamen rarius contingit.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *proxima interna* est subtile fermentum venereum, cum corpore communicatum, quod tenacem humorum inspissationem & corruptionem inducere solet, testante sanguine, per venae sectionem emisso.

2. Caussae *externae* & *occasionales.*

1) Nulli homini euenit, nisi absolute per contagium.

2) Familiarissime per impurum congressum, a quo primum gonorrhoea, aut vlcuscula in genitalibus oriuntur, & deinde, post peruersam praecipue tractationem, hoc inquinamentum in totam sanguinis massam diffunditur.

3) Infectio quidem per vestimenta, lectos, cucurbitulas, nouaculas, &c. etiam contingit, sed benignior obseruatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Lues venerea est morbus lentae & diuturnae indolis, hinc ad plenam eius eradicationem tempus requiritur.

2. Quando malum humores tantum occupauit, citius adhuc profligatur; vbi autem ossium & glandularum profundae

adro-

adrosiones iam præsto sunt, ibi cura tardius & difficilius succedit.

3. Qui curam mercurialem sine successu adhibuerunt, vel ex alia caussa in idem malum relapsi sunt, illi in repetenda cura maiori periculo exponuntur.

4. Corpora succulenta, perspirabilia, minore periculo & molestia curam mercurialem tolerant, quam sicca, tenera, densiora.

5. Quando alii adfectus cum lue venerea complicantur, e. g. scorbutus, tum difficilior redditur cura.

6. Viscerum autem læsio vbi concurrit, ibi status est conclamatus.

7. Quo profundius ossa iam erosa sunt, eo magis post curam recidiua metuenda est, vel malum plane insuperabile obseruatur.

8. Infectio per vestimenta, lectos &c. vti benignior est illa, quæ per impurum congressum inducitur, ita etiam multo facilius exstirpatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Fermentum noxium venereum est *expellendum.*
2. Effectus ab hoc fermento inducti, nempe lympha tenax, viscosa, mucida sunt *corrigendi.*
3. Reliqua symptomata, nempe vlcera, bubones, excrescentiæ, scabies &c. sunt *auferenda.*
4. Ad hos scopos obtinendos duo prostant subsidia, cura scilicet *sudatoria* & *saliuatio*, illa in malo adhuc leuiore, hæc in prouectiore adhibetur.

B. *Methodus specialis.*

1. Corpus ante omnia in vtraque cura *præparandum*, & sordes primarum viarum expurgandæ sunt; in quem finem mercurius dulcis, cum extracto quodam purgante in pilulas redactus, optime conuenit.
2. In *recentiore* malo, & primo leuiore gradu ad inquinamentum expellendum sufficiunt lenia catarrhalia alexipharmaca, e. g. propinetur mane ad 30-40. gutt. essentiæ pimpinel-

pinellæ albæ, bene saturatæ, & regimen sudoriferum coniungatur.

3 Quando contagiosum fermentum *diutius* cum sanguine iam remixtum fuit, partes autem solidæ nondum adrosæ sunt, tum resoluentia fortiora, diuretico-diaphoretica adhibeantur. Conducunt hic tinctura antimonii acris, decocta ex lignis quaiac. sassafras, iuniperi, pini, fraxin. rad. sarsaparill. chin. pimpinell. min. bardan. vincetox. petasitid. herb. saponar. e. g.

Recip. rasur. lign. sassafras vnc. II.
quaiaci
rad. chin.
sarsaparill. ana vnc. I.
cinnamom.
sem. fœnicul. ana drachm. I.
incis. contus. f. species ad decoctum saturatum.
Vel pro pauperibus
Recip. lign. pini
iuniperi ana vnc. II.
rad. pimpinell alb.
bartan. ana vnc. I.
herb. saponar. man. I.
sem. anisi drach. II.

Hæc decocta, coniuncta per duas vel tres quotidie horas sudatione in stuphis, mane exhibeantur, & pro re nata ad 2-4 hebdomades continuentur

4. In *summo* huius luis gradu, nempe in statu inueterato, symptomatibus fixis, osteocopis, tumoribus duris & vlcerationibus ad ossium adrosionem progredientibus, cura sudatoria non sufficit: hinc ad *saliuationem* per mercurialia confugiendum est, vt lympha specifico quasi fermento coagulata, & partibus solidis infixa, resoluatur & eliminetur. Instituitur autem saliuatio vel per interna mercurialia, nempe mercurium dulcem, vel per vnguentum aliquod mercuriale, externe adhibitum.

5. Præmittatur autem saliuationi laxatio superius commendata,

data, & deinde, vt corpus reddatur perspirabile, decoctum lignorum per 4-8. dies exhibeatur.

6. Post ea successiue mercurius adplicetur, e. g. vnguentum quoddam mercuriale, primo die carpis, secundo tarsis, tertio his & simul suris, pro diuersis mali gradibus & robore patientis (quod tamen non ex lassitudine, sed ipsius indiuidui tota constitutione metiendum est) tam diu illinatur, donec oris interni & glandularum salinalium intumescentia, dentium vacillatio, tamquam prodromi saliuationis, subsequantur.

7. Succedente saliuatione non statim ab inunctione abstineatur, sed leniter & circumspecte cum illa paullulum continuetur.

8. Si *internis* mercurialibus saliuationem suscitare libet, post corporis per laxans & decoctum lignosum factam praeparationem, exhibeatur mercurius dulcis, incipiendo a gran. 4-6. & sensim vsque ad scrup. semis adscendendo. Vesperi haec commode propinantur, subiunctis mane diaphoreticis lignosis.

9. *Durante* saliuatione ori & faucibus sollicite succurratur per frequentem vsum gargarismatis, ex rad. pimpinell. alb. bardan. helen. vincetox. irid. Florentin. ari, herb. saluiae, hyssop. flor. chamomill. sem. foenugraeci; quibus, si opus sit, addatur pro emollitione *ficus*, pro ardore temperando *nitr.* & *album graecum.*

10. Adrosae *fauces* subleuantur etiam essentia succini, pauca essent. myrrhae, & vna vel altera gutta essent. ligni quaiac. cum aqua destill. rosarum: in malo prouectiore adduntur olea destillata caryophyll. cinnam. cum oleo ouorum, vel ol. amygdal. dulc. temperanda.

11. *Vlcerum* venereorum tractatio ad chirurgiam spectat, mundificantur autem vel per essentiam balsamicam, modo dictam, vel per decoctum lignorum, cum exigua portione tincturae antimonii remixtum.

12. *Nodi* gallici resoluuntur: *externe* emplastr. *Vigonis*, aucta mercurii dosi in duplo vel triplo, vnguento mercuriali,

 item

item lamina saturni mercurio illita: *interne* mercurio dulci &c.

13. *Excrescentias* fungosas absumit *externe* mercurius præcipitatus, *interne* illas resoluit mercurius dulcis. Puluis stypticus, quem *Carolus Musitanus* commendat, constat ex alumine vsto & puluere sabin. ana, qui puluis excrescentiæ bis per diem adspergitur.

14. *Scabies* venerea, vbi coniuncta est, paret etiam vnguento mercuriali, & mundificationibus internis. *Conf. tabula de scabie.*

15. In *bubonibus* venereis, si gonorrhœa suppressa sit, hæc reuocanda & corrigenda per catarrhalia diuretica, e. g. essent. alexipharm. pimpinell. alb. succini, pyrolæ, decocta antiuenerea, mercur. dulc. *Externe* discutit emplastr. diachylon cum gumm. vnguent. mercuriale. *Maturatio* autem promouetur per emplastr. de meliloto. *Dolores* sopit emplastr. *Vigonis*, amalgama iouis; & denique *apostema* mundificatur per essentiam balsamicam lignorum. *Conf. tabul. de gonorrhœa.*

16. Finita denique cura *aluus* laxante quodam repurgetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Breui tempore in hoc morbo nihil obtinetur, sed diuturnior medicationis continuatio necessario requiritur, quod adeo verum est, vt etiam malum adhuc leuius, neglecta iusta medicamentorum continuatione, facile recrudescat.

2. Hæc *continua* medicatio commode fieri potest cum omnibus remediis, quæ huic malo opponuntur, excepto solo mercurio, nullam enim insignem alterationem, nedum detrimentum, corpori adferunt, si proportio exhibitionis gradui & decremento morbi respondeat; vbi autem proportio illa non obseruatur, ibi calidiora, e. g. lign. guaiaci, sassafras, nimis diu continuata, incommoda, immo damna, inferre possunt.

3. Temperamentorum distinctio hic omnino vsum habet: subiectis enim frigidis decocta, ex *calidioribus* exoticis para-

parata, iuncta etiam *essentia* lignorum, egregie conueniunt; sicciotibus autem & cholericis hæc dissuadentur, & temperata magis, e. g. rad. sarsaparillæ, chinæ, cum nostratibus etiam temperatis, quæ virtutes suas tacite quidem, sed satis efficaciter, præstant, commendantur.

4. Diuersa tractatio diuerso luis gradui debetur: quamuis enim fortior methodus, quæ grauius malum superat, censeri videatur, ac si leuiorem adfectum tanto facilius profligatura sit; hic tamen regula illa: *quod potest maius, potest etiam minus*, non absolute vera obseruatur: neque etiam consultum est, leuiori malo operosius, immo non omni periculo carens, remedium opponere.

5. Quem ad modum enim validiora remedia mercurialia caussam morbi, teneriorem adhuc & subtiliorem, non satis adsequi & subigere possunt, sed potius vltimis ipsius corrupti corruptelis & morbi productis magis quadrant: ita leniora e lignosis præsidia, quæ subtilioribus huius indolis corruptelis efficaciter opponuntur, grauiori atque crassiori materiæ minus sufficere, non solum experientia, sed & sanæ rationis dictamen, confirmat.

6. *Lignosa*, in malo iam magis effero, absolute necessaria sunt, cum moderata, sed adsidua, commotione sudatoria; quæ tamen in mitiore morbo sub medicamentis huius classis penetrantioribus, quibus rad. pimpinell. alb. optimo iure accensetur, non æque requiritur.

7. *Sudatio* sub multis tegumentis non est consulta, cui illa præferenda, quæ fit in lecto libero, mit Spriegeln, spiritu vini accenso.

8. *Diuresis* sub diaphoresi non negligenda est: materia enim crassa, mucido-salina per sudorem non eliminatur. Vnde tincturæ alcalinæ, e. g. tinct. antimonii bene acris, huic scopo egregie satis faciunt.

9. *Amara*, in primis *fumaria*, inquinamentum humoribus penitius insinuant, & corruptelas reddunt feruidiores.

10. *Acria antiscorbutica* maiorem acrimoniam corruptelæ venereæ superaddunt. Hinc in complicatione luis venereæ cum scorbuto caute & placide omnia gerantur: in

 statu

ſtatu dubio proſunt decocta temperata lignoſa cum tincturis alcalinis, item catarrhalibus, eſſent. ſuccini &c. donec alterutrius prædominium innoteſcat.

11. Quando ſub ſaliuatione corporis & animi debita continentia prætermittitur, tota laborioſa operatio non ſolum irrita, ſed & periculoſa, immo ſæpe funeſta, obſeruatur.

12. *Venæ ſectio*, præſeruatiue inſtituta, moleſtias, in cura ſubeundas, quodam modo ſubleuat, præcipue in plethoricis.

13. *Vires* patientis præ omnibus conſiderandæ, num ad curam mercurialem, quæ grauia ſymptomata, v. g. tumores faucium, vacillationem, immo adroſionem & caſum dentium, ardores pruriginoſos, dolores capitis, agrypniam &c. infert, ſufficiant.

14. Differentia autem habeatur inter illum virium defectum, qui ab indiuidui ſtatu, & inter eum, qui a morbi crudiore coagulo, profundius & longius iam inhabitante, dependet. Hic ſi cuneus mitior adhibeatur, & cura ob virium defectum iuſto maturius abrumpatur, irritum eſt negotium vniuerſum: præſtat potius ibi analepſi gelatinoſa vires reficere, & medicationem legitime continuare.

15. *Diarrhæa ſanguinolenta*, ſub cura cooriens, non eſt melioris notæ, & patiens ad curam talem moleſtam perferendam vix ſufficiet. Expoſcit autem hæc diarrhæa clyſteres lenientes, e decocto hordei & lacte cum oleo amygdal. dulc. & vitellis ouorum paratos.

16. Omnia illa ſubiecta ad ſaliuationem perferendam inidonea ſunt, quæ vitio aliquo viſcerum, in primis pectoris, laborant.

17. Quando autem dolores ſub ſaliuatione miteſcunt, immo euaneſcunt, vlcera exſiccantur, & bubones pereunt, tum de felici curæ ſucceſſu non dubitandum eſt.

18. Saliuatio per externa mercurialia præferenda eſt illi, quæ per interna excitatur, niſi forte hæc illis ſuccurrere debeant.

19. *Vn-*

19. *Vnguenta* mercurialia præſtant emplaſtris ſegnioribus, ex mercurio & gummi-reſinis præparatis.

20. *Suffimigium* per mercurium, vel cinnabarim, prunis iniectam, penetrans quidem eſt, ſed incertæ efficaciæ; caput etiam, & pectus a fumo tali, niſi in ſtupha adhibeatur, facile offenduntur: vnde præſtat inunctio partium exſanguium, tendinoſarum; vbi ſpinæ dorſi parcendum, ne ſtupores & paralyſes introducantur.

21. *Aqua mercuriali* extrinſecus vti, periculoſum eſt.

22. Vſus *mercurii corroſiui*, quem *Blancardus* loco mercurii dulcis commendat, turpethi mineralis, arcani corallini, cautiſſimus ſit.

23. In *gargariſmatibus*, ſi adſtringentia adhibeantur, ſaliuatio impeditur. Sic etiam acida & refrigerantia eamdem præpediunt.

24. *Saliuatio* ad minimum ſufficiens ſit, ne repetitio cum maiore periculo neceſſaria euadat; ſatis autem eſt, quando poſt materiam fluidiorem, muco ſimilem, ſpiſſa fœtida ſaburra magis magisque eiicitur: deſiſtendum, ſi tormina, vomitus, diarrhœæ, ſpaſmi, ſtupores ſuperuenerint, & diapnoicis inſiſtendum: in primis autem ab vſu mercurii interno tum deſiſtere conuenit, quia hæc accidentia hunc magis, quam externum vſum comitantur.

25. Saliuatio *ſpuria*, ſeu *ſputatio* per medicamenta cuprea, ab *Heluetio* commendata, ſatis quidem efficax, ſed periculo ſtipata eſt: graues enim ventriculi & inteſtinorum perturbationes, nauſeam diuturnam & flatulentias generat, immo multi inde in hydropem coniiciuntur. Proprie enim non eſt ſaliuatio, ſed tantum ſputatio ex ventriculo & faucibus ſcaturiens, a conſtrictis partibus externis, & repulſione humorum verſus ſtomachum proueniens. Vnde nauſea continua. *Glandulæ* autem *ſaliuales* nullo modo adficiuntur.

26. *Vlcerum* externorum venereorum tractatio ſine præmiſſa interna & iuſta medicatione intuta eſt, & nullius etiam effectus; ſpeciatim gummata adſtringentia materiam repellunt, vt deinde oſſa adrodere ſoleat.

27. Si vna saliuatione malum non penitus exstirpetur, tum repeti illa potest, maxime si prior libere successerit, & patiens sit robustus.

28. Quando autem malum quibuscumque methodis non cedit, tum iusta suspicio subest, quod in illo loco, vbi profundiores ardores sentiuntur, ossis adrosi corruptio hæreat, & chirurgicam manum exspectet, v.g. cranium adrosum dolores capitis continuos per aliquot sæpe annos excitat, & omnem medicationem internam adspernit.

29. Vbi vires patientis præsto sunt, ibi saliuationi laxatio ex mercurio dulci, vel clystere, interponatur, prætermissa illo die inunctione.

30. In *saliuatione nimia* sulphur adhibere, aut regimen sudoriferum, minus conuenit, aluus potius leniter laxetur, & inunctio, vti modo dictum, illo die omittatur, ac, quod reliquum est, naturæ commendetur.

31. *Essentia pimpinellæ* albæ optime se gerit in turbis & molestiis, a mercurio subnatis; eiicit quoque, si quid forte mercurii in corpore adhuc latitet, deglutiendo gutt. 12-15. sine vehiculo, quæ ardorem quidem fremebundum, mox autem sine noxa euanescentem, excitat.

32. *Radicem chinæ Thonerus* tamquam specificum commendat, id quod vsus docebit.

33. Lenis *diaphoresis* sub ipsa saliuatione non solum conuenit, sed etiam quodam modo necessaria est, neque facile timendum, vti auctores quidam, alii ex aliis, mutuo transscribunt, ne ipsa saliuatio per eamdem sufflaminetur, vtpote quod non, nisi *confertim* instituta & continuata, efficere solet.

34. Itaque regimen directe sudatorium, (non autem lenior diaphoresis) vti saliuantem mercurii effectum impedit, ita, quamdiu mercurius in humoribus oberrat, nudæ euacuationes diaphoreticæ metum faciunt, quod *partibus* altius sese impacturus sit: vnde grauissima pathemata, nempe paralyses, tremores, dolores spastici, ariduræ, inducuntur.

35. Ma-

35. Maiore adhuc circumſpectione indiget enchireſis illa, hodie circumgeſtata, quæ mercurium *non ſaliuantem* præparare & exhibere docet: falſiſſimum enim eſt, illum non mouere ſaliuationem, ſed in eo tantum enchireſis conſiſtit, vt cum regimine ſudorifero exhibeatur; quo intuitu *quilibet* mercurius, niſi enormibus plane doſibus ingeſtus, ſaliuatorium effectum amittit.

36. In malo grauiore, maxime ſub ſaliuatione, *diæta* ſit tenuis, euchyma, non autem aromatica, liquidorum præcipue ciborum, quos dentium, ad maſticandum ineptorum, conditio etiam expoſcit, cum potu hordeato, diluto lignorum decocto, aut cereuiſia optime defæcata: ſalſa ſane & acida adſumta mercurium deteriorem reddunt, cruda vero & craſſiora vias & ipſas excretiones temerant.

37. In primis patiens iuſtam *caloris* conſeruationem cordi habeat: abſtinendo a motu inquieto, in grauiore malo poſitiue noxio, item a liberi aëris, maxime frigidi, admiſſione, quæ ſaliuationem reprimit, & damna fere irreparabilia adfert.

38. Chirurgorum *ſeptica metallica* nocent, & ad malos in oſſibus euentus ſæpe contribuunt.

39. *Bubones* venerei non ſponte tendunt ad ſuppurationem, & hinc ad gonorrhœæ reuocationem ſufficiens tempus concedunt. Empl. de galban. matricale cum ſuccino, mediante terebinthina ſoluto, mixtum, mirifice *bubones* reſoluit, & materiam hanc per gonorrhœam, vel fluorem album eliminat. Dicitur alias *vnguentum Paracelſi*, quod in vulneribus venenatis commendat.

40. *Mercurii dulcis* doſes ad grana 20. immo 30. augere, vti vulgo commendatur, neque neceſſarium, neque conſultum ducitur.

TAB.

TABVLA XCVI.

DE

VITIIS SVDORIS.

I. **D***IFFERENTIA.*

Vitia sudoris *triplici* respectu consideranda veniunt:

1. Vel enim sudores sunt *nimii*, qui matutino præcipue tempore post horam tertiam, in aliis periodice, in aliis magis continuo, erumpere solent.
2. Vel adsueti sudores sunt *suppressi*, vnde varia pathemata succedunt.
3. Vel dantur subiecta, in quibus singularis plane ad sudandum *difficultas* obseruatur.

II. *SVBIECTA.*

1. *Nimii sudoris.*
   1) Homines plethorici, temperamenti sanguineo-phlegmatici, spongiosi, qui, quando leuiter solum corpus mouent, sudorem copiosum statim experiuntur.
   2) Talia subiecta ad sudores etiam nocturnos, præcipue circa æquinoctia inclinant.
   3) Hectici, quando ad mortem properant, copiosos tales sudores incurrunt.
2. *Suppressi sudoris.*
   1) *Infantes*, quando, sudore madentes, per imprudentiam matrum vel aliarum aëri exponuntur.
   2) *Adultiores*, qui consueta huius excretionis tempora negligunt, vel corpus in sudore constitutum immodestius refrigerant.
3. *Difficilis sudoris.*
   1) Difficultas sudandi in illis præcipue corporibus deprehenditur, quæ dyscrasia humorum lenta, mucida, spissa, laborant.
   2) Non minus etiam in subiectis teneris, sensibilibus, macilentis, ebullitioni sanguinis obnoxiis.

III. *CAVS-*

III. *CAVSSAE.*

1. *Nimii ſudoris.*

Hecticos ſudores, in quibus *paſſiuus magis* fluxus occurrit, ſi excipiamus, reliquæ ſudoris copioſi excretiones pro cauſſa *formali* agnoſcunt principium *actiuum* vitale, quod plethoram, tamquam cauſſam *materialem*, facta ſanguinis in ſerum ſolutione, imminuere intendit.

2. Cauſſæ ſudoris *ſuppreſſi* & *difficilis* ex iis elucеſcunt, quæ præcedente membro de ſubiectis dicta ſunt.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Sudor *nimius*, ſibi relictus, licet vires aliquo modo exhauriat, tanti tamen non eſt periculi, quam ſi poſitiue cohibeatur.

2. Quando autem talis ſudor copioſus, cum hectica coniunctus eſt, ſtatum conclamatum deſignat.

3. Sudores *ſuppreſſi* pro ætatis & ſubiectorum diuerſitate modo adfectus cutaneos, ſcabiem, cruſtam lacteam; modo catarrhales, coryzam, grauedinem; modo congeſtiones, febres, inflammationes, immo conuulſiones, inducunt.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quam diu ſudores tolerabiliter adhuc procedunt, licet *nimii* videantur, leniter potius promouendi quam ſupprimendi ſunt: hinc tranquilla corporis continentia, moderatus calor, & ſufficiens dilutus potus, ne ſanguis multa ſudatione ſpiſſeſcat, commendantur.

2. Quando autem ſub hiſce ſudoribus vires nimium proſternuntur, temperantia nitroſa per diem, & gemmata cum leni anodyno verſus ſomnum locum habent, e. g. exhibeatur ter vel quater puluis antiſpaſmodicus, cum abſorbente quodam citrato remixtus, & verſus noctem huic pulueri grana IV. ſpecierum de hyacintho cum gran. I. M. P. de cynogloſſa adiiciantur.

3. Sudores *hectici* tractentur ſecundum methodum, quæ tabula de febre hectica indicata eſt.

4. In ſudoribus *ſuppreſſis*, & pathematibus anxietatis, immo

Ggg gg febri-

febrilium commotionum, succedentibus, sequens medicatio instituatur:

1) Ante omnia nitrum cum absorbente quodam & antimonio diaphoretico singulis ternis horis exhibeatur, in primis si Medicus mature vocatus sit, ad summum post duodecim horas: hac enim ratione deterior successus sæpius præoccupatur.

2) Quieta corporis continentia iniungatur; quæ quantum ad sudoris reuocationem contribuat, experientia confirmabitur.

3) Potus calidus thée, coffée, vel infusum herb. scordii, præcipue illis, qui huic rei adsueti sunt, propinetur, interposita subinde refracta, sed repetita dosi essentiæ alexipharmacæ *Stahlii*.

4) Aluus, si nulla adsit febris maligna, exanthematica, vel leni clystere, vel alio laxante balsamico remedio aperiatur.

5) Vbi autem per eius modi suppressionem sudoris verus iam morbus inductus est, ibi ad hunc potissimum in medicatione respiciatur.

5. Qui *difficulter* vel *plane non* sudant, iis *radix ari* cum vino, vel etiam cochlear. I. aceti exhibeatur, & calidus haustus ei superingeratur; sub quo remedio, si modo in lecto vel alias quietam continentiam seruent, eximio communiter sudore adficiuntur. Reliqua cum sudorum suppressorum tractatione conueniunt.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Sudores *copiosi*, licet per aliquot menses continuent, numquam tamen Medicum eo perducant, vt per adstringentia hanc excretionem positiue cohibeat: grauia enim symptomata, quæ presso pede sequuntur, longe maioris sunt considerationis, quam virium aliqualis prostratio, per illos sudores inducta.

2. Ad sudores suppressos *reuocandos* remedia calida, sanguinem exagitantia, & regimen calidum, minime conueniunt, c. g. alexipharmaca acria, olea destillata siue volatilia, siue empyreumatica.

3. Tan-

3. Tanto magis autem positiua illa diaphoretica eius modi subiectis nocent, quæ ad sudandum difficilia sunt: sudor enim non procedit, hinc turgescentia sanguinis augetur.

4. Ad hoc incommodum euitandum eximie inseruit, remedia talia refracta & repetita dosi exhibere, e. g. essent. alexipharm. ad gutt. XX. post 4-6. horas repetendo: interposito puluere ex antimon. diaphoret. cum absorbente, &, si lentor humorum præsto sit, sale digestiuo; præsente autem sanguinis orgasmo nitrum coniungendum est.

5. *Venæ sectio* tempestiua & opportuna multum prodest ad promouendos sudores, de qua re videatur dissertatio D. D. *Stahlii de venæ sectione in acutis*.

6. In chronicis adfectibus *balnea* egregie conducunt ad sudorem eliciendum: humidus enim illorum vapor, corpori adlabens, aperit poros; quando autem caput a calore in balneis adfligitur, & hinc maiores versus caput congestiones & sanguinis turgescentiæ oriuntur, *stupha sicca* seu *balneum Laconicum* locum habet, sed neque ibi nimio sicco calore corpus calefaciendum est, effectus enim non semper obtinetur, & sic, commotis humoribus, pathemata exacerbantur.

7. Præstat autem puram aquam dulcem ad balnea adhibere, quam vinum, quod tonico potius scopo inseruit; ab aceti vero adstringentibus caloribus & vaporibus cauendum est.

8. *Frictiones*, tum in balneis, tum in stupha sicca, a patiente siue manibus siue pannis mollioribus peractæ, poros relaxant, & hinc sudorem egregie promouent; quæ frictiones in ipsis etiam lectis, adparente aliquo madore, locum habent, quando exanthemata non bene procedunt; cauendum tamen, ne sub hoc actu frigore corpus percellatur.

9. Sic etiam in promouenda sudatione ab omnibus *adstringentibus* abstinendum est, e. g. a rad. bistortæ, tormentillæ, immo in sensibilioribus ab ipsis coralliis, multo magis a terris sigillatis in febribus, quo nomine etiam puluis *pannonicus ruber* suspectus est.

10. In talibus casibus, in primis febribus, *theriaca* a gran. XX-XXX. versus noctem dari potest, nisi paroxysmus in illud tempus incidat; quo casu aliquot horas ante vel post præcipuum eius impetum exhibenda erit; *extractum* autem *theriacale* moderatissime sumendum est, plurimum enim de *opio* participat.

11. Ad promouendam sudationem multum etiam conferunt *vesicæ*, aqua calida repletæ, & pedibus, axillis, scrobiculo cordis, inguinibus, adligatæ. Sic etiam positiua pedum calefactio mediante lagena vsum suum præstat.

12. Si sudores in *infantibus* repellantur, mox male se habent, & æstu febrili, immo conuulsionibus subinde funestis, corripiuntur; quo casu in moderato calore seruentur, absorbentia fixa ipsis propinentur, nutrici vero essentia alexipharm. ad gutt. 30-35. exhibeatur. Conducit quoque frustulum camphoræ de collo adpendere.

TABVLA XCVII.

DE STRANGVRIA, DYSVRIA, ET ISCHVRIA.

I. DEFINITIO.

1. *Stranguria* est difficilis vrinæ excretio, guttatim tantum contingens, & cum dolore spasmodico circa sphincterem & collum vesicæ stipata. Deriuatur a στράγξ, gutta, & οὖρον, vrina.

2. *Dysuria* est difficultas mingendi, cum ingente nisu & pressione coniuncta, aliquando a renum, aliquando a vesicæ vitiis originem ducens. Deriuatur a δὺς, ægre, & οὖρον, vrina.

3. *Ischu-*

3. *Iſchuria* eſt vrinæ per aliquot ſubinde dies ſuppreſſio, ita vt ne quidem ſtimulus ad eam excernendam a patiente ſentiatur. Deriuatur ab ἰσχὺς, validus, & ὖρον, vrina.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæc vrinæ vitia non niſi *gradu* differunt:

1) In *ſtranguria* mingendi difficultas tolerabilior eſt, & ſenſum magis frigoris, quam ardoris inuoluit, & licet guttatim tantum procedat, ratione tamen temporis & quantitatis celerius ac copioſius excernitur, quam in *dyſuria*.

2) *Stranguria* eſt quaſi medium quid, & adfectus ex *iſchuria* & *dyſuria* compoſitus. De reliquo eſt vel tranſitoria, vel durabilis; Item vel idiopathica, vel ſymptomatica nephriticorum.

3) *Iſchuriæ* diuiſio in *propriam*, in qua vrina ob veſicam nimium repletam & accedentem ſpaſmodicam tenſionem ſuppreſſa dicitur, & *impropriam*, vbi nulla talis vrinæ abundantia, ſed alia impedimenta ſubeſſe putantur, in praxi habet vtilitatem.

2. Cum hiſce adfectibus non debet confundi *ſimplex* vrinæ imminutio, quæ vel poſt largos ſudores, vel diarrhæas, vel exiguum potum contingit, & ſine doloribus ordinarie manifeſta eſt.

III. *SIGNA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Frequens irritatio ad mingendum.

2) Excretio vrinæ modo guttatim, modo paullulum notabilius procedit.

3) *Inter* mingendum ſenſus magis frigeſcens, *poſt* mictum vero ardor ſentitur.

4) Succedunt reliqui corporis frequentes horripilationes.

2. *Dyſuriæ*

1) Difficultas mingendi, ita vt patiens cum ingente niſu & preſſione vrinam exprimere teneatur.

2) Dolores ſumme æſtuantes, non ſolum *ſub* vrinæ excretione adfligentes, ſed etiam poſt eamdem aliquamdiu perſeuerantes.

3. *Iſchuriæ.*

1) Vrinæ excretio per aliquot dies plane ceſſans, vix accedente aliqua ad eamdem inclinatione.

2) Vbi a vitio veſicæ adfectus dependet, ibi patiens de ſenſu preſſionis & tenſionis in regione pubis conqueritur.

3) Quando autem renes vel vreteres in culpa ſunt, tum dolores lumbares, iſchiadici, interdum cardialgici, immo ipſe vomitus, iunguntur.

4) Si tumori inflammatorio originem debet, dolores ſunt lancinantes, æſtuoſi, & calor corporis præternaturalis.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Hinc plerumque incurrunt homines, qui uno eodemque tempore potum variant, vel talem fæculentum & fermenteſcentem bibunt; quo etiam muſtum referendum eſt.

2) *De potu verſus ſomnum vid. cautel.*

3) Qui abdominis refrigerationem immodeſtam admittunt.

2. *Dyſuriæ.*

1) Hæc corripit ordinarie nephriticos vel calculoſos, nonnumquam etiam illos, qui ſub ſtranguria nominati ſunt, vel cantharides adhibuerunt, vnde eroſio colli veſicæ exorta fuit.

2) Conſpirat etiam ſubinde cum motibus ſpaſticis, in ſtatu hyſterico occurrentibus.

3. *Iſchuriæ.*

1) Huic obnoxii ſunt homines potiſſimum plethorici, ſanguinei, ætatis maxime iuuenilis & virilis.

2) Qui calidis, ſpirituoſis & diureticis abutuntur.

3) Qui ſubſequentibus cauſſis aduentitiis obnoxii fiunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Stranguriæ.*

1) Cauſſa *proxima* eſt ſpasmodica colli & ſphincteris veſicæ conſtrictio, ad excutiendum aliquid circa hæc loca moleſtum.

2) Hinc fermentatiua vrinæ acrimonia, quæ communiter hic adlegatur, hoc negotium non exhaurit.

3) Cauſ-

3) Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* in descriptione subiectorum iam indicatæ sunt; quibus in symptomatica stranguria adhuc accedunt nephritica pathemata.

2. *Dysuriæ.*

1) Dysuria interdum a renum, interdum a vesicæ vitiis dependet, & pariter pro caussa *proxima* spasmodicam colli & sphincteris vesicæ constrictionem agnoscit.

2) Caussæ vero occasionales & procatarcticæ in *subiectis* denominatæ sunt, quibus adnumeranda est diæta salsa, acris, cruda, aromatica.

3. *Ischuria.*

1) *Hippocrates* iam obseruauit, ischuriam seu vrinæ suppressionem sæpius a plethora prouenire; cuius rei *Riuerius* duo habet exempla.

2) Facta scilicet vndecumque turgescentia sanguinis, congestio fit ad renes, hinc oppletio meatuum exoritur, cui facile accedit spastica sphincteris vesicæ contractio.

3) Caussæ *procatarcticæ* & aduentitiæ sunt:

a) Calculus, sabulum, vermis, grumus sanguinis, vel purulenta quædam materia, collum vesicæ obstruens.
b) Caruncula venerea, tumor inflammatorius.
c) Grauiditas, tempori partus adpropinquans.
d) Tenesmus ob connexionem intestini recti.
e) Copiosus potus, neglecta dehinc mictione.
f) Violentiæ externæ.

VI. PROGNOSIS.

1. *Stranguria* simplex & idiopathica plus incommodi, quam periculi, inuoluit.
2. Quo sæpius autem recurrit, eo certius nephritidem calculosam prænunciat.
3. Senibus periculosior est, quam iunioribus. Conferatur *Hyppocrat. aphor.* 44. *sect. VI.*
4. *Dysuria* eiusdem fere cum stranguria est prognoseos.
5. Quo diutius dolores infestant, eo magis febris vel conuulsio pertimescenda est.
6. *Ischuria* autem longe periculosior exsistit, maxime si iam per aliquot dies durauerit; ante septimum enim diem nisi

nisi tollatur, febris inflammatoria succedit, quam præceps sæpe sphacelus & mors cum singultu & conuulsionibus excipiunt.

7. Disponit etiam ischuria ad hydropem, sicut vicissim hydropici hoc symptomate anguntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Stranguria* & *dysuria* vna eademque methodo tractantur, nempe
   1) *Acrimonia* materiæ fermentatitiæ in sanguine oberrans, & nouos ardores, facta circa renes congestione, inducere valens, est obtundenda.
   2) Motus *spastici* sunt demulcendi.
   3) Vtræque hæ indicationes nullo remedio præsentius & tutius expediri possunt, quam nitro, siue solo, siue cum sale abstersiuo, vel absorbente acido semisaturato, & portiuncula cinnabaris, remixto, ac sæpius per diem ad scrup. I. exhibito.
   4) Conducunt etiam emulsiones ex semin. card. Mariæ, bardan. papau. alb. ol. amygdal. dulc. cum saccharo cand. Item pilulæ ex terebinth. coct. gummi Arabico, decoct. hordei cum rad. glycyrrhizæ, syrup. althææ, potus calidus dilutus: subiunctis tandem roborantibus ex cortice aurant. nuc. moschat. gemmat.
   5) *Externe* conducunt.
      a) Seuum hircinum, vmbilico calide illitum.
      b) Cepæ tostæ, cum butyro frixæ, & regioni pubis adplicatæ.
2. *Ischuria*, pro diuersitate caussarum, diuersas requirit medicationes.
   1) Ante omnia aluus aperiatur per clysterem emollientem, ex veronica paratum: hac enim soluta, spes maior est ad vrinæ prouocationem.
   2) Deinde, ad stasin inflamatoriam in abdomine præoccupandam, & materiam peccantem contemperandam, exhibeantur nitrosa, absorbentia, & cinnabarina.
   3) His præmissis respiciantur caussæ specialiores.

4) Vbi

4) Vbi plethora, orgasmus sanguinis, & illius ad renes congestio peccat, ibi, nisi prædicta sufficiant, venæ sectio in pede instituatur, externe autem vnguentum *Comitissæ* camphoratum adplicetur.

5) Quando spastica renum & vreterum constrictio hoc malum fouet, relaxantia vsu veniant, e. g.

a) *Interne* puluis antispasticus sæpe repetitus, laxantia sennata, passulata, cum semin. carminat.

b) *Externe* balnea, linimenta oleosa paregorica ex vnguento *Comitissæ*, refrigerante *Galeni*, cataplasmat. emollient. fotus carminatiui lumborum.

6) Si *calculus*, mucus tenax, grumus sanguinis, vermis vrinæ prouentum impediat, præter clysterem & puluerem antispasmodicum, cateter adhibeatur; vel, calculo vrethræ impacto, iniectione oleorum in eamdem aliquid tentetur.

7) *Nephritis* quando in caussis est, hæc primario respiciatur, & secundum methodum, tabula de nephritide commendatam, tractetur.

8) *Caruncula* venerea, si obsistat, methodo chirurgica septicis absumatur, & in grauiore malo cura venerea coniungatur.

9) Tumor inflammatorius, si collum vesicæ obsideat, discutientibus & resoluentibus internis ac externis soluatur.

10) Erosione aut vlceratione præsente, balsamica vsu veniant, præcipue pilulæ, ex terebinthina cocta paratæ.

11) In *infantibus* ischuriam expediunt: lapis percat. præparat. solutio conchar. & catarrhalia, nutricibus propinanda.

12) Deinde quando vrina aliquo modo iterum succedit, lenia diuretica subiungantur, e. g. sem. dauci, bardanæ, violarum, bacc. alkermes, succ. raphani; interpositis subinde laxantibus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In omnibus vrinæ vitiis *caussæ antecedentes* probe exploren-

 tur,

tur, quia peritæ prognosi & securæ tractationi inseruiunt.

2. Si vspiam alibi, certe in hoc lumborum & renum adfectu, ab *opio* abstinendum est. Calculo autem in vesica hærente & grauius vrgente, M. P. de cynoglossa locum habet, coniuncto vsu clysterum & pulueris antispasmodici.

3. *Diuretica*, positiue stimulantia, præcipue ante materialis caussæ & spasmorum remotionem vsurpata, augent adfluxum humorum, dolores & anxietates.

4. *Emulsiones* ex aquis diapnoicis, discutientibus, amygdal. & sem. card. Mariæ, lappæ maior. vsum habent, quando per ipsa initia malum pertinacius se gerit, & aliis medicamentis non statim obsequitur.

5. *Clysteres* emollientes, ex herbis & radicibus leniter lubricantibus & carminatiuis, cum multo sale & oleo anethi, chamomill. parati, ad vrinam leniter expediendam non contemnendi sunt. Pro vno clystere salis communis vncia semis sumatur; si vero sal gemmæ magis placeat, drachmæ II. sufficiunt.

6. *Nitrum* tantum hic præstat, quantum ab vllo alio medicamento exspectari potest, modo in substantia exhibeatur: acidum enim illius spiritum intra corpus sumere, non adeo consultum est, siquidem in maiore copia corrosiuus, in minore vero inefficax deprehenditur. Sic etiam *dulcis nitri spiritus* est satis potens diureticum, & ad vrinam excernendam multum stimulat.

7. In adfectibus viarum vrinariarum, vti & pectoris chronicis pathematibus, *vrina* tempore exacerbationis est tenuis, clara & fonis sæpe simillima, extra paroxysmum autem turbida adparet.

8. *Virga aurea Gesneri*, & *hedera terrestris*, tamquam specifica passim quidem commendantur, sed conspicuam efficaciã non exhibent; quod si tamen ex herbarum talium traumaticarum censu aliquid tentare placeat, viæ prius & excretiones expediantur, alias, si speratum specialem effectum non exhibeant, generalem adstrictorium tanto certius exserunt, & hac ratione incommoda augent.

9. Se-

9. Semen *violarum Crato* & *Hoffmannus* singulari encomio efferunt.

10. Syrupus *althææ*, cum cochlear. vini sumtus, præsentem opem ferre laudatur: id quod remedium *Argentorati* vsitatissimum est.

11. *Tali leporum*, forma pulueris adhibiti, in spasmodica renum constrictione specifice laudantur.

12. *Testæ ouorum* calcinatæ in vino Rhenano exhibitæ, eximiæ virtutis deprædicantur, *vid. praxis Barbette*, aluus autem semper prius soluatur.

13. *Stranguria* auscultat sæpissime solis diluentibus calidis, e. g. thée, coffée, tanta copia adhibitis, donec lenis diaphoresis succedat, coniunctis, si necessarium videatur, temperantibus, nitrosis.

14. In *dysuria*, a cantharidum vsu inducta, lac calidum copiosum bibatur. Illustris *Boyle* saponem Venetum in hoc casu maxime extollit.

15. *Venæ sectiones* tempestiuæ frequentes commotiones præoccupant.

16. Notus est vir quidam 30 circiter annorum, qui per integrum annum frequente *stranguria* vexabatur. Adhibebantur multa remedia, sed sine effectu. Tandem interdicebatur ei potus, qui versus somnum illi familiaris erat, a quo tempore omnis stranguria euanuit, licet per diem eadem cereuisia semper vsus fuerit.

TABVLA XCVIII.

DE

INCONTINENTIA VRINAE.

I. DEFINITIO.

Incontinentia vrinæ est inuoluntaria huius liquoris excretio, siue continuo, siue per interualla contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Incontinentia vrinæ duplici modo consideranda est:
   1) Alia enim in dormientibus tantum ex peruersa consuetudine contingit.
   2) Alia vero a paralytica sphincteris vesicæ læsione dependet: hæc continuo quidem, sed guttatim solum procedit, & hinc *stillicidium* vocatur.
2. Diuiditur etiam in
   1) *Idiopathicam*, a modo dictis caussis dependentem, &
   2) *Symptomaticam*, moribundis aut prægnantibus, sub tussi, sternutatione aut cachinno, euenientem.

III. *SIGNA.*

1. Hæc per se satis sunt manifesta, & ex iis, quæ sub *differentia* dicta sunt, magis elucescunt, nempe
2. In aliis vrina nocturno tempore præter voluntatem notabili quantitate excernitur.
3. In aliis autem, qui paralysi sphincteris vesicæ laborant, vrina dies noctesque per stillicidium procedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes* quando dormiendo vrinam emittunt, pro morbo illis non reputatur.
2. Vbi autem hæc actio ex immorigera consuetudine in ætatem puerilem & vlterius transit, ibi demum in consederationem venire solet.
3. *Stillicidio* vrinæ laborare obseruantur:
   1) Puerperæ, ruditer in partu tractatæ, in primis primiparæ *seniores* post dystociam.
   2) Paralytici annosiores.
   3) Calculosi, præcipue post imperitam lithotomiam.
   4) Hæmorrhoidarii, vel a suppressione fluxus huius consueti, vel ex fistulis hæmorrhoidalibus, ad vesicæ collum vsque serpentibus.
   5) In apostemata vesicæ, lapsus, contusiones externas circa hæc loca deuoluti.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa mictionis sub somno in mala consuetudine communiter

niter quærenda eſt, accedente dormientibus iſtis phantaſtico mingendi deſiderio. Interdum autem vitium aliquod veſicæ, e.g. concretio, reperitur.

2. Cauſſa vero *ſtillicidii* vrinæ eſt vel paralyſis ſphincteris veſicæ, vel violenta partium continentium læſio, diſſectio, laceratio, ruptura.

3 Cauſſæ *occaſionales* & *violentæ externæ* in deſcriptione ſubiectorum denominatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mictio nocturna, quæ dormientibus ex peruerſa tantum conſuetudine euenit, nec adeo inueterata eſt, ſæpius admittit curationem.

2. In febre *acuta* inuoluntaria talis mictio ſignum eſt agonizantium; facta autem in ſtatu deliro exceptionem admittit.

3. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione, ſiue ſpontanea, ſiue violenta, dependens, quo diutius durauit, eo inſanabilius iudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Mictio *inuoluntaria nocturna* iuniorum optime tractatur

1) Minis & virgis, ad negligentiam coërcendam. Vbi autem vitium veſicæ ſuſpicione venit, ibi his remediis nihil efficitur.

2) Prouida diæta, denegando eis poſt meridiem potum copioſum, iniungendo verſus ingreſſum lecti vrinæ miſſionem, & detinendo illos a diureticis.

3) Vbi autem *atonia* tandem in culpa eſſe deprehenditur, ibi roborantia & ſpecifica, inferius denominata, adhibeantur.

2. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione dependens, expoſcit:

1) *Roborantia neruina.*

a) *Interna*, qualia ſunt ſic dicta antepileptica, cinnabarina, coralliata, gemmata, item gummi iuniperi, maſtich. ſuccin. eſſent. cortic. aurant. nucis moſchat.

b) *Externa*, e.g. herb. ſerpill. rorismarin. ſalu. puleg. maioran. betonic. origan. item caſtor. lumbric. terreſtr.

in sacculo cum vino cocta & calide applicata. *Balsam.* ex oleo nucis moschat. express. cum oleis destillatis serpilli & succini mixt. & perinaeo applicat. item *thermae*, *fomenta* e succino, thure, mastiche, accensis.

2) *Specifica* prædicantur:

a) Guttur galli, caponis, tostum & in vino rubro propinatum: tunicæ interiores ventriculi gallinarum combustæ.

b) Testiculi leporis combusti.

c) Cinis murium.

d) Vesica apri cum lotio combusta: vulua suis quocumque modo vsurpata.

e) Piscis a lucio pisce deglutitus.

f) Erinacei vsti drach. ij. in 4. part. de quibus versus somnum vna dosis sumitur.

g) Hæc omnia, vel per se, vel cum nuce moschata remixta exhibeantur.

3. Quando adfectus ab *apostemate* vel vlcere colli vesicæ dependet, balsamica locum habent, e. g. mastix, terebinth. coct. gummi iuniperi.

4. Vbi vero incontinentia vrinæ originem sumsit a violenta partium continentium *læsione*, ruptura, dissectione, &c. ibi congrua chirurgorum instrumenta plus valent, quam pharmaceutica curatio; commendatur tamen amuletice *bufo* exsiccatus, sub axillis gestatus, *conf. Henrici ab Heer obseruat. medicas.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Adstringentia* vbique cautissime in vsum vocari debent, præcipue in senibus calculosis, & puerperis, quibus lochiorum fluxus facile inde supprimitur.

2. *Diuretica* pharmaceutica & diætetica prudentem subordinationem postulant.

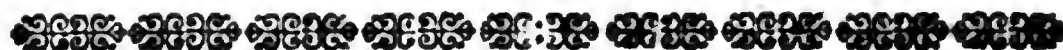
3. *Laxantia* maiorem vsum præstant.

4. In puerperio, si vterus prolabatur, relaxato simul sphinctere vesicæ, globulus cereus, croco martis vel terra vitrioli dulci leuiter conspersus, immittatur.

5. Præ-

5. *Præseruatiue* puerpera a præmaturo parturiendi labore, item rudi partus per obstetricem promotione, & refrigeratione muniatur, calor autem, ligatura abdominis, & neruina externe imposita, adhibeantur.

6. Infantibus calculosis & stillicidio vrinæ laborantibus, absorbentia, lapis percarum, & externe cataplasmata solatium præbent.

TABVLA XCIX.

DE DIABETE.

I. **D***EFINITIO.*

Diabetes est copiosa, cruda, & velox vrinæ excretio, potulentorum adsumtorum proportionem longe superans. Deriuatur a διαβαίνω, peruado.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *gradu*: in aliis enim per annum fere hæc copiosa excretio contingit, & tamen notabilis hectica accedere non obseruatur: in aliis autem cum intensa siti, febre hectica & corporis extenuatione manifesta est.
2. Non confundendus est hic adfectus cum larga illa excretione vrinæ, quæ in morbis quibusdam cum leuamine critice quasi contingit.

III. *SIGNA.*

1. Vrina tenuis & cruda, nullo sedimento, sed subdulci sapore prædita.
2. Quantitate extraordinaria proueniens.
3. Hanc si retinere velint patientes, lumbi intumescunt, & hypochondria intus grauantur.
4. Ægri de siti immodica, & interno calore æstuante, conqueruntur; febris autem acuta typica non concurrit.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Diabetes est rarissimus adfectus, quem bis tantum se vidisse *Galenus* scriptis suis testatur.
2. Reperitur autem praecipue in eius modi subiectis, quibus reliqua viscera colatoria laesione aliqua occupata sunt.
3. Hinc speciatim talibus euenit hominibus, qui in morbis, praesertim acutis, praepostere tractati sunt, & sic plerumque symptomaticus est adfectus.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussae *antecedentes* ex modo dictis dilucescunt.
2. Caussa *proxima* est ingens excretorii motus vrinae perturbatio, quae non solum serum, verum etiam lympham, ex colliquata pinguedine reductam, ad vias vrinarias cum impetu protrudit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Diabetes viscerum laesionibus communissime innititur, & sic eiusdem cum illis est prognoseos.
2. Quo magis inualuit, eo minor spes est restitutionis.
3. Patientes tamen per aliquod tempus hoc morbo subsistere possunt.
4. Tandem tabe moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ad *infarctus viscerum* expediendos propinentur aperientia, non adeo diuretica, e. g.
   1) *Radic.* cichorii, tarax. polypod. caryophyllat. rub. tinctorum, liquirit.
   2) *Herbae* capillares, epithym. &c.
   3) Pilulae, e gummitibus resoluentibus & extractis amaris paratae, e. g. *Beccheri.*
   4) Salia digestiua media, tartar. vitriolat. arcan. duplicat.
2. Ad *ardores* contemperandos hisce iungantur ex acidis vegetabilibus: acetosa, plantag. portulac. it. tinctur. rosar. tinct. flor. bellid. puluis antispasmodicus, cum praecipitante quodam terreo mixtus, vtrique scopo inseruit; vbi specialius commendari solent cancri fluuiatiles, in clibano exsiccati, tosti, puluerisati & ad drach. I. pro dosi exhibiti.

3. Ad

3 Ad impetum diureticum quodam modo reuellendum laxantia subinde interponantur; quo nomine sennata, rhabarbarina, cum passulis minoribus laudantur. Fortiora fugiantur.

4. Denique, si adfectus quodam modo remitteret, ad viscerum roborationem tonica subiungi possent, e. g. tinct. vitrioli martis *Ludouici*, cum essent. adianth. alb. item herbæ hepaticæ & spleneticæ subadstringentes, v. g. hepatica nobilis, agrimon. scolopend.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Adstringentia*, si in diabete ad fluxum cohibendum adhibentur, viscera vehementius constringunt, tumores lumborum, immo ascitem & mortem accelerant.

2 *Opiatorum* abusus eadem damna certissime introducit.

3. Diabetici a calida diæta, motu corporis vehemente & animi pathematibus sibi temperent; diæta autem gelatinosa, emulsiua consumtionem corporis, & virium defectum, paullulum resarciunt.

TABVLA C.

DE

ADPETITVS EXCESSV.

I. **D***IFFERENTIA.*

Excessus in cibis adsumendis differt secundum species.

1. *Addephagia* dicitur, quando cibi

1) vel nimia quantitate & mensura,

2) vel nimis præcipiti ingluuie ingeruntur, quo etiam pertinet

3) *Orexis canina*, der Heiß- oder Hunds-Hunger, vbi anxie cibos adpetunt patientes, his autem non statim præsentibus, lipothymicis pathematibus corripiuntur;

quibus superatis de adpetitu tali nihil magis persentiscunt.

2. *Pica* seu *citta* vocatur, quando absurda peculiari desiderio adpetunt, e. g. cretam, calcem, carbones &c.
3. *Malacia* adpellatur, vbi peculiaria, sed gratiora, esculenta singulariter patientes desiderant.

II. *SIGNA.*

Excessum in cibis adsumtis ordinarie comitantur:

1. Angustiæ cardialgicæ & anxietates.
2. Nausea, ructus, & non raro vomitus, vel diarrhæa.
3. Temulenta & vertiginosa capitis adflictio, immo nonnunquam dolores satis vehementes.
4. Grauitas artuum, & languor corporis vniuersalis.
5. In abdomine tormina, borborygmi, pressiones oriuntur, vt patientes conquerantur, es liege ihnen wie ein Stein im Magen.
6. Interdum accedunt febres, interdum suffocationes, interdum plane conuulsiones.

III. *SVBIECTA.*

1. Addephagiæ præ aliis indulgent pusiones, saporem iam distinguere compotes.
2. Feminæ ad *sensum* quidem satis acutæ, ad *iudicandum* vero hebetiores.
3. Sanguinei & sanguineo-phlegmatici *quantitate* edendi præ aliis peccant; cholerici autem in *modo* cibi adsumendi excedunt, nimio & præcipiti impetu ingurgitando; melancholici præ aliis mediocritatem seruant, nisi inuidia festinationem persuadeat, vel dapes *aliorum* sumtibus offerantur.
4. Qui ab inedia ad plenam & lautam diætam transferuntur.
5. Qui a vermibus, hypochondriacis adfectibus, febribus quartanis, immo ipsa epilepsia, diu obsidentur.
6. *Malacia* communiter euenit grauidis.
7. *Pica* autem non solum grauidas, verum etiam virgines, inordinato fluxu mensium laborantes, vel epilepsiæ aut vermibus obnoxias occupat; item febre quartana decumbentes.

IV. *CAVS-*

IV. *CAVSSAE.*

1. Primaria caussa inordinati & excedentis adpetitus dependet a male fundata æstimatione & opinione saporis grati, ac deinde a consuetudinis incitamento.
2. Hinc ens rationis, perperam ratiocinantis, iustius accusatur, quam figura particularum, aut partium textura: quidquid de brutis, ad subruendam hanc sententiam, obiiciatur: hæc enim in tali passu melius sane vtuntur ratione, quam hominum plerique.
3. Et sicut nuda mentis fictio legitimum adpetitum subuertere, & nauseam inducere potest, ita etiam illius excessus a nulla alia caussa dependet, quam a voluntate, non sufficienter pensitata, sed primos sensuum motus sequente.
4. In infantibus, quibus cibi ab aliis obtruduntur, subest caussa magis passiua; quæ tamen successu temporis fit actiua.
5. Caussæ illius addephagiæ, quæ in *modo* edendi excedit, sunt magis occasionales, nempe fames diu tolerata, festinatio, saporis delectamentum &c.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Addephagia* toti generi humano ineffabile damnum adfert, & si in defectu ciborum adsumendorum semel, in excessu sane decem millies, peccatur.
2. Iustissimo itaque titulo potitur *abstinentia*, quando multorum & magnorum morborum remedium a D. D. *Stahlio* dissertatione quadam peculiari depredicatur.
3. Quando post grauiores morbos excessus in cibis sumendis committitur, periculum nuper superatum, de nouo, & quidem grauius, patientes incurrunt.
4. In ipsis fonticis morbis qualiscumque excessus in pessimum statum deuoluit patientes.
5. Historiæ abunde confirmant, quod, quid post diuturnam famem ad satietatem cibum sumserint, repentina morte frequenter fuerint sublati.
6. E pluribus incommodis, quæ addephagia de reliquo sanis hominibus adferre solet, aliqua, *sub signis* memorata, vi-

deantur. Tandem obstructiones viscerum, cachexia & atrophia, in infantibus præcipue, inducuntur.

7. De *pica Hildanus* bene obseruauit, quod quidam a febre quartana prius restituti non fuerint, quam post peruersi illius adpetitus expletionem.

8. Quæ puellæ ante pubertatem *pica* laborant, illæ succedente mensium fluxu communiter ab illa liberantur; quæ vero menses iam expertæ sunt, vel cum inordinato fluxu talem adfectum incurrunt, in iis difficulter superatur.

9. Idem sentiendum est, si hoc malum hæreditate transmissum sit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Post commissum in cibis excessum mox sufficiens & tenuis potus ad nauseam vsque exhibeatur, vt vomitus suscitetur.

2. Vomitus autem si sponte succedere recuset, & tamen noxa magnopere vrgeat, per conuenientia emetica prouocetur, e. g.

Recip. tartar. emetic. gr. II - III.
arcan. duplicat. gr. X. M. pro dosi.

3. Aluus quando clausa est, lenissime soluatur, nulla autem ratione stimuletur, ne dolores colico - spastici inducantur.

4. Ad præseruandum temperantia in cibis, & placidus corporis motus plus possunt, quam omnia stomachica & digestiua.

5. *Pica* interdum superatur, quando locus ille, vbi calcem, cretam &c. abradunt, rebus amaris & aduersus illinitur.

6. Quicumque sani in certum aliquem cibum impetuoso adpetitu rapiuntur, vti in *orexi canina* seu *bulimo*, Ochsen-Hunger, contingit, illis nausea, & quasi vomituritio excitetur; cui scopo inseruit extractum tabaci, cibo tali parcius remixtum, & sacharo edulcoratum.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Cum grano salis accipiendum est prouerbium illud: Speykinder, gedeyh-Kinder: licet enim infantes largiter edentes, & interdum per vomitum cruditates ventriculi reiicien-

cientes, augmentum corporis sumere obseruentur, certissimum tamen est, quod talis vomitus, nisi nimio ciborum infarctu onerarentur, minime ita successurus esset.

2. Hinc nullo modo imitandum est stolidum illud consilium, quod infantes ad nauseam & vomitum cibo subinde explere commendat; tanto minus, quia vomitus ille, antequam prouenit, multas angustias, cardialgias, clamores & languores caussatur.

3. Principium vitale quando, post commissum in cibis excessum, vel per vomitum vel per diarrhæam ab onere suo liberare sese intendit, quam maxime cauendum est, ne excretiones tales, quantumcumque notabiles, incongrua arte supprimantur.

TABVLA CI.

DE

ADPETITVS DEFECTV, SEV ANOREXIA ET NAVSEA.

I. DEFINITIO.

1. *Anorexia* est nimia a cibis abstinentia, modo a ventriculi deprauatione, modo ab altioribus caussis originem ducens. Deriuatur ab α priuat. & ὀρέγω, cupio.

2. *Nausea* est plenaria a cibis abstinentia, anorexiam gradu quidem superans, eamdem autem cum hac originem ducens.

II. DIFFERENTIA.

Anorexia & nausea contingunt:

1. vel *idiopathice*, vbi ipse ventriculus est deprauatus;

2. vel *symptomatice*, quo casu siue *diuturniores* sunt hi adfectus, & morbos chronicos, e. g. tabem, hecticam, ascitem, pectoris vel hypochondriorum constantia pathemata, pro fundamento habent; siue *transitorii* magis sunt, e. g. in febribus, præcipue acutis, quibus feliciter superatis, mox adpetitus redit.

3. De nausea *grauidarum* suo loco dicetur.

III. *SIGNA.*

Signa horum adfectuum per se satis quidem clara sunt, notari tamen meretur, quod in *anorexia* communiter adhuc aliquid, sed sine adpetitu, patientes edant, & mox ab ingestis grauitatem in ventriculo experiantur, in *nausea* vero conatus vomendi facilius accedere soleat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Adpetitus prostrationem *idiopathicam* communiter incurrunt homines minus temperantes, & insuper otiosi.

2. *Symptomaticam* autem adpetitus deiectionem omnes illi experiuntur, qui morbis, superius nominatis, succumbunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Anorexiæ & nauseæ *idiopathicæ.*
 1) Cruditates ventriculi mucidæ, acidæ, nidorosæ.
 2) Regurgitatio bilis versus ventriculum post animi excandescentiam tacitam, pastu præcipue mox superueniente.

2. Anorexiæ & nauseæ *symptomaticæ.*

Huius caussa est occupatio principii vitalis circa laborem quemdam extraordinarium, ad hunc vel illum morbum profligandum: vnde laborem ordinarium concoctionis, & chyli distributionis, ad tempus prætermittere cogitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Prostratio adpetitus *idiopathica*, conueniente methodo tractata, tanto facilius superatur, quanto magis ad locum adfectum medicamentis hic concessus est aditus immediatus.

2. *Symptomatica* autem adpetitus deiectio prius non tollitur, quam

quam si morbus primarius fuerit sublatus: hinc quo magis ille pertinax, eo pertinacius etiam est vitium adpetitus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Idiopathicæ* adpeditus prostrationis.

1) In caussa cruditatum mucosarum primo loco exhibeantur digestiua salina, e. g. tartarus vitriolatus, nitrum antimoniat. nitrum vitriolicum *Ludouici*, &c.

2) Deinde, si nihil contra indicet, vomitorium præscribatur, præsertim in subiecto euemeto, & huic excretioni adsueto; coniuncto laxandi stimulo, vt sursum & deorsum reiiciantur cruditates; vbi autem vomitus locum non habet, ibi per purgantia negotium expediendum est.

3) Post digestiua, &, si e re fuerit, euacuationem emetico-catharticam, vsu veniant tonica, amarulenta, stomachica. Hic præ aliis laudantur:

a) *Radices* ari, gentian rubr. pimpinell. alb. helen, imperator. caryophyll.

b) *Herbæ* centaur. min. card. benedict. absinth.

c) Ex *aromaticis* zedoar. galang. piper.

d) E *martialibus* tinct. vitrioli martis *Ludouici*, crocus martis antimoniatus *Stahlii*.

4) In caussa biliosa ad materiæ præparationem exhibeantur nitrosa & præcipitantia, quibus, in casu adhuc recente, emeticum aliquod subiungere conuenit.

5) Quoad diætam in suspecta tenaci mucida cruditate prudens vsus piperis pro condiendis cibis non leuem locum occupat, in subiectis autem serosis vsus sinap. & zingib. magis conducit.

2. *Symptomaticæ* adpetitus prostrationis.

1) Seorsim huic adfectui subuenire velle, frustraneum est: hinc primarius potius morbus respiciatur, quo sublato, sponte vtplurimum redit adpetitus.

2) Quod si tamen, superato licet morbo, adpetitus langueret, optimo cum successu tinctura vitrioli martis *Ludouici* versus pastum exhibetur.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Dolenda sunt ventriculi fata in *symptomatica* adpetitus prostratione: in hoc enim casu non solum ab imperitis plebeiis cibi contra intentionem principii vitalis patienti obtruduntur, sed etiam a vulgo Medicorum varia peruersa, & primario morbo repugnantia calida medicamina, ad adpetitum concitandum, exhibentur.

2. *Centaurium minus* in *idiopathica* adpetitus deiectione præ aliis, ad tonum restituendum, laudatur, e. g. essentia illius versus pastum exhibenda. Extractum parua etiam dosi laxat: hinc si grana illius 4-8. cum granis 8-12. extracti panchymag. *Croll.* remisceantur, pro constitutione patientis satis bene purgant.

3. Essentia illa *centaurii minoris*, per spiritum vitrioli, vel sulphuris per campanam, acidulata, commode quoque per vnam vel alteram septimanam adhibetur, si adpetitus per febres intermittentes, immo etiam acutas, langueat.

4. *Bagliuius* in omnibus ventriculi adfectibus *hieram picram* admodum commendat.

5. Inter gratiora primarium locum habet *vinum* generosum, & remedia ex eo parata, e. g. infusum cum herbis amaris, non quibusuis, sed superius commendatis: non omnia enim amara adpetitum prouocant.

6. *Sanguineis* puris acida magis conueniunt, e g. mala citri, acetosella, fructus berberum: sanguineo-phlegmaticis seu melancholicis conducit elixir proprietatis, circa tempus prandii exhibitum; phlegmaticis martialia, sed moderatis dosibus, prosunt.

7. Puluis stomachicus *Birckmanni* seu *Quercetani*, & alia vsualia nullo modo contemnenda sunt; caueatur modo, ne adfectus symptomaticus cum idiopathico confundatur.

8. De remediis *externis*, ventriculo adplicandis, paucis dicere restat, quod raro necessaria sint; vbi tamen omnino desiderantur, ibi emplastrum de crusta panis, de tacamahaca cum oleo mastichis emollitum, locum habent. Conf. quæ *tabula de vomitu*, item *de cardialgia adlegata sunt.*

TAB.

TABVLA CII.
DE
FOETORE ORIS.

I. CAVSSAE.

Foetor oris a diuersis exoritur caussis, quarum præcipuæ sunt:

1. Scorbutus, in specie stomacace.
2. Lues venerea.
3. Vlcus, siue simplex, siue fistulosum, in pulmonibus; quod in phthisi contingit.
4. Item vlcus oris interni.
5. Caries dentium, vel quæcumque illorum impuritas.
6. Cruditates ventriculi nidorosæ, a vitio concoctionis dependentes.
7. In specie *atonia* circa orificium ventriculi sinistrum, vnde vapores eiusmodi fœtidi libere emergere possunt.

II. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Pro diuersitate caussarum, cura quoque diuerso modo instituenda est: hinc

1. in scorbuto respiciatur *primarius* adfectus, quo superato symptoma fœtoris ex ore euanescit.
2. Sic etiam res se habet cum fœtore a lue venerea dependente: singula suo loco quærantur.
3. In caussa vlceris pulmonum, fœtor oris eamdem cum phthisi & methodum & prognosin designat.
4. Vlceroso - fistulosus in ore status expoſcit:
   1) *Interne* antiuenerea & balsamica temperatiora.
   2) *Externe* subsidia chirurgica. *Conf. tabul. chirurgic.*
5. Dentes, carie infecti, exposcunt euulsionem; conspurcati per puluerem dentifricium & alia subsidia sunt depurandi, e. g.

Rec. Myrrh. elect.
cin er. rorismar. ana vnc. semis.
pulu. rad. irid. Florent. drachm. III.

Kkk kk alum.

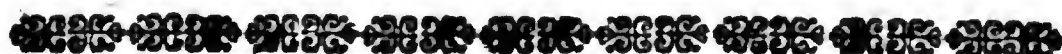
alum. vst.
nuc. moschat. ana drach. vnam & semis.
ol lign. rhod gutt. X. M. F. puluis.

6. Quando *ventriculus* deprauatus fœtorem oris caussatur, eadem methodus locum habet, quæ tabula de adpetitus defectu commendata est.

7. Vbi in specie sub finem curæ tonica tanto magis adhibenda sunt, quo magis atonia orificii sinistri suspecta est: laudantur in hunc finem grana mastichis, 4 - 6, subinde deglutienda.

III. *OBSERVATIO PRACTICA.*

Interdum fœtor e naribus prouenit, quo casu ozæna seu vlcus narium vtplurimum subest, quod eamdem cum vlcere oris exposcit medicationem. *Conf. tabul. chirurg. de ozæna.*

TABVLA CIII.

DE

S O D A.

I. DEFINITIO.

Soda est ardor ventriculi molestus, circa œsophagum præcipue sensibilis: modo a caussis internis, modo ab externis inductus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Soda, vti hodie accipitur, distinguenda venit a soda antiquorum, qui per hanc vocem specialem dolentem ardorem capitis denotare solent.

2. Soda differt secundum caussas, quæ differentia in praxi confert vtilitatem.

III. *SIGNA.*

1. Conqueruntur patientes de molesto sensu in ventriculo, præcipue circa œsophagum.

2 Quem

2. Quem ſenſum, num verius per ardoris, an vero per frigoris denominationem exprimere debeant, neſciunt: alii enim dicunt: es brenne, alii: es kälte; ſed nota eſt antiqua loquendi ratio, *quod frigus adurat*, & re vera frigus ardorem quemdam inducit.
3. Cum hoc ſenſu concurrit dolor quidam ventriculi moleſtus, preſſorius, tenſiuus.
4. Vti & leuis conſtrictio per œſophagum vſque ad fauces adſcendens,
5. Cum intercurrente momentanea nauſea, ſaliuæ in os effuſione, & tentamine vomibundo.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit hic adfectus ſanguineis, ſanguineo-melancholicis, ſanguineo-cholericis.
2. Quæ cauſſis occaſionalibus, inferius nominatis, exponuntur.
3. Quæ commotionibus ſanguinis ſæpius expoſita ſunt.

V. *CAVSSAE.*

Producitur hic adfectus a cauſſis:

1. Modo *internis*; quales ſunt
   1) congeſtiones ſanguinis verſus ventriculum & inteſtina.
   2) Biliosa ſaburra in primis viis.
   3) Motus fibrillarum ſubtiliſſime tremulus, qui multum etiam ad ſenſum talem contribuit.
2. Modo *externis*; hæ ſunt:
   1) Pinguia adſumta, præcipue ſi potus frigidus mox ingeratur.
   2) Calida aromata, quæ ſanguinem exagitant, irritationis ſenſum inducunt, & cum fæculentis nimium fermentationem cauſſantur; quæ fermentatio tanto acrior emergit, quo magis biliosa ſaburra conſpirat.
   3) Refrigeratio ventriculi.
   4) Elixiria calida, ſub prætextu ſtomachi debilitati propinata.
   5) Potus fæculenti, acida edulia.
3. *Recentiores* ab acrimonia acida volatili hunc adfectum deducunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Magnæ quidem conſiderationis non eſt hic adfectus, in conſuetudinem tamen abiens, multas moleſtias inducit.
2. Quando autem incongruis remediis tractatur, peiora incommoda ſuccedunt. *Conf. cautelæ.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Si aliquid exhibendum eſſe videatur, vſu veniant

1. *Alcalica fixa,* cum ſale quodam volatili combinata, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii* e tinctura antimonii vel tartari & ſpiritu volatili C. C. ana remixta, quæ tinctura ardorem ventriculi egregie corrigit.
2. Vel alcalica fixa ſola, e. g. oleum tartari per deliquium, ad guttas X - XV - XX, item tincturæ modo dictæ alcalicæ, de quibus, quo minus vel magis cauſticæ ſunt, eo plures vel pauciores guttæ propinentur.
3. Qui adfectum habent a ſanguinis commotione, iis lenia acida & nitroſa conueniunt, immo etiam ſpiritus vitrioli, ſalis &c.
4. *Biliosa ſaburra* potiſſimum peccante nitroſa cum abſorbentibus marinis locum habent.
5. Omnibus egregie conducit potus calidus, e. g. thée, coffée.
6. Qui pertinaciter & frequenter hoc adfectu laborant, & manifeſto ſunt plethorici, his venæ ſectiones & vomitoria, verno & autumnali tempore dextre exhibenda, proderunt.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Recentiores, quoniam in ſola acrimonia acida cauſſam huius adfectus collocant, ad abſorbentia terrea vnice confugiunt.
2. Præcipue autem *creta* in ſcenam vocatur, quæ, quando cum aciditate fermenteſcente in ventriculo remiſcetur, inſigniter adſtringit, & comprimit craſſiores ventriculi fibrillas: vnde patientes cardialgias grauiores, obſtipationes viſcerum, anorexiam, & feminæ vitium menſium incurrunt.
3. Sunt, qui loco cretæ *farinam laterum* vſurpant, quæ tamen,

men, quia per ſe iam adſtringens eſt, multo magis hac efficacia prædita erit, ſi cum acido concurrat.

4. Idem detrimentum adferunt alia *adſtringentia*, e. g. folia quercus, puluis gallarum &c.

5. Qui, neglecta debita diæta, ſolis medicamentis hunc adfectum adgrediuntur, nihil obtinent, ſed potius ex abuſu medicamentorum hypochondriaco - ſpleneticos adfectus incurrunt.

6. Sunt quibus prodeſt hauſtus ſpiritus vini, nempe iis, qui a pinguibus adſumtis hoc malum inuitarunt.

7. Amygdalas excortic. num 6 - 8. contuſas & comeſtas præſentaneum ſæpius attuliſſe ſolamen, certum eſt.

TABVLA CIV.

DE

CARDIALGIA.

I. *DEFINITIO.*

Cardialgia eſt dolor ventriculi ſpaſmodicus, circa ſuperius eiusdem orificium præcipue ſenſibilis: qua conſtrictione principium agens mucida in illo contenta eliminare, flatulenta diſſipare, vel ſanguinem circa eumdem congeſtum diſcutere aut exprimere intendit. Deriuatur a *καρδία*, cor, & *ἀλγέω*, doleo, quia circa ſcrobiculum cordis dolor in primis ſentitur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt cardialgia ab *anorexia* ſeu *inadpetentia*, quæ magis chronicum malum, quod ſenſu dolorifico non ita manifeſtum eſt.

2. Cardialgia eſt vel

1) *Idiopathica*, quæ etiam *nauſeoſa* dicitur, & a primarum viarum cruditatibus, ad quas etiam vermes referendi ſunt, dependet; vel

2) *Symptomatica*, quæ a translatione sanguinis menstrui vel hæmorrhoidalis originem ducit.

3. Cardialgia differt etiam *gradu*, quo symptomatica idiopathicam facile superat, in illa enim viscera cum vena portæ adnexa simul adficiuntur: summus gradus est cardialgia *syncoptica*, quæ a totius mesenterii spasmodica constrictione dependet.

4. Hæc distinguenda venit a *suffocatione* illa, in cardialgia *idiopathica* magis obueniente, da die Patienten ohne respiration hinliegen: hæc enim a consensuali diaphragmatis & pericardii adfectione producitur.

III. *SIGNA*.

1. Pressiones & tensiones circa scrobiculum cordis.
2. Angustiæ, immo anxietates præcordiorum.
3. Vtplurimum accedit nausea, & non raro vomitus.
4. Quo magis flatus verminosus concurrit, eo copiosius saliua in os effunditur, in profundis faucibus mucus ita sentitur, ac si frustum aliquod frigidum ibi hæreat.
5. *Calor* & *frigus* sæpius alternant, cum sudoribus anxiis, frigidis.
6. *Ieiuno* ventriculo hæc pathemata augentur, post pastum autem notabiliter mitescunt.
7. *Ructus*, quando erumpunt, leuamen patienti adferre obseruantur.
8. Commotiones sanguinis circa venam portæ, vbi in caussis sunt, ibi febricula aliqua accedere solet.

IV. *SVBIECTA*.

1. Cardialgia familiariter occurrit in valetudinariis subiectis, quæ saburra primarum viarum laborant.
2. Specialiter in *hypochondriacis*, qui communiter sunt flatulenti.
3. Maxime omnium in *feminis hystericis*, vitio mensium obnoxiis.
4. Infantes etiam, præsentibus vermibus, ab hoc malo infestantur.

V. *CAVSSAE*.

1. Caussa *materialis* cardialgiæ *idiopathicæ* est:

1) vel

1) Vel flatulentia, hypochondriacis & hystericis præ aliis familiaris.

2) Vel viscosa muciditas, aut alia saburra in primis viis, quo etiam vermes referendi sunt.

2. Caussa *materialis* cardialgiæ *symptomaticæ* est motus sanguinis, siue menstrui siue hæmorrhoidalis retenti, cuius caussa *antecedens* nonnumquam est neglectio euacuationum sanguinis artificialium adsuetarum.

3. Caussa *formalis* est reciproca laxatio & strictura toni in ventriculo, intestinis, & reliquis partibus, quæ in consensum trahuntur: tonus enim quando relaxatur, flatus expanduntur, & sic partes relaxatæ ab iis distenduntur; strictura autem toni, si deinde his partibus distensis inducatur, tam sensibilem, ob consensum præcipue systematis neruorum, excitat dolorem, vt patientes sæpe suffocatiuis vel syncopticis adfectibus corripiantur, es drehet sich alles bey ihnen um, wird grün und schwartz vor ihren Augen, bis sie gar dahin sincken.

4. Caussæ *procatarcticæ* & *occasionales* sunt:

1) Obstructiones alui, & flatuum retentiones.

2) Ventriculi refrigerationes, præcipue in sensibilibus subiectis.

3) Cibi crassi, dyspepti, non bene masticati, vel nimia quantitate adsumti, aut mutati in molliorem, delicatam diætam.

4) Animi tacita excandescentia inter pastum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Cardialgia in principio non adeo fonticus est adfectus, successu autem temporis lipothymiam, præcipue in feminis, solet caussari, vnde metuendum, ne congestio sanguinis, ibi facta, in stasin inflammatoriam, transeat.

2. Cardialgia *symptomatica*, seu a motibus sanguinis excitata, difficilioris est restitutionis, quam idiopathica: facile enim in habitum degenerat; vel adfectus plane conuulsiuos inducit, præsertim quando calida remedia, sub prætextu ventriculi roborandi, offeruntur.

3. Immo prostant exempla, quod vomitoria, hypochondria-

cis

cis cardialgicis propinata, deliria & maniam instantaneam produxerint.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Cardialgiæ *idiopathicæ*:

1) Ad materiam *corrigendam* & præparandam exhibeantur digestiua, resoluentia, abstergentia & incidentia, e.g.

a) *Salina*: tartarus tartarisatus, vitriolatus, arcanum duplicatum &c. versus pastum præcipue exhibenda.

b) *Aromatica* acriuscula, inter quæ primas tenet piper, vtpote cruditates viscosas egregie resoluens.

c) *Radices* acriusculæ: ari, pimpinellæ albæ, &c.

d) *Vinum* calefactum aromatisatum, quod non solum facit, sed ipsum etiam subit summas in primis viis alterationes, & promtam fermentationem creat.

e) *Sinapi*, commendante *Paracelso* fermentationem cito promouet, & omne viscidum in ventriculo resoluit.

f) Ad præparantia interdum etiam pertinent *absorbentia*, vt materiam nimis tenacem reddant pulposam & volubilem.

2) His præmissis, si patiens melius non habet, & nihil contraindicet, ad materiæ præparatæ euacuationem *tartarus emeticus* ad grana II. III. cum tartaro tartarisato exhibeatur.

3) Vbi autem *vermes* in caussis sunt, ibi, præmissis digestivis amaris, vermes enecantibus, mercurius dulcis cum stimulo colocynthiaco ad euacuationem propinetur.

4) Post vomitorium subiungatur lene quoddam *anodynum*, quod viscus adfectum quietum iterum reddat; pro quo scopo *Sydenham* aliquid theriacæ versus noctem propinare commendat.

5) Denique ad *tonum* ventriculi roborandum subsequentibus diebus exhibeantur *martialia*, e. g. crocus martis aperitiuus sub initium gran. II, deinde gran. III, item tinct. martis aperitiua *Ludouici*, quæ meliorem adhuc habet effectum, & ob gratum saporem præ aliis laudari meretur.

6) His

6) His martialibus interponantur, aut coniungantur, *stomachica* amara, e. g. essent. absinth. centaur. min. gentianæ rubræ, quæ ad tonum restituendum efficacissima, item essent. pimpinell. alb. helen. zedoar. galang. cass. caryophyll. conseruando vbique alui legitimum successum.

2. Cardialgiæ *symptomaticæ*, & *syncopticæ*.

1) In hac, loco calidorum, exhibeantur temperantia *nitrosa*, cinnabarina, cum sale quodam digestiuo & guttula olei cinnamomi vel caryophyllorum: tales enim pulueres in angustiis præcordiorum vtrique sexui efficacissime eueniunt.

2) His subinde interponantur lenia laxantia, e. g. pilulæ *Stahlianæ*, flatus egregie discutientes & effectum simul roborantem exserentes, item *Beccherianæ*, *Syluianæ*, tartareæ *Quercetani*, infusa e resoluentibus, abstergentibus & laxantibus parata.

3) Ad *tonum* roborandum propinentur vel superius laudata, vel mixtura tonico-neruina e tinctura alcalica & spiritu quodam volatili parata, specifice essentia millefolii cum essent. alexipharm. remixta.

4) Ad præseruandum venæ sectiones æquinoctiales commendentur, & euacuationes sanguinis naturales respiciantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Digestiua salina* pure magis succurrunt *materiæ*, in ventriculo hærenti, minus autem ipsi ventriculo

2. *Aromatica* vero non solum materiam reddunt fluidiorem, sed & tonum ventriculi roborant: hinc absente æstu febrili optime conueniunt; quando autem in commotionibus febrilibus offeruntur, quæ in cardialgia symptomatica non raro accedunt, adfectum sensibiliter exasperant.

3. Vulgare illud remedium, dextre adhibitum, in cardialgia idiopathica non reiiciendum est, quando nempe plebeii grana 15-20. piperis, vel sola, vel cum spiritu vini, deglutiunt & quietam continentiam seruant: ventriculus enim per illud simplex non solum corrigitur, sed & leuis sudor excitatur.

4. *Essentiæ* aromatum longe vtiliores hic sunt, quam *olea* illorum: hæc enim ventriculum saltem stimulant, fermentationem autem minime promouent.

5. *Sal vitrioli* illud habet incommodum, vt diu in ventriculo hæreat, & hinc omnis spasmus ex aliis partibus eo conuocetur; in hoc autem adfectu talia emetica eligere præstat, quæ satis cito vomitum excitant, qualia sunt septica, ventriculum corrodentia, quæ substantia latius in sale vitrioli extensa est, & hinc non statim effectum exserit.

6. E vegetabilibus *asarum*, vel illius extractum, adhiberi potest. Conf. *Coberus*, qui in obseruationibus suis, lectu dignis, illud commendat.

7. Ad *vomitoria* minime festinandum est, conuenit potius, salia digestiua versus pastum exhibere, & exspectare, an illa sola non sufficiant ad totum negotium expediendum, & vomitum spontaneum excitandum.

8. Maxime omnium euitandus est error ille grauissimus, satis communis, vbi in cardialgia symptomatica, nempe passionibus hypochondriacis & hystericis vomitoria præscribuntur: hac enim ratione delirium, immo maniam induci obseruatum est.

9. Sic etiam *carminatiua*, olea destillata & alia calida stomachica in sanguinis hisce commotionibus euitanda sunt.

10. Caueant sibi patientes cardialgici in posterum a caussis occasionalibus, superius descriptis.

TABVLA CV.

DE

FLATVLENTIA.

I. DEFINITIO.

Flatulentia est promta, insolentior & copiosa generatio flatuum, tamquam substantiæ halituoso-elasticæ, ad aëream

ream indolem accedentis, e resolutis humiditatibus in abdomine originem ducentis, & variis dictis symptomatibus stipatæ.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Non agimus hic de flatibus *vesicæ* & *vteri*, qui, licet rarius, vere tamen interdum contingunt, sed de iis, qui in intestinis generantur.
2. Neque de illis flatibus, qui ex hisce, in rarioribus exemplis, ipsam *abdominis cauitatem occupant*, & in ingentem molem illud distendunt, dicemus, nam de illa *flataria* flatulentia *tabula de hydrope* actum est, sed de simplice illa flatulentia, quæ, vti in intestinis gignitur, ita & in illis retinetur.
3. Hæc flatulentia est:
   1) vel *torpida* & *stupida*, quæ exiguum, immo subinde plane nullum sensum molestum infert, & phlegmaticis est familiaris.
   2) Vel *impetuosa*, quæ, ob leues etiam occasiones, vehementes contentiones, & sensibiles dolores excitat; cui sanguinei, de cholerico vel melancholico temperamento participantes, obnoxii sunt.
4. Porro flatulentia differt ratione *caussarum:*
   1) Alia enim dependet a simplice intestinorum *atonia*, seu languido torpore, vbi flatus, citra insignem torminosum sensum, progrediuntur, siue *sursum*, & tum *ructus* vocantur, siue *deorsum*, quo casu *flatuum* nomen retinent.
   2) Alia originem ducit a *lentore tenaci*, motus peristaltici finem frustrante: hic modo spasticæ stricturæ, modo reciprocæ flaccidæ toni remissiones occurrunt.
   3) Alia a turbulenta *sanguinis* circa venam portæ *commotione* ortum sumit, ob connexionem, quam huius venæ ramificationes cum intestinis habent.

III. *SIGNA.*

1. Strepitus volutatorii & borborygmi per intestina sentiuntur.

2. Interdum autem, loco huius volutationis, pertinaces quasi stases adfligunt.
3. Vtrimque tensiones & contentiones sese manifestant.
4. Ex harum contumacia oriuntur dolores, modo volutatorii & tortiles, modo tensiui ac rupturam veluti minantes.
5. Quo manifestius commotiones sanguinis conspirant, eo magis de pressione in sinistro latere, ventriculo, & præcipue cardialgia, immo vniuersis mali hypochondriaci symptomatibus conqueruntur.
6. Obstructio alui vbique communiter hunc adfectum comitatur & fouet.
7. Angustiæ circa pectus & anxietates familiariter concurrunt.
8. Quo magis cruditates primarum viarum ad flatus occasionem dederunt, eo magis vertiginosa & stupido-grauatiua capitis pathemata sentiuntur; in caussa vero commotionis sanguinis circa venam portæ dolores veri & acuti obseruantur.
9. Tandem expansi illi vapores vel iterum subsident, & condensantur, seu in corpus arctius, fluidum tamen, coalescunt; quod in malo mitiore, in primis a refrigeratione exorto, item vbi flatus in superioribus intestinis adhuc oberrant, familiariter contingit: vel, potissimum in grauiore malo, sursum aut deorsum erumpunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Flatulentiæ non omnes promiscue homines ita obnoxii sunt, vt auxilium medicum requiratur, sed potissimum *phlegmatici*, quorum corporis habitus mollior ad toni relaxationem maxime dispositus est; qui vero crassioris & robustæ sunt texturæ, ab incommodo flatulentiæ, licet non ab omnibus flatibus, satis sunt alieni.
2. Phlegmaticos sequuntur *sanguinei*.
3. Cholerici quidem & melancholici coniici etiam possunt in flatulentiam, sed non directe, verum per accidentales caussas, e. g. quando a morbo quodam debilitati sunt.
4. Qui ad mutationem frigoris & caloris admodum sensibiles sunt.

5. Hinc

5. Hinc feminæ præ viris huic malo subiacent, non promiscue tamen, sed præcipue quæ mensium vel lochiorum ataxias experiuntur, item viduæ, minus castæ, & puerperæ, male tractatæ.

6. In virili sexu eminent *hypochondriaci:* omnes enim tales sunt flatulenti: deinde sequentibus annis hæmorrhoidarii, nephritici, ischiadici, podagrici, herniosi.

V. *CAVSSAE.*

1. *Primaria* caussa generationis flatuum est *relaxatio* motus peristaltici, non totalis per vniuersum intestinorum tractum, sed saltem partialis, hinc illinc, modo in hac, modo in alia regione.

2. Hæc relaxata, flaccida, intestini portio spatium concedit substantiæ halituosæ, vt pro indole sua elastica sese expandere & flaccidam illam portionem distendere queat; quod sine tali relaxatione fieri non posset.

3. Has flatulentas distensiones, a relaxatione dependentes, natura *actiue* iterum propulsare adgreditur, quod facit tum expulsione, tum contentionibus tonico-spasticis.

4. Et sic in vna parte *relaxatio*, ceu defectus motus tonici, & distensionis auctor, occurrit; ab hac autem distensione maiore in altera parte intensio tonico-spastica, tamquam motus peristaltici excessus & antipraxia aduersus defectum excitatur, ad partem distentam in ordinem naturalem reducendam.

5. In commotione sanguinis circa venam portæ eadem remissio & constrictio contingit.

6. Pro *materiali* caussa flatulentiæ accusantur:

1) res, quæ mucida & tenaci consistentia, intestinis adhærescendo, molestiam facessant, e. g.

a) Oleracia ſucci crassioris.
b) Leguminosa: pisa, fabæ.
c) Pisces marini siccati.
d) Pinguia, præcipue caro ouilla, item pultacea, accedente vtrimque mox frigido potu.

2) Materiæ ad fermentationem promtæ, quæ ipso fermen-

tationis actu elasticos tales vapores efformant. Tales sunt:

a) Potus fæculentus, e. g. cereuisia siue nimis recens, siue dolio fere euacuato hauriatur.

b) Farinacea triticea, mediantibus his fæcibus fermentata, in sensibilibus præcipue subiectis.

c) Dulcia e fructibus succulentis horæis & ipso in primis melle; quæ quidem non immediate flatus generant, sed fermentatione sua prius producunt acrimoniam, intestina stimulantem, a quo stimulo vno loco constrictio excitatur, altero autem flaccida toni remissio inducitur

3) Ad hunc caussæ *materialis* censum etiam referuntur corporis refrigerationes, alui siccitas, cui nisus tonicus accedit.

4) Conferantur etiam, quæ de *caussis* sub differentia dicta sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Flatulentia fonticum sane est malum, & in otiosis, præcipue feminis, bonam partem vitæ facit molestam.

2. Quo magis in habitum deducta est flatulentia, eo certius accedunt dolores colici, cardialgici, anxietates, suffocationes.

3. Et hoc malum *consuetudinale*, quia nullam, neque materiæ, neque effectus, neque caussarum, habet proportionem, sed a solis erroneis motibus fouetur, per nudam directam medicationem spem sui tollendi non admittit.

4. Flatuum *voluntaria cohibitio* maiora adhuc mala, præcipue in sanguineis, iisque plethoricis, inducit, nempe tormina non solum spastica, sed etiam syncopes vel vibrationes conuulsiuas; & hoc in non rarioribus exemplis contingit: quæ phænomena sæpe deludunt caussarum speculatores, qui ab acutissimis salibus scorbuticis, & insigni sanguinis dyscrasia originem eorum deducere conantur.

5. Libera autem flatuum emissio consuetudinem, facile insolescentem, inducit.

6. Ru-

6. *Ructus*, seu *anoterici flatus*, quando supprimuntur, non solum cardialgias, verum etiam incommoda vertiginosa, apoplexiæ metum incutientia, producunt.

7. Tandem *suppressio* flatuum habitualium tumores, indurationes abdominis, tympanitem, hecticam inducit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ante omnia consideretur, num flatulentia simpliciter & magis directe in ipsis intestinis sedem suam habeat, an vero consensualiter saltem oboriatur; vti hoc in motibus hypochondriacis, hystericis, hæmorrhoidalibus, nephriticis, item in reliquis abortuum & puerperiorum vitiis, sæpe contingit.

2. Posterioribus casibus primarii adfectus respiciantur, & secundum methodum, suo loco commendatam, tractentur.

3. *Directa* autem & magis simplex flatulentia sequente methodo tractetur:

1) Alui legitimus successus vbique conseruetur, hac enim clausa, flatulentia facile inualescit. Ad hunc finem obtinendum commendantur

a) *Clysteres* lenitiui, tonici, stimulantes, subinde repetendi; quibus, præter sal commune, etiam centaur. min. pro stimulo addi potest.

b) *Laxantia* leniora, non tam laxandi, quam primario tonum ventriculi roborandi scopo exhibenda: quo nomine pilulæ *Stahlii* egregie se gerunt, virtute enim balsamica ventriculum roborant, & tam ad vniversum flatulentiæ negotium, quam ad exacerbationes in specie, optimo effectu adhibentur.

2) His interponantur & subiungantur salia digestiua media cum nitro & pauca cinnabari; qui pulueres ad cruditates mucidas & ipsius ventriculi incommodas sensationes plus sane præstant, quam ingens farrago calidorum carminatiuorum & neruinorum.

3) Tandem *tonica* exhibeantur, e. g.

a) Essent. gentianæ rubræ & pimpinellæ albæ, vel illius extractum.

b) Com-

b) Composita ex aromatibus, e.g. essent. carminatiua *Wedelii.*

c) Essent. corticum aurantiorum, millefolii, absinthii composita.

d) Spiritus nitri dulcis, item spiritus salis tartari, & salia volatilia vrinosa aromatisata.

e) *Externe* emplastra stomachica circa scrobiculum cordis, e. g. emplastr. matricale ceratum, item balsama stomachica ex oleis nucis moschatæ, anethi, carui, fœniculi, chamomillæ, *destillatis*, cum oleis *expressis* lauri, irini, nam sola destillata nimis volatilia sunt, & acredine sua cutim facile lædunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Carminatiua*, in hoc adfectu satis decantata, prudentissime adhibenda sunt: quando enim commotiones sanguinis circa venam portæ flatulentiam fouent, calida illa insigne damnum adferunt.

2. Ante omnia fugiatur infaustum illud conamen, in hypochondriaco-hysterico-cardialgicis flatulentis pathematibus *vomitorium* propinare: anoterica enim flatulentia inde prouocatur, quæ tormina exquisita, tensiones colico-iliacas, respirationis angustiam, vertiginem ad scotomiam vsque, tinnitum & susurrum aurium, inseparabiles habet comites, donec tandem ructuum nomine erumpentes leuamen aliquod adferant.

3. Ad flatuum *anotericorum* felicem exstirpationem non sufficit prouocatio & deriuatio ad inferiora, sed necesse est, vt tonus intestinorum restituatur.

4. Hinc *laxantia*, quatenus tonum magis relaxant, plus ad flatus fouendos, quam illos tollendos conferunt, quidquid etiam de rhabarbari efficacia aduersus flatulentiam dicatur.

5. Aliter se res habet cum pilulis balsamicis *Stahlii*, quæ intestina magis roborant, quam relaxant, & hinc in flatulentia optime conueniunt.

6. De *aloë* notandum est, quod illius grana 2 3. speciali promptitudine & facili successu alui excretiones prouocent: hinc

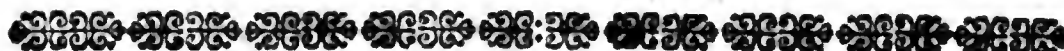
hinc si extractum imperator. vel helen. vel, vbi præsto est, pimpinell. alb. cum paucioribus illis granis combinetur, flatulentiæ plurimum succurrunt. In phlegmaticis pilulæ tales vna vel altera gutta olei carui, aut, quibus non est nausea, anisi imbui possunt.

7. Præter ea etiam hoc habet *aloë*, vt circa inferiora magis exserat laxationem stimulatoriam: vnde hæmorrhoides diuturno illius vsu sæpius prouocantur.

8. In qualibet ventriculi & intestinorum flatulentia vsus *corticum aurantiorum* bene se commendat, e. g. essentia ex illis parata, quæ blandam tonicam efficaciam præstat, & amaritie sua ventriculi cruditatibus, tamquam laudabile digestiuum & carminatiuum, succurrit, & præter ea in doloribus post partum, Nachwehen, cum syrupo cort. aurant. & de citro mixta, & mediante aqua carminatiua melissæ exhibita, momentaneum auxilium adfert.

9. Flatulentia sursum & deorsum simul non facile datur, ad minimum non ita continua: motus enim peristalticus inuersus eodem tempore non potest esse naturalis & ordinatus.

10. Tandem in *contumace* flatulentia motus corporis sufficiens omnia carminatiua & tonica longo interuallo post se relinquit.

TABVLA CVI.

DE

COLICA.

I. **D**EFINITIO.

Colica est dolor acutus sensibilissimus in abdomine, a spasmodica intestinorum laxatorum, præcipue intestini *coli*, contractione originem ducens.

 II. DIF-

II. *DIFFERENTIA.*

1. Colica differt secundum *species:*

1) *Flatulenta* seu *pituitosa* dignoscitur e maiori distensione & inflatione abdominis, ructibus, flatulentia, borborygmis, caussis antecedentibus.

2) *Biliosa* ex torsione acri dolorosissima & scindente quasi fit manifesta, concurrente, post iracundiam, capitis dolore, & non raro diarrhæa.

3) *Hæmorrhoidalis*, & *nephritica*, diiudicatur ex spastica contentione & compressione abdominis, aluo communiter adstricta, ad minimum in principio, cephalalgia, lassitudine, intercurrentibus horrore, æstu &c. *Conf. tabula de malo hypochondriaco-hysterico & tab. de ileo hæmatite.*

4) *Hysterica* in specie dicitur, vbi dolores tensiui, aluus pertinaciter stricta, retractio vmbilici, volutationes in abdomine &c. occurrunt, & circa intestina magis tenuiora ac ventriculum sentiuntur, sicut ordinaria colica intestina crassa potissimum infestat.

5) *Conuulsiua* nihil aliud est, quam insignis gradus hystericæ passionis, vbi pathemata, a torsione intestini coli excitata, vsque ad scrobiculum cordis extenduntur. Quando in infantibus occurrit, vocatur die innerliche Noth oder Jammer.

6) De colica *iliaca* sequente tabula agemus.

2. Non omnia tamen tormina pro colica, strictiore sensu sumta, haberi debent; quamuis illa quoque interdum satis patientes adfligant: sunt enim aliqui ita sensibiles, vt etiam e leuibus diætæ vitiis sensibilia tormina incurrant, e. g. ex ingestione flatulentorum, cereuisia nondum bene defæcata, insueta, ex esu carnis pinguioris, si mox frigidum haustum sumant.

III. *SIGNA.*

1. Tormina satis vehementia & durabilia: non raro enim vltra vnum diem patientem exercent & paroxyzant.

2. Occupant locum circa & supra vmbilicum.

3. Sen-

3. Sensum referunt modo torlionis, modo grauissimæ tensionis, rupturam veluti minantis, modo fremitus cuiusdam & tremoris.
4. Accedunt symptomata maximæ anxietatis, angustiæ internæ, borborygmorum.
5. Intercurrit exterioris corporis vaga alteratio & refrigeratio cum sudoribus frigescentibus, interdum simul conatibus vomendi.
6. Coniuncta est communiter flatulentia & obstructio alui, rarissime diarrhæa, nisi in colica biliosa & hæmorrhoidali cum fæcibus in hac sanguinolentis & tenesmo.
7. Specialia signa sub *differentia* iam indicata sunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Colica vtrique quidem sexui, feminino tamen & frequentius & vehementius, euenire solet: in feminis enim longo successu durat, sub initium quidem ostendit leuiorem indolem, deinde vero ad conuulsiuas plane succussationes excedit, in viris autem familiariter intra spasticos tensiuos motus subsistere obseruatur.
2. Feminæ, quæ hac passione corripiuntur, sunt vel phlegmaticæ, vel sanguineæ, aut sanguineo-cholericæ, impedito mensium successu laborantes. Item puerperæ, quibus abdomen post partum non decenter ligatur; hæ non solum in puerperio, sed etiam futuro tempore colica cum magna flatulentia adficiuntur.
3. In sexu virili ætas consistentior potissimum a colica infestatur, præcipue talia subiecta, quæ motibus hæmorrhoidalibus & nephritide infestata sunt; sæpius etiam illa, quæ adsuetas sanguinis euacuationes artificiales subito intermiserunt.
4. Colica *biliosa* communiter corripiuntur personæ cholerici temperamenti, quando post animi excandescentiam mox cibum adsumunt, vel bibunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* in colica est
   1) vel induratio & impactio scybalorum.

2) Vel biliosa *saburra*, aut alia acrimonia in primis viis hærens.

3) Vel sanguis menstruus aut hæmorrhoidalis retentus.

2. Caussa *formalis* est spasmodica contractio intestinorum relaxatorum & a flatibus expansorum, quibus motibus spasticis principium vitale materiam, circa illa loca molestam exprimere & dissipare intendit; de qua re testantur borborygmi, qui nihil aliud sunt, quam flatuum ex vno claustro in aliud spatium propulsio.

3. *Erroneus* autem motus est: nam neque ad flatuum dissipationem, neque ad materiæ acris biliosæ eliminationem tantus impetus requiritur. Multo magis in colica hæmorrhoidali motus talis erroneus censendus est, dum summa illa constrictio in intestinis inferioribus incipit, & sanguinem versus superiora potius *restringit*, quam quod hac ratione eum exprimere valeat.

4. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ*, præter illas, quas in *subiectis* iam denominauimus, sunt:

1) Sensibilitas subiectorum, quæ colicam facile *habitualem* introducere solet.

2) Obstructiones alui.

3) Refrigerationes abdominis vel pedum immodestæ.

4) Cibi lenti, viscidi, crassiores, e. g. cucumeres, melones, cucurbitæ, vel pingues, potu frigido mox superueniente.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quo *sæpius* colica recurrit, eo citius a leui caussa reuocatur, & in habitum transmigrat.

2. Quæ colica cum *horrore* inuadit, illa non solum grauius adfligit, verum etiam inflammationem vel iam præsentem indicat, vel successuram minatur.

3. Sic etiam vehementior est colica, quæ cum alui obstructione stipata est, quam vbi aliqualis huius solutio obseruatur.

4. Conatus *vomendi* in colica semper suspecti, & *iliacæ* passionis metum incutiunt, nisi a cibis, paullo ante largiter inge-

ingeſtis, vel potu largiore frigido, ceu colicæ auctoribus, ſumſerint occaſionem.

5. Præcipue autem in ſexu feminino fortes eiusmodi conatus, vndecumque ſuborti, vomitus cruenti metum adferunt.

6. Quo exquiſitius colici dolores adfligunt, eo facilius conuulſiuos motus inuitant.

7. Quo diuturnius ſanguis menſtruus, ad exitum non recte promotus, circa viſcera ſtagnat, eo certius febris quartana, cachexia, hydrops &c. inducuntur.

8. Colica *hæmorrhoidalis*, a podagræ vel mali iſchiadici repulſione, vel nephritidis præpoſtera ſopitione inducta, præſentioris eſt periculi.

9. Soluitur autem

1) vel ſalutariter, ſuperueniente in paroxyſmo fluxu hæmorrhoidum ſincero, aut ſaltem mucoſo.

2) vel infauſta regurgitatione ad viſcera, præcipue ad hepar, cum inſequentibus obſtructionibus, cachexia, aſcite, hectica, quartana, tympanite.

3) vel macularum ſcorbuticarum prouentu, qui in ſubiectis humidis, non ſecus ac in malo hypochondriaco, ſubinde contingit, & a corruptione ſanguinis, ſub diuturna illius ſpaſtica detentione, dependet.

10. Colica *bilioſa*, niſi materia tempeſtiue obtundatur & euacuetur, febres bilioſas, inflammatorias, præcipue cauſum, producere poteſt: bilis enim acrimoniam, ex fermenteſcentibus adſumtis auctam, pro cauſſa habet, ad quam materiam acrem, ſed paucam, propellendam, inſolentior motus inteſtinorum accedit. Soluitur interim ſpontanea ſubinde alui fluxione, niſi peculiarem plane inteſtinorum adroſionem perpetrauerit, quæ tamen vix alibi, quam in prægreſſa mala medicatione, contingit.

11. Quando autem *impedita* bilis excretio colicæ anſam dedit, icterus inducitur.

12. *Singultus*, vbi colicæ præter conſuetudinem ſuperuenit, ibi diri ominis cenſendus eſt.

 13. Co-

13. Colica, *anodynis opiatis* incongrue tractata, paralysi sæpius excipitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*, in omni colica locum habens.

1. Spasmus intestinorum dolorificus demulcendus, & si qua in illis materia peccans reperiatur, educenda est. Præstant hoc
   1) commodissime *clysteres*, pro caussa diuersa diuersis ingredientibus parandi.
   2) Laxantia ex mercurio dulci, senna, rhabarbar. sale mirabili.
2. *Materialis* caussa est discutienda.
   1) *Interne*,
      a) vel per carminatiua & temperata salia digestiua,
      b) vel per temperantia nitrosa.
   2) *Externe*, vbi conducunt
      a) *Sacculi carminatiui* ex speciebus odoratis, e. g. rad. irid. Florentin. cyper. angelic. herb. menth. puleg. flor. chamomill. sem. anisi, anethi, petroselin.
      b) *Linimenta* ex oleis *coctis*, e. g. irino, castorin. chamomill. laurin. *destillatis*, v. g. fœnicul. menth. caru. aneth. absinth. chamomill.
      c) *Balsama* ex his oleis & oleo nucis moschatæ parata.
      d) *Emplastra stomachalia.*
      e) *Calor* & *fotus* abdominis, e. g. lapides calefacti & vesicæ, aqua calida semi-repletæ.
3. *Tonus* partium labefactatus est restaurandus; in quem finem conducunt
   1) *Interne*
      a) *Salia volatilia* cum tinct. alcal. mixta, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*.
      b) *Martialia*: essent. vitrioli martis *Ludouici*.
      c) *Carminatiua* & *aromatica*: essent. cort. aurant. citri, gentianæ rubræ, spiritus salis ammoniaci, cum speciebus carminatiuis abstractus.
   2) *Externe* neruina & roborantia, priore membro memorata, conueniunt.

B. *Me-*

B. *Methodus specialis.*

1. Colicæ *flatulentæ* & *mucosæ.*

1) Præmittantur *clysteres carminatiui* & *emollientes* e flor. chamomill. tanacet. matricar. eupator. rosar. stœchad. Arab. herb. maluæ, althææ, veronicæ, parati; quibus, præter sal commune, pro stimulo centaur. minus addatur, quod sensum morsicantem in intestino recto exserit, & hac ratione flatus e superioribus intestinis deriuat. Stimuli loco inseruit etiam elixir proprietatis, quod mucum resoluit & simul euacuat.

2) Subiungantur pro diuersitate temperamentorum carminatiua, interpositis subinde laxantibus sennantis, e.g.

a) *Radices* imperator. angelic. pimpinell. alb. zedoar. gentian. rubr.

b) *cortex* Winteranus.

c) *Semina* anisi, fœniculi, carui, petroselini, &, ad digestionem promouendam, specialissime sem. sinapios, erucæ.

d) *Aromata:* pip. cardamom. galang. caryophyll. quæ omnia in ructibus pariter summi vsus sunt.

e) *Salia digestiua:* tartar. vitriolat. arcan. duplicat. cum nitro & cinnabari.

f) *Composita:* spiritus tartari, nitri dulcis, mixtura simplex, essent. alexipharm. *Stahlii*, cort. aurant. gentian. rubr. centaur. min. &c.

2. Colicæ *biliosæ* seu *cholericæ.*

1) Hic vsui veniant temperantia, absorbentia, e.g. nitrum, crystallus montana, mater perlar. corall. &c. item oleum amygdalar. dulcium recens, iuscula pullorum cum semine nigell. manna.

2) Quod si vero hæc reuomantur, clyster domesticus adplicetur cum calore & fotu abdominis.

3. Colicæ *hæmorrhoidalis* & *nephritica.*

1) *Præmittantur* & repetantur clysteres paregorici ex oleo lini, oliuarum, verbasci, & nitro parati.

2) Deinde porrigantur pulueres nitroso-temperantes cum cinna-

cinnabari, e. g. puluis antispasmodicus, item iuscula calida cum oleo amygdalarum dulcium.

3) His præmissis in vehementiore impetu versus noctem exhibeatur theriaca, vel pulueribus dictis M. P. de cynogloss. a gr. 1 - 2. addatur.

4) *Remittente* paroxysmo alexipharmaca & temperantia continuentur, ac insuper mixtura tonico - neruina *Stahlii*, cum essent. millefolii sociata, propinetur.

5) *Externe* in vsum trahantur:

a) *Fotus* intestini recti.

b) *Cataplasma* e meliloto & verbasco, cui insideant patientes.

c) *Calor* abdomini conciliandus:

α) Per aquam, vel lac, si vesicæ immittantur & calide adplicentur.

β) Per lateres calefactos.

d) *Sacculi* neruini, ex illis speciebus, quarum sub methodo generali mentio facta est, parati.

e) *Linimenta* ex oleis ante dictis, speciatim laurino & nucis moschatæ.

f) Spiritus vini *camphoratus*, regioni dolenti adplicandus.

g) Regimen quietum & leniter diapnoicum.

4. Colicæ *hystericæ*.

1) Præmittantur & repetantur clysteres carminatiui, ad quos specifice commendatur herba veronicæ, cum iusculo carnis cocta, addito oleo anethi & sale communi.

2) Vbi patientes clysteres auersantur, vel malum non adeo vrget, substituantur pediluuia, vel insessus, & laxans e senna, semine fœniculi, item essent. ialappæ cum vitello oui & aquis vterinis.

3) Deinde subiungantur

a) *Interne*.

α) Essent. alexipharm. vel tragea e rad. pimpinell. alb. carlin. cum semine anisi, fœniculi.

β) Temperantia nitrosa, & in effero motu anodyna correcta.

γ) Tan-

γ) Tandem tonica, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, essent. millefol. castor.

b) *Externe*.

α) *Regimen* leniter diapnoicum.

β) *Spiritus neruinus* ex essent. castorei, spiritu serpilli, camphora & essent. anodyna.

γ) *Linimentum e* pinguedine cati silvestris cum oleis carminatiuis.

5. *Praeseruatiue* in colica hæmorrhoidali & hysterica commendantur:

1) Venæ sectio æquinoctialis in pede.

2) Euacuationum sanguinis debitarum promotio, e.g. mensium per infusa laxantia aperitiua, item, si ex vsu sit hæmorrhoidum per hirudines.

3) Caussarum procatarcticarum euitatio.

4) In specie alui legitimus vbique successus,

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Colica *humorosa* a reliqua pure spasmodica omni circumspectione in cura distinguenda est: caussæ enim vti prorsus diuersæ sunt, ita horum adfectuum confusio maiora damna caussatur; vbi autem complicantur, & vnum malum alterum generat, e. g. quando a colica spasmodica inducitur biliosa, ibi methodus lenissima quam maxime commendata esse debet.

2. *Carminatiua* numquam concedantur ante, quam viæ per clysteres vel laxantia sint referatæ. Tunc autem locum habent in colica *flatulenta*, minime vero in *spasmodica*, vbi orgasmum & dolores eo notabilius augent, quo magis calida exsistunt.

3. Si vmquam alibi, certe in colica *clysteres* maximum vsum habent, hisce enim solis vniuersum sæpe malum soluitur: hinc non leue subest incommodum, si patientes eosdem admittere recusent; quo tædioso casu tanto frequentius temperantia nitrosa cum cinnabarinis exhibenda sunt.

4. Quoniam colica, etiam *hæmorrhoidalis*, in intestinis inferioribus, *colo* nempe & *recto*, potissimum residet, me-

dicamenta, per os exhibita, effectum suum ad modum tarde exserunt, inter ea patientis vires prosternuntur; *clysteres* autem ad locum adfectum proxime accedunt, intestina emolliunt, lentos humores fluxiles reddunt, & acrimoniam illorum abstergunt.

5. Clysteres autem aliquoties repetendi, & tres vel quatuor intra 4-6-8. horas iniiciendi sunt, si nempe colica continuet, & praecipue, si prioribus faeces saltem crassiores eductae fuerint.

6. *Priores* magis sint adstersiui, acriusculi, salini, *posteriores* vero magis emollientes.

7. *Vitelli ouorum* commode clysteribus adduntur, habent enim indolem saponariam resoluendo & abstergendo pinguia, submucida.

8. De *semine* autem *lini* exigua saltem portio addatur, nam valde mucidam reddit consistentiam humorum.

9. Si *clyster* substiterit, simplex aqua calida, cum manipulo salis iniecta, priorem educit.

10. In colica pure haemorrhoidali *aluus* ita subinde adstricta est, vt intestinum instrumento clysterico tenaciter resistat.

11. Ex aduerso testantur historiae, quod iniecti clysteres, ob motum peristalticum inuersum, saepe per os egressi sint, aut intolerabilibus cardialgiis ac molestis ructibus patientem exerceant; quo casu simplex aquosus clyster cum multo sale, vti iam superius dictum, vsum praestat.

12. *Aluo* per clysteres soluta, viribus constantibus, & praesente in primis viis saburra, ex habitu corporis vel praegressa mala diaeta iudicanda, *purgans* aliquod mediocre bono cum successu potest propinari.

13. In colica *haemorrhoidali*, irritis omnibus, auxilio tandem fuit *venae sectio* in pede, vel si & haec spem frustrata sit, *hirudinum* adplicatio ad loca haemorrhoidalia in paroxysmo operae pretium fecit; quae tamen alias meliori effectu ad prophylaxin vsurpantur.

14. Immo vti feminis torminosi tales adfectus vehementiores & frequentiores, quam viris, contingunt, ob manifestum excretionis menstruae cum motu haemorrhoidum con-

consensum, ita & in illis *venæ sectiones*, in pedibus institutæ, maximum profecto & præsentissimum, immo mirificum habent vsum, quæ proinde magnopere commendantur, tanto magis si insignis plethora, ructus, vel metus vomitus cruenti adsint: coniunctis nitrosis & specificis e millefolio &c.

15. Ad ipsarum autem hæmorrhoidum prouocationem in colica tali hæmorrhoidali nullus adeo in præsens habeatur respectus, motus enim sunt erronei, ad finem non pertingentes; in futurum autem, ne colica illa recrudescat, illis consulatur. Conferantur quæ *num.* 13. de *hirudinum adplicatione* diximus.

16. *Pulueres nitrosi*, si vomitus superuenerint, efficaciam exserunt præsentissimam; succurrit etiam *nitrum* alui expeditioni, si ad drachmas totas detur, per se tamen non producit diarrhæas, sed tum demum, si natura onerata sit, & talia profluuia vtiliter intendat: hinc diarrhææ tales, si materia molesta excreta fuerit, per se desinunt, licet nitri doses repetantur.

17. Hodierni in colica communiter festinant ad *opiata*, sed re vera non secura sunt: si enim, aluo nondum liberata, neque caussa continente educta, adhibeantur, vires magis debilitantur, materia spissior redditur, dolores, quos breuissime suspendunt, maiore atrocia recurrunt, colica inprimis spasmodica in habitum transmigrat, vel *paresis* aut spasmus fixus, immo præceps mors succedit. Paresis talis tractatur ad methodum adfectuum paralyticorum, & spasmus fixus, vti arthritici morbi.

18. Vix etiam *opiatorum* vsus, dextre adhibitus, est necessarius, aluo enim soluta & caussa continente educta, dolores vtplurimum sponte cessant. Si vero, euacuatione, ante omnia bilis, prius instituta, vsus illorum e re videatur, doses parcissimæ exhibeantur.

19. Præcipue autem ab *opio* abstinendum, si vestigia febrilia præsto sint cum doloribus, & ita impendentis stáseos inflammatoriæ iusta suspicio fouenda videatur, alias partes

narcoſi tali ſtupefactæ ad motus naturæ vtiles ineptæ redduntur.

20. *Caſtoreum* vſu interno anguſtias præcordiorum & nauſeam producit, externe autem pro odore vtilius adhibetur, vti & *aſſa fœtida*, item *corium incenſum*, quibus feminæ excitantur, ſi ſuffocationes hyſtericæ ſuperueniant.

21. *Regimen* diaphoreticum ſine alui ſolutione, & materiæ craſſæ ſubductione in colica ſpaſmodica inducit pareſin, in billioſa bilem in artus diffundit, in ceteris ſpeciebus auget anxietates; lenis autem diaphoreſis vſum ſuum præſtat.

22. *Specifica* multa quidem laudantur, ſed optandum, vt effectum ſecure præſtent.

23. In feminis operæ pretium ſubinde fecit cuporiſton illud, nempe *folia betulæ* quatuor vel quinque puluerifata, & cum calido vehiculo propinata: ſubadſtringente & ſimul nonnihil aromatica, & tonum roborandi efficacia proſunt.

24. *Chamomilla*, ſpecifice laudata, non quidem reiicienda, pro abſoluto tamen ſpecifico non extollenda eſt. *Vid. Simon Pauli.*

25. Tamquam *ſpecifica* porro laudantur:
1) Cortices aurantiorum in ſubſtantia, vel melius in eſſentia.
2) Mentha.
3) Tanacetum, cuius odor ſolus nonnullos reſtituit.
4) Caro lupi in colica hyſterica.
5) Millefolium certiſſimum motuum hypochondriacorum ſedatiuum.
6) Tubuli tabacophilorum, oleo tincti, quid valeant, experiendum.
7) Radix cynogloſſæ intra horam vndecimam & duodecimam meridianam effoſſa, & in ſubſtantia mediante ſpiritu ardente exhibita, ſpecifica virtute etiam pollere dicitur.

26. Radix *gentianæ veræ* non contemnenda eſt in adfectibus hisce, diarrhæas etiam contumaces, in primis inſi-

insignibus torminibus non adeo stipatas, efficaciter tollit.

27. Dolores feminarum torminosi, ex inordinato adsumtorum vsu interdum satis acriter excitati, per aliquot cochlearia vini Hispanici seu Canariensis generosi egregie tolluntur.

28. *Potus*, quantum tolerari potest, *calidus* insignis subinde in paroxysmo est efficaciæ; *frigidus* autem malum exaspeαrat, & facile spasmos versus superiora inuitare solet, cum vehemente vomitus conatu.

29. Colica *nephritica*, vti ad hæmorrhoidalem etiam referri debet, ita easdem cum hac exposcit cautelas & obseruationes.

30. Ad spasticam *stricturam* in intestinis relaxandam, *pediluuia* & *manuluuia* efficaciter inseruiunt.

TABVLA CVII.

DE

PASSIONE ILIACA, SEV MISERERE MEI.

I. **D**EFINITIO.

Passio iliaca est acutissima species colicæ, variis diris symptomatibus stipata. Deriuatur ab intestino *ileo*, quia hoc potissimum occupat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. In hoc malo *tres* obseruantur species, secundum caussas differentes.

1) Passio iliaca *conuolutionis*, in qua situs intestini intra se ipsum

plum mutatus est, cum duplicatura sui, quam *Syluius* & *Peyerus* tractatu de glandulis intestinalibus, describunt. Hæc species dicitur *voluulus*, conuoluulus, die Verschlenckung der Gedärme.

2) Passio iliaca *herniosa*, in qua intestina, fæcibus vel flatulentia repleta, ita incarcerata sunt, vt ægre in naturalem sui ordinem reponi possint.

3) Passio iliaca *obstructionis*, vbi saltem pertinax alui constrictio hoc malum fouet. De singulis sub caussis plura.

2. Passio iliaca differt a *colica*

1) vt species a genere.

2) *Gradu* dolorum, quo colicam longe superat.

3) *Loco* adfecto: hic enim intestinum *ileon*, sed non solum, verum etiam reliqua tenuia, in colica autem intestina *crassa* potissimum infestantur.

4) *Prognosi:* longe enim periculosior est hoc malum, quam simplex colica.

III. *SIGNA.*

1. Dolores atrocissimi, lancinantes, & per transuersum vmbilici scindentes.

2. Insignes anxietates & cardialgiæ cum ructuum frequente omissione.

3. Internæ phlogoses & febriles anxiæ commotiones.

4. Occlusio alui diuturna, nec clysteribus facile referanda.

5. Quo magis hoc malum præualescit, eo magis conatus vomendi, immo ipse vomitus accedit, per quem post ea ipsæ fæces aluinæ proiiciuntur, cum variis motibus anxiis, lypothymicis, conuulsiuis.

6. Tandem, nisi arctius auxilium concurrat, inflammationem intestini ilei excipit *sphacelus*, qui quidem dolores repente soluit, sudores autem frigidos & mortem instantaneam adfert.

IV. *SVBIECTA.*

Passio iliaca est rarus ad modum adfectus, & sine discrimine sexus atque ætatis in illa subiecta cadit, quæ causis subsequentibus obnoxia euadunt.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa passionis iliacæ *interna* est
   1) vel intestinorum conuolutio, cum succedente stasi inflammatoria.
   2) Vel hernia incarcerata, vbi intestinum, fæcibus vel flatibus refertum, prolapsum, nec facile reponi potest, ob tumorem, qui accedere solet, inflammatorium: vnde contumax alui obstructio exoritur.
   3) Vel pertinacissima alui constrictio, ex abusu præcipue adstringentium inducta.
2. Caussæ *externæ* & *occasionales* obseruantur:
   1) Vehementes corporis concussiones, currendo, saltando, equitando, tussiendo, sternutando.
   2) Gestationes onerum grauiorum cum renisu fortiore.
   3) Cibi crudi, fumo indurati, flatulenti, & potus fermentescentes.
   4) *Vermes*, præcipue necati & non statim expulsi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Passio iliaca est malum in genere ad modum periculosum & calamitosum, quod vel per ipsius denominationem, *miserere mei*, auctores exprimere voluerunt.
2. In casu, vbi ex intestinorum conuolutione & distorsione malum exortum est, minima spes vitæ adfulget.
3. Sic etiam passio iliaca ex hernia incarcerata sæpe fit lethalis, præcipue si qualiscumque plethora concurrat.
4. *Melioris* spei illa est passio, quæ ab induratis scybalis & pertinaci alui obstructione fouetur; modo tempestiue artis auxilium accedat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In *conuolutione* & *distorsione* indicantur:
   1) *Explicatio intestinorum* & reductio in situm suum naturalem; quod autem negotium facilius mente concipitur, quam actu obtinetur. Commendantur in hunc finem varia artificia, e. g.
      a) Deglutitio *globulorum* aliquot plumbeorum, antimoniatorum, &c. vt pondere penetrent, intestina explicent, & aluum ita aperiant.

b) Hau-

b) Hauſtus *mercurii viui* ad integram libram, præmiſsis aliquot vnciis olei amygdalarum dulcium, & ſubiuncto celeriore corporis motu, ſiue curſitando, ſiue equitando, ſiue curru vehementius vehendo.

c) Adplicatio *follis* ad orificium ani; ſed quia inteſtinum rectum ita conſtrictum obſeruatur, vt fiſtulam clyſteris ægre admittat, multo difficilius craſsius hoc inſtrumentum poterit adplicari.

d) Nouum illud inuentum, nempe clyſma e fumo tabaci, quid in hoc adfectu præſtet, experientiæ relinquitur.

2) *Diſcuſſio inflammationis:* in hunc finem commendantur

a) *Interne* nitroſa, cinnabarina.

b) *Externe.*

α) Spiritus vini camphoratus, crocatus, linteis duplicatis abdomini adplicandus.

β) Sacculi e diſcutientibus & carminatiuis cum camphora parati.

γ) Venæ ſectio, ſi inſignis plethora adſit, tempeſtiua.

2. In *hernia incarcerata* indicantur:

1) *Repoſitio inteſtini* prolapſi: in quem finem laudantur:

a) Supinus corporis ſitus.

b) Fotus e carminatiuis & emollientibus, e. g. herbis maluæ, violar. althææ, ſummitat. origani, ſerpilli, floribus chamomillæ, ſambuci, ſeminibus aniſi, fœniculi, fœnugræci, pſyllii, cum lacte coquendis.

c) Abſente tumore inflammatorio decocta talia in forma cataplaſmatis adplicari, vel per ſpongiam, decocto calido imbutam, hernia foueri poteſt.

2) *Præcluſio inflammationis:* qui ſcopus per nitroſa, item potiones temperantes & diapnoicas obtinetur.

3) *Alui ſolutio*, quæ, facta inteſtini repoſitione, per clyſteres emollientes tentanda eſt.

3. In *ſcybalorum induratione* indicantur:

1) *Interne:* nitroſa, cinnabarina, potiones temperantes & diapnoicæ, ad inflammationem præcauendam, vel iam præſentem diſcutiendam.

2) Ex-

2) *Externe* ad eundem finem & præcipue aluum expediendam commendantur:

a) *Clysteres* lubricantes cum nitro,& gr.II-III. camphoræ. Species emollientes superius iam descripsimus; conf. etiam tabula *præcedens de colica*, vbi plura de clysteribus legenda sunt. His pro stimulo denique addatur sapo Venetus, vbique sufficiens oleum, &, præsente inflammatione, album græcum.

b) *Suppositoria* acria.

c) Spiritus vini camphoratus vel emplastrum saponatum *Barbette*, abdomini adplicanda.

d) *Illinitio* abdominis cum pinguedine anserina, aut omenti animalis castrati, sed absente inflammatione.

e) *Sacculi* calidi e carminatiuis & discutientibus cum camphora.

f) *Venæ sectio* in statu plethorico.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Clysteres* vtramque hic faciunt paginam, prostant enim exempla, in quibus nuda aqua calida, cum drachmis VI-VIII. salis iniecta, motum peristalticum deorsum reuocauit.

2. Cauendum autem, ne mel ipsis adiiciatur; præsente enim inflammatione promouet suppurationem.

3. Præter ea faciunt clysteres in hoc pertinaci malo, quod possunt, rarius autem, quod desideratur.

4. In casu *herniæ* incarceratæ caueatur ab audace illo conamine chirurgorum imperitorum, qui, præsente licet tumore inflammatorio, ad operationem incisoriam audacter festinant.

5. Caueant sibi eiusdem patientes in posterum a caussis occasionalibus, superius memoratis, potus semper sit sufficiens, motus corporis placidus.

6. Ad præcauendam talem pertinacem obstructionem sequens pilularum formula, præseruandi tempo ad grana 3-5. subinde sumenda, a D. D. *Stahlio* commendatur:

Recip. aloës rosat. part. II.
extract. panchymagog. *Crollii* part. I.
limatur. martis præparat. part. semis M. f. M. P.

7. *Sydenhami* methodus, quid in illo malo, quod ab obstructione alui post abusum præcipue adstringentium in febribus &c. fouetur, valeat, experiendum est. Trademus illam sequentibus:

1) Præscribebat mane & vesperi scrupulum I. salis absinthii.
2) Per diem autem singulis horis, immo sæpius, aliquot cochlearia de aqua menthæ crispæ exhibebat.
3) Externe canem iuniorem abdomini imponebat.
4) Sedatis doloribus & motibus vomendi, pilul. Coch. cum vehiculo dictæ aquæ propinabat.
5) Sub ipso pilularum purgante effectu, immo per plures adhuc dies, eamdem aquam vsurpandam commendabat.
6) Tenuem ad modum, durante adfectu, diætam, vix iusculum ad satietatem patienti concedens, & vbique calorem, mediante panno duplicato conseruandum, iniungebat.

TABVLA CVIII.
DE
VERMIBVS.

I. DEFINITIO.

Vermes sunt animalcula in corpore humano producta, & in primis viis maxime reperiunda.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Vermes differunt secundum species, quarum auctores alii quinque, alii quatuor, alii plures, alii pauciores recensent; satis commode tamen in *tres* classes diuiduntur:

1) Sunt alii *teretes longi*, qui ob similitudinem, quam cum lumbricis terrestribus habent, *lumbrici* vocantur.

2) Alii

2) Alii sunt *lati*, & vel solitarii sese volutant, ad quorum classem *cucurbitini*, semini cucurbitæ similes, referuntur, vel catenatim subinde cohærent, & e latitudine sua in longitudinem decem, immo plurium, vlnarum diducuntur.

3) Alii sunt *teretes breues*, qui *ascarides* vocantur, & vermiculis casei similes sunt, qui saltum facere solent, sed talis motus in hisce ascaridibus non ita deprehenditur, licet denominationem inde, nempe ab ἀσκίω moueo, accepisse videantur. Hi in intestino recto vtplurimum stabulantur, vbi sensibilem molestiam, titillationem, pruritum & tenesmum inferunt.

2. Occurrunt interdum vermes insolitæ, aculeatæ, immo plane monstrosæ figuræ, præcipue in infantibus, qui ab illis plane consumuntur. Hic incantatio communiter accusatur, germ. das Kind ist beruffen: vnde etiam similia fascinatoria medicamenta accersere solent. Sed & hic, vti in aliis incantationis suspicionibus, sæpius errare contingit.

III. *SIGNA.*

1. Frequens *sputatio*, vel ad minimum saliuæ in os effusio, & nauseabunda adfectio, tempore præsertim matutino.
2. Narium pruritus, frictio, immo scalptio.
3. Liuescentia albuminis, & concauitas vniuersi, oculorum.
4. Abdominis intumescentia & induratio cum doloribus torminosis.
5. Aluus modo obstructa, modo laxans est.
6. Adpetitus vagus, modo nimius, modo prostratus.
7. Siticulositas, præcipue ieiuna, immo subinde nocturna.
8. Capitis temulenta adflictio.
9. Genæ modo rubent, modo pallent.
10. Alii pauores sub somno cum dentium stridore incurrunt.
11. Alii deliriis euigilant.
12. Alii conuulsionibus epilepticis, vel plane singularibus symptomatibus corripiuntur, vt pro incantatis ab imperitis habeantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Infantes & pueri ob addephagiam vermibus potissimum sunt obnoxii, adeo, vt in illis nonnumquam globi conglomerati, tunica inclusi, excernantur, germ. Wurm-Stöcke.
2. Adultiores temperamenti corporis cachectici, mucosi, flatulenti, item feminae mensium obstructione laborantes.

V. *CAVSSAE.*

1. De caussis vermium auctores nondum conueniunt, probabilissimum tamen est, quod a *putredine* quadam, in corpore humano, praecipue primis viis, contingente, originem ducant; experientia enim docet, animalcula talia e rebus putrefactis prouenire, e.g. caseo, carne &c.
2. Huic sententiae lucem adfundit vitium digestionis, quod in subiectis, vermibus obsessis, ordinarie obseruatur: vnde cibi, non legitime cocti, in putredinem abeunt, & natiuitati vermium ansam praebent.
3. Caussae *externae* sunt:
   1) Cibi crudi, mucidi, dyspepti, quantitate deglutiti: hinc in pueris edacibus vermes adeo familiares sunt.
   2) Dulcia saccharata, nimium vsurpata.
4. Recentiorum opinionem, quasi e seminio insectorum in corpore vermes producantur, multae premunt difficultates; praecipue vero quod vermes figura sua prorsus non conueniant cum insectis illis, quorum seminio productio illorum adscribitur.
5. Vermium in infantibus prouentum ab ipso lactis vitio aliqui arcessunt, vero autem magis simile videtur, semina ex vno corpore in alterum transmitti, e.g. quando nutrices vel vetulae, dentium impuritate vel alia oris labe adfectae, cibos infantum prius masticant, aut per anhelitum foedum turpia seminia illis ingerunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Non leue malum est verminosa colluuies, & grauia saepius symptomata, tam in iunioribus quam adultis, inducit.
2. Et licet vermes per se alia damna inferre nequeant, quam, hirudinum more, intestina sugendo laedere, &, in globum

bum

bum complicati, ipsa sui mole obstructiones intestinorum caussari, ad ingentes tamen motuum spasticorum, immo conuulsiuorum exacerbationes naturam stimulant.

3. Extra complicationem cum aliis morbis introducunt vitia adpetitus, concoctionis, diarrhœas, vomitus, cardialgias, dolores colicos: non parum etiam ad flatus & mensium obstructionem contribuunt.

4. Cum *chronicis* adfectibus coniuncti, e. g. malo hypochondriaco-hysterico, motibus hæmorrhoidalibus &c. his non leue pondus addunt, & motus pertinacissimos ad exprimendum & excutiendum caussantur.

5. *Acutis* morbis vermes sociati maximorum damnorum auctores sunt, e. g. si in acutis anorexia occurrat, & vermes, nutrimento destituti, moriantur, atque in intestinis putrescant, lethales sæpe motus & irritationes succedunt, nempe conuulsiui adfectus, deliria, diarrhææ, quæ omnia in acutis periculo abundant.

6. Idem damnum inducitur, si vermes per remedia amara, e. g. myrrham, enecati in intestinis computrescant: febres sæpius malignæ inde producuntur.

7. In acutis pro malo omine & signo malignitatis habetur, si in statu, vel etiam incremento morbi vermes excernantur; quo casu antiqui putabant, tantam adfuisse putredinem, vt etiam statim vermes ex illa producti sint.

8. Vermes *rubri*, sanguine per suctionem repleti, febres facile acutas inducunt.

9. *Ascarides*, præter pruritum in intestino recto & tenesmum, nullas quidem adeo molestias inferunt, multo difficilius tamen lumbricis expelluntur.

10. Sic etiam *lati* illi cucurbitini, quia vniuersum intestinorum systema communiter occupant, expulsioni pertinacissime resistunt.

11. *Lumbrici* quando in ventriculum transferuntur, plus negotii facessunt, quam si in intestinis hæreant: pessimorum enim tunc symptomatum auctores obseruantur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ad vermes *enecandos* exhibeantur ſpecifica amara, interpoſitis ſalibus abſtergentibus & digeſtiuis: in hunc finem laudantur:
   1) *Radices* graminis, zedoariæ, gentianæ vtriusque & ariſtolochiæ rotundæ, quæ amaritie nullis facile ſimplicibus cedit.
   2) *Herbæ* abſinth. centaur. min. card. bened. hyperici, tanaceti, abrotan. marrub. alb. ſuccus ſcordii, millefolii.
   3) *Flores* perſicorum.
   4) *Semen* ſantonici, &, quæ illius ſpecies eſt, tanaceti, e. g. decoctum ſeminis ſantonici cum lacte paratum.
   5) Myrrha, corallina, elixir proprietatis, vitriolum martis, amygdalæ amaræ, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum.
2. His per aliquot dies exhibitis, vermes enecati, aut ad minimum commoti & proturbati, e corpore mature *excernantur*. Præſtat hoc, præter reliqua purgantia aloëtica, colocynthiaca, ſpeciatim mercurius dulcis, qui etiam vermes, adhuc viuos, enecat; de quo legatur exiguus tractatus *Boyle* de ſpecificis.
3. *Externe* abdomini adplicare ſolent amara, in ſpecie bilem tauri vmbilico illinunt, item vnguent. de arthanita ſeu cyclamine, quod externa vnctione non tantum pueros, ſed etiam adultiores laxat.
4. Ad dolores colicos mitigandos clyſteres dulcificati conducunt, qui parantur ex lacte, oleo quodam, melle vel ſaccharo.
5. In cibis fugiantur lacticinia, dulcia ſaccharata, & dyſpepta.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ inſolita plane ſymptomata a vermibus inducantur, in *Moronii directorio medico* ſub titulo vermium & febrium euolui poſſunt.
2. *Eraſmus* epiſtol. in laud. medicinæ exemplum refert cuiusdam pueri, qui in delirio a vermibus lingua germanica, ab illo numquam audita, locutus fuerit.

3. Et

3. Et sane non solum in infantum, sed etiam adultiorum chronicis adfectibus, præcipue abdominis pathematibus, vermes semper suspecti esse debent, e. g. in adpetitu vago, nausea, cardialgia, saliua, iciuno ventriculo, in os effluente, tenesmo, conuulsionibus.

4. Notatu digna est obseruatio D. D. *Stahlii* dissertatione de adfectibus oculorum pag. 20. quod in *canibus*, præ aliis animalibus, sæpius in ipso fundo ventriculi, vnus aut alter nodus, (addo: siue introrsum siue extrorsum in tunica exporrectus) fabæ quantitatem circiter referens, reperiatur „cum foramine in cauitatem ventriculi exeunte, & capace intus cauitate, quam interdum vnus maior, sæpivs vero numero plures mediocres lumbrici inhabitent.

5. Quæ cardialgiæ & conatus vomendi perennes inde resultare debeant, & quam difficillimum sit, lumbricos, tali domicilio peculiari circumuallatos, expungare, ipsa sana ratio dictitat; & licet in corpore humano hæc vermium munimenta nondum adeo detecta sint, plures tamen circumstantiæ eadem reddunt suspecta.

6. In exercitationibus *Francisci Rubei* de febre tertiana continua memoratur, quod patiens quidam diu & grauiter illa adflictus fuerit, & multa remedia frustra sint adhibita, donec vermes quosdam maiores per vices excerneret.

7. Non quæuis amara vermes enecare, nec alimentum eorum amaritie inficere, ex bile satis manifestum est: hæc enim amarore non caret, & tamen vermibus aduersari non obseruatur: hinc specifica amara ad id negotium requiruntur.

8. *Myrrhæ rubræ* efficacia in vermibus eneccandis satis quidem probata, in eo tamen ridicula est, quod vermes, in toto corpore luxuriantes, interimere fingatur.

9. *Species diaturbith* cum rhabarbaro vermes quidem expellunt, sed admodum vehementer & incommode, vomitum enim vtplurimum caussantur.

10. *Amygdalæ amaræ* non reiiciendæ sunt: de illis enim notum est, quod animalia quadrupedia (nonnulli addunt: quæ cæca nascuntur) interficiant, & volatilia conuulsionibus inde

inde moriantur: hinc probabile, illas etiam vermibus esse aduersas.

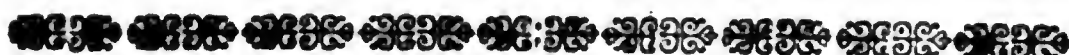
11. Sic etiam *nux vomica* pari effectu, animalia necandi, nota est, licet hoc remedium infantibus minus, bene vero adultis, experientia teste, conueniat.

12. *Cornu cerui* vstum a multis laudatur, id quod experientiæ relinquendum est: de spiritu autem illius notum est, quod, nisi notabilibus dosibus a scrup. I. ad drach. semis exhibeatur, nihil magnopere præstet.

13. De *musco corallino* vna vel altera obseruatio apud *Schenckium* legi meretur.

14. Herba *saluiæ* specialiter a quibusdam laudatur: quid efficiat, experiendum est.

15. Sic etiam laudatur *salsugo* illa, in qua haleces conseruantur, dos. 1-2. cochlearia.

TABVLA CIX.

DE

OBSTRVCTIONE ALVI.

I. *DEFINITIO.*

Obstructio alui est fæcum aluinarum vltra tempus consuetum retentio, a caussa modo actiua, modo passiua, originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Obstructio alui est
   1) vel *idiopathica*, vbi nulli alii morbi concurrunt;
   2) vel *symptomatica*, quando alui obstructio aliis morbis accedit, e. g. febribus, congestionibus.
2. Obstructio alui, quæ a caussa *actiua* dependet, bene distinguenda venit ab illa, quæ magis *passiue* contingit: illa enim

enim adſtrictio potius, quam obſtructio dicenda eſt. *Vid. cauſſæ.*

III. *SIGNA.*

1. Retentio fæcum aluinarum vltra 24. horas.
2. Temulenta & vertiginoſa capitis adflictio.
3. Congeſtiones circa caput dolorificæ.
4. Flatuum incommoda.
5. Preſſiones circa ventriculum.
6. Anguſtiæ & anxietates circa præcordia.

IV. *SVBIECTA.*

Ad obſtructionem alui præ aliis procliues ſunt homines

1. Otioſi, ſedentarii, ſpeculabundi.
2. Qui ebullitionibus ſanguinis obnoxii ſunt.
3. Sicciores, temperamenti cholerici & melancholici.
4. Specialiter hypochondriaci, nephritici, podagrici, & alii arthritici.
5. Plurimi eorum, qui febribus acutis corripiuntur.
6. Κακοςόμαχοι.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa obſtructionis alui in genere duplex eſt, nempe vel *actiua* vel *paſſiua.*
2. *Actiuam* cauſſam vocamus ſtricturam illam, quæ in quam plurimis morbis inteſtino recto a natura inducitur, e. g. in malo hypochondriaco, nephritide, calculo, & in omnibus fere congeſtionibus ſanguinis verſus partes corporis ſuperiores.
3. *Paſſiuam* autem cauſſam dicimus, quando obſtructio alui a ſegnitie quadam naturæ, & defectu motus periſtaltici dependet: vnde ſcybala facile indurantur.
4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ ad hanc ſcybalorum indurationem contribuunt, ſunt ſequentes:
   1) Neglectus illius temporis & leuioris ſtimuli, quo natura alvum deponere conſueuit.
   2) Exæſtuatio corporis & largi ſudores.

3) Potus insufficiens, fæculentus & vita otiosa.
4) Cibi crudi, dispepti, ficciores.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Obstructio alui multa parit incommoda, immo subinde pericula: præter enim symptomata, quæ sub *signis* adlegata sunt, sequentia adhuc pathemata conspirant.
2. In cholericis, biliosis, ob biliosæ saburræ retentionem facile accedunt colica, ardores, phlogoses.
3. Scybala indurata, quando venulas intestinorum comprimunt, & hac ratione liberum sanguinis in illis profluxum sufflaminant, inflammationem circa hæc loca caussantur periculosam.
4. Obstructio alui cum aliis morbis complicata, hos vix non omnes exacerbat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In obstructione alui *idiopathica*.
   1) Hæc, præcipue in habitum deducta, quam difficulter in ordinem naturalem redigi soleat, certissime tamen *motu* & *potu* superatur;
   2) *Motu* quidem non violento, qui potius obstructionem auget, sed placido, continuo, successiuo: hoc enim remedio tonus intestinorum naturalis restituitur.
   3) *Potu* autem sufficiente, diluto, bene defæcato; qua ratione scybalorum induratio impeditur.
   4) Non exiguum etiam ad aluum expediendam confert momentum, certo & determinato quotidie tempore huic excretioni indulgere & paullulum ei insistere: hoc enim incommodo per aliquot septimanas superato, naturam obsequi obseruabitur, & temporis iactura largiter resarcietur, testantibus pluribus exemplis, quorum habitualis obstructio hoc modo feliciter sublata est.
   5) Sic etiam vsum aliquem præstat, panem exiguum, butyro *largiter* illitum, prandio & cœnæ paullulum præmittere.

6) Tem-

6) Tempore vernali & autumnali vſu veniant congruæ purgationes.

7) *Vrgente* autem *adfectu* clyſteres magis conducunt, quam interna laxantia, niſi ſint benigniſſima & tamen ſatis efficacia; ad quorum cenſum pertinent pilulæ *Stahlianæ*, *Beccherianæ*, item martiales, e. g.

Recip. aloës roſat. drachm. II.
extract. panchymagog. *Crollii* drachm. I.
limatur. martis drachm. ſemis M. f. l. a. pilul.
doſ. gr. 4 - 6.

2. In adſtrictione alui *ſymptomatica*.

1) In hac primarius quidem morbus reſpiciendus eſt, quoniam tamen aluus adſtricta illum communiter exacerbat, expedita autem eumdem notabiliter conſolatur, excretio illa dextre promouenda eſt.

2) Hinc in morbis *chronicis*, e. g. malo hypochondriaco, congeſtionibus circa caput &c. eadem valeant conſilia, quæ ad idiopathicam obſtructionem dedimus, habito tamen vbique reſpectu ad primarium adfectum.

3) In *acutis* autem ſufficiens ſaltem potus, clyſteres, &, ſine hæſitatione, pilulæ *Stahlianæ* locum habeant. *Vid. cautelæ.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Segnities alui *habitualis* quando occurrit, ſemper inquirendum eſt, num incommoda, ſub *ſignis* & *prognoſi* deſcripta, ſint conſtipata: his enim abſentibus, non opus eſt medicatione.

2. Occurrunt enim eius modi exempla, licet ſatis rara, vbi aluus per 3 - 6. dies ordinarie clauſa eſt, nec tamen incommoda inde ſentiunt; immo notum eſt, quod indiuidua quædam, licet ordinarium & ſufficientem cibum adſumſerint, aluum tamen intra duas, tres vel quatuor ſeptimanas ſemel tantum habuerint apertam, bona de reliquo ſanitate gaudentia.

3. Duo illa remedia, nempe *motus* & *potus*, non debent ſepa-

 rari:

rari: solus enim *potus* peristalticum motum in primis viis adhuc magis relaxat, & sic in caussa saltem actiua, nec in hac vbique, sufficit; solus autem *motus* humidum in intestinis magis dissipat, vnde scybala indurantur.

4. A *motu* nemo deterreatur, qui, minus illi adsuetus, sub initium maiorem potius adstrictionem, quam alui solutionem ab illo experitur: placida enim illius continuatio meliora ostendet.

5. *Aqua calida*, siue coffée, siue thée, siue alio conueniente vegetabili impraegnata, eximium hic habet vsum; cauendo solum, ne nimis sit saturata, alias coffée, praesertim deficiente motu, tremorem artuum inducit, thée autem nimis adstringente efficacia operatur.

6. Siccitatem alui, praecipue vero veram illius adstrictionem acrioribus *purgantibus* oppugnare, plurima mala producit.

7. Immo *laxantia* leniora improbantur: & haec enim & acriora purgantia familiariter maiorem adstrictionem inducunt; ad minimum, dum caussa per illa non tollitur, malum inde non mitescit.

8. Tanto magis autem laxantia, *nimis frequenter* exhibita, damnum inferunt: succedit enim tanta naturae segnities, vt sua sponte tandem aluum plane non soluat, vnde adfectus facile colici, immo iliaci, vel, quo magis aloëtica adhibita sunt, splenetico-hypochondriaci, melancholici, arthritico-spastici inducuntur.

9. In *symptomatica* obstipatione sollicite inquirendum est, num morbus primarius alui solutionem artificialem toleret: sunt enim febres quaedam acutae, in quibus huius excretionis promotio non sine vitae periculo suscipitur, e. g. variolae, morbilli, purpura, rubra & alba.

TAB.

TABVLA CX.

DE
TENESMO
ET
PROCIDENTIA ANI.

I. DEFINITIO.

Tenesmus est continuus, vtplurimum vacuus, desidendi conatus, interdum cum aliquali, interdum cum insigni intumescentia ani coniunctus. Deriuatur a τείνω tendo, hinc τεινεσμὸς nisus.

II. *DIFFERENTIA.*

Tenesmus est adfectus mere *symptomaticus*, & non aliter differt, quam secundum diuersas caussas & morbos primarios, cum quibus complicatus est.

III. *SIGNA.*

1. Titillatio, pruritus molestus, serpiginosus, in orificio ani.
2. Vrens sensatio ad comprimendum & exprimendum.
3. Continuus ad desidendum quidem conatus, nulla autem, nisi pulposo-mucosa, pauca excretio.
4. Intestini recti sæpe procidentia, cui suspectus nonnumquam tumor accedit.

IV. *SVBIECTA.*

Tenesmus familiaris est

1. *Hæmorrhoidariis*, quando scilicet hæmorrhoides non legitime succedunt, motus tamen adsunt ad easdem promouendas.
2. Qui materiam valde acrem, biliosam, per aluum diu reiiciunt.
3. Non raro calculo vesicæ laborantibus.
4. Feminis grauidis, quando vterus intestino recto fortiter incumbit, vnde irritatio ad desidendum, & compressio

venarum hæmorrhoidalium, in hoc intestino currentium, cum tumore exoritur.

Procidentia autem *ani* euenit

1. Omnibus modo dictis subiectis.
2. Communiter infantibus ob acres diarrhœas & inconditos clamores.
3. Illis personis, quæ magna difficultate fæces aluinas siccas deponunt; vel diuturnas diarrhæas & dysenterias perpessæ sunt.
4. Quæ paralysi sphincteris ani laborant, etiam hanc molestiam, licet non statim, sed successu temporis incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Tenesmi.*
 1) Caussæ *internæ.*
  a) Fluxus alui biliosus vel alius acris materiæ.
  b) Negotium hæmorrhoidale, non legitime succedens.
  c) Ascarides, intestinum rectum familiariter obsidentes, & stimulantes.
  d) Calculus vesicæ non raro tenesmum caussatur: vnde partium connexio adparet.
  e) Pondus vteri in grauidis, intestinum rectum comprimens.
 2) Caussæ *externæ.*
  a) Resinæ purgantium adsumtorum, præcipue pars resinosa aloës & hellebori nigri.
  b) Equitatio diuturna.
  c) Charta ad absterfionem ani vsurpata, cui piper, zingiber, vel alia acria caustica, e. g. alumen, vitriolum, interfuerunt.
2. *Procidentiæ ani.*
 1) Hæc dependet ab iisdem in genere caussis, quæ tenesmum inducunt.
 2) In specie vero a relaxatione tunicæ nerueæ & glandulosæ intestini recti, per crebriores alui fluxiones &c. producta; nam tota tunica fibrosa externa non prolabitur, vtpote tenacibus plane ligamentis spinæ dorsi vndi-

vndique firmissime adnexa, sed tantum interna nervea & glandulosa.

3) Cui rei specialissime adnumeranda est *paralytica sphincteris ani* relaxatio, quamquam paralysin huius musculi non statim, sed successu demum temporis procidentia ani sequatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Singultus*, tenesmo superueniens, periculosus est.
2. *Hippocrates* aphorism. 27. sect. VII. dicit: mulieri in vtero gerenti tenesmus superueniens, abortire facit.
3. Procidentia ani est adfectus re vera molestissimus, in primis si diutius continuet, quod per totos interdum dies contingit.
4. Immo si intestinum inflectur, & refrigescat, metus est inflammationis, gangrænæ, sphaceli, mortis.
5. Si vero recte tractetur, & non nimis crebro iam facta sit, procidentia talis facile adhuc restituitur.
6. Concurrente caussa paralytica sphincteris vesicæ, plus difficultatis subest.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Tenesmi.*

1) Quoniam *tenesmus* pure symptomaticus est adfectus, ante omnia morbus primarius respiciatur.

2) Hinc in caussa *ascaridum* anthelmintica & externe clysteres, ex herba tanaceti, radice graminis, summit. absinthii, myrrha, parati, exhibeantur: his enim enecatis & expulsis, symptoma sponte cessat. *Conf. tab. de vermibus.*

3) Præsente *calculo vesicæ* hic tractetur secundum methodum, tabula de calculo commendatam.

4) In fluxu billioso, acri, dysenterico, motibus hæmorrhoidalibus & statu grauiditatis, sequente modo medicatio instituatur, nempe ad materiam acrem obtundendam & euacuandam, atque motus spasticos demulcendos exhibeantur:

a) *Interne* nitrosa, absorbentia, cinnabarina; item emulsiones,

ſiones, gelatinæ, cremor hordei excorticati, gummi arabic. tragacanth.

b) *Externe.*

α) *Clyſteres* e lacte pingui, herbis emollientibus, ſeminibus carminatiuis, oleo quodam, e. g. amygdal. dulc. lilior. alb. papau. flor. verbaſci, cum vitello oui ſubacto, pauco ſaccharo, parati.

β) *Vapor* terebinthinæ, ſeminum carminatiuorum, e. g. anethi, parti adfectæ admiſſus.

γ) *Fotus* calidi e floribus & herbis carminatiuis, flor. chamomillæ, verbaſci, immo e ſolius auenæ excorticatæ decocto, cataplaſmatis inſtar adplicato; cui exterius inſtilletur oleum chamomillæ, lini, lilior. alborum.

δ) Ante omnia *externus calor*, tanto magis ſi cum torminibus & deiectione acri coniunctus ſit teneſmus, commendetur.

ε) Quo etiam caſu non leue præſtat leuamen, vas aqua calida repletum ſupponere.

ζ) Vnguentum e mucilagine cydoniorum, oleo verbaſci & vitello ouorum paratum.

2. *Procidentia ani.*

1) Repoſitio inteſtini recti quantocyus promoueatur per

a) ſitum, vt patiens antrorſum pronus ponatur.

b) Modeſtam repreſſionem mediantibus digitis, oleo prius inunctis, e. g. ol. verbaſci.

c) Spongiam ſeu linteum oleis decoctis adſtringent. & carminatiuo-neruinis imbutum, & ægro iacenti ſuppoſitum.

d) Adſperſionem pollinis maſtichis & momenti aluminis.

e) Sacculum, v. g. ex auena excorticata in aqua foliorum quercus ad molliculam conſiſtentiam cocta, cui parum aluminis inſpergitur, vt patiens tali ſacculo calido inſideat.

f) Aquam tenellorum foliorum quercus calefactam, & aqua roſarum remixtam.

2) Quam

2) Quam diu inteſtinum prolapſum adhuc hæret, blando calore diligentiſſime foueatur, ne cum frigore periculum accedat.

3) *Inflammatio* ſi concurrere videatur, huius legitima diſcuſſio prius tentetur, e. g. per epithema ex herbis ſcordii, ſaluiæ, flor. chamomill. roſar. ſambuci, vino coctis, & deinde procidentiæ cura ſubiungatur.

4) Quando *ſphincter* paralyſi eneruatus eſt, poſt repoſitionem adfectus ad methodum *tabula de paralyſi* commendatam tractetur, & inteſtini detentio per ſubligacula promoueatur. Eſt adfectus communiter incurabilis.

5) Alui ſucceſſus placidus, ſi neceſſarium ſit, promoueatur per lenientia, nitroſa, relaxantia, vel per clyſteres.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In teneſmo *hæmorrhoidali* & bilioſo caueant ſibi patientes ab *aloëticis*, e.g. pilulis *Francofurtenſibus*, elixire proprietatis.

2. Teneſmum grauidarum nil niſi partus excluſio tollit, mitigatur tamen per medicationem ſub methodo commendatam.

3. *Lac* ad clyſteres ſit recens, non aceſcens.

4. Abſterſio ani per folia *verbaſci* bonam potius opinionem fouet, quam aliquem effectum producit.

5. Si *colica*, non tamen bilioſa, cum teneſmo concurrat, clyſteri aliquid ſalis, ad mucum abſtergendum, adiiciatur.

6. In actis N. C. dec. II. ann. I. mentio ſit exempli, quod inteſtinum rectum ad integræ vlnæ longitudinem prolapſum fuerit; ſed hoc fidem fere ſuperat: tota enim huius inteſtini longitudo vix ad dimidiam vlnam accedit.

7. Puluceres leniter *adſtringentes*, quando ad promouendam inteſtini repoſitionem adhibentur, debent eſſe tenerrimi, ne tunicis adhærendo teneſmum magis augeant aut de nouo inuitent, e. g. puluis gallar. tormentill. biſtortæ.

8. Sic etiam cauendum, ne *adſtringentes* pulueres, e.g. aluminis, nimis conſtringant, & hac ratione ad excretionem magis ſtimulent.

9. *Flores verbaſci*, ſi æſtui ſolis in vitro exponantur, aut maſſæ

panariæ illud vitrum inuolutum in clibanum reponatur, fatiscunt in brunnum liquamen, quod, leuissime euaporando, in consistentiam vnguenti redactum, egregium est neruinum traumaticum, balsamicum, consolidatiuum, & hinc in caussa huius adfectus paralytica egregie conducit.

10. *Hartmannus* puluerem de *scarabæis equinis* ad procidentiam intestini recti mirum in modum extollit. De *ligaculis* vid. *Sculteti* armamentarium, & *Paræus* in scriptis medicis.

TABVLA CXI.
DE
VOMITV.

I. DEFINITIO.

Vomitus est inuersus motus peristalticus ventriculi & intestinorum, mediante quo natura noxiam aliquam materiam, siue vere exsistentem, siue imaginariam, proxima hacce via eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

Differt vomitus secundum varias suas species, quarum sequentes adnotamus:

1. Vomitus *simplex* cruditatum primarum viarum, siue mucosarum, siue biliosarum. Huc etiam spectat vomitus in febre tertiana sub paroxysmo frigoris contingens.
2. Vomitus *periodicus*, qui certo anni tempore, mane vel circa prandium, quibusdam sanis familiaris est.
3. Vomitus *nephriticorum* & *calculosorum*, ante noui paroxysmi recursum eueniens.
4. Vomitus *hypochondriacorum* & *hystericarum* sub commotione sanguinis in vena portæ contingens.

5. Vo-

5. Vomitus *vermium*, non tantum infantili, sed etiam adultiore ætate reperiundus.
6. Vomitus *vulneratorum* profundius in cerebrum, ob consensum paris octaui neruorum.
7. Vomitus *grauidarum*, satis familiaris.
8. Vomitus vel *criticus* in acutis, vel *symptomaticus* in iisdem a rebus externis, e. g. potu frigidulo, excitatus.
9. Vomitus *niger*, instar roob sambuci, in chronicis & acutis.
10. Vomitus *iliacus*, vbi excrementa, immo clysteres ἄνω excerni solent.
11. Vomitus *imaginarius*, quando sensibilia subiecta ob visum tantum vel auditum rerum nauseosarum seu aduersarum vomitu corripiuntur; quo etiam spectat, quod quidam homines sine vomitu non possint audire cantilenas de morte agentes, item nec naui nec curru vehi, præcipue retrorsum sedendo. Huc referendus est vomitus nauigantium die See-Kranckheit.
12. Vomitus *cruentus* ad hæmorrhagias spectat.

III. *SIGNA.*

Signa, quæ vomitum partim præcedunt, partim eumdem comitantur, sunt sequentia:

1. Nauseabunda ad vomitum conamina.
2. Cardialgia, & angustia præcordiorum.
3. Crebræ horripilationes.
4. Saliuæ in os effusio.
5. Adflictio capitis vertiginosa & temulenta.
6. Lassitudo per corpus vniuersum.
7. Hæc signa omnibus vomitibus sunt communia, peculiaria autem & certis speciebus, e. g. iliaco vomitui, propria, per se satis sunt manifesta.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vomitus *mucosus* temperamento sanguineo - phlegmatico est familiaris.
2. Vomitus *biliosus* cholericis præ aliis proprius est.
3. Vomitus *grauidarum* ordinarie in eius modi sanguineis obseruatur, quæ reliquo tempore cupedias solent amare.

4. Reliquarum specierum subiecta sub *differentia* iam denominata sunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussæ vomitus *mucosi* sunt:
   1) Cibi dyspepti, & ab his relictæ in primis viis mucositates & viscidítates.
   2) Cibi cum nausea adsumti.
   3) Vermes.
   4) Refrigerationes ventriculi.
   5) Mutatio diætæ & vitæ reliqui generis.
2. Caussæ vomitus *biliosi* sunt:
   1) Iracundia, maxime tacita & suppressa.
   2) Sensibilitas subiecti.
3. Caussa vomitus *nephriticorum*, calculosorum, item hypochondriacorum & hystericarum est saburra in primis viis, quam natura, ceu rudiora impedimenta, ante nouum paroxysmum remouere intendit.
4. Caussa vomitus *vulneratorum* in caput est consensus paris octaui neruorum cum ventriculo.
5. Caussa vomitus *iliaci* videatur tabula de *passione iliaca*.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vomitus *simplex*, in primis *periodicus*, & qui in febribus intermittentibus sub frigore, & in acutis critice contingit, salutaris est, licet in genere optandum sit, vt violentus & inuersus talis motus peristalticus iusto ordine administretur, & ita materia peccans per inferiora educatur.
2. Vomitus *hypochondriacorum* & hystericarum me[illegible] incutit vomitus cruenti successuri; tanto magis, si a suppressis hæmorrhagiis foueatur.
3. Vomitus *grauidarum* nimis violentus & perennans, abortum minatur.
4. Vomitus *niger* in acutis signum est lethale, in chronicis vero post quartanas, aut passiones hypochondriacas, diutius toleratas, melioris est euentus. *Conf. tabula de febre quartana intermittente.*

VII. ME-

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Materia ad euacuationem *præparanda*, &, si opus sit, eliminanda est.

1) Materiam *mucosam*, viscidam & tenacem incidunt & abstergunt

a) *Salia* digestiua: tartarus vitriolatus, tartarus tartarisatus, arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, cremor tartari, sal tartari, liquor terræ foliatæ tartari, item salia fixa: absinthii, card. bened. cent. centaur. min. sal digestiuum *Sylui*, sal ammoniacum depuratum.

b) *Radices*: ari, gentian. rubr. helenii, pimpinell. alb. &c.

c) *Gummi-resinæ*: ammoniac. galban. sagapen.

2) Materiam nimis *tenacem* & *viscidam* reddunt pulposam & volubilem omnia præcipitantia: conch. præparat. oculi cancri, mater perlarum, crystallus montana.

3) Materiam *biliosam*, *acidam* & *nidorosam* obtundunt & incrassant modo dicta præcipitantia, item limatura martis, gummi arab. tragacanth.

2. Materia subacta & eliminata *motus*, si sponte non cesset, sopiendus est.

1) *Interne* conducunt anodyna correcta, gemmata, cinnabarina, e. g.

Recip. spec. de hyacinth.
conch. præparat. ana gr. VI.
coralliorum gr. IV.
cinnabar. antimon.
M. P. de cynoglossa ana gr. II. M. pro dosi.

Conducunt etiam in hunc finem: theriaca a scrup. I. ad drach. I. mediante vino calido exhibita, item theriaca cœlestis, tinct. anodyna *Langelotti* ex opio, cum succo cydoniorum fermentato.

2) *Externe* locum habent

a) *Emplastra*, e. g. recip. emplastr. de crusta panis & tacamahacæ ana vnc. semis, camphoræ gran. V. olei cuiusdam carminatiui, anethi, cumini, q. s. ad malaxationem.

b) *Epithemata* e caryophyllis, masticfhe, ligno aloës & herbis aromaticis.

c) *Balsama* stomachica scrobiculo cordis calide illinenda.

d) Immersio manuum in aquam calidam reuulsorio scopo laudatur.

3. *Tonus* denique ventriculi roborandus est. Huc pertinent

1) *Interne* neruina, tonica, martialia teneriora, & stomachica, e. g. mixtura tonico - neruina *Stablii*, essent. absinth. compos. citri, aurant. gentian. rubr. centaur. min. galang, zedoar. tinct. martis aperitiua *Ludouici*, &c.

2) *Externe* locum habent stomachica emplastr. balsama & epithemata, superius iam indicata; quo nomine vulgare illud remedium sane non contemnendum est, quando crusta panis tosta, aromatibus & vino generoso imbuta, calide adplicatur.

4. Vomitus *grauidarum* sequente methodo tractetur:

1) Aromatica carminatiua aliquoties per diem exhibeantur, e. g. essent. galang. zedoar. citri, aurant. Egregie etiam conducunt rad. cyperi, irid. Florentin. helen, rosmarinum, ladanum vino immissa, & versus prandium ac cœnam adhibita. Confert etiam hic & alibi essent. millefol. & tinct. coralliorum.

2) Nonnumquam lene aliquod laxans interponatur, e. g. pilul. *Stablii, Beccheri*, vel clysteres.

3) Præseruatiue ante conceptionem venæ sectio instituatur, quæ vomitus grauidarum impedit. *Conf. tabula de adfectibus grauidarum.*

5. Vomitus *nephriticorum* exposcit:

1) alui solutionem per clysteres temperantes & acrimoniam infringentes.

2) Nitrosa cum sale quodam digestiuo, pauca portione cinnabaris, &, in primis si etiam circa vmbilicum incommoda sentiantur, gutta I. olei vel cinnamomi, vel cardamomi, vel caryophyllorum.

3) His præmissis essentia millefolii vsu veniat.

4) Ardor febrilis si non adest, s. lia volatilia vrinosa, cum tinctura

ctura alcalina remixta, in temperamento præcipue phlegmatico, locum habent. Confer. tabula de *nephritide*.

6. Vomitus *hypochondriacorum* & *hystericarum* eadem methodo ac nephriticorum, in primis autem per nitrosa & essentiam millefolii, tractatur.

7. Vomitus *cholericus*, seu cholera simplex, tractatur absorbentibus nitrosis &c. *Conf. tabula de febribus biliosis.*

8. Vomitus *propter vermes*, his exstirpatis cessat. *Vid. tab. de vermibus.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cum grano salis accipiendum est axioma illud: *vomitus per vomitum curatur*, error enim grauissimus committi potest in subiectis, quæ ad vomitum cruentum vel hæmoptysin habent dispositionem.

2. Non minore periculo *hypochondriacis* & *hystericis* nauseosis, vomituribundis, & de ventriculi debilitate conquerentibus, vomitus prouocatur: prostant enim exempla quam plurima, quæ inter vomendum vel sanguinem reiecerunt, vel deliriosa, immo maniaca facta sunt. Vbi vermes suspecti sunt, vomitus etiam vitandus est.

3. Quando autem vomitus a cibis apeptis, pinguibus, ira vel nausea adsumtis, exortus est, tum emeticum aliquod, e. g. tartarus emeticus, præmisso, si opus sit, digestiuo, locum habet.

4. Radix *ipecacoanhæ* præ ceteris emeticis hoc præcipuum habet, quod, præter virtutem emeticam, ventriculum etiam roboret: vnde in hoc casu tanto magis commendatur, e. g. recip. rad. ipecacoan. gr. XV. salis absinthii gr. V. misce pro dosi.

5. Vomitus quando in *febribus* contingit, bene obseruandum est, num verus ille sit, an vero laboriosum tantum vomendi conamen, ein blosses Würgen: hoc enim frustraneum, ac proinde vel sedandum vel promouendum est; illud obtinetur per remedia sub *methodo* commendata, hoc autem per materiæ præparationem mediantibus digestiuis, singulis horis ad scrup. I. propinandis.

6. Vo-

6. Vomitus in *acutis* symptomaticus, quia sæpius a cibo vel potu frigido dependet, præcauetur, si sub initium parum, sæpe, & calide bibatur, & deficiente adpetitu, nihil cibi adsumatur. Præter ea tali vomitui & simul caussæ generali optime per pulueres bezoardicos occurritur.
7. *Mentha* in vomitu simplice specificum pro feminis habetur.
8. Ad *analepsin* externe commendatur acetum rutaceum, rosatum, flor. calendulæ, pro feminis autem acetum castoreum.
9. Pro *diæta* nihil melius conducit, quam quies & calor.
10. *Filum*, quod farcimini fumato adligatum fuit, vetula quædam collo patientis circumdare, & hac ratione vomitum sedare solet. Sed talia artificia credulitati hominum potissimum superstructa sunt.
11. *Flores calcatrippæ* a recentioribus quibusdam laudantur in vomitu, præcipue infantum, sistendo, & quidem in forma decocti cereuisiarii, vinosi, aquosi vel lactis: efficaces fuisse hos flores, vbi alia remedia interne & externe frustra adhibita fuerint, testantur.

TABVLA CXII.
DE
DIARRHAEA.

I. **D***EFINITIO.*

Diarrhæa est intensior motus peristalticus intestinorum, mediante quo principium vitale materiam aliquam siue mucosam, siue biliosam e primis viis eliminare intendit. Deriuatur a διὰ, per, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

Diarrhææ differunt secundum *species.*

1. Diar-

1. Diarrhæa *ſimplex* dicitur, quando materia ſeroſo-mucida deiicitur.
2. Diarrhæa *cholerica*, in qua biliosa ſaburra eliminatur.
3. Diarrhæa *lienterica*, vbi cibi ita crudi excernuntur, vt ne exiguum quidem coctionis ſignum adpareat.
4. Diarrhæa *cœliaca*, in qua excrementa per coctionem paullulum alterata, & in chymum mutata reiiciuntur.
5. Diarrhææ *dyſentericæ* & *hepaticæ* peculiaribus tabulis exhibitæ ſunt.
6. Diarrhææ *criticæ* ſunt, quæ die critico, e. g. in febribus quotidianis continuis, item, quod paullulum rarius evenit, in tertianis ſub paroxyſmo, proueniunt.
7. *Semi-criticæ* ſunt, quæ in febribus catarrhalibus, petechizantibus, contingunt.
8. *Symptomaticæ* ſunt, quæ e. g. in variolis, morbillis, purpura, accedunt.
9. *Ictericæ* ſunt, quando alba excrementa deiiciuntur.
10. *Periodicæ* ſunt, quæ certis anni temporibus, & præcipue circa æquinoctia, obſeruantur.
11. *Colliquatiuæ* dicuntur, quæ in hectica conſummata, ſub excretione materiæ ſeroſo-lymphalis, eueniunt; de quibus autem, tamquam *paſſiuis* magis fluxionibus, non prorſus valet definitio.

III. *SIGNA*.

Diarrhæarum ſigna ſatis quidem ſunt manifeſta, ſymptomata autem, quæ eaſdem plerumque vel præcedunt vel concomitantur, ſunt ſequentia:

1. Præcedunt *motus tenſiui* & borborygmi in abdomine, cum *doloribus* lancinantibus & pungentibus, præcipue in regione vmbilici.
2. *Adpetitus* vtplurimum ſtatim ſub initium eſt deiectus.
3. *Vires* autem tum demum proſternuntur, quando excretio illa per aliquot dies largiter procedit.
4. Quo diutius continuat, eo facilius *teneſmus* accedit, *caput* debilitatur, & *calor* internus, maiora incommoda minitans, augetur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Diarrhœis *ſimplicibus*, mucoſo-ſeroſis, temperamentum maxime phlegmaticum ſubiacet: in talibus enim ſubiectis excrementa ſemper fere ſunt tenuia.
2. Quo magis autem ſimplices hæ diarrhœæ certam *periodum* obſeruant, eo magis temperamento ſanguineo ſunt propriæ.
3. Diarrhœis *bilioſis* cholerici potiſſimum expoſiti ſunt.
4. Diarrhœæ *criticæ*, quæ in febribus aliquando proueniunt, in ſanguineis communiter obſeruantur.
5. Homines ſenſibiles & delicatuli, ſi, corpore calente, nudis pedibus incedant, facile diarrhœas ſimplices incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* in diarrhœis ſimplicibus eſt ordinarie materia lenta, tenax, viſcida, in primis viis.
2. Aliquando præſto eſt materia ſemi-corrupta, putredinoſa, cum vermibus, non ſolum in ætate infantili & puerili, ſed etiam annoſiore: proſtant enim exempla, in quibus aſcarides ſingulis menſibus per diarrhœam excernuntur, concurrente in inteſtino recto prurit u, valde moleſto.
3. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* eſt principium vitale, quod motum periſtalticum intendit, & ſimul copioſos humores e maſſa ſanguinea adpellit, ad materiam talem reſoluendam & abſtergendam.
4. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales* ſunt:
   1) Sudores, in primis matutini, cohibiti.
   2) Cibi crudi & dyſpepti, immo etiam pingues, ſi ſubiecta ſenſibilia ſtatim bibant; præcipue autem intemperans fructuum horæorum ingeſtio, maxime ſi mox etiam potus accedat.
   3) *Refrigeratio* abdominis poſt prægreſſam ſeri colliquationem per corporis exagitationem. Vnde natura cogitur, vt ſerum illud acre orgaſticum repulſum per aliam viam expellat.
   4) Potus fæculentus, & vere fermenteſcens, e. g. muſtum, frigidus etiam potus, vel ipſum refrigerium; quo vero

ro casu sensibilitas subiecti magis, quam materia, peccat.

5. Caussa diarrhœæ *lientericæ* est communissime cicatrisatio intestinorum, antea erosorum, e prægressa dysenteria, qua orificia vasorum lacteorum simul læsa sunt. Interdum autem vel ventriculi imbecillitas, vel motus peristaltici exacerbatio peccat.

6. Pro caussa diarrhœæ *cœliacæ* non tam imbecillitas ventriculi, quam vasorum lacteorum obstructio accusanda est.

7. Diarrhœæ *cholericæ* caussam esse effusionem bilis in intestinum rectum, sub animi excandescentia contingentem, per vulgus constat. *Conf. tabul. de febribus biliosis.*

8. Caussæ reliquarum specierum suo loco adlegatæ sunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omnes diarrhœæ, maximæ etiam malignitatis, si per *adstringentia* vel *opiata* positiue sistantur, grauiora damna inducunt, quam si sui iuris maneant: tota enim familia simplicium diarrhœarum nihil periculosi minatur.

2. Hinc *simplex* tantum diarrhœa, imprudente tali ratione tractata, successores habet dolores colicos acutissimos, translationes materiæ, præcipue in senioribus, ad caput vel pectus: vnde adfectus vertiginosi, catarrhales, catarrhi suffocatiui &c. oriuntur.

3. Maiora autem & præsentiora damna succedunt, si diarrhœæ *biliosæ* supprimantur: facile enim febris causodea inde oritur.

4. Omnium maxima pericula inducuntur per diarrhœarum *criticarum* suppressionem.

5. Diarrhœæ *semi-criticæ* ita salutariter quidem non procedunt, nullum tamen conspicuum detrimentum morbo adferre obseruantur.

6. Diarrhœæ *symptomaticæ* in variolis, morbillis, purpura, &c. infeliciter quidem sæpius exeunt, negandum autem non est, quod interdum nihil periculi adferant.

7. *Periodicæ*, nisi turbentur, sunt salutares.

8. Simplices *lientericæ* & *cœliacæ* diarrhœæ etiam satis sunt benignæ, & medicamentis facile cedunt.

9. *Cholericæ*, nisi febris accedat, mediocriter se habent.
10. Denique quæuis diarrhæa, copiose & diu procedens, vires exhaurit, & patientem in febrem lentam aut atrophiam coniicere obseruatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In diarrhæa *simplice*, ad materiam mucosam & tenacem incidendam & abstergendam exhibeantur remedia digestiva, resoluentia, colliquantia, e. g.
   1) *Vegetabilia* amara, resoluentia, acriuscula, aromatica: rad. gent. rubr. ari, helen. zedoar. herb. absinth. centaur. min. herbæ capillares, piper, zingiber, galang. acor. & costus verus. Item semina aromatica: anisi, fœniculi, cumini, dauci, ammeos, amomi, quæ singula & composita rancositatem illam tenaciorem resoluere, abstergere & fluxilem reddere possunt.
   2) *Salia media*: arcan. duplicat. nitrum antimoniat. tartarus vitriolat. it. sal tartari, cremor tartari, liquor terræ foliat. tartari, sal digestiuum *Syluii*, sal ammoniac. depurat.
   3) *Salia fixa*; absinth. centaur. min. card. benedict. &c.
   4) *Gummi-resinæ*: ammoniac. galban. sagapen.
   5) Conuenit etiam aliquando materiam nimis tenacem & viscidam in pulposam & volubilem consistentiam redigere per præcipitantia, e. g. matr. perlar. conch. præparat. ocul. cancr. cryståll. montan.
   6) Quo magis autem *biliosa* subest materia, eo magis nitrosa cum dictis præcipitantibus necessaria. Huc pertinet methodus tabula de febribus biliosis commendata.
2. Præparata materia per lenia laxantia *euacuetur*, & sic labori naturæ succurratur: id quod commodissime peragitur pilulis *Beccherianis* veris, vel *Stahlianis*, quarum aliquot doses, etiam sine præmissis præparantibus, solæ sæpius sufficiunt, ad diarrhæam simplicem feliciter tollendam. Conducit etiam rhabarb. item vsum habent clysteres carminatiui, abstergentes.
3. Deinde motus pertinax, si, eliminata materia, sponte non cesset, sopiatur per

1) To-

1) Tonica subadstringentia: pira exsiccata, cydonia, & ex illis parata, nempe diacydonium tabulatum cum & sine aromatibus.

2) Gemmata, lapides quinque pretiosos, spec. de hyacinth. coralliata.

3) Lenia anodyna, M. P. de cynoglossa, theriac. essent. opii *Langelotti*, item nucem moschatam, quæ simplex magis sopiens est, quam adstringens.

4) Sequentia composita: syrupum de agresta, trageam granorum actes, myrtillos exsiccatos, electuar. diaphæniconis, spec. dia-mosch. in senibus electuar. diascord. *Fracastorii*.

5) *Externa* etiam non prorsus reiicienda sunt, sed vix, nisi in pertinaci diarrhæa, locum habent, e. g. inunctiones vmbilici & scrobiculi cordis, speciatim per oleum carui: effectum etiam aliqualem præstant lapides serpentini, calide impositi, emplastr. de crusta panis vel stomachale *Cratonis*, cum emplastro de tacamahac. remixtum, additis oleis destillat. neruinis.

4. Denique ad *tonum* intestinorum in naturalem ordinem restituendum respiciatur. Præstant hoc:

1) plurima eorum, quæ ad motum sopiendum iam modo commendata sunt.

2) Martialia: v. g. tinct. mart. aperit. *Ludouici*, cum essent. lign. aloës, vel spiritu salis dulci, remixta, tinct. tonico-neruina *Stahlii*, censeru visceralis & elixir viscerale *Baecleri*, tinctur. aurant. essent. cinnamom.

5. Diarrhææ *lientericæ* & *cœliacæ* eamdem exposcunt methodum, nisi quod in *lienteria*, si nihil contraindicet, vomitorium propinari possit; *cœliaca* autem passio, quia obstructione vasorum lacteorum fouetur, a vomitu nullum vsum habet, sed resoluentia, aperientia & laxantia, superius nominata, postulat.

6. Sic etiam diarrhææ *periodicæ*, vti simplices, tractantur, &, quando emanent, potius promouendæ, quam alienis cohibendæ sunt, e. g. f. l. a. vinum medicatum e rad. helen. gentian. rubr. ari, zedoar. galang. gramin. herb. centaur.

min. absinth. rorismarin. tanacet. rhabarb. fibr. helebor. nigr. fol. sennæ.

7. Quando *vermes* suspicione veniunt, anthelmintica superius commendatis iungantur.

8. Diarrhœæ *criticæ*, *semicriticæ* & *symptomaticæ* in febribus quo modo tractandæ sint, videatur tabulis de febre catarrhali benigna, maligna, variolis, intermittente tertiana.

9. *Ictericæ* tractantur secundum methodum, tabula de ictero commendatam.

10. Diarrhœæ *hepaticæ* & *dysentericæ* medicationes quærantur tab. de fluxu hepatico & dysenteria.

11. Diarrhœæ *colliquatiuæ* hecticorum quo modo tractandæ sint, tabulæ de phthisi & febre hectica docent.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vti in genere cauendum est, ne diarrhœæ qualescumque simpliciter cohibeantur, ita minime omnium conuenit, illas diarrhœas supprimere, quæ iam adsuefactæ sunt, per vices recurrunt, & cum euphoria patientis decurrere obseruantur: materia enim hac ratione suppressa viscerum obstructiones, hydropem, vel ad minimum adfectus flatulentes & colicos inducit.

2. Ad præoccupandum autem hoc euacuationis genus, vel potius tanto commodius expediendum, lenes *laxationes* vere & autumno eximium vsum præstant.

3. *Digestiua*, præparantia, melius & conuenientius laxantibus præmittuntur, quam iisdem coniunguntur.

4. Diarrhœa si, præmissis resoluentibus, abstergentibus & laxantibus, nihilo minus contumax esse adpareat, tum *nux moschata* egregie se gerit: excretiones enim tales non solum temperat, immo auctiore dosi sistit, sed etiam tonum intestinorum restaurat.

5. Sic etiam *gentiana rubra*, moderate adhibita, diarrhœas sensim iterum in ordinem redigit, & tonum egregie roborat.

6. Ad tonum naturalem in hoc genere in ordinem reuocandum, in diuturnis etiam diarrhœis non contemnendæ efficа-

ficaciæ sunt esculenta quædam placida, & leni adstringendi virtute prædita.

7. Inter hæc primo loco numerari potest fructus *sorbi piriformis*, germ. Spür-Aepffel: tam peculiarem enim in aluo nimis laxa hæc pirula habent efficaciam, vt plura eorum sine alui subsequente obstipatione edere liceat, in ipsis vero diarrhœis & dysenteria, facta iam sufficiente & diuturna exoneratione, 2·3. notabiliter sistant. De sorbis *exsiccatis* & *mespila exsiccata* per vulgus notum est, quod in talibus circumstantiis egregie se gerant; modo præmittenda præmittantur.

8. *Boyle* vbique fere in diarrhœis commendat gummi *arabicum* & *tragacanthum*; *Helmontius* autem *vitellum oui*, ad duritiem coctum, &, si opus sit, repetendum.

9. Licet quilibet *potus* copiosus diarrhœas magis foueat, *calidus* tamen magis prodest, quam nocet, & hinc audacter porrigendus. Conducit panis bis coctus, vino rubro immersus, nux moschata in cibis, iuscula, quies corporis & animi, calor moderatus.

TABVLA CXIII.

DE

MOTVVM VITALIVM DEFECTV GENERATIM.

I. DEFINITIO.

Defectus motuum vitalium est motus tonici & progressiui siue totalis siue partialis neglectio, quæ vel a caussis moralibus vel a physicis originem ducit, & œconomiæ animali grauissima pericula minatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Motuum vitalium defectus obseruantur

1) mo-

1) modo, & primario quidem, in *tono*: vnde morbi apoplectici, hemiplectici, paralytici, palpitatorii &c. oriuntur.

2) Modo in *pulsu*: vnde adfectus lipothymici introducuntur.

2. Ita autem coniuncti sunt hi motuum defectus, vt alter alteri qualecumque impedimentum & præiudicium communissime adferat. Sic v. g. defectus motus tonici languorem inducit motui sanguinis progressiuo.

3. Motuum deficientium species sunt:
 1) Debilitas seu verus virium defectus.
 2) Tremula partium impotentia.
 3) Paralysis & hemiplexia.
 4) Apoplexia.
 5) Catarrhus suffocatiuus.
 6) Adfectus soporosi & obliuiosi.
 7) Adfectus lipothymici.
 8) Marasmus senilis.

4. Omnes hi defectus respectu *partium adfectarum* suos habent gradus:

1) *Tonus* enim modo per vniuersum corpus, modo in dimidia illius parte, modo in particulari quodam membro, vel prorsus omittitur, vel notabilissime imminuitur, de qua re tabulis sequentibus speciatim dicemus.

2) Sic & *pulsus cordis* neglectio *gradu* differt; id quod in lipothymia & syncope obseruamus.

5. Hæc autem graduum differentia respectu *specierum*, & *succedendi* illarum habilitatis non æque locum habet; e. g. virium deiectio in malignis, licet summa sit, transit tamen potius in conuulsiones quam in paralysin. Sic & paralysis longe frequentius succedit conuulsionibus, quam vlli *leuiori* gradui defectus motuum.

6. Et licet tremores paralytodei in veram aliquando paralysin, & paralysis in apoplexiam non numquam desinat, hoc tamen non solum raro contingit, sed & in plerisque exemplis post multos demum annos & amplas ætatum periodos fieri solet. Vnde mutuus talis successus a specie infe-

inferiore ad superiorem a generica magis occasione, quam a specifica paritate & confinitate dependet.

7. Dignissima est distinctio inter vires consumtas, exhaustas, *amissas* a posteriori, & inter vires *omissas* a priori.

8. Sic & a vero virium defectu discerni debet rigida partium contentio & oppressio grauatiua, tensiua, plethorica.

III. *SIGNA.*

1. Defectus *tonicos* designant
   1) Relaxatio & mollities partium solidarum.
   2) Impotentia illarum ad motum, cum virium insigni languore.

2. Defectus *pulsorios* certissime cognoscimus, quando pulsus vel paruus & debilis est, vel tactu deprehendi non potest.

3 Vtrimque conspirant:
   1) Reliquarum actionum tam vitalium quam animalium & naturalium vel imminutiones vel cessationes.
   2) Partium extremarum refrigerationes cum pallido colore.

IV. *SVBIECTA.*

1. Veri motuum defectus præ omnibus aliis adfectibus rarissime eueniunt.

2. Occupant autem ætatem præcipue senilem, in qua anima cum reliqua sui in corpore actiuitate decrescere & abstrahere obseruatur.

3. Temperamentum *phlegmaticum* videtur quidem præ aliis motuum tonicorum omissionibus fauere, quando autem caussas occasionales, inferius indicatas, ex æquo consideramus, accusatio huius temperamenti multum mitigatur.

4. Et quando sexus *femininus* ad hos defectus subeundos habere dicitur prærogatiuam, illam a sensibilitate potius & meticulositate quam a phlegmatico illarum temperamento deriuandam esse censemus.

5. Reliqua tabulis specialibus reseruamus.

V. *CAVSSAE.*

1. Pro caussa *mediata* defectus motuum vitalium accusant quidem vulgo obstructionem neruorum, & interceptum fluxum spirituum, quoniam autem hi adfectus raro obtin-

gunt, ad certum illud vel hoc solo phænomeno ad modum implicatum redditur. Præter ea satis notum est, quid trepida, immo falsa æstimatio naturæ valeat, e.g. hæmophobi, quando de venæ sectione instituenda commemorant, in lipothymiam incidunt.

2. Hinc dicimus, quod *periculosa* in corpore coorta *constitutio*; siue vere siue falso iudicata, naturam ita turbet & trepidam reddat, vt inops consilii & auxilii actiones suas desperabunda tergiuersatione omittat.

3. Caussæ *antecedentes* & *occasionales*, quæ hanc virium deiectionem inducere possunt, sunt præcipue sequentes:

1) *Oppressio plethorica*, variis & diuturnis spasticis adflictionibus complicata. Quando enim natura sub hisce incommodis motibus vires suas frustra adplicauit, tandem pertæsa desistit.

2) Morbi *chronici*, qui debitam corpori nutritionem peruertunt, vel diuturnis doloribus, vigiliis, inedia, vires exhauriunt.

3) Morbi *acuti*, infeliciter succedentes.

4) Grauis *læsio* corporis.

5) Iracundia tacita & suppressa.

6) Terror repentinus.

7) Ebriositas & abusus veneris.

8) Prægressæ eneruationes animi per multas speculationes sub vita otiosa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Defectus* motuum vitalium maiora semper pericula inuoluit, quam illorum *excessus*. Euentus enim motuum talium deficientium est, vt atoniam flaccidam pressis vestigiis sequatur imminutio motus progressiui. Vnde restagnatio sanguinis in partibus, infarctus, stases, veræ obstructiones & tandem corruptiones eueniunt. Et sic defectus motuum vitalium est proxima via ad interitum.

2. Vires *amissæ* per labores, dolores, agrypniam, euacuationes prodigas &c. minoris sunt periculi & facilioris restitutionis, quam illæ, quæ citra caussas manifestas *omittuntur*.

3. Im-

3. Impedit virium defectus *secretiones* & *excretiones*, atque ob moralem illam peruersam, immo desperabundam, trepidationem natura motus vitales decenter non adgreditur & prosequitur.

4. *Vniuersalis* motuum defectus periculosior est *particulari*.

5. Defectus *pulsus* facilius restituitur, quam *toni*.

6. Pulsus & toni defectus in *malignis* quo modo considerandi sint, tabula de febribus malignis in genere indicauimus.

7. Deficiente tono deficit sensus.

8. Sensuum internorum imminutio & vniuersalis corporis lassitudo quando senes repente corripit, apoplexia metuenda est.

9. Sensibiles facilius restituuntur a motuum defectibus, quam minus tales.

10. Animi pathemata vti motibus deficientibus occasionem dare possunt, ita & eorumdem restaurationi non numquam ansam præbent; de qua re duo exempla notatu dignissima in *theoria Stahlii* pag. 913. ex *Valleriola* & *Act. Natur. curios.* referuntur.

11. Motus autem deficientes illi, qui ab animi turbis oriuntur, semper sunt contumaciores, quam qui caussis materialibus innituntur.

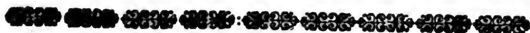
VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. De *methodo*, qua motus deficientes tractandi sunt, hic non dicemus; quem ad modum enim pauciores sunt horum adfectuum species, ita in tabulis specialibus, quæ sequuntur, facili negotio omnia sunt perspicienda.

2. Sic & *cautelæ* atque *obseruationes* practicæ in iisdem continentur.

3. De *marasmo senili* hic speciatim tantum notamus, quod ratione tractationis cum adfectibus atrophicis & hecticodeis prorsus conueniat. Licet enim virium abiectio, quæ in hoc senum morbo obseruatur, solis caussis materialibus & læsionibus internis non semper innitatur, sed naturæ tædium, quo post varia exercitia & incommoda, tam moralia quam vitalia, vitam suam, quouis respectu iam ærumnosam, prosequitur, multum sane hic valeat: hæc tamen consideratio plus habet vtilitatis ad prognosin cu-

ræ difficilioris formandam, quam ad principii vitalis tædium auferendum. Notum enim eſt, quam parum remedia valeant ad errores naturæ corrigendos.

TABVLA CXIV.

DE

TREMORE ARTVVM.

I. D*EFINITIO.*

Tremor artuum eſt membrorum perpetua viciſſitudine in contrarium agitatio, a deficiente tono & niſu partium originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Tremor artuum contingit:

1) Vel *actiue*, e.g. in terrore, ira, gaudio, febribus intermittentibus &c. quales artuum tremores ad motus ſemi-conuulſiuos referendi ſunt.

b) Vel *paſſiue*, qui tremores a cauſſa priuatiua dependent, & ad adfectus ſemi-paralyticos pertinent; de quali-bus hic agimus, quique *tremores paralytodei* vocantur.

2. Hi *paſſiui* tremores diſtinguendi etiam veniunt a motibus illis tremulis, qui a cauſſis mere externis oriuntur, e. g. humida partium exteriorum refrigeratione, copioſo potu calido, thée, coffée, in conclauibus frigidis ad ſudorem vsque adſumto.

III. *SIGNA.*

Hæc per ſe ſatis ſunt manifeſta.

IV. *SVBIECTA.*

Tremor artuum, a *priuatiua* cauſſa dependens, euenit familiariter annoſioribus, in quibus principium vitale a vigore ſuo notabiliter remittit.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *interna* est neruorum flacciditas & toni remissio.
2. Caussae *externae* sunt:
   1) Euacuationum artificialium, tam sanguinis quam reliquorum humorum, neglectio.
   2) Regimina positiue diaphoretica.
   3) Abusus spirituosorum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Tremor artuum in senibus est adfectus valde pertinax.
2. Quo magis in habitum deductus est, eo difficilius curatur.
3. In recentiore tamen casu spes est restitutionis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Primae viae* ante omnia expurgentur per rhabarbarina & helleborata, e. g. essentiam hellebori nigri, methodo *Stabliana* paratam.
2. Adsuetae *venae sectiones* & scarificationes readsumantur.
3. *Tonus* partium restituatur:
   1) *Interne* per
      a) Mixturam tonico-neruinam *Stablii.*
      b) Vinum medicatum e neruinis paratum, e. g. herb. serpill. chamaepith. rorismarin. flor. lauendul. spicae, lign. iuniper. santal. citr. sassafr. guaiac. aloës bacc. lauri, iuniperi.
   2) *Externe* per
      a) Spiritum abstractitium serpilli &c.
      b) Castorina.
      c) Fotus ex herb. matricar. tanacet. sabin. aliisque coronariis paratos.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quae cautelae tabula de *paralysi* traditae sunt, illae etiam hoc loco obseruentur.
2. Praecipue a *nimis calidis* abstrahendum est, alias atrophia facile inducitur.

TABVLA CXV.
DE
PARALYSI ET HEMIPLEXIA.

I. DEFINITIO.

1. *Paralysis* est repentina motus tonici vitalis in certa aliqua parte remissio, sensum & motum siue in totum, siue plurimum tantum, in illa auferens. Deriuatur a παραλύω, dissoluo.

2. *Hemiplexia* est abolitio sensus atque motus in toto corporis latere. Deriuatur ab ἡμὶ, semis, & πλήσσω, percutio.

II. DIFFERENTIA.

1. Differentiam *paralyseos* & *hemiplexiæ* monstrant definitiones, nempe paralysis est adfectus magis partialis, hemiplexia autem dimidium latus occupat.

2. Paralysis differt *gradu:*

1) *Leuior* paralysis est, quæ successiua inuasione contingit. Hic obscurus adhuc sensus superest, & pars sensim inflatur.

2) Absoluta & plenaria paralysis omnem motum & sensum in parte adfecta vno impetu tollit: vnde ingens statim illius inflatio, ob sanguinis irruptionem, sequitur; qui supremus gradus *paraplexia*, vel apoplexia partialis, a nonnullis vocatur. Hanc constitutionem familiariter excipit sphacelus, vti leuiorem gradum aridura.

3. Paralysis *vera* discernenda est a *spuria* illa *scorbutica*, vbi adfectum membrum potentia quidem mouendi destitutum est, restat tamen sensus exquisitus: adsunt videlicet dolores tensorii, tractorii, grauissimi. Nostro tempore possemus addere paralysin *spuriam purpuream.* Non raro enim eius modi adfectus paralytodei & hemiplectodei iis obueniunt, qui purpura laborant.

4. Sic

4. Sic etiam distinguenda venit ab illa specie, vbi membrum quidem mouere possunt patientes, sed nullus sensus adest, torpor potius & stupor: das Glied ist eingeschlaffen.

5. Alia adhuc datur species paralyseos, quæ colicæ accedere obseruatur, & ad differentiam *paresis ex colica* dicitur. In hac, post diu perpessam adflictionem colicam, repentina toni remissio in exterioribus artubus occurrit; præcipue quando colica narcoticis, vel regimine sudorifero coacto, tractata fuit.

6. *Hemiplexia* suos etiam habet gradus, vti sub signis dicetur.

III. *SIGNA.*

1. *Paralyseos.*

1) Abolitio sensus & motus in parte quadam.

a) Siue in *exigua*, e.g.

α) Sphinctere ani: vnde excrementa aluina satis retineri non possunt.

β) Sphinctere vesicæ: quo casu stillicidium vrinæ est continuum.

γ) Musculo linguæ: hinc balbuties, impotentia loquendi.

δ) Musculo laryngis: vnde impotentia deglutiendi, modo solida, modo ipsa adeo liquida.

b) Siue in *diffusa* parte, e.g. pede, brachio &c.

2) *Plenaria* paralysis, seu *paraplexia*, omnem sensum & motum aufert, vti sub *differentia* iam dictum, adeoque partem insigniter flaccidam & turgidam reddit; *lenior* vero paralysis nonnulla motus indicia relinquit.

2. *Hemiplexiæ.*

1) Hic alterum totum latus, nempe brachium, crus, pes, immo viscera circa illud latus interna, motus & sensus defectu occupantur.

2) Loquela vel tota, vel saltem distincta, euanescit.

3) In latere *sano* sæpius accedunt motus conuulsiui, spasmus cynicus, tortura faciei.

4) Totum latus *adfectum* colore liuido occupatum est, & ante, quam plane emoriantur, sphacelus interdum accelerat.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Paralysis obtingit:

1) Vel ipsi aliquando *infantili* aetati, sed non nisi debilitatae, idque ab exanthematum, scabiei aut variolarum malo successu & reliquiis, maxime omnium a contusionibus ac distorsionibus, per incuriam & silentium famularum: rarius ab epilepticis exagitationibus.

2) Mediae aetati obtingit maxime a spasticis dolorificis exagitationibus, quando membrum illud ab iisdem diu vexatum fuit; item post vehementes conuulsiones epilepticas. Haec species communiter coniuncta est cum *aridura* partis, seu *atrophia*, aliae autem species, senioribus euenientes, turgescentiam magis & ruborem exhibent.

3) Senescenti aetati obtingit magis tacite & idiopathice, e caussis corporeis praegressis, e. g. neglectu euacuationum sanguinis, concurrentibus animi perturbationibus.

2. De reliquo paralysis occupat homines debiles, otiosos, somnolentos, vinosos, iracundos.

3. Hinc praecique corripit sanguineos & sanguineo-phlegmaticos.

4. *Hemiplexiam* incurrunt vel apoplectici, vel cum spastico-arthriticis motibus & doloribus diu colluctati.

V. *PROGNOSIS.*

1. Cura difficilis est, quia non tam cum materia, quam agente interno militandum est; quae difficultas in omnibus talibus morbis, quibus principium vitale concurrere & motus perficere recusat, obseruatur.

2. Hinc verae paralyses, quam infrequentes sunt, tam contumaciter artis auxilium adspernantur.

3. Sponte etiam sua numquam soluuntur, nisi animi commotiones actiuae intentiones, intercedant, e. g. incendium, inuasio bellica. Sic vir quidam illustris, scala decidens, a paralysi, secunda vice iam repullulante, liberatur.

4. Quan-

4. Quantumcumque etiam paralysis curetur, certius tamen recidiua, eaque grauior, exspectanda est, ita vt raro tertius recursus obseruandus sit.

5. Grauior recursus, qui in iunioribus præcipue contingit, vel in hemiplexiam, vel apoplexiam lethalem terminatur.

6. *Leuior* paralysis, vti successiuam partis ariduram inducit, sic *vehementiorem* & *plenariam*, tumida & flaccescente parte conspicuam, sphacelus intra 3 - 4 dies facile excipit.

7. *Ebriosi*, quando in paralysin prolabuntur, omnem simul memoriam & ingenium perdere obseruantur.

8. Præcipue etiam *linguæ* paralysis talem memoriæ labem, & puerilem quasi insipientiam inducit; in quo statu, quando iuuenes sunt, diu superstites manere, seniores autem, recurrente nouo insultu, paraplexia seu plenaria & perfecta paralysi citius exspirare obseruantur.

9. *Paresis* e colica longe quidem rarior est, quam alia paralysis, eamdem tamen in cura difficultatem, præcipue in annosis, inuoluit.

10. *Hemiplexia* vitæ quidem periculum in vnum vel alterum diem, immo aliquot subinde menses, differt, frequentius tamen, si totum latus, & ita capitis etiam medietatem occupauerit, in plenariam apoplexiam, quam in nudam paralysin, transmigrat.

11. Hæc, quo magis exquisite omnem motum sustulit, eo breviore tempore est lethalis, in primis ob respirationis gravissimam læsionem, ab immobilitate thoracis in adflicto latere dependentem.

12. Verbo: paralytici & hemiplectici adfectus in iunioribus raro, in senioribus rarissime tolluntur.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatoria.*

1. *Generalis paralyseos* & *hemiplexiæ.*

1) Præsente plethora, aut consuetudine euacuationum sanguinis, larga statim *venæ - sectio* locum habet. *Conf. cautelæ.*

 2) Præ-

2) Præmittatur clyſter neruino-carminatiuus, cum electuar. diacolocynth. vnc. ſemis, & ſal. gemmæ drach. II. acuatus.

3) Subiungatur purgans aliquod ex eſſentia hellebori nigri, methodo *Stahliana* parata, vel ſi nihil contraindicet, vomitorium e tartaro emetico præſcribatur.

4) In progreſſu curæ lenia *laxantia* helleborina ſubinde interponantur.

5) Ad partem paralyticam *roborandam* exhibeantur

a) *Interne:*

α) *Generalius* alexipharmaca, coniuncto moderato regimine, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, immo ipſa theriaca.

β) Salia volatilia cum tincturis alcalinis remixta, v. g. tinctur. tonico-neruina *Stahlii.*

γ) Succinata, e. g. eſſent. ſuccin. liquor. C. C. ſuccinatus, interpoſitis vbique antiſpaſmodicis, cinnabarinis.

δ) Infuſa e neruinis, e. g. herb. meliſſ. betonic. chamæp. chamædr. rorismarin. flor. lauendul. ſpic. nard. ſalu. puleg. lilior. conuall. ſtœchad. Arab. calendul. cort. aurantior. Winteran. cinnamom.

ε) *Speciatim* puluis *lumbricorum terreſtrium* & oleum cinnamomi laudari ſolent.

ζ) Specificam efficaciam habere dicuntur pilulæ *Wildeganſii* genuinæ.

b) *Externe.*

α) *Radices:* angelic. imperator. pimpinell. alb. valerian. leuiſtic. mei, irid. Florentin. fraxinell. cyper.

β) *Herbæ:* thym. maioran. mar. ver. puleg. betonic. ſerpill. baſilicon. origan. meliſſ. &c.

γ) *Flores:* lilior. conuall. chamomill. calend. melilot. matricar. tanacet.

δ) *Ligna:* ſaſſafr. ſantal. aloës; quæ omnia in forma balneorum, inſeſſuum, fotuum, ſacculorum, adhiberi poſſunt.

ε) *Gum-*

ε) *Gummata* odorata: ladan. bdell. ftyrac. calamit. præcipue galban.

ζ) *Spiritus* aromatifati neruini, aquæ fpirituofæ, falia volatilia oleofa, præ omnibus autem fpiritus acidus formicarum & lumbricor. terreftr.

η) *Olea:* laurin. vulpin. petræ, limacum, vermium maialium.

6) Ad *fenfationem* reuocandam laudantur:

a) Frictio partis adfectæ modefta cum linteis calidis, five ficcis fiue fpiritu ferpilli aut formicarum humectatis.

b) Agitatio membri moderata.

c) Embrocationes.

d) Vrticationes.

e) Sinapismi e femin. finap. eruo. rad. pyrethr. cum acet. deftillat. parat.

f) Cæfio cum virgis; cauendo tamen, ne in calidis fubiectis per vltima tria remedia inflammatio excitetur.

7) Ad *ariduram*, per paralyfin inductam, conueniunt pinguedines animalium, e. g. canis rubri, vulpis, taxi, vrfi, ardeæ &c.

2. *Specialis.*

1) Paralyfeos *linguæ.*

a) Ad adfluxum *auocandum* vfu veniant:

α) Clyfteres ftimulantes, fupra defcripti.

β) Venæ fectio larga in pede, fi plethora adfit.

γ) Purgantia.

b) Ad *difcutiendum* præfcribantur neruina, fuperius commemorata, e. g.

α) Recip. rad. cyper. vnc. I.
irid. Florent. vnc. femis.
herb. maioran.
faluiæ.
ferpilli ana man. II.
flor. lauendul.
fpic. ana man. I.

 M. in-

M. infund. cum vino, coq. add.
ſpiritus formicar. vnc. I.
ſal. volat. oleoſ. vnc. ſemis.
Cum hoc decocto os ſæpius calide eluatur.

β) Item conducunt linimenta e ſpiritu formicar. ſerpilli, oleis neruinis, pingued. caſtor. emplaſtr. de galban. caranna, v. g.

Recip. ſpirit. formicar.
ſerpill. ana drach. II.
eſſent. caſtor.
ambræ ana drach. I.
ol. lauendul.
maioran. ana ſcrup. ſemis M.

γ) *Interne*, ad diſcutiendum, ſimul adhibeantur, quæ ſub methodo generali dicta ſunt, vbi in ſpecie in aphonia, a crapula exorta, tinct. antimon. tartariſat. laudatur.

2) Paralyſeos *ſphincteris ani* & *veſicæ*.
Hic externe adplicetur caſtoreum cum herbis aromaticis, in primis ſerpill.

3) *Hemiplexiæ*.
Valet hic cura apoplexiæ, ſpecialiter etiam ſectio raninarum, & in latere oppoſito irritantia varia & excitantia.

B. *Præſeruatoria*.

1. Tempeſtiuæ *venæ ſectiones*, præcipue in adſuetis, plus præſtabunt, quam reliqua fere in vniuerſum.
2. Sic etiam præcipue *reuocationes* fluxuum naturalium efficaces deprehenduntur, ſiue ſanguineorum, e. g. menſium, hæmorrhoidum, ſiue feroſorum, v. g. fonticulorum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio* non ita raro nullum vſum, immo ſiniſtrum effectum, exhibet: hinc bene conſiderandum eſt, an vel ætas, vel habitus corporis plethorici, vel ſuppreſſæ hæmorrhagiæ &c. eamdem expoſcant: quo caſu tanta quantitate, quanta fere tolerari poteſt, inſtituatur, & quidem in parte

magis

magis adfecta, vel ad minimum directe circa partem in illo, quam opposito latere. Præseruatiue autem administranda; quouis modo commendari meretur.

2. Caueatur, ne pars adfecta nimio calore foueatur, facile enim intumescit, vt, cum ita motus tonicus desit, sphacelus inducatur.

3. *Neruina*, vti optime in hoc adfectu conueniunt, ita tamen a nimis acribus, calido-humidis cauendum est: acria enim resinosa sulphurea, exæstuatione nimia poros obstruunt & malum exasperant, præcipue quando sanguis nondum ventilatus & temperatus est.

4. Obstruunt etiam poros *vnguinosa*, nempe pingued. animal. e. g. castor. canis, vulpis, vnguent. de cane rubro: quæ, sub forti frictione adplicata, in rigore & aridura, ab externa vi obortis, magis conueniunt, quam in vera paralysi, tacite & repente inducta. *Vid. dissertat. de motus voluntarii vsu medico.*

5. Maxima cautione opus est, ne inflammatio in parte adfecta exoriatur, sphacelus enim metuendus venit: vnde *olea destillata calida*, immediate & nude adhiberi, dissuadentur; *temperata vero*, e. g. ol. terebinth. cum spirituosis dilutum, facilius tolerantur: hisce autem externis oppido parum obtinetur.

6. *Salia volatilia*, seorsim exhibita, fidem non merentur: vti enim in rheumaticis & podagricis stuporem molestum inferunt, ita stupentibus iam membris maiorem stuporem inducere obseruantur. Si vero vsus illorum placeat, cum duplo, immo triplo tincturæ alcalinæ remisceantur, & aluo bene respondente, ac corpore perspirabili, mixtura talis, non tamen largiter nec diuturne, propinetur.

7. Sic etiam experientia confirmat, quod vsus *lumbricorum terrestrium* crudorum, oleorum, pinguedinum, medullarum e ciconiis, vulpibus &c. vanis speculationibus superstructus sit.

8. Liquamen, pinguedo, vel oleum e vermibus nigris ma-

ialibus, *scarabæis*, quid efficiat, vlteriori experientiæ relinquitur.

9. Sic etiam *limacum* pinguedo seu oleum non quidem contemnitur, præstat autem, quod potest, raro quod desideratur.

10. Veteres specifice laudant *confectionem anacardinam*, & sane optandum, vt experientiæ satis faceret.

11 *Radix*, *herba* & *flores arnicæ* in caussa grumositatis ex lapsu a *Borello* maxime commendantur. Et sane a paucis abhinc annis hæc planta mirificas virtutes exseruit, tam in lapsu ex alto, quam, in paralyticis & pluribus aliis sonticis adfectibus. *Legatur dissertatio inauguralis D. de la Marche de arnicæ veræ vsu.* Interponere solemus pilulas balsamicas, ita quidem, vt per tres dies iam pilulas iam decoctum arnicæ adhibeamus, atque hoc ordine diu continuemus.

12. Omnes fere scriptores laudant *castoreum*; quod de *externo* illius vsu quadantenus valeat; *interne* autem exhibitum varia potius incommoda producit.

13. Herba *sideritis*, *tetrahit*, seu *iudaica* a *Borello* obseruat 99. cent. 4. in paralysi æque ac pleuritide laudatur, dicens: balneo adhibita, medetur paralysi, fotu vero pleuritidi; nec negandum, quod ab eius vsu insperata pleuritidis resolutio, & in paralysi aliqua, licet exigua, efficacia obseruata sit, modus autem adhibendi non placet, sed loco balnei, tonum adhuc magis relaxantis, in paralysi forma sacculi siue cataplasmatis commendatur.

14. Maiorem efficaciam, frequente vsu firmatam, adscribimus præcellenti antiparalytico *spiritui acido formicarum*, bene saturato & mediante spiritu vini rectificatiss. præparato, quo sacculi & epithemata imbuantur.

15. Neque *neruina* odorem gratum spirantia, & hinc principio vitali accepta, laude sua priuanda sunt. *Conf. num.* 3. item *fotus* cum speciebus aromaticis in vino decoctis, *sacculi* e neruinis cum vino & pauca camphora, *spiritus* neruini, aromatisati, præcipue spiritus *serpilli*, citrini odoris, non hirsu-

hirsuti, male olentis, aliquoties abstractus, & cum tantillo camphoræ exaltatus. Fotus autem vaporosi humidi non adeo commode adplicari possunt.

16. Paralytici ab aliis sibi artus moueri patiantur, ne sanguis temere otiosus hæreat: *frictiones* etiam non sunt contemnendæ.

17. *Antiscorbutica*, in primis calidiora, in vera paralysi cautissime exhibeantur.

18. Paralytici communiter etiam fiunt *hectici*: vnde tanto magis ab acrioribus & calidis abstinendum est, ne ianua hecticæ aperiatur. Conf. num. 3, 5, 6.

19. Refrigerantia & humectantia maxime nocent: *mitiorem* enim in *plenariam* paralysin & sphacelum devoluunt.

20. *Paresis* e colica tractatur

1) *Interne*: lenibus abstergentibus, carminatiuis, laxantibus, clysmaticis.

2) *Externe*: aperta aluo, fomentationibus, balneis vaporosis neruinis, & denique, non ab initio, humidis insessibus neruinis penetrantioribus.

21. *Opiata* vti arthriticos motus facile in paralyticam contracturam præcipitant, ita *alexipharmaca* sine regimine iterato data, huic inducto malo succurrunt, ad tollendum autem illud non sufficiunt: vehementes *sudationes* nocent.

22. *Emplastica* non sint nimis mucosa, nec resinosa calida, sed odore leni penetrantia; inter quæ eminet ceratum de galbano camphoratum, seu, vt vulgo dicitur, matricale.

23. *Alui* legitimus successus vti semper respiciendus est, ita interpositis spatiis aliquando laxatio conducit; cauendo tamen a stimulantibus, ne ani paralysis inducatur.

24. *Nitri* vsus, præcipue sub initium adfectuum paralyticorum calidorum, mitigationem adfert.

25. Laudatur etiam *cinnabaris* ad gran. II. adiicienda.

26. Coagulationi sanguinis, a casu violento subuenitur per aperitiuo-diuretica; vbi *radix rubiæ tinctorum* non contemnenda est: habent etiam vsum diuretico-colliquatiuum absorbentia marina, acido soluta, & ad drachmam

semis

semis exhibita, adiecto sale digestiuo & nitro; externe *camphora*.

27. Exhibent vulgo *sanguinem hirci* vel *corallia*, acido soluta, ad scrup. II. alii spiritum *fuliginis*, de quo notandum, quod in rebus angustis temere non sit exhibendus. Conf. num. 11.

28. Tandem adhuc notandum est, quod duo motuum extrema, nempe paralytici & conuulsiui adfectus, in vno indiuiduo coniuncta, non raro occurrant, & quando vnum membrum paralysi adfectum, alterum oppositum conuulsionibus exerceatur; sed vti ad *excessus* motuum specifica remedia detecta sunt, ita ad *defectus* talia adhuc desiderantur, quod, ad inutiles speculationes euitandas, probe obseruandum.

TABVLA CXVI.
DE
APOPLEXIA.

I. DEFINITIO.

Apoplexia est præceps & simultanea sensus ac motus per vniversum corpus talis abolitio, vt patientes vel simul & semel omnem harum rerum vsum amittant, vel, si auditus & visus adhuc aliqua signa adsint, motuum tamen voluntariorum plena impotentia laborent; quæ motuum plenaria remissio a tædio principii vitalis a motibus, antea frustra institutis, originem ducit. Deriuatur ab ἀποπλήττω, percutio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Apoplexia diuiditur in *sanguineam* & *serosam*; quam differentiam temperamentum, diæta & reliqua antecedentia, facile docent.

2. Apo-

2. Apoplexia differt *gradu:*

1) Alia enim *lenior* eſt, quæ de pulſu cordis & arteriarum paullulum adhuc relinquit, ſub qua conſtitutione rubor aliqualis genarum conſpicuus manet: interdum etiam aliqua mouendi facultas relicta eſt, quæ tamen mature euaneſcit.

2) Alia *vehementior*, in quo ſupremo gradu omnis motus vitalis & ſenſus plane ſublatus eſt: vnde repentina mors inducitur.

3. Apoplexia a *ſyncope* quo modo dignoſcenda ſit, ſequentia docent:

1) Syncope iuniori & ſeniori ætati promiſcue conuenit, apoplexia autem non æque, ſed ſaltem ſeniori.

2) In *apoplexia* oculi ſunt aperti & rigidi, in ſyncope autem clauſi vel ſaltem torpidi.

3) In ſyncope pulſus quidem ſatis debilis eſt, plane tamen non ceſſat, vti in apoplexia vehementiore; immo licet in *leniore* apoplexia pulſus paullulum adhuc ſentiatur, ita tamen non palpabilis eſt, ſicut in ſyncope.

4) In ſyncope pallor faciei morti ſimilis, in apoplexia autem, præcipue ſanguinea, rubor genarum conſpicuus eſt.

5) In ſyncope ſtertor e pectore ſeu ſibilus non obſeruatur, vti in apoplexia.

4. Apoplexia a *catarrho ſuffocatiuo* & *aſthmate conuulſiuo* diſtinguitur per ſigna horum adfectuum, inter ſe collata. *Vid. differentiam & ſigna tabul. de catarrho ſuffocatiuo & tabul. de aſthmate conuulſiuo.*

III. *SIGNA.*

1. *Imminentis.*

1) Torpor & laſſitudo, cum tremore artuum.

2) Adflictio capitis vertiginoſa, ſtupido-grauatiua, ſoporoſa.

3) Immo dolores profundiores, prementes, perennantes, in occipite.

4) Tinnitus aurium & ſuſurri repentini.

5) Splendores oculorum transitorii, & subitæ visus obfuscationes.
6) Mentis obnubilationes.

2. *Præsentis.*
1) Post vertiginem in momento in terram coniiciuntur, & sine motu iacent.
2) Stertor seu sibilus e pectore occurrit, tamquam infarctus, liberæ respirationi obsistens.
3) Oculi semi-aperti, & vitrei cernuntur, cum pupilla dilatata.
4) In *sanguineis* vasa circa tempora inflantur, & rubor quidam genarum adparet; in *phlegmaticis* autem adspectus magis est pallidus, & totum corpus tepet.
5) In malo *leniore* aliqualis adhuc pulsus obseruatur; in adfectu autem *vehementiore* omnis sensus & motus interne ac externe cessat.
6) Post mortem, cranio aperto, in valuulis cerebri sanguineorum aliquot cochlearia extrauasati sanguinis reperiuntur; qui sanguis alias, omissa sectione, per nares & os excernitur.
7) In *phlegmaticis* autem, loco sanguinis, totidem seri mucosi inuenitur, quod, sibi relictum, per fauces & os erumpere obseruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Apoplexia plerumque corripiuntur homines
1. Ætatis virilis, & potissimum senilis.
2. Dantur tamen iuuenes apoplectici, plethorici, sanguinei, post vini abusum, vel immodicam animi indignationem.
3. Sanguinei circa annum 45. ad 50. &c. phlegmatici autem, lautæ diætæ, annis prouectioribus.
4. Qui euacuationes sanguinis naturales, e. g. hæmorrhoides, inconditis artificiis suppresserunt, vel artificiales adsuetas neglexerunt.
5. Quibus excretiones serosæ vel cohibitæ sunt, vel sponte cessarunt, e. g. fonticuli, vlcera manantia, coryza, tussis humida, pedum sudores.

6. Sub

6. Sub his omnibus anni *climacterici* in considerationem veniunt, quibus natura nouas plerumque reuolutiones suscipit. Ceterum apoplexia, licet rarus sit adfectus, frequentior tamen est paralysi.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussam apoplexiæ serosæ & etiam sanguineæ in materia mucosa quærere, irritum est; tot enim millia hominum mucositate abundant, & grauedine, coryza, tussi, sæpius vexantur, quibus tamen apoplexia non euenit, & sic motuum vitia a communibus talibus caussis deducere non possumus.

2. Facilius autem agnosci potest plenaria destitutio ipsius energiæ motoriæ, quam durabilis & contumax auersio mouendi, ac fastidiosa tergiuersatio, qualis in paralysi reperitur.

3. Caussa *antecedens remota* est neglectus euacuationum consuetarum, & hinc inducta plethora, concurrente, in statu pituitoso, spissitudine lymphæ.

4. Caussa *antecedens propinquior* est repentina congestio sanguinis abundantis, & satis expansi ad cerebrum & tenerrima vasa plexus choroidei, immediate neruorum medullæ incumbentis.

5. Caussa *proxima* & *continens* est sanguinis, vel saltem seri, circa plexum choroideum extrauasatio per *arterias* carotidum: fieri etiam potest, vt *venarum* infarctus & obstructio ibi in caussa sit.

6. Caussæ *occasionales* & *procatarcticæ* sunt:
   1) Ventriculi mala dispositio, quæ multum ad vertiginem & demum apoplexiam inducendam valet.
   2) Ætas ad senectutem vergens.
   3) Dispositio hæreditaria.
   4) Vitæ genus perpetuis crapulis deditum.
   5) Violenta capitis læsio per contusionem, luxationem &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Apoplexia *vehementior* sæpissime est lethalis, & quidem intra paucas plerumque horas.

a) Spiritus neruini, e. g. serpilli, item spiritus vini camphorat. temporibus, vertici & fronti, adplicandi.

b) Spiritus oleosi, in primis succinati, ori etiam guttatim instillandi.

c) Salia volatilia vrinosa, naribus admouenda.

d) Frictiones partium inferiorum.

e) Complanatio capitis, abrasis capillis, mediante instrumento illo lotricum calefacto, mit einem warmen Bügel-Eisen.

f) Cataplasmata rubefacientia e radic. pyrethri, raphan. nigr. it. sinapi, pipere indico & murario, plantis pedum adplicata.

g) Vesicatoria.

h) Ligaturæ partium oppositarum.

i) Errhina fortiora cum euphorbio, in apoplexia serosa.

3) His coniungantur remedia, quæ congestionem *repellere* dicuntur, e. g. bufo exsiccatus, vertici impositus, sabina, oleum vulpinum, castorinum.

4) Præsente sanguinis orgasmo temperantia, nitrosa, cinnabarina, numquam omittantur.

2. *Præseruatoria.*

1) *Venæ sectiones* in pede largiores circa æquinoctia instituantur: & in plethoricis ad annum 60-70. & vltra continuentur, adspernendo anilem metum, ratione thesauri vitalis conseruandi.

2) *Hirudines* tam circa aures, quam intestinum rectum, adplicentur.

3) Singulis circiter mensibus congrua laxantia exhibeantur, e. g. in cholericis & sanguineis sennata, rhabarbarina, in mucosis & magis frigidis ialappina, helleborata, aloëtica: omnibus prodest extract. panchymag. *Crollii.*

4) Ad *caput* roborandum propinentur tonica, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, sal volatile oleosum *Syluii*, liquor C. C. succinatus; interpositis temperantibus & antispasmodicis.

5) *Diæta* sit parca & exquisita, vitando ebrietatem, præcipue spiritum vini, insignes refrigerationes, carbonum fœtorem &, præ omnibus, animi commotiones iracundas, ac profundas speculationes.

VIII. CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.

1. Quam necessaria est *venæ sectio* in sanguinea apoplexia, tam noxia illa euadit, si nimis parce instituatur: hac enim ratione motus sanguinis magis inuitatur.
2. *Vomitorium*, vti in apoplexia sanguinea locum non habet, ita etiam in phlegmatica illud vix consultum est, si degluttiendi facultas iam penitus sublata sit: facile enim acris illa *fluida* materia (in forma *sicca* plane adhiberi non potest) in asperam arteriam & pulmones defluere atque damnum inferro potest.
3. *Sal vitrioli*, quod a *Langio* tantopere laudatur, vbi opem tulit, magis cardialgico-suffocatiuum, quam simpliciter apoplecticum fuisse adfectum, existimandum est.
4. *Balsamorum apoplecticorum* sterilissimus hic est vsus.
5. Paullo magis conueniunt *spiritus oleosi*, in primis succinati, si, quod methodus docet, non solum externe adhibeantur, sed etiam ori guttatim immittantur.
6. Temperantia cum antispasmodicis plurimis profuerunt, maxime in nimio sanguinis orgasmo & climate calidiore; qui etiam pulueres tum præcipuum locum habent, si apoplexia in paralysin terminetur, coniunctis moderatis alexipharmacis & regimine modesto.
7. *Externa* illa sub *methodo* quidem commemorata sunt, ordinarie tamen sine effectu adhibentur, ita vt *vesicatoria* ne vesiculam quidem excitent.
8. Caueant sibi seniores plethorici, mobilem vitam in otiosam, & lautam insuper diætam, commutare.
9. In *Finlandia* apoplexia omnis ætatis homines promiscue infestare dicitur, & hoc quidem potissimum ex subitanea frigoris cum calore permutatione, quando, post capitis in templo refrigerationem, calida hypocausta ingrediuntur.

10. E quibus caussis iunioribus nascitur epilepsia, ex iisdem senescentibus prouenit apoplexia.

11. Licet in quibusdam apoplecticis *polypus* in vasis cordis sit inuentus, vero tamen magis simile est, polypum talem iam diu ante huius adfectus inuasionem adfuisse: nam & in illis, qui palpitationibus cordis & anxietatibus laborarunt, post mortem polypi sunt deprehensi. Nequaquam etiam polypus totam cauitatem arteriæ explere potest, & sic frustraneæ de illo sunt speculationes.

12. *Specifica* in pertinaci hoc adfectu magis optanda, quam exspectanda sunt: hinc primarius labor eo tendat, vt congestio humorum versus caput præoccupetur & deriuetur; siue sint sanguinei, siue serosi.

13. Ceterum notatu dignissimum est, quod, licet apoplexia valde raro occurrat, & leuissima exitus lethalis via sit, plerique tamen mortalium hunc adfectum mirifice timeant, & multis potius ac diuturnis cruciatibus e vita migrare exoptent.

TABVLA CXVII.

DE

CATARRHO SVFFOCATIVO.

I. *DEFINITIO.*

Catarrhus suffocatiuus est copiosa materiæ seroso mucosæ intra vesiculas pulmonales irruptio, a repentina congestione humorum versus pectus & paralytode pulmonum ac thoracis flaccescentia originem ducens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Catarrhus suffocatiuus non confundendus est cum

a) tussi humida, medicamentis alibi expectorantibus, alibi narcoticis in anomalias coniecta.

b) præ-

2) præcipiti illa pectoris oppressione, quæ a retropulsione adfectuum rheumaticorum, exanthematicorum, tumorum statariorum, fluxuum vlcerosorum diuturnorum; quæ omnia a catarrho suffocatiuo longe distant.

3) Sic etiam differt ab illis anxietatibus asthmaticis, quæ per paroxysmos eueniunt subiectis, scirrho pulmonum vel occulta vomica laborantibus, iisque communiter iunioribus sanguineis.

2. Bene etiam distinguendus est cartarrhus suffocatiuus ab *asthmate conuulsiuo*:

1) E diuersitate subiectorum: sinceriores enim sanguinei raro huic catarrho obnoxii sunt, bene vero asthmati conuulsiuo. *Conf. subiecta.*

2) Ex adfluxu materiæ perpetuo in catarrho suffocatiuo præsente, asthmate autem conuulsiuo absente.

3) In catarrho suffocatiuo est remissio toni circa pectus, in asthmate autem conuulsiuo occurrit motus tonici exacerbatio.

4) Hinc actiua & positiua cohibitio compressoria magis, quam sola impotentia ad respirandum præsto est.

5) Nec etiam tanta virium iactura, sed potius maior anxietas & cordis palpitatio in asthmate conuulsio obseruanda occurrit.

3. Differentiam catarrhi suffocatiui ab *apoplexia serosa* anxie quærere, frustraneum, nec vllius vsus est: sæpe enim concurrunt; hanc autem sinceram arguunt prægressa solum capitis mala, rubor & lippitudo oculorum, cephalæa obtusa, spumescentia ex ore.

III. *SIGNA.*

1. Occupat hic adfectus patientem repentino insultu.
2. Respiratio euadit valde difficilis.
3. Plenitudo pectoris e spumido quasi sono inter respirandum colligenda.
4. Præsto est præsentissima virium remissio & debilitas, seu defatigatio, & hæc quidem secundum sensum & denominationem patientis, re ipsa autem adest spasmodica tensio seu renisus, vbi sub illa subtili tractione partium & rigore

las-

lassitudo talis interna & sensus tensionis grauatiuus exoritur.

5. Exserit sese notabilis *inquietudo*, ita vt membra in vno eodemque situ diu seruari nequeant.

6 Concurrit ipsius animi desponsio obliuiosa, de vita diffidens.

7. *Tussis* ordinarie nulla vel tamen non proportionata adest, sed sub coctione pectoris conspicua impotentia, & verus virium defectus ad tussim, & excretionem per eamdem, sese manifestant.

8. Vrget potissimum hic adfectus in pectore, non solum interiore, pulmonibus, sed etiam exteriore, motu scilicet ipsarum costarum.

9 Facies est turgida & oculi fulgent.

IV. *SVBIECTA.*

1. Vix vmquam alii homines catarrho suffocatiuo corripiuntur, quam qui, vulgari loquendi sensu, *catarrhosi*, vel, vti dicunt, delapsui catarrhorum a capite ad fauces & pectus per longum tempus obnoxii fuerunt.

2. Præ aliis *senioribus* phlegmatici, vel phlegmatico-sanguinei, succulenti.

3. Immo vniuersa illa corporis constitutio, quæ alibi paralysi, alibi apoplexiæ obnoxia est.

4. *Graciliores* rarissime hic adfectus occupat, nisi tussi diuturniore vexati sint, aut plane phthisica vlceratione iam laborent.

5. *Iuniores* non facile ab hoc morbo infestantur, exceptis ad modum phlegmaticis & corpulentis, iisque catarrhalibus congestionibus & excretionibus debilitatis.

6. *Infantes* quidem obesi, ab achoribus retropulsis, & diaphoresi repente suppressa, suffocationis periculum quoque incurrunt, sed non adeo præcipiti & subitaneo effectu.

V. *CAVSSAE.*

1. Ex iis, quæ in descriptione *subiectorum* dicta sunt, verior caussarum sedes magis in *capite*, quam pectore, quærenda videtur.

2. Origo repentinæ huius & copiosæ congestionis & irruptionis inuoluit quidem materiam ad talem decubitum formandum aptam, quæ in habitu corporis phlegmatico manifesta est, & in ætatis senilis minore energia excutiendi, immo temperamento etiam animi sustentatur; manet tamen vbique quæstio, quo modo præcise hoc die & hac hora flaccescentia & marcor pulmonum, tamquam caussa *proxima* huius irruptionis & adfluxus seroso - mucosæ materiæ, eueniat.

3. Caussæ *remotæ* & *occasionales* obseruantur:
   1) In infantibus crustæ lacteæ vel sudoris repulsio.
   2) In annosioribus euacuationum sanguinis adsuetarum neglectio.
   3) Refrigerationes, & aër frigido - humidus.
   4) Adfectuum cutaneorum & rheumaticorum peruersa tractatio, in specie lippitudinis oculorum retropulsio.
   5) Ebriositas.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Catarrhus suffocatiuus est breuioris euentus: nisi enim repentino & decente auxilio succurratur, patientes intra 24. horas syncoptici vtplurimum moriuntur.
2. Nonnumquam in *febriculam* resoluitur, quo intuitu præsentaneum quidem mortis periculum aufertur, febris tamen mali & vagabundi moris, plerumque hecticodes, ac, durante anxia respiratione, non minus lethalis obseruatur.
3. Vel laxitas pectoris asthmatica, tussiculosa, diuturna succedit cum multa mucosæ materiæ eruptione, intercurrentibus etiam quasi paroxysmis asthmaticis, spasticis, maxime si externæ caussæ accedant.
4. Vel etiam *cachectica* corporis flacciditas insequitur.
5. Certe, nisi debitis analepticis, tonicis, abstergentibus mature succurratur, vel dicta iam pericula, vel tantam patientis debilitatem post se relinquit, vt ille abhinc, velut alius factus, vacillantem ad modum valetudinem experiatur.

6. An-

6. Annosiores citius ab hoc adfectu iugulantur, quam infantes, in quibus per 8 - 14. dies mors sæpe differtur.

7. Præcipue annosiores, fortiore huius mali insultu correpti, tam repente solent exspirare, vt, apoplexia an catarrho interierint, merito dubitetur. Multos interim pro apoplecticis efferri certum est, quos suffocatio potius eius modi catarrhalis spastica, vel sincera paralytica costarum motus abolitio exstinxit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *In paroxysmo.*

1. Ad infarctum oppletiuum in pectore *deriuandum*, & adfluxum intercipiendum adplicetur clyster stimulans e centaur. min. maioran. colocynth. addito in nonnullis euphorbio ad gr. II.

2. Vbi qualiscumque *plethora* adparet, subiungatur (immo vrgente necessitate præmittatur) clysteri venæ sectio in brachio ad VI-VIII. vncias. *Conf. cautelæ.*

3. Peracta, aut, si non necessaria fuerit, prætermissa venæ sectione, ventriculi constitutio respiciatur, &, si vomitus indicetur, vsu veniat sal vitrioli ad drach. I. cum largo vehiculo, cui in phlegmaticis laxans, e. g. gummi guttæ, addi potest; vel exhibeatur decoctum rad. asari, immo, festinante casu, tabaci, cuius anxios effectus vinum aromatisatum tollit. Conf. *cautelæ*, vbi in specie de *sulphure antimonii aurato* tenerrimo dicetur.

4. Sub his omnibus frictiones, ligaturæ & sinapismi in partibus remotis non negligantur.

5. Denique ad *stasin* mucosam *discutiendam* & resoluendam exhibeantur alexipharmaca & succinata, e. g. essent. alexipharm. *Stahlii*, speciatim essentia pimpinell. albæ, porro essentia succini, tinct. salis tartari, tinct. antimon. tartarisata, cum spiritu salis armoniaci anisato, & regimine sudorifero iuncto. Conueniunt etiam nitrosa, quæ irritationes & illarum caussas partim mitigant, partim ad evacuationem præparant. Tandem lenit, sedat, simulque discutit cort. cascarillæ.

B. *Extra paroxysmum.*

1. Quam primum adfectus remittit, propinentur *tonica*, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, tinct. vitrioli martis *Ludouici.*
2. Ad *vires* reficiendas interponantur analeptica ex emulsionibus cum aquis diapnoicis, item ac cinnamom. namph. lilior. conuall. flor. tiliæ, cerasor. nigror. &c. Conducit etiam vinum generosum exoticum, maxime in adsuetis, & diæta aromatica.
3. *Febris* si succedere videatur, dicta alexipharmaca locum habent, cum pulueribus antifebrilibus nitroso-temperantibus.
4. *Chronicam* autem indolem quando adfectus inducit, laudata discutientia & resoluentia cum gummi-resinis & regimine calido continuentur.
5. Ad *nouum* insultum præoccupandum venæ sectio æquinoctialis in pede instituatur, subiunctis interdum purgantibus phlegmagogis.
6. *Somnus* diuturnus, aër humido-frigidus, & commotiones animi fugiantur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Licet patientes de virium prostratione conquerantur, *venæ sectio* tamen non reformidanda est, si patientes rubicundum in facie colorem exhibeant: in hoc enim adfectu periculum suffocationis, vti cito fit, ita etiam cito sæpe tollitur, vt in futurum vires non adeo requirat. Idem de vomitorio valet iudicium: si modo præsens & præceps periculum sublatum sit, tum vires facile resarciuntur.
2. In pure *phlegmaticis* autem venæ sectio minus conuenit, bene vero *vomitus*, si inordinata diæta præcesserit, per sal vitrioli, quod non solum vomitum, verum etiam adfluxus ad alias partes dispulsionem promouet.
3. *Christianus Langius* in miscellan. hoc vomitorium adeo extollit, vt etiam apoplecticos per illud restitutos esse adseveret.
4. *Radix asari* non modo effectu vomitorio, sed etiam discussorio & alterante prodest.

5. In

5. In casu *necessitatis* locum habet herba *tabaci* in cereuisia vel aqua leuiter cocta, quæ non modo vomitorium, sed & alterantem effectum habet; anxietates autem, quas circa pectus mouet, aromatica, carminatiua, haustus vini calidi tollere possunt.

6 Quando autem infarctus non adeo enormis est, ita vt liberum aërem patiens respirare queat, fortis commotio in senibus debilibus non admittatur, sed potius resoluentia cum tinctura tonica paruis & repetitis dosibus exhibeantur.

7. Cautissime distinguatur catarrhus suffocatiuus ab *asthmate conuulsiuo*, in quo adfectu salia volatilia in habitu corporis *ἐνσάρκῳ* minime omnium conducunt.

8. *Febris* succedens, vti raro salutis spem ostendit; quando nempe virium defectus, inquietudo, torpor, magna pectoris angustia, & respirandi difficultas perseuerant; ita eo cautius tractanda est cum solis alexipharmacis diaphoretico-diureticis, & pulueribus, ex antimonio diaphoretico, nitro & absorbente quodam paratis: abstinendo a catarrhalibus calidis & salibus volatilibus.

9. Nocet *alui* obstipatio, licet directa, forti, & profusa exoneratione non referanda fit.

10. In consistente & senescente ætate omnes tum ordinariæ excretiones, e g. fluxus mensium, hæmorrhoidum, venæ sectiones, scarificationes, fonticuli, &c. sollicite conseruandæ sunt, ne illarum neglectiones huic malo ansam præbeant.

11. In primis *catarrhosi* tales circa æquinoctia moderate se gerant, tempestates frigido-humidas euitent, & maxime nimio somno se opponant.

12. In senibus phlegmatico-sanguineis, tussi humida & coryza sæpe laborantibus, totius temperamenti correctio intendatur per motum corporis laboriosum, diætam moderate aromaticam, purgantia phlegmagoga, balsamico-amara, gummi-resinosa, muciditatem sanguinis corrigentia: alias catarrhus suffocatiuus, apoplexia, lethargus &c. metuenda sunt.

13. Praeterea omnia, quae in apoplexia, illa etiam hic obseruanda veniunt, maxime temperamentorum diuersitas sub medicatione: vbique notando, quod tempestiuae *euacuationes* omnes humorum *alterationes* longissime superent.

14. Non opus est, multum inquirere, num lassitudo illa & defatigatio, de qua patientes conqueruntur, dependeat a relaxatione toni vniuersali, (cuius tamen contrarium multae circumstantiae docent) an vero a spasmodica tensione: tempus enim hic non vacat, tonum roborare, vel spasmos demulcere, sed praestat, expediatur angustia respirationis, & via liberior fiat.

15. Adfectus paralytodes, & partium fibrosarum resolutiui, licet alias facile recrudescant, e. g. apoplexia, paralysis, non ita promte tamen catarrhus suffocatiuus recurrit.

16. *Cadauera secta* docuerunt, quod vesiculae pulmonales materia mucida repletae fuerint.

17. *Vesicatoria*, capiti vel nuchae adplicata, praesentaneum subinde effectum exhibuerunt.

18. Sic etiam *epithemata* e fermento panario, succino praeparato & aceto squillitico, capiti imposita.

19. *Sulphur antimonii auratum* vltimae praecipitationis mirifice & momentanee catarrhum suspendere, obseruare licuit, & quidem non in vno, sed pluribus eius modi patientibus, in quibus pro diuersarum circumstantiarum ratione (post catarrhi suspensionem) modo lenem vomitum, modo sudorem, modo nullam conspicuam excretionem produxit. Dosis gran. VI. cum sale quodam digestiuo miscenda. *Conf. D. Raempleri differt. inauguralis de catarrho suffocatiuo.*

TAB.

TABVLA CXVIII.

DE

ADFECTIBVS SOPOROSIS.

I. *DEFINITIO.*

1. *Lethargus* est adfectus soporosus, idiopathicus, a congestione sanguinis versus caput, & subsecuta inde stasi originem ducens, ac omnium rerum obliuionem inuoluens. Deriuatur a λήθη, obliuio.
2. *Coma* est adfectus soporosus, symptomaticus, a restrictione humorum versus caput in febribus acutis, minus recte succedentibus, ortum sumens, cum deliriis vt plurimum complicatus. Deriuatur ab inusitato κῶ, cubo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Adpellationes horum adfectuum a nonnullis inuertuntur, qui *lethargum* pro symptomate febrili, *coma* autem, in primis *somnolentum*, pro idiopathico adfectu habent.
2. Sic etiam alii *carum* his addunt, & lethargo leuiorem pronunciant, quem contra alii grauiorem esse lethargo, & medium inter hunc & *apoplexiam*, sine sensibilitate & spe excitationis, credunt.

III. *SIGNA.*

1. *Lethargi.*
   1) *Imminentis.*
      a) In dispositis pigritia & lassitudo.
      b) Vertigo, tremor capitis vel dolor in posteriore eius parte grauatiuus, profundus.
      c) Perpetua ad somnum inclinatio, somnus profundior, susurrus aurium, & sensuum hebetudo. *Vid. Foresti obseruationes.*
   2) *Praesentis.*
      a) Praeceps lapsus in altissimum somnum vel soporem, vt non solum aegrius excitari possit patiens, sed &, licet exci-

excitetur, sui & quarumcumque rerum immemor sit, ac magis magisque in somnum relabatur.

b) Pulsus, respiratio, color & calor a statu naturali non multum recedunt.

c) Et licet motus febrilis concurrat, est tamen ille communiter ad modum lenis, minime autem exquisitæ & acutæ periodi.

2. *Comatis.*

1) *Somnolenti.*

a) Sopor diuturnus & ita profundus, vt immobiles iaceant ægri, more lethargicorum.

b) Suscitantur tamen facilius, neque adeo sensibiliter aut præfracte delirant, nec plane immemores sunt.

2) *Vigilis*, seu *insomnis.*

a) Maxime quidem in somnum propendent, hunc tamen non adsequuntur.

b) Delirant plerumque.

c) In audiendo, si adlocutus fueris, promtissimi.

d) Si tetigeris illos, mox oculos eleuant.

e) Interdum malum inferre tentant, lecto repente exsilientes.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Lethargi.*

1) Personæ phlegmatico sanguineæ, crassæ & obesæ.

2) Seniores otiosi, lautæ & humidæ diætæ addicti, ac meridiari soliti.

3) Catarrhis capitis & pectoris vexati.

4) Qui vsum fonticulorum, vel scarificationes adsuetas, ob ætatem prouectiorem, imprudenter negligunt.

5) Qui vsum tabaci, vel fumi forma haustum, vel pulueris facie naribus inspiratum, subito omittunt, non raro in sopores incidunt lethargicos, vel in apoplexiam serosam.

6) Idem periculum imminet, senibus maxime, post diuturnas vigilias, curas & ægritudines animi, narcoticorum vsum, ebrietatem, graues capitis contusiones, largiorem moram sub radiis lunæ.

7) In-

7) Infantes obesi ab achoribus retropulsis lethargici quasi euadunt.

2. *Comatis.*

Comata accedunt subiectis, febribus acutis, malignis, decumbentibus, praegressis insignibus capitis doloribus, deliriis, vsu opiatorum, stupefacientium.

V. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis remota* omnium horum adfectuum est plethora.
2. Caussa materialis *proxima* est stasis sanguinis, a congestione versus caput exorta.
3. Caussa *formalis* est taedium principii vitalis ad motus illos eluctatorios, euacuationem sanguinis per nares respicientes.
4. Et sic lethargus ratione caussarum magnam conuenientiam habet cum apoplexia.
5. Caussas *occasionales* & *procatarcticas* in descriptione *subiectorum* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Seniores somnolenti, nisi diaeta lauta & vitae genus otiosum mature mutetur, in somnum denique profundissimum & lethalem delabuntur.
2. In plenario *lethargo*, vbi prorsus excitari non possunt patientes, intra quartum & septimum diem communiter moriuntur; nisi aetas vegetior, aut insperata eruptio purulenta ex infundibulo, naribus, vel auribus contingat, quod post vulnera capitis, aut acutos eiusdem adfectus, interdum obseruare licet.
3. *Coma* vix non ejusdem discriminis est, cuius lethalitatem sudor frigidus denunciat.
4. Satius est, vt lethargo superueniat phrenitis, quam phrenitidi lethargus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Curatoria.*

1. *In lethargo.*

1) Ad sensus *exsuscitandos*, & decubitum humorum a capite partim reuellendum, conducunt:

a) Clyſteres ſtimulantes, vel ſuppoſitoria acria e colocynth. ſpec. hieræ, diagrid. agaric. ſal. gemmæ, oleo irino.
b) Ligaturæ partium oppoſitarum.
c) Frictiones.
d) Veſicatoria.
e) Cataplaſmata rubefacientia, plantis pedum & volis manuum adplicata.
f) Salia volatilia, naribus admota.
g) Pilorum euulſio.
h) Clamores & acu puncturæ.

2) In *plethoricis*, poſt adplicationem clyſteris, ſtatim venæ ſectio inſtituatur, & deinde, ſi neceſſarium videatur, hirudines adplicentur.

3) Ad motum ſanguinis translatorium & orgaſticum componendum coniungantur:
a) *Interne*, pulueres antiſpaſmodici nitroſo-cinnabarini cum lenibus alexipharmacis.
b) *Externe*, camphorata, bufo exſiccatus, pectinatio vel ſcalptio.

4) Et quoniam in nonnullis ſubiectis *primarum viarum* cruditates præſto ſunt, vbi caput per conſenſum adficitur, adhibeantur in his præparantia & euacuantia, nempe vel vomitoria, vel purgantia ialappina, helleborata.

5) Subiunctis iis, quæ materiam mucoſam diſcutiunt, & caput roborant, e. g. radicibus catarrhalibus, eſſent. ſuccini, tinctur. antimon. cum ſpiritu C. C. rectificato.

2. *In Comate.*

1) In vtroque comate *febris* decurſus reſpiciatur:
a) *Interne* per antifebrilia, diapnoica, coniunctis cinnabarinis & discutientibus.
b) *Externe* per camphorata, bufonem exſiccatum.

2) Adhibitis ſimul excitantibus, e. g. veſicatoriis, odore ſalium volatilium &c.

B. *Præ-*

B, *Præseruatoria.*

1. Caussarum antecedentium occupatio & sublatio vbique respiciatur.
2. In senibus mucosis temperamentum corrigatur, & humores a capite reuellantur.
3. Præscribantur in hunc finem phlegmagoga ex agarico, ialappa, colocynthide, vel, in sanguineis, helleboro nigro; quæ singulis anni quadrantibus repetantur.
4. Subiungantur amara sulphurea, e. g. radices & herbæ catarrhales, item gummi-resinæ; vel pilularum vel infusi forma, circa æquinoctia vsurpanda.
5. *Diæta* conueniens vbique iniungatur, nempe cibus parcior, aromatisatus, siccior, assatus, potus aliquando vinosus, vinum amarum medicatum, motus corporis consumtorius, excitantia per sal quoddam volatile.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ sectio* ante instituenda est, quam sanguinis stasis in suppurationem perueniat, alias plus nocet, quam prodest.
2. A *sternutatoriorum* vsu plane abstinendum, quod adfluxum ad caput magis prouocant: quando autem iusta suspicio adest, stasin in suppurationem & maturitatem iam transiisse, tum possunt adhiberi, sub spe, an forte per illas vias pus eliciatur.
3. *Fonticuli* senioribus mucositatem serosam a cerebro reuellunt, & sic stases soporosas occupant.
4. *Cucuphæ* & similia topica neruina muniunt capitis partes ab infarctu seroso, & ita in phlegmaticis locum habent, modo camphora condiantur; in sanguineis autem congestionem accelerant, & obfirmant.
5. *Comati* vti directe nihil adhiberi potest, ita obseruandum, quod, si versus dies criticos patiens obdormiscat, & libere transpirare videatur, exiguus, immo plane nullus metus interueniat.
6. Hinc non turbandi sunt tales patientes, qui a die quarto ad septimum somnolentia tali corripiuntur, &, vigiles facti, alacriter sese habent, ac vel vrinam vel aluum ex-

cernunt, vel potum desiderant & iterum obdormiscunt; medicamenta saltem ipsis euigilantibus propinentur.

7. In *comate camphorata*, vertici & temporibus largiter adplicata, vsum præstant; quo etiam pertinet emulsio ex aceto, nucleis persicorum cum camphora.

8. Sic etiam *unguentum alabastrinum* facit, quod potest.

9. *Castoreum* suo loco relinquendum est, solet enim, externe etiam exhibitum, narcoticum præstare effectum.

10. *Coma*, ab *opio* inductum, per odorem aceti nihil auxilii exspectat, & quando negotium eo processit, vt perpetua in somnum propensio iam adpareat, res fere conclamata est; nisi forte salia volatilia, repetitis vicibus naribus adhibita, aliquid conferant.

11. *Lethargus*, vti in iunioribus & alacrioribus subiectis raro euenit; ita somnolentia illa, ab externa violenta cerebri concussione inducta, vix lethargicæ indolis reputanda est: sæpius enim euigilant, non ita obliuiosi sunt, & spes vitæ adfulget, præcipue quia *pus* per aures & nares sponte erumpere in illis obseruatur, & sic sine Medici concursu, cuius manus in talibus casibus perbreues sunt, restituitur.

12. *Salia volatilia oleosa* commouent quidem, sed non corrigunt, hinc nullo modo adhibeantur.

TABVLA CXIX.

DE

LIPOTHYMIA ET SYNCOPE.

I. DEFINITIO.

1. *Lipothymia* est notabilis vitalium & animalium actionum, ad minimum quoad sensum, abolitio, a defectu motus vitalis pulsorii originem ducens. Deriuatur λείπω, deficio, & θυμός, animus.

2. *Syn-*

2. *Syncope* est plenaria vitalium & animalium actionum, ad minimum quoad sensum, abolitio, a defectu motus pulsorii dependens. Deriuatur a *συγκόπτω*, concido.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Lipothymia & syncope diuersa quidem sunt nomina, vnius autem idemque est adfectus, & non nisi *gradu* differens, vti e signis patebit.

2. Hic adfectus est vel *idiopathicus*, vel *symptomaticus*: ille sine aliis vrgentibus morbis obuenit, hic autem accidit vel chronicis, vel acutis, e. g. scorbuto, febribus malignis.

3. Differentiam lipothymiæ & syncopes ab apoplexia docent signa vtrorumque adfectuum, inter se collata. *Vide tabulam de apoplexia & quidem different. num. 2.*

4. Differentia lipothymiæ a conuulsiuis adfectibus innotescit ex flacciditate corporis, in lipothymicis præsente.

5. Quoniam *mors* ipsa non nisi gradu a syncope differt, in dubio statu sciendum est, quod quamdiu syncope adsit, flaccescentia artuum adpareat, morte autem subsecuta, corpus rigidum reddatur, præcipue sub vltimo conuulsionis molimine.

III. *SIGNA.*

1. Præcedit communiter notabilis circa cor anxietas.

2. Succedit repentina virium & actionum veluti disparitio, non solum animalium, sed & ipsarum vitalium;

3. Ita vt sensus, motus & pulsus officia sua amisisse adpareant.

4. In *lipothymia* quidem debilissima adhuc pulsatio, vel potius tremor solum cordis cum respiratione, vix tamen sentienda, obseruatur.

5. In *syncope* autem plenaria *ἀσφυξία*, seu pulsus & respirationis omissio adparet, ita vt sine vllo vitæ indicio patientes conspiciantur.

6. Pallor faciei morti similis est.

7. Nullus in corpore vigor, sed torpor & flaccescentia sese manifestant.

8. Frigus, ad minimum in extremitatibus, sentitur.

9. Oculi sunt clausi, aut saltem turbidi.

10. Os etiam clausum est, sed non constrictum, aliquando autem indecore hians.

11. Quamprimum ad sese iterum redeunt, profunda suspiria & respiria in iis obseruantur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Lipothymia *idiopathica* rarior est quam symptomatica, & euenit in genere
   1) Ad modum teneris, sensibilibus, animi commotionibus, præcipue terrori, obnoxiis: temperamento melancholico vel phlegmatico-melancholico præditis; vel denique e quacumque antea caussa lipothymiæ adsuefactis.
   2) Speciatim autem iis, qui indefesso studio, post dictas occasiones, speculantur.
   3) Item gravidis, quæ pectus & abdomen nimium constringunt.
   4) Sic etiam *virgines* aliquando inter pastum syncope corripiuntur, vnde suspicionem, eamque non semper iniuste, incurrunt, quod animi sint incasti.
   5) Euenit etiam aliis, qui animi pathemata inter cibum admittunt, eaque supprimere coguntur.
2. Lipothymia *symptomatica* euenit familiarissime
   1) *Feminis*, spisso & mucido sanguine præditis, ob fluxum mensium impeditiorem: vbi satis frequenter hystericarum exempla occurrunt, quæ per plures dies syncoptico tali adfectu corripiuntur.
   2) Qui hyperemesi anxia defatigati sunt.
   3) Profusionibus sanguinis, sudoris, diarrhœæ, lactis, magnis doloribus, insolitis laboribus exhausti cum inedia.
   4) Voracibus, qui ventriculum insolita quantitate & perversa qualitate ciborum onerarunt.
   5) Puerperis post partum laboriosum, refrigerium, lochia nimia.
   6) Qui aduentitia extraordinaria passi sunt, e. g. venena, lapsum in ventriculum, refrigeria &c.

7) Qui

7) Qui febribus *acutis* vel intermittentibus correpti, corpus calidum, vel leni diapnoë tepescens, repente refrigerant, vel post easdem febres præmature crudis vel nimiis cibis ventriculum replent.

8) Speciatim vbi febres *epidemicæ* malignæ imminent.

9) Denique qui excretiones debitas, e. g. solutionem alui, non experiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Nexus *caussalis* in hisce adfectibus, præcipue *idiopathicis*, eandem, quam in apoplexia & paralysi, inuoluit difficultatem: nulla enim plane connexio & proportio harum mentis fictionum cum crasi & motu sanguinis adparet.

2. *Materiales* sane caussæ hic non sufficiunt, tam magnam desperationem naturæ inducere; quod vel exinde elucescit, quia adfectus tales lipothymici & syncoptici sine conspicua materia occurrunt.

3. Hoc autem certum est, quod animus meticulosus & diffidens, cum statu plethorico coniunctus, hisce motuum defectibus fundamentum in genere subministret.

4. Caussas *procatarcticas* & *occasionales* in descriptione *subiectorum* iam indicauimus. Hisce accedunt: fama mortis personæ alicuius dilectæ, periculum vitæ ex improuiso cooriens, incendium vel quæcumque alia naturæ adversa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Lipothymia *idiopathica*, quæ in sensibilibus, sanis, melancholicis, euenit, & aliquid pathetici, e. g. terroris, timoris, anxietatis coniunctum, seu proxime prægressum, pro fundamento habet, magnam raro considerationem, ad minimum in præsens, meretur.

2. In futurum autem *peioris* semper ominis est: tum ad morbos in genere, si hi aliquando ingruant: tum in specie, quod tanto facilius in tali constitutione exspectandi sint.

3. Lipothymia autem *symptomatica* maioris est momenti: adsuefacta quidem, & quæ morbis chronicis coniungitur lipo-

lipothymia, minoris est periculi, quam quæ acutis & malignis accedit.

4. Morbus *acutus*, qui a lipothymia initium sumit, non est boni augurii.

5. Quæ lipothymia incremento morbi, vel status initio superuenit, paullo minus periculosa est, quum ibi omnia sint laboriosa.

6. Quæ autem morbi statui, ad crisin vel debitas declinationes spectanti, accedit, longe peioris est præsagii: quamvis & hic adsuefactio periculum minuere possit.

7. Quæ suppressioni debitarum, in certis morbis, excretionum superuenit, tantæ non est considerationis, quam quæ sine euidente aliqua caussa morbis accedere solet.

8. Quæcumque lipothymiæ aliis adfectibus accedunt, per se commode non tractantur: quando enim ipse morbus per legitimas secretiones & excretiones feliciter decurrit, & symptomata vrgentia congruo modo mitigantur, tum sponte sibi restituitur natura.

9. *Syncope* diuturna sæpe febres post se relinquit.

10. Syncope ab *hæmorrhagiis* nimiis periculosa est, maxime in subiectis trepidis, & minus adsuetis: vnde puerperæ, lipothymicæ, quod a syncope ad mortem sæpius transeant, sollicite obseruari, & a somno quauis ratione distineri debent.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*, lipothymiam magis *idiopathicam* respiciens.

1. Principium agens ad motus *exsuscitetur*. Faciunt hoc
   1) Clysteres stimulantes.
   2) Adspersio aquæ frigidæ.
   3) Odorifera penetrantiora, e. g. salia volatilia, nempe spiritus C. C. salis armoniaci, item spiritus cinnamomi, liliorum conuallium, aqua Hungarica.
   4) Relaxatio vestium.
   5) Decubitus horizontalis in lecto calido.
   6) Frictiones.
   7) Sternutatoria.

8) Pi-

8) Piper vel sal volatile, linguæ imponenda.

2. Facta excitatione natura trepidans *refocilletur*, & discussio sanguinis intendatur; quod obtinetur

1) Per analeptica, e. g. fiat potio aromatisata ex aqua cerasorum nigrorum, borraginis, flor. tiliæ, acaciæ, lil. conuall. namph. lauend. cinnamom.

2) Per essentiam alexipharmacam *Stahlii.*

3) Per syrupum acetositatis citri, rosarum, de canell.

4) Per haustum vini generosi, vel essentia croci imbuti.

3 *Febris* præcaueatur. In hunc finem conducunt:

1) Continuatus modicus vsus dictæ essentiæ alexipharmacæ.

2) Præcipue pulueres nitroso absorbentes, cum sale quodam digestiuo, antimonio diaphoretico & momento cinnabaris combinati; vbi versus somnum lene anodynum, e. g. theriaca, exigua dosi addi potest.

B. *Methodus specialis*, pro diuersis caussis lipothymiæ *symptomaticæ* varians.

1. Vbi lipothymia a prægrauatione ventriculi post pastum, vel etiam a debilitate primarum viarum, sine occasione, cum imminuto adpetitu & ructibus nauseosis obtingit, ibi digestiua, laxantia, &, si nihil contraindicet, matura emetica, conueniunt.

2. In turbato *vteri* statu, & sanguinis menstrui impedito successu, pilulæ *Beccheri* omnibus aliis palmam præripiunt, si sufficiens humectatio & corporis motus ipsis coniungantur.

3. In caussis hypochondriaco-hysterici mali tractandus est adfectus, vti tabula de malo hypochondriaco-hysterico indicatum est; præcipue autem in tali statu locum habet elixir antihypochondriacum, e mixtura simplice & extracto panchymagogo *Crollii* paratum.

4. In febribus *intermittentibus* quando lipothymiæ occurrunt, cruditates per digestiua & lenia laxantia eliminentur, subiunctis, ut moris est, alexipharmacis temperatis. *Conferantur tabulæ de febribus intermittentibus.*

5. In febribus *acutis* si lipothymiæ obueniant, nitrosa, digestiua,

va, & abſorbentia in principio, alexipharmaca in ſtatu, continentia tranquilla cum regimine, diapnoico in declinatione, adhibenda ſunt: coniunctis vbique analepticis ex aquis fragrantioribus temperatis, ſyrupo acetoſitatis citri, manibus Chriſti perlatis, confect. de hyacinth. alkermes, &c.

6. In Cauſſa *hyperemeſeos* præſcribatur vinum aromatiſatum calidum, & verſus noctem theriaca.

7. Quando *terror* lipothymiam induxit, tum proſunt gemmata, ſpecifice hyacinthus præparata, adiecto gran. I. M. P. de cynogloſſa. Vulgus exhibet ſpecificum cephalicum, puluerem Marchionis.

8. Vbi ab *ira* excitatur lipothymia, quo caſu ſæpe prodromus eſt febrium cholericarum, ibi emeſis ſatis matura, vel nitroſo-abſorbentia, proſunt.

9. In lipothymia poſt nimias *hæmorrhagias*, ſudores, diarrhœas, immodicos labores, cum inedia coniunctos, analepſis alimentoſa requiritur, e. g. gelatinoſa, reſtaurantia, cum tonicis coralliatis, gemmatis.

10. Homines de reliquo ſani, quando ſub venæ ſectione præſeruatoria lipothymia corripiuntur, medicatione non indigent, facies modo aqua frigida adſpergatur, vel acetum deſtillatum aut ſal quoddam volatile naribus admoueatur.

11. In lipothymia cum *apoplexia* coniuncta, vel in ſtatu dubio, ſuſpectis etiam cauſſis antecedentibus, venæ ſectio in ſenioribus, ad hunc adfectum alias minus procliuibus, commendatur.

C. *Methodus præſeruatoria.*

1. Cauſſæ *antecedentes*, quantum fieri poteſt, remoueantur.
2. Cruditates primarum viarum, vt fomes ἀσφυξίας, tollantur per digeſtiua & congrua laxantia.
3. Animus a paſſionibus & ſpeculationibus liberior conſeruetur.
4. Excretiones debitæ promoueantur.
5. Excitantia remedia in ſubiectis, ad lipothymiam inclinantibus

tibus, semper præsto sint, vt adfectus statim præoccupari possit.

6 *Motus* corporis moderatus numquam negligatur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Clysteres* ad naturam excitandam prius adhiberi non debent, quam si lipothymia ad quadrantem horæ durauerit.

2. Vbi vero aliqua vitæ signa adhuc præsto sunt, ibi illorum vsus plane potest prætermitti.

3. Durante lipothymia medicamenta *interna* tuto propinari non possunt, quia facile arteriam asperam ingrediuntur.

4 Methodus vulgaris commendat *spirituosa* fortiora, interne propinanda, ad spiritus, vt dicitur, excitandos, sed sanguinem fortius exagitant, ac morbo præiudicium adferunt. Et licet ad sensus reuocandos aliquid præstent, plus tamen vellicationes, frictiones & punctiones in partibus sensibilibus ad hunc scopum contribuunt.

5. Sic etiam post excitationem vitrum generosi vini plus analepticæ virtutis præbet, quam omnia balsamica acriora, nisi forte speciali odoris gratitudine aliquid præstent.

6 Non vana est vulgaris illa commendatio, quod lipothymicis post paroxysmum propinari debeant medicamenta, sanguinem coagulatum *resoluentia*: in tali enim ad interiora congestione non tantum spissitudo sanguinis inducitur, sed facile etiam stases circa viscera, & febres inflammatoriæ, exoriuntur.

7. Natura ipsa hanc indicationem subministrat: nam profunda illa *respiria* post excitationem nihil aliud intendunt, quam sanguinis, præcipue circa pulmones & hypochondria hærentis, discussionem.

8. *Somnus* post paroxysmum non statim concedatur.

9. Hilaris animus ad vires recuperandas, & anomalias motuum sanguinis præueniendas, magis hic valet, quam vlla medicamenta.

10. *Febris* si statim post lipothymiam percipiatur, analeptica illa spirituosa, immo ipse haustus vini, prætermittantur, & mox antifebrilia in vsum vocentur.

11. *Vomitorium* commode propinatur in lipothymia, a terrore vel iracundia tacita post pastum exorta: melius enim est, vt cibus reiiciatur, quam male digeratur; modo vires respondeant, & subiectum sit euemetum.
12. Calore tolerabili patientes tales foueantur.
13. Quæ subiecta sub venæ sectione ad lipothymiam inclinant, illis vena non nimium est liganda; caueant etiam sibi, ne pleno ventriculo sanguinis ventilatio instituatur, neque statim post eamdem adsurgant.
14. Deinde consideratu dignissimæ sunt duæ sequentes observationes:
   1) In *lipothymia*, quæ a rebus *præsentibus* excitatur, corpus ægrotorum vehementissime constringitur, vasa fortiter detumescunt, patientes non prorsus in terram procidunt, sed aliqualem adhuc impetum resistendi ac sese saluandi ostendunt, e. g. sunt lipothymici, qui sub venæ sectione omni vi chirurgi manus, vulnusculum ligantes, detrudere conantur; de qua actione, finito paroxysmo, vix possunt persuaderi.
   2) Quando autem lipothymia ob res adhuc *futuras* exoritur, ægri facile in terram procidunt, & ab omnibus animalibus & vitalibus actionibus desistunt.

TABVLA CXX.

DE MEMORIAE DEBILITATE.

I. D*EFINITIO.*

Debilitas memoriæ est species sensuum internorum læsionis, varia phantasiæ & iudicii vitia sensim inducens.

II. *DIFFERENTIA.*

Debilitatio memoriæ, quæ per eiusdem abusum & fatigationem

nem inducitur, differt a reliqua obliuiositate aut *simplice debilitate*, quæ non tam nudum defectum, quam confusionem memoriæ inuoluit.

III. *CAVSSAE.*

Memoriæ debilitatem inducunt:

1. Frequens illius vsus seu potius abusus in ediscendis vocabulis variarum præcipue linguarum.
2. Paralytica capitis, in specie linguæ, adflictio.
3. Violentæ capitis læsiones.
4. Tolerati grauissimi capitis dolores in adfectibus phreniticis &c.
5. Ebriositas.
6. Veneris abusus.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Omnes memoriæ læsiones, si medicamenta spectemus, curatu sunt difficillimæ, nec, nisi vitæ genere mutato, & omnibus animi pathematibus ad tranquillitatem gratam ac lætabundam reductis, vix vllo modo subleuandæ.
2. Ante omnia summe difficilis successus est illa memoriæ læsio, quæ cum *paralytica debilitatione* quarumcumque circa caput partium, in specie linguæ, connexa, & communiter simul leuiter delira exsistit.
3. Inclinant vel ad somnum profundum, eumque satis tranquillum, qui,tantum abest vt stupiditatem illam imminuat, vt notabiliter potius eamdem augere obseruetur;
4. Vel vigiliis excedunt, & hac ratione deliria inuitant.
5. Ex his duobus incommodis per mediam semitam emergere, difficillimum est, nisi ipsa natura, sub iucunda præcipue totius vitæ mutatione, ad sese redeat.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Ad hæc *motuum* & *sensuum vitia*, seu, vt loquuntur, spirituum defectus, sequentia remedia vulgo commendantur.

1. Odore & sapore grato prædita, e. g. essent. ligni aloës, ambræ.
2. Volatilem & spirituosam indolem exhibentia, v. g. aqua magnanimitatis, aromatica spirituosa.

5. Alia sic dicta neruino-analeptica in primis vbi notabilis virium defectus occurrit: sunt enim non pauci, qui sub obliuioso stupore maxime robusti sunt, copiose edunt, optime nutriuntur, ac proinde analepticis talibus non indigent.

VI. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vti *speciales* medicationes huic adfectui non satis faciunt, ita generales ventilationes debitarum excretionum, in primis, vbi locum habere videtur, sanguinis, partim subleuant naturam, partim officii sui debiti illam admonent.

2. Non expedit, obliuiosis talibus aliquid aduersi & ingrati iniungere: his enim occasionibus ad promtius succedentia deliria disponuntur.

3. In quibus *venae sectio* locum habet, in illis prius non instituatur, quam primae viae mediocriter euacuatae sint.

4. Externe laudantur *cucuphae* e neruinis & aromaticis paratae, nempe herb. maioran. hyssop. flor. spic. lauendul. cinnamom. cardamom. cubeb. caryophyll. lign. aloës &c. item commendantur spirituosa, oleosa, balsamica; sed optandum, vt euentus exspectationi responderet.

5. *Puluis abbatis Trithemii* a *Io. Wolffio* tanta in hoc genere laude extollitur, vt hinc *memorabilibus* suis eumdem inserendum duxerit; sed specificam aliquam ab illo efficaciam exspectare, frustraneum est, licet omnia fere, quae prostant, aromata, & vulgo credita meliora analeptica, perlas, corallia, contineat.

TAB.

TABVLA CXXI.

DE

MELANCHOLIA.

I. DEFINITIO.

Melancholia est læsio & perturbatio phantasiæ, quæ rectam eius & ordinatam agendi ideam interrumpit, vt aliena inde idea quasi inferatur, & secundum hanc actiones perperam exerceantur. Deriuatur a *μέλαινα*, nigra & χολὴ, bilis; secundum hypothesin antiquorum.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Melancholia est vel *tristis*, vel *iucunda*, vel *mixta*; quæ differentia temperamentorum diuersitate potissimum innititur.
2. Differt melancholia ratione *caussarum:*
   1) In aliis enim a sola mentis falsa *præfiguratione* & æstimatione dependet, & hos perpetuo communiter adfligit:
   2) In aliis a corporeis *læsionibus* excitatur, & in his per occasiones satis proportionatas euenit; quo nomine melancholia præcipue *hypochondriaca* satis nota est.
   3) In aliis *mixtus* occurrit adfectus, e. g. quando melancholia a corporalibus caussis prima rudimenta accepit, per accedentes autem morales caussas talia augmenta nanciscitur, vt, sublatis licet corporeis caussis, perpetua tamen anxietate & inquietudine detineantur.

III. *SIGNA.*

1. Animi anxietas sine omni rationabili caussa, vnde conqueruntur: das Hertz sey ihnen so schwer, die Welt zu enge, es wäre als ob sie einen Mord begangen, oder als wenn Himmel und Erde auf ihnen lägen.
2. Fastidium omnium rerum, antea etiam acceptarum, ipsius adeo vitæ.
3. Lacrimarum frequens effusio.

4. Alii

4. Alii amplius spatium desiderant, fenestras aperiunt, & effugere conantur; incarcerati enim sibi videntur.
5. Alii habitacula clausa desiderant, & ob metum capturæ, supplicii capitalis, &c. sese abscondunt.
6. His animi angustiis iunguntur vitia motuum in corpore, nempe
7. Palpitatio cordis.
8. Respiratio profunda, laboriosa.
9. Motus tonici modo stricturæ: vnde horror, pallor, & adspectus extenuatus.
10 Modo illius remissiones: vnde repentinus rubor, volaticus æstus, lassitudo & virium defectus. Non raro etiam febris quasi acuta sub initium accedit. Conf. caut. 9.
11. Aluus vtplurimum pertinaciter adstricta est.
12. Animi anxietatibus etiam adnumeranda veniunt grauia *insomnia*, talibus subiectis familiaria, quando scilicet melancholico-sanguineis de repentinis incendiis, sanguinis in proprio corpore per alios effusionibus; serosis autem magis de profundis aquarum gurgitibus, transitu per illos cum periculo submersionis, insomnia obtingunt.
13. His accedunt *pauores* sub somno, a quibus sæpius excitantur cum summa animi consternatione & anhelitu laborioso.
14 In melancholia *iucunda* circa res ludicras, obscœnas, occupati sunt patientes. Huc spectant leuia illa chronica deliria, vbi reges vel principes se esse existimant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Melancholiæ subiecta vel solius adfectus denominatione innotescunt, sunt nempe personæ
2. Temperamenti præcipue melancholici, vel sanguineo-melancholici, vbi & animi & corporis constitutio, ad hunc adfectum fouendum, optime quadrat.
3. Specialiter huic adfectui subiacent litterati, hypochondriaci, splenetici dicti, & feminæ hystericæ.

V. *CAVSSAE.*

1. Sub *differentia* iam dictum est, quod melancholia modo a solis animi præfigurationibus, modo a corporis læsionibus originem ducat.

2. Li-

2. Licet enim anima, secundum substantiam sui, ἀπάθεια sit, intimam tamen ac realem συμπάθειαν subit, quatenus cum corporis necessitatibus conspirat.
3. Vnde *læsiones* in corpore siue præsentes, siue saltem imminentes, in animam redundant, & anima, immoderatis conceptibus & æstimationibus turbata, anxias tales ideas in corporis directiones iterum impendit, & sic reciproco damno corporis perturbationes menti, & mentis iterum corpori laborem facessunt.
4. Caussæ itaque sunt:
   1) Vel *materiales*, e. g.
      a) Sanguinis spissitudo, detentio, & incarceratio circa venam portæ.
      b) Mala dispositio partium nobilium internarum, e. g. constitutio scirrhosa, vlcerosa immo actu vlcerata; quales patientes non solum ad mœrorem, pauorem, fastidia, omnis spei abiectionem, verum etiam ad iracundiam inclinant.
      c) Fluxus hæmorrhoidalis suppressus in viris, & mensium perturbationes in feminis, ad caussas antecedentes pertinent.
   2) Vel *immateriales*, v. g.
      a) Abusus speculationum & profundarum impressionum.
      b) Conscientiæ labes, contemtus, illusiones.
      c) Frustratio spei diuturnæ.
      d) Terrores, timores, ab infantia iam inducti.
5. Deducuntur communiter hæ & aliæ mentis læsiones a mala spirituum crasi, vnde tumultu quodam agant, turbulentas ideas forment, easque animæ obiiciant; quæ peruersum inde conceptum *patiatur* potius, quam *agat:* sed actiones non sunt tumultuariæ, verum fictioni mentis exacte respondent.
6. Sic etiam idea mentis periculosæ corporis constitutioni ad modum analoga est, e. g. incarcerato sanguine, de carcere & captura loquuntur; cui rei accedunt subsidia illa spontanea, quæ rationi omnino conformia sunt, nempe

profunda & anhelosa suspiria, quibus sanguinis circa venam portæ stagnationes insigniter expediunt; item conamina ad sui liberationem, desideria in amplum campum &c.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Melancholia a caussis *immaterialibus*, nudis animi imaginationibus, profundis speculationibus &c. dependens, longe obstinatior est, quam quæ caussam materialem pro obiecto habet.
2. Hinc melancholia *hypochondriaca* præ aliis meliorem adhuc spem facit restitutionis, præcipue si hæmorrhoides superueniant.
3. Quando autem speculationes tales in habitum deducuntur, difficillimæ sunt tractationis.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quæ melancholia ab *immaterialibus* caussis ortum duxit, indiget medicina mentali potius, quam corporali, nempe
   1) Patientissima, placida & amica, conuersatione.
   2) Abstinentia a stolide dictorum & factorum taxationibus, præcipue importunis, multo magis autem a verberibus & vinculis, extra tempus insuperabilis necessitatis.
   3) Oblatione mediorum idoneorum, quibus timores & anxietates talium ægrorum funditus auferri queant, e. g. auxiliorum victus & amictus, solatiorum diuinorum &c.
2. Hæc methodus locum etiam habet, quando melancholia prima sui *rudimenta* a materialibus caussis, *augmenta* autem a moralibus sollicitudinibus, accepit.
3. Quando autem melancholia a *materialibus* caussis originem duxit, hæ legitima ratione remouendæ sunt.
4. Hinc in melancholia *hypochondriaca* sequente methodo incedatur:
   1) Primæ viæ per laxantia melanagoga expurgentur.
   2) Venæ sectio in pede ad vnc. IV - VI. instituatur.
   3) Deinde ad orgasmum sanguinis componendum, temperantia nitrosa exhibeantur.

4) De-

4) Denique, ad tonum partibus restituendum, martialia electiua propinentur.

5) Praeter ea in viris negotium haemorrhoidum, in feminis autem mensium fluxus, respiciatur, & vbique sufficiens motus ac potus commendetur. *Conf. tabula de malo hypochondriaco - hysterico.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Ingens discrimen est inter turbas motuum, quae ab ipso animo per morales caussas inducuntur, & contra illas, quae a veris corporeis impedimentis & periculis animo offeruntur; quae proinde circumstantiae solertissime discernendae sunt, ne cura praepostere instituatur.

2. In melancholia, a speculationibus simpliciter inducta, dolendum est, quod mortales in verorum remediorum adplicatione tam grauissime hallucinentur, & stultius saepe se gerant, quam ipsi patientes: sane enim *verbera* & *vincula* stultitiam bona fide non superant, sed solam forte malitiam coniunctam.

3. Melancholia *hypochondriaca*, *grauior* etiam, a *venae sectione* plus solatii, quam vllis aliis remediis, accipit; immo, quod bene notandum, si talis ventilatio non praemissa fuerit, reliqua cura irrita & vana deprehendetur.

4. In feminis vsum aliquando habet *tinctura alcalina acris*, e. g. antimonii, tartari; modo nitrosa praemittantur.

5. *Nitrum*, in potu etiam exhibitum, sensibilem hic efficaciam praestat.

6. Post venae sectionem & spasticae stricturae per nitrosa & cinnabarina mitigationem, locum habent: tum sanguinem crassum resoluentia: tum motum eius distributorium adiuuantia. Laudatur in viris mixtura simplex, leniter camphorata.

7. *Specifica* passim celebrantur, in specie *anagallis* punicea, vnde germanice Gecken-Heyl dicitur, adianth. album, vitriolum lunae, puluis *Iulii Palmarii*, &c. alia, de quibus plura sequente tabula dicemus.

8. *Vomitoria* melancholicos in maniam frequenter coniiciunt. *Conf. tab. de malo hypochondriaco - hysterico.*

9. Quo maior eſt ſpiſſitudo ſanguinis in hypochondriaca melancholia, eo facilius commotiones febriles reſolutoriæ accedunt; quo quidem caſu probe notandum eſt, quod primis hebdomadibus *ſchema quaſi acutum phreniticum* exhibeatur, circa tertium autem ſeptenarium talis adfectus notabiliſſime imminuatur, donec tandem prorſus ſuperetur. Hanc obſeruationem tanto magis commendandam iudico, quia deliria illa, quæ ſub initium ſatis acuta adparent, non raro Medicis imponant, vt ſtaſin potius in meningibus quam in vena portæ quærant, atque varia peruerſa remedia adhibeant.

TABVLA CXXII.
DE
MANIA.

I. D*EFINITIO.*

Mania eſt acutiſſima ſpecies deliriorum, a perturbatione phantaſiæ & iudicii originem ducens. Deriuatur a μαίνομαι, inſanio.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Deliria ſunt
   1) Vel manifeſtius *ſymptomatica*, quæ euidentem alium corporis adfectum ſequuntur.
   2) Vel *idiopathica*, quæ nullum corporis euidentem morbum comitantur.
2. Porro deliria ſunt
   1) Vel *acuta*, & breuioris periodi, quæ in morbis acutis, e. g. phrenitide &c. obueniunt, & indefinita habent obiecta, v. g. mortem præſagiunt, in lecto peregrino ſe iacere, domi ſuæ ſe non eſſe, conqueruntur, & ad ſue, tam-

tamquam meliora, proficisci velle contendunt. De his tractandis sub febribus fusius diximus.

2) Vel *chronica* seu *diuturna*, cuius indolis sunt

a) *Melancholia*, de qua praecedente tabula actum est.

b) *Mania*, quam haec tabula exhibet.

c) Deliria *lunatica*, *canicularia*, & *noctambulatio*, quae lunae phasibus exacerbari sentitur.

d) *Erotomania* personalis.

e) *Furor vterinus.*

f) *Tarantismus.*

g) *Chorea* sancti Viti.

h) *Hydrophobia* inueterata; quorum omnium sequentibus duabus tabulis mentio fiet.

III. *SIGNA.*

Maniae.

1. Adspectus audax cum facie pallida & oculis sanguine suffusis: qui autem a spectrorum phantasmatibus maniam incurrunt, illi medio adspectu inter timorem & audacem resistendi conatum se habent.

2. Aliis hominibus actu nocendi inuigilant tales patientes, & insidiosa saepius simulatione opportunitates quaerunt.

3. Immo aliquando alios iugulant; ad quod perpetrandum stupendo robore praediti sunt.

4. Et licet, in *grauiore* etiam adfectu, febris nulla adsit, tanto tamen maniaci calore pollent, vt frigus enorme non sentiant, nec vllum inde damnum, e. g. perniones, sphacelum;

5. A sensu enim abstracti ad res speculatiuas, vnde etiam verbera & vulnera vix sentiunt, & ob audaces actus depulsorios partium calorem semper conseruant.

6. Praesentibus rebus speculationibus suis ita implicantur, vt futurarum vel extranearum nullam curam habeant, immo aliquando aliorum quascumque adlocutiones non audiant.

7. Hilares vtplurimum & curis vacui obseruantur: cantionibus & musica instrumentali oblectantur; reges & principes se esse existimant.

8. Leuissimis tamen occasionibus, nedum increpationibus, irascuntur & ad resistentiam excitantur.
9. Variis sub somno visionibus perturbantur.
10. Venerem immoderate & proterue concupiscunt.
11. Aluum in conspectu omnium exonerare, illos non pudet.
12. Alii in deserta loca discedunt, vel tamen colloquia cum hominibus fugiunt.
13. Alii longius iter decurrunt, & reuersi ac de scopo huius itineris quæsiti, nihil respondent.
14. Alii latrocinium aut vim illatam conqueruntur.
15. In declinatione morbi alii sunt stupidi, quieti & tristes, & propriam ægritudinem agnoscunt.
16. Alii ex religione & præiudicio membra sua dilacerant, de reliquo tamen erga alios modeste se gerunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Euenit mania familiariter cholerico-melancholicis, iracundis hominibus.
2. Qui multiplici altercatione & contradictione domesticorum fortius exacerbantur.
3. Præcipue vero feminæ, post longam mensium perturbationem, & varia animi pathemata, in specie lasciuas speculationes, hoc malum incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Immateriales.*
   1) Mania frequentius a malis animi moribus introducitur, vel etiam fouetur, quam a corporeis proportionatis caussis.
   2) Præcipuum autem sibi locum vendicant iracundia, & profundæ, immodestæ, speculationes.
   3) Ad caussas etiam *immateriales* pertinent *incantationes*, item spectrorum visiones.
2. *Materiales.*
   1) Suppressio vel mensium vel hæmorrhoidum, vel spermatis.
   2) Vermes malæ indolis, & munimentis fere insuperabilibus absconditi. *Conf. cautel. tab. de vermibus.*

3) E-

3) Ebriositas.
4) Philtra, & veneficia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mania a caussis *immaterialibus* dependens, longe obstinatioris indolis est, quam quæ caussa materiali fundatur: hinc in casu incantationis, vel grauiorum animi perturbationum, & præcipue speculationum, res fere conclamata est.

2. Ex caussis *materialibus* plurimam restitutionis spem facit suppressio mensium, hæmorrhoidum, & seminis, vnde iam *Hippocrates* sect. VI. aphor. 21. dicit: insanientibus, si *varices* aut *hæmorrhoides* superuenerint, insaniæ fit solutio.

3. A *philtris* autem exorta mania, præ aliis, a caussa materiali inductis, pertinaciter se gerit.

4. *Maniaci*, quando post profundum & diuturnum somnum iugiter delirant, difficulter restituuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* purgante aliquo *aperiatur*.

2. Deinde, ad plethoram imminuendam, *venæ sectio* largior ad X, immo plures vncias instituatur.

3. Ad *sensum* excitandum vomitoria, eaque fortiora, subinde exhibeantur: quo nomine helleborus *albus* ab antiquis iam temporibus famosus est. *Vide cautelas.*

4. Ad *orgasmum* sanguinis, in mania iam peccantem, & per vomitoria augmentum accipientem; propinentur nitrosa & præcipitantia.

5. Denique *specifica* in subsidium trahantur; quo nomine clarent:

1) *Anagallis* punicea, cuius foliis decocto plures maniacos restitutos esse, fidem facit *Quercetanus*.

2) Inter sic dicta splenetica aliquid tribuendum est herbis capillaribus, præcipue adiantho *albo*, & aliquantum *aureo*.

3) Præparata ex *argento*, e. g. vitriolum lunæ, tinctura lunæ coerulea, calx lunæ cum regulo antimonii, leni can-

desa-

desaftione & mutua quasi fixatione præparata; vbi effectus argento magis, quam cupro, in illo contento, tribuendus videtur.

4) Baccæ herbæ paridis.

5) Sanguis asini, retro aures, mense martio, vti quidam volunt, emissus & exsiccatus.

6. Præterea in feminis negotium mensium, & in viris hæmorrhoides respiciantur.

7. In caussa recenti seminis, ad veneris incitamenta temperanda, plurimum valet vsus nitri copiosus, immo prodigus: quo casu simul externe circa testiculos, in forma epithematis, cum aceto adplicari potest.

8. In mania ex philtris, præparata e *nuce vomica*, e. g. electuarium de ouo, specifice commendantur.

9. *Erotomania personalis* & *furor vterinus* eamdem exposcunt medicationem.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Plethora, quia in omnibus maniacis peccat, omnibus etiam *venæ sectio* est necessaria: emissio autem sanguinis e vena frontis, quam vulgus die Nase-Ader adpellat, si omnino effectum aliquem edidisse videatur, rebus *contingentibus* id adnumerandum est.

2. Sic etiam sentiendum de remediis *attractiuis* ad plantas pedum, & *repellentibus* ad verticem.

3. *Camphorata* a recentioribus, præcipue *Ettmüllero*, in deliriis multum commendantur; quod de vsu illius externo, minime autem interno, locum habeat.

4. Laudant præcipue illius vsum ad veneris incitamenta, si hoc in morbo peccent, contemperanda; quam sententiam suam superstruere videntur traditioni illi, in *Schola Salernitana* reperiundæ: *Camphora per nares castrat odore mares*; quod de exstinctione actiuitatis spermaticæ interpretantur, cum tamen poëta per phrasin, *odore castrare*, haud dubie intelligat, olfactus energiæ labefactationem: certe enim neque in sanis, neque in ægrotis camphora per odorem castrat.

5. Ce-

5. Ceterum de hoc negotio notabilis est locus apud *Nicolaum Blegny* in *Zodiaco Gallico* de moniali e furore vterino, tandem maniaca, mortua, quod scrutinio anatomico vnicum testiculum exhibuerit, pugni magnitudinem referentem & numerosis vesiculis, racemi vuarum instar, tumentem.

6. *Opiatorum* vsus, vti in omnibus deliriis non solum suspectus est, sed etiam frequenter irritus & malum exasperans deprehenditur, ita præcipue in mania talem effectum præstat, vt vehementius inde & non aliter insaniant, quam si inebriamine exagitati sint; soporiferum autem correctum, quod non stupefaciendo, sed re vera placando agat, magis locum habere posset.

7. Fatigationes virium per impetuosas *vomitiones* & *purgationes* multis antiquis & recentioribus placent, sed hæc *generalia* tentamina tam incerti sunt euentus, vt tam facile, vbi *promiscue* exhibentur, in deterius, quam melius, patientem deducant.

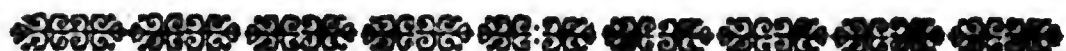
8. Quid de *helleboro albo* in deliriis antiqui sibi promiserint, prouerbium: *helleboro opus habet*, satis illustrat; sed cum ille maximam partem fortibus euacuationibus effectum suum edat, magna circumspectione adhibendus est: in deliriis sane hypochondriacis fortiores tales commotiones certissime nocent.

9. *D. D. Stahl.* de empyrico quodam refert, quod per herbas aliquot cephalico-neruinas & carminatiuas, v. g. verbenam, saluiam, betonicam, plantaginem, cum adiantho albo, in variis mente captis operæ pretium fecerit. Sunt hæ herbæ e censu illarum, quæ famosum illum puluerem *Iulii Palmarii* contra morsum canis rabidi ingrediuntur.

10. Denique quod de *vinculis*, *verberibus*, & aliis, magis quam stultis, stultorum remediis diximus, sano sensu in ipsa mania potest adplicari: leuiter enim delirantes celeriter maniam grauiorem incurrunt, quando ante tempus insuperabilis necessitatis vinculis ligantur: sensibilis enim talium subiectorum animus, si parum ad sese redeat, me-

mor eorum, quæ peracta sunt, perpetua inquietudine detinetur.

II. *Sanguis asini*, linteis imbibitus, exsiccatus & frustulum eius potui iniectum, a multis ad maniam sedandam commendatur: fides sit penes experientiam, quam etiam frustraneam fuisse certum est.

TABVLA CXXIII.

DE

HYDROPHOBIA.

I. *DEFINITIO.*

Hydrophobia est species deliriorum, liquidorum & splendidorum auersionem, sub febre communiter acutissima, inferens: a morsu canis rabidi, vel alio eidem analogo contagio inducta. Deriuatur ab ὕδωρ, aqua & φοβέω, timeo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hydrophobia, quando a cane rabido inducitur, *rabies canina* vocatur.
2. Quando autem a lupi rabidi morsu prouenit, *lycanthropia* dicitur.
3. Hinc *rabies canina*, *lycanthropia*, &, quæ vtrorumque horum adfectuum *comes* est, exquisita *hydrophobia* proprie non differunt, sed vnius morbi schema exhibent, excepto, quod hydrophobia non statim sub initium, sed post nonum ordinarie diem, superueniat.
4. His adfectibus analoga quodam modo sunt *tarantismus*, quem *tarantulæ* ictus infert, & *chorea sancti Viti.*
5. Lycanthropia diuiditur alias in *physicam & theologicam*, vbi lupus a diabolo obsessus dicitur.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Post morsum a cane, vel lupo, patiens timidi & abiecti animi deprehenditur.
2. Febris accedit acutissima, quæ summa anxietate, profundis suspiriis, & exquisitissimis doloribus, coniuncta est.
3. Nono demum die rabies impetum exhibet.
4. Hæc quando prævaluit, respuit patiens, & mordendo auertit, omnia liquida: vnde sub febre acuta ineffabili siti adfligitur.
5. Facillime accedunt conuulsiones.
6. Post mortem scrutinio anatomico inflammationes viscerum, præcipue pulmonum, detectæ sunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Rarissimus hic adfectus occupat vix non omnes, qui a tali rabido animali morsi sunt.
2. Et quoniam morbus *contagiosus* est, per morsum ab homine rabido etiam aliis hominibus communicatur.

V. *CAVSSAE.*

1. Vti theoria & physica, & multo magis medica, de venenis in genere satis intricata est, ita etiam de venenis animalium nulla suppetit ratio, cur ita cito, intime, & citra proportionatam violentiam, œconomiam vitalem destruant.
2. Hinc, quoniam neque natura, neque ars *methodice*, consulere valet, sed vnice artis *empiria*, venena theoriæ medicæ non sunt obiectum.
3. Sufficit itaque de his & aliis venenis scire, quod præsentissimam & penetrantissimam, summe noxiam, efficaciam possideant, &, nisi festinatum feratur auxilium, mortem successu vtplurimum satis veloci introducant.
4. Ad hanc energiam fermentalem morsuum venenatorum concurrit anxia & lipothymica naturæ trepidatio, vnde actus vitales obnubilantur, omittuntur, vt sphacelus superueniat. Quæ caussa *moralis* non infimum obtinet locum, immo materialem efficaciam superat.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hic atrox morbus, vbi ad exquisitam rabiem præualuit, vix vllam spem euadendi relinquit.
2. Præcipue quando hydrophobia, omnem medicamentorum ingestionem respuens, iam successit. *Conf. D. D. Stahlii theoria medica pag. 1285. seq.*

VII. *REMEDIA.*

1. Nulla hic suppetit methodus, sed, quæ Dei clementia est, remedia specifica.
2. Abstrusum sane & admiratione dignum, quod omnium præsentissimum & velut infallibile remedium sit, *hepar, cor*, vel *cerebrum*, non solum de illo ipso animali, quod momordit, sed etiam de aliquo eiusdem speciei, immo lupi, canibus anxie exagitati, & tandem trucidati; cuius hepar ad morsum canis rabidi, præsente iam delirio, efficax obseruatum est.
3. Externe *pila* illius animalis, quod momordit, vulneri illigata, efficacia sunt; modo tempestiue adhibeantur.
4. Sic etiam repentina & diuturna membri vulnerati in aquam demersio effectum præstat; vbi alii, non sine ratione, aquam *marinam* laudant, cui non vbique præsenti *salsa* substituenda est.
5. *Limatura orichalci* tenuis, ad drachm. I. exhibita, pluribus vicibus salutarem efficaciam præstitit.
6. *Weickhardus* in thesauro suo pharmaceutico maximopere commendat *scarabæos* illos communes maiales, in melle suffocatos, & horum circiter tres tempore necessitatis contusos; exhibendo quidquid inde succulenti exprimi potest: adseuerat, quod hoc experimentum numquam fefellerit.
7. Si commodiora ad manus non sint, *electuarium* de *ouo* cum *nuce vomica* exhibeatur.
8. Vel *amygdalæ amaræ*, quæ, quoniam animalia talia alias enecant, impressam ab illis ideam venenatam etiam exstinguere creduntur.
9. *Cancri combusti*, & vulneri inspersi, a *Galeno* iam pro morsu canis rabidi laudantur, & hodierni practici, in specie

Micha-

Michaëlis ad *Ionstonum*, adserunt, quod *nostrates* æque ac *marini* efficaces sint, spiritum etiam ex illis destillatum attollunt.

10. *Iulius Palmarius* libro de morbo contagioso pro infallibili ad hunc adfectum experimento sequentem puluerem commendat:

Recip. rutæ,
saluiæ,
verbenæ,
betonicæ,
melissæ,
plantaginis acut.
hyperici,
centaur. min.
absinth.
artemis.
polypod. ana. Dosis drachm. I. singulis diebus semel aut bis sumenda, & decocto illius vulnus simul eluendum.

11. Radicem *gentianæ veræ* seu *rubræ* pari vsu & dosi commendat, vti & radicem *pimpinellæ albæ*.
12. Itali ad pleraque venena radicem *valerianæ* laudant.
13. *Chirurgica* præsidia sunt:
   1) Scarificatio profunda.
   2) Exsuctio per cucurbitulam.
   3) Efficacior est vstio actualis, lata & tolerabiliter profunda.
   4) Præter ea sola vulneris exstersio sufficit, neque consolidatio prius, quam vulnere funditus repurgato, locum habet.
14. Specialissimæ obseruationis est *Simonis Pauli de baculo corni* arboris adsertio, quod scilicet, in manibus ad incalescentiam detentus, rabiem post multos annos in illis resuscitet, qui antea eodem morbo curati fuerint. *Conf. ipse Auctor & D. D. Stahlii dissertatio de metaschematismis morborum p. 42.*

TABVLA CXXIV.
DE
NOCTAMBVLATIONE.

I. DEFINITIO.

Noctambulatio est species læsionis phantasiæ, nocturno tempore sese manifestans, & insolitas plane circumstantias inuoluens.

II. *DIFFERENTIA.*

Noctambulatio differt *gradu*:

1. Qui patientes *leuiter* tantum illa adficiuntur, loca periculosa nocturno tempore non adeunt, sed repetunt quasi actiones suas, quas ratione officii sui per diem perpetrant, e.g. discipuli de lecto nudi surgunt, & exercitia elaborant: ancillæ domum scopis purgant &c.
2. Qui vero *maiore* gradu hoc morbo corripiuntur, per loca quæuis alta, etiam periculosissima, obambulant. Dicuntur etiam *lunatici*, quia paroxysmi illorum secundum phases lunæ recurrunt.

III. *CAVSSAE.*

1. Pro caussa *materiali* plethora præcipue accusanda venit.
2. *Immaterialis* caussa est phantasia, in quibusdam subiectis insigniter operans.

IV. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Præmittatur primarum viarum blanda expurgatio.
2. Deinde venæ sectio in pede instituatur, &, pro re nata, scarificationes vsu veniant.
3. Subiungantur nitrosa & cinnabarina.
4. Lunæ phases & æquinoctia vbique respiciantur.
5. *Externa* simul in subsidium trahantur, nempe
   1) Castigationes mediantibus virgis, tali nempe tempore, quo obambulant, instituendæ.
   2) Adpositio vasis alicuius, aqua repleti, iuxta lectum patientis, vt surgens in illud delabatur, & ita euigilet.

TAB.

TABVLA CXXV.
DE
NOSTALGIA.

I. *DEFINITIO.*

Noſtalgia eſt immoderatum & anxium deſiderium in patriam redeundi, a vitio imaginationis exortum, & cum variis ſymptomatibus complicatum. Deriuatur a νόστος, reditus & ἄλγος, mœror, german. das Heimern, Heim-Weh.

II. *DIFFERENTIA.*

Noſtalgia eſt

1. Vel *idiopathica*, quæ in ſolius animi vitio imaginario reſidet.
2. Vel *ſymptomatica*, quæ cum corporeis adfectibus complicata eſt.

III. *SIGNA.*

1. Adeſt triſtitia inquieta & tædium præſentis vitæ conditionis.
2. De patriæ moribus & viuendi ratione multum ſpeculantur, atque illius prærogatiuam quauis occaſione extollunt.
3. Quo minor ſpes eſt, vt eius modi patientes vota ſua attingere poſſint, eo certius animi mœrores in vera deliria transmigrant.
4. Motus vitales ſunt turbati, adeſt proſtratio adpetitus, vitium digeſtionis, agrypnia, pulſus inordinatus, excretiones naturales ſupprimuntur, & motus febriles facile accedunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Hic adfectus, cuius recentiora tantum ſecula mentionem faciunt, certis populis præ aliis familiaris obſeruatur, e. g. Heluetis, Germanis.
2. Præcipue illis, qui temperamenti ſunt ſenſibilis, molliter domi educati, & prima vice in exteras regiones iter fecerunt.

3. Maxi-

3. Maxime omnium euenit, quando eius modi delicatuli & sensibiles mox post exitum e patria varias calamitates & aduersas vitae conditiones perferre tenentur, inter quas principem fere locum sibi vendicant morbosae corporis adflictiones.

V. *CAVSSAE.*

1. Primaria huius morbi caussa in ipso animo quaerenda est, nempe in vitio imaginationis; id quod euentus saepius confirmat. Multi enim conualescunt, quam primum itineris in patriam instituendi vel sola praeparatoria vident, licet pharmaceutica remedia non adhibita sint.

2. Negandum autem non est, quod in quibusdam subiectis materiales morbidae caussae conspirent, e. g. plethora, vitium primarum regionum, febres.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Nostalgia *idiopathica* minoris communiter periculi censetur, quam *symptomatica.*

2. Quando autem nulla spes adfulget, vt desiderio satis possit fieri, non raro lethalem fieri adfectum, experientia docet. Testatus est chiliarcha quidam Illustrissimus, se nostalgiam militum suorum Germanorum in obsidione Nigroponti multo periculosiorem, quam ipsas febres Hungaricas, obseruasse.

3. *Symptomatica* quae febre quadam acuta maligna complicata est, omnium periculosissima obseruatur. Animi enim trepidatio & fluctuatio vti potior caussa est infelicis febrium malignarum euentus, ita per anxios moerores, in nostalgia praesentes, multum illa augetur.

VII. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

1. Nostalgia *idiopathica* reditu in patriam certissime quidem curatur, quando autem hic non habet locum, *animi* cura instituenda est.

2. In hunc finem vulgo quidem commendant iucundas cum aliis conuersationes, aëris mutationes, vini generosi, animum refocillantis, vsum, & quaecumque alia; haec autem animi cura neque sufficiens neque conueniens est.

3. Plus

3. Plus valet, si eius modi patientibus *fides Abrahami* inculcetur, vt discant, ipsam patriam esse locum peregrinum, nos aduenas in terra, aliamque quærendam ciuitatem. Hac enim contemplatione facilius mouemur, vt & patriæ & populi & cognationis nostræ sponte obliuiscamur.
4. In nostalgia *symptomata*, præter hanc animi curam, plethora & spissitudo sanguinis sunt respicienda.
5. Si febrilis vel alius morbus coniunctus est, ille conueniente ratione debet tractari.
6. Euitanda sunt violenta euacuantia, volatilia & quæ alia calida spiritibus excitandis vulgo destinantur.

TABVLA CXXVI.

DE

TARANTISMO.

I. DEFINITIO.

Tarantismus est adfectus maxime fonticus, ab ictu *tarantulæ* venenoso inductus, & cum grauibus symptomatibus, maxime autem cum insigni phantasiæ deprauatione coniunctus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quem ad modum diuersæ species vulgo numerantur tarantularum, quarum altera alteram *gradu* virulentiæ superat, ita & morbus, ab ictu horum animalculorum inflictus, modo mitior, modo sæuior deprehenditur.
2. Præ aliis autem, teste *Baglivio*, illæ tarantulæ maxime nociuæ sunt, quæ in regione *Apuliæ* apud *Tarentum*, a qua ciuitate nomen habent, reperiuntur. Ex contrario *Kempferus in obseruationibus suis exoticis* refert, *Persiæ* tarantulas aliasque talem tragœdiam ictu suo non excitare.

III. *SIGNA.*

1. Mox post tarantulæ ictum, qui cum punctura apium ratione sensus primum conuenire dicitur, obseruant in patiente periculosas corporis & animi alterationes.
2. In corpore obseruatur insignis virium iactura, dolor in parte adfecta, cum circulo modo flauo modo nigricante. Succedit intumescentia, stupor & sensus in illa parte abolitio.
3. Animus est anxius, suspiriosus, tristis, homines fugiens & solitaria loca quærens, in nonnullis desperabundus.
4. Præcipue deliriosa mentis perturbatio accedit, ita vt alii quidem vlulent, vestimenta dilacerent, in cœno se volutent, vel quæcumque indecora suscipiant; alii autem mortuorum instar immobiles iaceant.
5. Alii his, alii aliis coloribus delectantur, nigrum autem colorem altis suspiriis omnes abhorrent.
6. Instrumentis musicis modo his modo aliis mirum in modum adficiuntur, atque ad saltationes tam strenue excitantur, vt largum sudorem experiantur.
7. Sonis autem *dissonantibus*, ex vitio musicorum intercurrentibus, summis anxietatibus cardialgicis tam diu respondent, donec *consoni* sonitus iterum audiantur.
8. Non quibusuis autem anni temporibus harum tarantularum ictus adeo noxius esse solet, sed diebus tantum æstiuis, canicularibus; quo quidem tempore messoribus & viatoribus ita est infensus, vt pedes suos ocreis munire teneantur.

IV. *CAVSSAE.*

1. Caussa *materialis* est subtile & potens venenum, quod per ictum tarantularum cum corpore communicatur.
2. Caussa *formalis* est perterrita natura, quæ inops consilii in talem angorem coniicitur & ita confunditur, vt & morales & vitales actiones confuse instituat. *Conf. tab. de febribus malignis in genere.*
3. Ceterum admirandum magis est, quam explicandum, quod eius modi patientes vehementer saltent ad illum tonum, qui tarantulæ gratus esse dicitur.

V. PRO-

V. *PROGNOSIS.*

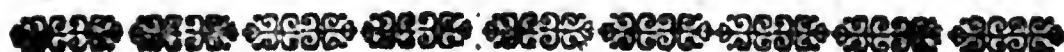
1. Quo venenosior est tarantula, quæ ictum inflixit, eo periculosior est adfectus.
2. Venenum quando cum humoribus iam est communicatum, nihil iuuant neque antidota neque musica, sed paucis plerumque diebus patientes moriuntur. *Conf. Baglivius.*
3. Immo licet periculum superatum sit, subtile tamen seminium in massa sanguinea sæpius remanet, quod singulis communiter annis, præcipue circa annuum a tempore ictus recursum recidiuam & perniciem minatur.
4. Præ aliis autem subiecta plethorica in grauius periculum coniiciuntur, ob febres acutas & motus spastico conuulsiuos.

VI. *METHODVS ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. In tempore venire, & ante quidem, quam virus cum massa humorum communicatur, primarium curæ felicis est momentum.
2. Hinc locus adfectus, quando absterſus est, mox scarificetur & cucurbitula imponatur, vel vstio profunda instituatur, & theriacalia adplicentur.
3. Alexipharmaca cum analepticis temperatis interne propinentur.
4. Præcipue autem talis musicæ sonus instruatur, quo tarantula delectari obseruatur. Non quibusuis enim instrumentis & concentibus tarantatos adfici, obseruatum est. Vnde tam diu musica varianda est, donec ad choreas excitentur. Conferatur *Valentini museum*, in quo eiusmodi concentus exhibetur, qui præ aliis tarantulis gratus obseruatur.
5. Quando patientes post vehementes saltationes largum sudorem experiuntur, & fatigati paullulum requiescunt, sudor abstergendus & potus largior atque tenuis porrigendus est, donec saltationes sponte sua repetant.
6. Hoc saltationis exercitium, interposita requie, ad quatuor vel plures dies patientes communiter continuant, & tum a periculo solent liberari.

7. Quando hic adfectus post annuum interuallum vel quocumque alio tempore recurrere videtur, eamdem musicam commendant.

8. In plethoricis venæ sectio, mox post ictum instituenda, non improbatur.

TABVLA CXXVII.

DE

PHILTRIS.

I. D*EFINITIO.*

Philtra sunt remedia specialissimæ efficaciæ, quibuscum nefarii homines alterius amorem in quemcumque alium excitare intendunt, eoque ipso calamitosa symptomata in corpore & animo introducunt. Deriuatur a φιλέω, amo, german. ein Liebes-Tranck, olim enim in forma potus grati nefanda hæc remedia offerebantur, hodie autem talia augmenta hæc cepit malitia, vt in variis formulis philtra possint exhiberi.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hic amor coactus obseruatur
   1) modo inter hominem & hominem.
   2) modo inter hominem & brutum.
   3) modo inter amicos, modo inimicos.
   4) modo inter sexum æqualem, modo inæqualem.
2. Remedia, quæ perniciosum hunc effectum exserunt, sunt
   1) vel *naturalia*, ad quæ & *magnetica* referuntur, videlicet quando diuersa semina sanguine, sudore, &c. imbuta, terræ mandantur atque herbæ, quæ ex illis procrescunt, in talem vsum adhibentur.
   2) *Superstitiosa & magica*, e. g. per verba, characteres, impreca-

precationes, item per amuleta, clauos, acus, annulos, &c.

3) Non est autem animus noster pessima hæc remedia ex aliis auctoribus huc transscribere (optandum enim esset, vt nullo loco legerentur) sed eo abit intentio medica, quo remedia calamitosis philtris *opponenda* commendentur.

III. *SIGNA*.

1. Conuersatio prægressa cum subiecto quodam suspecto.
2. Insequens rapidus & anxius amor cum mentis perturbatione.
3. Inquietudo, somni defectus, impudicæ actiones.
4. Grauissimæ cardialgiæ & conatus vomendi mox post philtrum oblatum, immo vomitus atroces.
5. Asthmata suffocatiua, vertigines, tremores, lipothymiæ, paralyses.
6. Vel ex contrario motus spastico-conuulsiui & veræ conuulsiones.
7. Interdum ataxiæ febriles vel hæmorrhagiæ conspirant.
8. Denique mentis confusiones pro subiectorum & philtrorum diuersitate confirmantur vel in maniam, vel melancholiam, vel erotomaniam vel morosin, seu stupidam & obliuiosam fatuitatem,
9. Donec tandem tabida consectaria hanc scenam claudant.

IV. *CAVSSAE*.

1. *Materialis* philtrorum indoles a priori satis intricata est, & ad qualitates vere occultas referri meretur, a posteriori autem seu ab effectu concludimus, quod illa remedia sensui vitali interno quam maxime sint aduersa, dum vel orgasticas seu intestinas humorum commotiones vel insignes illorum spissitudines caussantur.
2. Vnde natura, tamquam caussa *formalis* in anxiam confusionem coniicitur, atque ad varias anomalias in actionibus tam moralibus quam vitalibus excitatur.
3. Pro diuersa autem philtrorum conditione, humores vel grauiter commouentur, atque hoc respectu maniaci adfectus producuntur, vel nimium inspissantur, & sic melancho-

lica pathemata atque totius temperamenti inuersio sequuntur.

V. PROGNOSIS.

1. Philtra moderatum amorem, licet hic intendatur, raro attingunt, sed & animum & corpus misere communiter turbant.
2. Deliria si vel furibunda vel stupida patientem iam occuparunt, cura vix habet locum.
3. Immo licet philtra tempestiue excutiantur, languores tamen & animi & corporis facile relinquuntur.
4. Deliria, quæ iam cessant & per interualla redeunt, optimæ non sunt prognoseos.
5. Quo citius philtrorum oblationem hecticus status succedit, eo periculosius est malum.
6. Conuulsiones, ex hoc malo pullulantes, difficillime eradicantur.
7. Hæmorrhagiæ immodicæ, licet bona intentione a natura suscipiantur, æque tamen ac in febribus malignis sunt suspectæ, atque hinc prudente ratione compescendæ.
8. Matrimonium quando cum illa persona, in quam animus anxie fertur, contrahitur, confusiones quidem mentis quodam modo corrigi solent, est autem lusus quouis intuitu valde anceps.

VI. METHODVS ET REMEDIA CVM CAVTELIS.

A. *Philtrorum naturalium.*

1. Primis diebus, quibus cardialgiæ & vomendi conamina adhuc sentiuntur, mox emeticum, vel ex sale vitrioli ad scrup. I. vel rad. asari, vel tartaro emetico exhibeatur.
2. Deinde stomachica propinentur e.g. essent. gent. rubr. cort. aurant. cinnamom. meliss. cascarill.
3. Post duodecim horas subiungatur catharticum ex rad. ialappæ, ellebori nigri & colocynthide.
4. Hoc peracto nitrosa & absorbentia propinentur, vt motus spasticus diaphragmatis & abdominis temperetur.
5. Sordes biliosæ, quæ inter ea confluxerunt, per rhabarbarum abstergantur.

6. Post

6. Post euacuantium vsum reliquus torminosus motus mitigetur, atque in hunc finem essentia quædam carminatiua, v. g. ex helenio, caryophyll. pimp alb. cort. aurant. cent. minor. galanga ter per diem porrigatur.

7. In subiectis plethoricis, præcipue adsuetis, larga venæ sectio in brachio instituatur, tanto magis, quando vasa capillaria turgent, & animus iam est turbatus.

8. Ad reuellendas a capite congestiones pediluuia, frictiones & rubefacientia ex fimo columbino, radice pyrethri, cepis, sem. sinap. aceto &c. plantis pedum adplicentur, & catharsis subinde repetatur.

9. Natura trepidans reficiatur per alexipharmaca & diuretica temperata, quæ simul materiam orgasticam fermentescentem, ex philtro forte relictam, per diapnoën & diuresin eliminant; coniunctis analepticis ex cinnam. aquis fragrantibus & ipso vino generoso modice sumto. Theriacalia autem & alia calida excludantur.

10. Specifica dubiæ sunt efficaciæ. A multis celebratur puluis vel spiritus secundinarum, & tum quidem si philtrum in sanguine menstruo consistat.

11. Ceterum medicina mentis quouis modo respiciatur per preces & colloquia seria; turpia autem obiecta & profani sermones euitentur.

12. Strenui labores vel itinera longa imponantur.

B. *Philtrorum magicorum.*

1. Hic efficacissima sunt præsidia spiritualia, non ex magia, sed ex armamentario fidei christianæ petenda.

2. Quid valeant remedia illa naturalia, quæ *antimagica* vulgo audiunt, experientiæ relinquitur. Periti viri laudant herb. hyperic. artemis. puleg. antirrhin. adianth. aur. anagallid. purpur. cichor. flor. alb. quæ omnia in substantia interne sumendi & externe in forma suffitus adhibenda sunt. *Confer. Mercklini sylloge casuum*, *incantationi* adscribi solitorum.

3. Speciatim commendant, vt cum frustulo illius hominis, ex quo fascinatio præsumitur, prunis iniecto æger perfumetur.

4. *Ole-*

4. *Oleum ex arillis sambuci* virtutem specifice emeticam hic habere dicunt. Sed vti hoc adsertum experientia nondum confirmatum, ita specifica emesis hoc loco non necessaria est.

5. *Philtra magica* nos ducunt, vt *morborum, per fascinum* seu *incantationem* inductorum, mentionem hic loci faciamus. Non est autem animus, hanc rem intricatam, & multis tam credulitatibus quam praeiudiciis inuolutam, peruestigare, quoniam ad scopum nostrum medicum nihil vtilitatis adferunt.

6. Hinc paucis dicimus, quod in praxi medica frequentissime quidem fascinum soleat accusari, praecipue in infantibus, quando dicunt: das Kind ist beruffen, über eine böse Stelle gebracht &c. rarissime autem veritati id respondeat.

7. Eo ipso autem, dum vulgatae huic accusationi aures patulas non praebemus, cauendum est, ne ex vno in alterum extremum rapiamur. Quid quid enim hodie contra existentiam horum morborum dicatur, res ipsa tamen nonnumquam loquitur, *quod dentur morbi ex incantatione.*

8. Habemus sane huius adserti talia specimina, quae non, nisi omnia nos fallant, fallere possunt.

9. Quod autem ad signa illa attinet diagnostica, quibus incantationem vulgo confirmare audent, videlicet insolitas illas res, quae per vomitum, aluum, vrinam, abscessus &c. non numquam excernuntur, vti sunt animalcula mirae figurae, acus, plumae, claui, globuli, dentes & plura alia, necesse est, vt neque haec sine circumspecto examine adsumantur.

10. Quam parum autem valeat artis medicae praesidium in morbis per fascinum inductis, & ratio a priori facile praedicit, & experientia virorum fide dignorum a posteriori confirmat.

11. Commendant in casibus vere suspectis illa remedia, quae philtris magicis superius opposuimus.

TAB.

TABVLA CXXVIII.

DE

EBRIETATE.

I. DIFFERENTIA.

1. Dolendum quidem est, quod, dum inter christianos viuimus, de ebrietate sermo faciendus sit, quoniam autem hoc flagitium toto die committitur, atque tristia sanitatis detrimenta hinc emergunt, Medicorum officium est, vt his noxis pro viribus occurrere discant.

2. Tanto minus autem hoc artis auxilium denegandum est iis, qui non ex abusu spirituosorum, cereuisiæ & vini, sed a vaporibus fermentescentibus in cellis vinariis, cereuisiariis &c. ebrietatem incurrunt.

II. SIGNA

1. Occurrit respiratio celerior, vox semirauca, balbuties linguæ, titubatio membrorum, inprimis pedum, stupor & obscuritas oculorum, motus vertiginosi, rubor faciei, præcipue in sanguineis, in non nullis autem, qui ad vomitum inclinant, pallor obseruatur.

2. Qui a copiosa spiritus vini ingurgitatione ebrii redduntur, illi maiora symptomata plerumque incurrunt:

1) Alii enim repente corruunt, viribus simul & semel priuantur, cessit illis animus, incidunt in syncopen, pulsus est admodum debilis & irregularis, cor palpitat, membra tremunt.

2) Alii vertigine caduca, alii apoplexia, alii conuulsionibus corripiuntur.

3) Alii soporosis adfectibus, alii vehementibus vomitibus & diarrhœis, alii inflammatione ventriculi erysipelacea, alii febre acuta & grauibus deliriis infestantur.

4) Quam diu mentis adhuc compotes sunt, summus ardor ventriculi persentiscitur; in non nullis flammula cœ-

 rulea

rulea ex faucibus cum periculo suffocationis erumpit, & loquela, immo mens ipsa, intercipitur.

5) Adest respiratio anxia & anhelosa, metus suffocationis & status quasi agonizans.

III. *CAVSSAE.*

1. Caussae *materiales* sunt particulae sulphureae & pingues, quae orgasmum sanguinis excitant, organa nimis opplent & distendunt.

2. Vnde ipsa anima confunditur, vt actiones tam vitales quam morales sinistre & peruerse instituat.

3. Et sic sensuum & spirituum obnubilationes, quas vulgo accusant, praetermittimus.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Quae damna & pericula ebrietatem presso pede sequantur, sub *signis* indicauimus. Quae vero lentis successibus invitantur, non minimae sunt considerationis.

2. Quod enim ad *animum* attinet, inducuntur

1) Actibus *moralibus* stupor, iudicii hebetudo, ingenii tarditas, obliuio, torpor & auersio rerum seriarum.

2) Functionibus *animalibus* adpetitus prostratio, nausea, abstinentia a cibis solidis, somnolentia, languor virium, inertia sensuum externorum, caligo oculorum, vertigo, pigritia.

3. In *corpore* proueniunt cachexia, oedemata, hydrops, icterus, quartana, scabies, gutta rosacea, tussis vel pectoralis vel praecipue hypochondriaca, viscerum indurationes, scirrhi, hectica, spasmi, vitia vrinae, alui, vertigo, cordis palpitatio, temperamenti mutatio.

V. *METHODVS ET REMEDIA.*

1. Ebrius mox in lectum reponatur, vt sulphureae & agiles partes moderata transpiratione exhalent; frigus autem quouis modo arceatur, quia per hoc ebrietas augetur. In alterutrum autem latus ponendus est ebrius, ne pondus primarum viarum repletarum nobilibus vasis sanguineis incumbat.

2. *Vomitus*, non positiuis quidem emeticis, sed vel digito, vel pluma oleo illita & faucibus immissa, vel cereuisia tepida

pida cum butyro remixta, coniunctis aluum externe moventibus, e. g. clysteribus, suppositoriis.

3. Regimen diaphoreticum placide promoueatur per decocta calida, coffée, thée &c. cauendo a calidis diaphoreticis.

4. Vomitui subiungantur pulueres nitrosi & absorbentes, ad commotiones sanguinis moderandas & particulas agiles obtundendas.

5. *Flammula* quando post copiosum spiritus vini ingurgitationem ex faucibus erumpit, sequente methodo cura instituatur:

1) Situs corporis sit supinus.

2) Ad flammulam exstinguendam porrigantur decocta mucilaginosa tepida ex cremore hordei, auenæ, decoctum C. C. citratum, passulatum, item lac pingue.

3) Deinde ardor *internus* leniatur absorbentibus cum lacte mixtis, nitro cum coralliis, emulsionibus ex amygdal. dulcibus; *externe* autem combustio leniatur & sanetur oleo lil. alb. amygdal. dulc. ouorum, raparum.

6. Ad *reliquias* crapulæ tollendas suadent

1) Altero mane iusculum vinosum leuiter aromatisatum, cum amaris roborantibus, e. g. vino absinthiaco. Conueniunt etiam oua sorbilia cum nuce moschata & cinnamomo. Hac ratione tonus ventriculi debilitatus restituitur.

2) Ad dolores *capitis* sedandos conducunt interne nitrosa cum absorbentibus citratis & pauca cinnabaris portione; externe autem camphorata laudantur, item epithemata ex nucl. persic. aq. verben. flor. til. samb. nymph. plantag. adspers. spirit. vin. camph. leniter crocato. Antiqui sale pedes fricabant, vnde *sale perunctus* vocabatur, qui crapulam edormiuerat.

VI. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Laudanda quidem, sed non semper efficacia sunt conamina illa, quibus horrorem a nimio potu potatoribus conciliare intendunt. Commendantur passim in hunc finem rana viridis, anguilla vino suffocata, lacerta, oua noctuæ & plura alia.

2. Suadent etiam, vt potator in dies consuetæ mensuræ nonnihil detrahat, & purgationes frequentes ex phlegmagogis & cholagogis coniungat.
3. Præter ea ad ebrietatem cauendam varia diuretica laudant, præcipue nitrosa & salia volatilia vrinosa.
4. Sed vti hæc omnia fontem mali non attingunt, ita turpe est christianis, manca talia remedia genuinis & sobriis substituere.
5. *Spiritus vini* ventriculum roborare falso dicitur, inimicus potius est partibus neruosis. Iuuat autem fermentatiuam resolutionem (e. g. cochlear spiritus vini quando in massam panariam funditur, hanc eximie fermentescentem & fluidam reddit) & hac ratione dyspeptorum adsumtorum concoctionem promouet.

TABVLA CXXIX.

DE

VENENIS.

I. DEFINITIO.

Venenum, medico sensu sumtum, est materiatum summe noxium & penetrantissimum, quod œconomiam vitalem, citra proportionatam violentiam in sensus incurrentem, cito, grauiter & intime peruertit, ac, nisi maturum auxilium adferatur, successu præcipiti mortem introducit.

II. DIFFERENTIA.

1. Venena sunt
   1) vel *vegetabilia*, e. g. aconitum, cicuta, napellus, &c.
   2) vel *mineralia*, v. g. arsenicum, mercurius sublimatus, cobaltum, aqua fortis &c.. Huc pertinent vapores minerales venenosi.

3) vel

3) vel *animalia*, e. g. ſcorpius, vipera, bufo, aranea, canthari-des &c.

2. Venena differunt *gradu actiuitatis*, quo reſpectu

1) Alia *ſumme* ſunt *actiua*, quæ exiguo temporis ſpatio occidunt.

2) Alia *lenta* & *temporaria*, quorum ſpecimen exhibet famoſus ille puluis, qui in Gallia tot cædes occultas hactenus patrauit, & *poudre de ſucceſſion*, adpellatur. De Indis etiam & Turcis refertur, quod eius modi lenta venena, quæ poſt longum demum tempus occidant, præparare poſſint. A quo tempore autem tale languidum venenum adſumtum eſt, mox languere incipiunt patientes, & ſub ſchemate morboſo chronico tabe tandem exſtinguuntur.

3. Porro venena alia ſunt *hominum*, alia *brutorum*, e. g. ciconiæ veſcuntur ſerpentibus & bufonibus, ſues hyoſcyamo; ex contrario aloë & amygdalæ amaræ lupis, canibus & vulpibus ſunt venena.

4. Duplici autem ratione venena pernicioſum ſuum edunt effectum, videlicet

1) Vel ore adſumta.

2) Vel externo tantum contactu. Huc pertinent præcipue morſus & ictus animalium venenoſorum.

III. *SIGNA.*

1. Venenum ore adſumtum mox excipiunt anxii conatus vomendi, qui in enormes vomitus communiter tranſeunt.

2. Conſpirant anguſtiæ ſuffocatiuæ cum angore animi.

3. Torſiones ventriculi & inteſtinorum ſpaſticæ cum ingentibus doloribus & cruciatibus.

4. Adeſt ardor internus cum ſudore frigido & extrema inquietudine.

5. Motus autem hi ſpaſtici tranſeunt modo in veras conuulſiones, & in ſingultum, modo in lipothymicas motuum abiectiones.

6. Communiter etiam intercurrunt anomali febriles motus, cum pulſu inordinato & palpitatione cordis.

7. Abdomen ordinarie intumescit, & tum extremitates sunt frigidæ & membra tremore adficiuntur.

8. Vrina vel est suppressa, vel cum ardoribus emittitur.

9. Adspectus faciei est toruus, oculi inflati, venæ tumidæ.

10 Sensuum externorum concurrit hebetudo cum vertiginosa adflictione.

11. Fauces sunt inflammatæ, adrosæ.

12. Cadauera secta ordinarie monstrant erosiones, gangrænam & sphacelum in œsophago, ventriculo & intestinis, sanguinem in vasis coagulatum, viscera nigra. Præter ea fœtidum spargunt odorem, varium exhibent colorem, vngues nigri obseruantur, spuma ante os adparet, capilli copiose decidunt, & cor ordinarie insolitam exhibet flacciditatem. Veterum autem traditio, quod non possit comburi, falsa deprehenditur.

13. Non nulla venena, quæ ad modum sunt subtilia, vestigium erosionis in primis viis non relinquunt.

14. Vapores *arsenicales* inferunt lipothymias, cardialgiam synçopticam, torsiones ventriculi, vomitus maxime acerbos, inflationem abdominis cum torminibus intestinorum, deiectiones aluinas crudeles, & tandem conuulsiones.

15. Vapores *mercuriales* adfectus asthmaticos, catarrhales, suffocatiuos inducunt: lædunt enim & relaxant neruum pectoralem, vti auctores passim obseruant.

16. Vapores *lithargyrii* excitant adfectus vomibundos, cardialgicos, tenesmum, diarrhœas, tormina colica; vnde practicis innotuit *colica saturnina*.

17. Vapores *sulphurei minerales*, die wilde Schwaden, gifftige Berg-Gestöber, adferunt metum suffocationis, asthmata spastica sicca & denique ipsam phthisin.

18. Vapores ex *carbonibus*, præcipue *lithanthracibus*, in loco occluso accensis, arcessunt dolores capitis, temulentiam vertiginosam & repentinam sæpe mortem.

19. Vapores *fermentescentes* ex *musto, cereuisia, melle*, pectus maxime offendunt, & malorum, modo dictorum, feraces obseruantur.

20. Ce-

20. Ceterum hectica, contractura, aridura sequuntur praecedentes adfectus, nisi congrua medicatione illis occurratur.

IV. *CAVSSAE.*

1. Venena alia *corrodendo*, alia celerem *putrefactionem humoribus inferendo*, noxium suum effectum edunt.
2. Aduersus extremum & repentinum hoc periculum natura adflicta extremos etiam veloces & festinantes motus, modo spasticos, modo conuulsiuos, modo emeticos, modo catharticos, modo febriles & inflammatorios, modo palpitatorios cordis, excitat.
3. Quando autem per laboriosissimos hosce conatus periculum non potest superari, tum post varia animi deliquia motus suos eluctatorios penitus omittit, & corpus suum non quidem strictum & rigidum, vti ordinarie solet, sed *laxum* relinquit: vnde putredo tanto citius accedere solet.

V. *PROGNOSIS.*

1. Per vulgus constat, quod venena, nisi maturum auxilium adferatur, lethalem ordinarie exitum sortiantur.
2. Atque hoc non tantum valet de illis venenorum speciebus, quae summe agilia sunt, & *celerem* mortem caussantur, sed & de iis, quae languide & successiue perniciem suam exserunt.
3. Haec enim, vti sine animaduersione & sensibilitate cum corpore communicantur, humoribus intime sese insinuant, & primis hebdomadibus leuissimas tantum aegritudines & infirmitates introducunt; ita contra hostem hunc inopinatum, occultum & insidiosum arma tempestiue dirigi non possunt.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quando venenum adhuc in primis viis latet, conducunt pinguia oleosa, tepide adsumenda, e. g. lac pingue, cereuisia cum butyro mixta, decocta mucilaginosa, hordei, auenae, C. C. oleum oliuarum, amygdalarum, &c.
2. Venenum quando hac ratione temperatum est, tum, vt euomatur, externae irritationes per digitum vel plumam adhibeantur, & positiua emetica excludantur.

3. Ve-

3. Veneno autem cum humoribus iam communicato, abstergantur primæ viæ per decocta lenientia & gelatinosa, coniunctis clysteribus, theriaca remixtis. Hac ratione abstersio primarum viarum ἄνω & κάτω obtinetur.

4. Deinde humoribus veneno infectis destinentur decocta alexipharmaca, e. g. ex rad. vincetoxici, scorzoner. herba scordii. Essentiæ autem & aceta bezoard. excludantur. Conducunt etiam potiones ex aquis diaphoreticis & absorbentibus citratis, item iulapia ex decocto C. C. citrato, aquis diapnoicis & sirupis analepticis, coniuncto vbique regimine leniter diaphoretico.

5. *Faucium ardores* & *erosiones* demulcentur per decocta modo dicta, cum melle rosato remixta; item per elæosacchara, gargarismata lenientia & discutientia, ab acredine libera.

6. *Tormina intestinorum* solantur per linimenta stomachica camphorata. Reliquorum symptomatum tractatio videatur inferius.

7. *Ictus* & *morsus* animalium venenosorum, e. g. *scorpionum*, *viperarum*, *aranearum*, *vesparum*, quo modo tractari debeant, videatur tabula chirurgica de *vulneribus venenatis*.

8. *Cantharides* adsumtæ tractantur vti venenum haustum, & *ardores vrinæ*, quos inferunt, iniectionibus emollientibus oleosis demulcentur; interne hunc ardorem mitigant nitrosa, absorbentia, discutientia & roborantia ex rad. helen. vincetox. caryophyll. pimp. alb. gent. rubr. cort. aurant.

9. *Aqua fortis* & *vegetabilia venenosa* eamdem exposcunt medicationem.

10. Vapores *metallici* corrosiui sequente ratione oppugnantur:

 1) Vomitus mitior mature excitatur per aliquot grana tartari emetici, cum absorbente & carminatiuo quodam mixti.

 2) Deinde ad inuoluendas moleculas noxias propinantur absorbentia, lenientia, mucilaginosa ex spermate ceti, oleo oliuarum, decocto ex rad. ari, bardanæ, liquirit. herb.

herb. malu. flor. chamomil. prunis passulis, addito tantillo mellis.

3) Quo magis suffocationis metus imminet, eo citius aër liberior, & quidem frigidior, eligendus est. Huc pertinet adspersio faciei aqua frigida.

4) Venæ sectio in plethoricis, & huic adsuetis locum habet.

5) Post hæc diaphoretica fixa & essentia alexipharmaca temperata conducunt. Primis etiam diebus aliquot drachmæ saponis Hispanici, cum lacte & melle rosaceo mixti, semel de die possunt propinari.

6) Hæc cura etiam locum habet in aliis vaporibus putrilaginosis & fermentescentibus.

7) *Colici dolores* sedantur clysteribus mucilaginosis, carminatiuis, cum tantillo theriacæ mixtis, & mature iniiciendis; item linimentis lenientibus & roborantibus ex ol. lilior. alb. chamomill. aneth. fœnic. caru. nuc. mosch. caryophyll. & momento theriacæ. *Interne* essentia alexipharmaca, carminatiua & cascarillæ conducunt.

8) *Diarrhœæ immodicæ* sedantur absorbentibus, mucilaginosis, cortice cascarillæ, roborantibus modo dictis; cavendo a narcoticis & adstringentibus.

9) *Alui* autem *adstrictio* exposcit clysteres emollientes, subiuncta leni laxatione.

10) *Vrinæ suppressiones* & *ardores* quo modo tractari debeant, superius iam diximus.

11) *Anxietas præcordiorum* mitigatur essentia alexipharmaca, subiunctis analepticis temperatis, item puluere nitroso, coralliato & cinnabarino.

12) Superato periculo diaphoresis placida continuetur, stomachica adhibeantur & aluus aperta seruetur.

TABVLA CXXX.

DE

FVLMINE TACTIS.

I. SIGNA.

1. Hi patientes vtplurimum *ſuccumbant*, & vel *repentina morte* exſtinguuntur, vel poſt aliquam moram vitæ indicia offerunt.
2. *Terror*, qui animo hominis, tonitru percuſſi, adhuc inſidet, non ſolum mentem confuſam relinquit, ſed etiam totam œconomiam vitalem perturbat, immo mortem paullo poſt ſubſequentem cauſſatur.
3. *Interceptio reſpirationis* & ſuffocationis periculum, quod prouenit ex fulminis halitu ſubtili ſulphureo, actum reſpirationis ſufflaminante. Inde peremtorum cadauera ſulphureum fœtorem ſpargunt, nec ab auibus aut canibus adrodi dicuntur.
4. *Læſio corporis*, in primis combuſtio ad modum ſenſibilis, cuius prærogatiua præ aliis combuſtionibus eminet ex repentino inſultu & halitu ſulphureo accenſo. Vnde in teneris & plethoricis talem ambuſtionem gangræna, immo ſphacelus facile excipit.
5. *Syncope* & extrema animi abiectio, ſub qua plurimi exanimantur, pauci difficillime reuocantur.

II. PROGNOSIS.

1. Iam antea ſub *ſignis* indicatum eſt, rarius eius modi ſubiecta ad ſe redire, ſed communiter exſtingui.
2. Reſtituta autem ſubiecta vel ad aliquod tempus, vel per totam vitam inſaniunt, ad minimum operationum animæ debilitatio, v. g. memoriæ læſio, remanet.
3. Quandoque vitia corporis, paralyſis lateris vel membri, aut tremores, aut anniuerſarii dolores.

4. Ali-

4 Aliquando in sensibus externis vitia relicta adparent, v. g. surditas, balbuties, priuatio odoris, cæcitas.

III. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Actiuitatem animæ, aufugientis quasi post tantum ex fulmine terrorem, reuocant spirituosa analeptica.

1) Offerendus itaque est naribus spiritus salis ammoniaci, cum oleo destillat. rorismar, serpill. lauendul. cinnamom. mixtus.

2) Naribus immittenda sternutatoria mitiora, ex puluere & aqua odorifera, lil. conuall. serpill. Hungaric. betonic. spirituosa.

3) Ori immittendæ sunt aquæ simul analepticæ, aqua Hungaric. ad gutt. XXX - XL. aqua cinnamom. cerasor. nigr. lilior. conuall. flor. namph. meliss. rosar. it. confect. alkermes cum cinnamomo vnc. semis, cum aqua soluta & ori indita.

2. *Vestes sulphurei odoris*, languentem animam subtiliter adficientis, protinus exuantur, & corpus aqua vel lacte calidis abluatur, addita frictione cum linteis calidis.

3. *Suffimigia suaueolentia* adhibeantur, e. g. rosmarin. serpill. mar. ver. bacc. laur. iuniper. lign. rhod. aloës, sassafr. gumm. mastich. benzoës, succin. storax calamit. abstinendo a castoreo & fœtidis.

4. In plethoricis mox sub initium venæ sectio suadetur, subiuncta frictione & analepticis.

5. *Combustioni* ipsi sequentia opponuntur:

1) Ad obtundendum subtile *empyreuma* superficiale, ardoremque demulcendum, cremor lactis, cepæ assatæ, nitrum solutum, cerassa alba, linimenta ex oleo lilior. alb. mucilagine seminis psyll. albo ouorum, aqua rosarum, cerussa, camphora, mature vsurpanda.

2) *Vesicæ* ex combustione ortæ aperiantur & rescindantur, tum prædicta adplicentur, quibus addi possint mastix, pauxill. myrrh. & tantillum olei spermatis ranarum.

3) In ambitu defensiua emplastica vel melioris vsus camphorata.

4) In molestis excoriationibus, si quæ adsint, præstat præmissis resoluentibus internis & externis adhibere eschareotica, vt emplastr. saturninum, de minio Norimb. cauendo ne diutius talia inhæreant.

6. *Symptomata* principaliora:

1) *Surditas* residua tractatur linimento intra aurem adplicando (parca tamen quantitate) ex oleo destillato chamomill. camphora & tantillo vel salis volatil. vel olei succini.

2) *Cæcitas* poscit aquas ophthalmicas ex euphras. fœnicul. ros. hyssop. quæ cum amygdal. dulc. in emulsionem conuerti, & cum tantillo camphoræ, croci orient. & tut. præparat. remisceri & intra oculum adplicari possunt; item externa neruina.

3) In *obmutescentia* conueniunt:

a) Tempestiua venæ sectio, eique subordinata purgatio & rubefacientium vsus ad plantas pedum.

b) Quandoque aqua spirituosa, cum pauco oleo cinnamom. mixta, sub lingua excipienda.

c) Si *paralytici* quid subsit, neruina & roborantia, motus corporis & lateris adfecti qualiscumque agitatio conducunt.

TABVLA CXXXI.

DE STRANGVLATIS.

I. *DIFFERENTIA.*

1. Non loquimur hic de iis strangulatis, qui vere iam exspirarunt: in his enim neque consilia, neque auxilia medica locum habent.

2. Sed

2. Sed de illis agimus, in quibus aliqua vitalitas vel superest, vel superesse creditur.

II. *SIGNA.*

1. Varia quidem ab auctoribus signa traduntur, ex quibus vel perfectam suffocationem atque mortem agnoscere, vel ex contrario aliquam vitæ spem concipere possumus.
2. Quoniam autem in eius modi casibus ancipitibus semper consultius est, aliquid quam nihil ad vitam resuscitandam tentare, signa illa exiguam adferunt vtilitatem, atque hinc studio illa prætermittimus.

III. *SVBIECTA.*

1. Homines melancholici, anxii, desperabundi, amentes & mente moti solamen per αὐτοχειρίαν quærentes.
2. Qui variis contra creatorem suum excessibus & peccatis conscientiæ labem sibi contraxerunt.
3. Quibus guttur a latronibus laqueo fuit præclusum.

IV. *CAVSSAE.*

1. Interceptio motus progressiui sanguinis per pulmones, a qua circuli sanguinis vniuersalis dependet subflaminatio.
2. Occlusio respirationis, indeque proueniens stagnatio sanguinis, quæ primum in partes nobiliores internas & deinde in reliquum corpus se extendit.

V. *PROGNOSIS.*

1. Anceps & dubia spes est in strangulatis iis, qui plethoram, melancholiam & graues morbos antea sunt experti, item, qui valde rigent & frigent, oculos habent contortos & penitus fractos ac prouectioris iam sunt ætatis.
2. Strangulati, qui in vitam reuocantur, ad pristinum sanitatis vigorem raro perueniunt, sed variis alterationibus, præcipue autem adflictionibus pectoris plerumque sunt obnoxii.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Mature a laqueo liberentur, subiuncto ad dolorem leniendum & collum, quod rigide constrictum est, emolliendum, vsu ol. lenientium ex ol. amygd. dulc. lil. alb. cha-

momill. cum pauco ol. lign. rhod. vel saſſafr. vel ſerpill. & tantillo camph. ſi vero læſio & excoriatio quædam adſit, linimento ex ol. lil. alb. chamom. hyperici, de ſpermate ranarum, maſtichino cum pauxillo liquor. myrrh. ceruſſ. & camphor. non neglectis fomentationibus & frictionibus cum linteis calidis.

2. His ſubiungenda eſt venæ ſectio, quæ largius promouenda per frictionem eiusdem brachii, tum clyſter ſtimulans & ſternutatorium, vti & more veterum irritatio faucium cum pluma, oleo imbuta, denique iterata V. S. venarum raninarum aut iugularium, ad partes ſuperiores ab oppletione ſanguinis liberandas.

3. Nec tum ſpernenda ſunt alia ſtimulatia, v. g. rubefaciens aut veſicatorium in pectore, extreme autem acria, cauſtica vti & ſuffimigia fugiantur. Conducit etiam dimiſſio olei lenientis intra fauces, quo vel hæ emolliantur, vel moderata emeſis prouocetur. Inflatio faucium cum inſtrumento fiſtuloſo hic dubia eſt.

4. Vbi ad ſe redire comparent, roborantia vinoſa, ex croco & cinnamomo, nec non parum balſami liquidi cum aqua ſpirituoſa, vino aut confect. alkerm. complet. cum cinnam. & tantillo boni vini adſumenda. Pro odoratu conducunt vel ſuaueolentia, vel modeſtus ſalis ammoniaci vſus.

5. Interponantur alexipharm. vinum bezoard. aut eſſ. angel. ſcord. imper. caryoph. cinnamom. aut ſpir. C. C. gutt. XV. emulſ. cum aquis. diapnoic. cum frictionibus repetendis & denique balnea vinoſa neruina.

TAB.

TABVLA CXXXII.

DE
AQVA SVBMERSIS.

I. SIGNA.

1. Qui aqua sunt submersi oculis vel occlusis, vel semiclausis & quantisper dehiscentibus, vel pallidis & plane confractis, concauis aut pene distortis decumbunt.
2. In superficie corporis adest pallor frigidus, rigor, in abdomine vero, non numquam simul in pectore, aliqualis tepor.
3. Vngues liuescunt, nares sunt acuminatæ, labia pallida, livida, aliquando etiam in thorace liuor, quod indicium est ad modum suspectum.
4. In hoc statu habentur pro mortuis, in primis si etiam pulsus prorsus deficit, & respiratio (quam vulgus pluma naribus admota explorat) deest.
5. Quam primum vero ad se redeunt, hæc omnia leni gradu sensim reuertuntur in statum pristinum.

II. *PROGNOSIS.*

1. Quando sanguis ex submersorum naribus & faucibus promanat, veram tum indicat suffocationem, omne artis auxilium eludentem. Item
2. Ore hiante vt moribundi iacentes, & quorum lingua liuet & inter dentes emicat, vix reuocari poterunt.
3. Quibus non nulli, *Hippocratis* effatu, adnumerant, quando spuma ante os reperitur, quod tamen alii experientia teste in dubium vocant.
4. *Consectaria* hanc submersionem morti proximam, licet non lethalem, insequentia, sunt:
   1) In præsens exiguæ respirationis, pulsus, teporis externi indicium, post ea aliquot elapsis horis ipsa mens redit, licet plerumque obliuiosa.

2) Hoc

2) Hoc tempore grauiſſimum virium defectum, alii rigorem febrilem, vertiginem aut motus conuulſiuos, alii vomitum ſpontaneum aut diarrhœam aquoſam aut mictionem largam experiuntur.

3) Deinde poſt aliquod tempus vegetiores facti, ſemper vitium, vel in animo vel corpore, ex hoc caſu reſiduum oſtendunt. Nempe

a) *Animi* hilaritas, firmitas, tractabilitas in timidum, mœſtum, moroſum, hebetem & inertiorem ſtatum degenerat.

b) *Corpus* quod attinet: *infantes* diſponuntur ad motus conuulſiuos contumaciores, *adulti* ad varias alias œconomiæ anomalias.

III. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

Quando in ſubmerſis de non penitus ſubſecuta morte Medicus ſuſpicatur, ante omnia intendat:

1. *Reuocationem*; id quod ſequenti modo peragendum:

1) *Pulmonibus* ab extra, quantum fieri poteſt, primo inflatis, ſubmerſus capite paullo decliuius ponatur, collocato ſub ventriculi regione puluinari aut alio quodam corpore ſolidiore.

2) Ad *aquam* euacuandam *vomitus* prouocetur vel per plumam, penicillum, digitum, vel per blandum aliquod emeticum e. g. oxyſacchar. emetic. tart. emet. ſal vitrioli. Et licet ventriculus in non nullis aquam non contineat, vomitus tamen ad *motum* inducendum conducere poteſt.

3) Quando paullulum ad ſeſe redeunt, clyſteres & ſuppoſitoria ſtimulantia, neruina; tum frictiones cum linteis calidis & ſuffimigia ſuauiora it. ſal. armoniac. odor adhibeantur.

4) *Purgantia* fruſtra ſunt, niſi iam clariora vitæ indicia adſint. Prodeſt tum M. P. de ſuccino *Craton.* ad XII-XV. grana; in plethoricis ſub frictione venæ ſectio.

5) Alii ad reuocationem *concuſſionem* corporis & *compreſſionem* ventris ad ſuperiora adhibent, nec ſine effectu, & *Borellus* tales, pro mortuo habitas, ſæpius reſuſcitauit per

per panis assati micas, aqua vitæ imbutas & cordi impositas. Simul autem in lecto calido reliquas partes frictionibus rubefecit.

2. Post signa *redeuntis vitæ* interponenda & subiungenda sunt:

1) *Analeptica* ex spirituosis: aqua rosar. flor. namph. til. lil. conuall. ceras. nigr. betonic. serpill. cinnam. apoplecticis antepileptic. *Langii*, sirup. de beton. de citro, de canela, addendo paullulum spirit. C. C.

2) Ad *æqualem sanguinis motum*, per peripheriam obtinendum, regimen diapnoicum & continuatio ante dictorum adhibeatur. *Forestus* laudat decoct. flor. chamomill. quod tamen non nisi delapsis in aquam marinam aptum videtur, quibus & alia lenientia oleosa mucilaginosa prosunt.

3) Quando *vires* aliquo modo accreuerunt, balneum temperatum neruinum, sed non nimis calidum, nec diutius iusto vsurpandum, conducit.

3. *Symptomata*, si quæ remaneant, sequente modo tractentur:

1) Ante omnia *mentis* rationem habere conuenit, quæ per moralia *sensim* corrigenda est.

2) *Corpus* quod attinet, motus & euacuationes in posterum iniungantur, aliquando etiam moderate excitantia conducunt.

3) In *tussi* adhuc residua pulmones per expectorantia & discutientia ab impuritatibus purgandi sunt.

4) *Diæta* in futurum sit tenuis, euchyla, & plethorici venæ sectionem non negligant.

5) Animi pathemata, in primis *terror* omni studio euitentur.

TABVLA CXXXIII.
DE
ADFECTIBVS GRAVIDARVM.

I. *SIGNA GRAVIDITATIS.*

Hæc in simplici grauiditate satis plana sunt: quando autem alia incommoda conspirant, vel mulier malitiose dissimulat, tum nuda saltem probabilitas locum habet.

1. *Emansio mensium* in recte sanis & robustis, sine manifesta alia caussa primarium signum est, sed non absolutum; aliquando enim *morbide* menses emanent, citra præsentem dysphoriam.

2. Insignis *nausea a carnibus*, ipso etiam illarum odore, præcipue si alios cibos bene toleret femina, & de reliquo tolerabiliter se habeat.

3. *Ventris intumescentia*, non complanata nec inæqualis, sed globosa, & præcipue circa vmbilici regionem summitatem hæmisphærii efformans.

4. Placidum & successiuum huius intumescentiæ augmentum, pedibus a tumore liberis: rarissime enim *morbidus* tumor in abdomine directe incipit.

5. *Motus fœtus*, circa vicesimam circiter septimanam contingens, luculentissimum est signum, modo a borborygmis & aliis flatulentis volutationibus perite distinguatur, sensu scilicet sub hypogastrio altiore.

6. Dissimulante autem matre, manus *aliena*, bene calida, tepido ventri, vel frigida calenti, imposita motum quidem fœtus aliquando percipere, rem tamen certius definire non potest.

7. Sic etiam in tali casu femina quædam perita oculari ventris inspectione, maiorem vel minorem probabilitatem detegere valet.

8. *Vrinæ inspectio*, secundum traditiones præcipue instituta, licet fallacissima sit, verum tamen, quod imprægnatæ *sanæ* sanam etiam quoad colorem & claritatem vrinam exhibeant: hæc si claro loco versus subobscurum alium, aut angulum

gulum

gulum, spectetur, subtilibus atomis internatantibus Sonnen-Stäubchen, conspicua est; qui quidem atomi in *morbida* mensium obstructione aliquando etiam occurrunt, sed, accurata inspectione, multo crassiores; quamquam negari nequeat, quod teneriores feminæ, quibus menses morbosas ob caussas suppressi sunt, teneriores habeant atomos, quam robustiores grauidæ.

9. *Suffimigia* gummatum, vtero adplicata, ad gustum peruenientia, & aliæ antiquarum traditionum probationes, vel mere fabulosæ, vel, ob subiectorum diuersam sensibilitatem, satis incertæ sunt.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Legitimus* fœtus a falso, motus solo sensu, discernendus est: obscuræ enim fœtus perceptiones, ad debitum vsque tempus manentes, molæ præsentiam reddunt suspectam; quam confirmant fluxus vterini irregulares, inflatio cito augescens, cum variis spasticis flatulentis motibus, aliæ insolitæ ex vtero emanationes, taciturna feminæ anxietas, partus vltra debitum tempus emansio.

2. Intumescentia ventris grauidarum a cachectico-ascitico tumore discernitur præcipue
   1) Statu vitali prægresso corrupto, cachectico.
   2) Speciatim tumoribus pedum prægressis & concurrentibus.
   3) Quando autem, docente experientia, grauiditas & tumores abdominis morbosi complicantur, hæc diagnostica signa locum non obtinent.

3. Ipsi autem morbidi adfectus differunt secundum caussas, alii enim a plethora, alii ab animi pathematibus, alii a vitiis diætæ, alii a violentis caussis externis, alii a mole & pondere vteri distensi, proueniunt.

III. *SVBIECTA.*

1. Non omnes promiscue grauidæ adfectibus subsequentibus obnoxiæ sunt: longe enim maximus numerus rusticarum, laboribus addictarum, ab illis immunes viuunt, & ita viuidis exemplis docent, ficta & adfectata multarum pathemata non tam ad grauiditatis, quam vitæ generis, circumstantias pertinere.

2. Sunt autem adfectibus talibus familiariter obnoxiæ:
   1) Teneriores & delicatulæ, quæ & corpore & animo sensibiles sunt.
   2) Præcipue plethoricæ, desides, intemperantes.
   3) Multis animi pathematibus exagitatæ, sollicitæ, meticulosæ, tristes, iracundæ.

IV. *ADFECTVS ET METHODVS MEDENDI.*

A. *Adfectus a plethora dependentes.*

1. *Hæmorrhagia narium* enormis: hæc tractatur secundum methodum, quæ tabula de hæmorrhagia narium commendata est.
2. *Hæmorrhoides* nimii minuuntur temperantibus nitrosis, cinnabarinis.
3. *Hæmorrhagia vteri*: hæc duplici modo, licet rarius, contingit:
   1) Vel enim sanguis prioribus mensibus, menstrui fluxus instar, erumpit, & ita calculum notabiliter turbat;
   2) Vel, rarioribus adhuc casibus, a medio gestationis tempore, aut serius, sanguis prorumpere incipit, & ad partum vsque continuat; quæ duæ species periculo abortus propiores sunt. Tractantur
      a) Nitrosis, cinnabarinis.
      b) Roborantibus gemmatis.
      c) Pilulis *Stahlianis*.
      d) Congrua venæ sectione in brachio, ad maiorem profusionem, abortus prodromum, præoccupandam. *Conf. tabula sequens de adfectibus parientium* it. tabul. XVI, vbi de *fluxu abortiuo* plura dicuntur.
4. *Cephalalgia.*
Hæc potissimum excitatur caussis *occasionalibus* sequentibus:
   1) Immodesto corporis aut animi motu.
   2) Partium inferiorum refrigeratione.
   3) Potu spirituoso. Exposcit
      a) *Interne*: temperantia nitrosa & lenissima laxantia.
      b) *Externe*: spiritum vini camphoratum, si odorem possint perferre.
5. *Grauitas & lassitudo artuum*, præcipue *pedum*.
Hæc tollitur

1) Con-

1) Congrua & tempestiua venæ sectione.
2) Placido corporis motu.
3) Pulueribus antorgasticis.

6. *Tussis sicca, & anhelitus difficultas.*

Hæc eadem remedia exposcunt: quando autem difficilis respiratio post cibum largiorem euenit, vel vltimis mensibus ab ipsius vteri sarcina introducitur, priore caussa salina digestiua, posteriore vero patientia ad partus vsque exclusionem, requiruntur.

7. *Abortus.*

Hic in genere quidem *plethoram* pro caussa agnoscit, & primis præcipue mensibus, maxime primiparis, plethoricis præ aliis euenire solet, caussæ tamen sequentes occasionem ad eumdem sæpius suppeditant:

1) Vehementes animi perturbationes, e.g. iracundia, terror repentinus.
2) Largior mensium fluxus, extra conceptionem familiaris.
3) Diæta vinosa, aromatica.
4) Vomitiones vehementes, & purgantia fortiora.
5) Fluxus aluini, diuturni, lienteriodes, fœtui nutrimentum subducentes.
6) Vel conatus saltem deiiciendi, torminosi, spastici, tenesmodes.
7) Vnde etiam clysteres stimulantes aliquando damnum hoc inferunt.
8) Vehementes corporis commotiones, e.g. saltationes, vecturæ, violentæ concussiones abdominis, lapsus.
9) Veneris incontinentia.
10) Largior venæ sectio in pede.
11) Emmenagoga fortiora.
12) Nidores fœdi, in primis pinguium accensorum, e.g. sebaceorum ellychniorum.
13) Nephritici dolores.
14) Cachexia.
15) Fluor albus, vel alia vteri vitia.
16) Opiata, vid. *Ettmüll. coll. pract.*
17) Fascinationes.

18) Fœtus debilis vel plane mortuus.

19) Febres acutæ, nonnumquam etiam intermittentes. Notum enim est, quod grauida, febre tertiana correpta, die vacuo partum septimestrem viuum excluserit.

Hic sonticus adfectus præ aliis prudentem expoſcit medicationem.

a) Ad *præseruandum* commendantur:

α) Venæ sectio iterata in brachio, nempe sub initium & medium gestationis.

β) Temperantia, præcipue nitrosa, sub qualicumque sanguinis commotione propinanda.

γ) Roborantia, quo scopo pilulæ *Stablianæ*, subinde exhibitæ, aliis præferuntur: laudantur etiam carminatiua, e. g. essent. cort. aurant. item tragæa e rad. carlin. cum sem. fœnicul. & nuc. moschat.

δ) Diæta temperata, lubrica, cum placido corporis motu & mentis tranquillitate.

ε) Specifice laudantur *testæ ouorum* exclusorum, præcipue gallinarum & perdicum. Item *acini passularum* maiorum, qui tamen euidenter adstringunt.

b) In *hæmorrhagia* vero *vteri* emicante & doloribus dorsi lancinantibus, abortus periculum minitantibus, tentari quidem potest embryonis conseruatio per temperantia nitrosa, tonica gemmata cum leni anodyno, versus somnum exhibenda;

c) Quoniam autem, præsente iam vteri hæmorrhagia, omne auxilium communissime irritum obseruatur, euentus harum rerum, sub vsu analepticorum & carminatiuorum temperatorum, exspectandus est.

d) Vbi autem grauior hæmorrhagia vteri vires patientis exhaurire videtur, ibi otiosum spectatorem agere non conuenit, sed ipsam potius excussionem per remedia promouere decet; quo casu optime sane se commendant pilulæ *Stablianæ*, vel *Beccherianæ* genuinæ.

e) Post *abortus elisionem* tanto minus opus est adstringenti-

gentibus: nam hæmorrhagiæ tales sponte mitescunt, vel tamen mitissimis analepticis & tonicis auscultant.

f) Ad *fungosa* autem vteri *concrementa* præoccupanda & felicem in posterum fœcunditatem obtinendam, pilulæ *Stahlianæ*, per nouem priores dies vsurpandæ, commendantur.

B. *Adfectus a diætæ vitiis dependentes.*

1. *Vomitus.*

1) Licet familiaris hic adfectus a congestione sanguinis versus ventriculum sæpius oriatur, ad diætæ tamen vitia eumdem referendum putauimus, quia ventriculi vitium, intemperantia & voracitas vtplurimum concurrunt.

2) Conspirant reliqua adpetitus vitia, nempe *fastidium*, immo insignis *nausea* a carnibus.

3) Aliis adpetitus eximie augescit.

4) Aliæ *malacia* & fastidioso ciborum selectu laborant.

5) Aliæ plane *pica* seu ingente desiderio rerum vel toto genere alienarum, vel pro tempore non impetrandarum, corripiuntur.

6) Aliæ molestam oppletionem a cibis experiuntur, quæ post vnam vel alteram horam iterum euanescit, & quia vltimis maxime mensibus obseruatur, sarcinæ potius vteri, quam vitio diætæ attribuenda videtur.

7) *Vomitus* autem ipse & nausea primis quatuor aut sex septimanis communiter occurrunt, raro diutius, rarissime per totam gestationis periodum durant.

8) Rariora sunt exempla, quibus hæc incommoda post aliquot demum menses, vel plane circa finem gestationis eueniunt.

9) Exserit autem sese vomitus tempore familiariter matutino, cui tolerabiliter peracto euphoria per diem succedit.

10) Quando autem adpetitui nimium indulgent, vomitus facile excedit, diutius continuat, & grauiora incommoda caussatur.

Hic

1) *Interne* conducunt roborantia, ſtomachica, carminatiua, e. g. condit. cort. aurant. calami aromatici, galang. zedoar. zingib. miua cydon. &c.

2) *Externe* vſum habent balſama & emplaſtra ſtomachica.

5. *Fluor albus.*

Hic vti rariſſime grauidis euenit, præcipue quando mariti fideles ſunt, ita indolem exhibet pertinaciſſimam: ob imprægnationem enim laxantia, per multos dies neceſſaria, non poſſunt adhiberi. Secure tractatur:

1) Corrigentibus & depurantibus carminatiuis, e. g.

a) Eſſent. e rad. ari, pimpinell. alb. herbis amaris.

b) Infuſ. e meliſſ. galeopſ. flor. alb. & præcipue abrotano.

2) Singulis ſeptimanis ſemel vel bis interponantur pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* genuinæ.

C. *Adfectus a mole & pondere vteri dependentes.*

1. *Dolor coxarum & lumborum.*

1) Exſerit ſeſe hic dolor poſtremo maxime tempore, ob ventrem, acrius antrorſum ac deorſum pendentem.

2) Aliis dolet ipſe venter exterior, cum nitida & ſtriis transverſis diſtincta rubedine, non aliter ac ſi abdomen fiſſuras agere minaretur. Non indiget medicatione, poſt partum enim ſponte euaneſcit.

2. *Inflationes crurum varicoſæ.*

1) Hæ inflationes in phlegmaticis tumoribus œdematoſis ſtipatæ ſunt.

2) In aliis temperamentis ecchymomata, ſugillationum inſtar, eueniunt, blaue und braune Flecken um ſolch Geäder herum.

3) Vulgus crura ita adfecta vocat Kindes-Beine.

4) A medio geſtationis tempore ad partum vsque occurrunt, ob vteri molem, vas iliacum ſeu crurale prementem.

5) Poſt partum quidem euaneſcunt, ſed in quibusdam ſubinde recurrunt, certiſſime futura noua impregnatione.

6) Indigent medicatione ſequente:

Ggg ggg a) Cu-

a) *Curatiue:*

α) *Interne* ad dolores temperandos pulu. antifspafmod.

β) *Externe* frict. cum excutia, camphorat. & in puerperio ligatura.

b) *Præseruatiue* expofcit venæ fectionem medio geftationis tempore, alui fucceffum, feffionem altiorem, motum corporis lenem, &, a partu, vteri depurationem.

3. *Vrinæ frequens ftimulus.*

1) Hic adfectus vltimis maxime feptimanis occurrit, aliquando etiam circa medium geftationis tempus, nempe quando vterus, ob ligamentorum laxitatem, plus deorfum incumbit.

2) Edito partu tollitur & hoc fymptoma.

4. *Stranguria, & fuppreffio vrinæ temporaria.*

His fuccurritur

1) *Interne* temperantibus nitrofis, cinnabarinis.

2) *Externe* cataplafmatibus.

5. *Hæmorrhoidum inflationes veficulares.*

1) Hæ dolore ardente, immo interdum vlcerofa erofione, moleftiffimæ funt, præcipue plethoricis. Germanis dicuntur Maſt-Körner, Zacken, Belgis Tacken.

2) Expetunt:

a) *Interne* temperantia nitrofa & vfum millefolii.

b) *Externe* vnguentum de linaria.

6. *Tumores pedum.*

1) Hi, quando vltra genua non extenfi funt, nullius periculi obferuantur.

2) Vbi autem ipfum etiam abdomen inuadunt, ibi afciticam indolem exhibent.

3) Sed præftat grauiditatis tempore hydropicos tales tumores tolerare, & fymptomatum faltem mitigationi infiftere, quam directe ipfum morbum adgredi.

4) Conuenit inter ea ambulare potius, quam plurimum ftare, aut, in humilibus præcipue fcabellis, diutius federe.

D. Ad-

D. *Adfectus a caussis singularioribus dependentes.*

1. *Nimia corporis extenuatio.*
   1) Hoc casu infantes bene habiles & auctiores obseruantur.
   2) Exposcit macilentus talis habitus diætam gelatinosam, amygdalatam, temperantem, & corporis quietem.
2. *Nimia pinguedo.*
   1) Abundantior hæc matris nutritio minorem vtplurimum & gracilem infantem edere obseruatur.
   2) Requirit venæ sectionem, diætam moderatam, vitam mobilem, & laxantia subinde leniora.
3. *Debilitas syncoptica.*
   1) Hæc differt a lassitudine plethorica.
   2) Exposcit alui legitimum successum, & stomachica carminatiua.
4. *Præmatura aquarum euacuatio.*
   1) Hæc abortum & partum præmaturum minatur.
   2) Requirit roborantia interna & externa.
5. *Lichenes.*
   1) Hæc exanthemata in facie & collo, præcipue biliosarum, exoriuntur, & vulgo Leber-Flecke vocantur.
   2) In aliis pallores, in aliis vero rubores volaticos inducunt.
   3) Non indigent medicatione, quia post partum euanescunt.
6. *Incommoda præter consuetudinem.*
   1) Sunt, quæ aliquot *eiusdem* sexus proles gestarunt, si deinde *diuersi* sexus prolem concipiant, multis modis incommodius habere obseruantur.
   2) Hæc tamen incommoda pro indubio signo, alterius sexus concepti, non habenda sunt.
   3) Multo magis reliqua signa, quæ ad sexum dignoscendum vulgari traditione recepta sunt, fallere obseruantur, e.g. quod color grauidæ floridus, & animus alacrior, masculi; pallidus autem adspectus, & mentis torpor, femellæ gestationem denotet: item valet prognosticon e diuerso situ fœtus in alterutro vteri latere; ea-

dem incertitudine laborat signum gemellorum, nempe *fusca* linea per longitudinem abdominis, & venter in medio *planior*, circa latera autem *protuberans*.

7. *Nimius embryonis motus.*
   1) Materni animi commotionibus iracundis potissimum inducitur.
   2) Suum etiam contribuit calor immodicus, abdomini admissus.
   3) Aliquando a mala ipsius fœtus dispositione dependet.
   4) Exposcit temperantia & acrimoniam biliosam corrigentia remedia, coniunctis neruinis epithematibus, corporis etiam & mentis tranquillitate.

8. *Dolores a calcitratione fœtus.*
   1) Postremis mensibus hi dolores contingunt.
   2) Tenerioribus lacrimas sæpius excutiunt, immo lipothymias plane caussantur.
   3) Abortum nullo modo minantur: nam infans ad partum suum nihil contribuit.
   4) Tolerandi sunt hi dolores, qui proxime ante partum euanescunt.

9. *Debilitas embryonis.*
   1) Hæc e motu rariore, leniore & vix sensibili diiudicatur.
   2) Dependet communiter vel a debili matris constitutione, vel terroribus repentinis, aut mœroribus diuturnis.
   3) Succurritur roborantibus.
      a) *Interne* stomachico-carminatiuis.
      b) *Externe* balsamis & emplastris aromatisatis.

10. *Concretio secundinarum.*
   1) Certa signa non dantur, hanc secundinarum cum vtero, extra placentam, concretionem dignoscere: hinc tanto minor est occasio, vt illi adfectui occurrere possimus.
   2) Caussam communiter in nimia desidia, & multa, vltimis mensibus, ad ignem obuersatione quærunt.
   3) Vbi huius adfectus suspicio occurrit, ibi teneræ pinguedines gallinarum vel anserum meliorem vsum habent, quam

quam spiritus vini, aniso vel caruo imbutus, qui vulgo abdomini illinitur.

11. *Circumuolutio funiculi umbilicalis*, circa corpus, vel plane collum infantis.

1) Hæc a mulierculis perperam tribuitur motibus sursum fortius extensis; vnde fœtum circumagitari credunt: sed talis volutatio tardis potius, quam repentinis, progressibus contingit.

2) Remedio pharmaceutico destituitur hic adfectus, immo & chirurgico, nisi sub ipso partu bona fortuna secundet.

12. *Superfœtatio.*

1) Rarissimum est accidens, ita vt inter numerosissimas millenarias vix vni eueniat; prostant tamen exempla apud *Sennertum* & alios.

2) Dependet omnino a cohabitatione post conceptionem.

3) Vtrique fœtui, & grandiori & superinducto recentiori, abortus periculum impendet.

3. *Febres intermittentes.*

1) Hæ nullum adeo periculum portendunt, nisi incongrue supprimantur; contumaciores tamen sunt in grauidis, quam aliis subiectis. Immo notum est exemplum, quod grauida quædam febre tertiana correpta die vacuo partum septimestrem excluserit.

2) Tractentur lenissima methodo, suo loco commendata.

14 *Febres acutæ.*

1) Hæ grauidis semper sunt periculosæ, nisi vel sponte benignius se gerant, vel arte congrua moderamen obtineatur.

2) Præcipue autem abortum minantur.

3) Vnde cautius tractandæ sunt, nempe

a) Lenibus temperantibus nitrosis, præcipitantibus, & antimoniatis fixis.

b) Regimine lenissime diapnoico.

4) Anceps hic est venæ sectio. *Conf. D. D. Stahlii dissertatio de venæ sectione in febribus acutis.*

15. *Fœtus mortuus.*

1) *Signa.*

a) Matris languor, debilitas, immo lipothymia.
b) Horrores & volatici ardores.
c) Anguſtia præcordiorum.
d) Anxietates animi.
e) Dolores capitis vertiginoſi.
f) Mammarum flacciditas & notabilis præſentia lactis tenuioris.
g) Ceſſatio motus embryonis.
h) Venter ad inguina delapſus, & onere inſolito flaccide pendens.
i) Senſibile frigus in illa regione.

2) *Cauſſæ.*

a) Inſignis grauidæ plethora.
b) Grauia animi pathemata, iræ, terroris, mœroris.
c) Morbida matris conſtitutio.
d) Diarrhœæ diuturnæ.
e) Dolores in ipſo partu male ſuccedentes aut adminiſtrati, cum diuturniore fœtus in vtero ſtrictura.

3) *Methodus.*

a) Ad maturam cadaueris expulſionem propinentur pellentia ſpecifica, e. g. hepar anguillæ, borax Veneta. Modo debitus ſitus, qui excluſionem concedit, adſit.
b) Ad vires reſtaurandas interponantur analeptica gratiora.
c) His autem irritis, & ceſſantibus ad partum doloribus, manualis extractio per chirurgum tentetur.
d) Expulſo fœtu, femina, puerperarum more, ſollicitiſſime tractetur.
e) Si vero neque per interna, neque per externa auxilia negotium ſuccedat, embryo abit in putredinem, & febrem putridam, ſæpius lethalem, prouocat; quæ caute & leniter tractetur, ac eliſio, criticis maxime diebus, per remedia, febrem non tur-

turbantia, denuo tentetur: analepticis vbique coniunctis.

V. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Grauidis in genere, & vniuersis propemodum earum adfectibus conueniunt:
   1) Plethoræ imminutio per venæ sectionem, exceptis febribus acutis.
   2) Humorum contemperatio per pulueres antispasmodicos.
   3) Lenissimæ laxationes, repetitæ, sed non diu continuatæ.
   4) Analeptica gemmata & carminatiua, in primis tragea e rad. carlinæ & sem. fœnicul.
2. *Venæ sectio* omnibus modis laudatur, præcipue in iunioribus, non obstante *Hippocratis* obseruatione, vtpote de largissima tum temporis vsuali sanguinis profusione agente; in sensibilibus tamen caute procedendum est:
   1) *Tempus:* optime instituitur vel primis adhuc septimanis, nisi proxime ante conceptionem adornata fuerit; vel medio gestationis tempore, quod præcipue huic scopo quadrat; vel denique vltimis duabus aut tribus septimanis; vel sub initium, medio tempore, & circa finem.
   2) *Mensura:* hæc ad 3 - 4 vncias accedat, maiore enim copia sanguinem emittere, periculum minatur, præstat potius hunc actum repetere; minore autem quantitate illam adornare, periculosiores adhuc turbas concitat.
   3) *Locus:* celebratur quidem odinarie in brachio e vena mediana, hodie autem nullus dubitamus, in pede venam secare: periculum enim, teste experientia, non inuoluit, & in rheumatico-arthriticis adfectibus circa lumbos, coxas & femora, præcipuum vsum habet. Inter ea opinionibus aliquando cedendum est.
   4) Vsus venæ sectionis post abortum præcipue necessarius est, nempe ante vel sub initium nouæ conceptionis; quo casu non contemnendum est *Waldschmidii* consilium de triplici venæ sectione.

3. Pi-

3. Pilulæ *Beccherianæ*, multo magis autem *Stablianæ*, in quam plurimis grauidarum adfectibus optimum vſum habent; modo caueatur, ne loco genuinarum falſæ offerantur.

4. Neque ſpernendum effectum edunt *eſſentiæ ſuccini* & *pimpinellæ albæ*, moderate vſurpatæ; quæ ſane multis paraſangis antecellunt ſpecioſis illis balſamis embryonum, aquis cordialibus, carbunculi, vitæ mulierum, & variis talibus odoriferis ſpirituoſis, carminatiuis calidis, elixiribus vterinis, aromaticis, oleoſis, myrrhatis, quæ ſanguinem nimis turgefaciunt, & in vero periculo non indemnia deprehenduntur; *externe* autem odorifera illa & neruina non improbantur.

5. Sic etiam ſollicite abſtinendum eſt a *diureticis acrioribus*, *purgantibus*, *emeticis*, quæ nimiam ſanguinis commotionem & abortus periculum introducunt. Sufficiunt *ſalia media* pro digeſtione, *nitrum* pro temperatione, potiunculæ *ſennatæ & rhabarbarinæ* cum paſſulis, cremore tartari, ſem. aniſi, cinnamom. item rob tamarind. paſſul. pro catharſi.

6. *Fluxus* ſanguinis *vterinus* vti præternaturalem ſtatum in grauidis inuoluit, & pauciſſimis ſaltem exemplis innoxius obſeruatur, ita maturum moderamen poſtulat.

7. Si vero iam proxime ad eruptionem tendant commotiones, *adſtringentia* ſæpiſſime vel fruſtra adhibentur, vel heteroclitos euentus inducunt; niſi cauſſæ illarum materiales ſufficienter prius correctæ & ſubactæ ſint.

8. Vbi vero *inbibentia* locum habent, ibi ceteris præminent *gemmata*, ſpecies de hyacintho, coralliata, nuces moſchatæ, in vino maceratæ &c. ad motum eliſorium placandum.

9. Si grauidæ *prioribus* menſibus, præſertim tempore menſtruo, hæmorrhagia obtingat, placidis adſtringentibus non auſcultans, & feminam ad ſyncopen vsque exhauriens, prognoſis abortum ineuitabilem præſagit: hinc, pro vita matris ſaluanda, excluſio ſine omni trepidatione promoueatur, nimiæ enim illæ ſanguinis profu-
ſiones

fiones longe certius & citius, abortu excluso, moderamen admittunt.

10. Quid autem de illa vteri hæmorrhagia sentiendum sit, quæ vel proxime, vel plures etiam septimanas, ante partum aliquando obtingit, sequente tabula indicabitur.

11. *Lassitudo plethorica* cautius discernenda est a vera naturæ debilitate, ne spirituosis analepticis, plethorico statui quovis modo contrariis, maior sanguinis orgasmus concitetur.

12. *Spontaneus vomitus* rarissime abortum caussatur: peior euentus ab emeticis, in primis fortioribus, metuendus est; dantur tamen grauidæ, quæ gestationis tempore emeticum audacter, & quasi ordinarium suum, non obstantibus dehortationibus Medicorum, cum euphoria & nullo infelici successu, adsumunt.

13. De *varicibus* præter ea, quæ supra diximus, adhuc notandum, quod aliquando, licet rarissime, rumpantur: quo casu spiritus vini rectificatissimus, ad hæmorrhagiam inhibendam, secure adhibetur.

14. *Animi pathematum* non datur cura pharmaceutica, effectus tamen noxii, ab illis metuendi, aliquando possunt occupari, præcipue si caussæ materiales concurrant, e. g. biliosa acrimonia, siue *crassior* in primis viis, siue *subtilior* per sanguinem diffusa. Crassiori plus quadrant *absorbentia*, quam alia temperantia: tenuiori bili dicta absorbentia *segnius* succurrunt, præsentius autem *nitrum*, perite vsurpatum. Vbique laxationes rhabarbarinæ, pilulæ *Stahlianæ*, post iracundiam, clausa aluo, conueniunt.

15. Commotionum ipsarum ferociam *anodynis opiatis* compescere, infaustum est tentamen: tutius exhibetur massa pilularum de *cynoglossa*, quæ parcissimo vsu satis efficax est, efficacior tamen vsus *cinnabaris* peritus.

16. *Balnea*, quæ aliis circa proximum partus tempus, aliis maturius placent, non improbantur, præcipue in adsuetis & minus sensibilibus: modo plethora sit imminuta, & reliquæ excretiones legitime succedant; improbantur autem nimis calida, diuturnior in illis commoratio, & aëris

frigidi admiſſio repentina: ſubſtituunt aliæ emollientia *linimenta.*

17. Quod ad *diætam* grauidarum attinet, conſuetudo multarum regularum vim eneruat, & aliis alia concedit, vel interdicit.

18. In genere notandum, quod non adeo facile in *qualitate*, ſed potiſſimum in *quantitate* peccetur: hinc *temperantia* optima eſt norma.

19. Diæta nimium delicata, electiua, & ſcrupuloſa vanitatem magis quam veritatem inuoluit; quod exemplo numeroſiſſimarum ruſticarum toto die confirmatur, quæ ſub ſimplice ſui victu, & corporis laboribus, a quam plurimis incommodis, otioſas & delicatulas, ſub pompoſo ſuo adparatu, vexantibus, ſatis liberæ viuunt.

20. Inter ea tamen, vbi ſermones de conueniente diæta inſtituendi ſunt, ibi crudi & craſſi cibi, item *diuretica*, nempe allium, cepæ, petroſelinum, baccæ iuniperi, raphanacea, chærefolium, nimium ſalita, acida, flatulenta quodam modo improbentur.

21. *Calidis aromaticis* peregrinis præferantur noſtratia, vtpote temperata.

22. *Peruerſo adpetitui* mature reſiſtendum commendetur, ne ille per habitum confirmetur, & fœtui, vltimis præſertim menſibus, noceat.

23. Reiiciatur *potus ſpirituoſus*, vtpote præmaturum fœtus exitum prouocans: vinum autem, ſufficiente aqua dilutum, cereuiſia tenuis, clara, thée, coffée ſatis concedantur, vt noxia alui ſiccitas præcludatur.

24. Inter *motum* & *quietem* tale temperamentum obſeruetur, ne nimia quies concoctionem impediat, laſſitudinem phethoricam & dolores artuum augeat; neque vehementior motus abortum cauſſetur.

25. De *vectura* in ſpecie notandum, quod *vehemens* & *diuturna*, aluo præcipue obſtipata, minus adſuetis abortum non ita raro prouocare ſoleat; *moderatior* autem, proximis adeo partui diebus, boni vſus ſit, vias vterinas anguſtiores laxando, & ita ad feliciorem partum præparando.

26. No-

26. Nocet *sublatio* & *gestatio onerum*, cum grauiore nisu contingens, ob diuturniorem halitus retentionem & diaphragmatis inde ac vteri depressionem.

27. Nocet etiam manuum repentina in altum extensio: hac enim ratione abdomen & vterus simul contrahuntur. Magis autem omnes eius modi motus primis, quam posterioribus, mensibus nocent.

28. Somnus & vigiliæ idem moderamen postulant, respiciendo corporis temperamentum, vbi cholericis diuturnior somnus magis, quam phlegmaticis, concedendus est.

29. De *aëre* eadem valet temperatura: nimius enim calor humores in orgasmum concitat.

30. *Venus* summo studio fugiatur, quia abortum prouocare, & superfœtationem, licet hanc rarissime, caussari potest: alias caussas tacemus.

31. *Animi pathemata* reliquis omnibus sunt potentiora, & hinc quam maxime suas merentur cautelas.

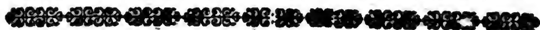
32. *Ira* & *terror* hæmorrhagiam vterinam & abortum suscitant, fœtum interimunt, aut infantem pauoribus & epilepsiæ reddunt obnoxium: insuper terror maxime signat fœtum, quo si forte grauida perturbetur, caueat sibi a faciei contactu, & dosin pulueris antispasmodici, cum absorbente quodam coniuncti, adsumat.

33. Quibus antea *abortus* contigit, circa illud ipsum præcipue tempus, ab his & nouæ commotionis occasionibus, non minus autem ab ipso metu reuersuri abortus, præ aliis sibi caueant.

34. Adfectus animi primis & vltimis, phantasia vltimis mensibus præcipuam suam efficaciam exserunt, & in embryonem deriuant. Post tales casus, præter pharmaceutica, vbique conueniunt placida requies & modestum animi oblectamentum, nociuas impressiones dissipatura.

35. Tandem, quoniam certissimum est, quod mentis adfectiones maternæ cum animo embryonis communicentur, grauida bene meminerit, se duplici vinculo esse ligatam, animum, diuinis ideis & oblectamentis imbutum, conseruare.

36. Contingit aliquando, licet rarissime, vt grauidæ vltimis ante partum hebdomadibus *hæmorrhagiam mammarum* experiantur; quo casu temperantia nitrosa cum cinnabarinis conducunt.

TABVLA CXXXIV.
DE
ADFECTIBVS PARIENTIVM.

I. *SIGNA PARTVS IMMINENTIS.*

1. Frequentior vrinæ emissio.
2. Tenesmodes intestini recti constrictio, non quidem durabilis, sæpius tamen reuertens.
3. Prodit aliquando breui ante partum e vagina vteri mucus cruentus, cum insequente vrina turbida & sordida.
4. Vterus successiue subsidet & ad os pubis vergit; quod mulieres exprimunt: Der Leib hat sich gesencket.
5. Mensura temporis, 40 nempe septimanarum a prima menstrui fluxus emansione, vel 20. aut 21. septimanarum, a primo fœtus motu computando.
6. Præcipue si ea phasis lunæ, qua alioquin grauida menstruum fluxum experiri consueuit, simul coincidat. *Plura de his vid. infra.*
7. Dolores dorsi & lumborum deorsum ad pubem vsque protensi.
8. Motus ipsius vteri spastici cum tremoribus genuum, pedum, & insequente apertura orificii vterini, wenn sich der Leib nach denen rechten Wehen gebührend öffnet.
9. Secundinarum ruptura, & contenti liquaminis effusio, succedente maiore vteri reseratione, vt conuexitas capitis quodam modo quasi promineat; feminæ dicunt: Das Wasser ist gesprungen, das Kind ist in die Geburt getreten.

II. *PRO-*

II. *PROGNOSIS.*

1. Partus *facilius* succedit iunioribus, vegetis, frugalibus, rusticis, & quae sunt animi moderatioris: quo magis consueto menstruo tempori respondet, eo meliorem successum pollicetur.
2. *Difficilem* autem partum sequentes circumstantiae minantur:
   1) *Ex parte matris:*
      a) Habitus corporis plethoricus, nimis obesus.
      b) Vel debilis morbosus aut delicatulus.
      c) In specie calculus vesicae, cuius inde crepatura metuenda est.
      d) Quae inobedientes sunt, suisque adfectibus moderari nesciunt.
      e) Primiparae, praecipue annosae, bey welchen es schwerer bricht.
      f) Terror instantis thori.
      g) Mala & cruda diaeta.
      h) Dolores iusto diutius emanentes, languescentes, aut rarioribus interuallis reuertentes.
      i) Dolores spurii, qui non ad partum, sed sursum versus praecordia & caput tendunt, cum leui animi deliquio, anxietate praecordiorum, odontalgia & cephalalgia, da sich die Wehen in die Höhe ziehen, und in den Kopf steigen.
      k) Haemorrhagia vteri partum antecedens.
      l) Praematurus aquarum effluxus.
      m) Membranae secundinarum firmiores, rumpi nescientes.
      n) Conuulsiones, parturienti superuenientes.
      o) Defectus aperturae vteri, ob scirrhosas excrescentias, vel alias vaginae laesiones.
   2) *Ex parte embryonis.*
      a) Concretio secundinarum, vel harum ante partum excretio.
      b) Circumuolutio funiculi vmbilicalis, circa collum embryonis.

c) Fœtus male conformatus, hydrocephalicus, vel plane intermortuus.

d) Gemelli, æquali enixu ad egressum promoti.

e) Fœtus male situatus, in specie, vbi capite prono super os pubis imminet, wenn das Kind über den Bogen stehet; vel pes aut manus præcedit.

f) Mola, quæ interdum cum ipso fœtu gestatur: de hac inferius plura.

3) His accenseri merentur:

a) Imperitæ obstetricis machinationes & peruersæ actiones.

b) Partus circa plenilunium contingens, qui vti difficilior, ita etiam in iunioribus rarior esse obseruatur.

III. *ADFECTVS IPSI ET ILLORVM TRACTATIO.*

Inter symptomata, parientibus familiaria, occurrunt

1. *Dolores spurii.*

1) Hi torquent aliquando grauidam vel instante partus tempore, vel interdum 2 3. septimanas ante partum.

2) Dignoscuntur e vago motu dolorifico, flatulento, modo transuersim per abdomen, modo sursum versus præcordia & caput, excurrentes.

3) Suscitantur per regimen incongruum, diætam crudam & calidam medicationem.

4) Discutiuntur

a) *Interne*: carminatiuis temperatis, e. g. pimpinell. alb. momento costi veri, caryophyll. aromatic. cardamom. masticat. frustulo panis melliti, exiguo calidi vini haustu.

b) *Externe:* neruinis, iisdemque carminatiuis: *fomentis* ex herb. pulegii, serpilli, chamomill. menth. *suffitu* e nuce moschata, caryophyll. cardamom. pauxillo croci cum vino dilutis, & feruido lateri vel silici adfusis.

2. *Dystocia*, seu *partus difficilis.*

1) Huius caussas sub *prognosi* iam indicauimus.

2) In *genere* partus facilitatur

a) *Emol-*

a) *Emollitione* partium per balnea & insessus e furfuribus & pauco semine lini per 14. dies ante partum vsurpanda. Vulgus *interne* vtitur iusculis pinguibus cum multo oleo oliuarum; externe olea & vnguenta abdomini illinit.

b) *Alui* expeditione per *victum* humectantem & leniora *laxantia*, per *clysteres* pure lubricantes e decocto hordei, auenæ, lacte, pingui iusculo carnium cum saccharo, vel sale communi, & oleo amygdalarum dulcium vel oliuarum.

c) Iusti temporis *exspectatione* motu corporis tolerabili, deambulatorio in hypocausto, donec veri dolores euidenter accedant.

d) *Moderate pellentibus* & promouentibus, quæ tempore necessitatis, post aquæ effusionem, orificii vterini reserationem, & fœtus in illud ingressum, locum habent. e. g.

α) Borax veneta.

β) Crocus, parcius exhibitus.

γ) Hepar anguillæ ad scrup. I. propinatum.

δ) Puluis secundinarum exsiccatarum, seu spiritus illarum, secundum *Ettmüllerum*.

ε) Pilulæ *Beccherianæ*, *Stahlianæ*.

ζ) Aquæ destillatæ, e. g. melissæ, puleg. lil. alb. verben. cheir. cinnam. sed moderate, ad drachmas potius, quam vncias, sumendæ. *Riuinus* propinat drachm. sem. lauendul. cum aqua puleg. vel alia, & si necessarium est, post 2-3. horas repetit.

e) Eodem tempore etiam *externa* conueniunt, nempe

α) Neruino-aromatica e pane mellito, piperato, quem vino Hispanico vel balsamo embryonum madefacere, & nuce moschata, caryophyllis, croco, cardamom. conspersum abdomini imponere licet.

β) Suffimigia ex his & aliis; quibus nothi dolores euanescunt, & legitime promouentur.

3) In *debilitate* & morbosa matris constitutione succurritur debitis analepticis.

4) Quan-

4) Quando delicata *animi sensibilitas* subest, dolores fugiens, non solum analepticis, sed etiam adhortationibus seriis, ad constantiam laborum grauida animanda est.

5) Vbi *dolores interrupti*, *vagi*, vel *languidi* sunt, ibi eadem conducunt, quae superius iam laudauimus.

6) In doloribus *sursum versis*, angustias praecordiorum, respirationem difficilem, odontalgiam & cephalalgiam proritantibus, puluis antispasmodicus, pilulae *Beccheri*, *Stahlii*, & clyster rem expediunt.

7) Peccante *plethora* & nimis obeso parturientis habitu, venae sectio in brachio praeseruatiue, immo etiam in ipso partus termino curatiue, sed tum in pede potius adornanda, vti & temperantia commendantur.

8) Deficiente *nisu* ad fortiora tandem, aliis irritis, progrediendum est, qualia sunt *sternutationes* & *emetica*, iuncta in habitioribus venae sectione.

9) Quando *membranae* secundinarum nimis *firmae* sunt, (quo casu interdum, licet difficillime, integris membranis foetus inuolutus excluditur) sufficientia tamen imminentis partus indicia prostant, embryo etiam debito situ deprehenditur, perita & cauta obstetrix, non tam vnguibus, quam scalpello superius obtuso, easdem rumpat, & separet; qua ratione aquarum & foetus egressio promouentur. Vulgo dicunt: Das Wasser kneipen. Vid. *Ettmüllerus*.

10) Quando autem *aquae maturius* effluunt, & viae nimis inde exsiccantur, obstetrix vaginam vteri & abdomen moderate inungat oleis amygdal. dulc. lil. alb. chamomill. oliuar. vnguent. alth.

11) *Conuulsiones*, parturienti superuenientes, exposcunt moderationem per antepileptica, cinnabarina, lumbricos terrestres praeparatos.

12) In *haemorrhagia vteri*, siue proxime, siue aliquot septimanis partum praecedente, & tam foetui, quam matri, vitae periculum minitante, temperantia pellentium vsum suppleant.

13) Si

13) Si fœtus *legitimum situm* non occupet, pellentia maximo damno adhibentur: hinc manus obstetricantis seu chirurgi in debitum situm embryonem prius reponat, & in specie, vbi capite prono super os pubis imminet, wenn das Kind über den Bogen stehet, fœtus caput *blande* sursum adigere nitatur.

14) *Fœtus* vel *male conformatus*, vel hydrocephalicus, vel funiculo vmbilicali circumuolutus, vel plane intermortuus, vbi dystociam caussatur, ibi res fere conclamata est. De fœtu tamen mortuo tractando videatur tabula antecedens.

15) Eamdem difficultatem premunt, nullum autem auxilium pharmaceuticum admittunt, *gemelli* æquali enixu ad egressum promoti.

16) Tandem de *mola*, vtpote non minima dystociæ caussa, aliquid dicendum restat.

a) Est concrementum membranaceum, fibrosum, quod apertum sanguinem spissum nigricantem exhibet.

b) Interdum *sola*, interdum cum *fœtu ipso*, gestatur.

c) *Moronus* indicat exempla viuarum, monstrosarum molarum, fœtum enecantium, rostro, vnguibus &c. conspicuarum.

d) Vnde oriantur molæ, quæstio est maioris momenti: non leue enim præiudicum adfert illis, quæ extra coniugium easdem excludere solent; tuentur tamen recentiores, quod & sine viri congressu lasciuis ouula decedere possint.

e) Familiariter autem a prægresso abortu, præcipue immaturo, originem ducunt, retentis nempe laciniis secundinarum.

f) Quæ molæ *solæ* gestantur, in iunioribus facilius decedunt, & ad summum vltra annuum spatium in illis non durant, in annosis autem per duos vel tres annos hærent, & non raro mortem inducunt; quæ vero cum fœtu simul gestantur, ambiguam nutritionem, anxia symptomata, fluxus vterinos heteroclitos, & abortus periculum minantur.

g) *Signa* ſub initium ſatis dubia ſunt, certius vero tum demum indicium habetur, quando poſt dimidium geſtationis tempus verus embryonis motus non percipitur; ſed palpitationes ſaltem lenes, rariores, & obſcuræ. His accedunt perpetui quaſi irregulares fluxus vterini. *Vid. differentia tab. CXXXIII.*

h) Quo caſu communiter concurrit talis flacciditas vteri & illius ligamentorum, vt ſub mutatione decubitus ex vno latere in alterum pondus quaſi in eodem hypogaſtrio volutari ſentiatur.

i) Et licet abdomen, iuſtæ impraegnationis inſtar, turgeſcat, in eo tamen familiariter diſcrepat, quod planivs, & verſus hypochondria latius, frequenter etiam certo tempore flaccidum, & dimidia parte quaſi vacuum, conſpiciatur.

k) Sentitur etiam magis, quam ordinarie, pondus verſus infimam abdominis regionem.

l) Tanto certius vero molæ præſentis ſignum eſt, quando vel nulli dolores ad partum iuſto tempore contingunt, vel non ſufficientes, vagi & inconſtantes, aut vehementes etiam, nullam expulſionem producunt.

m) Quando mola cum fœtu geſtatur, prius non admittitur medicatio, quam poſt veræ & falſæ conceptionis excluſionem: quo caſu vterus legitime depurandus eſt, ad methodum ſub abortu commendatam.

n) Quando autem mola *ſola* geſtatur, & indubia illius ſigna proſtant, ſingulis menſibus, ad excluſionem vſque, pilulæ *Stahlianæ* per decem & plures dies poſſunt propinari, coniunctis aliquoties circa plenilunium balneis temperatis.

3. *Retentio ſecundinarum.*

1) Hæc citius expedienda eſt, antequam vterus poſt partum iterum occludatur, alias grauiores hæmorrhagiæ, lipothymiæ & febres inflammatoriæ putridæ ſuccedunt.

2) Pro-

2) Promouentur autem fecundinæ
a) Per tuſſim voluntariam, vel ſternutationem puerperæ.
b) Per lenem attractionem funiculi vmbilicalis, cauendo tamen, ne fortiore conatu abrumpatur.
c) Per modeſtam & cautam manum obſtetricis, mit geſchmeidigen, dünnen Händen.
d) Per doſin pilularum *Stahlii* vel *Beccheri*, ſiue in puluerem redactam, ſiue aqua fœniculi ſolutam.
e) Per hepar anguillæ, aqua quadam vterina propinatum.
f) Per iuſcula crocata.
g) Per clyſteres domeſticos.
3) Si vero fruſta quædam remanſerint, & poſt duodecim fere horas motus febriles inſequantur, putredo inhibenda & exterminanda eſt: in quem finem laudantur:
a) Pilulæ balſamicæ *Stahlii*, *Beccheri*, per aliquot dies continuandæ.
b) Eſſent. alexipharm. cum eſſent. ſuccin. myrrhæ, cort. caſcarill.
c) Salina colliquantia & temperantia.
4. *Prolapſus vteri.*
1) Non confundendus eſt cum relaxatione vaginæ vteri, nam vterque ſtatus occurrit, licet non nulli auctores prolapſum vteri negent.
2) Plenarius vteri prolapſus a ruptura ligamentorum illius præcipue latorum dependet.
3) Illapſus in vaginam vel ſinum tantum pudoris a laxitate horum ligamentorum producitur. Cauſſæ *antecedentes* multæ ſunt.
4) Euenit ſæpe ſub vel poſt fœtum enixum.
5) *Symptomata* periculoſa inducere poteſt, e. g. vrinæ ſuppreſſionem, tumores inflammatorios, gangrænam, ſphacelum, vel vlcerationes cancroſas. Nihil de ſterilitate dicamus, quam inducere ſolet.
6) Reſtituitur

a) Manuali repositione, antequam intumescentia superveniat.

b) Adspersione aluminis & mastichis puluerisat.

c) Sufficiente calore, in specie incubando asseri calido.

7) Quando autem prolapsus talis in habitum degenerauit, tractandus est vti *pro. identia ani.* Conf. tab. de tenesmo, item tabula XCVIII. cautel. 4.

8) Dantur peculiares machinæ, quarum adplicatione habituali tali adfectui occurritur, e. g. annuli seu circuli ex ebore parati, parantur etiam eius modi circularia pessaria e subere.

9) Plenaria autem vteri dissectio, vti in casu necessitatis ab auctoribus quibusdam commendatur, ita negotium est periculo plenum.

IV. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Principium vitale vti intentionem suam in aliis adfectibus non semper continuis, sed per interualla repetitis motibus prosequitur, ita etiam in negotio partus tales motuum spasticorum interruptiones occurrunt, quæ sane non culpandæ, sed perite potius considerandæ & æstimandæ sunt.

2. Sic enim obseruare licet, quod parientes motus experiantur sub initium leniores, quibus fœtus sensim ad legitimum situm promouetur; germanice, daß sich das Kind sencket, und vor die Geburt trit.

3. Post hunc laborem natura paullulum acquiescere sæpius obseruatur, deinde motus de nouo readsumit ad vterum aliquo modo aperiendum.

4. Hunc laborem vtplurimum noua sequitur requies, donec tandem ad vltimum laboriosissimum actum natura accedit, nempe ad secundinarum rupturam, vteri maiorem reserationem, fœtus ingressum, daß das Kind in die Geburt trete; & tandem eiusdem exclusionem.

5. Hic successiuus naturæ labor, admiratione dignissimus, non solum vulgo non attenditur, sed toto etiam die, imprudentia præcipue obstetricum, turbatur, præcocibus nem-

nemoe ad partum hortamentis, pellentibus præmaturis &c. vnde parientis vires friuole consumuntur, vt iusto deinde tempore ad labores impares exsistant, vel fœtus ipse in situm incommodum deueniat.

6. Ad graues hosce errores euitandos notetur, quod vix vmquam consultum sit, ad labores parientem excitare, antequam notabilis vteri reseratio superuenerit, cum aquarum effusione, & fœtus ingressu. Deambulet potius seu circumducatur parturiens in hypocausto, vel sedendo aut stando propiora partus indicia exspectet.

7. Maximum parturientis officium in eo saltem consistit, vt spasmos seu dolores ad partum, a natura excitatos, prudenter administret, abdomen nempe comprimendo, halitum profundius inspirando, inspiratum sub vigore dolorum diutius detinendo, detentum non vno impetu, sed lenissime exspirando, ab inutili eiulatu, quiritatione, immorigera situs mutatione & volutatione abstinendo.

8. Clamores autem contentiosi, qui sub vltima fœtus eruptione contingunt, non adeo compescendi sunt, quoties cum abdominis pressione iunguntur: hi enim non retardant exclusionem, sed potius quodam modo eamdem promovent.

9. Quod ad *pellentia* & partum promouentia remedia attinet, merito prius considerandum est, num iisdem opus sit: si enim energia naturæ iam sufficit, metuendum sane, ne, addito stimulo, nimium motus intendatur, & nisus superfluus dolorificus, aut hæmorrhagiæ nimiæ post ea insequantur.

10. Maxime hoc valet de *emmenagogis* vulgatis calidioribus, e. g. myrrha, succino, elixiribus vterinis, oleis destillatis, croco & borace largiore; quæ omnia vel plane non, vel caute & parce vsurpanda sunt.

11. Immo ipsæ vsitatæ *aquæ spirituosæ*, e. g. cinnamomi, vini Hispanici, quæ scopo analeptico sub partu exhiberi solent, discrimen subiectorum postulant: plethoricis enim & cholericis iunioribus moderatissime concedendæ sunt; alias hæmorrhagiæ vel febres acutæ inducuntur.

12. Conferunt potius talibus *nitrosa temperantia*, e. g. puluis antispasmod. quæ orgasmum sanguinis contemperant, & faciliorem partus successum promouent.

13. *Obstetrices* communiter valde imperitæ, immo stupidæ sunt, & hinc illegitimum fœtus situm sæpius accusant, ac eumdem corrigere satagunt: vnde arcendæ sunt a tali conatu; quod si vero mali situs suspicio obueniat, res peritioribus, siue feminis, siue chirurgis, relinquenda est. Ceterum imperitia esset, iudicium de situ fœtus exquisitum ab obstetrice ante adsumere, quam secundinæ ruptura & aquæ effusio facta sit.

14. Eædem temperare sibi debent a stolida & audace *apertione secundinarum*, siue acicula, siue vnguibus illa tentetur; nisi membranæ tenuiores vna cum fœtu prodeant, vel ad modum promineant, aut, in præternaturali partu, placenta prius sese offerat: hæc enim artificialis apertio non æque, ac spontanea ruptura, *late* dehiscit, neque ita iustum fœtui exitum præbet. *Vid. Ettmüllerus.*

15. Sic etiam tales imperitæ quouis modo arcendæ sunt a rudi tractatione, ne læsionem vaginæ, vesicæ, immo ipsi infanti inferant.

16. In partus conatibus, quando femina sellæ vel lecto inflexis genubus imposita est, *collum & genua mantilibus* circumligantur, ne spastici dolores illa insilent, & tumores relinquant.

17. Ad vltimum exclusionis nisum tolerabiliorem reddendum, *sustentatio ossis sacri*, siue manibus validioribus, siue alio fulcro, magnum leuamen adfert.

18. *Hæmorrhagia vteri* ante partum, vti periculo non caret, ita operæ pretium esset, si remedium illud, quod *Henricus* ab *Heer* tamquam indubium commendat, vlteriori tentationi subiiceretur. Est autem illud *testiculus equinus*, in taleolos concisus, vino immersus, clibano exsiccatus, puluerisatus, & ad vsum repositus. *Videantur dicti auctoris obseruationes.*

19. Al-

19. *Aluus ficca* remoratur partum, vnde emolliendi est clysteribus, laxantibus, fenna, passul. min. iusculis. Denudatio vero corporis & refrigerium, præcipue humidum, magna pericula minantur.

20. Præ ceteris etiam corporis & animi mollities, inquietudo, impatientia, & anxiæ querelæ exclusionem fœtus reddunt difficiliorem; præcipue quando hypocaustum est angustum & nimis calefactum.

21. Denique *exspectatio legitimi temporis* non infimum in negotio partus locum habet: quæ feminæ statum tempus mensium non habent, nihil exquisite exspectare possunt; hæ quando ad tolerantiam sanæ sunt, & distinctum fœtus motum adhuc persentiscunt, de partus vltra calculum suvm dilatione nihil habent metuendum.

22. Quæ vero statos menses habent, illæ medio gestationis tempore motum fœtus adnotent, & viginti abhinc septimanas numerent: si harum finis incidat in illud tempus, quo menses fluere solent, de partu instante satis certæ esse possunt; vbi autem consuetæ mensium euacuationi illarum finis non respondet, partus vel paullulum differtur, vel maturius exspectandus est, prout nempe mensium terminus finem viginti septimanarum transgreditur, vel eumdem præcedit.

TABVLA CXXXV.

DE

ADFECTIBVS PVERPERARVM.

I. ADFECTVS.

1. *Nimius lochiorum fluxus.*

Hunc adfectum superius peculiari tabula exhibuimus.

2. Sup-

2. *Suppressio lochiorum*, siue in totum, siue in tantum. De hoc adfectu itidem speciali tabula superius actum est.

3. *Febres inflammatoriæ.*
   1) Hæ puerperis non raro accedunt.
   2) Oriuntur
      a) Vel a secundinis retentis;
      b) Vel lochiorum suppressione;
      c) Vel animi pathematibus, e. g. terrore, iracundia;
      d) Vel refrigeratione.
   3) Sæpius sunt funestæ.
   4) Tractantur vti aliæ inflammatoriæ febres, & ita exposcunt
      a) *Resolutionem* per salina, absorbentia semi-saturata, pulveres temperantes.
      b) *Discussionem* per essent. alexipharm. cort. aurantior. inprimis cort. cascarill. cum regimine leniter diapnoico.
      c) Non neglecto *alui successu* per globul. moschat. clysterem domesticum, e decocto hordei cum oleo anethi & sale, item per pilulas *Beccheri* vel *Stahlii.*

4. *Febris miliaris* seu *purpura.*
   1) Hæc puerperas, vt ad læsionem subeundam magis dispositas, in vno & altero loco non ita raro infestat.
   2) Exhibuimus hanc febrem superius tabula speciali.

5. *Febris papularis.*
   1) Hæc, latioribus maculis conspicua, puerperas etiam subinde inuadit; germanice: Die Nessel- oder Wiebel-Sucht.
   2) Mitescit solis temperantibus & absorbentibus cum leni regimine & aquis diapnoicis temperatis.
   3) Tandem, post 14. circiter dies, sordes biliosæ laxante quodam conueniente, e. g. rhabarb. vel manna, iusculo carnis soluta, eliminentur.

6. *Diarrhœa cholerioides.*
   1) Huic ansam facile præbent
      a) Iracundia.

b) Po-

b) Potus vel frigidus vel fæculentus, tanto magis vterque simul concurrens.
c) Suppressio fluxus sanguinis.

2) Magnis torminibus, doloribus & febre intestinorum inflammatoria stipata, satis periculosum symptoma gravidarum existit, præcipue si post 3 4 dies non imminuatur.

3) Tractantur:

a) *Interne*

α) Absorbentibus, e. g. matre perlarum, oc. cancri, corall. C. C. vsto.
β) Post correctam materiam ad roborandum rad. gentian. rubr. conuenit.
γ) Interpositis subinde rhabarbarinis & subiunctis anodynis correctis.
δ) Exhibendo vbique potum temperantem largiorem.
ε) Euitando adstringentia & narcotica.
ζ) Nitrum non nisi in potu dilutiore adhibeatur.

b) *Externe* fomentis e resoluentibus & tonicis.

7. *Flatulentia lochialis.*

Hanc discutiunt

1) *Interne.*

a) Puluis e conchis præparatis, antimonio diaphoretico & croco martis antimoniato teneriore paratus.
b) Oleum amygdalarum dulcium.
c) Spiritus tartari, salis armoniaci anisat.
d) Essent. cort. aurantiorum.
e) Nitrosa in calidioribus, spiritus nitri dulcis.
f) Iuscula carminatiua, crocata.

2) *Externe* neruina conducunt.

8. *Dolores post partum.*

1) Hi oriuntur facile

a) Post partum difficilem.
b) A residuo quodam frusto secundinarum, vel ad minimum a sanguine in vtero coagulato.
c) A vitiis lochiorum siue excedentium, siue suppressorum.

d) A refrigerationibus.
e) A neglectu legitimæ ligaturæ abdominis post partum.
f) A vehemente infantis suctione.

2) *Sopiuntur*
a) Tinctura cort. aurant. recent. saturat. cum syrupo cort. aurant. & de citro mixta, ac mediante aqua melissæ exhibita; cauendo a tinctura castorei.
b) Compositionibus e zedoar. carlin. pimp. alb. angelic. chamomill.
c) Iusculis carminatiuis, nuce moschata conditis.
d) Aquis pulegii, meliss. ceras. flor. tiliæ; cinnamom. cydonior.
e) *Specificis*, e. g. semine nigelli, iusculo pingui exhibito, vrina mariti ad cochlear I. propinata.
f) His tamen omnibus palmam præripiunt pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* genuinæ.
g) *Externe*
α) *Clysteribus* carminatiuis.
β) *Fomentis* odoriferis e spiritu salis armoniaci cum spiritu apoplectico; item e dictis radicibus cum chamomill. roremarino, mentha rubra, flor. sambuc. bacc. lauri.
γ) *Linimentis*, scrobiculo cordis adplicatis, ex ol. anethi, irino cum oleis destillatis carminatiuis, menth. carui.

3) Licet autem hi dolores rarius in primiparis, quam aliis, occurrere credantur, docent tamen non pauca exempla, quod non prorsus ab hoc incommodo liberæ sint.

9. *Pauores.*
His succurrunt
1) Analeptica temperata, emulsiua, gelatinosa.
2) Vsus modicus vini generosi.
3) Gemmata.

10. *Tumor abdominis.*
1) Hic ortum communiter ducit a ligatura abdominis post partum neglecta.

2) Ex-

2) Exigit carminatiua & resoluentia, quæ inquinamenta vteri expurgare ac debitum tonum restituere valent, e. g.
a) Rad. bryon. hellebor. nigr.
b) Herb. betonic. origan. chærefol.
c) Præ omnibus pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* per 14 dies continuatæ, & post mensis interuallum repetitæ.

II. *Tumor pudendorum.*
1) Ortum sumit a partu difficili.
2) Præter alia incommoda dysuriam inducit.
3) Succurritur:
a) Vnguento althææ, quod præsente ardore & inflammatione qualicumque remisceatur cum vnguento albo camphorato.
b) Sacculis e floribus chamomill. sambuc. semin. lini & paulíulum camphoræ paratis, lacte coctis, leniter expressis & impositis.
4) Ipsi autem dysuriæ quo modo succurrendum sit, suo loco quæratur.
5) Quando *vulneratio* in illis locis præsto est, liquamen myrrhæ, oleum ouorum, vel alia balsamica congrua locum habent; euitando pinguinosa, quæ tumores facile inuitant.

II. CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

1. Quam primum femina peperit, quantocyus in lectum bene calefactum deferatur, & abdomen illius, unter denen Rippen im weichen, latiore mantili ligetur.
2. Præcipue autem ab omni aëre frigido defendatur: superne enim sudore & inferne secundinarum liquamine madida ægerrime refrigerationem tolerat.
3. His insuper habitis, facile lochiorum suppressio, febres, tormina, flatus, tumor abdominis ein sackigter Leib, gleich einer schwangeren Frau, succedunt.
4. Ceterum vulneratæ instar tractanda est, & vires refocillandæ sunt:
1) Per summam corporis *requiem.*
2) Per concessionem ipsius *somni*, neglecta illa traditione, quod puerpera intra tres post partum horas non debe-

at dormire; nisi quidem lipothymica vel syncoptica plane metuenda pericula contrarium suadeant. *Vid. cautelæ* & prognosis tabulæ de lipothymia, item num. 16.

3) Per *iuscula*, non spirituosa, sed temperata, e carnibus gallin. bubul. quibus cuminum incoquatur.

4) Item per *iuscula* e cereuisia defæcata cum cumino.

5) Per *gelatinosa* e rasur. C. C. ebor. cum citro, ol. amygdal. dulc. cum ouo recente, momento cinnamomi.

6) Per *potum* ex aqua hordei, passul. typhor. C. C paratum.

7) Per *vinum* aqua largius dilutum, quod post quartum diem, quando lactis horrores perpessi sunt, liberalius concedi potest; quo tempore ipsum vinum generosum exoticum, modice sumtum, egregie reficit.

5. *Calor* hypocausti æqualiter vbique conseruetur, & *potus* frigidus summopere fugiatur.

6. Vulgi feminarum illa est superstitio, quod puerperæ longe minimum bibere debeant; quod tamen de potu frigido vnice intelligendum est: immo ne conducit quidem, solo calido illo potu & decocto puerperas ita macerare, vt sæpius conquerantur, viscera sua a feruidis illis iusculis semi cocta quasi & adusta esse.

7. Inter *excretiones* primum locum tenent *lochia*: vbi cauendum, ne per inquietudinem & calida remedia ac regimina ad excessum perducantur, neque etiam, siue actuali, siue potentiali refrigerio, supprimantur.

8. *Diapnoë* moderate promoueatur, & si etiam largissime succedat in succulentis, phlegmaticis, minime tamen turbetur.

9. Ad *alui solutionem* primis diebus non ita properetur, habet enim principium vitale in massa sanguinea tantum occupationis, nempe negotium lochiorum & lactis dirigendum, vt primas vias aliquo modo negligere cogatur.

10. Hinc non consultum est aluum eo tempore irritare, multo minus ventriculum incongruis & solidis cibis onerare, ne natura a labore suo maxime necessario auocetur.

11. Cum

11. Cum gaudio sane, non semel sed sæpius, obseruare licuit, quod *pilulæ Stahlianæ*, sigillo auctoris munitæ, & hinc genuinæ, puerperis, iisq; accuratam diætam obseruantibus, a primo partus die vsque ad nonum exhibitæ, aluum priꝰ non soluerint, quam quarto circiter die, sub optima interim puerperarum euphoria: testimonio satis euidente, pilulas hasce non agere stimulando, sed naturam confortando, & ad scopos suos necessarios cooperando.

12. Quibus tamen pilulæ hæ ad manus non sunt, illæ ad alui siccitatem, flatulentos & anxios motus inferentem, adhibeant clysterem pure emollientem, oleum amygdalar. dulc. & cibos lubricantes.

13. *Animi pathemata* cane & angue peius fugienda sunt: terror enim lochia supprimit, ira hæmorrhagias insolescentes, febres acutas, diarrhœas choleriodes producit; vtraque vero pathemata syncopticas reddunt puerperas.

14. Absit *lucis splendidæ* adspectus; sæpe enim in tenerioribus visus inde debilitatur: vnde tinnitus & susurrus aurium, vel plane auditus grauitas, inducuntur,

15. Fugiantur crebræ & diuturnæ *sermocinationes*, excalescentiam sanguinis facile concitantes.

16. Puerpera, largioribus lochiis exhausta, si in *syncopen* aliquoties delabatur, & perpetuo obdormiscere gestiat, resuscitetur, ne hinc in lethalem soporem transeat. Conf. num. 4. litt. b.

17. Solent mulierculæ protinus a partu *sacculos* carminatiuos abdomini imponere; quod minime improbandum; ad flatus enim discutiendos conducunt.

18. Sic etiam genitalibus, pariendi labore tumefactis, vinum calidum, linteis imbibitum adplicant.

19. *Calida* in iuuenculis, præcipue plethoricis, maxime vitanda, & vires vinosis circumspecte excitandæ sunt.

20. *Orgasmus* sanguinis vbique occupetur per absorbentia, & nitrosa.

21. Ante nonum diem *lectum* non deserant puerperæ; neque prius *hypocaustum*, quam post 5 6 septimanas; quo tem-

pore non incommodum est, nodulo quodam laxante, vel pilulis *Becchterianis* leniter illas repurgare.

22. Si lochia sufficienter non fluxerint, & largior diaphoresis successerit, pellentibus ea non reuocentur, sed diaphoreticis fixis & alexipharmacis res expediatur.

TABVLA CXXXVI.
DE
ADFECTIBVS LACTANTIVM.

I. ADFECTVS.

1. *Horrores lactis*, Milch-Schauer.
   1) Hi circa tertium vel quartum diem persentiscuntur.
   2) Nulla directe medicatione indigent: sufficit circumspectum regimen diapnoicum, & promotio perspirabilitatis mammarum.
   3) Quando autem notabilis calor, vel febris plane inflammatoria iungitur, antifebrilia temperata adhibeantur.
2. *Inflammationes erysipelaceæ mammarum.*
   Hæ, vti aliarum partium, optime discutiuntur
   1) Spiritu vini camphorato, essentia croci parce mixto.
   2) Sollicita externi caloris conseruatione.
3. *Lactis perruptio difficilis.*
   Promouent hanc
   1) Aluus laxa, per clysteres carminatiuos obtinenda.
   2) Lenis diaphoresis.
   3) Temperantia cum interpositis alexipharmacis.
   4) Obtectio mammarum cum panno.
   5) Frictio illarum cum excutia.
   6) Fotus per pelliculam mustelæ.
   7) Suctio.
4. *Lactis defectus.*
   1) Defectus lactis est vel *totalis*, vbi nullum plane lac mammas

mas ingreditur; vel *partialis*, ad infantem alendum non sufficiens.

2) *Totalis* defectus obseruatur præcipue in illis, quæ nimis sero matrimonium inierunt, & insuper temperamenti sunt cholerici.

3) *Imminutio* autem, seu *partialis* lactis defectus, dependet vel a sero salso; vel ab alimenti sufficientis inopia; vel a mœroribus & aliis animi adflictionibus.

4) Vbi humores salso-biliosi peccant, ibi
   a) Corrigantur per absorbentia, e. g. cryſtall. præparat. item lac lunæ, lumbricos terrestres.
   b) Euacuentur per pilulas *Stahlii, Beccheri*.

5) Vbi vero iustum alimentum deficit, ibi lactis defectus resarcitur
   a) Cibis eupeptis, nutrientibus, emulsionibus, lacte animalium, pultaceis.
   b) Carminatiuis, præcipue semine cumini, nigelli.
   c) Plebs lardum cum lacte coctum celebrat.

5. *Lactis abundantia.*

1) Hæc imminuenda est, alias varia incommoda circa mammas, nempe nodi & abscessus, oboriuntur.

2) Occurritur
   a) Suctione alius simul infantis, vel catuli.
   b) Emulsione.
   c) Diæta parciore, diluta, potulenta.
   d) Sufficiente corporis labore.

3) Ad *plenariam* vero lactis *discussionem*, si vel non possint, vel, pro motibus corruptis, nolint lactare, adhibeantur
   a) *Interne* alexipharmaco-diuretica, & digestiua salina.
   b) *Externe*
      α) Sacculi sicci ex herb. chærefol. petroselin. menthæ, semin. coriandri, petroselini, camphora, parati.
      β) Spiritus vini camphoratus, crocatus, mediantibus linteis adplicatus.
      γ) Pro ditioribus cera alba liquetur, paullulum succi citri & camphoræ, in oleo solutæ, drach. I. addantur:

tur: huic liquamini linteum intingatur, ſtatim per frigidam trahatur, & poſt ea adplicetur.

6. *Lactis tenuitas aquoſa.*

1) Hæc vel a diætæ, vel concoctionis, vel humorum vitio dependet.

2) Infantes atrophici inde redduntur.

3) Corrigitur hæc tenuitas

a) Diætæ mutatione.

b) Primarum viarum expurgatione per pilulas *Beccheri*, extract panchymagog. *Crollii*.

c) Harum deinde confortatione per ſtomachica adpropriata.

d) Seroſorum humorum euacuatione per conuenientia phlegmagoga, e. g. ialappina.

7. *Lactis ſalſedo*, & *biliosa flauedo.*

1) Hæc vitia tormina, diarrhœas, vomitus, adfectus cutaneos ſcabioſos, immo exulcerationes & febriles ardores infantibus inducunt.

2) Emendantur

a) Abſorbentibus, e. g. ocul. cancri, conch. præparat. matr. perlarum: nitroſis, rhabarbarinis.

b) Diæta conueniente, abſtinendo a cibis nimium ſalſis, acidis, aromatiſatis, item a potu ſpirituoſo, corporis & animi excandeſcentia.

8. *Lactis mucida craſſities.*

1) Hæc facile nodos mammarum inducit.

2) Attenuatur

a) Alexipharmacis.

b) Lenibus laxantibus, e. g. pilulis *Beccherianis*;

c) Moderato vini vſu.

9. *Staſis lactis.*

1) Hæc diſcutitur iisdem remediis, quæ num. 5. ad lactis plenariam diſcuſſionem commendata ſunt.

2) His adnumeranda veniunt,

a) *Interne* abſorbentia, in ſpecie cryſtallus montana, item ſperma ceti.

b) Ex-

b) *Externe*

α) Emplastrum de spermate ceti cum sale volatili vrinoso subactum.

β) Emplastr. diaphoret. *Mynsichti.*

γ) Compressio per vestimenta arctiora.

10. *Nodi mammarum.*

1) Hi a lactis vberiore adfluxu, mucosa crassitie & stasi exoriuntur.

2) Resoluuntur

a) Emplastris, modo commendatis, bona portione seminis petroselini & coriandri imbuendis.

b) Frictionibus cum excutia setacea, non valde aspera.

c) Pellicula mustelæ confricando & imponendo, quæ res in sensibilioribus non contemnenda est.

11. *Abscessus mammarum.*

1) *Maturandus* est tempestiue, vbi locum non magis habet discussio.

a) Emplastrum quoddam maturatiuum circumferentiæ saltem dolenti imponatur.

b) Latius autem circa vel spiritus vini camphoratus crocatus, vel emplastr. de spermate ceti, aut diaphoreticum *Mynsichti.*

2) Facta maturatione *aperiendus* est abscessus per lancettam, si sponte rumpere recuset.

3) Deinde, vt *penitius emolliatur* apertus abscessus, emplastrum diachyl. simplex, siue solum, siue diachylo cum gummi pondere æquali remixtum, addita camphora, adplicetur.

4) Hoc scopo obtento a digestiuis abstineatur, & solis *balsamicis* mundificantibus res absoluatur, e. g. liquamine myrrhæ, vel, si hoc non sufficiat, mixtura ex essentia myrrhæ, succini & modico spiritus terebinthinæ parata.

5) Si vlcerosa inquinamenta simul adsint, lenia septica e decocto tabaci, ol. philosoph. addantur.

6) *Interne*, si nihil contraindicet, laxatio tam in stasi, quam abscessu conducit, coniunctis diureticis, præcipue salinis, & nitrosis.

7) *Chirurgi* vana imaginatione difficultatem faciunt, in media mollitie abscessus apertionem instituere, vtpote in loco decliuiore: hinc communiter ambitum eius, adhuc duriorem, grauissimo certe periculo, infestant.

12. *Papillarum fissura.*

1) Hæc multa incommoda, insigni dolore stipata, infert.

2) Sanantur

a) Oleo ouorum cum liquamine gemmarum populi, loco alius pinguedinis, subacto.

b) Oleo ceræ.

c) Oleo lini cum ouis conquassato.

d) Butyro cum recentibus floribus calendulæ in formam linimenti redacto.

e) Liquore florum verbasci maris, & calendulæ in clibano parato.

f) Liquamine myrrhæ.

g) Vnguento de glycyrrhiza.

h) Suctione matura, mediante vitro ad hoc negotium adaptato, Ziehe-Glaß, antequam lac spissescat.

i) Præcauet hanc fissuram cupula cerea papillis iugiter ante & post partum imposita.

13. *Papillæ nimis paruæ.*

Paruæ & nimis latitantes papillæ euocantur

1) Maturo emulsionis tentamine, præcipue in primiparis.

2) Suctione infantis robustioris.

3) Adplicatione vitri, angustioris colli, antea tolerabiliter calefacti.

4) Quando autem iustam papillarum conformationem compressionibus vestium & thoracum a iuuentute turbarunt, non mirandum, si post hac auxilia frustra adhibeantur.

14. *Ablactationis incommoda.*

Hæc euertuntur

1) Vel rara & parca suctione alius infantis, minus minusque de die in diem suppeditando.

2) Vel emulsione rarius & parcius, præcipue mediante vitro, instituta.

II. *CAV-*

II. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Commodum *alimentum* ad boni lactis productionem omnino necessarium est: consistit autem illud non in scrupulosa, delicata & electiua diaeta, sed in simplice magis victu, sub corporis sufficiente motione adsumto.

2. Hoc adeo verum est, vt rusticae plurimae, *tenui auena* vtentes, longe melius lac infantibus suis offerant, quam delicatulae, otiosae, plenissimo cupediarum adparatu.

3. Conuenit tamen a dyspeptis, flatulentis, acidis, nimium salitis, abstinere: haec enim, licet non semper matri, saepius tamen infanti varia incommoda caussantur. *Acria* quoque & *aromatica* parcius sumenda sunt.

4. Quod *potum* concernit, vsu veniat cereuisiarius, bene defaecatus: spirituosus autem, immo, in minus adsuetis, perpetuo vinosus, minime commendetur, ob metuendas inde infantum conuulsiones.

5. Potus *frigidus*, & externae refrigerationes mammarum, lactanti & lactenti saepius detrimentum adferunt.

6. Placidus corporis *motus vniuersalis* vti plurimum confert, ita *particularis mammarum* insignem habet vsum, nempe frictio & pressio illarum, vt aquosum lactis propellatur, & ductus lactiferi amplificentur.

7. Hic accusanda est vanitas illarum, quae a primis iuuentutis annis, ad iunceam corporis gracilitatem sibi conciliandam, *thoracibus* mammas arcte constringunt, vt non solum tubuli lactei, sed & papillae repressae, debitam conformationem non adsequantur.

8. *Animi pathemata* quam maxime noceant, quotidiana docet experientia; praecipue autem incommoda mammarum erysipelacea, nodi & abscessus inde proueniunt: hinc terrore aut ira commotae mammas molliter prius fricent, & lac emulgeant, quam infantem admittant.

9. Mensium, lactationis tempore, eruptio infantem varie alterat: hinc nec exspectanda, nec promouenda est.

10. Ad coagulationem lactis praeoccupandam, infans, si vegetus sit, statim adplicetur: vtile enim est colostrum; vel mo-

moderata mammarum expressio ante surrogetur, quam præualuerit infarctus.

11. Spiritus vini camphoratus *aquosior*, vti alias in adfectibus erysipelaceis, sensibilia subiecta & loca occupantibus, insigniter nocet, ita & hic non exigua mala parturit. Idem damnum a mixtura illius cum vnguinosis tenacibus, balsam. Peruuian., &c. exspectandum est.

12. *Nutrices* temere conducere, religioni matres sibi ducant: certe in se ipsas, proles suas & rem publicam peccant; vbi autem summa necessitas id vrget, sollicite prius corporis & animi conditio eligendæ personæ examinetur.

TABVLA CXXXVII.
DE
ADFECTIBVS INFANTVM.

I. SVBIECTA.

1. Non omnium promiscue, sed mollium, otiosorum, delicatorum, corpore & animo sensibilium hominum infantes morbis plerumque expositi, & tanto maiore commiseratione atque auxilio digni sunt, quanto innocentius aliorum vitia & errores luere tenentur.
2. Infantes autem durioribus parentibus geniti, & durius mox a partu habiti, non ita facile in morbos, citra externas iniurias, coniiciuntur.
3. Immo talium infantes sensim ita obfirmantur, vt & iniurias externas multo facilius superare possint.

II. ADFECTVS.

1. *Anaisthesia*, seu *immobilitas infantis*.

1) Occurrit interdum, vt infans, recens natus, immobilis, & tamquam mortuus, iaceat.

2) Ex-

2) Excitatur
  a) Inspiratione in os, & intestinum rectum mediante fistula clysteris.
  b) Fumo croci, naribus immisso.
  c) Adspersione aquæ frigidæ, vel potius vini.
  d) Suctione mammillarum.
  e) Cepis dissectis, & naribus admotis.

2. *Color flauus, icteroides corporis.*
  1) Familiaris quidem est hic color, sed nullius periculi.
  2) Cedit aquis diapnoicis cum antimon. diaphoret. & syrupo laxante.

3. *Difficultas deglutiendi.*
  1) Quando a frenulo linguæ maiore prouenit, hoc incidendum est. Conf tabula CI.
  2) Aphthæ si in caussis sint, hæ methodo, inferius commendata, tractentur.
  3) In tumore linguæ aquæ discutientes adhibeantur.
  4) In eiusdem vero exulceratione oleum ouorum vsu veniat.
  5) Mater quando in culpa est, vt vel lac deficiat, vel papillæ non satis promineant, &c. hæc vitia corrigantur secundum methodum, præcedente tabula commendatam.

4. *Distorsio caluariæ.*
  1) Hunc adfectum feminæ vocant: geschobene Köpfe.
  2) A partu difficili exoritur, nempe quando fœtus caput diuturna, intra collum vteri, incarceratione fortius comprimitur.
  3) Prudentis obstetricis vel chirurgi manu ad naturalem statum caput reponendum est.

5. *Hydrocephalus.*
  1) Hæc serosa capitis intumescentia communiter excipit caluariæ distorsionem, & eadem caussa fundatur.
  2) Maturum auxilium postulat, quod euoluatur *tabula de hydrope particulari*; item tabula chirurgica XXVI.

6. *Imperforatio.*
  1) Contingit aliquando, licet rarius, vt emunctoria non solum vrinæ, sed & fæcum aluinarum, obdurata sint.

2) Enascuntur hinc grauia damna, & nisi mox auxilium præstetur, res conclamata est.

3) Vbi membrana præternaturalis præsto est, ibi sola manus chirurgica requiritur. Conf. tab. chirurg. LXXVII.

4) In caussa obturantis mucositatis leniora abstergentia, e.g. lapis percarum, conch. semi - saturat. exhibeantur.

5) Coniunctis externe cataplasmatibus, catetere, clystere.

7. *Neui materni.* Mutter-Mähler.

1) Non a quolibet visu, sed illo demum exoriuntur, qui cum peculiari æstimatione ipso animo confingitur: siue desiderii, siue auersionis, terroris, timoris.

2) Hæ maternæ mentis fictiones infantis animæ post ea imprimuntur. *Vid. D. D. Stahlii dissertatio de adfectibus grauidarum.*

3) A medio gestationis tempore ad partum vsque contingere obseruantur.

4) Dissolutio erroneæ huius structuræ passim obtinetur:

a) Per secundinarum & sanguinis recentis lochialis adplicationem, non solum de matre propria, sed etiam alienis puerperis; modo infans, næuo tali adfectus, ætate adhuc sit teneriore: in sensibilioribus pubertatis ætas non omnem spem excludit.

b) Per sanguinem piscis barbi.

c) Per lignum fulmine tactum.

d) Laudantur etiam magnetica.

e) Item ros maialis.

8. *Retentio meconii.*

1) Hæc multa grauiora mala inducit, præcipue tormina flatulenta, cardiogmum, inquietudines, clamores, difficilem respirationem, pauores, conuulsiones.

2) Vel tandem prorumpunt deiectiones biliosæ, decolores, æruginosæ, vitellinæ, wie gehackte Eyer.

3) *Euacuandum* hinc est meconium primis post partum diebus:

a) Per syrup. de cichorio cum rhabarb. cui paullulum oxymell. squillitic. addatur.

b) Per

b) Per syrup. rosar. solutiuum.
c) Per oleum amygdal. dulc. cum saccharo penidio.
d) Per succum rhabarb. cum manna vel syrupo folior. sennæ remixtum.
e) Per colostrum infanti propinatum.
f) Per pilulas *Beccheri* vel *Stahlii*, matri vel nutrici singulis primis diebus exhibitas.

4) Quando autem in diarrhœam erumpit, euacuantibus hisce coniungi debent alterantia, quæ ardorem contemperant, in quem finem conducunt:
a) *Absorbentia*, præcipue crystallus montana, siue per se, siue cum grano semis auri fulminantis exhibita; *vid. Ettmüllerus.*
b) *Mucilaginosa*, e. g. gummi tragacanth. arabic. decoctum hordei, auenæ.

9. *Oppletio pectoris asthmatica*: das Röcheln auf der Brust. Occurritur huic
1) Prædictis laxantibus; item syrupo de alth. erysim. capill. ven.
2) Mercurio dulci ad gran. 1-2. propinato.
3) Emetico e syrupo & conserua flor persic.
4) Vel antimonio diaphoret. cum duabus partibus nitri detonato.
5) Sulphure antimonii *teneriore* cum acido tartari præcipitato: dosis a quarta grani parte, pro infantis ætate, ad granum integrum adscendit.
6) *Resoluentibus*: rad. irid Florentin. ari, spermate ceti, essent. alexiph. succin. aquis diapnoicis, tartaro vitriolato, cum absorbente combinato.

10. *Tussis.*
Hæc auscultat iisdem remediis resoluentibus & laxantibus, quæ aduersus pectoris oppletionem modo commendata sunt.

11. *Coryza & grauedo.*
1) Hæc pariter per modo dicta remedia expugnantur.
2) *Externe* simul in subsidium vocentur aqua vel butyrum maioranæ.

3) La-

3) Lactanti autem feminæ in eius modi casibus catarrhalia exhibeantur.

12. *Oculorum & aurium manationes serosæ.*

1) Exhibeatur ad aliquot guttas essent. pimpinel. alb, cum essent. cort. lign. sassafr. remixt.

2) Interponantur laxationes, præcipue per mercurium dulcem.

3) Quo magis acris est materia, eo magis coniungantur mucilaginosa, e.g. mucilag. semin. cydon.

13. *Raucedo.*

Hæc demulcetur incrassantibus, obtundentibus & delinientibus, e.g. oleo amygdalar. dulc. syrupo violar. aquis diapnoicis, mucil. sem. cydonior.

14. *Intertrigines.*

1) Hæ communiter exoriuntur per occasiones sudoris, vrinæ, & acrium fæcum aluinarum, præcipue si a nutricibus ita squalide habeantur, vt harum rerum contactum diutius tolerare debeant infantes.

2) In tali casu succurritur inspersione farinæ volatilis cum pauxillo camphoræ & cerussæ, item farinæ triticeæ vel secalinæ.

3) Si vero caussæ *internæ* subessent, interna simul pro rei conditione requirerentur.

15. *Obstructio narium mucosa.*

Hæc reseratur aqua & butyro maioranæ.

16. *Vomitus.*

1) Hic moderate succedens subleuat potius, quam debilitat infantes.

2) Quando autem excedere videtur, mucus intestinalis κάτω per clysterem educendus est.

3) Adplicato simul *externe* emplastro, vel balsamo potius, stomachali.

17. *Diarrhœa biliosa, æruginosa, vitellina.*

Hæc tuto sistitur abstergentibus e matre perlarum, crystallo montana & antimonio diaphoretico.

18. *Ob-*

18. *Obstructio alui.*

1) Excretio aluina durior & rarior, educto prius legitime meconio, præstat quidem molliore: robur enim infantis designat;

2) Quando autem aluus vere obstructa est, soluitur:

a) *Interne* lenioribus laxantibus, superius sub num. 8. indicatis.

b) *Externe* per clysterem, suppositorium, præcipue e radice petroselini adaptatum.

19. *Achores, crusta lactea, tinea, & aliæ cutaneæ vlcerationes.*

1) Lactanti & lactenti exhibeantur lympham corrigentia, maxime essent. cortic. ligni sassafras.

2) Interponantur conuenientes laxationes, præcipue per mercurium.

3) *Externe* infanti adplicentur:

a) Oleum ouorum cum oleo philosoph. remixtum, quod mundificat & consolidat.

b) Oleum cheirinum, per infusionem paratum, cum olei philosophorum parca quantitate mixtum.

20. *Impetigo.*

1) *Interne* conueniunt laxationes, alexipharmaca & absorbentia sulphurata.

2) *Externe* capilli euellendi sunt, siue manibus, siue emplasticis e pice, colophon. fermento &c. paratis: subiuncto fotu ex oleo laterin. ouor. essent. succin. sulphure.

21. *Parotides.*

1) *Interne* ad resoluendum exhibeantur lympham corrigentia, e. g. essent. alexipharmaca.

2) *Externe*

a) Emplastrum de tacamahaca.

b) Epithema siccum e rad. irid. Florentin. aristoloch. long. herb. hyssop. sem. fœnicul. farin. fabar. flor. chamomill. camphora, paratum & sæpius calefactum.

22. *Aphthæ.*
Sunt vel benignæ vel malignæ &c.
1) Dignoſcuntur inflatione linguæ, cortice albo obductæ.
2) Oriuntur vel a ſuctione, vel interno feruore.
3) Abſterguntur linteo, vino calido, cui mel & ſaluia immittenda, imbuto; item panno paullulum aſpero, ſyrupis acriuſculis, e. g. diamor. dianuc. rob. ceraſor. acidor. dilut. cum aqua ſaluiæ. Conf. tabul. med. LXXI. & chirurgica LXXIV.
4) *Interne*, ſi febris concurrat, iungantur antifebrilia, præcipue aquæ diapnoicæ, & laxantia rhabarbarina.

23. *Dentitio.*
1) Prorumpunt ordinarie dentes priores circa viceſimam hebdomadem.
2) Præcedit pruritus gingiuæ, e digitorum, vel aliarum rerum, in os intruſione colligendus.
3) Succedunt veri dolores, ex inquietudine, vigiliis, clamoribus coniiciendi.
4) In aliis obſtructio alui concurrit, vbi negotium difficilius ſuccedere, & notabilior febrilis æſtus præſto eſſe, immo pauores, aut plane conuulſiones accedere, obſeruantur.
5) In aliis autem vomitus vel diarrhœæ accedunt, & his dentes facilius prorumpere ſolent.
6) Vbi adſtrictioris alui ſunt, ibi lenes clyſteres, laxationes, ſuperius num. 8. nominatæ, conueniunt.
7) His ſubiungantur antifebrilia, diapnoica, antepileptica e lumbric. terreſtr. cinnabar.
8) Externe autem gingiuæ cum dente lupi, lardo &c. fricentur.

24. *Febriles motus.*
His ſuccurritur
1) *Interne:* aquis diapnoicis, colliquantibus, oſtracodermatis ſemiſaturatis, cum antimon. diaphoret.
2) *Externe*, ſi aluus adſtricta eſt, clyſteribus.

25. Pa-

25. *Pauores.*

1) Quando *materialis* cauffa fubeft, hæc prius tollatur.

2) Si vero nulla talis cauffa fubeffe deprehendatur, fatis efficax eft hyacinthus orientalis.

26. *Conuulfiones.*

Hæ, pro cauffarum diuerfitate, diuerfe etiam tractandæ funt, e. g.

1) Excretiones fudoris repreffæ promoueantur effentia alexipharm. fuccin. liquore C. C. fuccinato, interpofito mercurio dulci.

2) Acrimonia, in inteftinis hofpitans, demulceatur oleo amygdalar. dulc. cryftallo montana, fubiuncto euacuante rhabarbarino.

3) In ftafibus lymphalibus eadem remedia conducunt, quæ fub num. 1) indicata funt.

4) In cauffa magis ferofa radix valerianæ, & aurum fulminans, præcipue laudantur.

5) In acutarum epilepfia cinnabaris, largiuscule propinata, conuenit.

6) In vermium cauffa mercurius dulcis & myrrhata conducunt.

7) In ftatu *idiopathico* commendantur varia fpecifica, quæ tabula de *epilepfia* nominata funt.

27. *Atrophia.*

De hac & rachitide vid. tabula *de atrophia.*

28. *Vermes.*

Tabula de vermibus euoluatur.

29. *Crinones*, Mit-Effer.

1) A materia lymphatico-mucofa, poros obftruente, & ibidem in corruptionem abeunte, originem ducere videntur.

2) Primo loco balnea adhibeantur;

3) Deinde tergum lacte illinatur,

4) Et quando capite crinones prominent, nouacula abradantur.

30. *Strabismus*, das Schielen.

1) Aliquando a conuulsionibus prægressis remanet:

2) Aliquando autem ex mala adsuetudine contingit.

3) *Pharmacia* hic nullum habet locum, bene vero successiua *correctio* & desuefactio adsuetudinis illius peruersæ. In hunc finem peculiares machinæ inuentæ sunt.

31. *Fascinatio.*

1) Laudari solet balneum, ex herbis specificis antimagicis paratum, v. g. absinth. hyperic. sideritide, antirrhino, abrotano, polytrich.

2) Si corporis consumtio, sine euidente caussa, simul præsto sit, serpillum addatur, coniunctis internis, atrophiæ destinatis.

32. *Cardiogmus*, das Hertz-Gespann.

1) Obstructionibus alui, torminibus, flatibus, & primarum viarum sordibus fouetur, vnde ventriculus & præcordia inflata sunt.

2) Aliquando a sudoribus vel achoribus repressis inducitur.

3) Iisdem remediis profligatur, quæ contra pectoris oppletionem num. 9. commendata sunt.

4) Hoc adfectu quando laborant infantes, accusant vulgatissimo more in hisce quidem regionibus violentam caussam, nempe *distorsionem subluxatoriam*, das Verbrechen, in aliis autem Germaniæ prouinciis das Anwachsen.

5) Præterea in omnibus fere morbis, tam infantum, quam adultorum, hic loci accusare solent eius modi caussam violentam prægressam, dicendo: der Patient hats vom Verbrechen bekommen, hat sich so starck unter der Arbeit angegriffen. Vnde necessarium est, vt pauca de his rebus dicamus: mox enim ad remedia partim friuola partim periculosa confugiunt, nempe vel ad pressiones cum digitis oleo inunctis, vulgo streichen, vel ad violentas extensiones & repositiones, sie ziehen und martern den Patienten, bis es geknacket hat.

6. Quæ

6) Quæ damna vero ex falsis hisce indicantibus & indicatis in parientes resultent; tristis loquitur experientia, & vidimus sane herniam scrotalem in tenellulo quodam sub ipsa extensione productam.

7) Non negamus quidem, dari aliquando eius modi violentas distorsiones subluxatorias, vti in adultis sub nimis vehementibus & impetuosis laboribus, ita & in infantibus per incuriam ancillarum, wenn man die Kinder hat schnappen lassen, rarissime autem has violentias occurrere, certissimum est.

8) Quando enim in adultis hanc distorsionem accusant, est communiter adfectus vel hypochondriaco-hystericus, vel spastico-arthriticus, speciatim lumbago hæmorrhoidalis; id quod vel exinde patet, quia ex leuissimis ordinarie caussis excitatur, wenn man sich nur ein wenig schnelle bücket, ausstrecket oder umdrehet.

9) Vnde omnino mirandum est, quod vulgatissimus hic error ipsos adeo præclaros Medicos occupauerit. Specimen qui desiderat, legere potest *casum LVIII. in colleg. consultatorio Ettmülleri.*

10) Tanto magis autem mirandum est, quod in tenellulis hanc distorsionem subluxatoriam tam frequenter accusent: hi enim a violentis actibus & laboribus satis immunes sunt. Vnde extensiones illorum *torturæ* possunt adnumerari. Clysteres sane lenientes & carminatiui, aliquoties repetiti, periculoso huic tentamini longe sunt præferendi.

III. *CAVSSAE.*

1. Vti de his sub ipsis adfectibus passim in *specie* aliquid diximus, ita hoc loco in *genere* adhuc notare conuenit, quod plurimi morbi infantibus ingruant a caussis mere externis, pauciores sane ab interna ad morbos dispositione.

2. Sunt autem *externæ* tales caussæ præcipue sequentes:

1) *Aëris alterationes*: dum enim ab aliorum arbitrio penitus pendent, modo lectis nimium tecti incalescere & sudare coguntur, modo calentes, immo sudantes ex il-

lis erepti, frigori immodeste exponuntur. Hinc oriuntur adfectus

a) *Catarrhales* e. g tussis, coryza, oculorum & aurium manationes serosæ, oppletiones pectoris cum ronchis.

b) *Cutanei*, e. g achores, crusta lactea, quo etiam referri possunt parotides, crinones.

c) *Febriles*.

2) *Cibus & potus* dum vel *quantitate* immodica, vel *qualitate* inconueniente, ipsis obtruduntur. Pertinent huc in primis lactis vitia, de quibus præcedente tabula iam dictum est, e. g.

a) Lac tenue, biliosum, excitat tormina & deiectiones biliosas.

b) Lac nimium pingue inducit oppletiones pectoris, asthmata, immo catarrhos sic dictos suffocatiuos.

c) Lac impurum & venerea labe inquinatum infert adfectus vlcerosos, scabiosos malignos.

3) *Motus & quies*. His varia incommoda infantibus obiiciuntur: spectant huc

a) Immodestæ volutationes in cunis, quando pigræ nutrices vi quadam somnum per tantam concussionem obtrudere tentant, eo ipso autem infantes vertiginosos reddunt.

b) Incongruæ fasciarum stricturæ, vnde motus voluntarius & circulatorius turbatur.

c) Præmaturæ ad standum & ambulandum coactiones.

d) Luxationes & distorsiones.

e) Interpellatio & turbatio quietis, vnde quoad animum morosi, quoad corpus autem torpidi infantes redduntur.

4) *Excretiones suppressæ*, præcipue *meconii*. Licet hæ a vitio principii vitalis deduci possint, non minimum tamen aliorum hominum errores & peruersæ administrationes contribuunt; vbi præcipue nutricum cruda,

da, acida, vel alia inconueniens diæta, & iniuriæ aëris accusantur.

5) *Animi pathemata.* Hæc merito ad extraneas etiam caussas referuntur, ab aliis enim potissimum excitantur, e. g.

a) Iracundia, quæ non solum congenita parentum malitia, sed & variis externis irritamentis producitur.

b) Terror stolidis gestibus, pulsationibus, trepidis clamoribus, infantibus incutitur, vnde pauores excitantur.

IV. *PROGNOSIS GENERALIS.*

1. Licet infantes ob nimiam corporis teneritudinem præ adultis grauius a morbis adfligi iudicandi sint, docet tamen experientia, præcipue variolarum exemplo, quod morbidæ adflictiones minus illis periculi, quam adultis, adferant: vnde adsertum vulgi: ein Kind kan viel ausstehen, verissimum est.

2. Quando autem autocratia naturæ in infantibus vel frigoris impedimentis, vel aliis externis iniuriis, friuole turbatur, tum maiores in illis ataxiæ, quam in adultis, metuendæ sunt.

3. Facile enim in tali perturbationis casu infantis natura ad vltimum illud & vehementissimum conamen, nempe motus conuulsiuos, conuolat; quos si mature, viribus nondum exhaustis, suscipiat, res minoris est periculi, quam si extremo veluti molimine hanc luctam vltimo adgrediatur, vbi non raro, nimium defatigata, penitus aufugit.

4. Conuulsiones *internæ*, magis hypochondriacæ, torminosæ, singultuosæ, der innerliche Jammer dictæ, cum repentinis clangosis exclamationibus, infantibus, intra terminum sex hebdomadum adhuc inclusis, sæpius sunt lethales.

5. *Consuetæ* conuulsiones vt facilius aliis adfectibus superueniunt, ita minus etiam periculi adferre obseruantur.

6. Ce-

6. Ceterum omnes morbi infantiles, siue sponte, siue congrua arte, expugnati, breuiorem periodum & exitum habere constat: vnde etiam infans non facile febre quadam *intermittente* succumbere deprehenditur.

V. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Vti omne punctum medelæ, infantibus adferendæ, corrigentibus & euacuantibus absoluitur, ita leniora, tenera & secura pro hac infantili ætate omnino seligenda sunt.

2. Hinc *essentias* non ingrediantur *acriora*, e. g. zedoaria, galanga, crocus, camphora: neque *elixiria*, *tincturæ* e multiplicibus mistæ, præscribantur. Sufficiunt *temperata* e rad. pimpinell. alb. vincetox. helen. scord. item: *aquæ diapnoicæ*, scabiof. plantag. card. benedict. scorzoner. flor. tiliæ &c. antimon. diaphoret. tenerius.

3. *Essentia myrrhæ* in catarrhalibus & pectoris adfectibus non nisi parcissime, & quidem cum largiore portione essentiæ succini remixta, exhibeatur: in motibus febrilibus vtraque exsulet.

4. *Aqua fumariæ* in acutis, præcipue exanthematicis, remoueatur.

5. Sunt, qui *tincturam antimonii* ad multos infantum morbos, ipsas adeo febres, eximie laudant: sed licet hoc remedium, fortiter tartarisatum, in *chronicis adultiorum* adfectibus non contemnendum sit, in morbis tamen infantum non solum operæ pretium non facit, verum etiam aliquando incommoda producere obseruatur.

6. *Emetica* vix vmquam necessaria sunt; si tamen consultum videatur, vomitum excitare, nudæ mechanicæ irritationes in faucibus fere sufficiunt; aut ad summum leniora adhibeantur, e.g. conserua florum persicorum, florum iaceæ: cauendo ab emeticis antimoniatis & venereis. Vomitus autem *spontaneus* salutaris esse obseruatur, vnde mulieres dicunt: Spey-Kinder, Gedey-Kinder; modo caueatur, ne, ad vomitum talem excitandum, studio cibis repleantur.

7. Mer;

7. *Mercurius dulcis*, extra febriles commotiones, tutum & elegans est catharticum pro infantibus non plane tenerrimis: modo insipidus sit, & non vltra 3 4. grana propinetur. Pulueris forma, si recte comminutus fuerit, absque omni hæsitatione potest exhiberi. Præterea in grauibus symptomatibus, a scabie repulsa inductis, vsum præstat plurimorum exspectatione maiorem.

8. *Manna*, *senna*, *spina ceruina*, extra febres, ad aluum soluendam etiam possunt adhiberi; si autem quid febrilis subsit, rhabarbarina commodissime exhibentur.

9. *Doses* remediorum *exiguas* in teneris infantibus ipsa ratio commendat: hinc absonum est, diffusas & crudiores formulas variorum radicum, magisteriorum, terrarum sigillatarum, calcium fatuarum, præscribere.

10. Mirandum sane est, quod B. *Ludouici*, vir alias meritissimus, & strenuus censor inutilium compositionum, a puluere suo, infantibus destinato, vnicornu fossile & alia incongrua continente, peculiarem efficaciam exspectare potuerit.

11. Eiusdem census sunt vulgaria *antepileptica*, e. g. vngula alcis, vnicornu verum, lapis manati, corium humanum, puluis *Marchionis*, quæ omnia dubiæ semper fidei reperiuntur; immo nec specificum cephalicum *Michaëlis* vllam prærogatiuam meretur.

12. In grauibus intestinorum & præcordiorum pathematibus, cum tetris deiectionibus, eiulatibus, pauoribus, *mucilaginosa* crassioribus absorbentibus præferenda sunt.

13. *Vermes* infantum, vti *viui* sæpius atrophiam & conuulsiones, ita *necati*, & in intestinis putrefacti, malignos adfectus cum mirificis symptomatibus producunt, ita vt vulgus inde fascinum & magicas incantationes arguat.

14. *Alexipharmaco-diaphoreticorum* vsus, quando necessarius est, nutricibus potius, quam infantibus adhibetur. *Antimonium* autem *diaphoreticum* temperatissimum est remedium diapnoicum, modo recte sit præparatum.

15. In *acutis*, præcipue exanthematicis, laxantia & nimiæ calefactiones exsulent, iusti autem temporis decursus & crises debite exspectentur.

16. In omnibus acutis & æstuosis adfectibus, præcipue circa caput, *camphoræ* suspensio de collo, vel solutio eius linteis consperſa, ad diapnoicum, resolutorium & neruinum scopum ad modum vtilis est.

17. In anginodeis adfectibus plebs Belgica puluerem certarum cochlearum, quas *Hoorntiens* vocat, exhibet, cum indubio, vt fertur, successu. Huc spectat, quod *Bonettus* de amuletico *entali* vsu refert.

18. In *dentitione difficili* cerebrum leporis, aut sanguis cristæ galli, qui humores vehementius elicit, cum successu probabili vix vmquam adhibita sunt.

19. *Crocus martis* & *sulphur*, quando ad intertrigines adhibentur, vlcerosas hasce eruptiones infeliciter retropellunt.

20. *Siriasis*, seu fontanellæ subsidentia, adhuc in teneris, communiter lethale signum est; & tunc quidem temporis spiritus odoriferi frustra huic loco adplicantur, quorum alias efficacior vsus est.

21. *Narcotica* cautissime exhibeantur: sola theriaca ad gran. I. sufficit.

22. *Cinnabaris* specificam quidem antepilepticam efficaciam, quam ab aliquot viginti annis ipsi tribuerunt, non exhibet, exacerbationes tamen spasticas egregie mitigat, &, relaxata hac ratione cutis strictura, transpirationem promouet: modo paruæ doses, vtpote satis efficaces, propinentur; largiores enim ventriculum grauare obseruantur.

23. *Flatulentiae*, a transpirationis repressione in intestino colo & cæco sub costis nothis generatas, falso mulierculæ pro concretione partium, das Anwachsen, declarant: facile enim & oriuntur & disparent, cedunt etiam illitui per olea carminatiua, e. g. chamomillæ.

24. *Achores* rubei coloris, & malignæ indolis, circa mentum, aures &c. variis externis tractare, intutum est. Sufficit oleum

oleum ouorum externe, interne autem conducunt absorbentia & diapnoica. His accedat congrua nutricis diæta, a crudis acidis & salsis libera.

25. Quod ad reliquam infantis diætam attinet, & tractationem, incumbit quidem hoc negotium mulieribus, quoniam autem Medicus non raro ad hoc consilium trahitur, sequentia sibi habeat commendata.

26. Simplicitate plurimi infantes, pauciores pomposo adparatu, educantur; illi quidem satis commode, vegete, & optimo familiariter successu, hi vero vtplurimum non ad vota.

27. Hanc itaque simplicitatem Medicus vbique commendet, cauendo, ne scrupulosis, immo anxiis muliercularum agitationibus in vanum simul abripiatur.

28. Recordetur omnino, quod ad corpus infantis a muco liberandum, & diaphoresin inuitandam, *balneo* quidem opus sit, plurimi autem simplicem saltem aquam, lac, aut cereuisiam eodem felici successu adhibeant, quo pauciores vino calido, aut neruinis decoctis, vtantur.

29. Meminerit, opinionum diuersitatem circa *pulmentum* parandum exigui esse momenti: sunt enim, qui e nuda farina & aqua; sunt qui adhibito lacte illud parant; sunt etiam qui loco farinæ micam panis, vtpote iam fermentatam, adhibent: vtrobique prospero successu; modo *varietas*, & nimia ciborum obtrusio euitetur.

30. Lactis & lactantis constitutio varias offert cautelas, quas præcedente tabula indicauimus. Restat monere, vt primis 24. horis a *consistentiore* lacte infantem detineant: meconium enim nondum euacuatum cum lactis talis accessu acriorem subit fermentationem, vnde tormina, eiulatus, immo conuulsiones exoriuntur. Admiranda sane etiam in hoc passu simplex ac sapiens natura, quæ salutari intentione *colostrum* huic euacuationi destinat, quod autem a multis, tamquam impurum, reiicitur.

31. Lac vbi sufficiens est, ante tertium vel quartum mensem pultis alimento non quidem indigent teneriores, neque

tamen illis nocet, primis ſtatim hebdomadibus pulticulam adhibere.

32. Sordes oris ſtatim poſt partum linteo quodam, vino imbuto, eluendæ ſunt.

33. Pro *cauſſis* morborum ſuperius iam accuſauimus profundas infantum in cunas immerſiones, frigoris & caloris repentinas alternationes, immodeſtas in cunis concuſſiones, nimias faſciarum ſtricturas, & reliqua, omni hinc ſtudio euitanda, conſiderando, quod infantilium malorum origo a mere externis & aduentitiis cauſſis vix non ſemper ſit deriuanda.

F I N I S.

SE-

SERIES TABVLARVM.

Nnn nnn 3 Ta-

Ta-

Ta-

Ta-

IN-

INDEX.

A.

Ad-

Amor

Anti-

Ar-

Bran-

Casca-

Coma

Deli-

Diu-

Dys-

Fe-

Fluor

Hæmor-

I.

in-

Speys-

Lipo-

Mas-

Mei-

Mis-

Pa-

Pe-

Phthi-

Q Quar-

Q.

R.

Ra-

Rheu-

Seta-

T.

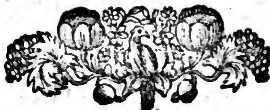
The-

Tre-

Vene-

Vi-

Vomi-

... p. 58. l. 4. l. cruentum. p. 59. l 23 l. adplicandæ. p. 62. l 16. l. vasis. p. 82. l 12 pro licet l. insuper. p 85. l. 2. l. vsurpandam. p. 86. l. vlt. l. tolerare. p. 87. l. 16. l. euitentur p. 89. l. 19 post obfirmat. adde: conf. num. 16. p. 91. l. 11. l. siue. p 92 l. 33. l. ischiadici. p. 95. l. 10. l. scarificationes. p. 97. l. 25. l. iustum. p. 109. l. 5. l. p 1076. p. 110 l. 12. l. nuce. p. 118. l. 22 l. prostant. p. 119. l. 9. l. taraxac. p. ead. l. 21. l. rubiæ. p. 127. l. 23. del. hoc. p. 129. l. 36 l. potione. p. 134. l 34. l. puerperarum. p. 137. l. 16. l. quanto. ibid l. 26. l abdominis. p. 141. l. 15. l constrictio p 142. l. 19. l. rheumatismis. p. 150. l 20 l. sanguinis. p. 156. l. 21. l. accedunt. p. ead. l. 34. l sacculos. p. 157. l. 36. l primarum. p. 158. l. 23. l. abscessionem. p. 159. l. 17. pro quod l. quo. p. 160. l. 26. l. metastasi. p. 161. l. 16. l. *externæ*. p. 163. l 5. l. rubicundum. p. 166. l. 15. l. graviorum. p. 167. l 5. l putrescit. p ead. l. 32. l. tabum. p. 169. l. 32. l. quam. p. 172. l. 24 l. instillando. p. 173. l. 12. l. discutientibus. ibid. l. 28. l. meliloto. ibid. l. 35. l. *Apostematis*. p. 179. l. 21. l. præmittenda. p. 184 l 12. l. hypochondriacos. p. ead. l. 26. l. euacuationes. p. 185. l. 15 l. fœtida. p. ead. l 16. l fœtidam. p 186. l. 17. l. paroxysmo. p 189. l. 35. l. comas. p. 190. l. 9 l. congestiones. p. 191. l. 19. l. cauendum. p. 192 l 13. l. paroxysmo. p. 193 l. 2. l. ætati. p 196. l. 17. l admittit. p. 197. l. 34. l. quanto. p 198. l. 11. l. inunctione. p. ead. l. 30. l. omnia. p. 199. l 16. l. hemicrania. p. 200. l. 5. l exoritur. p. 202. l. 7. l. pertinacior. p. ead. l. 9. l melancholiam. p. 203. l. 3 l. *Cephalææ*. p. 213. l 32. l. dentifriciis. p. 215. l. 4 l. grauiditatis. p. ead. l. 35. l. *symptomaticæ* p. 220. l 15. del. 7) & pon. 2. p. 221 l. 13 l. susurri. p 223. l. 6 l. *Læsionis*. p 229 l. vlt. l. præcipuæ. p. 230. l. 3 post aliis add. aliis. p. ead l. 16. l. sanguineæ substantiæ. p. 232. l. 23 l. hæmorrhagiæ. p. 233. l. vlt. l. principio. p. 238. l. 24. l. *coryza*. p. 242. l. 9. l. vinos. p. 245. l. 11. l. extendentis. p. 248. l. 4. l. *chirurg*. p. 250. l penvlt. l. constitutione. p. 252. l. 3 l. colaturæ. p. 253. l. 30. l. extrorsum. p. 254. l. 27. l. resolventia ibid. l. 28. l. adiuuantia. p. 265. l. 7 l. commendat. p. 267. l. 21. l. cautus. p. 268. l 2 l. ἀσθμάζειν. ibid. l. 36. l. quod. p. 271. l. 4. l. posset. p. 272. l 4. l. humido. p. 294 l. 8. l. qua. p 305. l. 16. l. prostratione. p. 311. l 32. l. *Materia*. p. 319. l. 31. l *sapores*. p. 324. l. 4. l. *frustranea*. p. 335. l. 9. l. taraxaci. p. 355 l. 11. l. præcedentibus. ibid. l. 19. sequ. l. illi necandi sunt ac eliminandi. ibid. l. 34. l. santonici. p 384. l. 30. l. augescente. p. 386. l. 31. l. medio. p 395. l. 32. l. subitaneam. p. 402. l 14 l. meruenda. p. 406. l 7. pro qui l. quæ. p. 407. l. 2 del. I. & l. 19. a) p. 409. l. 15. l. biliosam. p. 410. l. 17. l. volatilia. p. 423. l 9. l. quæ. p 424 l. 3. l. exagitantur. p. 438 l. 23. l. adsiduntur. p. 440. l 26. l. terror. p. 447. l. 13. l. spongioso. p. 454. l. 26. l. intermittens. p. 465. l. 13. l. potior. p. 467. tit. l. FEBRIBVS. p. 471. l. 5. l. hæc. ibid. l. 34. post e. g. add e. p. 475. l. 21. l. cachecticas. p. 477. l penult. l. adpetitus. p. 487. l. 15. l. insuperabilis. p. 490 l. 16. l. τύφος. p. 512. l. 22. l. contemperandus. p. 516. l. 14. pro Iunior l. Tumor. p. 521. l. 28. l. præcedunt. p. 525. l 18. l. expectorantibus. p. 541. l 7. l tonsillas. p 547. l. 4 l. quia. p. 550. l. 14. del. 1) ibid. l 33. l. *prognoscos*. p. 554 l. 21. l. [illegible]. p. 558 l. penult. l. hæmorrhoides. p. 559 l. 19. l sine p. 586 l 25. l. aquilegiæ. p. 610. l. 30. l pustulæ. p. 612. l. 1. ante sæpissime pon. &. p. 627. l. 11. l. iugulari. p 659 l. 7. del. dus. p. 673. l 24 pro duæ l. quæ p. 692. l. 3. l. hæmorrhoidalis. p. 6[illegible]6. l. 18. l digestiua. p. 698 l. 23 l. *Anasarca* p. 706. l 3. l. [illegible] mixta. p. 728. l 11 l. sero. p. 742 l. 13. l. fauces p. 760. l. 7. l. benigna. p 794 l. 2 l. renum. p. 796. l. 23. l. considerationem p. 803 l. 3. pro quid l. qui p. 807. l. 5 l. adpetitus. p 838. l. 28. l. lipothymicis. p. 843. l. 26. l. laxa p. 847. l. 3. l. ridicula. p. 850 l. 2. l. dyspepti. p. 955. l 29 l. cerussa. p. 958. l. 13 l. stimulantia. p. 983. l. 32. l. moschata.

(o)